

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Министерство образования и науки Республики Казахстан

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы
Национальная академия образования имени И. Алтынсарина

**ЖАЛПЫ ОРТА БІЛІМ БЕРУ ДЕНГЕЙІ ОҚУ ПӘНДЕРІНЕН
ФОРМАТИВТІ БАҒАЛАУ БОЙЫНША ТАПСЫРМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК ЗАДАНИЙ ПО ФОРМАТИВНОМУ ОЦЕНИВАНИЮ ПО
УЧЕБНЫМ ПРЕДМЕТАМ ОБЩЕГО СРЕДНЕГО УРОВНЯ**

Часть I

Нұр-Сұлтан
2020

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесінің шешімімен баспаға ұсынылды (2020 жылғы 16 қыркүйек № 7 хаттама)

Рекомендовано к изданию решением Ученого совета Национальной академии образования им. И. Алтынсарина (протокол № 7 от 16 сентября 2020года)

«Жалпы орта білім беру деңгейі оқу пәндерінен формативті бағалау бойынша тапсырмалар жинағы». Әдістемелік ұсынымдар. – Нұр-Сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2020. – 311 б.

«Сборник заданий по формативному оцениванию по учебным предметам общего среднего уровня». Методические рекомендации.– Нур-Султан: НАО имени И. Алтынсарина, 2020. – 311 с.

«Жалпы орта білім беру деңгейі оқу пәндерінен формативті бағалау бойынша тапсырмалар жинағы» әдістемелік ұсынымдамасында формативті бағалаудың принциптері; білім алушылардың оқудағы жетістіктерін формативті бағалау бойынша тапсырмаларды әзірлеуге ұсынымдар және жоғары сынып оқу пәндерінен білім алушылардың оқудағы жетістіктерін формативті бағалау тапсырмалары бойынша әдістемелік ұсыныстар берілген.

Әдістемелік ұсынымдама педагогика саласының қызметкерлері мен оқушыларға, ата-аналарға және басқа да мүдделі тұлғаларға арналған.

В методических рекомендациях «Сборник заданий по формативному оцениванию по учебным предметам общего среднего уровня» представлены принципы формативного оценивания; рекомендации к разработке заданий по формативному оцениванию учебных достижений обучающихся и задания по формативному оцениванию учебных достижений обучающихся по учебным предметам старшей школы.

Методические рекомендации предназначены для работников сферы педагогики и обучающихся, родителей и других заинтересованных лиц.

© Ы.Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2020.

© Национальная академия образования
им. И.Алтынсарина, 2020

КІРІСПЕ

Жалпы орта білім беру жүйесіндегі жаңартылған білім беру мазмұнында қоғам дамуының заманауи болмысы мен өзгерістерін қамтитын құндылықтар, мақсаттар мен міндеттер анықталған.

Мұндай тұлғаға қойылатын бірінші кезектегі нақты талаптар – шығармашылық, белсенділік, жауаптылық, терең білімділік, кәсіби сауаттылық. Бұл талаптарды жүзеге асыру үшін оқушы білімін бағалауда мүлдем жана бағытта жұмыс істеу қажеттілігі туындайды. Осы қажеттілікті шешу мүмкіндігінің бірден-бір жолы ретінде оқушы білімін критериалды бағалау жүйесі енгізілген.

Критериалды бағалау жүйесі барлық балаларға оқу іс-әрекетіне белсенді қатысуға мүмкіндік береді. Сабақта оқушылар шығармашылық процеске, ұжымдық жұмысқа қосылды. Әр сабақ – бұл жанды диалог, талқылау. Оқушылар мұғаліммен бірге қандай да бір жұмысты бағалау критерийлерін әзірлеуге қатысады. Мұның бәрі оқу-жаттығудың оң ықпалын қалыптастырады [7].

Формативті бағалау оқушылардың дағдыларын қалыптастыру мен білімді меңгеру деңгейін көрсететін, оқудағы қиындықтарды анықтайтын, оқу бағдарламасындағы оқу мақсаттарына қол жеткізуге көмектесетін оқу процесінің ажырамас бөлігі болып табылады.

Критериалды бағалау жүйесінде ең маңызды нәрсе – оқу процесінің өзі, сол арқылы оқушы өзін-өзі бағалауды үйреніп, өз білімінің артықшылықтары мен кемшіліктерін көріп, әрі қарай қалай даму керектігін түсінеді, яғни бұл жүйеде оқушының қалай жұмыс жасағаны, қалай ойланғаны бағаланады [8].

Критериалды бағалау жүйесінің бірнеше тиімділігі бар. Олар:

- заман талабына сай бәсекеге қабілетті, білімді, іскер, ойлау жүйесі дамыған, логикалық тұжырым жасауға бейім, еркін ойлай алатын жеке тұлғаны қалыптастырады;
- жеке жұмыстар жүргізу арқылы білім дәрежесін, ой-өрісін әрі қарай дамытады;
- оқушылардың білім сапасын арттырады;
- оқушының тұлғалық бағытын белсенді позициясына бағыттауға мүмкіндік беретін бірден-бір бағалау жолы;
- тұлғаны өзіндік жауапкершілікке, тұғырлы нәтижеге, бағытқа жеткізетін, шығармашыл бағалау жүйесі.

Жалпы алғанда, критериалды бағалау оқушылардың оқу жетістіктерін білім беру мақсаттарына сәйкес, өзара келісілген, оқушыға, ата-анаға және мұғалімге түсінікті нақты анықталған критерийлерге сүйеніп бағалау болып табылады.

Соның ішінде формативті бағалау күнделікті оқу процесінің ажырамас бөлігі болып табылады, оқушы дағдысының қалыптасуы және білімді меңгеру деңгейін көрсетеді, оқудағы қиындықтарды анықтап, білімді игеруде ілгерілеуге қол жеткізуге көмектеседі. Бағалаудың бұл түрі оқушылар мен

мұғалім арасындағы кері байланысты қамтамасыз етеді, балл не баға қоймастан оқу процесін жетілдіріп отыруға мүмкіндік береді.

Оқыту мен оқуды тиімді ұйымдастыру үшін әр оқушының ілгерілеуі мен білімді игеруде ағымдағы деңгейін үнемі анықтап отыру маңызды. Бұл формативті бағалау барысында жүргізіледі. Сондықтан, беріліп отырған жалпы білім беретін білім беру ұйымдарындағы оқу пәндері бойынша формативті бағалау тапсырмаларының жинағы мұғалім үшін оқу іс-әрекетін тиімді ұйымдастыруға қажетті әдістемелік құрал.

Оқу материалының мазмұны мен оқулықтың өзі мұғалімнің сабақта басқа ресурстар мен оқу материалдарын пайдалануы үшін шектеу болып табылмайтынын атап өткен жөн. Әр мұғалім өз сабағын қызықты, танымдық жағынан барлық білім алушылар үшін пайдалы ете алады. Білім беру мазмұнын жанарту аясында мұғалімнің оқыту сапасын жетілдіруіне ешқандай шектеулер жоқ. Мұғалім сабақ дайындауға шығармашылықпен қарауға, оқушылардың оқуға деген қызығушылығын ынталандыруға және оған ықпал етуге, білім алушылардың қажеттіліктері мен жас ерекшеліктерін ескеруге тиіс.

Әдістемелік ұсынымда педагогика саласының қызметкерлері мен оқушыларға, ата-аналарға және басқа да мүдделі тұлғаларға арналған. Сонымен қатар, ата-аналарға түсіндірме жұмыстарын жүргізу кезінде қосымша ресурс ретінде пайдалануға болады.

1 ФОРМАТИВТІ БАҒАЛАУДЫҢ ПРИНЦИПТЕРІ

Білім алушылардың дағдысының қалыптасуы және білімді меңгеру деңгейі туралы ақпарат алу, оқу процесін жетілдіріп отыру, оқушыларға кері байланыс ұсыну және оқушыларды ынталандыру үшін оқытуда формативті бағалау жүргізіледі.

Формативті бағалаудың негізгі мақсаты – білім алушылармен тұрақты кері байланысты қамтамасыз ету үшін оқытудың мониторингін жүргізу болып табылады, бұл әдіс оқытуды жақсарту үшін пайдаланылады. Формативті бағалауды білім алушылардың күшті және әлсіз жақтарын анықтап, әлсіз тұстарын дамыту үшін қолданады.

Формативті бағалаудың міндеттері:

- бағалау критерийлерін анықтау, оқушыларға ұсыну;
- оқушының оқу үлгерімінің деңгейін анықтау;
- сапалы кері байланыс орнату;
- оқу үшін білім алушыларға ұсыныстар беру;
- білім алушыларды дамытуға бағыттайтын тиімді кері байланысты қамтамасыз ету.

Формативті бағалаудың функциялары:

- тәжірибе жүзінде құндылықтар жүйесін белгілеу, қалыптастыру және бекіту;
- ынталандыру – оқушының күтілетін нәтижеге қол жеткізуі, тиімді түрде алға ілгерілеуі үшін қолайлы жағдай жасау [9].

Формативті бағалаудың негізгі принциптері:

- *Шынайылық*
- *Оқыту мен бағалаудың өзара байланысы*
- *Нақтылық*
- *Үздіксіздік*
- *Дамытуға бағыттау*

Мұғалім сабақты жоспарлағанда оқу бағдарламасы және оқу жоспарымен қатар, алдын ала дайындалған формативті бағалау тапсырмаларын пайдалануы қажет. Формативті бағалауды күнделікті сабақтың әр кезеңінде жүргізеді. Тапсырмаларды дайындағанда білім алушылардың жеке қабілеттері мен ерекшеліктерін ескере отырып, дағдыларын дамытуды ойлау керек.

Жаңартылған бағдарламалардың күтілетін нәтижеге бағытталған оқу мақсаттары бар, формативті бағалау тапсырмаларын жасағанда ең алдымен сол мақсаттарға жетуді қамтамасыз ету қажет.

Формативті бағалауды ұйымдастыру үшін оқу мақсаттарын негізге ала отырып, Блум таксономиясының негізінде ойлау дағдыларының деңгейлеріне сәйкес критерийлер құру керек.

Бағалау критерийі – білім алушының оқу жетістіктерін бағалауға негіз болатыны белгі.

Тапсырмалардың орындалуын қадағалау үшін дескрипторлар құрылады.

Дескриптор дегеніміз – тапсырмаларды орындау кезіндегі нақты қадамдарды көрсететін сипаттама.

Сабақ барысындағы формативті бағалаудың әр түрлі кезеңдерінде оқу мақсаттарына сәйкес құрастырылған тапсырмалар беріледі.

Тапсырмалардың *ашық* және *жабық* түрлері болады.

Жабық тапсырмалардың бірнеше түрі бар: бір жауапты таңдау, бірнеше дұрыс жауабы бар, сәйкестігін анықтау, бізіділікті анықтау.

Ашық тапсырмаларға қысқаша жауап беру, толық жауап беру, эссе жазу жатады.

Формативті бағалауды жүзеге асыру үшін оқытудың белсенді әдістерін қолдану керек.

Бағалаудың әдістерін білім алушылардың жеке, жұптық, топтық жұмыстары барысында қолдануға болады. Жеке тапсырмаларды бағалау кезінде білім алушының жеке қабілеттері мен мүмкіндіктеріне назар аударуды ұмытпау керек. Жеке жұмыс жасағанда:

Өзін-өзі бағалауға мүмкіндік беріп, ынталандырып отырған дұрыс.

Тақырып аясында білім алушының өз бетінше көбірек ізденуіне жол беру қажет, ол үшін зерттеуге негізделген тапсырмаларды қарастыру керек.

Мұғалім білім алушылармен тиімді кері байланыс орната білуі қажет.

Кері байланыс білім алушыларға жеткен жетістіктері жөнінде хабарлама беру болып табылады. Оқушы сұраққа дұрыс жауап беру үшін оған уақыт берілуі керек. Егер дұрыс жауап бере алмаса, қосымша сұрақтар қойып, оқушыны дұрыс жауап табуға бағыттаған дұрыс. Кері байланыс көбінесе уәж болып табылады және ол мұғалім мен оқушы арасында сенім мен сыйластық орнатады. Кері байланыс орнату арқылы мұғалім әрбір оқушының нені білетінін, нені білмейтінін айқындап, оның білімін әрі қарай дамытуға бағытталған жұмыс жасайды.

Формативті бағалаудың көптеген түрлері бар. Оның ішінде қазіргі кезде көп қолданысқа ие болған негізгілері:

- *Өзін-өзі бағалау*
- *Жұптық бағалау*
- *Топтық бағалау*

Өзін-өзі бағалауға қатысушылар өздерінің білімдері жайлы ақпараттар жинайды, оларға талдау жасап, өздерінің деңгейлеріне қорытынды жасайды. Өзін-өзі бағалауды жүргізгендегі міндетті шарттары – оқушылардың оқытылатын тақырыпты өтер алдында және жұмысты орындар алдында олар барлық жұмысты бағалау критерийлерін білулері қажет.

Білім алушылардың өзін-өзі бағалауы мотивациялық қажеттіліктерді, сондай-ақ қол жеткізу қажеттіліктерін қанағаттандырады. Өз жұмысын бағалай алатын білім алушылар өз мақсатына қаншалықты жақын екенін анықтап, оған жету үшін не істеу керектігін жоспарлай алады.

Топтық жұмыс жасағанда мұғалім бағалау критерийлері мен дескрипторларын жазып, тақтаға іліп қояды. Тапсырманы орындап болған соң топтар критерийлерге сәйкес бір-бірлерін бағалайды.

Мұғалім бақылаудың бір түрін құрастырып, оны қатысушылармен бірге талқылайды және мақұлдайды.

Формативті бағалау әдісі тапсырманы түсіндірген соң білім алушылар тапсырманы орындауда ұмтылатын қарапайым мақсаттар белгілеуді көздейді. Жұмыс аяқталған кезде оқушылар ол мақсаттарға қаншалықты қол жеткізгені туралы ойланады.

Формативті бағалаудың ажырамас бір бөлігі – кері байланыс. Мұғалім сабақтың түрлі кезеңдерінде кері байланыс жүргізіп, білім алушылармен тығыз байланыста болу арқылы, келесі сабақта жоспарлағанда назар аударатын жағдайларды болжай алады.

Кері байланыс тиімді болуы үшін:

Мұғалім тарапынан:

Оқушы білімді меңгерудің қай деңгейінде тұр?

Күтілетін нәтижені жақсарту үшін не істеу керек?

Жақсы нәтижеге жетуге қалай көмектесемін?

Оқушы тарапынан:

Мен білімді игерудің қай кезеңінде тұрмын?

Жақсы нәтижеге қалай жетемін?

Кемшіліктерімді жою үшін не істеуім керек?,- деген сияқты сұрақтарға негізделгені дұрыс.

Кері байланыстың бірнеше түрі бар: *жазбаша, графикалық, ауызша.*

Жазбаша кері байланыс жасағанда оқушы жұмысының астына ескертпелерді немесе мадақтауды жазуға болады.

Ал ауызша кері байланыс жасағанда қолдау білдіре отырып, ескертулерді де айту керек.

Келесі саты - мұғалімнің білім алушылардың жұмыстарының нәтижелеріне *талдау жасауы.*

Формативті бағалау барысында талдау жасау мұғалімге білім алушының қандай сұрақтарға жауап беруге қиналатынын, қай тақырып немесе бөлімді меңгеру күрделі екенін және оның себептерін анықтауға мүмкіндік береді.

Талдау қорытындысы оң нәтиже беру үшін мұғалім нақты фактілерге сүйенуі керек. Кемшіліктерді жойып, пролемаларды шешу үшін оқыту әдісін қалай өзгерту керектігін анықтау қажет.

Формативті бағалаудан кейін білім сапасын көтеруде қандай да бір жетістікке жету үшін мұғалімге бақылау парақшаларын арнап, талдау нәтижелерін жинақтап жүретін папка арнау ұсынылады.

Мұғалім сабақ жоспарында жасалған бағалау критерийлері мен оған сәйкес құрылған дескрипторлардың негізінде білім алушылардың келесі деңгейге көтерілуіне бағытталған ұсыныстар беруі қажет.

Формативті бағалау оқытудың әдістерін және мақсаттарға жету жолдарын жақсартуға мүмкіндік беретіндігімен тиімді. Білім деңгейін белгілі бір критерийлермен бағалау арқылы анықтау, білім беруді ізгілендіріп, оқушылардың жеке-дара қабілеттерін ескеру арқылы білім сапасын көтеруге айтарлықтай септігін тигізеді.

2 БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ОҚУДАҒЫ ЖЕТІСТІКТЕРІН ФОРМАТИВТІ БАҒАЛАУ БОЙЫНША ТАПСЫРМАЛАРДЫ ӘЗІРЛЕУГЕ ҰСЫНЫМДАР

Білім алушылардың оқудағы жетістіктерін формативті бағалауда мұғалімге оқытудың белсенді әдістерін тиімді қолдана отырып, тапсырмаларды орындату барысында төмендегі ұсынымдарды ескеру ұсынылады:

- Білім алушылардың жеке, жұптық, топтық жұмыстары барысында бағалау әдістерін қолдану;
- Бағалау кезінде білім алушының жеке қабілеттері мен мүмкіндіктеріне назар аудару;
- Білім алушылардың өзін-өзі бағалауына мүмкіндік беріп, ынталандырып отыру;
- Тақырып аясында білім алушының өз бетінше көбірек ізденуіне жол беру;
- Білім алушылармен тиімді кері байланыс орната білуі қажет;
- Зерттеуге негізделген тапсырмаларды қарастыру керек;
- Егер, оқушы дұрыс жауап бере алмаса, қосымша сұрақтар қойып, оны дұрыс жауап табуға бағыттаған дұрыс;
- Кері байланыс орнату арқылы мұғалім әрбір оқушының нені білетінін, нені білмейтінін айқындауы қажет;
- Білім алушының білімін әрі қарай дамытуға бағытталған жұмыс жасайды;
- Топтық жұмыс жасағанда мұғалім бағалау критерийлері мен дескрипторларын даярлайды;
- Тапсырманы орындап болған соң топтар критерийлерге сәйкес бір-бірлерін бағалайды;
- Білім алушылардың өзін-өзі бағалауы мотивациялық қажеттіліктерді, сондай-ақ қол жеткізу қажеттіліктерін қанағаттандырады;
- білім алушыларға тапсырманы орындауда ұмтылатын қарапайым мақсаттар белгілеуді көздейді;
- мұғалім талдау қорытындысы оң нәтиже беру үшін нақты фактілерге сүйенуі керек;
- Кемшіліктерді жойып, пролемаларды шешу үшін оқыту әдісін қалай өзгерту керектігін анықтау қажет;

Формативті бағалауды жүргізу бойынша қажетті ақпаратты 2020-2021 оқу жылына арналған Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы Әдістемелік нұсқау хаттың 6-тарауында жазылған ақпараттан алуға болады.

Бұдан бөлек, карантин және шектеу шаралары кезінде қашықтан оқыту жағдайында білім алушылардың оқу жетістіктерін критериалды бағалау бойынша толық нұсқаулық ҚР БҒМ 2020 жылғы 13 тамыздағы №345 бұйрығымен бекітілген әдістемелік ұсынымдарда көрсетілген.

3 ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУ ПӘНДЕРІНЕН БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ОҚУДАҒЫ ЖЕТІСТІКТЕРІН ФОРМАТИВТІ БАҒАЛАУ БОЙЫНША ТАПСЫРМАЛАР

Қазақ тілі пәнінен қалыптастырушы бағалауға арналған тапсырмалар

11-сынып

1-бөлім: «Қазақстан бейнесі. Қазақстанның өткені мен келешегі»

Сабақтың тақырыбы: Ұлт тарихындағы кеңістік пен уақыт

Оқу мақсаты: 11.1.1.1 - мәтін үзінділері бойынша болжам жасау, тиісті ақпаратты анықтай білу.

Бағалау критерийі Білім алушы

- мәтін үзінділері бойынша болжам жасайды;
- негізгі ақпаратты анықтайды

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану

Тапсырма

Мәтін үзінділерімен танысыңыз. Үзінділерді оқи отырып, оқиғаның жалғасына болжам жасаңыз. Мәтіндегі негізгі ақпаратты анықтаңыз.

<i>А мәтіні</i>	<i>Ә мәтіні</i>
<p>Асқақ Алатаудың баурайы алма мен қызғалдақтың «тарихи отаны» екені ғылыми тұрғыдан дәлелденген. Қарапайым, бірақ бүкіл әлем үшін өзіндік мән-маңызы зор бұл өсімдіктер осы жерде бүр жарып, жер жүзіне таралған. Қазақстан қазір де әлемдегі алма атаулының арғы атасы - Сиверс алмасының отаны саналады. Дәл осы тұқым ең көп таралған жемісті әлемге тарту етті. Бәріміз білетін алма - біздегі алманың генетикалық бір түрі. Ол Қазақстан аумағындағы ....</p> <p>Осы танымал жемістің терең тарихының символы ретінде еліміздің оңтүстігіндегі ең әсем қалалардың ....</p> <p><i>Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың «Ұлы даланың жеті қыры» мақаласынан</i></p>	<p>Елбасы «Ұлы даланың жеті қыры» мақаласында ұлттық өнерімізді, дәстүрімізді кеңінен насихаттады. Атқа міну мәдениетін елдің есіне салып, темір тұлпарды ғана тізгіндейтін жандарға тура бағытталғандай. «Жылқыны қолға үйрету арқылы біздің бабаларымыз өз дәуірінде ерекше күштің иесіне айналды....</p> <p>Шапқан аттың үстінен садақ тартудың шебері болған» деген Елбасының сөзін басты назарда ұстауымыз керек. Бейбітшілік заманда оқ атпасақ та, жеті қазынаның бірі, сұлу жануарға міну мәдениетін жетілдіруіміз қажет. Ата-бабамыз сәйгүлікті қастерлеп, қадірлеп, ерекше құрметтегені мәлім. Қазақтың тағдыры ежелден жылқы малымен біте қайнасқан. Жылқының пайдасы шаш етектен...</p> <p>Қазақ әдебиетінде, тарихында аты әлемге танылған тұлпарлар бар...</p> <p>https://osken-onir.kz/kogam/7512-ata-mnu-asyl-ner.html</p>

Дескриптор Білім алушы:

- мәтінді оқиды;

- оқиғаның дамуын болжайды;
- негізгі ақпаратты анықтайды.

1-бөлім: «Қазақстан бейнесі. Қазақстанның өткені мен келешегі»

Сабақтың тақырыбы: «Бабалар сөзі-даналық көзі»

Оқу мақсаты:

11.1.2.1- мамандандырылған тар аядағы арнайы мәтіндердегі (дәріс, интервью, пікірталас, мақала, бейнебаян) мақсатты аудиторияға арналған терминдер мен ұғымдарды, тілдік оралымдарды, мәтін үзінділерін талдау

Бағалау критерийі

Білім алушы

- мәтіндегі тілдік оралымдарды, терминдер мен ұғымдарды талдайды;
- мәтіннің мақсатты аудиториясын анықтайды

Ойлау дағдыларының деңгейі Жоғары деңгей дағдылары

Тапсырма

Мәтін үзінділерін мұқият оқыңыз. Мақсатты аудиториясын анықтап, тілдік оралымдарына талдау жасай отырып, төмендегі кестені толтырыңыз.

<p><i>А мәтіні</i></p> <p>Әлди-әлди, ақ бөпем, Ақ бесікке жат, бөпем! Жылама, бөпем, жылама, Жілік шағып берейін, Байқұтанның құйрығын Жіпке тағып берейін. Әлди-әлди, аппағым, Қойдың жүні қалпағым, Жұртқа жаман болса да, Өзім сүйгенаппағым! Әлди-әлди, шырағым, Көлге біткен құрағым. Жапанға біткен тірегім, Жаман күнде керегім! Ақ бесікке жат, бөпем. Астыңа терлік салайын, Үстіңе тоқым жабайын, Тойға кеткен апанды Қайдан іздеп табайын? Жылама, бөпем, жылама, Атекеңді қинама! Арша ма екен бесігі? Ала ма екен әкесі?</p>	<p><i>Ә мәтіні</i></p> <p>Құртқаның баққан Бурылы Жасқа толып, тай шықты, Жалтырап маңдай ай шықты, Тайдан құнан бұл шықты. Тасқа тиген тұяғы Көмірдей ойып, жаншыпты. Құнаннан шығып — дөнен-ді, Күн көрмеген көбен-ді. Жуандап мойны өссін деп, Бір байталға жіберді, Бестісінде үйретті. Жібек арқан құлаштап, Таралып мойны өссін деп, Ұзын байлап сүйретті. Алты жаста ақтатты, Өзіне өлшеп Бурылдың, Алтыннан тұрман қақтатты. Ат болар деп батырға, Бурылын мақтатты. Құртқа сұлу батырға Қарағай найза саптатты. Алмас қылыш соқтырып, Күмістен қынын шақтатты.</p>
---	---

Өрік пе екен бесігі? Сүйе ме екен әкесі? Жиде ме екен бесігі? Жігіт пе екен әкесі?	Бурылының Қыз Құртқа Кекілін, жалын тарайды. Күніне неше қарайды, Салдырып оған сарайды, Баласындай жебеді.
---	---

Мәтіндер	Мақсатты аудиториясы	Ұғымдар	Терминдер сөздер	Тілдік оралымдар
А мәтіні				
Ә мәтіні				

Дескриптор

Білім алушы

- мәтінді оқиды;
- аудиториясын анықтайды;
- терминдерді анықтайды;
- тілдік оралымдарға талдау жасайды.

2-бөлім: «Жастар мәдениеті және мәселесі»

Сабақтың тақырыбы: Болашаққа жол ашқан бағдарлама

Оқу мақсаты:

11.1.3.3-тыңдалған мәтіндегі ақпаратты ғаламдық (отандық) мәселелермен байланыстыра білу, салыстыру, факті мен көзқарасты ажырата білу

Бағалау критерийі

Білім алушы

- мәтіндегі факті мен көзқарасты ажыратады;
- ақпапаратты ғаламдық мәселемен салыстырады

Ойлау дағдыларының деңгейі: қолдану

Тапсырма

Берілген мәтінді мұқият тыңдаңыз. Мәтіндегі факті мен көзқарасты ажыратып, көтерілген мәселені ғаламдық мәселемен салыстырыңыз.

Елбасымыз Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев «Болашақ» бағдарламасының 20 жылдық мерейтойында былай деп айтты: «Бұдан 20 жыл бұрын, тәуелсіздіктің қиын дәуірінің бастапқы жылдарында біздің лайықты болашағымызды көре білу әркімге бұйыра қойған жоқ. Мен жаңа білім алып, елімізді алға апарулары үшін алғашқы стипендиаттарды жібердім. Экономика күйреу ж ағдайында тұрды, іс жүзінде барлық ірі өндіріс орындары тоқтап қалды. Инфляция бірден өсіп кетті, жұмыссыздық көбейді. Ел «жабайы капитализмге» енді. Ол кезде біз нарықтық қатынастарға жаңа ғана өте бастадық. Оның не екенін білгендер аз еді. Тіпті ең тәжірибелі басқарушылардың жаңа экономикалық және әлеуметтік процестерді қалай басқару, егемен мемлекетті қалай құру туралы түсінігінің өзі бұлдыр болатын.

Ол кезде елімізде жаңа нарықтық экономикаға көшу жөнінен мамандар болған жоқ. Тәуелсіз Қазақстанға халықаралық деңгейдегі сапалы білімі бар кәсіби кадрлар өте қажет болды. Жекешелендіру жүргізіп, елімізге инвестиция тарту керек болды. Бұл біздің сенімді стратегиялық таңдауымыз еді. Біз мұны, міне, 20 жылдан бері басшылыққа алып келеміз».

Бастапқыда бағдарлама тек төрт елде жүзеге асырып жатқан: АҚШ, Ұлыбритания, Германия, Франция. Кейін оның аймағы кеңейіп кеткен. 21 жылдың ішінде «Болашақ» халықаралық стипендиясы 10092 қазақстандыққа тағайындалған. Аталған бағдарлама бәсекеге қабілетті мамандарды даярлайды. Ол мемлекеттің ілгері дамуына ықпал еткен. Әлемнің 30-дан астам елінде 2132 стипендиат білім алуда. Бүгінгі күні бұл бағыт бойынша Ұлыбританияның, Ирландияның жетекші жоғары оқу орындарында олардың 43%, АҚШ-тың, Канаданың — 35%, Еуропа елдерінде – 13%, Азия мен Океания елдерінде — 6%, ТМД елдерінде — 3% білім алуда.

Шешуін талап еткен басқа мәселенің бірі — оқу бағыттарындағы үйлеспеушіліктер туралы мәселе болды. 1994 -1997 жылдары «Болашақ» стипендиясы негізінен қазақстандық жоғары оқу орындарының экономикалық және гуманитарлық факультеттерінің түлектеріне тағайындалды. Техникалық факультеттің түлектері бағдарламада өте аз ұсынылды, бұл техникалық мамандықтар оқу жоспарында экономикалық және гуманитарлық мамандықтармен салыстырғанда шет тілдері аз көлемде оқытылуына байланысты болды. 2000 жылдан бастап Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығының шығуына байланысты инженерлік және техникалық білім алған үміткерлер шет тілінің біреуін еркін білу туралы талапты есепке алмай, «Болашақ» стипендиясын тағайындау конкурсына қатысу құқығына ие болды.

<i>Факті</i>	<i>Көзқарас</i>	<i>Ғаламдық мәселе</i>

Дескриптор

Білім алушы

- мәтінді мұқият тыңдайды;
- факті мен көзқарасты ажыратады;
- мәселені ғаламдық мәселемен салыстырады.

Қазақ тілі

11-сынып

3-бөлім: «Қазіргі қоғам. Миграция. Зияткерлік миграция»

Сабақтың тақырыбы: Қазіргі қоғам

Оқу мақсаты:

11.2.1.1 - әртүрлі графиктік мәтіндердегі (кесте, диаграмма, сызба,

шартты белгі) мәліметтерді салыстырып талдау, негізгі үрдістерді анықтау

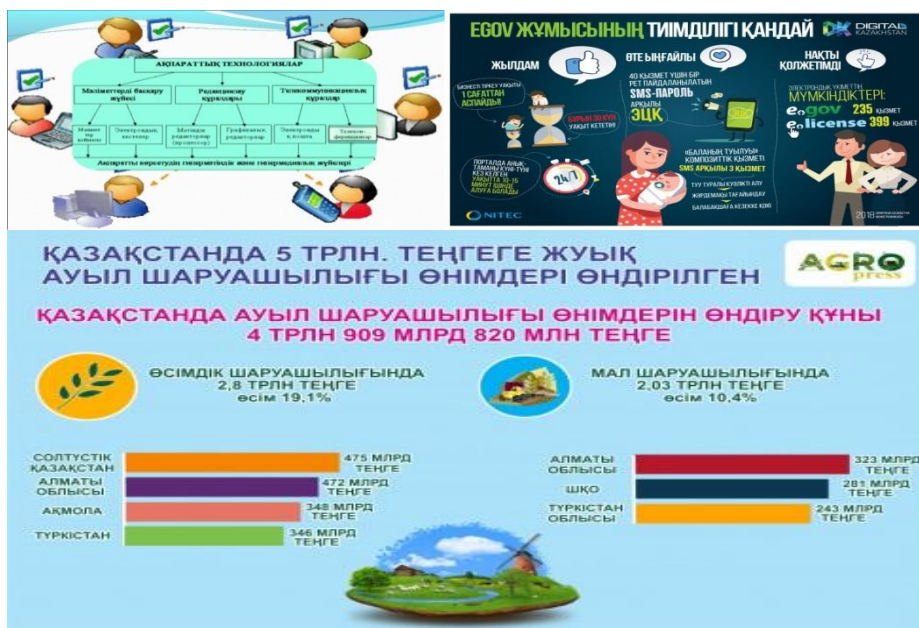
Бағалау критерийі

- графликтік мәтіндердегі мәліметтерді салыстырады;
- негізгі үрдістерді анықтайды

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану

Тапсырма

Графликтік мәтіндермен мұқият танысыңыз. Қазіргі қоғамға байланысты мәліметтерді салыстырып, негізгі үдерісті анықтап, кестені толтырыңыз.

	1-сурет	2-сурет	3-сурет
Көтерілген мәселе			
Ұқсастығы			
Айырмашылығы			

Дескриптор Білім алушы

- графликтік мәтіндермен танысады;
- мәліметтерді салыстырады;
- негізгі үдерісті анықтайды;
- кестені толтырады.

3-бөлім: «Қазіргі қоғам. Миграция. Зияткерлік миграция»

Сабақтың тақырыбы: «Жастардың зияткерлік бағдарламасы»

Оқу мақсаты:

11.2.2.1 - таза ғылыми стильді тілдік құралдар арқылы тану (терминдер, ұғымдар, шартты белгілер, синтаксистік құрылымы)

Бағалау критерийі Білім алушы:

- мәтіндегі терминдер, ұғымдар, шартты белгілер мен синтаксистік құрылымдар арқылы стильді анықтайды

Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу, түсіну

Тапсырма

Мәтінді мұқият оқып, тілдік құралдары арқылы стилін анықтап, төмендегі кесетені толтырыңыз.

Мәтіндер	Стилі	Терминдер	Шартты белгілері	Синтаксистік құрылымы
1-мәтін				
2-мәтін				

1-мәтін

«БОЛАШАҚ» халықаралық стипендиясы

1993 жылы 5 қараша күні Қазақстан Республикасының Президенті Н.А.Назарбаевтің қаулысымен «Болашақ» Халықаралық стипендиясы бекітілді.

Бағдарлама мақсаты - елдің экономикасының басым секторлары үшін кадрларды және мамандарды даярлау. Бағдарлама жоғары оқу орындарының ғылыми дәрежесін алуды, сонымен қатар әлемнің жетекші компанияларында және университеттерінде ғылыми және туынды тағылымдамалардан өтуді қосады. Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің таңында одан арғы реформаларды іске асыру және халықаралық сахнада елді лайықты таныстыру үшін жоғары білікті кадрлар қажет болды. Алғашқы рет бұрынғы Кеңес одағының мемлекеттер тарихында дарынды жастарға шетелде білім алуға мүмкіндік ұсынылды.

«Болашақ» стипендиясы сәтті мансап дамуының және оның түлектері кәсіби өзін-өзі танытудың ерекше кепілгері болып табылады. 2008 жылдан бастап ғылыми және педагогикалық қызметкерлерге ғылыми тағылымдамалардан өту, сонымен қатар ауылдық жастар, мемлекеттік қызметкерлер, ғылыми және педагогикалық қызметкерлер үшін үлестемені енгізу мүмкіндігі ұсынылды. 2010 жылы Майамиде Going Global VIII халықаралық конференцияда ұқсас 11 стипендиялық бағдарламалар арасында «Болашақ» стипендиясы ең үздік деп танылуы іске асыру механизмнің жетілдіруі мақсатты саясаттың нәтижесі болып табылады. 2012 жылдан бастап осы жылға дейін "Болашақ" халықаралық білім беру стипендиясы әлемнің 13

елінің 25 үздік ЖОО-да оқу үшін С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университетінің 39 оқытушысы мен 8 магистрантына тағайындалды.

Осылайша, ҚазАТУ профессорлық-оқытушылық құрамы мен магистранттары "Болашақ" бағдарламасы бойынша Ұлыбритания, Түркия, Швейцария, РФ, Малайзия, Жапония, ҚХР, Оңтүстік Корея, Италия, АҚШ, Нидерланды, Германия және Франция ЖОО-да білім алды. «Болашақ» халықаралық стипендия бойынша толық ақпаратты және халықаралық стипендия бойынша конкурсқа қатысу үшін қажетті құжаттар тізімін сайтан алуға болады. www.bolashak.gov.kz.

2-мәтін

Уәждемелік хат

Құрметті Жанболат Жарылқасынұлы

Қазіргі таңда кез келген салада дата мамандарына сұраныс артып отыр. Қазақстанның нарықтық экономикада белсенділігі артқан сайын, дата журналистерінің еңбегі елене бастады.

Аты-жөнім – Айтбаев Асқар ҚазҰУ-ды тәмамдағаннан кейін «Болашақ» бағдарламасымен шетелде оқуды көздедім. Бірақ сол жылы журналистиканың нақты қай бағытын таңдарымды білмедім. АҚШ-тың Нью-Йорк қаласына Big Data бойынша іс-тәжірибемен барғанымда Колумбия университетіндегі «How to write story with data» атты семинарларға қатыстым. Спикерлер The Wall Street Journal мен Bloomberg басылымдарының дата сарапшылары болды. Олардан үйренетінім көп екенін аңғарып, дәл Колумбияда білім алуды мақсат еттім. Статистикалық ақпаратты қарапайым халыққа жеткізуді, әзірге, осы екі басылымның журналистерінен артық білетін мамандар жоқ.

Менің таңдауым – дата журналистика. Нью-Йорк қаласы қаржы орталығы болғандықтан, медианың басым бөлігі қаржы сараптамасына бағытталған. Сондықтан оның медиа ресурсынан мол тәжірибе алуға болады. Колумбияда оқып жүріп, Bloomberg басылымында тәжірибеден өтуді бірге алып жүру мүмкіндігін қарастырамын.

Америкалық компаниялардың 48%-ы 2016 жылы Big Data зертханаларына инвестиция жасаған. Осыдан дата анализге сұраныс артқанын білеміз. АҚШ-та білім алған соң, Қазақстандағы ақпаратты бір секторға орталықтандыратын сараптамалық институт құрамын. Ол қаржы, экономика және бизнес салаларына R&D мен Deep Learning жүйесімен талдау жасау принципі негізінде құрылады. Сонымен қатар, IT бағдарламалау тілімен Open Data ресурстарын біріктіретін зертхана құрып, дата журналистерін дайындайтын мектеп ашамын.

Оңтүстік Корея және Сингапур дамыған елдерді қалай қуып жетсе, Қазақстанның да сол деңгейде потенциалы бар. Елімізде Open Data ресурстарын көбейту арқылы "ашық экономика" саясатын жүргізіп, ел әлауқатын одан әрі жақсарта аламыз. Ал жасанды интеллектінің көмегімен біз

прогресс жылдамдығын арттырамыз.

«Digital Kazakhstan – 2020» жобасының негізгі мақсаты да – осы Open Data экожүйесін жасау. Мен бұл жобаның дамуына өз үлесімді қосқым келеді.

<https://massaget.kz/layfstayl/bilim/studenttik-mir/47738>

Дескриптор

Білім алушы

- -мәтінді мұқият оқиды;
- -тілдік құралдары арқылы стилін анықтайды;
- -кестені толтырады.

4-бөлім: «Әлемді өзгерткен өнертабыстар»

Сабақтың тақырыбы: Су асты құралдарын жасаудағы ғылым жетістігі

Оқу мақсаты:

11.2.3.1 – тазағылыми стильдегі дәріс, интервью, мақала, баяндама, тезис, аннотация, рецензияның құрылымы мен рәсімделуін білу, жанрлық ерекшеліктерін талдау

Бағалау критерийі

Білім алушы:

- интервью, мақала, баяндама, тезис, аннотация, рецензияның құрылымы мен рәсімделуін біледі;
- жанрлық ерекшеліктерін талдайды

Ойлау дағдыларының деңгейі

Жоғары деңгей дағдылары

Тапсырма

Берілген мәтіндермен танысыңыз. Олардың жанрлық ерекшеліктерін, құрылымын, рәсімделуін анықтаңыз.

<i>Мәтіндер</i>	<i>Стилі</i>	<i>Жанрлық ерекшелігі</i>	<i>Рәсімделуі</i>
<i>А мәтіні</i>			
<i>Ә мәтіні</i>			

А мәтіні

Робот- балық. Балықтарға қарап суасты роботтарын жасауға болады" деген дұжырымға келген ғалымдар робот- балықтың үлгісін жасады. Жапоняның «Митсубиси Хэви Индастриз» компаниясы жасаған робот-балықтарды кәдімгі балықтардан ажырату қиын. Алғаш болып жасалған табан балықтың салмағы- 2,5 кг, ұзындығы- 50 см. «Болашақта өндірілетін робот-

балықтар судың ластануының себебін зерттеуге немесе океанографиялық карталар жасауға арналады» деген болжам бар.

Дербес су асты көлігі. Дербес су асты көлігін (ДСК)- «суасты роботы» деп те атайды. Кейде «операторсыз суасты көліктері» деп аталатын бұл құрылғылар батареялар мен отын элементтерінен қуат алып, судың 6000 метр тереңдігінде жұмыс істей береді. «Дип Дрон 8000» деп аталатын робот 2500 метр тереңдікте жұмыс істеуге қабілетті. Көліктің гидролокаторы, құралдармен жұмыс істеуге және жабдықтарды бекітуге қабілетті екі манипуляторы бар. Алты аяқты «Скорпион»- көбіне мұнай өңдеу өнеркәсібі сияқты өнеркәсіп салаларында пайдаланылатын, жалпы жұмыстар істеуге арналған суасты роботы. «Талисман» деп аталатын суасты роботын Жер серігі арқылы міндеттелген тапсырманың орта жолында қайтадан бағдарламалауға болады. Оның суретке түсіру құрылғысы, қоршаған орта тетіктері бар.

Ә мәтіні

Сүңгуір қайық өнертабысы бұл адамзаттың ақыл-парасаты мен әскери техниканы құру мен дамыту тарихындағы маңызды оқиғалардың бірі. Әскери суасты қайықтарының мақсаты кенеттен әрекет ету. 1578 жылы ағылшын Уильям Боурн алғашқы суасты қайықты және суды босататын ауа құбыры бар кемені сипаттады. Сол уақытта мұндай қайық болғаны туралы шынымен белгісіз. Тері жамылғысы бар алғашқы суасты қайығын голландиялық К.Ван Дреббель 1620 жылы жасаған. Сонымен қоса король Яков I Темза өзені арқылы жүзіп өткен дейді. Өкінішке орай, осы кеменің сызбалары сақталмады.

Практикалық қолдануды алған алғашқы сүңгуір қайықтар 1776 жылы АҚШ-та француз өнертапқышы Д. Бушнелл ойлап тапқан. АҚШ-та өнертапқыш «суасты қайықтарының әкесі» деп аталды. Субмарин экипажы бір адамнан тұрды. Қарапайымдылыққа карамастан, ол қазіргі заманғы суасты қайықтарының элементтерін яғни герметикалық корпус және бұрандалы қозғалтқышты қолданды. Кемеде 70 кг мина рульдік доңғалақтың астында арнайы қорапқа салынған. Мина төбеге көтеріліп, кемені километр бойымен соғады. 1776 жылдың жазында, АҚШ-та тәуелсіздік үшін соғыс кезінде қайық 50-атқыш ағылшын фрегатына қарсы табысты шабуыл жасады.

Дескриптор

Білім алушы:

- берілген мәтіндермен танысады;
- жанрлық ерекшеліктерін, құрылымын, рәсімделуінанықтайды.

Қазақ тілі пәні
11-сынып

5-бөлім: «Бейбітшілік, қауіпсіздік және жаһандық экономика»

Сабақтың тақырыбы: Әлемнің бейбітшілік пен тұрақтылық ісіне
Қазақстанның үлесі

Оқу мақсаты:

11.3.5.1 - оқылым және тыңдалым материалдары бойынша түртіп жазудың (конспектілеудің) әртүрлі жолдарын меңгеру арқылы негізгі ақпаратты іріктеу

Бағалау критерийі

Білім алушы

- түртіп жазу арқылы негізгі ақпаратты іріктейді

Ойлау дағдыларының деңгейі

Білу, түсіну

Тапсырма

Тыңдалым және оқылым мәтіндері бойынша қажетті ақпараттарды түртіп алыңыз. Түртіп алған ақпараттарды іріктеп, негізгі ақпаратты анықтап, жинақы мәтін жазыңыз.

Ядрозыз әлем – біздің ортақ мақсатымыз

Бүгін 29 тамыз – Халықаралық ядролық сынақтарға қарсы іс-қимыл күні. Ғасырлар бойы тәуелсіздігін аңсаған халқымыздың асқақ арманына жеткеніне қазіргі күні 20 жылдан ғана асып отыр. Осы қысқа мерзімде Қазақ елі басқалар ғасырлар көлемінде іске асырыла алмаған табыстарға қол жеткізгендігі белгілі. Аталған уақыттағы Отанымыздың экономикалық, әлеуметтік, мәдени, білім беру, ғылым, т.б. салалардағы табыстары халқымызға, барша әлем жұртшылығына аян. Ядрозыз әлем – ол адамзат ұмтылуға тиіс біздің ортақ мақсатымыз. Тәуелсіз Қазақстанның тарихы ядролық қарусызданумен тығыз байланысты. 1991 жылы 29 тамызда Президент Н.Назарбаев Семей ядролық полигонын жабу туралы тарихи Жарлыққа қол қойды. Бұл Қазақстанның дұрыс стратегиялық тандау жасағанын, ядролық қарудан бас тартқан ел мәртебесіне ие болғанын көрсетеді. Қазақстан адамзаттың бүгінгі және болашақ ұрпағы арасында үлкен жауапкершілік өнегесін көрсете білді. Нақты қауіпсіздіктің тірегі ядролық арсенал емес, сыртқы бейбітшілік сүйгіш саясат, ішкі тұрақтылық, елдің тұрақты экономикалық және саяси дамуы болып табылатындығын өз мысалымен сенімді дәлелдеді.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты халыққа арнаған кезекті Жолдауында былай деген болатын: «Ядролық қаруды таратпау режимін нығайту жөніндегі бастамаларымыз — әлемдік тұрақтылыққа, тәртіп пен қауіпсіздікке қосқан сөзсіз үлесіміз. Әлемде алғашқы болып Семей

ядролық полигонның жауып және атом қаруынан бас тарта отырып, біз жетекші ядролық державалардан АҚШ-тан, Ресейден, Ұлыбританиядан, Франциядан және Қытайдан қауіпсіздігімізге берік халықаралық кепілдік алдық. Біз Орталық Азияда ядролық қарусыз аймақ құруда негізгі рөл атқардық және жер шарының басқа да аймақтарында, әсіресе, Таяу Шығыста осындай аймақтар құруға белсенді қолдау көрсетеміз. Біз әлемдік қауымдастықтың ядролық терроризм қатеріне қарсы тұрудағы күш-жігеріне қолдау жасаймыз. Қазір біз ядролық қатерді таратпау жөнінде одан әрі табанды шешімдер қабылдау қажеттілігі туралы батыл айтамыз. Ядролық қаруды таратпау туралы шарт таратпау режимінің арқауы болды және солай бола бермек.

Ядролық сынақтарға жаппай тыйым салу туралы шарттың тезірек күшіне енуі таратпау режимін нығайтудың маңызды қозғаушысы болуға тиіс. БҰҰ-ның Бас Ассамблеясы 29 тамызды Халықаралық ядролық сынақтарға қарсы іс-қимыл күні деп жариялау туралы ұсынысымызды қолдады. Осының барлығы — жаһандық саясаттағы біздің рөлімізді тану. Осындай жауапты саясатының арқасында Қазақстан ядролық қаруды таратпау режимінің көшбасшысы, басқа мемлекеттер үшін үлгі болып танылды», – деді Елбасы Н.Ә.Назарбаев. Қазақстан әлемдегі төртінші ядролық арсеналдан өз еркімен бас тарта отырып, ядролық қатерді жоюдың табанды жақтаушысы болып қала берді. Бүгінде ядролық қаруды таратпау және қарусыздану мәселелерінде Н.Ә.Назарбаевтың және Қазақстанның көшбасшылығын халықаралық қауымдастық мойындады да, ерекше құрметтейді.

Семей сынақ алаңын жабу – ядролық қарусыз әлем құру жолындағы қазақ халқының ұлы қадамдарының бастауы болды. Осы тарихи шешімнен кейін Невада, Лобнор, Жаңа жер секілді ірі полигондардың үндері өшті. Қазақстан Семей сынақ алаңы жабылған сәттен бастап адамзат тарихындағы ең зұлмат сойыл – ядролық қарумен күрестің көшбасшысы атанды. Семей сынақ алаңы жабылған 29 тамыз БҰҰ-ның қарарымен – «Ядролық сынақтарға қарсы іс-қимылдың халықаралық күні» ретінде жарияланды.

adebiportal.kz

<https://adebiportal.kz/kz/news/view/11766>

Дескриптор

Білім алушы:

- мәтінді мұқият оқиды;
- негізгі ақпаратты анықтайды;
- жинақы мәтін жазады.

5-бөлім: «Бейбітшілік, қауіпсіздік және жаһандық экономика»

Сабақтың тақырыбы: Қазақстан- «Яросыз әлем қозғалысының көшбасшысы»

Оқу мақсаты:

11.3.4.1 - қажетті ақпараттарды орынды

көтерілген мәселе бойынша өз ойын дәлелдеп эссе жазу (дискуссивті эссе, аргументативті эссе)

Бағалау критерийі

Білім алушы

- көтерілген мәселе бойынша өз ойындәлелдеп,дискуссивті эссе жазады;

Ойлау дағдыларының деңгейі Жоғары деңгей дағдылары

Тапсырма

Қажетті ақпараттарды орынды қолданып, көтерілген мәселе бойынша өз ойыңызды дәлелдеп, «Адамзатқа яролық қару керек па?» тақырыбында дискуссивті эссе жазыңыз. Эссе жазу барысында мәтін нормаларын, құрылымын, бөліктерін сақтаңыз. Тақырыптан ауытқымаңыз. Қажетті ақпараттарды орынды қолданып, көтерілген мәселе бойынша өз ойыңызды дәлелдеңіз.

Дескриптор

Білім алушы:

- ақпараттарды орынды қолданады;
- көтерілген мәселе бойынша өз ойын дәлелдейд;
- дискуссивті эссе жазады

6-бөлім: «Ұлттың тарихи жәдігерлерін сақтау»

Сабақтың тақырыбы: Ұлттық аспаптар

Оқу мақсаты:

11.2.4.1 - әртүрлі стильдегі (ғылыми, ресми іс-қағаздар, публицистикалық, ауызекі сөйлеу, көркем әдебиет стилі) мәтіндердің тақырыбын, автор көзқарасын, мақсатты аудиторияға сәйкес қызметін, құрылымын, тілдік ерекшелігін салыстыра талдау

Бағалау критерийі

- мәтіннің тақырыбын, автор көзқарасын, аудиториясын салыстырады;
- мәтіннің тілдік ерекшеліктерін талдайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі Жоғары деңгей дағдылары

Тапсырма

Берілген мәтіндердің тақырыбын, стилін, аудиториясын, құрылымын, тілдік ерекшеліктерін салыстырыңыз.

	А мәтіні	Ә мәтіні	Б мәтіні	В мәтіні
Тақырыбы				
Стилі				
Аудиториясы				
Құрылымы				
Тілдік ерекшеліктері				

А мәтіні
«Күй - құдірет»

Иә, күй – құдірет, күй – ұран. Күй – қазақтыңжаны. Күй қазақтың елдігін, көңілінің кеңдігін білдіреді. Қазағым патша көңіл, сері, дарқан, Түйінін мықтап ұстап өмір-арқан, Өз үйі – өлең төсек жұмағында Күй тартып, өлең айтып, шер тарқатқан. Ұлытау ұлан төбе даласында, Сырдария атыраулы сағасында, Абызы аңыз күйдің Кет-Бұқамен Ұмытпас дана Қорқыт бабасында. Қазақтың жан түбінен келді күйі, Өмірді өрнектеген зерлі күйі. Қаратау қақбасында шерлі күйі.

Күй XIV ғасырда жеке музыкалық жанр болып қалыптасты. Күйлер мазмұны аңыз-ертегілерге, нақтылы тарихи оқиғаларға құрылып, көбіне бағдарламалы түрінде дамыды. Онда халықтың басынан өткен тауқыметі мен әділетсіздікке қарсы күресі, азат өмірді аңсаған асыл арманы мен қуаныш сезімі терең толғаныспен өрнек-баяуын тапты. Күйдің мелодиялық-формалық құрылысы, ырғақтық-орындаушылық әдістері саналуан.

Мысалы, Құрманғазының күйлері жігерлі, екпінді, ал Дәулеткерейдің күйлері терең толғауға, романтикалық лирикаға негізделген, Тәттімбеттің күйлері әуейі әсем, тәтті мұңмен қоңыр сазға толы болса, Қазанғаптың күйлері құбылмалы, ойнақы, төкпе жыр іспетті болып келеді.

Халық арасында күй өнерінің саз-сарындары бойынша айырып тану үшін «төкпекүй» және «шертпекүй» деген атаулар қолданып жүр.

<https://infourok.ru/maala-ky-diret-3474218.html>

Ә мәтіні

Күй аңызы

Екі салт атты адырдың басына желе-жортып шықты да аттарының басып іркіп, алақан астынан алысты шолды. Төмен қарай көлбеп бара жатқан кең жазықтың шетінде мұнартып оқшау тұрған жалаңаш тау көрінді.

Анау Ипан тауы ғой, — деді жас жігіт қамшысымен нұсқап.

Жас жігіттің даусы аңсағанын көргендей қуанышты шықты. Оның астында жалын өрген қылаң бесті, үстінде өңіріне зер ұстаған көк мақпал камзол, талдырмаш белін қызыл үдері белбеумен қынай буған, басында төбесін көк мақпалмен тыстаған құндыз бөрік. Тек ер-тұрманы ғана жұпынылау. Бір кезде көк сауырлап, жез шегені тізілте қаққан ері басқа біреудің астынан ауысқан сияқты, әбден тозып, бояуы оңып жарғақтанып кеткен. Ердің артындағы ұзын қызыл қоржыннан шекпен қап кигізген домбыраның мойны шығып тұр. Оның қасындағы күрең атты — жасы елуді алқындырған, әдемі дөңгелек қара сақалды, биік дөңес мұрынды, кішілеу өткір қоңыр көзі биік қабағының астында терең ұялаған, қағылез кісі. Бұл осы өңірге аты кең жайылған Естемес күйші еді. Ол маңдайына тосқан қолын түсіре берді де, етсіз салалы саусағымен қамшысының ұшын қағып алды.

Бұл маңдағы ауыл көшіп кеткен-ау, — деді Естемес ойланғандай болып.

Неге? Ауыл ылдида — Ипанның етегіндегі қайнарда болар, — деді жас жігіт.

Қыбыр еткен бір қара көрінбейді. Бұл ауылдың малы әрі Ипан аспай, бергі осы бозда жайылатын еді ғой.

Жаңа ғана Ипанды көргенде балапандай талпынып сергіген жас жігіт енді басылып қалды.

Ие, мал көрінбейді, — деді ол даусы солып.

Естемес жас жігітке өңі жылып, есіркей қарады.

Шаршаның білем, ә? Оқасы жоқ, ел болмаса да, қайнарда ат шалдырып, тыңайып алармыз, — Ол сәл күрсінгендей болды. — Күйшінің өмірі осы. Қамшыны тастай беріп, домбыра ұстайсың. Домбырадан босап кетсе, қолың тағы да тізгінде болады, солай, Оразымбет шырағым. Ал, аттың терін басайық.

Енді екеуі асықпай аяңмен келеді. Естемес қайтадан сөз бастады.

Қарағым Оразымбет, маған ергеніңе жыл болып қалды. Құлағың сақ, қолың жүйрік жігітсің. Түбі жақсы күйші сен боларсың. Бірақ күйімді үлгі етсең де, менің өмірімді үлгі етпе. Жас елуге келді. Менің өмірім тұрлаусыз болып барады. Қанша ел көрсем де, жер көрсем де, қайтып оралар бір қазығым жоқ. Жар сүймей, бала сүймей кетіп барам. Енді бір айналғанша қарттық келеді. Нағыз от басының жылуын аңсайтын кез сонда болар.

Естемес ауыр күрсініп қойды. Оразымбет ұстазын аяп кетті. Қабағы кірбеңсіз, көңілі ашық көрінген ұстазын іштей кемірген зор уайым бар екен.

Сізге қарттық қайда, Еске. Әлі де біреуді айттыруға болады ғой. Алпыстағы Түлкібай да былтыр қыз алған жоқ па? — деді ол ұстазының көңілін аулап.

Естемес ащы мырс етті:

Аңғыртсың-ау әлі. Немді көріп құда түсем? Күйге қыз берген қазақты әлі көргенім жоқ.

Осы әңгімеден екеуінің де көңілі жүдеп үнсіз келе жатты. Кенет суалып қалған жырада жалғыз нар көрінді.

Жолаушылар үйреншікті мал емес, жапанда жалғыз қалған адам көргендей әлденеден тітіркеніп, аттарының басын тежеп, іркіліп қалды. Нардың түрі жүдеу, бүйірі солып, өркеші қамшылар жағына қисая бастаған. Тамыры қураған ағаштай семіп, кішірейіп бара жатқан ірі тұлғасы, күйіс қайырмай, қыбыр етпей тұрған мүсәпір бейнесі, әсіресе телміре қараған жасқа толы үлкен мөлдір көзі екі күйшіге қатты әсер етті.

Б мәтіні

Күй – музыкалық жанр, қазақ халқының аспаптық пьесасы. Домбыра, қобыз, сыбызғыда шығарылып, тартылып келген. Музыка өнерінің дамуына байланысты, күйлер халық аспаптары оркестрлерінің репертуарларында көп орындалады. Күй — қазақ, қырғыз, өзбек халықтарының аспаптық музыкасына тән атау. М. Қашқариға сілтеме жасай отырып, күй сөзінің төркіні "көк" деген түркі сөзінен шығуы мүмкін деген болжамдар бар.

Күй XIV ғасырда жеке музыкалық жанр болып қалыптасты. Күйлер мазмұны аңыз-ертегілерге, нақтылы тарихи оқиғаларға құрылып, көбіне бағдарламалы түрінде дамыды. Онда халықтың басынан өткен тауқымет пен әділетсіздікке қарсы күресі, азат өмірді аңсаған асыл арманы мен қуаныш сезімі терең толғаныспен өрнек-бояуын тапты. Күйдің мелодиялық-формалық құрылысы, ырғақтық-орындаушылық әдістері сан алуан. Мысалы, Құрманғазының күйлері жігерлі, екпінді, ал Дәулеткерейдің күйлері терең толғауға, романтикалық лирикаға негізделген, Тәттімбеттің күйлері әуейі әсем, тәтті мұң мен қоңыр сазға толы болса, Қазанғаптың күйлері құбылмалы, ойнақы, төкпе жыр іспетті болып келеді. Домбыра күйлері параллельді, терция, секундына автомат арқылы тартылады. Параллельді кварталар мен квинталар күйге көркем нақыш-бояу берумен қатар оның әуен-саздылығын өсірелей түседі. Күйлердің көлемі әр түрлі болады. Кейбір күйлердің көлемі 150-ден 200 тактіге (мысалы, Боғданың «Боз төбесі» мен Динаның «Әсем қоңыры», т.б.) дейін жетеді.

В мәтіні

Күйді қаққан саусақтан,
Шерткен күйлі ішектен,
Көкке серпіп кетті күй.
Алыстағы тұмандай
Көз ұшында бұлдырап,
Кейде саңқыл соқты күй
Тас бұлақтай сылдырап.
Кейде бұлтың қақты күй
Ойнақтаған құлындай
Құйрық атып құлдырап.
Жылы тиді денеге
Жібек желдей үлбіреп.
Кейде бал-бұл тіл шықты

Жас баладай былдырап.
Қыз жүрегі жылынып,
Сала берді өзінің
Жібегіндей үлбіреп;
Қыз сарайы ашылды
Көңіл бұлты ыдырап.
Сөйтсе де керіп жатты анық
Қақты шалқып күй бірақ.
Бұл күйдің мұндай суретін
Ой құрықтап, тіл тауып
Айту тіпті қиынырақ!

Дескриптор

Білім алушы

- берілген мәтіндерді оқиды;
- -тақырыбын, стилін, аудиториясын, құрылымын анықтайды;
- -тілдік ерекшеліктерін салыстырады.

6-бөлім: «Ұлттың тарихи жәдігерлерін сақтау»

Сабақтың тақырыбы: Қазақстанның тарихи-мәдени ескерткіштері

Оқу мақсаты: 11.2.5.1 - мәтіндегі негізгі ойды анықтау, берілген мәліметтер мен пікірлерді өңдеу және толықтыру

Бағалау критерийі

Білім алушы:

- негізгі ойды анықтайды;
- пікірлерді өңдеп, мәтінді толықтырады

Ойлау дағдыларының деңгейі

Қолдану

Тапсырма

Мәтінді мұқият оқып, негізгі ойды анықтаңыз. Мәтіндегі қажетті мәліметтермен пікірлерді толықтырып, өз қалауыңызша өңдеп толықтырып жазыңыз.

КӨНЕ ТАРИХТЫҢ КУӘСІ - ҚҰНДЫ ЖӘДІГЕРЛЕР

Қожа Ахмет Яссауи кесенесі тек орта ғасырлық сәулет өнерінің ғажайып туындысы ғана емес, сол сияқты орта ғасырлардан жеткен бай тарихи мұраларды сақтап отырған киелі орын. 1978 жылы Қожа Ахмет Яссауи кесенесі республикалық музей ретінде ашылып, халыққа қызмет көрсете бастаған кезде музей қорында 300-ден аса жәдігер болған. Музей қорына қабылданған алғашқы жәдігерлер Қожа Ахмет Яссауи кесенесінде XIV ғасырдан сақталған, Әмір Темірдің бұйрығымен жасалған қола және ағаш бұйымдар. Олар тайқазан, шырағандар және қазандық, қабірхана есіктері, олардың қола көшірмелері мен балғашалары. Бұл қола бұйымдар туралы алғаш ғылыми деректер XIX ғасырдың аяғы мен XX ғасырдың басында жариялана бастады. Мысалы, М.Е. Массон мен А.Ю. Якубовский жалпы сипаттама жасаған болса, 1960 жылдары

Эрми́таждың шығыстанушы ғалымы А.А. Иванов кесенеде Әмір Темір дәуірінен сақталған бір қатар жәдігерлерге толық анықтама берген болатын. Әмір Темір дәуірінен сақталған заттар ғимаратқа кіретін есіктерден бастау алады. Жәдігер есіктер – жамағатхана бөлмесінің есігі – «Қақпа» және қабырхана есігі – «Қапсырма». Шеберлер есіктің берік және әсем жасалуымен қатар, рәміздік мән-мағынасын арттыру үшін оған символдық мәнге ие ою-өрнектер, терең мағыналы хадистер мен нақыл сөздердің бедерленуіне көңіл бөлген...

Қазандық бөлмесінің ортасында «Тайқазан» тұрған. Қазанның салмағы – 2 тонна, диаметрі – 2,45 метр. Қазанда қант қосылған су толы тұрған, жұма намазы аяқталған соң мұны мешіт қызметшілері емдік қасиеті бар су ретінде зияратшыларға үлестіріп беретін. Бұл қазан Түркістан қаласынан 25 шақырым жердегі Қарнақ елді мекенінде құйылған. Оны құйған тебриздік шебер-Әбд-әл-Әзиз ибн Шарафуддин. Музей қорының этнография тобында Әмір Темір дәуірінен сақталған жәдігерлерден бастап ХХ ғасырға дейінгі кезеңді қамтитын қазақ қолөнерінің небір тамаша үлгілері сақталуда...

Дескриптор Білім алушы:

- мәтінді мұқият оқиды;
- негізгі ойды анықтайды;
- пікірлерді толықтырады;
- үзінділерді өңдеп жазыңыз.

7-бөлім: «Табиғат және экология»

Сабақтың тақырыбы: Табиғатты қорғау

Оқу мақсаты:

11.3.6.1 - әртүрлі тақырып бойынша көркемдегіш құралдарды ұтымды қолданып, шығармашылық жұмыстар (өлең, әңгіме, естелік, шығарма) ұсына білу

Бағалау критерийі

Білім алушы

-көркемдегіш құралдарды қолданып, әңгіме жазады

Ойлау дағдыларының деңгейі Жоғары ойлау деңгейі

Тапсырма

Берілген тақырыптардың біреуін таңдап, құрылымын сақтап әңгіме жазыңыз. Әңгіме кейіпкерлерінің образын ашуда көркемдеу, айшықтау, дәлелдеу сөздерді орынды қолданыңыз.

- 1.«Табиғат - біздің анамыз»
- 2.«Орманда»
3. «Екі дос»

Кіріспе _____

Негізгі бөлім

Қорытынды бөлім

Дескриптор

Білім алушы:

- тақырыпты таңдайды;
- кіріспе бөлімін жазады;
- негізгі бөлімде кейіпкерлер образын ашады;
- көркемдеу, айшықтау, дәлелдеу сөздерді орынды қолданады;
- құрылымын сақтап, әңгіме жазады.

7-бөлім: «Табиғат және экология»

Сабақтың тақырыбы: Табиғатты қорғайтын халықаралық ұйымдар

Оқу мақсаты:

1.1.4.1- мәтінде көтерілген мәселені, автор позициясын (қоғамдық-саяси, ғылыми) талдай отырып, негізгі ойды анықтау

Бағалау критерийі

Білім алушы:

- мәтіндегі көтерілген ойды, автор позициясын талдайды;
- негізгі ойды анықтайды

Ойлау дағдыларының деңгейі:

Қолдану

Тапсырма

Мәтіндерді зейін қойып тыңдаңыз. Көтерілген мәселе мен автор позициясын салыстыра отырып, талдаңыз. Төмендегі кестені толтырыңыз.

<i>1-мәтін</i>	<i>2-мәтін</i>
Табиғатқа, Тартпай қоймас - Адамдар, Суда балық, Көк жүзінде қыран бар. Жеңе алмайды, тірліктегі - бірлікті Ашылса да алты алауыз - арандар! Жер - қайыспас, Өзі өндірген салмақтан, Қашпайдыешкім, Ажал - деген қармақтан.	<i>Табиғатты қорғау – адамзат парызы</i> Табиғат- адам баласының тіршілік тынысы әрі таусылмас қазынасы. Адам табиғаттыңтуындысы ретінде біте қайнасып, өміріне қажетті азық қорын алады. Биологиялық түр ретінде алғашқы адамдар табиғат ресурстарын тұрпайы күйінде пайдаланып келді. Бертін келе, саналы түрде үй шаруашылығы мен айналысып, өсімдіктерді баптап өсіріп, жануарлардың кейбір түрлерін қолға үйретті. Табиғат қорғау дегеніміз табиғат ресурстарын пайдалану барысында оның тиімді жолдарын іздеу, қайта түлету, бүліну, ластану жолдарынан сақтау және

<p>Өзі жасап, Жұмақ жердің үстіне Құтыла алмай келе жатыр - Тозақтан! Баласымыз, Ғалымшардың- Жер -деген, Ғасыр барма, Көресісін көрмеген. Қиян - кескі, Ғажайыптар болса да Адам бірге жасасады - Жер - менен! <i>Бақыткерей Ысқақ</i></p>	<p>қорғауды жүзеге асыру. Табиғат қорғауға ғылыми тұрғыда бағытталған халықаралық, мемлекеттік және қоғамдық ауқымдағы іс шаралар жатады.</p> <p>Соңғы жылдары жер шарында барлық табиғат қорлары бұрын-соңды болмаған антропогендік өзгерістерге ұшырап отыр. Олардың ең бастысы- әлемдік климаттағы өзгерістер. Күн мен жел энергиясы сарқылмайтын қор болғанымен, өнеркәсіптік қарқындап дамуына байланысты ауаға зиянды газдар, шандар көтеріп, адамдардың денсаулығына қауіп төндіруде. Бұл апатты құбылыстар өнеркәсібі шоғырланған ірі қалаларда өріс алып отыр. Ауа кеңістігінің ластануы Дүниежүзілік мұхиттар мен теңіздерге де өз ықпалын тигізуде.</p> <p>Өркениетті елдер сияқты біздің республикамызда да табиғат қорғауға көп көңіл бөлініп отыр. 1997 жылы қоршаған ортаны қорғау туралы заң қабылданды. Заңның негізгі мақсаты еліміздің табиғатын қорғау мен оның байлығын халық қазынасы ретінде болашақ қрпақтардың салтанатты өмір сүру үшін сақтау.</p>
---	---

Мына кестені толтырыңыз.

Мәтіндегі көтерілген мәселе	Негізгі ой	Автор позициясы	Менің позициям

Дескриптор

Білім алушы:

- мәтіндерді зейін қойып тыңдайды;
- көтерілген мәселе мен автор позициясын салыстырады;
- негізгі ойды анықтайды;

7-бөлім: «Табиғат және экология»

Сабақтың тақырыбы: Табиғатқа қатысты тыйым сөздер

Оқу мақсаты:

11.2.6.1- белгілі бір мақсат үшін оқылым стратегияларын жүйелі қолдана білу.

11.4.4.1.мәтін нормаларын сақтап жазу (мәтін құрылымы, абзац, мәтін бөліктері, тақырып)

Бағалау критерийі

Білім алушы

- табиғатқа қатысты тыйым сөздерді іріктейді;
- нормаға сай мәтін жазады

Ойлау дағдыларының деңгейі

Қолдану

Тапсырма

Мәтіннен табиғатқа қатысты тыйым сөздерді іріктеңіз. Көтерілген мәселеге қатысты мәтін құрастырып жазыңыз.

Ырым-тыйымдарды халқымыздың ұлттық болмысынан бөле-жара қарауға болмайды. Қазақ халқымен ғасырлар бойы жасасып келе жатқан ырым-тыйымдар тізбегі халықтың өмірінде, салт-дәстүрінде, әдет-ғұрпында, тұрмыс-тіршілігінде кеңінен көрініс береді. Ырым мен тыйым адамды тәрбиелеп, жат әдеттерден тыюға бағыттайды.

Күннің күркірегенін алғаш естіген адам бір темірді алып, ауырған жеріне тигізсе, ауру жазылады немесе арқасын қабырғаға үйкесе, ауру-сырқау жоламайды.

Найзағай ойнап, жауын жауғаннан кейін жаңбыр суына жалаң аяқ жүрсе, адам ауырмайды немесе ауруынан айығады.

Жаңа ай туғанда түскен келіншек баланы көп туады.

Нан үстіне зат қойма.

Нанды бір қолыңмен үзбе.

Нанды лақтырма.

Сүтті төкпе.

Сыпырғышты тік қойма.

Отқа түкірме.

Тұзды баспа.

Күн күркіремей суға түспейді, дала жуасын жемейді.

Бақаны өлтіруге болмайды, жаңбыр жауады.

Аспаннан ағып түскен жұлдызды көрген адам «Менің жұлдызым жоғары» дейді.

Жаңа айды көргенде «жаңа айда жарылқа, ескі айда есірке» деп бата жасап, ырымдайды.

Дескриптор

Білім алушы:

- мәтінді оқыңыз;
- табиғатқа қатысты тыйым сөздерді іріктеңіз;
- көтерілген мәселеге қатысты мәтін құрастырыңыз;
- мәтін құрылымын сақтаңыз;

7-бөлім: «Табиғат және экология»

Сабақтың тақырыбы: Қазақстанның табиғаты

Оқу мақсаты:

11.3.3.1- мәтін құрылымын сақтай отырып, әртүрлі графикалық мәтіндегі деректерді салыстырып, маңызды тұстары мен үрдістерді талдап жазу, өзіндік тұжырым жасау

Бағалау критерийі

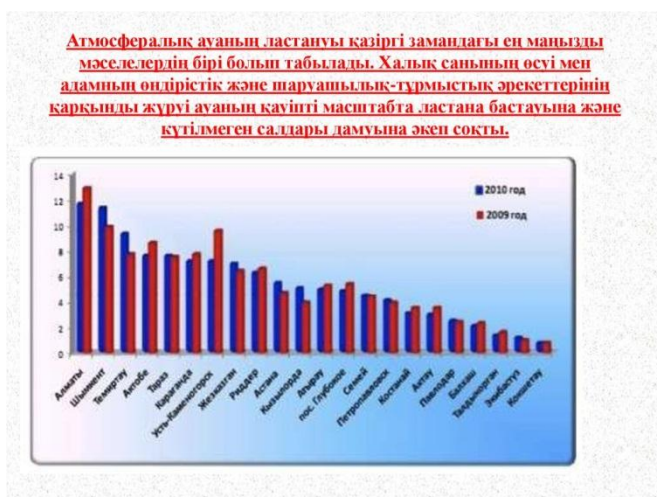
Білім алушы:

- графиктік мәтіндерді салыстырып, үрдістерді талдап, өзіндік тұжырым жасайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі Жоғары ойлау деңгейлері

Тапсырма

Графиктік мәтіндермен мұқият танысыңыз. Оларды салыстырып көріңіз. Маңызды деп тұжырымдаған тұстарды түртіп алыңыз. Құрылымын сақтап,

өзіндік тұжырым жасай отырып, жинақы мәтін жазыңыз.

Дескриптор

Білім алушы:

- графиктік мәтіндермен мұқият танысады;
- маңызды тұстарды түртіп алады;
- өзіндік тұжырым жасайды;
- жинақы мәтін жазады.

Қазақ тілі

11-сынып

8-бөлім: «Жаңа әлемдегі театр мен киноматография»

Сабақтың тақырыбы: Кинофестиваль – кино өнері туындыларының байқауы

Оқу мақсаты:

11.1.6.1-коммуникативтік жағдаятқа сай көпшілік алдында дұрыс сөйлеу,

тыңдаушыларға ықпал ете білу, шешен сөйлеу.

11.4.2.1. Сөйлеу ағымындағы интонацияның құрамдас бөліктері: әуен, әуез, тембр, қарқын, кідірісті сөйлеу мәнеріне сай қолдану

Бағалау критерийі

Білім алушы

- көпшілік алдында жағдаятқа сай дұрыс, шешен сөйлеу;

- сөйлеу ағымындағы интонацияның құрамдас бөліктерін дұрыс қолдану

Ойлау дағдыларының деңгейі

Қолдану

Тапсырма

Ғылым, ілім ізденіп, халыққа пайдасы мол нәрселермен шұғылданып, еліміздің өркенденуіне атсалысудың орнына ұрпағымыздың тәрбиесіне балта шауып отырған Батысқа деген еліктеушіліктің құрбаны болып отырған жастарымыз қаншама?! Расында «біреудің қатесі — біреуге сабақ», сондықтан жаманнан жиреніп, жақсыдан үйреніп, дұрыс пен бұрысты ажырата білген жөн. «Қазіргі түсіріліп жатқан әлемдік және отандық фильмдерге көңіліңіз тола ма?» деген ойды тарқатып айтыңыз. Тұжырымды дәлелдер келтіріңіз. Сөйлеу барысында интонацияның құрамдас бөліктері: әуен, әуез, тембр, қарқын, кідірісті сөйлеу мәнеріне сай қолданыңыз.

Дескриптор

Білім алушы:

- жағдаятқа сай дұрыс, шешен сөйлейді;
- интонацияның құрамдас бөліктерін дұрыс қолданады;

8-бөлім: «Жаңа әлемдегі театр мен киноматография»

Сабақтың тақырыбы: Театр – өмір айнасы

Оқу мақсаты:

1.3.7.1 - жазба жұмысын абзац пен бөліктерге бөлу, ойын (ақпарат, идея) дұрыс жүйелеп, логикалық және стильдік түзетулер енгізу.

Бағалау критерийі

Білім алушы

- мәтінге стильдік, логикалық және құрылымдық түзетулер, толықтырулар енгізіп, редакциялау.

Ойлау дағдыларының деңгейі Қолдану

Тапсырма

Берілген мәтінмен танысыңыз. Мәтінге стильдік, логикалық және құрылымдық түзетулер, толықтырулар енгізіп, редакциялау арқылы мәтінді қайта өңдеп жазыңыз.

Театр – өмір айнасы

Театр – халықты эстетикалық адамгершілік пен ізгілікке тәрбиелеудің аса маңызды құралы. Оның өзгеше бір қасиеті, яғни әрекетке құрылған табиғаты сахналық ойын-сауықтың мазмұн-желісі мен идеялық-эстетика негізін құрайтын драма арқылы ашылады. Театр әдеби шығарманы сахналық әрекетпен, өзіне тән бейнелі театрлық бояу-өрнекпен жаңа күйге түсіреді де драмадағы мінез-кейіптерді, олардың өзара қарым-қатынастарынан, қақтығыстарынан туатын талас-тартыс пен іс-қарекеттеріне жан бітіріп, тірілтіп жібереді. Осыған орай көрермендер де театр сахнасында өтіп жатқан оқиға әрекет пен оған қатысушы-қаһармандардың ой-арманына, шат күлкісі мен сезім діріліне, күйінішіне, жалпы тіршілік-тынысына бейжай, немқұрайлы емес, қайта бар ынта-зейінімен, ынтызар көңілімен қарайды, яғни олар осы сәтте сахналық өмір көріністерінің жай бейтарап, салқынқанды бақылаушысынан гөрі тікелей қатысушысы ретінде бой көрсетеді. Түптеп келгенде театрдың қоғамдық-тәрбиелік қызметі мен идеялық-эмоциялық және көркемдік-эстетикалық әсер күші де осыған саяды. театрдағы басты тұлға, пьесадағы берілген жағдайға байланысты әрекет етіп, сахналық қаһарманның характерін жасайтын – актер.

Дескриптор

Білім алушы:

- берілген мәтінмен танысады;
- мәтінге стильдік, логикалық және құрылымдық түзетулер, толықтырулар енгізеді;
- мәтінді қайта өңдеп жазады.

8-бөлім: «Жаңа әлемдегі театр мен киноматография»

Сабақтың тақырыбы: Алаш аңсаған фильм

Оқу мақсаты:

11.3.2.1 -таза ғылыми стильдің жанрлық және стильдік ерекшеліктеріне сай тілдік құралдарды орынды қолданып, мақала,

Бағалау критерийі интервью, тезис, аннотация, рецензия жазу
Білім алушы
- жанрлық және стильдік ерекшеліктеріне сай рецензия жазады;
- тілдік құралдарды орынды қолданады;

Ойлау дағдыларының деңгейі Жоғарғы ойлау деңгейі

Тапсырма. «Анаға апарар жол» фильміне ғылыми стильдің жанрлық ерекшелігін сақтап, тілдік құралдарды орынды қолданып, құрылымдық ерекшелігін ескеріп, рецензия жазыңыз. Рецензияның сөз саны 200-250 сөз болсын.

Дескриптор *Білім алушы*
- ғылыми стильдің жанрлық ерекшелігін сақтайды;
- тілдік құралдарды орынды қолданады;
- рецензия құрылымын сақтайды;
- сөз санын сақтайды.

9-бөлім: «Еңбек нарығы және сұраныс»

Сабақтың тақырыбы: Еңбек нарығы

Оқу мақсаты:

11.2.7.1 - БАҚ, энциклопедиялық, ғылыми-көпшілік, ғылыми еңбектерден деректерді ала білу, сілтеме жасау, дәйексөз келтіру жолдарын білу

Бағалау критерийі

Білім алушы

БАҚ, энциклопедиялық, ғылыми-көпшілік, ғылыми еңбектерден сілтеме жасап, дәйексөз келтіреді

Ойлау дағдыларының деңгейі

Жоғарғы ойлау деңгейі

Тапсырма

БАҚ, энциклопедиялық, ғылыми-көпшілік, ғылыми еңбектерден «Еңбек нарығы және сұраныс» туралы мәліметтерді іріктеп, шағын ақпараттық мақала жазыңыз.

Дескриптор

Білім алушы:

- БАҚ, энциклопедиялық, ғылыми-көпшілік, ғылыми еңбектерден деректерді алады;
- сілтеме жасайды;
- дәйексөз келтіреді.

9-бөлім: «Еңбек нарығы және сұраныс»

Сабақтың тақырыбы: Сұраныс, ұсыныс және баға

<i>Оқу мақсаты:</i>	1.3.1.1 -жоспар түрлерін құру (күрделі, тезистік, тірек-схема түріндегі жоспар)
<i>Бағалау критерийі</i>	<i>Білім алушы:</i> -мәтін бойынша тірек-схема жоспарын құру.
<i>Ойлау дағдыларының деңгейі</i>	<i>Қолдану</i>

Тапсырма

Мәтінді мұқият оқы. Мәтін бойынша тірек-схема түріндегі жоспар құрыңыз.

Баға-нарықтық экономиканың негізгі элементі (дәріс)

Баға түсінігі, оның экономикалық табиғаты нарықта баға ойнайтын екі рольде сипат алады. Ол мына түрде болады: -нарық конъюктурасы мен саясатын көрсететін индикаторы ретінде сұраныс пен ұсыныс байланысы, саудалық және экономикалық тәуекел, қаржы-несиелік жағдайлар, нарықтағы бәсекелестіктің дәрежесі және т.б.; -сұраныс пен ұсынысқа, нарықтың құрылымына, теңгенің сатылымдық қасиетіне және т.б. әсер ететін нарықтың маркетингтік реттеуіші ретінде. Бағаның реттеуіш ретінде ресурстарды қолдануды шектеуге көмектеседі және ол өндіріс үшін мотивация болып табылады.

Нарықтық баға әр түрлі функциялар атқарады. Баға-нарық конъюктурасының маңызды көрсеткіші, сұраныс пен ұсыныстың байланысы мен құрылымының, деңгейінің факторы. Баға-тиімділікті басқарудың және пайда табудың құралы, салық салудың факторы. Баға-бұл инфляциялық процестердің маңызды құраушысы, инвестициялық саясатқа әсер ету құралы. Баға-еңбек нарығына, тұтынудың көлемі мен құрамына, әр түрлі әлеуметтік топтардың нақты табыстарының деңгейіне әсер ететін халықтың өмірінің дәрежесінің күшті факторы. Сонымен қатар, баға-бұл бәсекелестік күрестің қаруы.

Баға үлестіру функциясын атқара алады. Оның мәні өнімнің бағасымен байланысты сол немесе басқа өнімге сұранысты қайта үлестіру арқасында тауар ұсынысына, жетіспейтін тауарлардың өндірісін кеңейтуге және артық тауарлардың өндірісін қысқартуға әсер ету мүмкіндігінде. Соның арқасында инвестициялар ескі салалардан ағып шыққан қаржылар арқасында өндірістің аз дамыған салаларына көбірек бағытталады.

Дескриптор

Білім алушы:

- мәтінді мұқият оқиды;
- тірек-схема түріндегі жоспар құрастырады.

9-бөлім: «Еңбек нарығы және сұраныс»

Сабақтың тақырыбы: Болашақтың мамандығы

Оқу мақсаты:

11.3.4.1-қажетті ақпараттарды орынды қолданып, көтерілген мәселе бойынша өз ойын дәлелдеп эссе жазу (дискуссивті эссе, аргументативті эссе)

Бағалау критерийі

Білім алушы

- эссе жазуда қажетті ақпаратты орынды қолданады;
- өз ойын дәлелдейді;

Ойлау дағдыларының деңгейі

Жоғары ойлау дағдылары

Тапсырма

Қажетті ақпараттарды орынды қолданып, көтерілген мәселе бойынша өз ойыңызды дәлелдеп, «Болашақ бағдарламасымен оқу бітіріп келген жастардың мамандықтары сұранысқа ие мамандықтар ма?» тақырыпта дискуссивті эссе жазыңыз. Эссе жазу барысында мәтін нормаларын, құрылымын, бөліктерін сақтаңыз. Тақырыптан ауытқымаңыз. Қажетті ақпараттарды орынды қолданып, көтерілген мәселе бойынша өз ойыңызды дәлелдеңіз.

Дескриптор

Білім алушы:

- эссенің кіріспе бөлімін жазады;
- негізгі бөлімде қажетті ақпараттарды қолданады;
- өз ойын дәлелдейді;
- қорытынды бөлімде тұжырым жасайды;
- эссе құрылымын сақтайды;

9-бөлім: «Еңбек нарығы және сұраныс»

Сабақтың тақырыбы: Цифрлы Қазақстан: мамандықтарға сұраныс

Оқу мақсаты:

11.1.5.1 - мәтінде көтерілген мәселеге автор мен оқырманның қарым-қатынасын ескере отырып, талқылау сұрақтарын құрастыру және сыни тұрғыда бағалау

Бағалау критерий Білім алушы:

- автор мен оқырман қарым-қатынасын
- сыни тұрғыдан бағалайды;
- талқылау сұрақтарын құрастырады;
- сыни тұрғыдан бағалайды;

Ойлау дағдыларының деңгейі:

Тапсырма

Мәтінді мұқият тыңдап, көтерілген мәселе бойынша автор мен оқырман қарым-қатынасын сыни тұрғыдан бағалап, талқылау сұрақтарын құрастырыңыз.

Мамандық таңдау деген өзің айналысқың келетін жұмысты таңдау ғана емес, өзің араласқың келетін ортаны да таңдау. Қазақ «Адам екі түрлі жағдайда қателеспеу керек: бірі - жар таңдағанда, екіншісі - мамандық таңдағанда» деп бекер айтпаса керек.

«Мамандық» сөзі латын сөзінен шыққан, «жұрт алдында сөйлеу, жариялау» дегенге саяды. Есте жоқ ескі заманда мамандықтың қазіргідей түр-түрі болмады. Әр адам барлық жұмыспен өзі ғана айналысатын. Дегенмен, әйелдер мен ерлерге деп бөлінетін жұмыстар болған. Ерлер аң аулап, үй тұрғызып, қару-жарақ жасаса, әйелдер жеуге жарамды өсімдіктерді жинап, тамақ пісірген, киім-кешек тігіп, бала тәрбиелеген.

Заман өзгерген сайын, адам да жетіліп, нарықтық қарым-қатынас пайда болды. Қоғам дамып, дүниеге түрлі жұмыстар, сәйкесінше, түрлі мамандықтар келді.

Кез келген еңбек мамандық емес. Еңбектің мамандық деп аталуының өзіндік шарттары бар: бірі - маман атануыңыз үшін білім алып, қолыңызға сол саланың дипломын, куәлігін, аттестаты не сертификатын алуыңыз керек болса, екіншісі - еңбегіңізге ақының төлені қажеттілігі.

Өз ісінің нағыз маманы атану екінің бірінің еншісіне бұйырмаған. Ол үшін ең алдымен мамандығыңызға деген махаббат керек. Мамандыққа деген махаббат пен карьерист болу екеуі біздіңше екі бөлек нәрсе. Махаббатпен істелген жұмыс қана нәтиже бермек. Екінші сөзбен айтқанда, мамандығыңыз сіздің сүйікті ісіңізге айналуы қажет.

Қазір сауда-саттықтың жүріп тұрған заманы болғандықтан, көптеген мамандықтар осының төңірегінде деуге болады. Агенттер мен менеджер мамандықтары сұранысқа ие десек, артық айтпаймыз. Мысалы, коммерциялық агент, жарнамалық агент, туристік агент, финанстық менеджер, сауда-саттық менеджері, жоба менеджері, кеңсе менеджері т.б.

Әлемде өзі қаламайтын мамандық иесі болып жүрген қаншама адам бар, өз жұмысын жанымен сүйіп істейтін адамдардың да саны аз емес.
(Ақпарат дереккөзі: <https://massaget.kz/layfstayl/bilim/gumanitarly-ulymdar/2727>)

Дескриптор

Білім алушы:

- мәтінді мұқият тыңдайды;
- автор мен оқырман қарым-қатынасын сыни тұрғыдан бағалайды;
- талқылау сұрақтарын құрастырады.

*«Қазақ әдебиеті» пәнінен қалыптастырушы бағалау тапсырмалары
10-сынып(қоғамдық-гуманитарлық бағым)*

Сабақ тақырыбы: Абай Құнанбайұлы «Қалың елім, қазағым, қайран жұртым» өлеңі.

Оқу мақсаты: 10.1.2.1 әдеби шығармадағы көтерілген мәселелерді ұлттық мүддетұрғысынан ашу.

Бағалау критерийі *Білім алушы:*

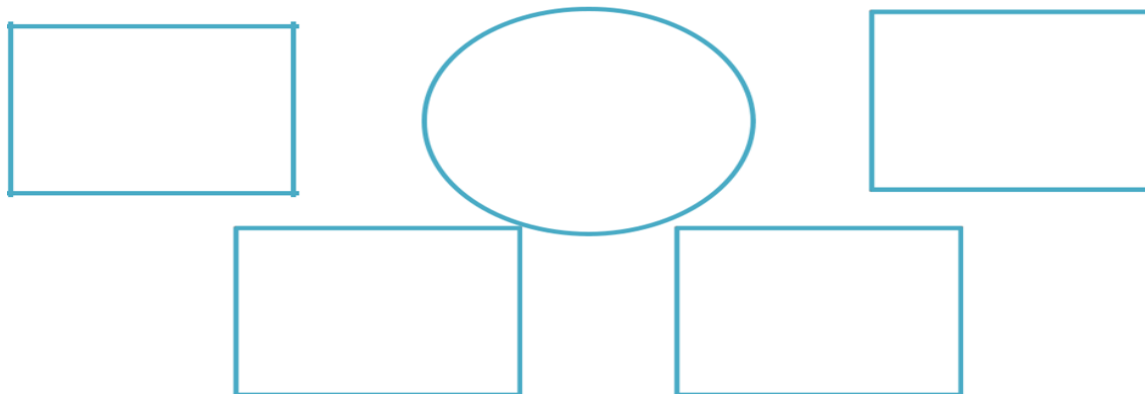
- Көтерілген мәселелердің ұлттық мүддесін ажыратады.

Ойлау дағдыларының деңгейі *Қолдану*

1-тапсырма

Абай Құнанбайұлының «Қалың елім, қазағым» өлеңіндегі автор көтерген ұлттық мәселелерді анықтап, концептуалды кесте құрыңыз.

Ұлттық мәселелер

2-тапсырма

Шығармадағы ұлттық мәселелерді өмірмен байланыстырыңыз.

№	Ұлттық мәселелер	Өмірмен байланыс

Дескриптор

- ұлттық мәселелерді кестеге түсіреді;
- өмірмен байланыстырады.

Сабақтың тақырыбы: Абай Құнанбайұлының «Қалың елім, қазағым, қайран жұртым» өлеңі

Оқу мақсаты: 10.1.4.1 көркем шығармалардан алған үзінділерді ғаламдық тақырыптағы өзекті мәселелермен байланыстыру.

Бағалау критерийі Білім алушы

- Көркем шығарма үзінділерін ғаламдық тақырыппен байланыстырады.

Ойлау дағдыларының деңгейі Қолдану

Тапсырма

Абай Құнанбайұлының «Қалың елім, қазағым, қайран жұртым» өлеңінен алынған үзіндідегі өзекті мәселені ғаламдық тақырыппен байланыстырыңыз.

Ұқпайсың өз сөзіңнен басқа сөзді,
Аузымен орақ орған өңкей қыртың.
Өзімдікі дей алмай өз малыңды,
Күндіз күлкің бұзылды, түнде ұйқың.
Көрсө қызар келеді байлауы жоқ,
Бір күн тыртың етеді, бір күн — жыртың.
Бас-басына би болған өңкей қиқым,
Мінеки, бұзған жоқ па елдің сиқын?
Өздеріңді түзелер дей алмаймын,
Өз қолыңнан кетпесе, енді өз ырқың.
Ағайын жоқ нәрседен етер бұртың,
Оның да алған жоқ па құдай құлқын?

Үзіндідегі өзекті мәселе	Ғаламдық тақырып	Байланысы

Дескриптор

- үзіндідегі өзекті мәселені анықтайды;
- ғаламдық тақырыпты көрсетеді;
- өзара байланыстырады.

Абай Құнанбайұлы «Болыс болдым, мінеки» өлеңі

Оқу мақсаты: 10.2.3.1 шығармадағы көркемдегіш құралдар мен айшықтау амалдарының қызметін талдау.

Бағалау критерийі Білім алушы

Шығармадағы түсініксіз сөздердің мағынасын талдайды.

Ойлау дағдыларының Қолдану деңгейі

Тапсырма

Сөздің мағынасын сөздіктен анықтап, жұбына түсіндір, келесі топпен ауыса отырып, сыныптағы барлық топқа осы сөздер туралы түсініктеме бер.

1-топ	2-топ	3-топ	4-топ
Фразеологиялық сөздікпен жұмыс	Көнерген сөздер сөздігімен жұмыс	Фразеологиялық сөздікпен жұмыс	Түсіндірме сөздікпен жұмыс
Мал шығындау, шыбындау, сыр бермеу.	Сияз, ояз, ылау беру, старшын, би, атшабар.	Кәдік қылу, белін бермеу, жылмандау, беттесу.	Ноқта, арызшы, пысық, ноқта, қарбаңдау.

Оқушылар топқа бөлінгеннен кейін, әр топтың алдына бес-алты сөздің мағынасын сөздіктен қарау, мұғалім көмегі арқылы анықтау тапсырмасы берілген соң, әр топ келесі топпен тапсырмаларын айырбастап, сөз мағынасын топ ішінде талдайды.

Дескриптор

- сөздіктермен жұмыс жасайды;
- сөз мағынасын сөздіктен анықтайды.

Сабақ тақырыбы: Абай Құнанбайұлы «Сабырсыз, арсыз, еріншек» өлеңі

Оқу мақсаты: 10.3.1.1 шығарманы мазмұндас туындылардың үлгілерімен салыстырып, тарихи және көркемдік құндылығын бағалау.

Бағалау критерийі Білім алушы

Кейіпкерлердің бойында жинақталған дара қасиеттерді анықтайды.

Ойлау дағдыларының Қолдану деңгейі

1-тапсырма

«Домино» стратегиясы. Сынып оқушыларына өлең мәтініне сәйкес көркемдегіш құрал\ айшықтау түрлері, олардың теориялық түсіндірмелері мен мысалдар екі бетіне жазылған парақшалар түрінде таратылады. Оқушылар шетінен өзіне түскен атауды оқығанда басқа оқушылар оның түсіндірмесін дәл тауып жариялауы қажет. Дұрыс таныған оқушы жұмыс ретін ары қарай жалғастырып кете береді.

Үлгі

Ассонанс: бірыңғай дауысты дыбыстарды қайталау	?
Қызмет қылып мал таппай,	Ел қыдырып ас ішіп,

Ғылым оқып ой таппай, Біреу атын қойса “қу”. Қу нәпсісін тыя алмай,	Еркек арын сатады. Эпифора- айшықтау түрі: өлеңнің әр жолының соңындағы немесе әрбір ой ағымының аяқ жағындағы бір сөзді бірнеше мәрте қайталау.
---	---

Мағынаны тану

2-тапсырма

Төмендегі «Үш түрлі түсініктеме күнделік жазбасы» кестесінің әр бағанындағы талапты мұқият әрі тиянақты орында.

<i>«Сабырсыз, арсыз, еріншек» өлеңіндегі әсері ерекше, көркем әрі айшықты сөздерімен ойландырған үзінділерді анықтап жаз</i>	<i>Үзінді неліктен ерекше әсерлі? Пікіріңді жаз. Автордың тілдік шеберлігіне, стиліне назар аудар</i>	<i>Көрші оқушымен үзінді және өз пікіріңді бөлісіп, оның ойын да түртіп ал</i>
<i>1-үзінді:</i>	<i>Пікір:</i>	
<i>2-үзінді</i>	<i>Пікір:</i>	

Дескриптор

- сұрақ түріне сәйкес жауап\ пікір\ ұсынады;
- көркемдегіш құралдар\айшықтауды қолданады,
- өлеңнен мысалдар келтіреді.

Абай Құнанбайұлының «Ескендір» поэмасы

Оқу мақсаты: 10.1.3.1 көркем шығармадағы кейіпкерлер жүйесін жинақтау мен даралау.

Бағалау критерийі Білім алушы

- Кейіпкерлердің бойында жинақталған дара қасиеттерді анықтайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі Жинақтау, талдау

1-тапсырма

Поэманы толық оқы. Кестені сәйкестендір. Поэманың композициялық құрылымы туралы айт.

Сюжеттің басталуы		Алтын қорған. «Бұл – Құдайға бастайтын қақпа» деп ашпай қоюы. Қақпаның ар жағынан алған сый.
Сюжеттің байланысы.		Хакім Аристотельдің жауабы: <i>Жеміт көз жер жүзіне тоймаса да,</i>

		<i>Өлсе тояр көзіне құм құйылғанда.</i>
Шиеленісуі.		Елсіз шөлге тап болуы. Өлдім - талдым дегенде мөлдір бұлаққа кездесуі.
Шарықтау шегі.		Филипп патша қайтыс болған соң Ескендірдің таққа отыруы. Әскер жиып көрші елдерді жаулауы.
Шешімі.		Алғаш сыйдың қу сүйек екенін біліп ашуға булығы. Аристотельдің ақылы. Таразыға түскен қу сүйек.

2-тапсырма.

Мінездеу туралы оқы. Кестені толтыр

<i>Кейіпкер</i>	<i>Тура мінездеу</i>	<i>Жанама мінездеу</i>
Ескендір		
Аристотель		

Сабақтың тақырыбы: Ә. Кекілбаев «Аңыздың ақыры» повесі

Оқу мақсаты: 10.1.4.1 көркем шығармалардан алған үзінділерді ғаламдық тақырыптағы өзекті мәселелермен байланыстыру.

Бағалау критерийі Білім алушы

- Көркем шығарма үзінділерін ғаламдық тақырыппен байланыстырады.

Ойлау дағдыларының Қолдану деңгейі

1-тапсырма

Жеке жұмыс.

Шығармадағы оқиғаға сюжеттік талдау жаса.

Оқиғаның басталуы:

Оқиғаның байланысы:

Оқиғаның дамуы:

Оқиғаның шарықтау шегі:

Оқиғаның шешімі:

2-тапсырма

«...Төрт жыл бойы жорықта жүрді. Жүз мың аттың тұяғының баспаған жері жоқ. Сонда күндердің күнінде соның бәрін де дәл мынандай қып, жел үйіріп, құм жұтып қоя ма? Адам деген неменің ғұмыры ұйтқып-ұйтқып басыла қалатын қырдың желіндей құр әншейін өткінші нәрсе ғана болса, тұсында соның әрбір ұсақ-түйегін жіпке тізіп тіркеп бағатын адамның жады да мына сусыма құмдай тұрлаусыз бірдеңе екен ғой. Сонда анау аспан мен мынау

жердің арасында баянсыздықтан басқа ештеңенің болмағаны да. Басқасының бәрі – өткінші, тек баянсыздық қана мәңгілік пе?..»

А. Салыстырады

Ә. Уақыт үндестігін бағалайды

Б. Өз пікірін білдіреді

Дескриптор

- Шығармаға сюжеттік талдау жасайды.
- Уақытпен салыстырады, үндестігін бағалайды, пікір білдіреді.

Сабақ тақырыбы: Ә. Кекілбаев «Аңыздың ақыры» повесі

Оқу мақсаты: 10.2.3.1 шығармадағы көркемдегіш құралдар мен айшықтау амалдарының қызметін талдау.

Бағалау критерийі Білім алушы

Шығармадағы көркемдегіш құралдар мен айшықтау амалдарын талдайды.

Ойлау дағдыларының Талдау

деңгейі

1-тапсырма

Менің шығармашылығым. Повесть тіліне талдау жасау

Повестен дәйексөздер	
Қазақтың мінезіне қатысты тіркестер	
Риторикалық сұрақтар	
Ішкі психологиялық сезімдер	
Күрделі эпитеттер	
Символ	

2-тапсырма

Ерекше әсер ететін көркем сөздердің астын сызып, әр сөзге қысқаша түсінік бер

«Ат тұяғынан құм сауырын ойып түскен дөңгелек шұңқыр лезде қайта толады. Алдындағы оқ бойы озық өңшең құла ат мінген күзет сарбаздарынан тау-тау шағылдың беткейінде шашырап қалып жатқан көп із көзді ашып-жұмғанша-ақ ғайып болады»».

«Сусыма құм баянсыздықтың тылсым құдіретін танытқысы келгендей, құп-қу жүзіне жолап кеткен сәл таңбаны жалмап жұтып жатыр. Өмірші ұлы шөлге келгелі бері оппа құмның осы бір обыр мінезінен назарын қанша алып қашса да, құтыла алмай-ақ қойды. Сары ала күйменің ішінде сусылдақ құмаққа шашасын қаптырып, малтыға жорғалап келе жатқан көп аттың тұншыға шыққан жапа-тармағай дүсірін тыңдай-тыңдай мезі боп кетіп, тұсындағы селдір пердені ысырып, сыртқа қарады-ақ көзіне ылғи сол түседі».

«Шаңылтақ көктем. Қыста қар көріп жарымаған жабырқанқы шөл көзінді қажытады. Жүзген мен сексеуіл әлі бүр жармапты, сояу қалпы. Төңірек түгел мүлгіп тұр. Деңкиген шағылдар да, тырбық құм бұталары да ғұмыры қыбыр-қимыл көрмегендей, жер тістеп жатып алыпты».

«Тасбақаның дауылы басылғаны таяуда ғана емес пе еді. Бес күн бойы қарсы алдынан тандырдың деміндей бет шарпыған қызыл жел ұрған да тұрған. Әлдеқандай долы дүлей қара жерді тас-талқанын шығарып, күл қып уатып, сосын бір алапат табаққа салып ап, елеп, кебегін желпіп ұшырып жатқандай, жер мен кек түгел шаңға айналып кеткен-ді. Қара құрым қалың қол бірін-бірі көре алмай, кеуделерінен төмпештей ұрғылап кері итеріп баққан қызыл желді бетке ұстап ілбіген де отырған. Күллі дүние түлен тигендей тулап шыға келген-ді. Аспан қайда, жер қайда – ешкім ажырата алмастай...»

Дескриптор

- шығарма үзіндісінен көркемдегіш құралдарды табады;
- шығарма үзіндісінен айшықтау амалдарын талдайды;

Сабақ тақырыбы: М. Мағауин «Шақан-шері» романы

Оқу мақсаты: 10.2.3.1 шығармадағы көркемдегіш құралдар мен айшықтау амалдарының қызметін талдау.

Бағалау критерийі: 10.1.4.1 көркем шығармалардан алған үзінділерді ғаламдықтақырыптағы өзекті мәселелермен байланыстыру

Білім алушы: Көркем шығарма үзінділерін ғаламдық тақырыппен байланыстырады

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану

Тапсырма

Шығарма тарауларына сай, мәтіннен көркемдегіш құралдар мен айшықтау түрлеріне мысал келтіріп, мағынасын түсіндіріп жазыңыздар.

1-топ: I тарау

2-топ: II тарау

3-топ: III тарау

<i>Көркемдегіш құрал мен айшықтаулар</i>	<i>Мысал</i>	<i>Қолданылу мағынасы</i>

Дескриптор

- көркемдегіш құралдардың кемінде 3 түрін айқындайды.
- көркемдегіш құралдардың қолданылу мағынасын анықтайды.
- айшықтау амалдарының кемінде 2 түрін ажыратады.
- айшықтау амалдарының қолданылуын түсіндіреді.

Сабақтың тақырыбы: Ұ. Есдәулетов «Біз – түркілерміз»

Оқу мақсаты: 10.1.3.1 көркем шығармадағы кейіпкерлер жүйесін жинақтау мен даралау.

Бағалау критерийі: Білім алушы

Шығарма кейіпкерлерін жинақтайды, талдайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану

1-тапсырма

«Екі жақты түсіндірме күнделігі» әдісі арқылы өлеңнің астарлы мағынасын ашып, пікірлеріңізді білдіріңіз. Лирикалық қаһарманның ойын саралаңыз.

<i>Өлеңнен үзінді</i>	<i>Астарлы мағынасы</i>	<i>Менің түйгенім</i>
Біз - түркілерміз... Біз - түркілерміз! Көк аспандай жарқылдап, күркіерміз, Көк аспанның бұлтындай сілкінерміз, Көк бөріден туғанымыз рас болса, Көк тәңірден қуат ап, бір түлерміз.		
Кеудемізді билеген асқақ арман, Тарихымыз дастан боп таста қалған, Тірсегіміз тілінген кездерде де Жан жүректі жерім жоқ жасқа малған.		
Жұтып қойған ғасырлар өктем үнін, Айға қарап ұлыған көк бөрімін. Атқа мінсем кетемін аруақтанып, Арасында желік бар ет-терінің.		
Атқа мінсем кетемін айбаттанып, Қылыш көрсем кетемін қайраттанып. Ғасырлардың бетіне қалқып шыққан, Біздің халық - бұ да бір қаймақ халық!		

Намысымдай ешкімге таптатпаған, Түркістанның күмбезі асқақтаған. Бабаларым жатыр ғой бата беріп, Аруақтар аманатын ақтап бағам.		
Көк тәңірден көңілге нұр тілерміз, Көк аспандай әлі де күркірерміз. Көк бөрілі көк байрақ көкке шықса, Қай дұшпанның алдында іркілерміз? Біз - түркілерміз! Біз - түркілерміз!! Біз - түркілерміз!!!		

2-тапсырма

Түркілер мен қазіргі ұрпағы арасындағы үндестік пен айырмашылықты зерттеп, дәйектеніздер.

<i>Кеше</i>	<i>Ұқсастығы</i>	<i>Айырмашылығы</i>	<i>Бүгін</i>

Дескриптор:

- өлеңнің астарлы мағынасын ашып, пікірлерін білдіреді.
- лирикалық қаһарманның ойын өз ойымен түйіндейді.
- түркілер мен қазіргі ұрпағы арасындағы үндестік пен айырмашылықты зерттеп, кемінде 3 дәйек келтіреді.

10-сыныпқа арналған «Қазақ әдебиеті» пәнінен қалыптастырушы бағалау тапсырмалары (жаратылыстану-математикалық бағыт)

«Қазақтың Қанышы» бөлімі

Оқу мақсаты: 10.2.1.1 әдеби шығарманың композициялық ерекшеліктерін талдау

Бағалау критерийі: Білім алушы

Әдеби шығарманың композициялық ерекшеліктерін анықтайды

Ойлау дағдыларының Жоғары деңгей дағдылары деңгейі:

Тапсырма

Роман-эссені берілген кесте бойынша талдаңыз

	<i>Шығарма сюжетін жеткізудегі ерекшелігі</i>	<i>Шығармадағы мәселелерді жеткізудегі маңызы</i>	<i>Шығарма идеясын жеткізудегі маңызы</i>
<i>Роман-</i>			

эссе			

Дескриптор

- роман-эссенің шығарманың сюжетіне ықпалын анықтайды
- шығармада көтерілген мәселелерді жеткізудегі маңызын анықтайды;
- шығарма идеясын жеткізудегі маңызын көрсетеді.

10 сынып

«Қазақтың Қанышы» бөлімі бойынша

Оқу мақсаты: 10.2.4.1 көркем шығармада көтерілген мәселелерге талдау жасау арқылы шығармашылық жұмыс (эссе, әңгіме, өлең, әдеби және еркін тақырыптарға шығарма) жазу

Бағалау критерийі: Білім алушы

- Шығармада көтерілген мәселеге сүйеніп, шығармашылық жұмыс жазады.

Ойлау дағдыларының

деңгейі

Жоғары деңгей дағдылары

Тапсырма

Роман-эссенің «Ұлытау жотасында», «Алатау баурайында» бөлімдерін негізге ала отырып «Тарихтың ақтаңдақ беттерінің адам тағдырына әсері бар ма?» тақырыбында эссе жазыңыз.

Дескриптор Білім алушы

- тақырып төңірегіндегі ұстанымын анықтайды;
- ұстанымына шығармадан дәлел келтіреді;
- пікірін қорытындылайды.

10 сынып

«Қазақтың Қанышы» бөлімі бойынша

Оқу мақсаты: 10.1.5.1 ұлттық құндылықтардың маңыздылығын контекстермен үндестіру.

Бағалау критерийі: Білім алушы

- Ұлттық құндылықтарды контекстермен байланыстырады.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Жоғары деңгей дағдылары

Тапсырма

Шығармада қандай құндылықтарды дәріптегенін анықтаңыз.

Сыналған мінез-құлық	Дәріптелген құндылық	Қазіргі кездегі маңызы

Дескриптор

- шығармада сыналған мінез-құлықтарды анықтайды;

- шығармадан мысал келтіреді;
- дәріптелген құндылықты анықтайды;
- қазіргі кезде мәселелерді шешуде құндылықтың маңызын анықтайды.

«Қазақ әдебиеті»

11-сынып(қоғамдық-гуманитарлық бағыт)

Оқу мақсаты: 11.1.1.1 әдеби шығарманың сюжеттік-композициялық құрылысын талдау арқылы көтерілген ғаламдық мәселелерді терең түсіну.

Бағалау критерийі: Білім алушы

- Шығарманың сюжеттік-композициялық құрылысын талдап, көтерілген ғаламдық мәселелерді талдайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Жоғары деңгей дағдылары

1-тапсырма

Анықтаманы сюжеттік-композициялық құрылым бойынша сәйкестендір.

1. Адамдар арасындағы әрекеттің басы, тартыстың басталуы, шығарма арқауындағы негізгі оқиғаның әуелгі туындау себебі.

2. Шығарманың кіріспесі іспетті, мұнда әдеби қаһармандар өзара қарым-қатынасқа көшпестен бұрынғы хал-жағдай, тіршілік, қоғамдық орта, болашақ қақтығыстар алаңы, оқиғалар орны суреттеледі.

3. Суреткердің өзі суреттеп отырған өмір шындығына шығарған «үкімі», адамдар арасындағы қарама-қарсы тайталастардың, күрделі күрестердің бітуі.

4. Шығармада суреттелген сюжеттік дамудың ең жоғарғы шиеленіс биігі.

5. Бұнда адамдар арасындағы байланыстар мен қарама-қайшылықтар анықталады, адам мінезінің түрлі қырлары ашылады, кейіпкерлердің қалыптасуы мен өсу тарихы беріледі.

- A. Сюжеттің басталуы
- B. Сюжеттің байланысы
- C. Сюжеттің дамуы
- D. Сюжеттің шарықтау шегі

2-тапсырма

Үзінділерді сюжеттің басталуымен сәйкестендір.

A. Сары сәскеден қоңыр бесінге, қара құптаннан құлан иек сәріге дейін шатқал-шатқал, қойнау-қойнаудың тымық ауасын таңынан айырып тарс-тарс бердеңке түтеді.

B. Қарала бейне жапа басқандай артқы аяғын сілкіп тастады, сонсоң құлын басы сияр-сыймас тесікке иегін асты.

C. Ұлы шілденің кенезесі намы сусын, намы ылғалға емес, алдымен қанға, қан мен жасқа кепкендей еді, қан мен жасқа жерігіп қара жерді тепкендей еді.

D. Жер құшқым келді ме, аяғым талды ма білмеймін – Крейгер кабурасына қол созғанда мен етпетінен түстім. Қалған жұрттың не боларын Сәруардың өзі

де білмейді. Білмегенін бүркегісі келді ме, Сәруар сонсоң, басқаға оқ қағар боп, басқаның намысын жыртардай желкілдеп, тұрған тірлігім жоқ деп қалды.

3-тапсырма

Шығарма үзінділерін сюжеттің құрамдас бөлшегімен сәйкестендір.

А. Оқиғаның басталуы	Құлын дауысымен шырқырап Қазығұрт шыңғырды, шыңғырған әлде Қарала ма – білмеймін?
В. Оқиғаның шарықтау шегі	2. Нұрғазыны екі солдатқа сүйретіп апарып қызыл шоққа жыққан мен. Мен – Рекең екеуміз. Қара ормандай сыңсып туған, сыңсып тұрған жұртпыз ғой: біз үшін бала зәру боп па?
С. Оқиғаның шиеленісуі	3. Тізгін сол қолда, құлыбы қайырулы мылтықты аш мықынынан оң қолына ұстап келе жатыр еді; өкініш пен қорқыныш лүпілдеген жүрегін қабат кеп сыққан ендігі бір сәтте ақжал айғырдың танауы парылдап тауға қарай салып келе жатқанын байқады.
Д. Оқиғаның шешімі	4. Сәруар қылғынып алды, көмейіндегі түйін жібіген жоқ, бірақ. «Бунт» деді, сонсоң.

4-тапсырма

Сөйлем қатарын қажетті тұжырыммен сәйкестендір.

А. Шығармадағы оқиға байланысы, дамуы, дәлелденуі, шарықтау шегі, шешуі, құрылысы, адам образы, жасалу жолдары –	1. шығарманың композициясы – құрылысы деп аталады.
В. Сюжеттің негізі –	2. шығармадағы негізгі идеяны жеткізу үшін қажет.
С. Композиция –	3. өмірлік тартыс, конфликт, кейіпкерлердің қарым-қатынасындағы қақтығыс.
Д. Жазушы шығармада кездесетін оқиғаның әр алуан бөлшектерін асқан шеберлікпен қиюластырып, бір бүтін нәрсе етіп шығарады. Бұл –	1. көркем шығарманың құрылысы.

Дескриптор

- анықтаманы сюжеттік-композициялық құрылымы бойынша сәйкестендіреді;
- үзінділерді сюжеттің басталуымен сәйкестендіреді;
- шығарма үзінділерін сюжеттің құрамдас бөлшегімен сәйкестендіреді;
- сөйлем қатарын қажетті тұжырыммен сәйкестендіреді.

«Русский язык и литература»

10 класс

Раздел «Туризм. Экотуризм»

Тема урока «Алматы-туристический центр Казахстана»

Цели обучения: 10.4.1 создавать тексты смешанных типов, тексты публицистического стиля(пресс-релиз);

Критерий Обучающийся:

- *оценивания-* создаёт текст публицистического стиля (очерк) с учетом цели, целевой аудитории и речевой ситуации.

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка

Задание

Посмотрите видео

<https://www.youtube.com/watch?v=C1hjxn9Ibes>

«Алматы-туристический центр Казахстана»

- Составьте пресс-релиз или путеводитель для туристов «Достопримечательности г. Алматы»

Дескриптор

Обучающийся

- - пишет текст на заданную тему;
- - пишет в соответствии со стилем;
- - пишет текст логично, последовательно;
- - пишет текст для определённой целевой аудитории

Раздел «Туризм. Экотуризм»

Тема урока «А.С.Пушкин «Монастырь на Казбеке»,

*Цели обучения:*10.3.1 - понимать детально содержание сплошных и несплошных текстов, интерпретируя его и соотнося детали с общей идеей текста;

Критерий Обучающийся

оценивания

- определяет способы и приемы создания образов;
- оценивает эмоциональное воздействие произведения

Уровень мыслительных навыков: Навыки высокого порядка

Задание

Прочитайте текст стихотворения. Проанализируйте иллюстрацию. Как иллюстрация воплощает идейный замысел автора?

Высоко над семьею гор,
Казбек, твой царственный шатер
Сияет вечными лучами.
Твой монастырь за облаками,
Как в небе реюший ковчег,
Парит, чуть видный, над горами.

Далекий, вожденный брег!
Туда б, сказав прости ущелью,
Подняться к вольной вышине!
Туда б, в заоблачную келью,
В соседство бога скрыться мне!..

А. С. Пушкин, 7 августа—декабрь 1829

Дескриптор

Обучающийся

- ✓ знает и определяет способы и приемы создания образов;
- ✓ оценивает эмоциональное воздействие произведений разных видов искусства.

11 класс

Раздел «Показатель развития общества: экология, биоресурсы»

Тема урока: «М.А.Дудин. Стихотворение «Берегите землю!»

Цель обучения: 11.3.1 понимать скрытый смысл текстов, определяя позицию автора; 11.4.7 соблюдать пунктуационные нормы в конструкциях с союзом «как»; 11.5.2 использовать неполные предложения;

Задание 1

Прочитайте текст, определите главную и второстепенную информацию, основную идею, выпишите ключевые слова

Берегите землю!
Берегите землю. Берегите
Жаворонка в голубом зените,
Бабочку на листьях повилики,
На тропинках солнечные блики.
На камнях играющего краба,
Над пустыней тень от баобаба,
Ястреба, парящего над полем,
Ясный месяц над речным покоем,
Ласточку, мелькающую в жите.
Берегите землю! Берегите!
Берегите Чудо песен городов и весей,
Мрак глубин и волю поднебесий,
Старости последнюю отраду,
Женщину, бегущую к детсаду,
Нежности беспомощное пенье
И любви железное терпенье.
Берегите молодые всходы
На зеленом празднике Природы,
Небо в звездах, Океан и Сушу
И в бессмертье верящую душу,
Всех судеб связующие нити.
Берегите Землю!
Берегите
Времени крутые повороты,
Радость Вдохновенья и Работы,
Древнего родства живые свойства,
Дерево надежд и Беспокойства,
Откровение Земли и Неба,
Сладость Жизни, Молока и хлеба.
Берегите Доброту и Жалость,
Чтоб она за слабого сражалась.
Берегите будущего ради
Это слово из моей тетради.
Все дарю!
Все доброе приемлю,
Только
Берегите эту Землю!

Дескриптор: Обучающиеся

- ✓ выписывают ключевые слова и словосочетания из текста;
- ✓ определяют основную идею текста;

- ✓ определяют главную и второстепенную информацию

Задание 2

Прочитайте предложения. Интонационно выделите знаки препинания в предложениях, объясните пунктуацию.

1. У него было такое выражение лица как у египетского сфинкса.
2. Никто иной как ты выполнишь это задание.
3. Лебедей считают не чем иным как символом верности.
4. В нашем краю лето будет дождливым как утверждают старожилы.
5. Болат как старый мой друг сразу откликнулся на помощь.

Дескриптор:

- ✓ читают предложения;
- ✓ при помощи интонации выделяют знаки препинания в предложениях;
- ✓ объясняют постановку знаков запятых в конструкциях с союзами «как».

Задание 3

Прочитайте текст и в паре составьте неполные предложения, используя слова и словосочетания

Природа да тесно связана с человеком. Слова *природа* и *народ* изначально имеют один корень – «род». Другие слова с этим корнем: *родник, родителей, родина, родственник*. Мы часто говорим *родной дом, родной край, родная природа*.

Используя данные слова и словосочетания, составьте неполные предложения.

Дескриптор:

- ✓ повторяют сведения о неполных предложениях
- ✓ используя слова и словосочетания текста, составляют неполные предложения

Раздел «Человек и история»

Тема урока: «Человек и война»

Цели обучения 1.1.3 определять основную мысль текста, выявляя авторскую позицию и выражая свое отношение;

Критерий оценивания Обучающийся:

- формулирует основную мысль прослушанного текста ;
- выражает своё отношение к прослушанному материалу;
- использует неполные предложения, сложные союзные и бессоюзные предложения.

Задание 1

Прослушать цитаты , выявить позицию автора, выразить свое отношение
<http://citaty.su/aforizmy-i-citaty-pro-voynu>

Афоризмы и цитаты про войну

В войне не бывает выигравших – только проигравшие.

Невилл Чемберлен

Война – величайшее бедствие, которое может причинить страдание человечеству; она разрушает религию, государства, семьи. Любое бедствие предпочтительнее ее.

Мартин Лютер

Война для народов – это слезы и кровь, это вдовы и беспризорные, это раскиданное гнездо, погибшая молодость и оскорбленная старость.

Илья Эренбург

Война – не приключение. Война – болезнь. Как тиф.

Антуан де Сент-Экзюпери

Задание 2

Учащиеся слушают текст

(<https://www.youtube.com/watch?v=-KWDIrGRZYg>)

Олжас Сулейменов "Одна война закончилась другой" (видеозапись) , отвечают на вопросы обсуждают его содержание

- Как вы думаете, почему слова *помню, запомнил* являются «ключевые» в тексте?
- Как вы думаете, какую роль выполняют эпитеты (*серых ливней, морозящие дожди, пустые вокзалы, застенчивый, угрюмый старик, разбитая земля*) в данном стихотворении?
- Как в стихотворении проявляется национальное мироощущение поэта?

Дескрипторы Обучающийся

- ✓ определяет основную мысль текста,
- ✓ выявляет авторскую позицию,
- ✓ выражает свое отношение к проблеме/теме.

Formative Assessment for the unit «Imagination & Creativity»

Learning objectives:

- use imagination to express thoughts, ideas, experiences and feelings;
- understand specific information in unsupported extended talk on a wide range of general and curricular topics, including talk on a limited range of unfamiliar topics;
- evaluate and comment on the views of others in a growing variety of talk contexts on a growing range of general and curricular topics;

Assessment criteria

- Discuss a topic in groups and suggest a solution for a problem;
- Evaluate and respond constructively to feedback from others and present information clearly to others.
- Speak coherently and in detail about the given topic, referring to personal experience whenever possible;
- use topic appropriate words in justifying their point of view

Level of thinking skills: Application and higher order thinking skills

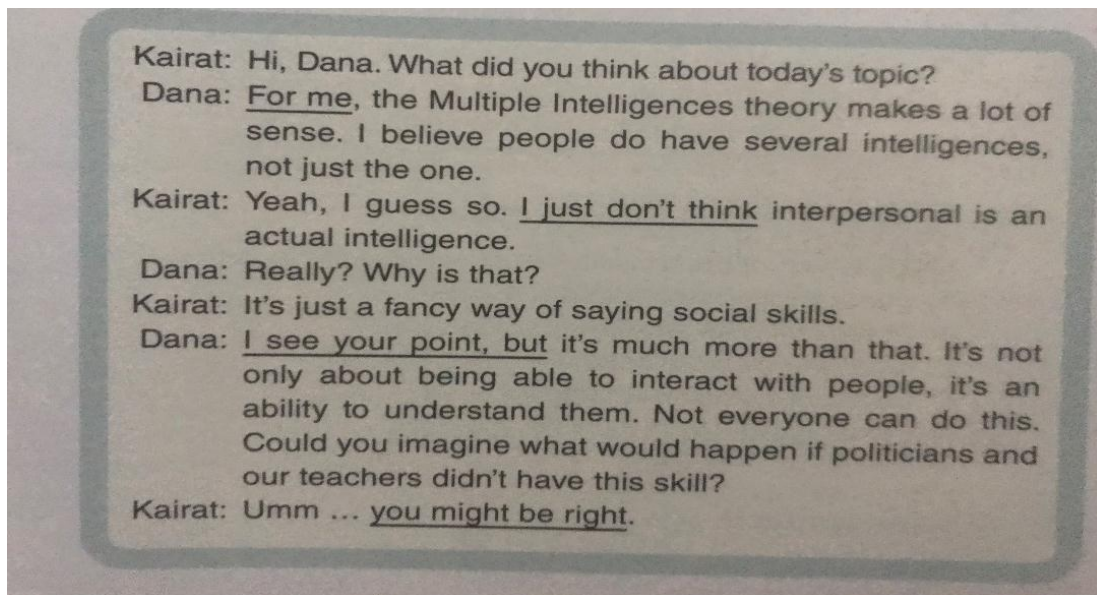
Task 1

Speak about imagination and creativity. What do the pictures show? Discuss and tell your partner.

Task 2

Express opinions: Read the dialogue below. Kairat and Dana are talking about their lecture time on the Multiple Intelligences theory. How does Dana feel about the theory?

Task 3

Replace the underlined phrases in the dialogue with the phrases from the useful language box.

Giving an opinion

- “In my experience...”
- “As far as I'm concerned...”
- “I'm absolutely convinced...”
- “Speaking for myself...”
- “In my opinion...”
- “Personally, I think...”
- “I'd say that...”
- “I'd suggest that...”

Agreeing / Disagreeing

I agree with what you said.

I agree with you/ him ...

There is no doubt about it that...

I (totally/completely/absolutely) agree or disagree with you.

I couldn't agree more.

I'd go along with that.

I feel same.

You're absolutely right.

Absolutely/Definitely/Exactly.

No doubt about it.

Descriptor

Task 1 A learner

- selects useful information and discuss

Task 2 A learner uses appropriate subject-specific vocabulary while speaking.

Task 3 A learner replaces the underlined phrases and can use in their speech

Formative Assessment for the unit ...

Learning objectives

- use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about a wide increased range of general and curricular topics
- write independently about factual and imaginary past events, activities and experiences on a range of familiar general and curricular topics

Assessment criteria

- Apply topic related vocabulary in speech appropriately arranging words and phrases into well-formed sentences.
- Write sentences about real and imaginary past events connecting them into paragraphs.

Level of thinking skills: Knowledge and comprehension. Application.

Writing task

Which is your favorite TV show? What is it about? Write a text about it. Think about: name, type, plot, characters.

Paragraph 1: Introduction

Why do people watch TV show? What were the memorable events?

Paragraph 2: Trends and crazes

What music, show, films and fashions were popular? Do you like or dislike anything from the TV?

Paragraph 3: How had the world changed by the end of the decade?

Descriptor A learner:

- uses appropriate subject-specific vocabulary.
- writes about favorite TV show

Formative assessment for the unit «Reading for Pleasure»

Learning objectives:

-read a wide range of extended fiction and non-fiction texts on familiar and unfamiliar general and curricular topics

-use a growing range of vocabulary, which is appropriate to topic and genre of the general and curricular topics

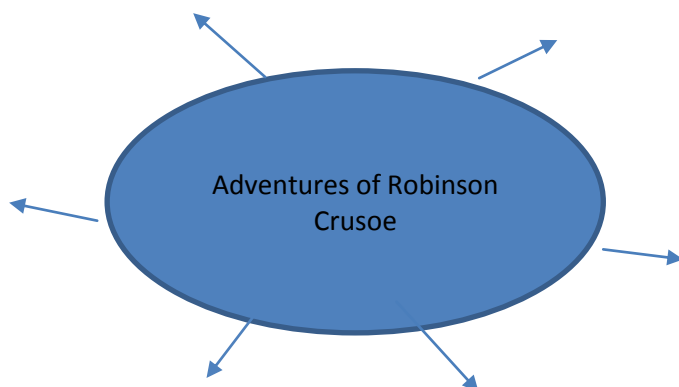
Assessment criteria:

- Read the text for finding main ideas in it;
- Identify detail information in extended texts
- Apply topic related vocabulary in speech appropriately arranging words and phrases into well-formed sentences using linking words.

Level of thinking skills: Knowledge and comprehension.Application.

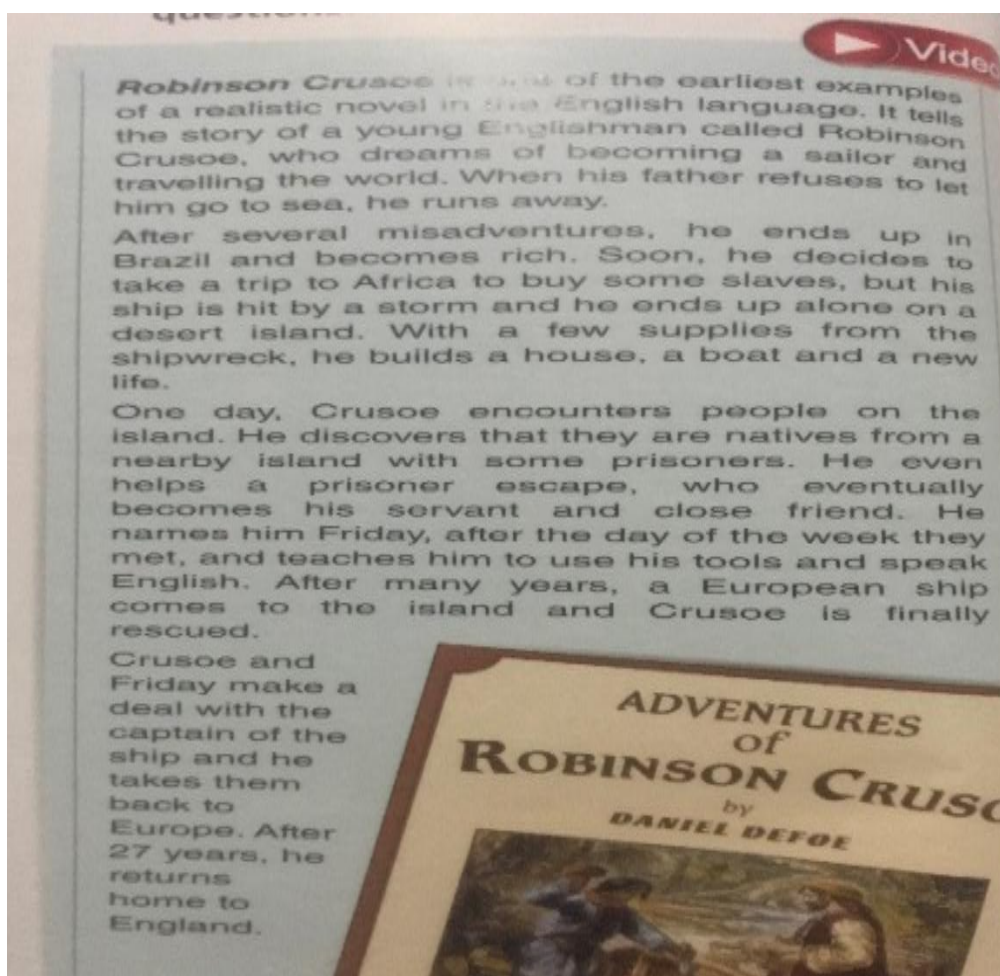
Task 1

Read the text “Adventures of Robinson Crusoe by Daniel Defoe” and make mind map.

Task 2

Read the text again and answer the following questions.

1. What is the main character's name?
2. Why did Crusoe run away from?
3. Where was Crusoe going when his ship was wrecked and why?
4. Where did he get up?
5. What problems are shown in the text?
6. Who is Friday?
7. How long did he stay on the island?

Task 3

Apply topic related vocabulary by using «Six hat analyses" and describe a white hat.

White Hat

- » Information we know
- » Information we need
- » How we are going to get that information

Descriptor A learner

- Task 1 reads the story and make mind map

- Task 2 answers the questions correctly with details and finds the correct information;
- Task 3 analyses the story using the method of “six hats”.

Formative assessment for the unit

Learning objectives:

-use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about an increased range of general and curricular topics
recount extended stories and events on a wide range of general and curricular topics

-use a wide variety of question types on a wide range of familiar general and curricular topics.

Assessment criteria

- Demonstrate individual ability to use a dictionary or digital methods to trace meaning and extend vocabulary
- Identify the difference between fact and opinion in short texts

Level of thinking skills: Knowledge and comprehension. Applying.

Task 1

Read the extract from an adaptation of Robinson Crusoe to find out what problems Crusoe on the Island experienced. Think about weather-food-animals, loneliness, etc.

Task 2

Read the extract again. Decide if the statements (1-5) are T (true) or F (false).

1. Crusoe was completely happy living with his dog and parrot. _____
2. Crusoe was scared by a person _____
3. Crusoe found only one footprint _____
4. Crusoe had trouble sleeping that night _____
5. Crusoe was glad nobody saw his boat _____

Descriptor A learner

- reads the text;
- differentiates the weather, food, animals, loneliness etc;
- writes true or false for each sentence

Formative assessment for the unit

Learning objectives:

-use the meaning from context in extended texts on a wide range of familiar general and curricular topics, and some unfamiliar topics

-plan, write, edit and proofread work at text level with support on a limited range of general and curricular topics

Assessment criteria

- Connect sentences into paragraphs with basic connectors and linking words with some support
- Evolve arguments, reasons, and evidence for a limited range of written genres

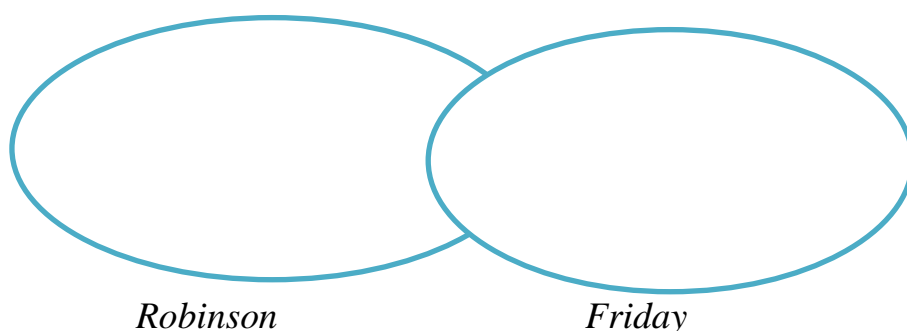
Level of thinking skills: Higher order of thinking

Task 1

Character analysis

Listen to a professor presenting the characters of Robinson Crusoe and Friday. Use the adjectives from the list to complete the Venn diagram.

Loyal open clever innocent shipwrecked brave

Descriptor A learner

- analyzes the characters;
- compares and contrast two characters and follows the structure;
- uses adjectives in the sentences and speech

Formative assessment for the unit

Learning objectives:

- -use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about an increased range of general and curricular topics;
- -recount extended stories and events on a wide range of general and curricular topics;
- -use a wide variety of question types on a wide range of familiar general and curricular topics.

Assessment criteria:

- Read the text for finding main ideas in it;
- Identify the general information in extended fiction;
- Demonstrate the ability of writing grammatically correct sentences on familiar topics using Past tenses.

Level of thinking skills: Knowledge and comprehension. Application.

Task 1

Elements in fiction

Complete the gaps with the correct word.

- protagonist
- plot
- mood
- setting
- resolution
- narrator
- characters
- point of view
- climax
- flashback

The most important event

- 1 _____ the most important event in the story.
- 2 _____ how the story ends.
- 3 _____ events that make up a story.
- 4 _____ where and when the story takes place.
- 5 _____ people who take part in the story.
- 6 _____ the main character in the story.
- 7 _____ the feeling the story creates in the reader.
- 8 _____ the person who tells the story.
- 9 _____ 1st or 3rd person.
- 10 _____ a narrative passage that takes the reader back in time.

Descriptor A learner

- ✓ completes the gaps
- ✓ identifies the main idea of the sentences

Қазақстан тарихы пәнінен формативті бағалауға арналған үлгілі тапсырмалар

10 сынып

I-Бөлім: «Орталық Азия өркениеттері: саналуандылығы және мәдени ортақтығы»

Сабақтың тақырыбы: «Орталық Азия» ұғымының тарихи және географиялық аспектілері»

Оқу мақсаты: 10.1.1.2 әлемдік өркениеттегі Орталық Азияның рөлі туралы ғалымдардың пікірін зерттеу.

Бағалау критерийлері: Ғалымдардың пікірлерін анықтайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу, түсіну

Тапсырма

1. *Л.Н.Гумилев* «Ежелгі түріктер» еңбегінде: «Ежелгі грек мәдениеті скиф мәдениеті дәуірінде туындап жатқан еді, Рим туралы сөз де етпеймін, тіпті Қытайдың өзі де жазуды жаңа игеріп жатты. Ал скиф патшалары, көшпелі тайпа одақтарының көсемдері Египет пирамидаларымен көлемі жағынан тең келер жерлеу ескерткіштерін құрып, Тутанхамон қазыналарымен салыстыруға келетін байлыққа толтырған еді. Осының барлығы б.з.д. VIII-VII ғасырларда Орталық Азияда мықты держава болып, тамаша мәдениет гүлденді.»

2. *А.Вамбери:* «Мерв, Маңғышлақ, Гёрген және Отырар секілді жеке аудандарда, сірә, өткен ғасырларда мәдениет болған, алайда Орталық Азияның шөл даласы әрқашан қорқыныш тудырар шөл еді. Бір тамшы суы жоқ бірнеше күндік жол аралығы, көптеген шақырымдық құмға батқан мекендер, табиғаттың қатаң қаһары – осының барлығына ешбір өнер, ғылым мен сананың рухани жетістіктері қарсы тұра алмас. Маған Орталық Азияның бір тұрғыны: «Түркістан мен оның тұрғындарын Жаратушы ашу-ызаға келгендежаратқан, ...түркістандықтар өз жүрегінен өшпенділік пен ызаны жоя алмайды» - деген еді».

3. Неміс тарихшысы *Э.Добльхофер:* «Бүгінгі кезде біз ежелгі түрік ескерткіштерінің тіліне бейқұмар қарай алмаймыз... Ежелгі мәдени халықтармен тұрақты қатынас негізінде қалыптасқан осы халық VI ғасырда дамудың жоғары сатысына жеткен еді».

4.Өркениеттер қақтығысы теориясының негізін салушы *С.Хантингтон:* «Орталық Азия аймағының солтүстік, солтүстік-батыс және шығыс шекаралары басқа өркениеттермен шектесіп жатыр, солтүстік-батыста - ортодоксалды христиандық, шығысында – буддисттік, ал – оңтүстікшығысында конфуцийлік өркениеттер тобымен тоғысып жатыр. Осылайша, ислам әлемінің перифериялық аудандарының арасында басқа өркениеттермен өзара байланыс тұрғысынан Орталық Азия – бірегей және бірден бір ерекше аймақ болып табылады».

5. *Ш.Уәлиханов:* «Еуропада қаһарлы ордалы, қатыгез жабайылар сипатында көшпелі тайпалар жайлы жалған түсінік үстем болып келеді, көшпелі ... қырғыз (қазақ) туралы түсінік қатыгез және мал тәріздес варвар идеясымен тығыз байланысты. Шындыққа сайып келсек, осы варварлардың басым бөлігінде өз жазба немесе ауызша әдебиеті мен аңыздары да баршылық».

6. Француз философы *Ш.Монтескье* «Парсы жазбалары» еңбегінде: «Әлемдегі бірде бір халық татарларды өзінің ұлықтығымен немесе жаулаушылық даңқымен асып түсе алмады. Бұл халық шынымен де Жаһанның билеушісі болып табылады; ал қалған халықтар оған қызмет ету үшін жаралғандай тәрізді, ол империяның негізін құрушысы және жоюшы; барлық

уақытта ол жер үстінде өз қуаттылығын айқындайтын, барлық заманда ол халықтардың қамшысы болған еді».

Тапсырма

Орталық Азия туралы ғалымдар арасындағы түрлі пікірлерді мәтін арқылы анықтаңдар. Ал мәтінді параграфтан және қосымша интернет ресурстары арқылы оқу.

«File» әдісі арқылы мәтінді оқып талдау.

«F» - мәтіннен фактіні анықтау

«I» - мәтіннің негізгі идеясын анықтау

«L» - мәтінде көрсетілген мәселені анықтау

«E» - көтерілген мәселені өзіндік көзқараспен түйіндеу

Дескриптор:

- ✓ Мәтіннен фактілерді анықтайды;
- ✓ Мәтіннің негізгі идеясын таба алады;
- ✓ Мәтіндегі өзекті мәселені белгілейді;
- ✓ Мәселеге өзіндік көзқарасын білдіреді.

II-Бөлім: «Ұлы Дала өркениеті»

Сабақтың тақырыбы: «Ұлы Дала» ұғымының тарихи-географиялық сипаттамасы»

Оқу мақсаты: 10.1.2.1 картаны пайдаланып «Ұлы Дала» тарихи-географиялық аймағын анықтау.

Бағалау критерийлері: Карта арқылы «Ұлы Даланың» аймағын анықтайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі:

Білу

Түсіну

Қолдану

Тапсырма

Берілген картаны пайдаланып, оған Ұлы Дала тарихи-географиялық аймағына қатысты атауларды жазып көрсету және Қазақстаннан тыс басқа да қандай аймақтар кіретін анықтау.

Дескриптор:

- ✓ Картадан еліміздің аумағын анықтайды және оған тиісті атауларды жазады;
- ✓ Ұлы Дала аймағына елімізден тыс аумақтарды таба алады;
- ✓ Ұлы Далаға кіретін аумақтарды белгілейді;
- ✓ Ұлы Дала аумағы қай елдің жерін көбірек қамтығанына өзіндік көзқарасын білдіреді.

Сабақтың тақырыбы: «Орталық Азия өркениеттерінің ежелгі ошақтары»

Оқу мақсаты: 10.1.2.4 Қазақстан аумағындағы ежелгі археологиялық мәдениеттердің ерекшеліктерін сипаттау;

Бағалау критерийлері: Орталық азия өркениеттерінің ежелгі ошақтарының ерекшеліктерін сипаттайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі:

- Білу
- Түсіну
- Қолдану
- Талдау

Тапсырма

Топтық жұмыс. Параграф мәтінінде берілген өркениеттің негізгі тоғыз ошағын қарастырып, топтық жұмыста «DEAL» әдісін қолдану.

D – Describe – баяндау, суреттеу (оқығанды, көргенді сипаттау, сынау, өлшеу).

E – Explain – түсіндіру (құбылыс немесе оқиға бойынша не білетіндерін, түсінгендерін суреттеу).

A – Analyse – талдау (ақпаратты талдау, қорытынды жасау, себептерін атау).

L – Links – байланыс (болжамдар немесе қорытынды жасау, өзінде бар біліммен байланыстыру).

Дескриптор:

- ✓ өркениеттер ошағын баяндай, суреттей алады;
- ✓ өркениеттер ошағы туралы сипаттап түсіндіре алады;
- ✓ өркениеттер ошағы туралы ақпараттарды талдайды, себептерін атайды;
- ✓ өркениеттер ошақтары туралы өздерінде бар біліммен байланыстырады, қорытынды жасайды.

III-Бөлім: «Орталық Азия және әлемдік өркениет»

Сабақтың тақырыбы: «Орталық Азия өркениеттері пайда болуының факторлары»

Оқу мақсаты: 10.1.1.3 Орталық Азия өркениеттерінің ежелгі ошақтарының ерекшеліктерін сипаттау.

Бағалау критерийлері: Өркениеттердің ежелгі ошақтарының ерекшеліктерін сипаттайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі.

Білу

Түсіну

Қолдану

Талдау

Тапсырма

«Ойды аяқта» тапсырмасы бойынша төменде берілген сөйлемнің бірін таңдап, өз ойларыңды негіздеңдер:

- Орталық Азия өркениеттері әлемдік өркениетті дамытты, *өйткені ...*
- Орталық Азия өркениеттері әлемдік өркениетті айтарлықтай дамытпады, *өйткені ...*
- Орталық Азия өркениеттерінің ежелгі ошақтарының ерекшеліктерін ескере отырып, оның рөлі мынада, *өйткені...*

Дескриптор:

- ✓ Орталық Азия өркениеттерінің ежелгі ошақтары әлемдік өркениетті дамытты, өйткені дегенге үш мысал келтіре алады;
- ✓ Орталық Азия өркениеттерінің ежелгі ошақтары әлемдік өркениетті дамытпады, өйткені дегенге екі аргумент келтіреді;
- ✓ Орталық Азия өркениеттерінің ежелгі ошақтарының ерекшеліктерін ескере отырып, оның рөлі мынада дегенге екі сипаттама келтіреді.

Сабақтың тақырыбы: «Орталық Азияның дәстүрлі өркениеттерін зерттеу тарихы»

Оқу мақсаты: 10.1.1.2 әлемдік өркениеттегі Орталық Азияның рөлі туралы ғалымдардың пікірін зерттеу.

Бағалау критерийлері: Орталық Азияның әлемдік өркениеттегі орны туралы ғалымдардың пікірін зерттейді.

Ойлау дағдыларының деңгейі.

Білу

Түсіну

Қолдану

Тапсырма

Жеке жұмыс. Тапсырманы ауызша да жазбаша да орындауға болады. Орталық Азияның дәстүрлі өркениеттер тарихы туралы жазба деректер мен Қазақстанды археологиялық зерттеу тарихымен салыстырып, «*Плюс. Минус. Қызықты*» кестесін толтыру.

Плюс	Минус	Қызықты

Дескриптор:

- ✓ «*Плюс*»бағанына сабақта осы мәселелер бойынша алған, өзі ұнатқан ақпарат түрлерінің үшеуін атайды;
- ✓ «*Минус*»бағанына өзіне ұнамаған немесе түсініксіз, жеке пікірі бойынша ешқандай қажетсіз деген ақпараттардың екеуін жазады;
- ✓ «*Қызықты*» бағанына тақырып бойынша қызықты үш мәліметтерді немесе келешекте осы мәселелер бойынша мұғалімнен білгісі келетін екі нәрсені жазады.

Сабақтың тақырыбы: «*Ерте көшпенділер өркениетінің әлемдік тарихи процестер барысына әсері*»

Оқу мақсаты: 10.1.2.7 әртүрлі көзқарастарды талдау арқылы ерте көшпенділер өркениетінің әлемдік тарихи процестер барысына әсерін бағалау.

Бағалау критерийлері: ерте көшпенділер өркениетінің әлемдік тарихи үдерістерге әсерін анықтайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі.

Білу

Түсіну

Қолдану

Тапсырма

Ұлы Дала көшпелілерінің әлемдік кеңістікке шығуы туралы «*Борт журналын*» толтыру.

«*Борт журналы*» - тақырыпты оқып үйренуде өз ойларын жазуға үйретудің әртүрлі әдіс-тәсілдерін қамтитын жалпылама атауы. «*Борт*

журналы» қарапайым түрде мәтінді оқу алдында және оқу материалымен танысқан соң қолданылады. Оқушылар келесі сұрақтарға жауап жазады:

«Бұрыннан білетінім», «Жаңадан білгенім», «Болжамдар», «Тың ақпараттар». Жаңа тақырыпты талқыға салу, өз ойларын еркін дағдыландыру, диалогты оқытуды іске асыру, сыни тұрғыда ойлауды дамыту көзделеді. Мәтіннің түйінді ойларын оқушылар өздерінің «Борт журналына» енгізеді. Оқу кезінде оқушылар тақырыпты өз ойларымен, тәжірибелерімен байланыстырып, «Борт журналының» бағандарын толтырады. Мұғалім оқушылармен бірлесе отырып жұмыс орындайды, оқушылардың кейін жазбаларын пайдалана білулеріне мүмкіндік туғызады.

Берілген тақырып бойынша бұрыннан білетінім	Мәтінді оқып жаңадан білгенім	Болжамдар	Тың ақпараттар

Дескриптор:

- ✓ Бұрыннан білетіндеріне үш мысал келтіреді;
- ✓ Мәтін арқылы оқып білгендеріне бес ұғым жазады;
- ✓ Болжамдарға үш негіз жазады;
- ✓ Тың ақпараттарға төрт сипаттама келтіреді.

Сабақтың тақырыбы: Орталық Азия халықтарының әлемдік материалдық мәдениеттің дамуына қосқан үлесі

Оқу мақсаты: 10.1.2.7 әртүрлі көзқарастарды талдау арқылы ерте көшпенділер өркениетінің әлемдік тарихи процестер барысына әсерін бағалау.

Бағалау критерийлері: Көшпенділер өркениетінің әлемдік тарихи үдерістер барысына әсері туралы бағалайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі.

Білу

Түсіну

Қолдану

Бағалау

Тапсырма

«*ПТМС формуласы*» арқылы келесі тұжырымға қатысты пікір жазындар. «Ғалымдар Орталық Азия өркениетінің әлемдік өркениеттегі рөліне қандай баға береді?» Жоғары деңгейде /төмен деңгейде

- Позиция - менің ойымша ғалымдар Орталық Азия өркениетіне жоғары баға береді ....
- Түсіндіру – себебі ...

- Мысалы – келесідей мысал келтіре аламын ...

Салдары - қорытындылай келе, бүгінгі заманымызда қолданылуы/
Қазыналарымен

Дескриптор:

- ✓ Оқушы өз позициясына үш мысал келтіру арқылы баға береді;
- ✓ Оқушы өз позициясының себебін екі нәрсемен түсіндіреді;
- ✓ Оқушы үш мысал келтіреді, оны сипаттай алады;
- ✓ Оқушы үш салдарын көрсете отырып, бүгінгі күнмен байланыстырып екі аргумент келтіреді.

Сабақтың тақырыбы: «Ерте көшпенділер өркениетінің әлемдік тарихи процестер барысына әсері»

Оқу мақсаты: 10.1.2.6 «Өркениет» ұғымын айқындау критерийлерін пайдалана отырып, Ұлы Дала көшпелі өркениетінің ерекшеліктерін сипаттау.

Бағалау критерийлері: Ұлы Дала көшпелі өркениетінің ерекшеліктерін сипаттайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі.

Білу

Түсіну

Қолдану

Талдау

Тапсырма

Деректер негізінде алған білімдерінді қолданып, «*GREAT формуласы*» бойынша халықтардың Ұлы қоныс аударуының әлемдік тарихи үдеріс бағытына ықпалын анықтаңдар.

GREAT формуласы:

G (Groundbreaking) пайдалануға болады – елеулі/бетбұрысты (дүниетанымы, әскери өнері, қолданбалы өнері т.б.)

R (Remembered) – барлығының есінде сақталған (халықтардың миграциясы, дипломатиялық қарым-қатынас, т.б.)

E (Events) – кең таралуға ие оқиға (халықтардың тәуелсіздік жолындағы күресі т.б.)

A (Affected) – болашаққа әсер еткен (шаруашылық, өркениет, құндылық т.б.)

T (Terrifying) – қауіп (жаһандану үдерісінің көшпелі өркениет пен ұлттық мәдениетке әсері)

Дескриптор:

- ✓ Оқушы елеулі бетбұрысқа үш негіз келтіреді;
- ✓ Оқушы есте қалған, сақталғандарға үш мысал жазады;
- ✓ Оқушы кең таралған оқиғалардың үшеуін атайды;
- ✓ Оқушы болашаққа әсер еткен жағына үш сипаттама жазады;

- ✓ Оқушы үдеріс пен мәдениетке төніп тұрған үш қауіпті атайды.

Сабақтың тақырыбы: «Орталық Азия және әлемдік өркениет»

Оқу мақсаттары:

10.1.3.1 Орталық Азия халықтарының материалдық мәдениет жетістіктерін талдау арқылы адамзаттың дамуына қосқан үлесін қорытындылау;

10.1.3.2 Орталық Азия халықтарының рухани мәдениеті мен ғылым саласындағы жетістіктерін талдау арқылы адамзаттың дамуына қосқан үлесін қорытындылау.

Бағалау критерийлері: Орталық Азия халықтарының материалдық және рухани мәдениет жетістіктерінің әлемдік мәдениетке қосқан үлесіне қорытынды жасайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі.

Білу

Түсіну

Қолдану

Талдау

Бағалау

Тапсырма

Жаһандану заманында қандай жетістіктерді жойып алмауымыз қажет? Осы сұрақтар аясында «*ФОРСАЙТ*» әдісі арқылы болашаққа болжау жасауға болады.

«Форсайт немесе көзделген болашақ» стратегиясы.

Біздің болашаққа болжау жасауымыз (болжау қанағаттандыра ма әлде қанағаттандырмай ма?)	
Қандай болашақ бізді толықтай қанағаттандырады?	
Көзделген болашаққа қол жеткізу үшін бізде не бар не жоқ?	
Барды қалай ұтымды пайдалануымыз керек?	
Жоқты қалай бар қыламыз?	
Көзделген болашаққа қол жеткізу үшін біз не істеуіміз керек?	
Көзделген болашаққа жету үшін шаралардың реттілігі қандай болмақ?	

Дескриптор:

- ✓ Білім алушы болашаққа болжау жасауда қанағаттандыратын үш сипаттама келтіреді;
- ✓ Білім алушы болашақтың қандай болатыны қанағаттандыратынына екі мысал келтіреді;

- ✓ Білім алушы болашаққа қол жеткізу үшін бізде не бар екеніне үш себеп айтады;
- ✓ Білім алушы барды ұтымды пайдаланудың екі жолын көрсетеді;
- ✓ Білім алушы жоқтан бар жасаудың бір сипаттамасын айтады;
- ✓ Білім алушы көзделген болашаққа қол жеткізу үшін не істеу қажеттігіне екі аргумент келтіреді;
- ✓ Білім алушы болашаққа жету үшін үш шараны белгілейді.

Сабақтың тақырыбы: Орталық Азия халықтарының әлемдік материалдық мәдениеттің дамуына қосқан үлесі. Орталық Азия халықтарының әлемдік рухани мәдениеттің дамуына қосқан үлесі.

Оқу мақсаттары:

10.1.3.1 Орталық Азия халықтарының материалдық мәдениет жетістіктерін талдау арқылы адамзаттың дамуына қосқан үлесін қорытындылау;

10.1.3.2 Орталық Азия халықтарының рухани мәдениеті мен ғылым саласындағы жетістіктерін талдау арқылы адамзаттың дамуына қосқан үлесін қорытындылау.

Бағалау критерийлері:

Ойлау дағдыларының деңгейі.

Білу

Түсіну

Қолдану

Талдау

Тапсырма

Салалар бойынша жіктеген соң рухани мәдениет жетістіктерін тұтастай қарастырып, диаграммаға («тоғыз гауһартас») немесе пирамида тәріздес диаграммаға маңыздылығы бойынша орналастырыңдар. Орналастыру себептерін түсіндіріп, өз пікірлеріңді дәлелдеулерің тиіс.

Әлеуметтік желілердің немесе газет-журналдардың біреуіне Орталық Азия халықтарының мәдениеті туралы төмендегі тақырыпта мақала (пост) жариялауға, беруге болады: «Әлем мәдениетінің дамуына Орталық Азия халықтарының қосқан үлесін қалай бағалаймыз? »

Критерийлері :

- Кемінде үш дәйекті ұсынуы
- Нақты дәлелдер келтіруі
- Баға беруі
- Қорытынды жасай алуы

Дескриптор:

- ✓ -Кемінде үш дәйекті ұсынады;
- ✓ -Нақты үш дәлелдер келтіре алады;

- ✓ Үш аргумент келтіре отырып, баға береді;
- ✓ Үш мысал келтіріп, қорытынды жасай алады.

IV Бөлім: «Қазақ халқының шығу тегі»

Сабақтың тақырыбы: Қазақ этносының қалыптасуы – көп ғасырлық этникалық процестердің нәтижесі

Оқу мақсаты:

10.2.1.2 этникалық процестердің сабақтастығын анықтай отырып, Қазақстан аумағында этногенездің кезеңдерін айқындау.

Бағалау критерийлері: Қазақстан аумағындағы этногенез кезеңдерін айқындайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі.

Білу

Түсіну

Қолдану

Талдау

Тапсырма

«Антропогенез», «этногенез», «этнос» ұғымдары мен Қазақстан аумағындағы этногенез және этникалық процестерге қатысты дәйексөздер, оған көзқарастары мен пікірталас ұйымдастыру үшін «*Соңғы сөзді мен айтайын*» стратегиясын қолдану.

Жүзеге асыру қадамдары:

1-қадам: Мәтіннен үзінді оқу барысында оқушылар түсінік беруге лайықты бір немесе бірнеше дәйексөз табады.

2-қадам: Оқушылар дәйексөзді кеспеқағазға жазып, қай беттен, қайдан алғанын белгілеп қояды.

3-қадам: Кеспеқағаздың артқы жағына дәйексөзге берген өз түсінігін жазады. Оқушылар онымен келіспеуіне де болады, оны қалай өзгертем десе де өз еріктері.

4-қадам: Мұғалім дәйексөзді дауыстап оқуға оқушылардың бірін шақырады.

5-қадам: Ол оқып болған соң, мұғалім басқа оқушылардан осы дәйексөзге өз көзқарастарын білдіруін сұрайды. Ең бастысы – пікірталастың бағытын ұстап тұру және пікірге, ащы мысқылға жол бермеу. Сондай-ақ, бұл уақытта мұғалім де өз түсінігін беруіне болады.

6-қадам: Дәйексөз жайында пікірталасты аяқтау үшін мұғалім дәйексөзді оқыған оқушыны шақырады және ол өз түсінігін дауыстап оқиды. Міне, осы жерде пікірталас аяқталады.

7-қадам: Енді мұғалім басқа оқушыны дәйексөз оқуға шақырады, барлығы басынан қайта басталады.

Дескриптор:

- ✓ Оқушылар бес түрлі дәйексөздер жаза алады;
- ✓ Оқушылар дәйексөздерге қатысты үш пікір айта алады;

- ✓ Оқушылар өз жазған дәйексөздерге үш түсінік бере алады;
- ✓ Оқушылар дәйексөздерге қатысты пікірталаста үш аргумент келтіре алады.

Сабақтың тақырыбы: «Қазақстан аумағындағы этногенез және этникалық процестер»

Оқу мақсаты: 10.2.1.1 Қазақстандағы этникалық процестерді түсіндіру үшін «антропогенез», «этногенез», «этнос» ұғымдарын пайдалану.

Бағалау критерийлері: Қазақстандағы этногенез және этникалық процестерге қатысты ұғымдарды сипаттайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі.

Білу

Түсіну

Қолдану

Тапсырма

Қазақтар этногенезінің басталуы туралы тақырыпшаға «Синквейн» өткізу.

1-жол: Тақырыптың атауы (зат есім).

2-жол: Тақырыпты сипаттайтын екі сөз (сын есім).

3-жол: Тақырып туралы қимылды білдіретін үш сөз (етістік).

4-жол: Тақырыпқа қатысты төрт сөзден тұратын сөз орамы.

5-жол: Тақырыптың мәнін ашатын синоним сөз.

Дескриптор:

- ✓ Оқушы тақырыптың атауын жазады;
- ✓ Оқушы тақырыпты сипаттайтын екі сөз жазады;
- ✓ Оқушы тақырыпты білдіретін үш сөз етістікті келтіреді;
- ✓ Оқушы тақырыпқа қатысты төрт сөзден тұратын сөз орамын жазады;
- ✓ Оқушы тақырыптың мәнін ашатын синоним келтіреді.

V Бөлім: Дәстүрлі қазақ қоғамы: этникалық құрылымы және әлеуметтік ұйымдасуы

Сабақтың тақырыбы: «Қазақтарда ру-тайпалық құрылым қалыптасуының тарихи шарттары»

Оқу мақсаттары:

10.2.2.1 қазақтардың этникалық құрылымын сипаттау үшін «ру», «тайпа», «жүз», « ата-жұрт», «атамекен» ұғымдарын пайдалану;

10.2.2.2 тарихи кезеңдерді талдау негізінде қазақтардың ру-тайпалық ұйымдасу түрінің қалыптасу алғышарттарын талдау;

10.2.2.3 қазақтардың ру-тайпалық құрылымының ерекшеліктерін ауызша тарихнама негізінде түсіндіру (шежіре, генеалогиялық аңыздар).

Бағалау критерийлері: Қазақ халқының ру-тайпалық құрылымының қалыптасу алғышарттарын зерттейді.

Ойлау дағдыларының деңгейі.

Білу

Түсіну

Қолдану

Талдау

Тапсырма

Қазақтарда ру-тайпалық құрылымы қалай қалыптасты?
«Фишбоун» немесе «Балық қаңқасы» әдісі арқылы мәселені шешу.

Жүзеге асыру қадамдары:

1-қадам: Мәтінді әр оқушыға жеке оқу.

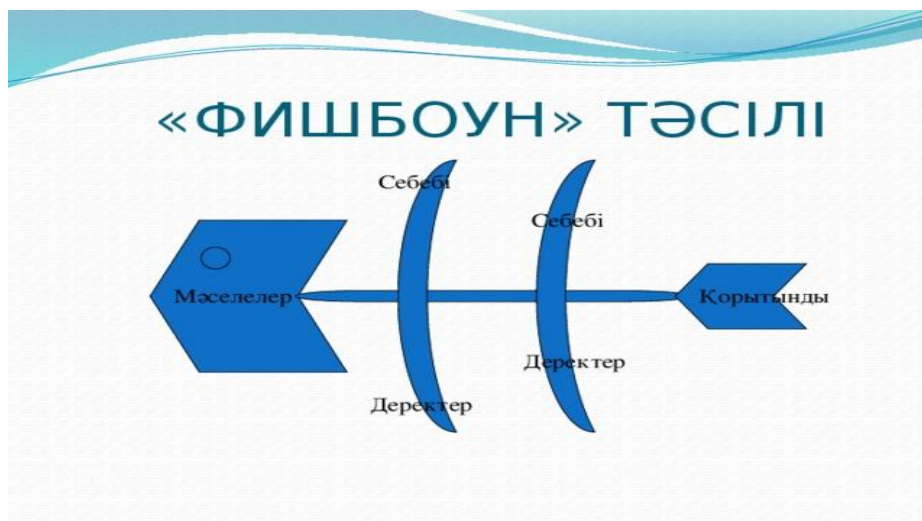
2-қадам: Оқу үрдісінде қаңқаның басына мәтін қарастырылатын проблема белгіленеді.

3-қадам: Жоғарғы «қосымша бұтақтарында» проблеманың себебі белгіленеді, төменгі «сүйекшелерінде» оқу барысында себепті нақтылайтын дәйектер жазылады.

4-қадам: Балықтың «құйрығына» қорытынды жазылады.

5-қадам: Жұпта, топта жұмысты талқылау.

6-қадам: Топ жұмысын аудиторияда презентациялау.

Дескриптор:

- ✓ Оқушы мәтінді оқып, мәселені түсінеді;
- ✓ Қарастырылатын мәселені «балықтың басына» белгілейді;
- ✓ Жоғарғы «Қосымша бұтақтарына» мәселенің екі себептерін белгілейді;
- ✓ Төменгі «Қосымша бұтақтарына» мәселенің екі деректерін келтіреді;
- ✓ «Балықтың құйрығына» оқушы үш қорытынды жазады;
- ✓ Оқушы мәселені жұпта, топта талқылайды;
- ✓ Сынып алдында оқушы немесе оқушылар презентация жасайды.

Сабақтың тақырыбы: «Дәстүрлі қазақ қоғамының әлеуметтік жіктелуінің ерекшеліктері»

Оқу мақсаттары:

10.2.2.5 қазақтардың ру-тайпалық ұйымдасуының біріктіруші рөлін түсіндіру;

10.2.2.6 қазақтардың әлеуметтік жіктелуіне тән ерекшеліктерді анықтау үшін «ақсүйек», «қарасүйек», «хан», «сұлтан», «би», «батыр» ұғымдарын пайдалану;

10.2.2.7 дәстүрлі қазақ қоғамындағы әлеуметтік институттардың функционалдық рөлін түсіндіру.

Бағалау критерийлері:

Ойлау дағдыларының деңгейі.

Білу

Түсіну

Қолдану

Талдау

Тапсырма

ПТМС формуласы арқылы келесі тұжырымға қатысты пікір жазу.

«Дәстүрлі қазақ қоғамының әлеуметтік жіктелуінің ерекшеліктері -иерархиялы ұйымдасуында».

- Позиция - менің ойымша ....
- Түсіндіру – себебі ...
- Мысалы – келесідей мысал келтіре аламын ...
- Салдары - қорытындылай келе, бүгінгі заманымызда...
-

Дескриптор:

- ✓ Оқушы өз позициясына үш мысал келтіру арқылы баға береді;
- ✓ Оқушы өз позициясының себебін екі нәрсемен түсіндіреді;
- ✓ Оқушы үш мысал келтіреді, оны сипаттай алады;
- ✓ Оқушы үш салдарын көрсете отырып, бүгінгі күнмен байланыстырып екі аргумент келтіреді.

VI Бөлім: «Ұлы Дала көшпелілерінің империялары»

*Сабақтың тақырыбы:*Түркі империясы –көшпелілер мемлекеттілігінің классикалық үлгісі

Оқу мақсаты:

10.3.1.2 Қазақстанда мемлекеттіліктің қалыптасуының тарихи кезеңдерін түсіндіру;

10.3.1.3 Қазақстан территориясындағы ерте мемлекеттердің саяси құрылымының ерекшеліктерін сипаттау.

Бағалау критерийлері: Қазақстанда мемлекеттіліктің қалыптасуының тарихи кезеңдері мен құрылымының ерекшеліктерін сипаттайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі.

Білу

Түсіну

Қолдану

Тапсырма

Түркі империясы –көшпелілер мемлекеттілігінің классикалық үлгісі. Сендердің ойларың қандай? Қандай проблема туындап тұр? Оны «*IDEAL*» тәсіліне салып, жасап көріндер.

I-мәтін мазмұнындағы проблеманы анықтау.

D-проблеманы сипаттау.

E-проблеманы шешу жолдарын анықтау.

A-проблеманы шешу үшін әрекет жасау /мәселені шешу жолын көрсету.

L-қорытынды жасау, атқарылған жұмысқа рефлексия жасау.

Дескриптор:

- ✓ Мәтіндегі проблеманы анықтайды;
- ✓ Классикалық үлгі екеніне екі сипаттама жазады;
- ✓ Мәселенің шешудің екі жолын ұсынады;
- ✓ Мәселені шешу үшін оның екі жолын көрсетеді;
- ✓ Қорытындыға екі аргумент келтіреді.

Сабақтың тақырыбы: «Түрік империясының мұрагерлері»

Оқу мақсаты: 10.3.2.1 деректерді талдау негізінде түркі мемлекеттерінің дамуын зерттеу, мемлекет құрылысындағы сабақтастықты анықтау;

10.3.2.2 ерте және дамыған ортағасырлардағы түркі мемлекеттерінің геосаяси белсенділігін сипаттау.

Бағалау критерийлері: Түркі мемлекеттерінің дамуын және геосаяси белсенділігін деректер арқылы талдайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі: *Білу, түсіну, қолдану, талдау.*

Тапсырма

«БББ» кестесін толтыру.

Білемін	Білгім келеді	Білдім
Қолданылатын ұғымдар мен тірек сөздер:		Дереккөздер
А		1.
Б		2.

Дескриптор:

- ✓ -түрік қағандығының мұрагер мемлекеттерін біледі;
- ✓ -түрік мемлекеттілігінің сабақтастығы туралы не білгісі келетінін жазады;
- ✓ -түрік империясының мұрагерлері қазақ хандығының бастамалары екенін біледі;
- ✓ -ұғымдар мен тірек сөздерді түсіндіре алады;
- ✓ -дереккөздерге 3 мысал келтіре алады;

- ✓ өзіндік қорытынды жасап, оған үш аргумент келтіреді.

*Павлодар қаласы, Шақат ЖОМ тарих мұғалімі Аралов Самат
Бейсенбаевичтың тәжірибесінен*

Дүниежүзі тарихы

10 сынып

Бөлім: Этникалық және әлеуметтік процестер

Тақырып: Адамның шығу тегі теориялары.

Оқу мақсаты: 10.2.1.1 антропогенездің әртүрлі теорияларын жүйелеу және тұжырымдау.

Бағалау критерийі: Білім алушы антропогенездің теорияларын тарихи оқиғаларды, процестер мен құбылыстарды түсіндіру үшін қолданады.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану

Тапсырма

Кестеде берілген ақпараттардың «ақиқат» не «жалған» екендігін ажыратыңыз.

<i>Ақпараттар</i>	<i>Ақиқат</i>	<i>Жалған</i>
Адамның пайда болуы жөнінде ғылыми түсініктердің негізінде креационизм тұжырымдамасы жатыр		
Биогенез ғылымы бойынша адамның пайда болуы биогенетикалық өзгерістер нәтижесінде болады		
Адамның пайда болуы туралы ғарыштық теория ХХІ ғасырда пайда болды		

Дескрипторлар Білім алушы:

- ✓ 1 ақпараттың ақиқат не жалған екенін анықтайды;
- ✓ 2 ақпараттың ақиқат не жалған екенін анықтайды;
- ✓ 3 ақпараттың ақиқат не жалған екенін анықтайды.

Тақырып: «Этносаралық қатынастар: проблемалары және қарама-қайшылықтары»

Оқу мақсаты: 10.2.2.1 тарихи оқиғаларды, процестер мен құбылыстарды түсіндіру үшін «ұлтшылдық», «шовинизм», «нәсілдік кемсітушілік» терминдерін қолдану.

Бағалау критерийі: Білім алушы «ұлтшылдық», «шовинизм», «нәсілдік кемсітушілік» терминдерін тарихи оқиғаларды, процестер мен құбылыстарды түсіндіру үшін қолданады.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану.

Тапсырма

- Ұғымдарға анықтама беріңіз.

Ұлттық мәселе

Ұлттық саясат

---

2. Ұғымдарды анықтамасымен сәйкестендіріңіз.

1. Ұлтшылдық		А. Ұлтына және түсіне байланысты түрлі топтарға бөлу, қысымдар мен шектеулер көрсетіп, кемсіту
2. Шовинизм		В. Адамдарды этникалық белгілеріне қарай кемсітушіліктен және қанау мақсатында бір этносты басқалардан артық деп насихаттаудан пайда болған, ксенофобияның бір формасы
3. Нәсілдік кемсітушілік		С. Қоғамдық бірліктің ең жоғарғы формасы және мемлекет негізі тек этнос - ұлт болуы тиіс деп санайды

Дескрипторлар Білім алушы:

- ✓ ұлттық мәселе ұғымының анықтамасын жазады;
- ✓ ұлттық саясат ұғымының анықтамасын жазады;
- ✓ ұлтшылдықты ажыратады;
- ✓ шовинизмді ажыратады;
- ✓ нәсілдік кемсітушілікті ажыратады.

Тақырып: Этностардың пайда болуы туралы теориялар

Оқу мақсаты: 10.2.1.3 этногенездің әртүрлі теорияларын жүйелеу және тұжырымдау;

Бағалау критерийі: Білім алушы этногенездің әртүрлі теорияларын ажыратады.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану.

Тапсырма

Кестені толтырыңыз.

	Жаңа этностардың қалыптасу әдістері		
	интеграция	жіктеліс	трансформация
қысқаша сипаттама			
мысал келтіру			
Қазақ халқының қалыптасуы туралы қорытынды			

Дескрипторлар Білім алушы:

- ✓ жаңа этностардың қалыптасу әдістеріне сипаттама жасайды;
- ✓ жаңа этностардың қалыптасу әдістеріне мысалдар келтіреді;
- ✓ қазақ халқының қалыптасуы туралы қорытынды жасайды.

Бөлім: «Этникалық және әлеуметтік процестер»

Тақырып :Әлемнің этникалық картасы: өткен заманда және қазіргі уақытта

Оқу мақсаты: 10.2.1.6 қазіргі кездегі ассимиляция мен саны аз этностардың жойылып кету себептерін анықтау;

Бағалау критерийі: Білім алушы:

- ассимиляция мен саны аз этностардың жойылып кету себептерін талдайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану

Жоғары деңгей дағдылары

Тапсырма

Саны аз халықтардың жойылып кетуінің басты себептері	Аз санды халықтардың ассимиляцияға ұшырау себептері

Шағын елдер мен халықтардың ассимиляцияға ұшырауы және жоғалуы туралы SWOT кестесін толтырыңыз.

Күшті жақтары	Әлсіз жақтары
Мүмкіндіктері	Қауіп-қатерлері

Дескрипторлар Білім алушы:

- ✓ саны аз халықтардың жойылып кетуінің басты себептерін анықтайды;
- ✓ аз санды халықтардың ассимиляцияға ұшырау себептерін анықтайды;
- ✓ күшті жақтарын анықтайды;
- ✓ әлсіз жақтарын анықтайды;
- ✓ мүмкіндіктерін анықтайды;
- ✓ қауіп-қатерлерді анықтайды.

Бөлім: «Этникалық және әлеуметтік процестер»

Тақырып: «Қоғамның әлеуметтік құрылымдарының тарихи формалары»

Оқу мақсаты: 10.2.3.3 қоғамның әлеуметтік ұйымдасуының тарихи формаларын, оларға тән белгілерін анықтай отырып түсіндіру;

Бағалау критерийі:Білім алушы қоғамның әлеуметтік ұйымдасуының тарихи формаларын жүйелеп, белгілерін анықтайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі:Қолдану

Тапсырма

Қоғамның тарихи формаларының белгілерін орналастырыңыз.

Аграрлық	Индустриалды	Постиндустриалды

- 1) Ең үлкен құндылық заң емес, құдайдың қалауымен мұрагерлік арқылы ұрпақтан-ұрпаққа берілетін билік болып есептеледі
- 2) Машиналық өндіріс және соған сәйкес ұйымдастырылған еңбек формасы
- 3) Жұмысшының басты құндылығы ретінде оның білім деңгейі, кәсіпқойлығы, білім алуға ынтасы және шығармашылық бейімділігі бағаланады
- 4) Жерді ұжымдық түрде пайдаланады, жерден алынған өнімді пайдаға асырады
- 5) Нарықтық экономика және меншіктік иелік
- 6) Инновациялық қызметтер арқылы халықтың тұрмыс-тіршілігін жақсартып, оның сапасының артуы
- 7) Дәстүрлерге, қағидалар мен әдет-ғұрыптарға негізделеді
- 8) Инфраструктураның дамуы, оның ішінде теміржолдар мен көлік жолдарының, құбыр жолдарының артуы;
- 9) Билік меритократияның қолында - интеллектуалды элитаның қолында болады;
- 10) Үлкеннің (отбасының немесе рудың басшысының, көсемнің, сеньордың) беделі ерекше жоғары болады
- 11) Азаматтық қоғамның және барлық деңгейдегі басқарулар жүйесінің дамуы;
- 12) Қызмет көрсететін салада жұмыс атқаратын халық саны көп дамыған қоғам

Дескриптор Білім алушы:

- ✓ Аграрлық қоғамның тарихи формаларының белгілерін ретімен орналастырады;
- ✓ Индустриалды қоғамның тарихи формаларының белгілерін ретімен орналастырады;
- ✓ Постиндустриалды қоғамның тарихи формаларының белгілерін ретімен орналастырады.

Бөлім: «Мемлекет, соғыс және революциялар тарихынан»

Тақырып: «Мемлекет және оның формалары. Мемлекеттің пайда болу теориялары»

Оқу мақсаты: 10.3.1.2 мемлекеттік құрылыстың ерекшеліктерін түсіндіру үшін мемлекеттің пайда болу теорияларын салыстыру

Бағалау критерийі: Білім алушы Мемлекеттік құрылыстың ерекшеліктерін анықтауда мемлекеттің пайда болу теорияларын салыстырмалы түрде қарастырады

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану

Тапсырма

Мемлекеттің пайда болу теорияларын өз анықтамаларымен сәйкестендіріңіз.

Теологиялық теория		Мемлекеттік билік әке билігінің жалғасы болып саналады. Негізін қалаушылар: Платон, Аристотель, Конфуций.
Патриархалды теория		Мемлекеттің пайда болуы мен құрылуы тек құдайдың қалауымен жүзеге асады. Көрнекті өкілі Ф.Аквинский саналды.
Қоғамдық келісім теориясы		Негізін салушылар: Е.Дюринг, Л.Гумплович, К.Каутский. Мемлекет қоғамның ішкі дамуының нәтижесінен емес, оған сырттан таңылған күштің нәтижесінде пайда болады.
Күштеу теориясы		Оның басты өкілдері Т.Гоббс және Дж. Локк. Адамдар өздерінің құқықтарының белгілі бөлігін мемлекетке тапсырады, мемлекет олардың қауіпсіздігі мен мүлкін сақтауға міндетті.
Органикалық теория		Таптар тартысының пайда болуы мемлекет өмірінде үстемдік етуші таптың мүддесін қорғауға итермелейді. Ф.Энгельстің мазмұндауы арқылы жүйеленді.
Маркистік теория		Мемлекет алуан түрлі биологиялық эволюциялармен байланысқа түскен әлеуметтік эволюцияның өнімі болып саналады. Г.Спенсер, Р.Вормс еңбектері арқылы кең таралды.
Психологиялық теория		Теория өкілдері Л.Петражицкий мен Г.Тард мемлекеттің құрылуын адам психикасының құрылымымен байланыстырады.

Мемлекеттің басқару түрлері			
Мемлекет формалары		Сипаттама беру	Мемлекеттер
Монархия	Сословиелік-өкілетті монархия		
	Абсолютті монархия		
	Конституциялық монархия		
Республика	Президенттік республика		
	Парламенттік республика		
	Жартылай президенттік немесе президенттік-парламенттік республика		
Теократиялық басқару формасы			

Дескрипторлар Білім алушы:

- ✓ мемлекеттің пайда болу теориясын анықтайды;

- ✓ мемлекеттік құрылыстың ерекшеліктерін көрсетеді.

Тақырып: «Саяси режим түрлері»

Оқу мақсаты: 10.3.1.5 деректерді талдау негізінде саяси режимдер түрлерінің мықты және әлсіз жақтарын анықтай отырып, салыстыру;

Бағалау критерийі: Білім алушы Саяси режимдер түрлерінің мықты және әлсіз жақтарын анықтайды, салыстырады

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану

Тапсырма

Саяси режимдердің түрлеріне сипаттама беріңіз.

Саяси режимдердің түрлері	Белгілері	Түрлері	Мемлекеттер
Тоталитаризм			
Авторитаризм			
Демократия			

Саяси режимдердің бірін таңдап, кестені толтырыңыз.

Саяси режим:	
Артықшылығы	Кемшілігі
Басқа саяси режим түрімен салыстырыңыз:	

Дескрипторлар Білім алушы:

- ✓ саяси режимдердің белгілерін ажыратады;
- ✓ саяси режимдердің түрлерін анықтайды;
- ✓ саяси режимдерге тән елдерді атайды;
- ✓ мемлекеттік басқару формасының артықшылығын анықтайды;
- ✓ мемлекеттік басқару формасының кемшілігін анықтайды;
- ✓ басқа саяси режим түрімен салыстырады.

Тақырып: «Антикалық дәуірде құрылған империялар»

Оқу мақсаты: 10.3.2.2 антика дәуірінде империялардың пайда болуының себептері мен салдарларын талдау

Бағалау критерийі: Білім алушы антика дәуірінде империялардың пайда болуының себептері мен салдарларын көрсетеді

Ойлау дағдыларының деңгейі: Жоғары деңгей дағдылары

Тапсырма

Кестені толтырыңыз.

Империялар	Құрылу себептері	Ұқсастықтары	Құлдырау салдары	Ұқсастықтары
Парсы империясы				
А.Македонский империясы				
Рим империясы				
Қорытынды				

Дескрипторлар Білім алушы:

- ✓ империялардың құрылу себептерін анықтайды;
- ✓ империялардың пайда болуының ұқсастықтарын көрсетеді;
- ✓ империялардың құлдырау салдарын анықтайды;
- ✓ империялардың құлдырау ұқсастықтарын табады;
- ✓ қорытынды жасайды.

Тақырып: «Араб шапқыншылықтары мен Крест жорықтары»

Оқу мақсаты: 10.3.2.6 дәйекті қорытындылар жасай отырып, араб шапқыншылықтары мен крест жорықтарының себептерін анықтау

Бағалау критерийі: Білім алушы:

- Араб шапқыншылықтары мен крест жорықтарының себептерін анықтап, дәйекті қорытындылар жасайды

Ойлау дағдыларының деңгейі: Жоғары деңгей дағдылары

Тапсырма

Кестеде араб шапқыншылығы мен крест жорықтарының себептерін анықта.

Араб шапқыншылығы	Крест жорықтары	
	Себептері	
	Саяси	
	Экономикалық	
	Әлеуметтік	
Ортақ себептері		

Дескрипторлар Білім алушы:

- ✓ Араб шапқыншылықтары мен Крест жорықтарының саяси, экономикалық, әлеуметтік себептерін анықтайды;
- ✓ Араб шапқыншылықтары мен Крест жорықтарының ортақ себептерін анықтайды;

Тақырып

Ғұндардың жаулап алушылық жорықтары ежелгі заманнан ортағасырларға өтудің бір факторы ретінде»

Оқу мақсаты: 10.3.2.4 халықтардың ұлы қоныс аударуының жағымды және жағымсыз салдарларын анықтау

Бағалау критерийі: Білім алушы

- халықтардың ұлы қоныс аударуының жағымды және жағымсыз жақтарын көрсетеді

Ойлау дағдыларының деңгейі: қолдану

Тапсырма

Кесте толтыру

Халықтардың ұлы қоныс аударуы		
Мемлекеттер және халықтар	жағымды	жағымсыз
Рим империясы		
герман тайпалары		
славян тайпалары		
сұн тайпалары		

Дескрипторлар Білім алушы:

✓ ұлы қоныс аударуының жағымды және жағымсыз тұстары қандай болғандығын анықтайды.

Тақырып: «XX ғасырдағы дүниежүзілік соғыстардың халықаралық қатынастар жүйесіне әсері»

Оқу мақсаты: 10.3.2.14 дүниежүзілік соғыстар кезеңінде халықаралық қатынастардың даму тенденцияларын талдау

Бағалау критерийі: Білім алушы:

- дүниежүзілік соғыстар кезеңінде халықаралық қатынастардың даму тенденцияларын көрсетеді

Ойлау дағдыларының деңгейі: Жоғары деңгей дағдылары

Тапсырма

Кесте толтыру

Дүниежүзілік соғыстар кезеңінде халықаралық қатынастарда қалыптасқан әскери-саяси одақтарға сипаттама беру	
Антанта	Үштік Одақ
Құрылу себебі:	Құрылу себебі:
Мақсаты:	Мақсаты:
Мүше елдер:	Мүше елдер:
Қорытынды:	

Дескрипторлар Білім алушы:

✓ халықаралық қатынастарда қалыптасқан Антанта әскери-саяси одағына сипаттама береді;

✓ халықаралық қатынастарда қалыптасқан Үштік одақ әскери-саяси одағына сипаттама береді;

✓ қорытынды жасайды.

Бөлім: «Мәдениеттің дамуы»

Тақырып: Адамзаттың тарихи-мәдени мұрасын сақтап қалудағы ЮНЕСКО-ның қызметі

Оқу мақсаты: 10.4.1.1 ЮНЕСКО қызметін мысалға ала отырып тарихи-мәдени мұраны сақтау жолдарын түсіндіру

Бағалау критерийі: Білім алушы ЮНЕСКО-ның қызметін қарастыру арқылы тарихи-мәдени мұраны сақтаудың жолдарын көрсетеді

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану

Тапсырма

ЮНЕСКО	
Ұйымның мақсаты	
Ұйымның тарихи ескерткіштерді сақтаудағы жүргізген іс-әрекеттері	
Ұйымның әлемдік қауымдастық үшін маңыздылығы неде?	

ЮНЕСКО-ның қызметін салыстыра отырып, тарихи мәдени ескерткіштерді сақтау бойынша өз ұсынысыңызды жазыңыз.

Дескрипторлар Білім алушы:

- ✓ ұйымның мақсатын жазады;
- ✓ ұйымның тарихи ескерткіштерді сақтаудағы жүргізген іс-әрекеттерін жазады;
- ✓ ұйымның әлемдік қауымдастық үшін маңыздылығын анықтайды;
- ✓ тарихи мәдени ескерткіштерді сақтау бойынша өз ұсынысын жазады.

Тақырып: «Заманауи өнердің даму тенденциялары»

Оқу мақсаты: 10.4.2.5 бұқаралық мәдениеттің ерекшеліктерін түсіндіріп, оның қазіргі қоғамға әсерін талдау

Бағалау критерийі: Білім алушы Бұқаралық мәдениеттің ерекшеліктерін анықтайды, қоғамға әсерін көрсетеді

Ойлау дағдыларының деңгейі: Жоғары деңгей дағдылары

Тапсырма

Кестені толтыр.

Бұқаралық мәдениеттің қазіргі кездегі қоғамға ықпал етуі	
Жағымды жақтары	Жағымсыз жақтары
Қорытынды:	

- Дескриптор Білім алушы:*
- ✓ бұқаралық мәдениеттің жағымды жақтарын анықтайды;
  - ✓ бұқаралық мәдениеттің жағымды жақтарын тұжырымдайды;
  - ✓ жалпы қорытынды жасайды.

*Павлодар қаласы, Б. Момышұлы атындағы ЖОМ тарих
мұғалімі Амирова Сауле Балтабаевнаның тәжірибесінен*

«Құқық негіздері» пәнінен формативті бағалауға арналған тапсырмалары

Бөлім: «Мемлекет және құқық»

Тақырып: «Мемлекет және құқық туралы негізгі ұғымдар»

Оқу мақсаты: 10.1.1.1 - құқық белгілерін қорытындылай отырып ұғымын түсіндіру; 10.1.1.2 - құқықтың функционалдық маңызын нақты мысалдар арқылы ашу.

Бағалау критерийі:

- Құқық белгілерін қорытындылай отырып ұғымын түсіндіреді, нақты мысалдар арқылы функционалдық маңызын ашады.

Ойлаудағыларының деңгейі: Қолдану

Тапсырма

1. Қоғамдық қатынастарды реттеуші – «құқықтың» 5 белгілерін көрсетіңіз?

<i>Құқық белгілері</i>

2. Құқықтың функционалдық маңызын 2 мысал келтіру арқылы ашыңыз

а. _____

б. _____

Дескриптор Білім алушы:

- ✓ Қоғамдық қатынастарды реттеуші – «құқықтың» 1 белгісін көрсетеді;
- ✓ Қоғамдық қатынастарды реттеуші – «құқықтың» 2 белгісін көрсетеді;
- ✓ Қоғамдық қатынастарды реттеуші – «құқықтың» 3 белгісін көрсетеді;
- ✓ Қоғамдық қатынастарды реттеуші – «құқықтың» 4 белгісін көрсетеді;
- ✓ Қоғамдық қатынастарды реттеуші – «құқықтың» 5 белгісін көрсетеді;
- ✓ Құқықтың функционалдық маңызын ашатын 1 мысал келтіреді;
- ✓ Құқықтың функционалдық маңызын ашатын 2-ші мысал келтіреді.

Тақырып: «Құқық жүйесі»

Оқумақсаты:10.1.1.3 - құқық жүйесі және оның негізгі элементтерін түсіндіру (құқық нормалары, сала, ішкі сала, құқықтық институт);

Бағалау критерийі:

Білімалушы

- құқық жүйесі және оның негізгі элементтерін (құқық нормалары, сала, ішкі сала, құқықтық институт) түсіндіреді.

Ойлаудағыларыныңдеңгейі: Қолдану

Тапсырма

1. Төмендегі кестені толтырыңыз

<i>Түсінік</i>	<i>Сипаттама</i>	<i>Құрылымы</i>
Құқық нормалары		
Құқық салалары		
Құқықтық институт		

Дескриптор Білімалушы:

- ✓ Құқық нормалары түсінігін сипаттайды ;
- ✓ Құқық салалары түсінігін сипаттайды;
- ✓ Құқықтық институт түсінігін сипаттады;
- ✓ Құқық нормаларының құрылымын анықтайды;
- ✓ Құқық салалары құрылымын анықтайды;
- ✓ Құқықтық институттардың құрылымын анықтайды.

Бөлім:«Құқықтық мемлекет, азаматтық қоғам»

Бөлімше: «Құқықтық мемлекет түсінігі және оның принциптері»

Оқумақсаты:10.1.2.1 - құқықтық мемлекеттің принциптерін айқындау;

10.1.2.2 - әлемдік тәжірибедегі құқықтық мемлекеттің мәні мен функционалдық маңызы туралы білімін көрсету;

Бағалау критерийі: Білімалушы

- ✓ құқықтық мемлекеттің принциптерін айқындайды;
- ✓ әлемдік тәжірибедегі құқықтық мемлекеттің мәні мен функционалдық маңызы туралы білімін көрсетеді.

Ойлаудағыларыныңдеңгейі: Қолдану

1-тапсырма

1.Құқықтық мемлекеттің принциптерін түсіндіріңіз.

<i>Қағидалары</i>	<i>Мазмұны</i>
Адаммен азаматтың құқығы мен бостандығын толығымен көбірек қамтамасыз ету	

Саяси биліктің құқығыныңкөмегімен, мемлекеттік құрылым үшін құқықтыктежеу режимін қалыптастыру	
Биліктізаң шығару, атқаружәне сот биліктеріне бөлу	
Заңның үстемдігі	
Мемлекет пен жеке адамның өзара қарым-қатынасы	
Қоғамдағы құқықтық саналықпен мәдениеттің жоғарғы деңгейде болуы	

2 – тапсырма

- ✓ «Құқықтық мемлекет»ұғымын түсіндіріңіз;
- ✓ Құқықтық мемлекеттің 3 белгісін сипаттаңыз;
- ✓ Құқықтық мемлекеттің басқа мемлекет түрлерінен артықшылығын көрсетіңіз.
- ✓ Әлемдік тәжірибедегі құқықтық мемлекеттің маңызын дәлелдеңіз.

Дескриптор: Білімалушы

- ✓ Адаммен азаматтыңқұқығы мен бостандығын толығымен көбірек қамтамасыз етупринципін түсіндіреді;
- ✓ Саяси биліктің құқығыныңкөмегімен, мемлекеттік құрылым үшін құқықтыктежеурежимін қалыптастыру принципін түсіндіреді ;
- ✓ Биліктізаң шығару, атқаружәне сот биліктерінебөлу принципін түсіндіреді;
- ✓ Заңның үстемдігі принципінтүсіндіреді;
- ✓ Мемлекет пен жеке адамның өзара қарым-қатынасы принципін түсіндіреді;
- ✓ Қоғамдағы құқықтық саналық пен мәдениеттің жоғарғы деңгейде болу принципін түсіндіреді;
- ✓ Құқықтықмемлекеттің маңыздылығынанықтайды.

Тақырып: «Азаматтық қоғам түсінігі, оның негізгі элементтері мен институттары»

Оқумақсаты: 10.1.2.3 - конституциялық принциптер негізінде азаматтық қоғамның элементтері мен институттарын ажырату;

10.1.2.4 - азаматтық қоғамның мәні мен функционалдық маңызы туралы білімін көрсету

Бағалау критерийі: Білімалушы

- конституциялық принциптер негізінде азаматтық қоғамның элементтері мен институттарын ажыратады;
- азаматтық қоғамның мәні мен функционалдық маңызы туралы білімін

көрсетеді.

Ойлаудағдыларыныңдеңгейі: Қолдану

Тапсырма

1. Берілген тұжырымдамаларды ажыратыңыз

1	Нақты адамға бағытталған еркін, демократиялық , құқықтық қоғам
2	Саяси партия
3	Кәсіптік одақтар
4	Ортақ гуманистік идеяларды құрметтейді
5	Кәсіпшілік қызметке еркіндік
6	Діни бірлестіктер
7	Үкіметтік емес ұйым
8	Мемлекеттік қызметін шектеу механизмі
9	Қоғамдық бірлестіктер
10	Кәсіптік одақтар

<i>Азаматтық қоғамның элементтері</i>	<i>Азаматтық қоғам институттары</i>

2. Берілген сөйлемдерді аяқтаңыз:

Азаматтық қоғам дегеніміз _____

Азаматтық қоғамның мәні- _____

Дескриптор: Білімалушы

- ✓ Азаматтық қоғамның 4 элементтерін ажыратады;
- ✓ Азаматтық қоғамның 6 институттарының белгілейді;
- ✓ Азаматтық қоғам түсінігінің мағынасын ашады;
- ✓ Азаматтық қоғамның мәні мен функционалдық маңызын көрсетеді;

Бөлім: «Адам құқықтары түсінігі»

Тақырып: «Адам құқығы түсінігі және оның негізгі түрлері»

Оқу мақсаты: 10.1.3.1 - тұлғаның құқықтық мүмкіндіктері түсінігін көрсете отырып, адамның құқығы мен бостандығы ұғымдарын түсіндіру;

10.1.3.2 - адам және азаматтың құқықтары мен бостандықтарын жіктеу (саяси, азаматтық, әлеуметтік, экономикалық және мәдени);

10.1.3.3 - адам құқықтары саласындағы халықаралық құжаттардың маңыздылығын бағалау (Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы, Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пакт, Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы халықаралық пакт)

Бағалау критерийі: Білімалушы

- тұлғаның құқықтық мүмкіндіктері түсінігін көрсете отырып, адамның құқығы мен бостандығы ұғымдарын түсінеді
- адам және азаматтың құқықтары мен бостандықтарын жіктейді (саяси, азаматтық, әлеуметтік, экономикалық және мәдени);
- адам құқықтары саласындағы халықаралық құжаттардың маңыздылығын

бағалайды

Ойлаудағдыларының деңгейі: Қолдану, жоғары деңгейдағдылары

Тапсырма

Адам құқықтары мен бостандықтарын жіктеп, нақты мысал келтіре отырып, түсіндіріңіз.

<i>Адам құқықтары мен бостандықтар</i>	<i>Түсіндіру</i>	<i>Мысал келтіру</i>
1.	1.	1.
2.	2.	2.
3.	3.	3.
4.	4.	4.

1. Адам құқықтары саласындағы халықаралық құжаттардың маңыздылығын бағалаңыз:

2. Адам құқығын қорғайтын халықаралық құжаттарын атаңыз: _____

3. Адам құқығын қорғайтын халықаралық құжаттарының мән мағынасын түсіндіріңіз: _____

4. Азаматтардың құқықтарын қамтамасыз етудегі халықаралық құжаттардың маңыздылығын бағалаңыз: _____

Дескриптор: Білімалушы

- Адам құқықтары мен бостандықтарының жіктеуінің бірінші түрін көрсетеді;

- Адам құқықтары мен бостандықтарының жіктеуінің екінші түрін көрсетеді;

- Адам құқықтары мен бостандықтарының жіктеуінің үшінші түрін көрсетеді;

- Адам құқықтары мен бостандықтарының жіктеуінің төртінші түрін көрсетеді;

- Адам құқықтары мен бостандықтарының жіктеуінің бірінші түрін түсіндіреді және нақты мысал келтіреді;

- Адам құқықтары мен бостандықтарының жіктеуінің екінші түрін түсіндіреді және нақты мысал келтіреді;

- Адам құқықтары мен бостандықтарының жіктеуінің үшінші түрін түсіндіреді және нақты мысал келтіреді;

- Адам құқықтары мен бостандықтарының жіктеуінің төртінші түрін түсіндіреді және нақты мысал келтіреді;
- Адам құқығын қорғайтын халықаралық құжаттарын кем дегенде 5-ін атайды;
- Адам құқығын қорғайтын халықаралық құжаттарының мән мағынасын түсіндіреді;
- Азаматтардың құқықтарын қамтамасыз етудегі халықаралық құжаттардың маңыздылығын бағалайды.

Бөлім: «Сот төрелігінің принциптері. Құқық қорғау органдары»

Тақырып: «Сот төрелігінің принциптері»

Оқумақсаты: 10.1.4.1 - сот төрелігінің принциптерін нақты мысалдар келтіре отырып түсіндіру

Бағалау критерийі: Білімалушы

- Сот төрелігінің принциптерін нақты мысалдар келтіре отырып түсіндіреді
- Ойлаудағыларының деңгейі: Қолдану*

Тапсырма

1. Сот төрелігінің принциптерін нақты мысал келтіре отырып, түсіндіріңіз.

<i>Сот төрелігінің принциптері</i>	<i>Мысал келтіру</i>	<i>Түсіндіру</i>
1.	1.	1.
2.	2.	2.
3.	3.	3.

Дескриптор: Білімалушы

- сот төрелігінің кем дегенде үш принциптерін анықтайды;
- мысалдар келтіреді;
- сот төрелігінің принциптерін нақты мысалдар арқылы түсіндіреді.

Тақырып: «Қазақстан Республикасының құқық қорғау органдары»

Оқумақсаты: 10.1.4.2 - Қазақстан Республикасының құқық қорғау органдарының функциялары мен құқықтық мәртебесін анықтау

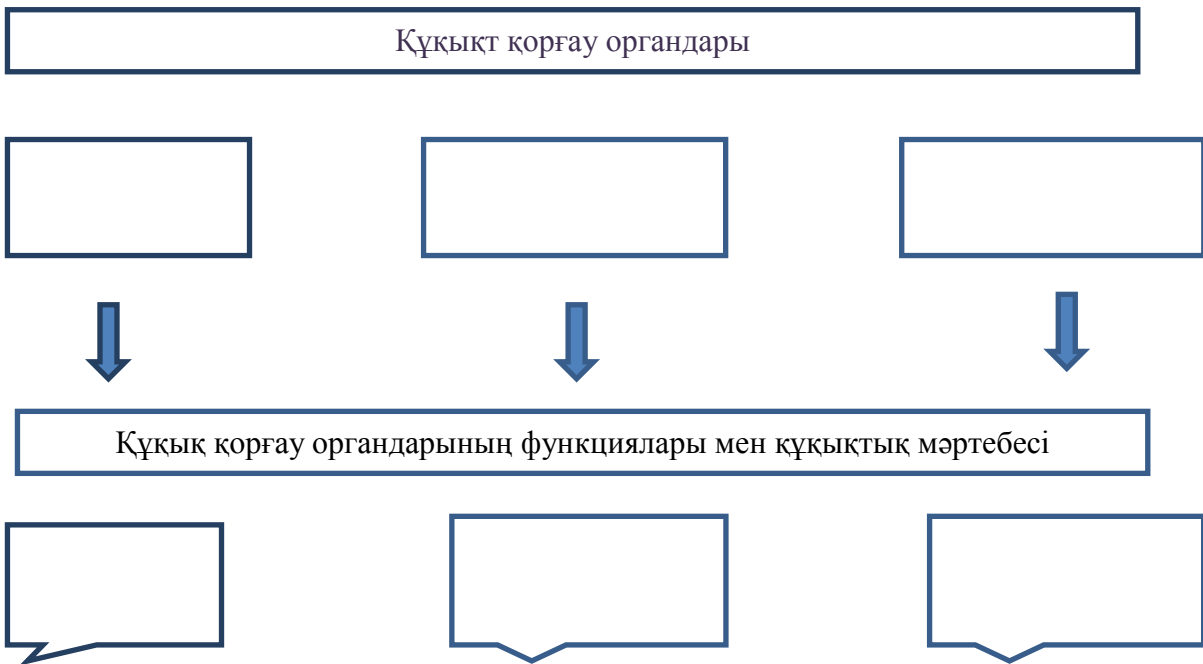
Бағалау критерийі: Білімалушы

- Қазақстан Республикасының құқық қорғау органдарының функциялары мен құқықтық мәртебесін сипаттайды

Ойлаудағыларының деңгейі: Қолдану

Тапсырма

- Төмендегі сызбаны толтырыңыз:

Дескриптор

Білім алушы

- ✓ Құқық органдарының анықтайды;
- ✓ Құқық қорғау органдарының функциялары мен құқықтық мәртебесін сипаттайды.

Бөлім: «Жария құқық»

Тақырып: «Қазақстан Республикасының құқық қорғау органдары»

Оқу мақсаты: 10.2.1.1 - Конституциялық құқық институттарын құқықтық норма жүйесі ретінде түсіндіру;

Бағалау критерийі: Білім алушы

- Конституциялық құқық институттарын құқықтық норма жүйесі ретінде шығатынын түсінеді;

Ойлаудағдыларыныңдеңгейі: Қолдану

Тапсырма

1. Төмендегі кестені толтырыңыз

ҚР конституциялық құқық институттары	анықтамасы	Институттардың құрама бөліктері	Институттар қандай қоғамдыққатынастарды реттейді?
1 ҚР конституциялық құрылым негізгі институты			
2 Адам мен азаматтың құқықтық мәртебесі институты			
3 Референдум мен сайлау жүйесі институты			
4 Мемлекеттік			

органдар жүйесінің қызметін қйымдастыру негізі институты			
--	--	--	--

Дескриптор: Білім алушы

- ✓ ҚР конституциялық құқық институттарын анықтайды;
- ✓ ҚР конституциялық құқық институттарының атықтамасын береді;
- ✓ Институттардың құрама бөліктерін ажыратады;
- ✓ Институттардың қоғамдыққатынастарды реттеудегі рөлін сипаттайды.

Тақырып: «Қазақстан Республикасының құқық қорғау органдары»

Оқумақсаты: 10.2.1.2 - Конституциялық құқықтың қайнар көздерін анықтау және олардың міндеттерін түсіндіру (Конституция, Конституциялық заңдар, Конституциялық Кеңестің актілері және тағы басқалар)

Бағалау критерийі: Білім алушы

- Конституциялық құқықтың қайнар көздерін анықтайды және олардың міндеттерін түсінеді (Конституция, Конституциялық заңдар, Конституциялық Кеңестің актілері және тағы басқалар)

Ойлаудағдыларының деңгейі: Қолдану

Тапсырма

1. Төмендегі кестені толтырыңыз

Конституциялық құқықтың қайнар көздері	Конституциялық құқықтың қайнар көздерінің міндеттері
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	

Дескриптор: Білім алушы

- Конституциялық құқықтың қайнар көздерін анықтайды;
- Конституциялық құқықтың қайнар көздерінің міндеттері сипаттайды.

Бөлім: «Әкімшілік құқық жүйесі»

Тақырып: «Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік басқарудың құқықтық реттелуі»

Оқумақсаты: 10.2.2.1 - мемлекеттік басқарудың құқықтық реттелу ерекшеліктерін графикалық сызба құру арқылы түсіндіру

Бағалау критерийі: Білім алушы:

- Мемлекеттік басқарудың құқықтық реттелу ерекшеліктерін графикалық сызба құру арқылы түсіндіреді

Ойлаудағыларыныңдеңгейі: Қолдану

Тапсырма

Әкімшілік құқық – мемлекет басқару мен мемлекеттік әкімшілік қызметін реттеп отыратының 2 фактімен дәлелде:

1 факт:

2 факт:

Мемлекет атынан қоғамды басқаруды жүзеге асыратын аппараттарды ажыратыңыз

1.

2.

3.

ведомстволар
министірліктер

әкімшіліктер
агенттіктер
комитеттер

орталық мемлекеттік
аймақтық бөлімшелері

Дескриптор: Білімалушы

✓ Әкімшілік құқық – мемлекет басқару мен мемлекеттік әкімшілік қызметін реттеп отыратының дәлелдейтін 1 фактіні келтіреді;

✓ Әкімшілік құқық – мемлекет басқару мен мемлекеттік әкімшілік қызметін реттеп отыратының дәлелдейтін 2 фактіні келтіреді;

✓ Мемлекет атынан қоғамды басқаруды жүзеге асыратын аппараттарды ажыратады, атауларын келтіреді.

Бөлім: «Экологиялық құқық негіздері»

Бөлім: «Экологиялық құқықтың құқықтық реттелу түсінігі мен нысаны»

Оқумақсаты: 10.2.3.1 - экологиялық құқықтың құқықтық реттеу ұғымын және нысанын түсіндіру; 10.2.3.2 - экологиялық кодекс негізінде өзекті экологиялық проблемаларды шешудің құқықтық жолдарын ұсыну

Бағалау критерийі: Білімалушы:

- Экологиялық кодекс негізінде өзекті экологиялық проблемаларды шешудің құқықтық жолдарын ұсынады

Ойлаудағыларыныңдеңгейі: Қолдану

Тапсырма

1. ҚР экологиялық кодекс негізінде өзекті экологиялық проблемаларды шешудің құқықтық жолдарын ұсыныңыз.

- Жергілікті аймақты таңдап, экологиялық проблемаларды анықта

ау;

- Экологиялық мәселенің шешудің құқықтық жолын қарастыру;
- Нақты механизмдерін ұсыну

Дескриптор: Білім алушы

- ✓ жергілікті аймақты таңдап, экономикалық проблемаларды анықтайды;
- ✓ экологиялық мәселенің шешудің құқықтық жолын қарастырады;
- ✓ нақты механизмдерін ұсынады

Информатика

10 сынып

«Ақпараттық қауіпсіздік» бөлімі

Тақырып: Ақпараттық қауіпсіздік

Оқу мақсаты: 10.1.2.1 «Ақпарат қауіпсіздігі», «құпиялылық» және «тұтастық» терминдерінің мағынасын түсіндіру

Бағалау критерийлері:

- «Ақпарат қауіпсіздігі», «құпиялылық» және «тұтастық» терминдерінің мағынасын ажыратады.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу және түсіну

1-тапсырма

Төмендегі кестеде ұсынылған терминдерді анықтамаларымен өзара сәйкестендіріңіз.

Термин	Анықтама
Ақпараттық қауіпсіздік	адамдарға құпия ақпарат жария болғанда бұзылады, бұл ақпараттың таралуына себеп болуы мүмкін.
Тұтастық	ақпараттың бұрмалануы немесе жоғалуы салдарынан қолданушыға орны толмас зиян келтіретін кез келген әрекеттерден ақпаратты қорғау.
Құпиялылық	ақпаратты сақтау, пайдалану және поштамен жіберу кезінде оның құрылымы мен мазмұнының сақталу қасиеті.

Дескриптор: Білім алушы

- Ақпараттық қауіпсіздік ұғымының анықтамасын дұрыс анықтайды;

- Тұтастық ұғымының анықтамасын дұрыс анықтайды;
- Құпиялылық ұғымының анықтамасын дұрыс анықтайды.

2-тапсырма

Кестеде ұсынылған тұжырымдардың ақиқат немесе жалғандығын анықтаңыз.

№	Тұжырым	ақиқат	жалған
1	Ақпараттық қауіпсіздік -ақпараттың бұрмалануы немесе жоғалуынан қорғайды.		
2	Ақпараттың тұтастығы адамдарға құпия ақпарат жария болғанда бұзылады.		
3	Ақпараттық қауіпсіздік – ақпараттың қол жетімдігін, тұтастығын және құпиялылығын қамтамасыз ету үрдісі.		
4	Желіге заңсыз қосылу мүмкіндігі ақпараттың қауіпсіздігіне әсер етпейді.		
5	Ақпараттың қолжетімділігі – кез келген уақытта ақпаратқа қол жеткізу мүмкіндігі.		

Дескриптор: Білім алушы

- Ақпараттық қауіпсіздік тұжырымының ақиқат немесе жалғандығын дұрыс анықтайды;
- Ақпаратты тұтастық тұжырымының ақиқат немесе жалғандығын дұрыс анықтайды;
- Ақпараттық қауіпсіздік тұжырымының ақиқат немесе жалғандығын дұрыс анықтайды;
- Желіге заңсыз қосылу тұжырымының ақиқат немесе жалғандығын дұрыс анықтайды;
- Ақпараттың қолжетімділігі тұжырымының ақиқат немесе жалғандығын дұрыс анықтайды.

«Дизайн теориясы» бөлімі

Тақырып: Біздің өміріміздегі дизайн.

Оқыту мақсаты: 10.2.1.1 «Дизайн», «Қолдану» ұғымдарын түсіндіру.

10.2.1.2. Түрлер бойынша көрнекі дизайнды жүктеу.

Бағалау критерийлері:

- «Дизайн», «қолданушылық» ұғымдарын ажыратады;
- «Жақсы дизайн» маңыздылығын мен құндылығын анықтай алады.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу және түсіну

1-тапсырма

Төмендегі кестеде ұсынылған терминдерді сипаттамаларымен өзара сәйкестендіріңіз.

Термин	Сипаттама
Дизайн	Бір саладағы мамандарды /сәулетші, иллюстратор, плакат және басқа да жарнамалық графика/
Дизайнер	Әртүрлі салаларда көркем-техникалық қызметпен

Дескриптор: Білім алушы

- Дизайн терминің сипаттамасымен дұрыс сәйкестендіреді;
- Дизайнер терминің сипаттамасымен дұрыс сәйкестендіреді.

2-тапсырма

Келесі сұрақтарға жауап беріңіз:

1. «Дизайн» дегеніміз не?
2. «Дизайнер» қызметі қандай?
3. «Web-дизайн» ұғымының мағынасы қандай?
4. «Көрнекі дизайн» және «Визуалды дизайн» айырмашылығы қандай?

Дескриптор: Білім алушы

- Дизайн ұғымының анықтамасын жазады;
- «Дизайнер» қызметін анықтайды;
- «Web-дизайн» ұғымына толық сипаттама береді;
- «Көрнекі дизайн» және «Визуалды дизайн» айырмашылығын жазады.

Тақырып: Сайт дизайнын әзірлеу

Оқыту мақсаты: 10.2.1.5 Веб-эргономиканың ерекшеліктерін ескере отырып, графикалық редактор арқылы сайттың дизайн-макетін жасау.

Бағалау критерийлері:

- Графикалық редактор арқылы сайттың дизайн-макетін жасайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі: қолдану.

1-тапсырма

Файлдар пішімдерін сипаттамаларымен өзара сәйкестендіріңіз:

Файлдар пішіні	Сипаттама
PCX	WO Ж растрлық суреттердің стандартты пішін.
EPS	Фотосуреттерді сақтау үшін арнайы әзірлеген. Онда шығынды сығымдауды пайдаланылады.
PNG	256-дан аспайтын түстердің саны бар суреттерге арналған.
GIF	Шығынсыз сығымдауды пайдаланылатын әмбебап пішін. Піксельдер ішінара ашық болуы мүмкін.
JPEG	Графикалық деректерді сақтаудың ең ыңғайлы және әмбебап тәсілі.
BMP	Ең танымал. Графикамен жұмыс істейтін кез келген бағдарлама осы пішінді қолдайды.

Дескриптор: Білім алушы

- Файлдар пішімін сипаттамаларымен дұрыс сәйкестендіреді.

2-тапсырма

Экранның көшірмесін жасаңыз. Графикалық редакторда кескінді BMP кеңейтілуімен, содан кейін GIF және JPEG кеңейтуімен бірге нүктелік кескін бейнесі ретінде сақтаңыз. Сақталған файлдарға келесі зерттеулер жүргізіңіз: сапасын, үш файлдың көлемін анықтап жазыңыз.

Дескриптор: Білім алушы

- Зерттеу нәтижесін дұрыс жазады.

«Деректерді ұсыну» бөлімі

Тақырып: Бір санау жүйесінен екінші санау жүйесіне сандарды аудару

Оқыту мақсаты: 10.2.1.1 Ондық жүйедегі бүтін сандарды екілік, сегіздік, он алтылық санау жүйесіне және кері аудару.

Бағалау критерийлері:

- Ондық санау жүйесіндегі бүтін санды басқа санау жүйелеріне және керісінше аударды

Ойлау дағдыларының деңгейі: қолдану

1-тапсырма

$X_{10}=325$ ондық санау жүйесінде берілген бүтін санды басқа санау жүйелеріне аударыңыз. Есептің шешу жолын жазыңыз.

Екілік санау жүйесіне аудару:

Сегіздік санау жүйесіне аудару:

Дескриптор: Білім алушы

- Ондық жүйеде берілген санды екілік санау жүйесіне аудару жолын жазады;
- Ондық жүйеде берілген санды сегіздік санау жүйесіне аудару жолын жазады.

2-тапсырма

$X_{16}=E7$ он алтылық санау жүйесінде берілген санды ондық санау жүйесіне аударыңыз. Есептің шешу жолын көрсетіңіз.

Дескриптор: Білім алушы

- Он алтылық жүйеде берілген санды ондық жүйеге аудару жолын жазады;

«Веб-жобалау» бөлімі

Тақырып: HTML web - сайттарын әзірлеу әдістері.

Оқу мақсаты:

10.4.2.1 Web-парақшаларды әзірлеуде HTML-тегтерін қолдану

Бағалау критерийі

- Web-парақшаларды әзірлеуде HTML-тегтерін кеңінен қолданады.
Ойлау дағдыларының деңгейі: қолдану.

1-тапсырма

Төменде ұсынылған өлең жолдарын HTML-тегтерін қолдана отырып Web-парақшаңыздың бетіне орналастырыңыз.

Ғылым таппай мақтанба

Ғылым таппай мақтанба,
Орын таппай баптанба,
Құмарланып шаттанба,
Ойнап босқа күлуге.
Бес нәрседен қашық бол,
Бес нәрсеге асық бол,
Адам болам десеңіз.

Абай Құнанбаев

Дескриптор: Білім алушы

- Веб парақшаны құрастыруда тақырып тегтерін қолданады;
- Туралау тегтерін қолданады;
- Мәтінді пішімдеу тегтерін қолданады.

2-тапсырма

Ернұр кестені құрастыру үшін төмендегідей Html кодын жазды

```
<table border="3"
```

```
bgcolor="#ff00ff"><tr><th>Тауар</th><th>Бағасы</th></tr><tr><td>киімдер</td>
```

```
<td> 15000</td></tr><tr><td>азық-түліктер</td><td>5000</td></tr></table>
```

Бұл кодты орындалу нәтижесінде қандай кесте шығатынын сызып көрсетіңіз.

Дескриптор: Білім алушы

- Html коды бойынша кестені дұрыс сызады.

«Информатика» оқу пәні бойынша білім алушылардың оқу жетістігін қалыптастырушы бағалау тапсырмалары
Алматы қаласы Ы Алтынсарин атындағы №159 мектеп-гимназиясының информатика пәнінің мұғалімдері Муканова Назерке Жакеновна мен Махамбетова Ғазиза Ерсалатовнаның тәжірибелерінен

10 сынып (жаратылыстану-математика бағыты)

«Деректерді ұсыну» бөлімі

Тақырып: Сандарды бір санау жүйесінен екінші санау жүйесіне ауыстыру

Оқыту мақсаты: 10.2.2.1 ондық жүйедегі бүтін сандарды екілік, сегіздік, он алтылық санау жүйесіне және кері аудару;

Бағалау критерийлері:

- ондық жүйедегі санды екілік, сегіздік, он алтылық санау жүйесіне аударады;

- басқа жүйеде берілген санды ондық санау жүйесіне аударады.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу, қолдану

1-тапсырма

Ондық санау жүйесінде берілген бүтін санды екілік, сегіздік, он алтылық санау жүйелеріне түрлендіріңіз.

$$x_{10} = 146$$

Екілік санау жүйесі	Сегіздік санау жүйесі	Он алтылық санау жүйесі

Дескриптор: Білім алушы

- ондық жүйедегі санды екілік санау жүйесіне аударады;
- ондық жүйедегі санды сегіздік санау жүйесіне аударады;
- ондық жүйедегі санды он алтылық санау жүйесіне аударады;

2 тапсырма

Берілген арифметикалық амалды түрлі санау жүйесінде берілген сандарды ондық санау жүйесіне түрлендіру арқылы орындаңыз.

$$7A5D_{16} \rightarrow x_{10}$$

$$117_8 \rightarrow x_{10}$$

$$101101_2 \rightarrow x_{10}$$

Дескриптор: Білім алушы

- он алтылық санау жүйеде берілген санды ондық санау жүйесіне аударады;

- сегіздік санау жүйеде берілген санды ондық санау жүйесіне аударады;

- екілік санау жүйеде берілген санды ондық санау жүйесіне аударады;

Тақырыбы: «Логикалық операциялар, ақиқаттық кестесін құру»

Оқу мақсаттары: 10.2.2.1 логикалық операцияларды қолдану (дизъюнкция, конъюнкция, инверсия); 10.2.2.2 берілген логикалық элементтер үшін ақиқат кестесін құру

Бағалау критерийлері:

- логикалық элементтер мақсатын сипаттайды
- логикалық өрнектің ақиқат кестесін құрады

Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу және түсіну, қолдану

1-тапсырма

Логикалық элементтер мен олардың қызметі мен ақиқаттық кестелері арасында сәйкестік орнатыңыз.

Конъюнкция	Терістеу амалын орындайтын ЕМЕС логикалық элементі	A	$\bar{A}$	
		1		
		0	1	
Дизъюнкция	Логикалық көбейту амалын орындайтын ЖӘНЕ логикалық элементі	A	B	$A \vee B$
		1	1	1
		1	0	1
		0	1	1
		0	0	0
Инверсия	Логикалық қосу амалын орындайтын НЕМЕСЕ логикалық элементі	A	B	$A \& B$
		1	1	1
		1	0	0
		0	1	0
		0	0	0

Дескриптор: Білім алушы

- конъюнкция амалын қызметі мен ақиқаттық кестесін сәйкестендіреді;
- дизъюнкция амалын қызметі мен ақиқаттық кестесін сәйкестендіреді;
- инверсия амалын қызметі мен ақиқаттық кестесін сәйкестендіреді.

2-тапсырма

Логикалық өрнек үшін қандай мәндер ақиқат(1) нәтиже беретінін анықтаңыз.

$$X = \overline{A \& B} \vee \bar{C}$$

№	A	B	C	$\bar{C}$	$A \& B$	$\overline{A \& B}$	X
1.							
2.							
3.							
4.							
5.							
6.							
7.							

8.							
----	--	--	--	--	--	--	--

Ақиқат мәнді берген қатарлар нөмірін жазыңыз. _____

Дескриптор: Білім алушы:

- A,B,C мәндерін толтырады;
- $A \& B$ мәнін есептейді;
- $\overline{A \& B}$ мәнін есептейді;
- X мәнін есептейді;
- Нәтиже ақиқат болған қатарларды анықтайды.

Тақырып: Компьютердің логикалық негіздері

Оқыту мақсаты: 10.2.2.4 логикалық өрнекті логикалық сызбаға өзгерту немесе керісінше;

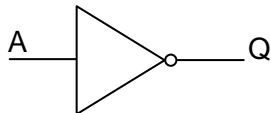
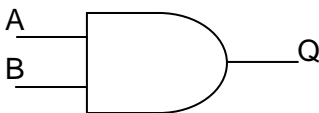
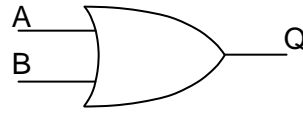
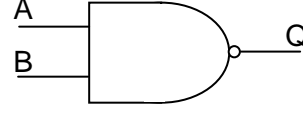

Бағалау критерийлері:

- Логикалық сызбаның атауын және логикалық пікірді ажыратып жазады;
- логикалық өрнекті логикалық сызбаға түрлендіреді;
- логикалық сызбаны логикалық өрнекке түрлендіреді

Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу және түсіну, Қолдану

1-тапсырма

Кестені толтырыңыз

<i>Логикалық сызба</i>	<i>Логикалық пікір</i>
	
	
	
	
	

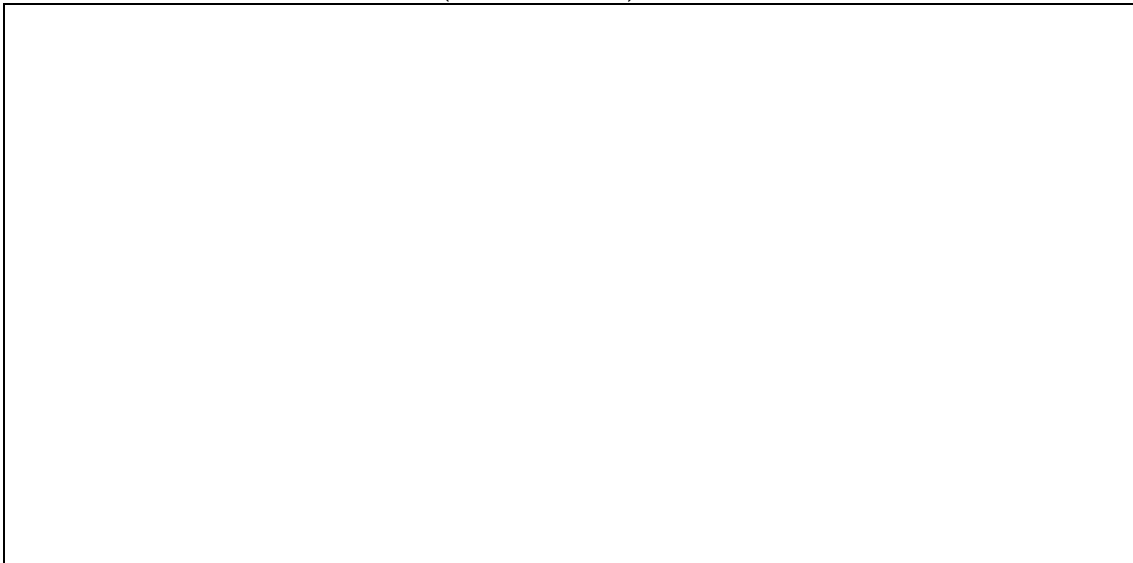
Дескриптор: Білім алушы:

- бірінші сызбаның логикалық пікірін жазады;
- екінші сызбаның логикалық пікірін жазады;
- үшінші сызбаның логикалық пікірін жазады;
- төртінші сызбаның логикалық пікірін жазады;
- бесінші сызбаның логикалық пікірін жазады.

2-тапсырма

Төмендегі берілген логикалық өрнекті логикалық сызбаға түрлендіріңіз.

$$(A \& B \& \bar{B}) \vee B$$

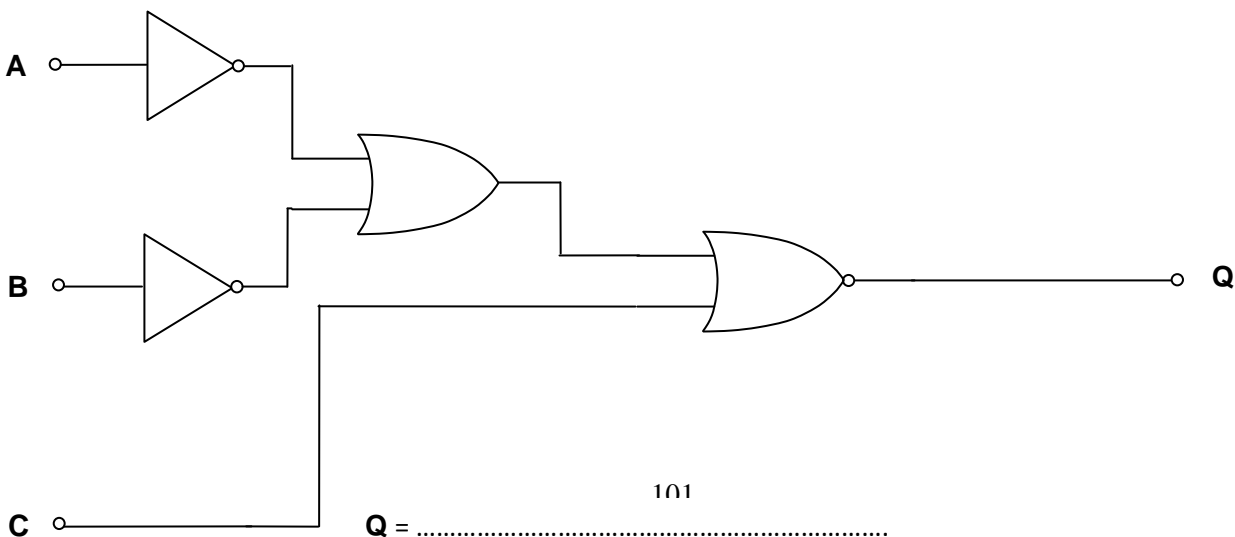

Дескриптор: Білім алушы

- бірінші логикалық амалды сызбаға түрлендіреді;
- екінші логикалық амалды сызбаға түрлендіреді;
- үшінші логикалық амалды сызбаға түрлендіреді;
- төртінші логикалық амалды сызбаға түрлендіреді;
- бесінші логикалық амалды сызбаға түрлендіреді.

3-тапсырма

Төменде берілген логикалық сызбаны логикалық өрнекке түрлендіріңіз.

Дескриптор: Білім алушы

- бірінші логикалық амалды логикалық өрнекке түрлендіреді;
- екінші логикалық амалды логикалық өрнекке түрлендіреді;
- үшінші логикалық амалды логикалық өрнекке түрлендіреді;
- төртінші логикалық амалды логикалық өрнекке түрлендіреді;

Тақырып: Мәтіндік ақпаратты кодтау принциптері

Оқыту мақсаты: 10.2.3.1 Unicode және ASCII символдарын кодтау кестесін салыстыру

Бағалау критерийлері:

- Unicode артықшылығы мен кемшілігін бағалайды
- *Ойлау дағдыларының деңгейі:* Жоғары деңгей дағдылары

<i>Unicode артықшылығы</i>	<i>Unicode кемшілігі</i>

Дескриптор: Білім алушы

- Unicode кодтау кестесінің артықшылығын анықтайды;
- Unicode кодтау кестесінің кемшілігін анықтайды.

«Веб жобалау» бөлімі

Тақырып: Мәтінді форматтау (қаріп, абзац, тізімдер)

Оқыту мақсаты: 10.4.2.1 web (веб)-парақшаларды әзірлеуде HTML тегтерін қолдану;

Бағалау критерийлері:

- параметрлері әр түрлі тізім құрады;
- Ойлау дағдыларының деңгейі:* Қолдану

Тапсырма

Төменде берілген тізімдерді құрыңыз.

<ul style="list-style-type: none"> • Қыркүйек • Қазан • Қараша	<ol style="list-style-type: none"> 1. Желтоқсан 2. Қаңтар 3. Ақпан
---	---

Дескриптор: Білім алушы

- бірінші тізімді құрады;

- екінші тізімді құрады;

Тақырып: Кестелер

Оқыту мақсаты: 10.4.2.1 web (веб)-парақшаларды әзірлеуде HTML тегтерін қолдану;

Бағалау критерийлері:

- кесте құруда HTML-тегтерін қолданады;

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану

2-тапсырма

Төменде берілген HTML код нәтижесін салыңыз.

```
<table >
<tr>
<th>№</th>
<th colspan="3">Жыл мезгілі </th>
</tr>
<tr>
<td>1</td>
<td>Күз</td>
</tr>
<tr>
<td>2</td>
<td>Қыс</td>
</tr>
<tr>
<td>3</td>
<td>Көктем</td>
</tr>
<tr>
<td>4</td>
<td>Жаз</td>
</tr>
</table>
```

Жауабы:

Дескриптор: Білім алушы

- кестенің тақырып қатарын анықтайды;
- кесте ұяшықтарын толтырады.

Тақырып: Мультимедианы енгізу

Оқыту мақсаты: 10.4.2.4 веб-бетте мультимедиа нысандарын енгізу үшін HTML тегтерін қолдану;

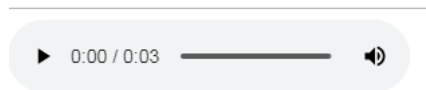
Бағалау критерийлері:

- Веб-бетке мультимедиа нысандарын қояды

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану

1-тапсырма

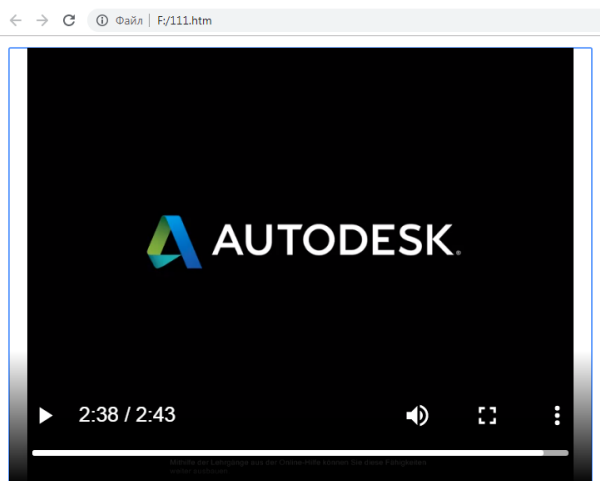
Веб-бетте "music.mp3" дыбыстық файлын орнату тегін толықтырыңыз:

`<audio _____ ></audio >`

2-тапсырма

Веб-бетте "Animals.mp4" бейне файлын шығару үшін қолданылатын тегті толықтырыңыз:

`<videocontrols>`

`</video>`

Дескриптор: Білім алушы

- қажет параметрді қолданады;
- дыбыс файлын көрсетеді;
- бейне файлды көрсетеді.

10 сынып

«Ақпараттыққауіпсіздік» бөлімі

Тақырып «Ақпараттыққауіпсіздік»

Оқу мақсаттары: 10.1.2.1 «Ақпарат қауіпсіздігі», «құпиялылық» және «тұтастық» терминдерінің мағынасын түсіндіру

Бағалау критерийлері

Білім алушы: - «Ақпарат қауіпсіздігі»,

«құпиялылық» және «тұтастық» терминдерінің мағынасын ажыратады.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу және түсіну

Тапсырма

1) Төмендегі кестеде ұсынылған терминдерді анықтамаларымен өзара сәйкестендіріңіз.

Термин	Анықтама
Ақпараттық қауіпсіздік	адамдарға құпия ақпарат жария болғанда бұзылады, бұл ақпараттың таралуына себеп болуы мүмкін.
Тұтастық	ақпараттың бұрмалануы немесе жоғалуы салдарынан қолданушыға орны толмас зиян келтіретін кез келген әрекеттерден ақпаратты қорғау.
Құпиялылық	ақпаратты сақтау, пайдалану және поштамен жіберу кезінде оның құрылымы мен мазмұнының сақталу қасиеті.

Дескриптор Білім алушы:

- ✓ Ақпараттық қауіпсіздік ұғымының анықтамасын дұрыс анықтайды;
- ✓ Тұтастық ұғымының анықтамасын дұрыс анықтайды;
- ✓ Құпиялылық ұғымының анықтамасын дұрыс анықтайды;

Тапсырма

2) Кестеде ұсынылған тұжырымдардың ақиқат немесе жалғандығын анықтаңыз.

№	Тұжырым	ақиқат	жалған
1	Ақпараттық қауіпсіздік - ақпараттың бұрмалануы немесе жоғалуынан қорғайды.		
2	Ақпараттың тұтастығы адамдарға құпия ақпарат жария болғанда бұзылады.		
3	Ақпараттық қауіпсіздік – ақпараттың қол жетімдігін, тұтастығын және құпиялылығын қамтамасыз ету үрдісі.		
4	Желіге заңсыз қосылу мүмкіндігі ақпараттың қауіпсіздігіне әсер етпейді.		
5	Ақпараттың қол жетімділігі – кез келген уақытта ақпаратқа қол жеткізу мүмкіндігі.		

Дескриптор Білім алушы:

- Ақпараттық қауіпсіздік тұжырымының ақиқат немесе жалғандығын дұрыс анықтайды;
- Ақпараттың тұтастық тұжырымының ақиқат немесе жалғандығын дұрыс анықтайды;

- Ақпараттық қауіпсіздік тұжырымының ақиқат немесе жалғандығын дұрыс анықтайды;
- Желіге заңсыз қосылу тұжырымының ақиқат немесе жалғандығын дұрыс анықтайды;
- Ақпараттың қолжетімділігі тұжырымының ақиқат немесе жалғандығын дұрыс анықтайды.

10 сынып

«Видеоконтент құру» бөлімі

Тақырып: *Видеомен жұмыс істеуге арналған программалар мен негізгі ұғымдар*

Оқыту мақсаты: 10.2.2.3 бейнемен жұмыс істеу үшін программалардың мүмкіндіктерін салыстыру

Бағалау критерийлері:

- бейнемен жұмыс жасайтын қандай программаларды білетінін және қайсысын пайдаланған тиімді екенін біледі;

- Экран бейнесін толықтай түсіруді қандай жағдайларда пайдалану керектігін түсіндіре алады

Ойлау дағдыларының деңгейі: Талдау

1-тапсырма

Келтірілген видеоредакторларды келесі критерийлер бойынша салыстырыңыздар

Видеоредакторлар	Салыстыру критерийлер		
	Орнатушының қарапайымдылығы	Программа интерфейсінің ыңғайлығы	Құрал-жабдықтардың жұмыс барысында түсініктілігі
Movavi Video Suite			
Vegas			
AVS Video Editor			

Дескриптор: *Білім алушы*

- видеоредакторлардың ерекшеліктерін жіктейді;

- видеоредакторларды критерийлер бойынша салыстырады;

Тақырып: *Видеоны түсіру және видеомонтаждың негізгі қағидалары*

Оқыту мақсаты: 10. 2. 2. 1 бейнемонтаж және бейнежазбаның негізгі қағидаларын қадағалау

Бағалау критерийлері:

- видеоны түсіру мен видеомонтаждаудың негізгі қағидаларын біледі;

- монтаждаудың жұмыс істеу принциптерін қолдана алады
 Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу және түсіну, қолдану

1-тапсырма

Монтаждау принциптерінің үлгісімен сипаттамасын сәйкестендіріңіз.

1	деталь			
2	Ірі жоспар			
3	Бірінші орташа жоспар			
4	Екінші орташа жоспар			
5	Жалпы жоспар			
6	Қашықтықтағы жоспар			

- A. Кең экрандағы адамның беті
- B. Адамның көзі, қасы және мұрын бөлігі
- C. Белден жоғары, кадр шеңберіне алынған адамның фигурасының бір бөлігі
- D. Бұл жағдайда адамның фигурасы кішірейтіледі. Бұл кадрдың биіктігінің
- E. 1/7 және одан да аз бөлігін құрайды.
- F. Адамның тізесіне дейінгі фигурасы
- G. Адам бүкіл денесімен орналасады, оның басы мен аяғының астынан кішкене орын қалдырады.

Дескриптор: *Білім алушы*

- Монтаждау принциптерінің үлгісін біледі;
- Монтаждау принциптерінің үлгісімен сипаттамасын анықтайды.

Тақырып: Видеожазбаны өңдеу

Оқыту мақсаты: 10. 2. 2. 2бейне клиптерді өз сценарийіңізге сәйкес өндеп, дыбыстарды, суреттерді, әсерлерді, өтулерді және мәтінді қосу.

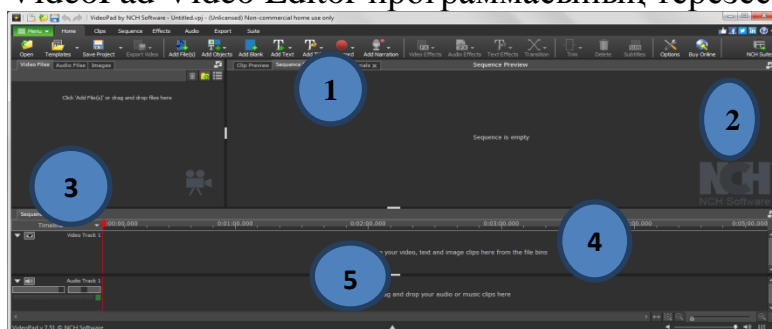
Бағалау критерийлері:

- Видео клиптерді жасау үшін терезе элементтерін анықтайды;
- Видео клиптерді өңдеу кезінде терезе элементтерін қолдана алады;

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану

1-тапсырма

VideoPad Video Editor программасының терезесін сипаттаңыз

1	
2	
3	
4	
5	

Дескриптор: Білім алушы

-VideoPad Video Editor программасындағы терезе элементтерін анықтайды;

-VideoPad Video Editor программасындағы видеоны өңдеу кезінде терезе элементтерін қолданады;

2-тапсырма

VideoPad Video Editor программасында дыбыстық сүйемелдеумен жұмыс, фондық музыканы қосу алгоритмін жазыңыз.

Дескриптор: Білім алушы

-VideoPad Video Editor программасында терезе элементтерін біледі;

- VideoPad Video Editor программасында фондық музыканы қосу алгоритмін жазады;

Информатика

11 сынып

«Бұлттық технологиялар» бөлімі

Тақырып: Бұлттық технологиялар

Оқыту мақсаты: 11.1.1.1 бұлттық технологияның не екенін түсіндіру;

Бағалау критерийлері:

- бұлттық технологияның негізгі қызметін біледі;
- бұлттық технологияның әр базалық модельдеріне сипаттама бере алады;

Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу, талдау

1-тапсырма

Келесі сұрақтарға жауап беріңіз

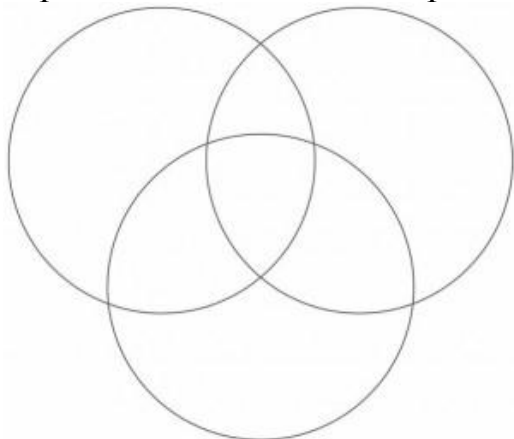
1. Бұлттық технология дегеніміз не және ол не үшін қолданылады?
2. Бұлттық технологияларды қолданудың кемшіліктеріне нені жатқызуға болады?
3. Сіз қай бұлттық технологияның программалық қосымшасын қолданасыз? Оның қандай артықшылықтарын айта аласыз?
4. Бұлттық технологиялар қандай сервистерді ұсынады?
5. Құжаттарға қашықтықтан қол жеткізуді ұсыну алгоритміне мысал келтіріңіз.

Дескриптор: Білім алушы

- бұлттық технологияның негізгі қызметтерін сипаттайды;

2 тапсырма

Бұлттық технологияның үш моделін салыстырыңыз. Олардың ұқсастығы мен айырмашылығын Венн диаграммасы арқылы сызып көрсетіңіз.

Дескриптор: Білім алушы

- бұлттық технологияның PaaS сипаттамасын анықтайды;
- бұлттық технологияның IaaS сипаттамасын анықтайды;
- бұлттық технологияның SaaS сипаттамасын анықтайды;

Тақырыбы: Искерлік ортада бұлттық технологияларды қолдану

Оқу мақсаттары: 11.1.1.2 жалпыға қолжетімділікке арналған файлдарды (мәтіндік құжаттар, күнтізбелер, презентациялар, кестелер) қолдану, қашықтан және бірлесіп өндеу

Бағалау критерийлері: Бұлтты технологияларды пайдаланып құжаттармен бірлескен жұмысты жүзеге асырады

Ойлау дағдыларының деңгейі: Түсіну, Қолдану

1-тапсырма

1. Google дискісінде жаңа бума құрып және оған ат қойыңыз.
2. Құрылған буманың ішіне кем дегенде үш ішкі бума жасаңыз және атаңыз.
3. Әр бумаға жеке түс тағайындаңыз.
4. Құрылған үш ішкі буманы өз командасына қол жетімді етеңіз.

Дескриптор: Білім алушы

- Google дискісінде бума құрастырады;
- Ішкі бума құрастырады;
- Әр бумаға жеке түс белгілейді;
- Әр буманы өз командасына қол жетімді жасайды.

2-тапсырма

Сұрақтарға жауап беріңіз

1. Искерлік ортада бұлттық технологияның қандай түрлері бар? Оларды салыстырыңыз.

2. Командамен бірлесіп жұмыс істеу үшін бұлттық технологияның қай түрін қолданар едіңіз немесе қолданасыз?

3. Искерлік ортада бұлттық технологиямен жұмыс жасағанда қандай кемшіліктерді ескеру қажет?

Дескриптор: Білім алушы

- іскерлік ортада бұлттық технологияның түрлерінің сипаттамасын салыстырады.

- онлайн бірлесіп жұмыс істеу маңыздылығын түсіндіреді;

- іскерлік ортада бұлттық технологиямен жұмыс жасағандағы кемшіліктерін айтады;

Тақырып: Google Дискіде мәтіндік құжаттармен жұмыс жасау

Оқыту мақсаты: 11.1.1.2 жалпыға қолжетімділікке арналған мәтіндік құжаттар қолдану, қашықтан және бірлесіп өндеу

Бағалау критерийлері:

- Google Doc қосымшасында түйіндеме құрастырады

Ойлау дағдыларының деңгейі: Түсіну, Қолдану

1-тапсырма

Google Docs үлгісінен түйіндеме жасаңыз.

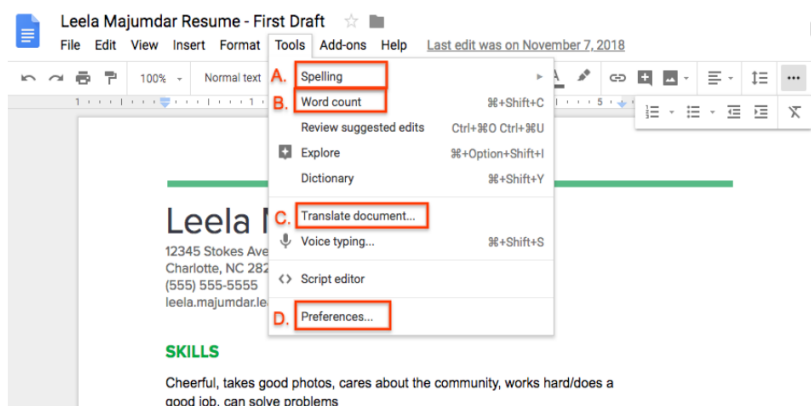
1. Түйіндеменің атын атаңыз.
2. Байланыс ақпаратын қосыңыз.
3. Оқу орны, оқыған курстар туралы ақпарат енгізіңіз.
4. Қасиеттер және дағдыларыңызды қосыңыз.
5. Қатысқан мектепішілік, қалалық немесе халықаралық іс-шаралар туралы ақпарат қосыңыз.

Дескриптор: Білім алушы

- «Түйіндеме» деген құжат жасалды.
- Құжаттың 4 тақырыпшасына ақпарат енгізді:
- -Байланыс ақпараты
- -Білімі
- -Қасиеттері
- -Жетістіктері

2-тапсырма

Берілген суретте, Google Doc қосымшасының құралдары көрсетілген. Бұл құралдарды қалай қолдануға болады? Мысал келтіріңіз.

Дескриптор: Білім алушы

- құжаттағы мәтіннің грамматикалық қатесін тексеру жолын біледі;
- құжаттағы мәтіннің қанша сөзден құралған тексере алады;
- құжаттағы мәтінді басқа тілге аударуға алады;
- құжаттың баптамасын өзгерте алады.

Тақырып: Google Дискіде кестелік құжаттармен жұмыс жасау

Оқыту мақсаты: 11.1.1.2 жалпыға қолжетімділікке арналған кестелік құжатты қолдану, қашықтан және бірлесіп өңдеу

Бағалау критерийлері:

- Google Sheets қосымшасында кесте құрастырады

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану

1 тапсырма

Google Sheets қосымшасымен уақыттыңызды басқаруға арналаған кесте құру:

1. Жаңа, бос кесте жасаңыз.
2. Оған атау беріп, сақтаңыз.
3. Кестенің бірінші бағанындағы А1 ұяшығына “Күн” атауын енгізіңіз.
4. А2 ұяшығына кешегі күнді жазыңыз, мысалы: “11.09.2020”.
5. В1 ұяшығына “Іс-әрекеттер” енгізіп, соның астына сол күні не істедіңіз барлығын тізіп шығыңыз.
6. С1 ұяшығына «Сағат» және D1 ұяшығына «Минут» енгізіңіз.
7. 2 енгілген ұяшықтың астына әр іс-әрекеттің қанша уақытты алғанын жазыңыз.
8. E1 ұяшығына “Жалпы өткізген сағат” енгізіп, кеше қанша сағат өткізгеніңізді есептеңіз.
9. Өткізген минуттарыңызды бөлек қосыңыз.
10. Өткізген минуттарыңызды сағатқа айналдырыңыз.
11. 24 сағаттан өткізген жалпы сағаттарыңызды алып тастаңыз.
12. Қалған уақытты бірнеше минутқа айналдырыңыз.
13. Кестеңізді командаңызбен бөлісіңіз

Дескриптор: Білім алушы

- Электрондық кестені құрды және оған сәйкес тақырыпты берді.
- Баған тақырыптарын енгізді.
- Кешегі күн оң жақ ұяшыққа енгізілді.
- Барлық іс-әрекеттер, соның ішінде ұйықтау, тамақтану, мектеп және тағы басқа үш іс-әрекет тізімделген.
- Сағаттар мен минуттар дұрыс жазылған.
- Электрондық кестеде кеше өткізілген сағаттар мен минуттарды есептеу үшін сәйкесінше құрылған SUM формулаларын қолданды.
- Өткізілген уақытты дұрыс жинақтады.
- Қалған сағаттар мен минуттарды формулалар арқылы дұрыс есептеді.

Тақырып: Google Презентация

Оқыту мақсаты: 11.1.1.2 жалпыға қолжетімділікке арналған файлдарды (мәтіндік құжаттар, күнтізбелер, презентациялар, кестелер) қолдану, қашықтан және бірлесіп өңдеу

Бағалау критерийлері:

- Google Презентация қосымшасында презентация құрастырады

Ойлау дағдыларының деңгейі: Түсіну, Қолдану

1- тапсырма

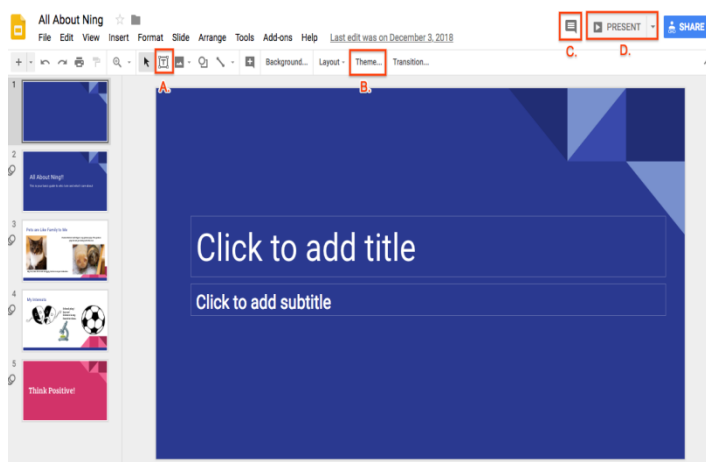
Суретте А, В, С, D белгіленген батырмалар қандай қызмет атқарады:

A.....

B.....

C.....

D.....

Дескриптор: Білім алушы

- мәтінді енгізу батырмасын біледі;
- презентацияның дизайнын өзгертетін батырманы біледі;
- пікір батырмасы арқылы өз пікірін қалдыра алады;
- презентацияны «қазіргі режимде» батырмасы арқылы ауыстыра алады.

2- тапсырма

Google Slides-те презентация жасау:

1. Жаңа презентация құрыңыз және оған атау беріңіз.
2. Презентацияның стилін таңдаңыз.
3. Презентацияға үш слайд қосыңыз.
4. Алғашқы слайдына тақырып енгізіңіз.
5. Үш слайд қосып, оларға тақырып қойыңыз.
6. Презентацияның тақырыбына байланысты әртүрлі мәтінмен және суреттермен форматтаңыз.
7. Презентацияңызды «қазіргі режимде» алдын ала қарап алыңыз.
8. Қаласаңыз өзгертулер енгізіңіз.
9. Слайдтарыңыздағы кескіндер мен мәтіндерге анимация қосыңыз.
10. Анимациялардың эффектілері мен жылдамдығын реттеңіз.
11. Слайдтар арасында пайда болатын өтпелерді таңдаңыз.
12. Өз презентацияңызды серіктесіңізбен бөлісіңіз.
13. Сіздің серіктесіңіз кемінде үш пікір қалдыру қажет.
14. Серіктесіңіздің сізге қалдырған пікірлерін қарау үшін презентацияңызды ашыңыз.

Дескриптор: Білім алушы

- жаңа презентацияны құрды және сәйкесінше дизайн тағайындады;
- кемінде 3 қосымша слайдты қосты және аяқтады.
- кері байланыс үшін презентацияны дұрыс бөлісті.

- тақырыпты дұрыс таңдады және зерттеді.
- жоспарланған және ұйымдастырылған ақпаратты енгізді. Презентация біртұтас оқиганы баяндайды.
- барлық мәтіндер мен суреттер толық көлемде орналастырған.
- презентацияда барлық слайдтар арасында тиісті ауысулар қойған.
- кем дегенде 2 анимацияланған нысан жасады, және бұл анимацияларды дизайнға және тақырыпқа сәйкес қойды.

Тақырып: Google Күнтізбе

Оқыту мақсаты: 11.1.1.2 жалпыға қолжетімділікке арналған күнтізбелерді қолдану, қашықтан және бірлесіп өңдеу

Бағалау критерийлері:

- Google Күнтізбе қосымшасында жеке күнтізбелерін құрастырады

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану

1- тапсырма

- жаңа үш күнтізбе құрастырыңыз, мысалы “Сабақ кестесі”, “Жаттығу кестесі”, “Күнделікті іс-әрекеттер” ;

- әр күнтізбеге өзінің жеке түсін тағайындаңыз;
- бір күнтізбені бір сыныптасыңызбен бөлісіңіз;

Дескриптор: Білім алушы

- қосымша күнтізбе құрастыра алды;
- ортақ қолжетімділік рұқсатын аша алды;

Тақырып: Google Формамен практикалық жұмыс жасау

Оқыту мақсаты: 11.1.1.2 жалпыға қолжетімділікке арналған файлдарды (мәтіндік құжаттар, күнтізбелер, презентациялар, кестелер) қолдану, қашықтан және бірлесіп өңдеу

Бағалау критерийлері:

- Google Форма қосымшасымен сұрақ-жауап құрастырады

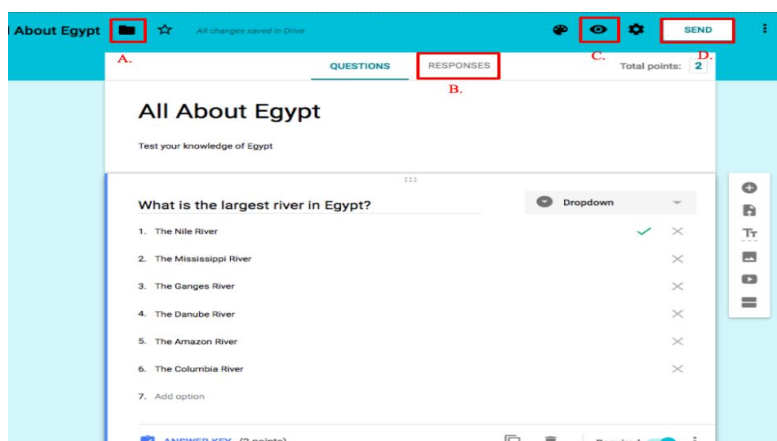
Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу, қолдану

1-тапсырма

Келесі сұрақтарға жауап беріңіз:

1.Төмендегі суретте көрсетілгендей, Асқар тесттің сұрақтарын өзінің сыныптасымен бірге құрастыру үшін қай батырманы басу қажет?

2. Асқар қажетті батырманы басқаннан кейін, ары қарай қандай командаларды орындау керек? Сипаттап беріңіз.

Дескриптор: Білім алушы

- тест сұрақтарын бөлісу үшін қажетті батырманы белгілеуді біледі;
- тест сұрақтарын почта арқылы бөлісу жолын біледі;

2-тапсырма

Google Формамен тест сұрақтарын құрастыру

- Тест сұрақтарының тақырыбын таңдаңыз;
- Google Forms-та жаңа құжатын ашыңыз;
- Параметрлерді Quiz етіп өзгертіңіз;
- Сұраққа атау және сипаттама беріңіз;
- Сұрақтың кем дегенде үш жауабын құрыңыз;
- Сұрақтың дұрыс жауабаны белгілеңіз;
- Сұрақтарға жауап беру жөніндегі нұсқаулық үшін бөлімге тақырып пен сипаттама енгізіңіз;
- Сұрақтарыңызды күрделендіру үшін әр түрлі сұрақ форматтарын қолданыңыз;
- Тестке кем дегенде үш қосымша сұрақ қосыңыз;
- Әрбір сұрақ форматының алдында атауы мен сипаттамаларды қосыңыз;
- Тестің “алдын ала қарау режимінде” тексеріп көріңіз;
- Сұрақты серіктесіңізбен бөлісіңіз;
- Серіктеріңіздің жауаптарын тексеріңіз.

Дескриптор: Білім алушы

- Тестке құруға жаңа файл ашты және оған сәйкес тақырып берді;
- тестің параметрін таңдады;

- тестте кем дегенде үш жауабы сұрақ, бір жалған сұрақ, бірнеше дұрыс жауапты сұрақ құрды.
- тестті серіктесімен бөлісті, жауаптарын қарастырды.

11 сынып (жаратылыстану-математика бағыты)

«Аппараттық қамтамасыз ету» бөлімі

Тақырып: «Виртуалды машиналар»

Оқыту мақсаты: 11.1.2.1 виртуалды машиналардың мақсатын сипаттау;

Бағалау критерийлері:

- виртуалды машиналардың мақсатын сипаттайды;

Ойлау дағдыларының деңгейі: жоғары деңгейдегі дағдылар;

1-тапсырма

Виртуалды машина қандай мүмкіндіктерді береді?

Дескриптор: Білім алушы

- виртуалды машинаны қолдану мүмкіндіктерін атайды;
- виртуалды машинаның мақсатын сипаттайды;

Тақырып: Мобильдік құрылғылар сипаттамасы

Оқыту мақсаты: 11.1.1.1 мобильді құрылғылардың негізгі компоненттерінің сипаттамаларын салыстыру: планшеттер, телефондар;

Бағалау критерийлері:

- мобильді құрылғыларды салыстырады;

Ойлау дағдыларының деңгейі: жоғары деңгейдегі дағдылар;

1-тапсырма

Планшет пен смартфонның сипаттамаларын салыстыру

Сипаттамасы	Планшет	Смартфон

Дескриптор: Білім алушы

- мобильді құрылғылардың артықшылығын анықтайды;
- мобильді құрылғылардың кемшілігін сипаттайды.

Тақырып: Мобильдік құрылғылар сипаттамасы

Оқыту мақсаты: 11.1.2.2. аппараттық және программалық қамтамасыз етуде даму заңдылықтарын сипаттайтын мысалдар келтіру;

Бағалау критерийлері:

- аппараттық және программалық қамтамасыз етуде даму заңдылықтарын сипаттайтын мысалдар келтіреді.

Ойлау дағдыларының деңгейі: жоғары деңгейдегі дағдылар;

1-тапсырма

Интернеттің іздеу жүйелерін пайдалана отырып, кестені толтыр.

Операциялық жүйелер	Артықшылықтары	Кемшіліктері
IOS		
Android		
Windows Phone		

Дескриптор: Білім алушы

- Операциялық жүйелердің артықшылығын анықтайды;
- Операциялық жүйелердің кемшілігін анықтайды;

Павлодар қаласының педагогикалық шеберлік орталығының информатика пәні бойынша «Бағалауға арналған тапсырмаларды әзірлеу және сараптау» тренері.

Павлодар қаласының №7 Жалпы орта білім беру бейіндік бейімдеуге мамандандырылған мектебінің информатика пәнінің мұғалімі: Сыздыкова Айнур Алтынсариновна жаратылыстану ғылымдарының магистрі, педагог сарапшы.

Баянауыл ауданы Шәкен Айманов атындағы жалпы орта білім беру мектеп-интернатының информатика пәнінің мұғалімі Абдыкаримова Самалгуль Талкайратовна

Информатика

II сынып

«Жасанды интеллект» бөлімі

Тақырып: «Жасанды интеллект қолданатын салалар»

Оқу мақсаты: 11.3.4.2 өнеркәсіпте, білім беруде, ойын индустриясында, қоғамда жасанды интеллект қолдану саласын сипаттау

Бағалау критерийлері:

- өнеркәсіпте, білім беруде, ойын индустриясында, қоғамда жасанды интеллект қолдану саласын сипаттайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі: қолдану

1-тапсырма

Төмендегі кестеде ұсынылған жасанды интеллектінің қолдану салаларын сипаттармаларымен өзара сәйкестендіріңіз.

<i>Қолдану саласы</i>	<i>Сипаттама</i>
Медицинада	әрбір білім алушының үлгерімін бақылап отырады, курс бөлімдерін білім алушының қабілетін ескере отырып құрастырады немесе оқытушыға қай материалдың меңгеріліп, қай материал меңгерілмей қалғандығы жайында ақпарат беріп отырады.
Өндіріс және ауылшаруашылығында	машиналар арасындағы қашықтыққа, орын алған апаттарға талдау жасайды, жолкөлік қатынасын реттеу жұмыстарын жүргізеді.
Қоғамда	үйдің сыртқы есігі жабылғанда дабыл жүйесі автоматты түрде іске қосылады. Болашақта жылу жүйесі де адам температурасына қарай автоматты түрде бейімделетіндей етіліп жасалады.
«Ақылды үй» жобасында	өсімдіктер күйін, ылғалдылық деңгейін, тыңайтқыштар көлемін бақылап отырады
Білім беруде	емделушілерге қалай емделу керектігі жайында кеңес беретін, кейбір ауруларды арнайы белгілері бойынша анықтап, алдын алу шараларын ұсынуға қабілетті программалар бар.

Дескриптор: Білім алушы

- Медицина қолданылу саласын сипаттамасымен дұрыс сәйкестендіреді;
- Өндіріс және ауыл шаруашылығы қолданылу саласын сипаттамасымен дұрыс сәйкестендіреді;
- Қоғамда қолданылу саласын сипаттамасымен дұрыс сәйкестендіреді;
- «Ақылды үй» жобасында қолданылу саласын сипаттамасымен дұрыс сәйкестендіреді;
- Білім беруде қолданылу саласын сипаттамасымен дұрыс сәйкестендіреді.

2-тапсырма

Ойын индустриясында жасанды интеллекті қалай қолданылады? Мысал келтіріңіз _____

Дескриптор: Білім алушы

- Ойын индустриясында жасанды интеллектіні қолданылу саласын сипаттайды;
- Мысал келтіреді.

«3D жобалау» бөлімі

Тақырып: *Виртуалды және кеңейтілген шындық*

Оқу мақсаты: 11.4.1.1 виртуалды және кеңейтілген шындықтың мақсатын түсіндіру

Бағалау критерийлері:

- виртуалды және кеңейтілген шындық ұғымдары мен қолдану салаларын ажыратады.

Ойлау дағдыларының деңгейі: қолдану

1-тапсырма

Виртуалды және кеңейтілген шындық дегеніміз не?

Дескриптор: Білім алушы

- Виртуалды және кеңейтілген шындық сипаттамасын жазады.

2-тапсырма

Виртуалды шындыққа «ену» арнайы гаджеттерінің түрлерін сипаттамаларымен өзара сәйкестендіріңіз.

Түрлері	Сипаттама
Қарапайым VR	3D жобалау пайдаланушыға виртуалды шындық арқылы объектілермен өзара әрекеттесуге мүмкіндік береді. Пайдаланушы объектілерді құрады немесе басқа түрге өзгертеді.
3D жобалы VR	Жоғары деңгейдегі графика, анимация, 3D жобалау, яғни озық функцияларды біріктірген орта. Оны бірнеше қолданушы онлайн түрде бірлесіп пайдалануларына болады
Бірнеше қолданушы VR-і	Пайдаланушыға виртуалды үшөлшемді кеңістіктің ортасында болуға мүмкіндік береді. Алайда әрекеттесусіз қоршаған кеңістікті ғана бақылай алады.

Дескриптор: Білім алушы

- Қарапайым VR виртуалды шындыққа «ену» гаджеттерінің сипаттамасын анықтайды;
- 3D жобалы VR виртуалды шындыққа «ену» гаджеттерінің сипаттамасын анықтайды;
- Бірнеше қолданушы VR-і виртуалды шындыққа «ену» гаджеттерінің сипаттамасын анықтайды.

«3D жобалау» бөлімі

Тақырып: *Виртуалды шындықтағы адам*

Оқу мақсаты: 11.2.4.2 адамның психикалық және физикалық денсаулығына виртуалды және кеңейтілген шындықтың әсері туралы айту

Бағалау критерийлері:

- адамның психикалық және физикалық денсаулығына виртуалды және кеңейтілген шындықтың әсерлерін ажыратады.

Ойлау дағдыларының деңгейі: білу және түсіну.

1-тапсырма

Виртуалды және кеңейтілген шындық көзілдіріктерінің адамның көру қабілетіне тигізетін зияның жазып, жауабыңызды негіздеңіз.

Дескриптор: Білім алушы

- Виртуалды және кеңейтілген шындық көзілдіріктерінің адамның көзіне кері әсерін жазады;
- Өз жауабын негіздейді.

2-тапсырма

Виртуалды шындық көзілдіріктерінің адам психикасына келтіретін кері әсерін жазыңыз.

Дескриптор: Білім алушы

- Виртуалды және кеңейтілген шындық көзілдіріктерінің адамның психикасына келтіретін кері әсерін жазады.

«Бұлттық технологиялар» бөлімі

Тақырып: *Бұлттық технологиялар. Міндеті. Жіктелуі.*

Оқыту мақсаты: 11.1.1.1.бұлтты технологияның не екенін түсіндіру.

Бағалау критерийлері:

- Бұлттық технологияның міндетін анықтайды;
- Бұлттық технологияның түрлерін ажыратады.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу және түсіну, қолдану.

1-тапсырма

Бос орындарды қажетті сөздермен толықтырыңыз:

Бұлттық есептеулер (ағылш. cloud computing, сондай-ақ «_____» деген термин қолданылады) – _____ компьютерлік қорлар мен қуаттар.

Дескриптор: Білім алушы

- Бос орындарды қажетті сөздермен толықтырады.

2-тапсырма

Бұлттық технологияларды қолданудың артықшылығы мен кемшілігін төмендегі кестеге жазыңыз.

Артықшылығы	Кемшілігі

Дескриптор: Білім алушы

- Бұлттық технологиялардың артықшылығын жазады;
- Бұлттық технологияның кемшілігін жазады.

3-тапсырма

Күнделікті өмірде қолданылатын бұлттық технологияларға мысал келтіріңіз.

Дескриптор: Білім алушы

- Бұлттық технологияларға мысал келтіреді.

«Бұлттық технологиялар» бөлімі

Тақырып: Бұлттық технологияларды қолдану салалары. Бұлттық технологияларды іскерлік салада қолдану.

Оқыту мақсаты: 11.1.1.1.бұлтты технологияның не екенін түсіндіру.

Бағалау критерийлері:

- Бұлттық технологияның қолдану салаларын ажыратады;
- Бұлттық технологияларды іскерлік салада қолданады.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану.

1-тапсырма

Бұлттық технологиялары қолдану салаларын жазыңыз.

Дескриптор: Білім алушы

- Бұлттық технологиялар қолдану салаларын жазады.

2-тапсырма

Төмендегі кестегі толтырыңыз.

<i>Бұлттық технология түрі</i>	<i>Қысқаша сипаттамасы</i>	<i>Қолдану саласы</i>

Дескриптор: Білім алушы

- Бұлттық технологиялар түрлерін жазады;
- Бұлттық технологиялардың қысқаша сипаттамасын жазады;
- Бұлттық технологиялардың қолдану саласын жазады.

«Бұлттық технологиялар» бөлімі

Тақырып: Бұлттық технология сервистері.

Оқыту мақсаты: 11.1.1.2. жалпыға қолжетімділікке арналған файлдарды /мәтіндік құжаттар, кінтізбелер, презентациялар, кестелер/ қолдану қашықтан және бірлесіп өңдеу.

Бағалау критерийлері:

- Бұлттық технологияның сервистері туралы біледі.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу және түсіну

1-тапсырма

Бұлттық технология сервистерін жазыңыз. _____

Дескриптор: Білім алушы

Бұлттық технология сервистерін жазады.

2-тапсырма

Төмендегі бұлттық қоймалардың сипаттамасын жазыңыз

Dropbox _____

Windows Live _____

OneDrive _____

Google Диск _____

Дескриптор: Білім алушы

Бұлттық қоймалардың сипаттамасын жазады.

Химия

10-сынып

Бөлім: «Химия және қоршаған орта»

Бөлімше: Көміртек және оның қосылыстары

Оқу мақсаттары: 10.4.2.30 - спирттерді функционалдық топтардың орналасуы және гидроксил тобының саны бойынша жіктеу;

10.4.2.31 - молекуладағы атомдардың өзара әсері негізінде спирттердің химиялық қасиеттерін түсіндіру;

10.4.2.32- біратомды және көпатомды спирттерге сапалық реакция жүргізу;

10.4.2.33 - этанолды этиленді гидратациялау және глюкозаны ашыту арқылы алу реакциясының теңдеулерін құрастыру;

10.4.2.34 - этанолды алу әдістерінің артықшылықтары мен кемшіліктерін бағалау;

10.4.2.35- спирттердің адам ағзасына уытты әсерін зерделеу.

Бағалау критерийлері:

- спирттерді функционалдық топтардың орналасуы және гидроксил тобының саны бойынша жіктейді;

- спирттердің адам ағзасына уытты әсерін сипаттайды;

- этанолды алу әдістерінің реакция теңдеулерін жазады.

Ойлау деңгейінің дағдылары: біл, түсіну

Тапсырмалар

1. Төмендегі спирттерді гидроксил топтарына қарай жіктеңіз:

CH_3OH $\text{CH}_2\text{OH}-\text{CH}_2\text{OH}$ $\text{CH}_3-\text{CH}_2\text{OH}$ $\text{CH}_3-\text{CH}_2-\text{CH}_2\text{OH}$ $\text{CH}_2\text{OH}-\text{CHOH}-\text{CH}_2\text{OH}$

2. Этанолды алудың химиялық реакция теңдеуін жазыңыз.

3. Төменде көрсетілген спирттерді олардың физикалық қасиеттері мен қолданылуы бойынша сәйкестендіріңіз:

1. Метанол	а) Түссіз, мөлдір. Жұмсартқыш май ретінде, парфюмерия құрамына қосуға және мата өндірісінде қолданылады.
2. Этанол	б) Түссіз, тәтті дәмі бар, қоймалжың сұйық зат. Антифриз (қатпайтын сұйықтық) алу үшін қолданылады.
3. Этиленгликоль	с) Бұл заттың судағы ерітіндісі асқазанға оңай сіңіп, орталық жүйке жүйесіне әсер етеді. Дезинфекциялаушы зат. Резина мен пластмасса алуға қолданылады.
4. Глицерин	д) Улы зат, соқырлыққа душар етеді, артық мөлшері өмірге өте қауіпті. Полимер ретінде автомобильге қосалқы бөлшектер жасауда қолданылады.

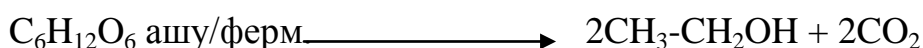
Жауаптар:

1. Біратомды спирттер – метанол, этанол және пропанол. Көпатомды спирттер – этиленгликоль мен глицерин.

2. 1) Алкендер гидратациясы (катализатор қатысында)

2) Сахарозаны ашыту арқылы:

3.1-d, 2-c, 3-b, 4-a

Дескриптор:

- спирттерді функционалдық топтардың орналасуы және гидроксил тобының саны бойынша жіктей алады;
- спирттердің адам ағзасына уытты әсерін біледі;
- этанолды алу әдістерінің реакция теңдеулерін жаза алады.

10-сынып.

Бөлім: «Химия және қоршаған орта»

Бөліміше: «Көміртек және оның қосылыстары»

Оқу мақсаттары: 10.4.2.1 - органикалық химия - бұл көмірсутектер және олардың туындыларының химиясы деп түсіну;

10.4.2.2 - көмірсутектердің эмпирикалық, молекулалық, құрылымдық және кеңістіктік формулаларын ажырату;

10.4.2.3 - функционалдық топтар бойынша органикалық қосылыстардың негізгі кластарын ажырату;

10.4.2.4 - гомологтық қатардың қалыптасуын және оның өкілдері қасиеттерінің ұқсастығын түсіндіру;

10.4.2.5 - қосылыстардың құрылымдық формуласын құру және оларды IUPAC номенклатурасы бойынша атау.

Бағалау критерийлері:

- көмірсутектердің эмпирикалық, молекулалық, құрылымдық және кеңістіктік формулаларын жазады;
- функционалдық топтар бойынша органикалық қосылыстардың негізгі кластарға жіктейді;
- функционалдық топтар бойынша органикалық қосылыстардың негізгі қасиеттерін анықтайды;
- қосылыстардың құрылымдық формуласын жазады және оларды IUPAC номенклатурасы бойынша атайды.

Ойлау деңгейінің дағдылары: білу, түсіну

Тапсырмалар

1. Көмірсутек туындыларын функционалдық топтары бойынша атаңыз:

а) R-OH

ә) R-COH

б) R-COOH

в) R-NO₂

г) R-NH₂

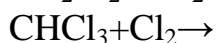
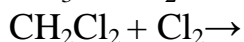
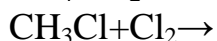
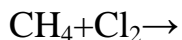
д) HOOC-R-NH₂

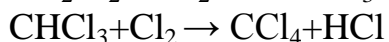
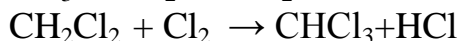
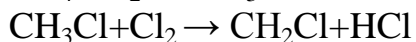
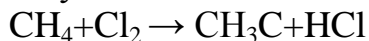
Жауаптар:

- а) спирттер
- ә) альдегидтер
- б) карбон қышқылдары
- в) нитроқосылыстар
- г) аминдер
- д) аминқышқылдар

2. Метанның галогендену реакциясының теңдеуін аяқтаңыз.

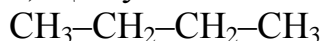
Жауабы:

3. Қ-бутан мен изобутанның құрылымдық формулаларын жазыңыз.

Жауабы:

1) Қ-бутан

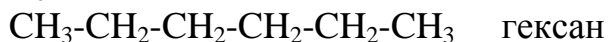
2) Изобутан

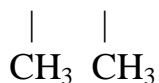
CH₃ (диметилпропан)

3. Радикалдарды тізбек сызық бойынша грек цифрларымен атаңыз.

C₆H₁₄-гексан

1) CH₃-CH-CH-CH₃

CH₃

2) CH₃CH-CH₂-CH₃

3) CH₃-CH₂CH-CH₃

Жауап:

- 1) 2,3-димелилгексан;
- 2) 2,2-диметилгексан;
- 3) 2-этилгексан.

4. Изомерлердің қысқарған структуралық формулаларын жазыңыз.

- а) 2-метилгексен-1;
- б) 2,3-диметилпентен-1;
- в) 2,4-диметилпентен-1;
- г) 2,3,3-триметил бутен-1;
- д) 2-этилпентен-1 или 3-метиленгексан;
- е) 2-этил-3-метилбутен-1 или 2-метил-3-метиленпентан.

Жауап:

- а) $\text{CH}_2=\text{C}(\text{CH}_3)-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{CH}_3$
- б) $\text{CH}_2=\text{C}(\text{CH}_3)-\text{CH}(\text{CH}_3)-\text{CH}_2-\text{CH}_3$
- в) $\text{CH}_2=\text{C}(\text{CH}_3)-\text{CH}_2-\text{CH}(\text{CH}_3)-\text{CH}_3$
- г) $\text{CH}_2=\text{C}(\text{CH}_3)-\text{C}(\text{CH}_3)_2-\text{CH}_3$
- д) $\text{CH}_2=\text{C}(\text{CH}_2\text{CH}_3)-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{CH}_3$
- е) $\text{CH}_2=\text{C}(\text{CH}_2\text{CH}_3)-\text{CH}(\text{CH}_3)-\text{CH}_3$

Дескриптор:

- көмірсутектердің изомерлерін жаза алады;
- изомерлердің атын атай алады;
- функционалдық топтары бойынша қосылыстардың қасиеттерін біледі.

10-сынып

Бөлім: «Химиялық реакциялардың жүру заңдылықтары»

Бөлімше: «Стандартты электрондық потенциалдар»

Оқу мақсаттары:

10.2.3.1 электронды баланс әдісімен тотығу-тотықсыздану реакциясы теңдеулерін құрастыру;

10.2.3.2 жартылай иондық реакция әдісімен тотығу – тотықсыздану реакцияларының электрондық-иондық теңдеулерін құрастыру;

10.2.3.3 "стандартты электродтық потенциал" ұғымын түсіндіру.

Бағалау критерийлері:

- электронды баланс әдісімен тотығу-тотықсыздану реакциясы теңдеулерін жазады;

- жартылай иондық реакция әдісімен тотығу – тотықсыздану реакцияларының электрондық-иондық теңдеулерін жазады;

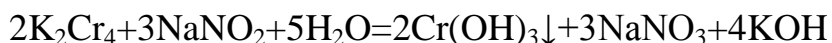
Ойлау деңгейінің дағдылары: білу, түсіну

Тапсырмалар

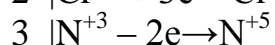
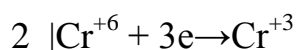
1. Берілген заттардың: калий гидорсиді, калий силикаты, калий хроматы, литий гидорксиді, натрий нитридi арасынан өзара тотығу – тотықсыздану реакциялары жүретін және түсі өзгерумен қатар тұнба түзілетін заттарды таңдаңыз. Электрондық баланс теңдеуін жазыңыз.

Жауап.

Алдымен реакция теңдеуін жазамыз:

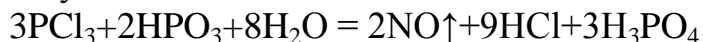

Электрондық баланс құрамыз:

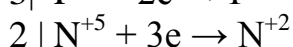
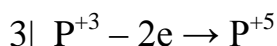

2. Берілген заттардың: фосфор (III) хлориді, азот қышқылы, стронций хлориді, калий хлориді, натрий сульфаты арасынан өзара тотығу – тотықсыздану реакциялары жүретін және газ бөле жүретін заттарды таңдаңыз.

Жауап:

Электрондық баланс құрамыз:

Дескриптор: электронды баланс әдісімен тотығу-тотықсыздану реакциясы теңдеулерін жаза алады.

10-сынып.

Бөлім: «Химиялық реакциялар энергетикасы»

Бөлімше: «Химиялық тепе-теңдік»

Оқу мақсаттары: 10.3.3.1 химиялық тепе-теңдіктің динамикалық сипатын түсіндіру; 10.3.3.2 химиялық тепе-теңдікке температура, концентрация және қысым өзгерісінің әсерін болжау;

10.3.3.3 не себепті катализатор тепе-теңдіктің тез орнауына әсер ететінін, бірақ ығысуына әсер етпейтіндігін түсіндіру;

10.3.3.4 әр түрлі факторлардың тепе-теңдіктің ығысуына әсерін тәжірибе жүзінде зерттеу;

10.3.3.5 реакция үшін тепе-теңдік константасының өрнегін құру;

10.3.3.6 тепе-теңдік константасына әр түрлі факторлардың әсерін болжау.

Бағалау критерийлері:

- әр түрлі факторлардың тепе-теңдіктің ығысуына әсерін анықтайды;

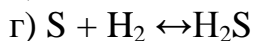
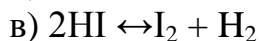
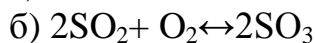
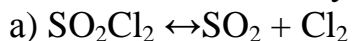
- химиялық тепе-теңдікке температура, концентрация және қысым өзгерісінің әсерін зерттейді.

Ойлау деңгейінің дағдылары: Білу, түсіну, қолдану.

Тапсырмалар

1. Қысымды өзгерткен кезде тепе-теңдіктің бағытын анықтаңыз, әр тармақтағы әріптер бойынша сәйкес келетін сандарды қойыңыз.

Реакция теңдеулері

Химиялық тепе-теңдік бағыты

- 1) реакцияға қатысушы заттарға қарай
- 2) реакция нәтижесінде түзілген заттарға қарай
- 3) ығыспайды

Әріптер бойынша сәйкес келетін сандарды қойыңыз

А	Б	В	Г

Жауап:

А) 1 моль $\leftrightarrow$ 2 моль, реакция нәтижесінде түзілген заттарға қарай (2).

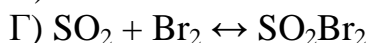
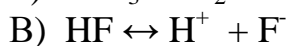
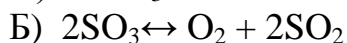
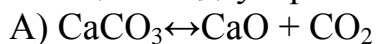
Б) 3 моль $\leftrightarrow$ 2 моль, реакцияға қатысушы заттарға қарай (1).

В) 2 моль $\leftrightarrow$ 2 моль, ығыспайды (3).

Г) 2 моль $\leftrightarrow$ 1 моль, реакцияға қатысушы заттарға қарай (1).

2. Қысымды өзгерткен кезде тепе-теңдіктің бағытын анықтаңыз, әр тармақтағы әріптер бойынша сәйкес келетін сандарды қойыңыз.

Реакция теңдеулері

Химиялық тепе-теңдік бағыты

- 1) реакцияға қатысушы заттарға қарай
- 2) реакция нәтижесінде түзілген заттарға қарай
- 3) ығыспайды

Әріптер бойынша сәйкес келетін сандарды қойыңыз

А	Б	В	Г

Жауап:

А) 0 моль $\leftrightarrow$ 1 моль реакция нәтижесінде түзілген заттарға қарай (2).

Б) 2 моль $\leftrightarrow$ 3 моль, реакция нәтижесінде түзілген заттарға қарай (2).

В) 0 моль $\leftrightarrow$ 0 моль ығыспайды (3).

Г) 2 моль $\leftrightarrow$ 1 моль, реакцияға қатысушы заттарға қарай (1).

Дескриптор:

- химиялық тепе-теңдіктің динамикалық сипаттамасын жасайды;
- тепе-теңдік константасы бойынша жіктей алады.

10-сынып.

Бөлім: «Химиялық реакциялардың жүру заңдылықтары»

Бөлімше: «Периодтық заң және периодтық жүйе»

Оқу мақсаттары: 10.2.1.1 химиялық элемент атомдарының қасиеттерінің өзгеру заңдылықтарының сипаттау: радиусы, иондану энергиясы, электронтартқыштық, электртерістілік және тотығу дәрежесі;

10.2.1.2 период және топ бойынша химиялық элементтердің оксидтерінің, гидроксидтерінің және сутекті қосылыстарының қышқылдық-негіздік қасиеттерінің өзгеру заңдылығын түсіндіру;

10.2.1.3 периодтар және топтарда бойынша химиялық элементтердің қосылыстарының тотығу-тотықсыздану қасиеттерінің өзгеру заңдылығын болжау;

10.2.1.4 периодтық кестеде орналасуы бойынша химиялық элементтердің және олардың қосылыстарының қасиеттерін болжау;

10.2.1.5 топ бойынша галогендердің физикалық және химиялық қасиеттерінің өзгеру заңдылықтарын түсіндіру.

Бағалау критерийлері:

- периодтық кестеде орналасуы бойынша химиялық элементтердің және олардың қосылыстарының қасиеттерінің периодты түрде өзгеретінін анықтайды;

- период және топ бойынша химиялық элементтердің оксидтерінің, гидроксидтерінің және сутекті қосылыстарының қышқылдық-негіздік қасиеттерінің өзгеру заңдылығын анықтайды.

Ойлау деңгейінің дағдылары: Білу, түсіну, қолдану.

1 тапсырма

Берілген хим.элементтерді ЭТ мәні өсу реті бойынша орналастыр: H, O, Cl, Ca, P, K, Mg, Na, Zn, Br	Берілген хим.элементтерді ЭТ мәні кему реті бойынша орналастыр: S, C, N, Ba, Li, Al, P, B, Cs, I

Жауап:

Берілген хим.элементтерді ЭТ мәні өсу реті бойынша орналастыр: H, O, Cl, Ca, P, K, Mg, Na, Zn, Br	Берілген хим.элементтерді ЭТ мәні кемү реті бойынша орналастыр: S, C, N, Ba, Li, Al, P, B, Cs, I
K, Na, Ca, Mg, Zn, H, P, Br, Cl, O	Cs, Li, Ba, Al, B, P, I, C, S, N,

Дескриптор:

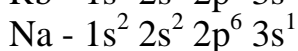
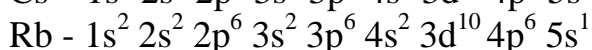
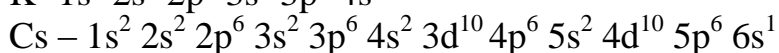
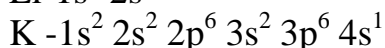
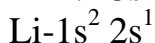
- химиялық элементтерді ЭТ мәні өсу ретімен орналастыра алады;
- химиялық элементтерді ЭТ мәні кемү бойынша орналастыра алады.

1 тапсырма

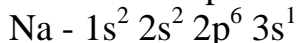
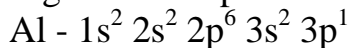
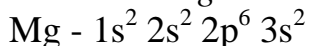
Берілген элементтерді

а) металдық қасиеті артуы бойынша орналастырыңыз және электрондық конфигурациясын жазыңыз:

1. Cs-Rb-Na- K- Li

2. Al- Mg-Na

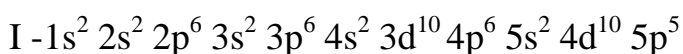
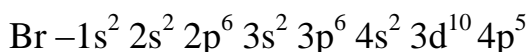
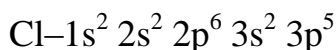
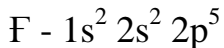
ә) бейметалдық қасиеті төмендеуі бойынша орналастырыңыз және электрондық конфигурациясын жазыңыз

1. Cl-I-F-Br

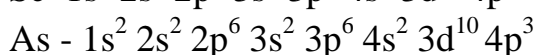
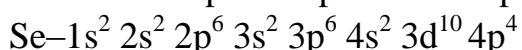
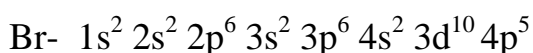
2. Se-As-Br

Жауап:

1. F-Cl-Br – I

2. Br- Se-As

Дескриптор:

- металдық қасиеті артуы бойынша орналастырады және электрондық конфигурациясын жазады
- бейметалдық қасиеті төмендеуі бойынша орналастырады және электрондық конфигурациясын жазады.

11-сынып.

Бөлім: Химия және өмір

Бөлімше: Биохимия

Оқу мақсаттары:

- 11.5.1.20 нәруыздардың өмір үшін ролін сипаттау;
- 11.5.1.21 нәруыздың бірінші, екінші, үшінші реттік құрылымдарын ажырату;
- 11.5.1.22 нәруыздың әр түрлі құрылымдарының пішінін анықтайтын факторларды атау;
- 11.5.1.23 нәруыз қасиеттерінің аминқышқылдардың сапалық және сандық құрамына тәуелділігін сипаттау;
- 11.5.1.24 гидролиз реакциясы бойынша берілген деректер негізінде полипептидтің құрамын анықтау;
- 11.5.1.25 нәруызға сапалық реакцияларды тәжірибе жүзінде жасау;
- 11.5.1.26 нәруыздардың денатурациясы реакциясын тәжірибе жүзінде жасау.

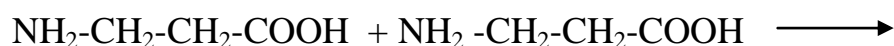
Бағалау критерийлері:

- нәруыздың өмірлік маңыздылығын сипаттайды;
- нәруыздың бірінші, екінші, үшінші реттік құрылымдарын ажыратады;
- нәруыздардың денатурациясын зерттейді.

Ойлау деңгейінің дағдылары: Білу, түсіну, қолдану

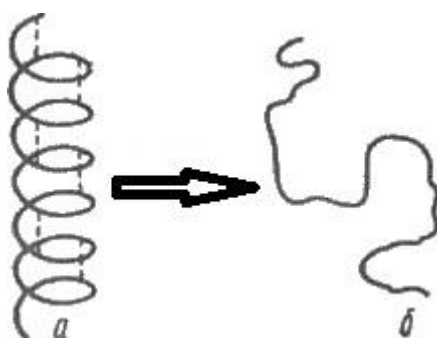
1 тапсырма

Реакция теңдеуін аяқтап, пептидтік байланыс түзілу табиғатын түсіндіріңіз.

2тапсырма

Суретте көрсетілген құбылысты түсіндіріңіз.

Жауаптар:

О Н

|| |

Нәруыздың бірінші реттік құрылымында амин қышқылдары бір-бірімен пептидтік байланыспен байланысқан. Ол байланыс бір амин қышқылының амин тобымен екінші амин қышқылының карбоксил тобы байланысып су молекуласын бөліп шығару арқылы түзіледі.

Суретте нәруыздың денатурациясы берілген. Денатурация, табиғатын жоғалту — табиғи қасиеттерінен толық немесе жартылай, оның ішінде тіршіліктілік белсенділігінен де айырылуы. Денатурацияға ұшыраған нәруыз өзінің биологиялық функциясын атқара алмайды. Қыздыру, радиация, ортаның өзгеруі, кейбір химиялық әсерлерден, шайқап сілкуден нәруыз денатурацияланады.

Дескриптор:

- амин қышқылдары бір-бірімен пептидтік байланыспен байланысқанын түсінеді;
- нәруыз денатурациясын түсіндіреді.

11-сынып

Бөлім: «Химиялық және қоршаған орта»

Бөлімше: «Көміртек және оның қосылыстары»

Оқу мақсаттары:

11.4.2.42 физикалық және химиялық қасиеттері бойынша заттарды анықтауға арналған есептер шығару;

11.4.2.43 органикалық қосылыстардың негізгі кластарының генетикалық байланысын сипаттау;

11.4.2.44 қарапайым органикалық синтезді жүргізе алу және түзілген өнімнің шығымын бағалау;

11.4.2.45 органикалық заттардың генетикалық байланысы негізінде өзгерістер тізбегін құрастыру және есептерді шешу.

Бағалау критерийлері:

- органикалық қосылыстардың негізгі кластарының генетикалық байланысын анықтайды;

- органикалық заттардың генетикалық байланысы негізінде өзгерістер тізбегін құрастырады және есептерді шешеді.

Ойлау деңгейінің дағдылары: Білу, түсіну, қолдану

1 тапсырма

Массасы 20 г кальций карбидін сумен әрекеттестіріп, ацетилен алынды. Оны бромды судан өткізгенде массасы 86,5 г 1,1,2,2 –тетрабромэтан түзілді. CaC_2 массалық үлесін табыңыз.

Берілгені: $m = 20$ г; $m(\text{C}_2\text{H}_2\text{Br}_4) = 86,5$ г

Табу керек: $\omega(\text{CaC}_2) = ?$ Шешуі:

2 тапсырма

Енді тетрабромэтанның зат мөлшерін табамыз:

$$v(\text{C}_2\text{H}_2\text{Br}_4) = m(\text{C}_2\text{H}_2\text{Br}_4) / M(\text{C}_2\text{H}_2\text{Br}_4) = 86,5 / 346 = 0,25 \text{ моль.}$$

Бұдан:

$$v(\text{C}_2\text{H}_2\text{Br}_4) = v(\text{C}_2\text{H}_2) = v(\text{CaC}_2) = 0,25 \text{ моль.}$$

Бұдан біз таза кальций карбидінің массасын таба аламыз:

$$m(\text{CaC}_2) = v(\text{CaC}_2) \cdot M(\text{CaC}_2) = 0,25 \cdot 64 = 16 \text{ г.}$$

Техникалық карбидтегі кальций карбидінің массалық үлесін есептейміз:

$$\omega(\text{CaC}_2) = m(\text{CaC}_2) / m = 16 / 20 = 0,8 = 80\%.$$

2. Массасы 30г этан жанғанданеше моль көміртекті (IV) оксиді түзіледі? А)

5

моль В) 6 моль С) 4 моль D) 2 моль Е) 3 моль Шешуі $2\text{C}_2\text{H}_6 + 10 \text{O}_2 \rightarrow 4\text{CO}_2 + 6\text{H}_2\text{O}$

30г этан ----- х моль CO_2 60г этан ----- 4 моль CO_2

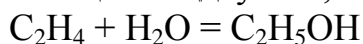
$$2x = 30 \text{ г} \times 4 \text{ моль} / 60 \text{ г} = 2 \text{ моль} \text{ Жауабы: D}$$

3 тапсырма

33,6 литр (қ.ж.) этиленді гидратациялағанда түзілетін этанолдың массасын табыңыз.

Шешуі:

Реакция теңдеуі: $33,6 \text{ л} \times \text{л}$

22,4 л/моль 46 г/моль

Реакция теңдеуі бойынша:

Егер 22,4 л этиленнен 46 г этанол алынса,

Онда 33,6 л этиленнен х г этанол алынады.

Бұдан: $x = (33,6 \text{ л} \cdot 46 \text{ г}) / 22,4 \text{ л} = 69 \text{ г.}$

Жауабы: 69 г.

4 тапсырма

Құрамында көлем бойынша:

90% CH₄;

4% C₂H₆;

3% C₃H₈;

2% C₄H₁₀;

0,5% N₂;

0,5% CO₂ бар 500 л газды жағуға қанша көлем ауа (ауадағы оттектің көлемдік үлесі – 0,2 болса) жұмсалады?

Шешуі:

Алдымен 500 л газдың құрамындағы берілген заттардың көлемдерін жеке-жеке анықтаймыз:

а) Қоспадағы метанның көлемі:

егер 500 л қоспа 100% көлемді құраса, онда V л метан 90% көлемін құрайды.

Бұдан: $V(\text{CH}_4) = V(\text{газ}) \cdot \varphi(\text{CH}_4) = 500 \text{ л} \cdot 0,90 = 450 \text{ л}$.

Қоспаның құрамындағы басқа газдардың көлемдерін де осылай есептейміз:

$V(\text{C}_2\text{H}_6) = V(\text{газ}) \cdot \varphi(\text{C}_2\text{H}_6) = 500 \text{ л} \cdot 0,04 = 20 \text{ л}$.

$V(\text{C}_3\text{H}_8) = V(\text{газ}) \cdot \varphi(\text{C}_3\text{H}_8) = 500 \text{ л} \cdot 0,03 = 15 \text{ л}$.

$V(\text{C}_4\text{H}_{10}) = V(\text{газ}) \cdot \varphi(\text{C}_4\text{H}_{10}) = 500 \text{ л} \cdot 0,02 = 10 \text{ л}$.

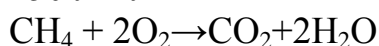
$V(\text{N}_2) = V(\text{газ}) \cdot \varphi(\text{N}_2) = 500 \text{ л} \cdot 0,005 = 2,5 \text{ л}$.

$V(\text{CO}_2) = V(\text{газ}) \cdot \varphi(\text{CO}_2) = 500 \text{ л} \cdot 0,005 = 2,5 \text{ л}$.

Азот пен көмір қышқыл газы жанбайды, ал қалғандарын жағуға қажетті оттектің көлемдерін сәйкес реакция теңдеулері бойынша пропорция құрып есептейміз:

Метанды жағуға жұмсалатын ауаның көлемі:

450 л x л

22,4л/моль 22,4 л/моль

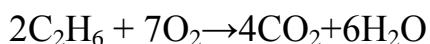
Егер 22,4 л метанды жағуға 44,8 л оттек жұмсалса,

Онда 450 л метанды жағуға x л оттек жұмсалады.

Бұдан: $V(\text{O}_2) = (450 \text{ л} \cdot 44,8 \text{ л}) / 22,4 \text{ л} = 900 \text{ л}$.

Басқа газдарды жағуға қажетті оттектің көлемдерін де осылай есептейміз:

20 л x л

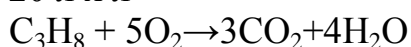
22,4л/моль 22,4 л/моль

Егер 22,4 л этанды жағуға 7·44,8 л оттек жұмсалса,

Онда 20 л этанды жағуға x л оттек жұмсалады.

Бұдан: $V(\text{O}_2) = (20 \text{ л} \cdot 7 \cdot 44,8 \text{ л}) / 2 \cdot 22,4 \text{ л} = 70 \text{ л}$.

20 л x л

22,4л/моль 22,4 л/моль

Жауабы: 70 л.

Дескриптор:

- ✓ Газ заңдарын біледі және есептерін шығара алады;
- ✓ Органикалық қосылыстарды жіктейді;
- ✓ Көмірсутектердің химиялық қасиеттерін біледі.

5 тапсырма

Екі негізді органикалық қышқылды табыңыз.

- A) $\text{CH}_3\text{-COOH}$, $\text{HOOC-CH}_2\text{-CH}_2\text{-COOH}$
- B) HOOC-COOH , $\text{CH}_3\text{-CH}_2\text{-CH}_2\text{-COOH}$
- C) HOOC-COOH , $\text{HOOC-CH}_2\text{-CH}_2\text{-COOH}$
- D) $\text{CH}_2\text{COOCH}_3$, $\text{HOOC-CH}_2\text{-CH}_2\text{-COOH}$
- E) HOOC-COOSH_3 , $\text{CH}_3\text{-CH}_2\text{-COOH}$

Шешуі: Құрамында екі карбоксил тобы бар қышқылдар:

қымыздық қышқылы HOOC-COOH ;

янтарь қышқылы $\text{HOOC-CH}_2\text{-CH}_2\text{-COOH}$.

Дұрыс жауабы – C

Дескрипторы:

Қышқылдарды ажырата алады.

6 тапсырма

0,5 моль метаннан трихлорметан түзілу үшін қажет хлордың көлемін табыңыз. (қ.ж.,лиртмен)

Берілгені:

$$\nu(\text{CH}_4) = 0,5 \text{ моль}$$

Табу керек:

$$V(\text{Cl}_2) - ?$$

$$V_m = 22,4 \text{ л/моль}$$

$$V(\text{Cl}_2) = \nu \cdot V_m = 3 \text{ моль} \cdot 22,4 \text{ л/моль} = 67,2 \text{ л}$$

$$0,5 \text{ моль } \text{CH}_4 \text{ ---- } x \text{ л } \text{Cl}_2$$

$$1 \text{ моль } \text{CH}_4 \text{ ---- } 67,2 \text{ л } \text{Cl}_2$$

$$\text{Жауабы: } V(\text{Cl}_2) = 33,6 \text{ л}$$

7 тапсырма

120 мл этил спирті ($\rho = 0,8 \text{ г/см}^3$) түзілу үшін қажет этиленнің массасы (г)

Берілгені:

$$V(\text{C}_2\text{H}_5\text{OH}) = 120 \text{ мл}$$

$$\rho = 0,8 \text{ г/см}^3$$

Табу керек:

$$m(\text{C}_2\text{H}_4) - ?$$

$$M(C_2H_5OH) = 46 \text{ г/моль}$$

$$m(C_2H_5OH) = \nu \cdot M(C_2H_5OH) = 1 \text{ моль} \cdot 46 \text{ г/моль} = 46 \text{ г}$$

$$M(C_2H_4) = 28 \text{ г/моль}$$

$$m(C_2H_4) = \nu \cdot M(C_2H_4) = 1 \text{ моль} \cdot 28 \text{ г/моль} = 28 \text{ г}$$

$$m(C_2H_5OH) = 0,8 \text{ г/см}^3 \cdot 120 \text{ мл} = 96 \text{ г}$$

$$x \text{ г } C_2H_4 \text{ ----- } 96 \text{ г } C_2H_5OH$$

$$28 \text{ г } C_2H_4 \text{ ----- } 46 \text{ г } C_2H_5OH$$

Дескрипторы:

- ✓ Қышқылдарды ажырата алады;
- ✓ Органикалық химия есептерді формулалар бойынша шығара алады.

11-сынып

Бөлім: Химиялық реакциялардың жүру заңдылықтары

Бөліміше: Азот және күкірт

Оқу мақсаттары:

11.2.1.8 аммоний ионындағы байланыстардың түзілу механизмін ажырату;

11.2.1.9 газ тәрізді аммиактың және оның сулы ерітіндісінің химиялық қасиеттерін сипаттайтын реакция теңдеулерін құрастыру

Бағалау критерийлері:

- аммоний ионындағы байланыстардың түзілу механизмін сипаттайды;
- химиялық қасиеттерін сипаттайтын реакция теңдеулерін құрастырады.

Ойлау деңгейінің дағдылары: Білу, түсіну, қолдану

Тапсырма

1. Аммоний гидрокарбонаты кондитер тағамдарын пісіруге қолданылады. Егер камырға 39,5 г NH_4HCO_3 қосылған болса, термиялық айырылу кезінде түзілген газдардың (қ.ж.) көлемі (л)

Берілгені:

$$m(NH_4HCO_3) = 39,5 \text{ г}$$

Табу керек:

$$V(CO_2) - ?$$

$$V(NH_3) - ?$$

Шешуі:

$$M(NH_4HCO_3) = 79 \text{ г/моль}$$

$$m(NH_4HCO_3) = \nu M(NH_4HCO_3) = 1 \text{ моль} \cdot 79 \text{ г/моль} = 79 \text{ г}$$

$$V_m = 22,4 \text{ л/моль}$$

$$V(CO_2) = \nu V_m = 1 \text{ моль} \cdot 22,4 \text{ л/моль} = 22,4 \text{ л}$$

$$V(NH_3) = \nu V_m = 1 \text{ моль} \cdot 22,4 \text{ л/моль} = 22,4 \text{ л}$$

$$x \text{ л } CO_2 \text{ ----- } 39,5 \text{ г } NH_4HCO_3$$

$$22,4 \text{ л } CO_2 \text{ ----- } 79 \text{ г } NH_4HCO_3$$

$$x = \frac{22,4 \text{ л} \cdot 39,5 \text{ г}}{79 \text{ г}} = 11,2 \text{ л}$$

x л NH₃ ----- 39,5 г NH₄HCO₃

22,4 л NH₃ --- 79 г NH₄HCO₃

$$x = \frac{22,4 \text{ л} \cdot 39,5 \text{ г}}{79 \text{ г}} = 11,2 \text{ л}$$

2. 10 т аммоний сульфатын алу үшін қажет аммиактың көлемі және массасы

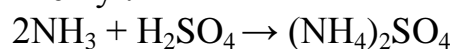
Берілгені:

$$m((\text{NH}_4)_2\text{SO}_4) = 10 \text{ т}$$

Табу керек:

V(NH₃) - ?

Шешуі:

$$V_m(\text{NH}_3) = 22,4 \text{ м}^3/\text{ммоль}$$

$$V(\text{NH}_3) = \nu \cdot V_m = 2 \text{ ммоль} \cdot 22,4 \text{ м}^3/\text{ммоль} = 44,8 \text{ м}^3$$

$$M(\text{NH}_3) = 17 \text{ кг/кмоль}$$

$$m(\text{NH}_3) = \nu \cdot M(\text{NH}_3) = 2 \text{ кмоль} \cdot 17 \text{ кг/кмоль} = 34 \text{ г}$$

$$M((\text{NH}_4)_2\text{SO}_4) = 132 \text{ кг/моль}$$

$$m((\text{NH}_4)_2\text{SO}_4) = \nu \cdot M((\text{NH}_4)_2\text{SO}_4) = 1 \text{ кмоль} \cdot 132 \text{ кг/кмоль} = 132 \text{ кг}$$

x м³ NH₃----- 10 000 кг (NH₄)₂SO₄

44,8 м³ NH₃----- 132 кг (NH₄)₂SO₄

$$x = \frac{44,8 \text{ м}^3 \cdot 10\,000 \text{ кг}}{132 \text{ кг}} = 3394 \text{ м}^3$$

x кг NH₃ ----- 10 000 кг (NH₄)₂SO₄

34 кг NH₃----- 132 кг (NH₄)₂SO₄

$$x = \frac{34 \text{ кг} \cdot 10\,000 \text{ кг}}{132 \text{ кг}} = 2575 \text{ кг}$$

Жауабы: V(NH₃) = 2575 кг

2. 20оС температурада 250 кПа қысымда массасы 51 г аммиактың көлемі қандай болады?

Берілгені: m(NH₃)=51 г; p=250 кПа; t=20оС.

Табу керек: V(NH₃)=?

Шешуі: $\nu(\text{NH}_3) = m(\text{NH}_3) / M(\text{NH}_3) = 51/17 = 3 \text{ моль}$.

Аммиактың көлемі қалыпты жағдайда:

$$V(\text{NH}_3) = V_m \cdot \nu(\text{NH}_3) = 22,4 \cdot 3 = 67,2 \text{ л}$$

Формуланы пайдаланып, берілген жағдайдағы көлемін табамыз:

[температура T= (273 +20)K = 293 K]:

$$p_n T V_n(\text{NH}_3) = 101,3 \cdot 293 \cdot 67,2$$

$$V(\text{NH}_3) = 29,2 \text{ л}$$

3. Нәтижесінде 500 кг аммоний карбонаты түзілетін болса, көмірқышқылымен әрекеттескен аммиактың массасы (кг) қандай?

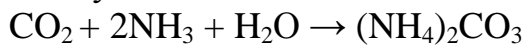
Берілгені:

$$m((\text{NH}_4)_2\text{CO}_3) = 500 \text{ кг}$$

Табу керек:

$$m(\text{NH}_3) - ?$$

Шешуі:

$$M((\text{NH}_4)_2\text{CO}_3) = 96 \text{ кг/кмоль}$$

$$m((\text{NH}_4)_2\text{CO}_3) = \nu \cdot M((\text{NH}_4)_2\text{CO}_3) = 1 \text{ кмоль} \cdot 96 \text{ кг/кмоль} = 96 \text{ кг}$$

$$M(\text{NH}_3) = 17 \text{ г/моль}$$

$$m(\text{NH}_3) = \nu \cdot M(\text{NH}_3) = 2 \text{ кмоль} \cdot 17 \text{ кг/кмоль} = 34 \text{ кг}$$

$$x \text{ кг NH}_3 \text{ ----- } 500 \text{ кг } (\text{NH}_4)_2\text{CO}_3$$

$$34 \text{ кг NH}_3 \text{ ----- } 96 \text{ кг } (\text{NH}_4)_2\text{CO}_3$$

$$x = \frac{34 \text{ кг} \cdot 500 \text{ кг}}{96 \text{ кг}} = 177 \text{ кг}$$

$$\text{Жауабы: } m(\text{NH}_3) = 177 \text{ кг}$$

8. 1кг 17% аммиак ертіндісін алу үшін аммоний хлоридімен сөндірілген әктің қандай массасын әрекеттестіруге болады?

Синтездік әдіс: Есеп мазмұнынан білетініміз: аммиактың массасы, проценттік мөлшері, сөндірілген әк массасын табу.

Берілгені

$$m(\text{NH}_3) - 1 \text{ кг}$$

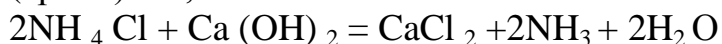
$$W(\text{NH}_3) - 17 \text{ м}$$

$$t/\text{к } m \text{ Ca}(\text{OH})_2$$

шешуі:

$$m(\text{ер.зат}) = W \times m(\text{ерітінді})$$

$$m(\text{ер.зат}) = 0,17 \times 1000 \text{ г} = 170 \text{ г}$$

$$M_r(\text{Ca}(\text{OH})_2) = 40 + (16+1) \times 2 = 74$$

$$M(\text{Ca}(\text{OH})_2) = 74 \text{ г/моль}$$

$$m(\text{Ca}(\text{OH})_2) = 74 \text{ г/моль} \times 1 \text{ моль} = 74 \text{ г}$$

$$M_r(\text{NH}_3) = 14 + (1 \times 3) = 17$$

$$M(\text{NH}_3) = 17 \text{ г/моль}$$

$$m(\text{NH}_3) = 17 \text{ г/моль} \times 2 \text{ моль} = 34 \text{ г}$$

$$x = 370 \text{ г}$$

$$\text{Жауабы: } m(\text{Ca}(\text{OH})_2) = 370 \text{ г}$$

Дескриптор:

- ✓ Ерітінділер бойынша есептерді шығара алдаы;
- ✓ Азот және оның қосылыстарының химиялық қасиеттерін біледі.

Пән: Биология

Сынып: 10

Бөлім: Қолданбалы биология

Тақырып: Гендік модификацияланған ағзаларды қолданудың оң және теріс тұстары. Гендік модификацияланған ағзаларды қолданудың этикалық сұрақтары

Оқу мақсаты: 10.4.3.4 гендік модификацияланған ағзаларды қолданудың этикалық сұрақтарын талқылау

Бағалау критерийлері:

- ✓ гендік модификацияланған ағзаларды сипаттайды;
- ✓ сипаттамалары мен және гендері белгілі бір қасиет беретін ағзалардың арасындағы сәйкестікті анықтайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі:

*білу
түсіну
қолдану*

1-тапсырма

ГМ ағзалардың сипаттамалары мен оларға белгілі бір қасиет беретін гендері бар ағзалар берілген.

Ескерту: белгілі қасиеттегі гендері бар ағзалар санмен, ал ГМ ағзалардың сипаты әріппен белгіленген.

Тапсырма:

берілген ағзалардың сипаттамалары мен және гендері белгілі бір қасиет беретін ағзалардың арасындағы сәйкестікті анықтаңыздар:

<p>1</p> <p>Атауы: Phyllomedusa Алыпбақа Негізгіген DRS B1 Гендікөнімніңқасиеті: B1 нәруызы (dermaseptin) бактерияларменсаңырауқұлақтардыжояды. ГМқолдану:</p>	<p>A</p> <p>Атауы: Zea Майс Жүгері немесе қант жүгерісі ГМ алуға жарамдылығы: адамдар мен жануарлардың тағамы, крахмал мен қанттың көзі. Зиянкес жәндік өнімнің түсімін азайтады, ұрғақшылық жағдайда түсім мол және арам шөпсіз болу қажет.</p>
---	---

картопта бактериялық аурумен шіруді болдырмау

2.

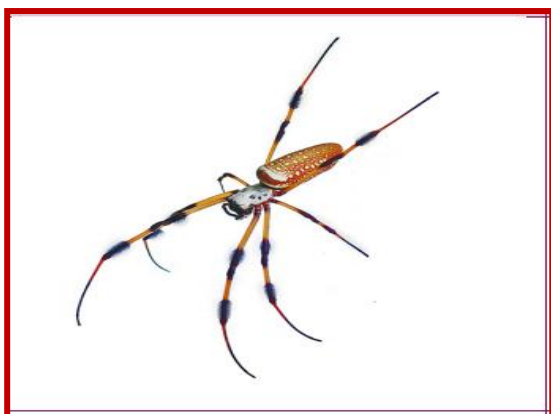
Штамм атауы *Agrobacterium* sp C4
Негізгі ген
C4 EPSPS
гендік өнімнің қасиеті:
EPSP
синтаза әсімдік хлоропластында маңыздым
етаболизм мүддісіне қатысады.
Бактерия глифосатпен зақымданбаған.
GM қолдану:
Өсімдікті глифосат қатұрақты ету үшін,
ол жүгері, мақта,
соя өсімдіктеріне зиян келтірмей арам шөпт
ерді жояды.

B

Атауы: *Capra Aegagrus Hircus*
Ешкі
GM алуға жарамдылығы
Ешкінің аналығының сүті мол.
Ген сүт бездерінің генін қосатын
промотормен байланысқан, нәруыз өнімі
сүттің құрамында болады.
«өрмекші ешкі»
Басқа ешкілер есірткі, антикоагулянт
ретінде пайдаланатын
адамның антитромбинін III өндіруде
қолданылады.

3

Атауы: *Neftila clavipes*
Алтын шар
Негізгі ген;
Masp
Гендік өнімнің қасиеті;
Маталарға мықты жібекталшық
GM қолдануы
Ген GM ешкінің сүт бездерінде,
жасанды сіңіре
алу үшін жібекталшығының жаппай өндіріс
інде

C

Атауы: *Gossypium hirsutum*
Мақта
GM алуға жарамдылығы
Тоқыма өнеркәсібінде маңызды
кнім, бірақ көптеген зиянкес жәндіктер
әсерінен өнімнің түсімі азаяды.

4

Атауы: *Androctonus australis hector*
Сарышаян
Негізгіген:
АаНІГІ
Гендікөнімніңқасиеті
Жәндіктерүшінулы,
сүтқоректілергезиянемес.
ГМ қолдануы
ГМ
мақтадақылындағыжәндіктердіжо
яды.

D

Атауы: *Solanum Tuberosum*
Картоп
ГМ алуғажарамдылығы:
Көмірсудыңнегізгікөзі.
Кезкелгенаймақтаөседі, көпөнімбереді,
бірақ,бактерияларменсаңырауқұлақтар
тудыратынкөпауруларданзардапшегеді.

Дұрыс жауап: 1- D

2- A

3- B

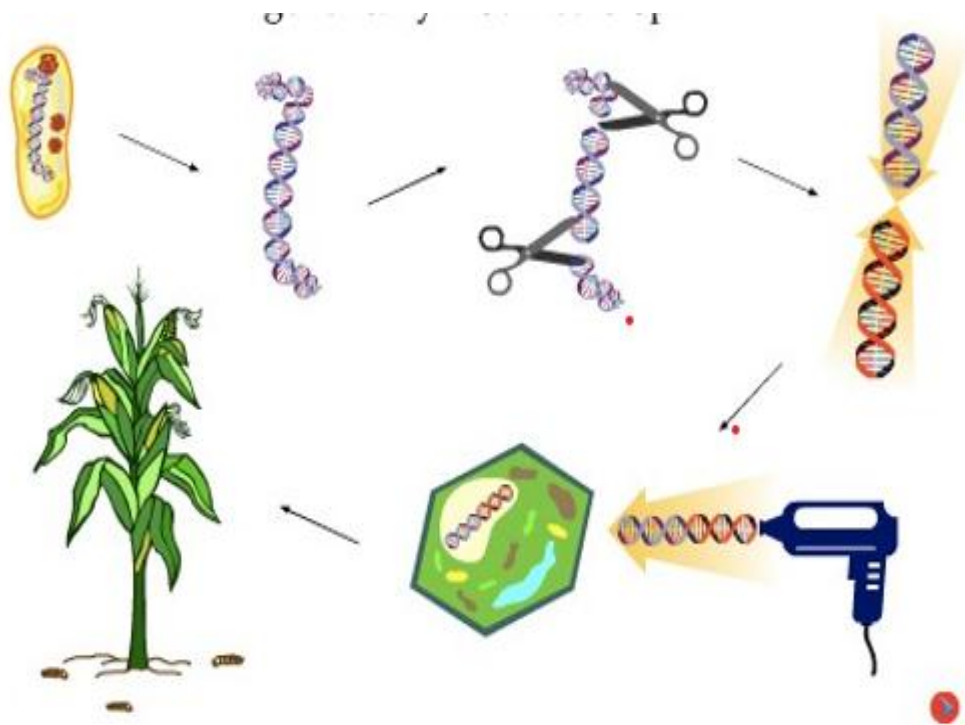
4- C

Дескрипторы:

- ✓ белгілі қасиеттегі гендері бар ағзаларды таба біледі;
- ✓ ағзалардың сипаттамаларын жасай алады;
- ✓ ағзалардың сипаттамалары мен және гендері белгілі бір қасиет беретін ағзалардың арасындағы сәйкестікті анықтай алады.

2-тапсырма

Сызбаны қолдана отырып, гендік модификацияланған өсімдік алу үрдісін сипаттаңыз:

Дұрыс жауап: Қажет генді рестрикциялармен «қиып» алу, оны лигазалармен бір біріне «жалғау». Аденовирус бұл бөлінбеген жасушаға ене алатын болғандықтан мінсіз вектор. Сондықтан да қажетті инсектицидті түйіршікті нәруыз генін векторға орналастырады. Ол жұлдыз құрттардың ішегін зақымдайды. Мәдени өсімдікте оларды гербидцидтерге тұрақты ететін ген пайда болады.

Дескрипторы:

- ✓ гендік модификацияланған өсімдік алу әдісін біледі;
- ✓ Мәдени өсімдікте оларды гербидцидтерге тұрақты ететін генді алуды түсінеді.

Сынып: 10

Бөлім: Қолданбалы кіріктірілген ғылымдар

Бөлімше: Молекулалық биология және биохимия

Оқу мақсаттары: 10.4.1.10 - рибонуклеин қышқылы (РНҚ) типтерінің құрылысы мен қызметтерін ажырату;

10.4.1.11 - рибонуклеин қышқылы және дезоксирибонуклеин қышқылы молекулаларының құрылысын салыстыру.

Бағалау критерийлері:

- нуклеин қышқылдарының құрамын біледі;
- рибонуклеин қышқылы және дезоксирибонуклеин қышқылы молекулаларының құрылысын сипаттай алады.

Ойлау деңгейі:

түсіну

қолдану

1-тапсырма

Нуклеотид қалдықтарынан тұратын жоғары молекулалы органикалық қышқылдар - нуклеин қышқылдары. Нуклеотидтер (мононуклеотидтер) пуриндік және пиримидиндік негізден, пентоза көмірсуынан (Д-рибоза немесе Д — дезоксирибозадан) және фосфор қышқылынан құралады. Нуклеин қышқылының құрамына кіретін пурин негіздерінің ішінде әсіресе аденин (А) мен гуанин (Г), пиримидин негіздерінің ішіндегі әсіресе маңыздысы-урацил (1-1), тимин (Т) және цитозин (Ц). Дезоксирибонуклеотидтерден тұратын нуклеин қышқылдарын дезоксирибонуклеин қышқылы (ДНҚ) деп, егер ондай қышқыл рибонуклеотидтерден құралса, онда рибонуклеин қышқылы (РНҚ) деп аталады?

Нуклеин қышқылының мономері

- А) нуклеопротеид
- В) нуклеотид
- С) нуклеозид
- Д) глюкоза
- Е) аминқышқылы

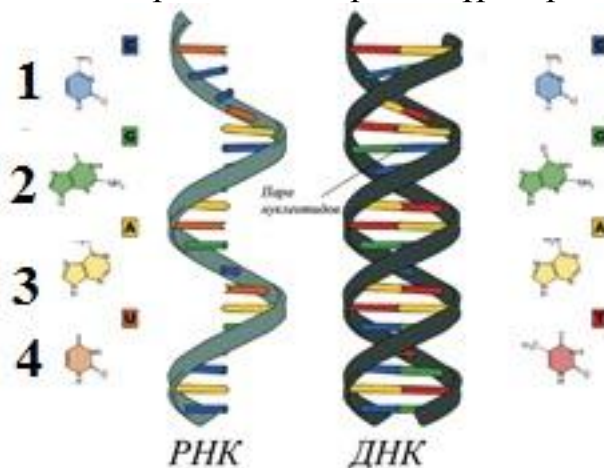
Жауап: В

Дескрипторы:

- рибонуклеин қышқылы (РНҚ) типтерінің құрылысы мен қызметтерін ажырата алады;
- рибонуклеин қышқылы және дезоксирибонуклеин қышқылы молекулаларының
- құрылысын салыстыра алады.

2-тапсырма

РНҚ мен ДНҚ құрамындағы азотты негіздердің сәйкестігі мен айырмашылығын берілген сандармен дұрыс реттілігін қойыңыз:

- А) гуанин-гуанин
- В) аденин-аденин
- С) цитозин-цитозин
- Д) урацил-темин

Жауабы: 1-С, 2-А, 3-В, 4-Д

Дескрипторы:

- РНҚ мен ДНҚ құрамындағы азотты негіздердің сәйкестігі мен айырмашылығын біледі.

3-тапсырма

ДНҚ молекуласының 1 тізбегі – АТГЦАТГТЦ осыдан 2-тізбегін құрастырыңыз:

- А) ТАТГТАЦАГ
- В) ТАЦГТАЦАГ
- С) ТАЦГАГЦАГ
- Д) УАЦГТУЦАГ
- Е) ТАЦГУАЦТГ

Жауабы: В

Дескрипторы:

- ДНҚ молекуласының құрамын біледі;
- ДНҚ молекуласының тізбегін құрастыра алады.

Сынып: 10

Бөлім: Қолданбалы кіріктірілген ғылымдар

Бөлімше: Молекулалық биология және биохимия

Оқу мақсаттары: 10.4.1.5 - нәруыздарды олардың құрылымы, құрамы, атқаратын қызметтері бойынша жіктеу

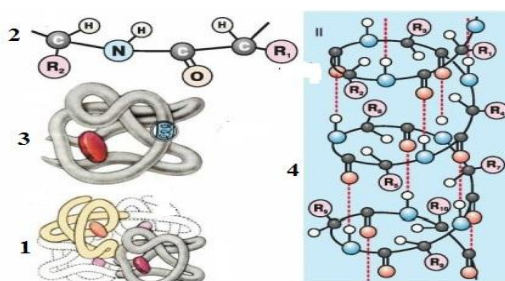
Бағалау критерийлері:

- нәруыздарды олардың құрылымы бойынша жіктейді;
- нәруыздарды олардың атқаратын қызметтері бойынша жіктейді.

Ойлау деңгейі: түсіну, қолдану, талдау

1-тапсырма

Нәруыз құрылымының сандармен берілген дұрыс реттілігі

- А) төртінші реттік
- В) бірінші реттік
- С) екінші реттік
- Д) үшінші реттік

Жауап: 1-А, 2-В, 3-Д, 4-С

Дескрипторы:

- нәруыздардың құрылымдық деңгейлері мен құрылысын біледі;
- нәруыздарды олардың құрылымы бойынша жіктей алады.

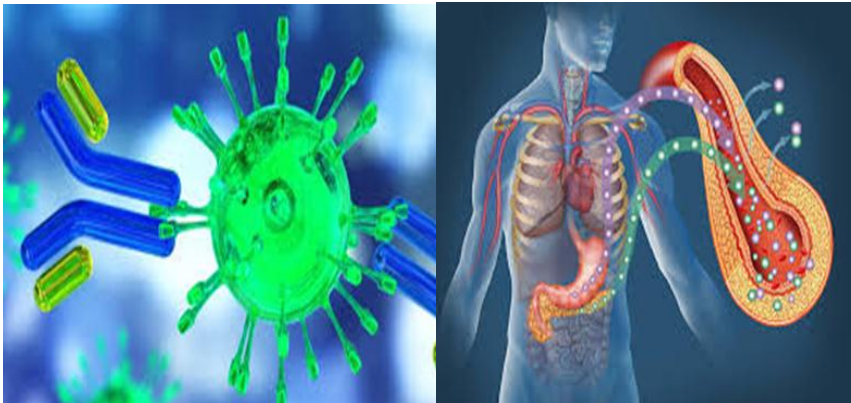
2-тапсырма

Суреттер бойынша нәруыздың қызметін анықтаңыз:

1

2

3

4

- А. қорғаныштық
- В. жиырылғыштық
- С. реттеуші
- Д. құрылымдық

Жауап: А-1, В-2, С-3, Д-4.

Дескрипторы:

- нәруыздарды олардың құрылымы, құрамы, атқаратын қызметтері бойынша жіктей алады.

Сынып: 10

Бөлім: Қолданбалы кіріктірілген ғылымдар

Бөлімше: Молекулалық биология және биохимия

Оқу мақсаттары: 10.4.1.2 - көмірсуларды құрылымы, құрамы және қызметтері бойынша жіктеу

Бағалау критерийлері:

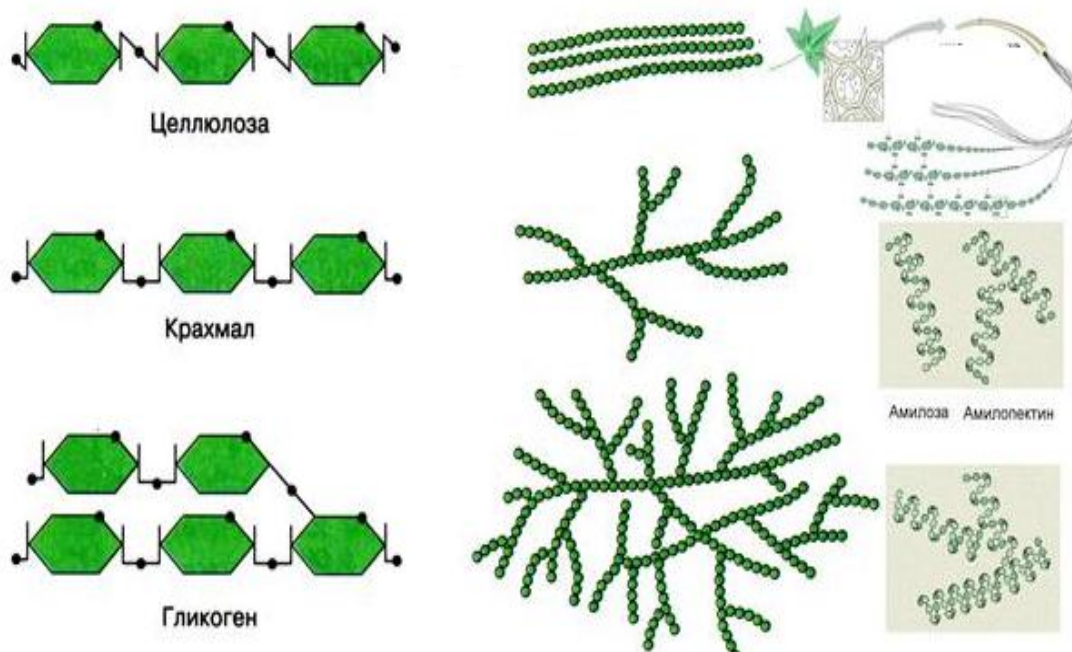
- көмірсуларды құрылымы бойынша жіктейді;
- көмірсуларды құрамы және қызметтері бойынша жіктейді.

Ойлау деңгейі:

білу
түсіну
қолдану

1- тапсырма

Суретте берілген көмірсулар қандай топқа жатады?

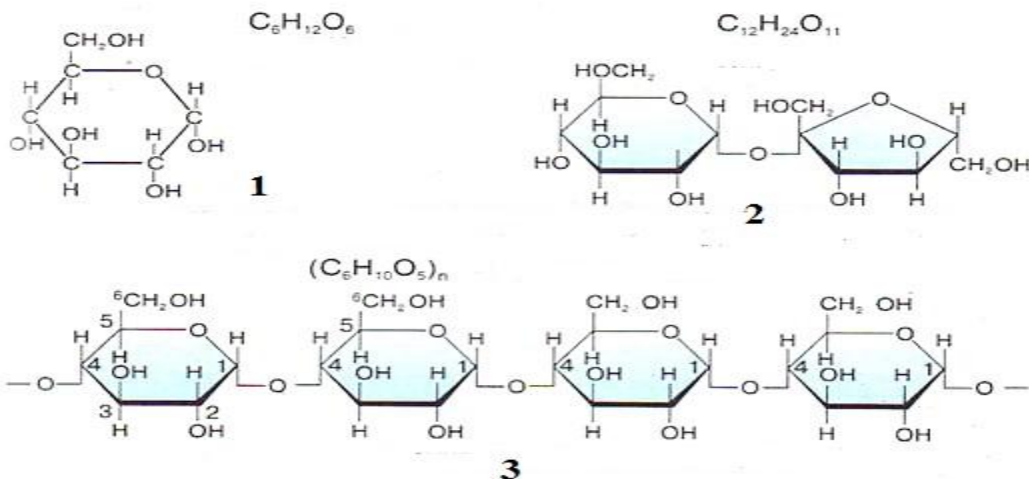
жауап: полисахаридтер.

Дескрипторы:

- моносахаридтер, дисахаридтер, полисахаридтер құрылымын біледі;
- көмірсуларды құрылымы, құрамы және қызметтері бойынша жіктей алады.

2-тапсырма

Көмірсулардың формуласы мен аталуларының дұрыс реттілігін табыңыз:

А) полисахарид

В) моносахарид

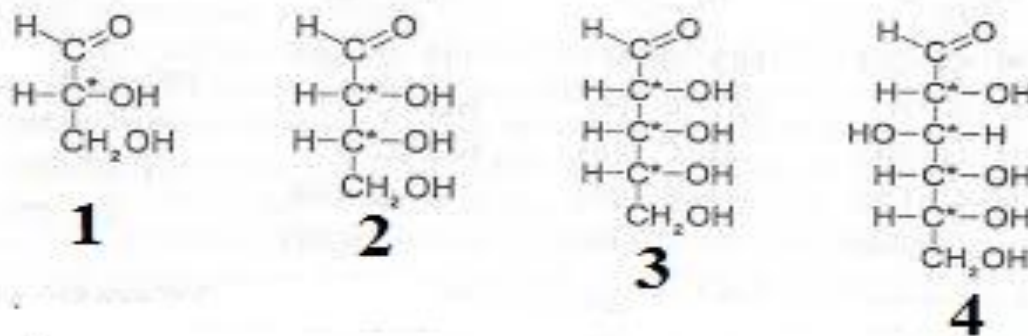
С) дисахарид

Жауабы: 1-D, 2-A, 3-C

Дескриптор: - Көмірсулардың формуласы мен атауларын біледі.

3-тапсырма

Көміртегі атом санына сәйкес моносахариттердің дұрыс реттілігін анықтаңыз:

А) гексоза

В) тетроза

С) пентоза

Д) триоза

Жауабы: 1-D, 2-B, 3-C, 4-A

Сынып ІІ

Бөлім: Көбею, тұқым қуалаушылық, өзгергіштік. Эволюциялық даму

Бөліміе: Көбею

Оқу мақсаттары: 11.2.1.1 - адам гаметогенезінің сызбасын талдау; сперматогенез бен оогенездің айырмашылығын түсіндіру.

Бағалау критерийлері:

- адам гаметогенезінің сатыларын анықтайды;
- сперматогенез бен овогенездің айырмашылығын көрсетеді.

Ойлау дағдыларының деңгейі:

Білу

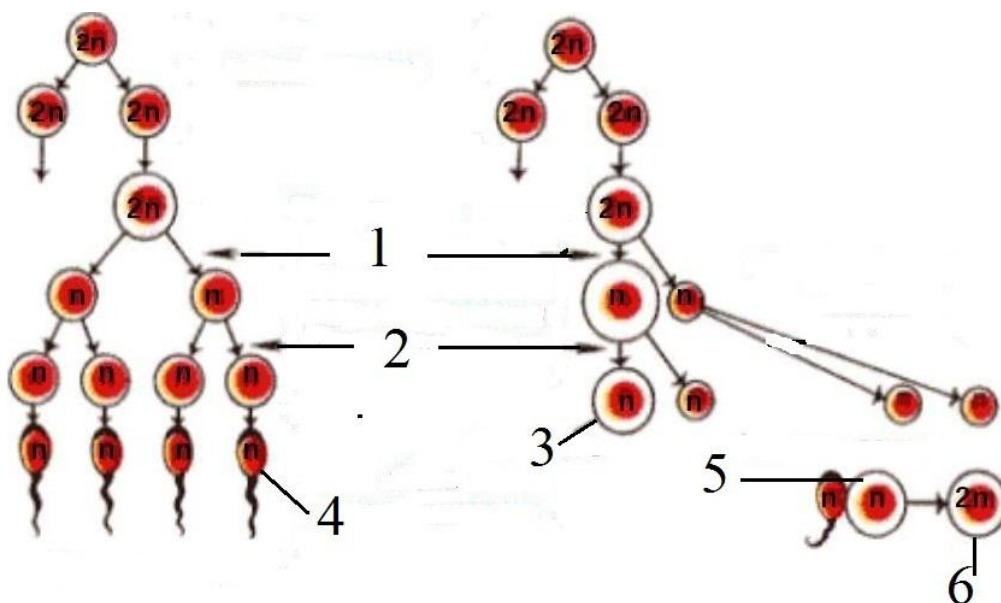
Түсіну

Қолдану

Талдау

1-тапсырма

Гаметагенездің сперматогенез және овогенез барысындағы үдерістердің сандармен берілген дұрыс реттілігін қойыңыз:

- А) зигота
  - В) ұрықтану
  - С) жұмыртқажасушасы
  - Д) сперматозоидтер
  - Е) мейоздың екінші бөлінуі
  - Ғ) мейоздың бірінші бөлінуі
- Жауап: 1-Ғ, 2-Е, 3-С, 4-Д, 5-В, 6-А

Дескрипторы:

- Гаметогенез сызбасын талдай алады;
- сперматогенез бен овогенездің айырмашылығын түсіндіре алады.

Сынып 11

Бөлім: Тірі ағзалардың көптүрлілігі, құрылымы мен қызметтері

Бөлімше: Қоректену

Оқу мақсаты: 11.1.2.2 - фотосинтездің жарық кезеңінде өтетін үдерістерді түсіндіру

Бағалау критерийлері

- фотосинтездің жарық кезеңі сипаттайды;
- кестені дұрыс толтырады.

Ойлау дағдыларының деңгейі:

Түсіну

Қолдану

талдау

1-тапсырма

Жарық фазасының кезеңдеріндегі әрекеттерді толтырыңыздар:

Әрекеттер	Сипаты
Процестің өтетін аймағы	
Жағдайы (жарық)	
Қажетті заттар	
Осы сатыда жүретін үрдістер	
Нәтижесінде не түзіледі?	

Жауабы:

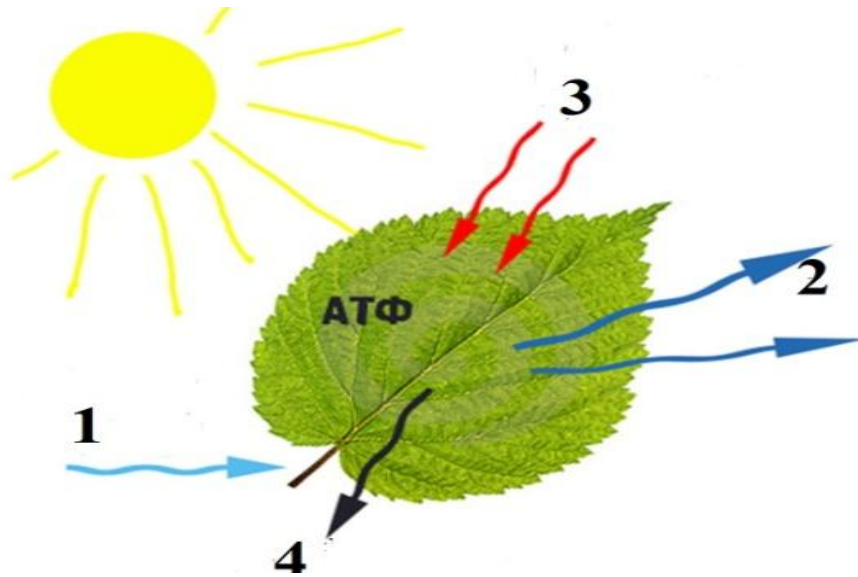
Әрекеттер	Сипаты
Процестің өтетін аймағы	Тилакоид мембраналарында
Жағдайы	Жарық болған жағдайда
Қажетті заттар	Су, көмірқышқыл газы, АДФ, НАДФ
Осы сатыда жүретін үрдістер	Су фотолизі, циклсіз фотофосфорлану
Нәтижесінде не түзіледі?	Оттегі, АТФ, НАДФ*Н

Дескрипторы:

- фотосинтездің жарық кезеңінде өтетін үдерістерді біледі;
- фотофосфорлану механизмін түсінеді.

2-тапсырма

Фотосинтез үдерісінің сандармен берілген дұрыс реттілігін табыңыз:

- А) глюкоза
  - В) су
  - С) оттег
  - Д) көмірқышқыл газы
- Жауабы: 1-В, 2-С, 3-Д, 4-А

Дескриптор:

- Фотосинтез үдерісінде өсімдіктерде органикалық заттар түзілетінін түсіндіреді.

3-тапсырма

Фотосинтездің жарықта жүретін реакцияларының нәтижесі

- А) АТФ синтезі
  - В) С3 цикілі
  - С) Калвин цикілі
  - Д) АТФ сіңіріледі
  - Е) НАДФ•Н түзілуі
  - Ғ) НАДФ•Н сіңіріледі
  - Г) су фотолизі
  - Н) көмірсу түзіледі
- Жауабы: А, Е, Г

Дескрипторы:

- Фотосинтездің жарықта жүретін реакцияларының нәтижесінде АТФ синтезі, НАДФ•Н түзіліп, су фотолизі жүретінін біледі.

Сынып: 11

Бөлім: Қолданбалы кіріктірілген ғылымдар

Бөлімше: Молекулалық биология және биохимия

Оқу мақсаты: 11.4.1.5 - генетикалық кодтың қасиеттерін түсіндіру

Бағалау критерийлері:

- генетикалық кодтың қасиеттері: үшөрімділігі, көптігі, әмбебаптығы, бірін-бірі жаппайтындығын біледі;
- кестені дұрыс толтыра алады.

Ойлау дағдыларының деңгейі:

Түсіну

Қолдану

1-тапсырма

Төменде берілген ұғымдардың сәйкестігін анықтаңыздар:

1. Генішілік тыныс белгілерінің болмауы	А. бірін бірі жаппайтындығы
2. Көршілес триплеттер немесе кодондар бірін-бірі жаппайды	В. көптігі
3. Әр амин қышқылына нуклеотидтердің үштігі сәйкес келеді	С. үзіліссіздік
4. Көптеген аминқышқылдары бірнеше триплеттермен шифрланады, яғни жаңа кодон сол аминқышқылын кодтауы мүмкін	Д. үшөрімділігі
5. Генетикалық код қасиеттерінің барлығы тірі ағзаларға тән болуы	Г. әмбебаптығы

Жауабы: 1-С, 2-А, 3-Д, 4-В, 5-Г.

Дескрипторы:

- генетикалық кодтың қасиеттерін біледі.

2-тапсырма

Көп нүктенің орнына тиісті ұғымды қойып, сөйлемді аяқтаймыз

1. Организмдегі барлық гендер жиынтығы ..... құрайды.

2. Генетикалық код кодты сөздермен ..... беріледі.

3. Гендердің арасындағы тыныс белгілер ..... болады.

Жауабы:

1-генотипті

2- кодондармен

3- стоп-кодондар

Дескрипторы:

- барлық гендер жиынтығын түсінеді;
- генетикалық код кодты сөздермен және тыныс белгілермен берілетінін біледі.

Сынып: 11

Бөлім: Қолданбалы кіріктірілген ғылымдар

Бөлімше: Молекулалық биология және биохимия

Оқу мақсаты: 11.4.1.4 - нәруыз биосинтезі үдерісіндегі транскрипция мен трансляцияны сипаттау.

Бағалау критерийлері:

- нәруыз биосинтезі үдерісіндегі транскрипция мен трансляцияны анықтайды;
- трансляция процесінің сатыларын дұрыс белгілей алады.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу, түсіну, қолдану

1-тапсырма

Трансляция процесінің сатылары

- A) элонгация
- B) делеция
- C) матрикс
- D) инверсия
- E) сплайсинг
- F) инициация
- G) транскрипция
- H) денатурация

Жауабы: А, F

Дескрипторы:

- Трансляция процесінің сатыларының ретін анықтай алады.

2-тапсырма

Сипаттау.

Транскрипцияда болатын 5 қажетті элементтердің толық сипатын жазыңыздар

Элементтер	Сипаты
Матрица	
Өсуші тізбек	
Субстраттар	
Энергия көзі	
РНҚ ферменттері	

Жауабы:

Элементтер	Сипаты
Матрица	ДНК тізбектерінің бірі;
Өсуші тізбек	РНҚ
Субстраттар	рибонуклеотидтер(УТФ;ГТФ,ЦТФ,АТФ);
Энергия көзі	УТФ;ГТФ,ЦТФ,АТФ;
РНҚ ферменттері	полимеразалар мен транскрипцияның “нәруызды” факторлары

Дескриптор:

- Транскрипцияда болатын қажетті элементтердің толық сипатын түсіндіре алады.

3-тапсырма

Рибосомада жүретін трансляция процесінің негізгі үш кезеңінің механизмін сәйкестендіріңіздер:

Кезеңдер	Сипаты
1.Инициация	А. терминациялаушы кодонды(стоп-кодон) тануы және өнімнің бөлінуі
2.Элонгация	Ә. рибосоманың старттық кодонды тануы және синтездің басталуы.
3.Терминация	Б. нәруыз синтезінің өзі.

Жауабы:

1-Ә рибосоманың старттық кодонды тануы және синтездің басталуы.

2- Б нәруыз синтезінің өзі.

3- А терминациялаушы кодонды(стоп-кодон) тануы және өнімнің бөлінуі

Дескрипторы:

- трансляция процесінің негізгі үш кезеңдерін біледі;
- рибосомада жүретін трансляция процесінің негізгі үш кезеңінің механизмін сәйкестендіре алады.

Сынып: 11

Бөлім: Тірі ағзалардың көптүрлілігі, құрылымы мен қызметтері

Бөлімше: Қоректену

Оқу мақсаты: 11.1.2.3 - фотосинтездің қараңғы кезеңінде өтетін үдерістерді түсіндіру

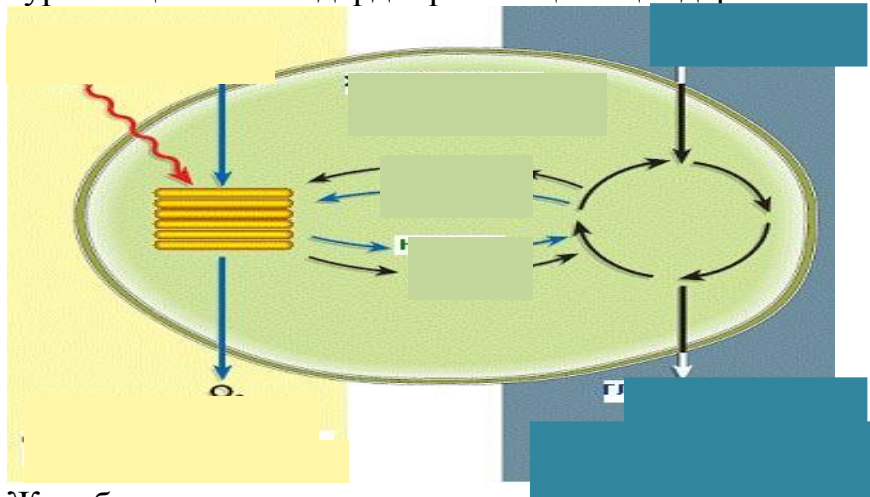
Бағалау критерийлері:

- фотосинтездің қараңғы кезеңінде өтетін үдерістерді біледі;
- Кальвин циклінің жүру тәртібін түсінеді.

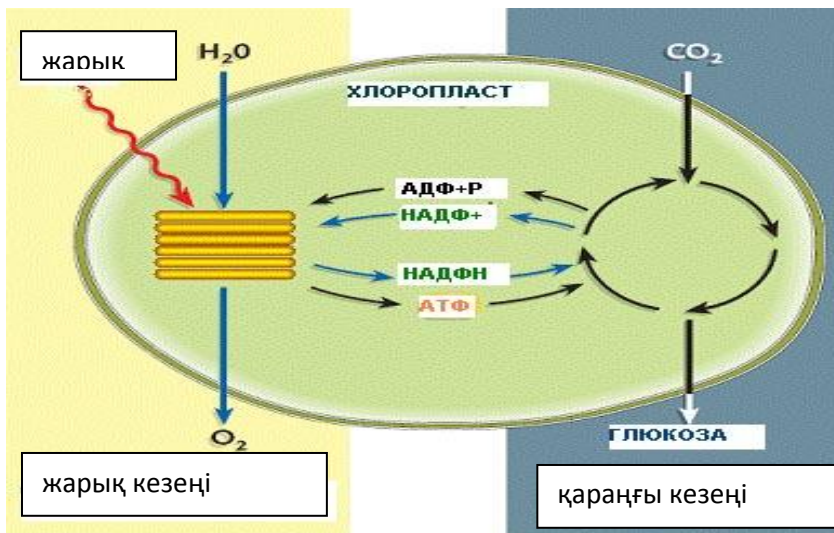
Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу, түсіну, қолдану

Тапсырма

суретке қажетті сөздерді орнына қойыңыздар.

Жауабы:

Дескриптор: -фотосинтездің қараңғы кезеңінде өтетін үдерістерді түсінеді.

2-тапсырма

- Фотосинтез кезеңдерінің салыстырмалы сипатын жазыңыздар:

Салыстыру критерийлері	Жарық кезеңі	Қараңғы кезеңі
Қайда жүреді?		
Бастапқы заттар		
Түзілген заттар		

Жауабы.

Салыстыру критерийлері	Жарық кезеңі	Қараңғы кезеңі
Қайда жүреді?	Хлоропластың ішкі мембранасы, тилакоидта	Стромада
Бастапқы заттар	Жарық, су, НАДФ, АДФ	CO ₂ , АТФ, НАДФ-Н
Түзілген заттар	O ₂ , АТФ, НАДФ-Н	Қант

Дескриптор:

- фотосинтездің жарық кезеңі тилакоидтарда жүретінін біледі;
- Нәтижесінде АТФ+НАДФ-Н₂ бөлінетінін түсінеді;
- Фотосинтездің қараңғы кезеңі мен жарық кезеңін талдай алады.

Сынып: 11

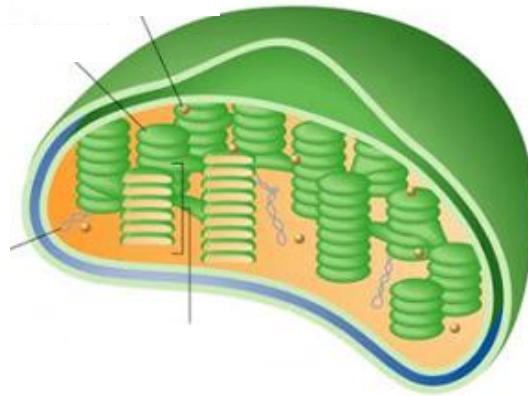
Бөлім: Тірі ағзалардың көптүрлілігі, құрылымы мен қызметтері

Бөлімше: Қоректену

Оқу мақсаты: хлоропласттың құрылымы мен қызметі арасындағы өзара байланысты орнату

1-тапсырма

Суретке қарап, хлоропласттың құрылысын анықтаңыздар

Жауабы:

Дескриптор:

- хлоропластың құрылымын біледі;
- хлоропластың құрылымының орналасу ретін анықтай алады.

2-тапсырма

Тест сұрақтары

1. Фотосинтездің қараңғы сатысында жүреді:

- A) Хилл реакциясы
- B) Хемосинтез
- C) Калвин циклі
- D) АТФ синтезі
- E) Су фотолизі

Жауабы: C

2. Фотосинтездегі хлорофилдің рөлін алғаш сипаттады:

- A) И. Сеченов
- B) К.А Тимирязев
- C) Г. Мендель
- D) С.Г Навашин
- E) Д.И Ивановский

Жауабы: B

3. Су фотолизі реакциясының жүру механизімін алғаш рет дәлелдеді:

- A) А.Л Лавуазье
- B) Р. Хилл
- C) М. Калвин
- D) Г. Кребс
- E) К. Бэр

Жауабы: B

4. 2 моль АТФ-тен бөлінетін энергия мөлшері:

- A) 10 кДж
- B) 90 кДж
- C) 60 кДж
- D) 40 кДж
- E) 80 кДж

Жауабы: E

Дескрипторы:

- Фотосинтез үдерісін біледі;
- Фотосинтездің сатыларын анықтай алады.

География

Сынып: 11

Сабақтың тақырыбы «Қоршаған ортаның сапасын бағалау»

Оқу мақсаты: 11.3.2.2 - қоршаған орта сапасының көрсеткіштерін

Бағалау критерийлері Білім алушы:

- Қоршаған аймақтарының табиғи- ресурстық потенциалын анықтайды, бағалайды.
- Табиғи ресурспен қамтылған және аз қамтылған аймақтарды анықтайды.

Ойлау деңгейінің дағдылары: Қолдану

1-тапсырма

28-кесте				
Қоршаған орта сапасының көрсеткіштері				
Орта сапасы көрсеткішінің атауы	Зерттеу (өлшеу) нәтижелерінің көрсеткіштері			
	T1	T2	T3	T4
1-көрсеткіш				
2-көрсеткіш				
3-көрсеткіш				

Алынған нәтижелерді зерттелетін параметрдің осы санаты бойынша сапа нормативтерімен салыстыр.

1. Зерттеу әдісіне байланысты жердің әртүрлі нүктелерінде (сынып, мектеп ауласы немесе басқа аумақтар) көрсеткіш параметрлерін өлшеу жүргізіледі.
Ұсыныс: зерттелетін аумақтың ауданы тандалған орта сапасының көрсеткішіне байланысты.

2. Деректерді 28-кестеге енгіз.

Мәтінді оқып, тақырыптық карталардың көмегімен, инфографика дайындаңыз.

Мәтін, суреттер (Природные ресурсы мировой экономики

<http://www.mirec.ru /2014-02/prirodnnye-resursy-mirovoj-ekonomiki>)

Инфографикаға қойылатын талаптар ескертіледі.

Дескриптор Білім алушы:

- Оқушылар дүниежүзінің табиғи ресурстық потенциалын анықтайды.

2-тапсырма

(Д) Ең, Ең Ең...Шартты белгілер арқылы елдердің табиғи ресурстық потенциалын анықтайтын картография әзірлеу.

Дескриптор Білім алушы:

- Рейтинг бойынша ресурспен қамтылған елдерді бағалайды.

Сабақтың тақырыбы «Өзекті географиялық зерттеу әдістері»

Оқу мақсаттары: 11.1.1.3 - зерттеу тақырыбына сәйкес модельдеу әдістерін қолдану

Бағалау критерийлері Білім алушы:

- Білімді жаңғырту:
- Мағынаны ашу.

Ойлау деңгейінің дағдылары: Қолдану, білу, түсіну

Тапсырма

Модельдеу– бұл нысандарды, үдерістерді немесе құбылыстарды зерделеуге және зерттеуге арналған модельдер құрастыру.

Нысан үшін құрастырылатын модель *түпнұсқа* немесе *прототип* деп аталады.

Географияда *сөздік, картографиялық, құрылымдық, графикалық, математикалық, материалдық* деген сияқты негізгі модельдерді айқындауға болады. Сонымен қатар модельдер құрама да болуы мүмкін: *математикалық-картографиялық, математикалық-графикалық және басқалар*.

Халықтар географиясын саласында елді мекендердің желілері мен жүйелерін, қалалар, қалалар мен агломерациялар жүйелерін модельдеу қолданылады, олар да күрделі жүйелер ретінде қарастырылады.

Көші-қон ағындарын, көші-қон факторларын, көші-қон құрылымын қоса алғанда, халықтың көші қонының математикалық үлгілері жасалады.

Халықтың ұдайы өсуінің әртүрлі үлгілері, әсіресе туу мен өлім-жітім, некелер мен ажырасу процестерінің серпініне қатысты болжамдық, қандай да бір гипотезадан шығатын түрлі үлгілер кеңінен таралады. Мұнда географиялық модельдеу демографиялық үлгілердің үлкен және құру моделімен тығыз байланысты болады.

Тапсырма

1-топ: Физикалық-географияда модельдеу қалай қолданылады?

2-топ: Халық географиясында модельдеу қалай қолданылады?

3-топ: Картографияда модельдеу ерекшеліктері қандай?

Дескриптор:

1. Физикалық географияда модельдеудің қолданылуын түсіндіреді.
2. Халық географиясында модельдеудің қолданылуын түсіндіреді.
3. Картографияда модельдеудің қолданылуын түсіндіреді.

ҚОРЫТЫНДЫ

Бағалау саясаты оқу процесінің ажырамас бір бөлігі. Бағалау дұрыс болу үшін бағалауға арналған тапсырма сапалы болуы керек. Көптеген жылдар бойы оқушы жетістігі басқа оқушы жетістігімен салыстырмалы түрде бағаланып келді. Критериалды бағалау жүйесінде нақты бір дағдыны тексеру үшін алынған ағымдағы бағалау тапсырмалары бөлім бойынша қамтылған оқу мақсатындағы қорытынды бағалау тапсырмаларына сәйкес жүргізіледі. Сондықтан мұғалім өзінің әрбір әзірлеген тапсырмасын сараптау кезінде «Менің әзірлеген тапсырмам белгіленген бағалау критерийлері арқылы оқушылардың оқудағы жетістіктерін анықтай ала ма?» – деген сұрақ төңірегінде ойланады. Себебі, мұғалімнің тапсырмасынан күтілетін нәтиже оқу мақсатының орындалуының өлшемі болып табылады. Сонымен қатар, оқу мақсаттарына сай ойлау дағдыларының деңгейі туралы ойлану да маңызды. Білу мен түсіну деңгейінен жоғары ойлау дағдыларына жету үшін тапсырманың күрделілік деңгейі ескерілуі тиіс.

Формативті бағалау сабақ жүйесінде жеке қарастырылмайтын, сабақпен қатар жүретін процесс. Формативті бағалаудың (оқыту үшін бағалау) мәні – бақылау, алынған мәліметтердің интерпретациясы, бұдан арғы іс-әрекеттерді анықтау үшін қолданылуы мүмкін шешімдерді қорытындылау, оқушының жаңа сабақты, тарауды қалай меңгеріп жатқандығын жүйелі түрде бақылап, қадағалап отыру.

Берілген «Жалпы орта білім беру деңгейі оқу пәндерінен формативті бағалау бойынша тапсырмалар жинағы» әдістемелік ұсынымдамасының бірінші тарауында формативті бағалаудың ерекшеліктері және принциптері ұсынылса, екінші тарауында «Қазақ тілі», «Қазақ әдебиеті», «Орыс тілі және әдебиеті», «Ағылшын тілі», «Математика», «Алгебра», «Геометрия», «Информатика», «Физика», «Химия», «Биология», «География», «Қазақстан тарихы», «Дүниежүзі тарихы», «Құқық негіздері» пәндерінен формативті бағалау тапсырмалары ұсынылды.

Жинақ 10-11 сыныптардың оқу бағдарламасының талаптарына сәйкес әзірленген, әр пән бойынша ұсынылған формативті бағалау үлгілері оқыту процесінде критериалды бағалауды жүзеге асыру құралы болып табылады.

Бұл әдістемелік құрал оқушылардың оқу жетістіктерін икемді критериалды бағалауға, сондай-ақ олардың жеке дамуын есепке алу үшін қажетті дескрипторларды оңай анықтауға мүмкіндік береді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. «Білім берудің барлық деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығы.
2. «Қазақстан Республикасындағы бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығы.
3. «Қазақстан Республикасындағы бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 4 қыркүйектегі № 441 бұйрығы.
4. «Білім алушылардың үлгеріміне ағымдық бақылау, аралық және қорытынды аттестаттау өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығы.
5. «Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 25 қазандағы № 545 бұйрығы.
6. «Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің кейбір бұйрықтарына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 26 шілдедегі № 334 бұйрығы.
7. Аскарлов М.А. О системе критериального оценивания в обучении (из наблюдений опыта учителей на практике в школе)//Молодой ученый. – 2014. – №20.1. – С.34-36. –URL Электонный ресурс: <https://moluch.ru/archive/79/14071/>
8. Формативное оценивание как важный аспект качественного обучения. <http://zkoipk.kz/kz/2016smart1/2471-conf.html>.
9. «Организация и проведение формативного оценивания в рамках обновленного содержания образования». Электонный ресурс: <http://orleuastana.kz/kz/2017/09/trening-organizatsiya-i-provedenie-formativnogo-otsenivaniya-v-ramkah-obnovlennogo-soderzhaniya-obrazovaniya/>
10. Формативное (формирующее) оценивание: методическое пособие / Е.Н. Кохаева. – Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» Центр педагогического мастерства, 2014. (7стр).

ҚОСЫМША

«Білім алушылардың үлгеріміне ағымдық бақылау, аралық және қорытынды аттестаттау өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығына өзгеріс енгізу туралы

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 6 маусымдағы № 265 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2017 жылғы 16 маусымда № 15233 болып тіркелді.

Бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білімнің білім беретін оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарындағы білім алушылардың үлгеріміне ағымдық бақылаудың, оларды аралық және қорытынды аттестаттау жүргізудің үлгі қағидалары

1-тарау. Жалпы ережелер

9) формативті бағалау – сыныпта күнделікті жұмыс барысында жүргізілетін бағалау түрі, білім алушылар үлгерімінің ағымдағы көрсеткіші болып табылады, оқыту барысында білім алушылар мен мұғалім арасындағы жедел өзара байланысты, оқушы мен мұғалім арасындағы кері байланысты қамтамасыз етеді және білім беру процесін жетілдіруге мүмкіндік береді.

3-тарау. Жаңартылған орта білім мазмұны бойынша білім алушылардың үлгеріміне ағымдық бақылау жүргізудің тәртібі

12. Білім алушылардың оқу жетістігін бағалау формативтік және жиынтық бағалау нысандарында жүзеге асырылады.

13. Формативті бағалау оқытудың нақты мақсаттарына білім алушылардың жетуін мониторингтеу және әр білім алушымен сараланған және жеке жұмыстарды одан әрі формативті үшін жүргізіледі.

17. Формативті және жиынтық бағалау тапсырмаларын педагог өзі дайындайды.

24. Формативті және жиынтық бағалау қорытындысы бойынша ақпарат білім алушыларға және ата-аналарға немесе баланың заңды өкілдеріне қағаз түрінде немесе электронды нұсқада беріледі.

Формативті бағалау нәтижелері тоқсандық және оқу жылының бағасын қою кезінде есепке алынбайды.

МАЗМҰНЫ

Кіріспе.....	3
1 Формативті бағалаудың принциптері.....	5
2 Білім алушылардың оқудағы жетістіктерін формативті бағалау бойынша тапсырмаларды әзірлеуге ұсынымдар.....	8
3 Жоғары сынып оқу пәндерінен білім алушылардың оқудағы жетістіктерін формативті бағалау бойынша тапсырмалар.....	9
Қорытынды	159
Пайдаланылған әдебиеттер тізімі.....	160
Қосымша.....	161

ВВЕДЕНИЕ

В рамках обновления содержания образования определены ценности, цели и задачи школьного образования, отражающие современные реалии и тенденции развития общества.

Одна из актуальных проблем современного общества – формирование личности, готовой не только жить в меняющихся социальных и экономических условиях, но и активно влиять на существующую действительность, изменяя ее к лучшему. Первоочередные конкретные требования к такой личности – творческая активность, ответственность, обладание хорошо развитым интеллектом, профессиональная грамотность. Для реализации этих требований возникает необходимость работы в совершенно новом направлении оценки знаний учащихся. Одним из путей решения этой потребности является анализ знаний учащихся по системе критериального оценивания.

Критериальная система оценивания дает возможность всем детям активно участвовать в процессе учения. На уроке учащиеся включены в творческий процесс, в коллективную работу. Каждый урок – это живой диалог, обсуждение. Учащиеся приучаются вырабатывать совместно с учителем критерии оценки той или иной работы. Все это формирует положительную мотивацию учения [7].

Неотъемлемой частью учебного процесса и в критериальной системе оценивания, который демонстрирует уровень формирования навыков учащихся и усвоения знаний, выявляет трудности в обучении, помогает достичь учебных целей в учебной программе является формативное оценивание.

Применение формативного оценивания становится одним из важнейших критериев новой системы оценки работы учителя. Использование методов формативного оценивания на уроках показало, что у учащихся появился интерес к учебе и ответственность, вырабатываются навыки самостоятельной работы, работы в группе, воспитываются чувства толерантности, коллективизма, взаимопомощи [8].

Данный вид оценивания обеспечивает обратную связь между учащимися и учителем, который дает возможность корректировать учебный процесс без оценки или баллов. Оно проводится в различных формах, приемлемой как для учащихся, так и для учителя, используется в повседневной практике (поурочно, ежедневно), что позволяет учителю и ученику скорректировать свою работу, увидеть и устранить пробелы на ранних этапах, т.е. до проведения сумативных работ. Так же дает возможность учителю отслеживать процесс продвижения учащихся к целям их учения.

Особенности техник формативного оценивания заключаются в использовании аналитических инструментов и приемов для измерения уровня усвоения, прогресса учащихся в процессе познания. Результаты такого оценивания можно применять для выработки рекомендаций по улучшению обучения и учения.

Содержание учебного материала и сам учебник не являются ограничением для использования педагогом школы других ресурсов и учебных

материалов на уроке. Каждый учитель может сделать свой урок интересным, познавательным и полезным для всех обучающихся. Никаких ограничений в совершенствовании качества преподавания учителя в рамках обновления содержания образования не существует. Учитель должен творчески подходить к подготовке уроков, мотивировать и способствовать появлению интереса у учеников к обучению, учитывать потребности и возрастные особенности обучающихся.

В данном сборнике освещены вопросы сущности формативного оценивания, даны образцы задания формативного оценивания по учебным предметам общегосреднего уровня, что позволяет рационализировать образовательный процесс.

Сборник адресован руководителям школ, учителям-предметникам, работникам системы общего среднего образования. Они могут быть использованы также в качестве ресурса для проведения разъяснительной работы среди родителей обучающихся.

1 ПРИНЦИПЫ ФОРМАТИВНОГО ОЦЕНИВАНИЯ

Формативное оценивание учебного процесса проводится для того, чтобы получить информацию об уровне усвоения знаний, формировании навыков обучающихся, а также для коррекции учебного процесса, предоставления обратной связи учащимся и их стимулирования.

Основной целью формативного оценивания является корректировка деятельности учителя и учащихся в процессе обучения на основе промежуточных результатов, полученных в процессе обучения. Формативное оценивание используется для выявления сильных и слабых сторон обучающихся.

Основные функции формативного оценивания:

- формирование – установление, формирование и утверждение системы ценностей на практике;
- стимулирование – создание благоприятных условий для достижения учеником ожидаемых результатов и эффективного прогресса;
- мотивирование – пробудить интерес учащихся к обучению и достижению результата[9].

Проведение формативного оценивания – определение, формирование и утверждение системы ценностей на практике. Стимулирование при проведении формативного оценивания – создание благоприятных условий для достижения ожидаемого результата, эффективного продвижения ученика.

Ключевые задачи формативного оценивания:

- мотивация учащихся на устранение имеющихся пробелов в знаниях;
- отследить индивидуальный прогресс и дальнейшая его корректировка;
- обеспечить обратную связь между учеником-учителем-родителем;
- создание атмосферы сотрудничества.

Основные принципы формативного оценивания:

- *Объективность*
- *Взаимосвязь между обучением и оценкой*
- *Ясность*
- *Непрерывность*
- *Направленность на развитие*

При планировании урока учитель должен использовать учебные программы, учебные планы и подготовленные задания для формативного оценивания.

Формативное оценивание можно проводить на любом этапе урока. При подготовке заданий для формативного оценивания необходимо учитывать индивидуальные способности и особенности учащихся.

Обновленные учебные программы включают учебные цели, направленные на ожидаемый результат, при составлении заданий формативного оценивания необходимо обеспечить достижение этих целей.

При составлении задания формативного оценивания необходимо исходить из целей обучения, а критерии оценивания должны соответствовать таксономии Блума – разным уровням навыков мышления.

Критерий оценивания показывают чему должен научиться обучающийся.

Для контроля за исполнением задания составляются дескрипторы. Дескриптор - это описание, отражающее конкретные шаги при выполнении задач.

В ходе урока используются задания формативного оценивания, составленные в соответствии с целями обучения.

Существуют *открытые* и *закрытые* формы заданий.

Есть несколько видов закрытых заданий: с выбором одного правильного ответа, нескольких правильных ответов, на определение соответствия, определение преимущества.

К открытым заданиям относятся краткие ответы, полные ответы, написание эссе.

Для осуществления формативного оценивания необходимо использовать активные методы обучения.

Оценивание можно проводить в ходе индивидуальной, парной, а также групповой работы. При оценке индивидуальных заданий не следует забывать об индивидуальных способностях и возможностях обучающегося.

При индивидуальной работе необходимо дать возможность и время для самооценивания обучающегося.

В рамках изучения новой темы необходимо допускать больше самостоятельного поиска обучающегося, для чего необходимо создавать задачи, основанные на исследовании.

Учитель должен уметь устанавливать эффективную обратную связь с обучающимися.

Обратная связь заключается в предоставлении учителем информации о достижениях обучающихся. Ребенку нужно дать время, чтобы он смог правильно ответить на вопрос. В случае неправильного ответа, лучше задать дополнительные вопросы и дать ребенку правильное направление.

Обратная связь устанавливает доверие и уважение между учителем и учеником. Установив обратную связь, учитель работает над тем, чтобы определить, что усвоил ученик, какие трудности возникли и направить его на дальнейшее развитие.

Существует множество видов формативного оценивания:

- *Самооценивание*
- *Оценки в парной работе*
- *Оценка в группе*

В процессе самооценивания обучающиеся собирают информацию о своих знаниях, анализируют их, подводят итог своего уровня достижения. Обязательное условие для проведения самооценивания – это знание критериев оценивания за выполненную работу.

Самооценка обучающихся удовлетворяет мотивационные потребности, а также доступность. Обучающиеся, которые могут оценить свою работу, определить, насколько близки они к цели, в дальнейшем могут планировать свою деятельность.

При групповой работе учитель записывает критерии оценивания и дескрипторы, вывешивает на доске. После выполнения задания, группы оценивают друг друга в соответствии с критериями.

Учитель формирует один из видов контроля, обсуждает и одобряет его с участниками.

Формативный метод оценивания предполагает определение элементарных целей, по которым обучающиеся стремятся выполнить задания после разъяснения задачи. По окончании работы учащиеся задумываются о том, насколько достигнуты эти цели.

Неотъемлемой частью формативного оценивания является обратная связь.

Учитель может проводить обратную связь на различных этапах урока, поддерживать тесную связь с обучающимися и прогнозировать ситуации, на которые на следующих занятиях нужно обратить внимание.

Чтобы обратная связь была эффективной:

Учитель должен основываться на таких вопросах, как:

- *На каком уровне знаний находится ученик?*
- *Что делать, чтобы улучшить ожидаемый результат?*
- *Как я помогу добиться хороших результатов?*

Ученик:

- *На каком этапе обучения я нахожусь?*
- *Как можно добиться хороших результатов?*
- *Что нужно сделать для устранения ошибок?*

Существует несколько видов обратной связи: *письменная, графическая, устная.*

При *письменном* виде обратной связи можно написать замечания или похвалы. А при *устной* обратной связи, давая похвалу, следует говорить и о недостатках.

Следующая ступень формативного оценивания - *анализ результатов* работы обучающихся. Анализ при формативном оценивании позволяет учителю определить, на какие вопросы обучающийся затрудняется ответить, какая тема или раздел не дается и почему.

Для того, чтобы анализ показал положительный результат, учитель должен опираться на конкретные факты. Чтобы устранить недостатки и решить проблемы, необходимо определить, как изменить метод обучения.

После формативной оценки для достижения успехов в повышении качества образования рекомендуется вести контрольные листки, папку с обобщением результатов анализа.

Учитель на основе критериев оценки, разработанных в плане урока, и сформированных в соответствии с ним дескрипторов должен дать рекомендации, направленные на повышение уровня обучающихся.

Формативное оценивание эффективно тем, что позволяет выявить возможности улучшения обучения, методов и пути достижения целей. При формативном оценивании нет условий сравнить себя с другим человеком, поэтому осуществляется оценка возможностей по типам критериев и рассмотрение путей достижения успеха.

Определение уровня знаний обучающихся по определенным критериям способствует повышению качества образования путем гуманизации образования и учета индивидуальных способностей учащихся.

2 РЕКОМЕНДАЦИИ К РАЗРАБОТКЕ ЗАДАНИЙ ПО ФОРМАТИВНОМУ ОЦЕНИВАНИЮ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ

При формативном оценивании учебных достижений обучающихся учителю рекомендуется учитывать следующее:

- при оценивании обращать внимание на индивидуальные способности и возможности обучающегося;
- если ученик не может дать правильный ответ, можно задать дополнительные вопросы и направить ученика на правильный ответ;
- возможно использование методов оценивания при индивидуальной, парной, групповой работе обучающихся;
- при групповой работе учитель готовит критерии оценивания и дескрипторы для проверки работы в группе;
- после выполнения задания группа оценивает друг друга в соответствии с критериями;
- организовать самооценивание обучающихся, направленное на удовлетворение мотивационных потребностей;
- уметь устанавливать эффективную обратную связь с обучающимися;
- после проведения формативного оценивания для повышения качества образования учителю рекомендуется обобщать контрольные листы обучающихся и результаты анализа;
- для устранения недостатков и решения проблем, необходимо определить, как изменить метод обучения;
- следует организовать работу, направленную на дальнейшее развитие образования обучающегося;
- необходимо рассмотреть задачи, основанные на исследовании;
- задания должны соответствовать проверяемым целям обучения;
- учитывать индивидуальные способности и возможности учащихся;
- следует составлять задания разной степени сложности;
- тексты заданий должны ориентировать учащихся на самостоятельную, исследовательскую работу;
- задания должны способствовать самооценке обучающихся;
- при разработке заданий следует опираться на конкретные факты, чтобы результаты выполнения дали положительный результат;

Необходимую информацию по проведению формативного оценивания можно получить в разделе 6 письма Методических указаний об особенностях организации учебного процесса в организациях образования Республики Казахстан на 2020-2021 учебный год.

Кроме того, полная инструкция по критериальному оцениванию учебных достижений обучающихся в условиях дистанционного обучения при карантинных и ограничительных мероприятиях указана в методических рекомендациях, утвержденных приказом МОН РК от 13 августа 2020 года №345.

3 ЗАДАНИЯ ПО ФОРМАТИВНОМУ ОЦЕНИВАНИЮ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ ПО УЧЕБНЫМ ПРЕДМЕТАМ СТАРШЕЙ ШКОЛЫ

Русский язык

10 класс (Естественно – математическое направления)

Раздел «Толерантность и межкультурный диалог»

Тема урока «Понятие толерантности. Публицистический стиль»

Цель обучения: 10.3.3 Создавать тексты различных типов и жанров публицистического стиля (заметка, пресс-релиз)

10.4.2 Использовать лексику публицистического стиля в соответствии с целью и ситуацией общения

Критерий

оценивания Обучающийся:

- Пишет текст заметки с учетом цели и целевой аудитории.
- Использует лексику публицистического стиля

Уровень мыслительных навыков: Навыки высокого порядка

Задание

1. Прочитайте заголовки: «Толерантность – это путь к миру»; «Основной принцип толерантности - взаимопонимание»; «Вместе сможем ВСЁ!!!». Выберите один из заголовков и напишите заметку в школьную газету о проведенном мероприятии в вашей школе/в вашем городе/ в вашей области, в котором вы с одноклассниками принимали участие. Используйте лексику, соответствующую публицистическому стилю.

Дескриптор

обучающийся :

- пишет текст в соответствии с заданной темой;
- пишет текст в соответствии с заданным жанром;
- учитывает цель текста и целевую аудиторию;
- использует лексику публицистического стиля;
- соблюдает речевые нормы.

Раздел «Физика в современном мире: возможное и невозможное в природе»

Тема «Физика в современном мире»

Цель обучения: 10.3.3 Создавать тексты различных типов и жанров публицистического стиля (заметка, пресс-релиз)

Критерий

оценивания Обучающийся

- Создает текст публицистического стиля (заметка)

Уровень мыслительных навыков   Навыки высокого порядка

Задания

1. Рассмотрите информационный лист о предстоящей Международной научно-практической конференции. Подумайте, каким должно быть содержание заметки, освещающей данное мероприятие. На какие аспекты необходимо обратить внимание читателей.

2. Напишите текст заметки. Соблюдайте структуру предложенного жанра.

Дескриптор

Обучающийся

- создает текст в соответствии с предложенной темой;
- создает текст в соответствии с предложенным жанром;
- соблюдает речевые нормы языка.

Раздел «Настоящее и будущее цифровых технологий»

Тема урока: Цифровые технологии

Цель обучения: 10.1.5 Строить развёрнутый монолог (рассуждение на заданную тему, убеждение), включающий не менее 3-х микротем в пределах общественно-политической и учебно-научной сфер

Критерии оценивания   Обучающийся

- строит развернутый монолог на заданную тему.

Задание

Прочитайте текст. Постройте монолог на представленную в тексте тему, включив в него не менее трех микротем.

В Петербурге открылось уникальное образовательное учреждение - Академия цифровых технологий. В ней дети и подростки смогут обучаться инженерным и рабочим профессиям и специальностям в сфере IT, робототехники, технологий цифрового производства и экономики.

К созданию этой «школы будущего» город шел буквально на сверхскорости: летом 2017 года было объявлено о создании Академии, и ровно через год

она открыла двери для первых 1700 детей. Уже с января академия примет дополнительно еще 500 ребят, а в будущем здесь будут заниматься 5 тысяч талантливых молодых людей ежегодно.

Основой для открытия такого уникального центра современного творчества в области IT-технологий стало решение правительства Петербурга о развитии сети центров выявления и поддержки одаренных детей и создании технопарков на базе ведущих образовательных учреждений города, что, в свою очередь, базируется на обозначенной президентом России Национальной технологической инициативе. «От успешного решения таких современных программ будет зависеть то место, которое наша страна займет в ближайшие десятилетия», - отмечал Георгий Полтавченко.

Особенно важно, что здесь смогут учиться не только юные Эйнштейны, но и все дети без исключения. И уже в процессе обучения вперед пойдут самые мотивированные, талантливые и активные. Юные петербуржцы и жители СЗФО в возрасте от 6 до 18 лет начнут обучение более чем на 60 курсах, в том числе это «Школа юного инженера», «Робототехника», «Программирование», «Компьютеры и сети», «Художественное 3D, VR/AR», «Электроника», «Инженерное 3D моделирование и прототипирование», «Ремонт и обслуживание транспортных средств», «Промышленный дизайн», «Лаборатория детского кино», «Детский медиацентр», «Детский центр аудиовизуальных технологий» и др. Все курсы в Академии проводятся в рамках различных лабораторий, которые, в свою очередь, объединены в кластеры. На первом этапе будут развиваться 8 кластеров. Педагоги подчеркивают, что независимо от направления суть любой программы объединяет главное - техническая, инженерная составляющая.

Помимо дополнительного образования, Академия будет готовить команды школьников к участию в различных технических олимпиадах и соревнованиях. Кроме того, Академия цифровых технологий станет региональной площадкой всероссийского проекта по ранней профориентации школьников 6-11 классов «Билет в будущее».

Дескриптор

Обучающийся

- строит монолог в соответствии с выбранной темой;
- приводит аргументы в качестве доказательства своей точки зрения;
- включает в монолог не менее 3-х микротем;
- соблюдает словообразовательные и морфологические нормы.

Раздел «Настоящее и будущее цифровых технологий»

Тема урока: Развитие цифровых технологи

Цели обучения: 10.2.5. Формулировать вопросы и идеи для исследования по прочитанному тексту

Критерий оценивания *Обучающийся*
формулирует вопросы и идеи для исследования по прочитанному тексту

Уровень мыслительных Навыки высокого порядка
Навыков

Задание

Прочитайте текст.

Подумайте, какая информация, содержащаяся в тексте, может стать интересной для ученых-исследователей.

Сформулируйте и запишите три вопроса и три идеи, которые могут стать толчком для будущих исследований в информационных технологиях.

Что уже сделано

Согласно госпрограмме «Цифровой Казахстан», республика все же не начинает свой путь с нуля в создании новых технологий. Так, еще в 90-е годы стартовала государственная программа по форсированному индустриально-инновационному развитию, инициирована программа международного образования «Болашак», в 2005 году начато формирование «электронного правительства».

Также в Казахстане уже создан ряд элементов инновационной экосистемы, функционируют СЭЗ «ПИТ «Алатау», АОО «Назарбаев университет», запущен международный технопарк Astana hub. 3/4 взрослого населения страны имеет базовый уровень цифровой грамотности, более 3/4 имеют доступ в интернет.

Одним из шагов к созданию условий для перехода к информационному обществу стала государственная программа «Информационный Казахстан-2020», утвержденная в 2013 году. В качестве фундамента для цифровой трансформации экономики страны данная программа способствовала развитию следующих факторов: перехода к информационному обществу, совершенствованию государственного управления, созданию институтов «открытого и мобильного правительства», росту доступности информационной инфраструктуры не только для корпоративных структур, но и для граждан страны.

Дескриптор

Обучающийся:

- формулирует вопросы по прочитанному тексту для предполагаемого исследования;
- формулирует идеи по прочитанному тексту для предполагаемого исследования.

Русский язык

11 класс (Естественно – математическое направления)

Раздел «Экология: нефтяная и ядерная промышленность»

Цель обучения: 11.1.1 Понимать основную и детальную, скрытую информацию текстов разных жанров, высказывая критическое отношение к позиции автора
Критерий оценивания Обучающийся:

- Определяет основную и детальную информацию текста, выражает свое мнение

Уровень мыслительных навыков Знание и понимание

Задания 1

Прочитайте тексты. Какая информация в текстах является основной, а какая – детальной?

2. Определите целевую аудиторию текстов.
3. Сформулируйте проблему, поднимаемую авторами
4. Определите позицию авторов.
5. Выскажите своё отношение к поднимаемой проблеме.

Холизм — новый взгляд на природу

Научиться с уважением относиться к природе очень важно. И не только потому, что она удовлетворяет основные наши потребности (в пище, воде и воздухе), но и потому, что у нее есть полное право существовать и развиваться по своим собственным законам. Когда мы поймем, что каждый из нас — тоже составная часть мира природы, и не будем отделять себя от нее, тогда мы сполна осознаем всю важность охраны всех до единой форм жизни, из которых и состоит природа.

Холизм (от английского слова «хоол» — целое) рассматривает природу как единое целое, сплошную переплетающуюся сеть жизни, а не механическое соединение ее разрозненных частей. И если мы разорвем отдельные нити в этой сети, это рано или поздно приведет к гибели всей сети. Иначе говоря, уничтожая растения и животных, мы уничтожаем самих себя.

Задания 2

- *Какая работа ведется по экологическому воспитанию подрастающего поколения?*

- Экологическое воспитание подрастающего поколения имеет важное социальное значение для всего общества. В связи с этим, министерством проводится активная работа по внедрению экологических уроков, предметов, лекций в общеобразовательных учреждениях.

- *Как Вы уже говорили, в последнее время вопросы экологии стали очень актуальны. С чем это связано и как министерство работает с общественностью?*

- Вопросы экологии повсеместно выходят сегодня на первый план. Это, прежде всего, связано с тем, что люди стали понимать, что от состояния

окружающей среды напрямую зависит их жизнь и здоровье. И это не преувеличение, все мы хотим жить в экологически чистой и благополучной среде.

В связи с этим, взаимодействие с общественностью является важной составляющей деятельности министерства.

Также в Год экологии правительство республики выделило средства на обновление материально-технической базы: закуплены транспортные средства высокой проходимости, снегоходы, лодочные корпуса и моторы, химико-аналитическое оборудование, форменное обмундирование. И это не весь перечень мероприятий, которые проводятся в рамках Года экологии. О нормотворческой деятельности и других мероприятиях более подробно мы расскажем в конце года.

Источник: Пресс-служба Минприроды РС(Я)

Дескриптор Обучающийся

- определяет основную информацию прослушанного текста;
- определяет детальную информацию прослушанного текста;
- определяет целевую аудиторию прослушанного текста;
- определяет позицию автора;
- формулирует проблему;
- выражает свое мнение по поднимаемой проблеме .

Раздел «Экология: нефтяная и ядерная промышленность»

Тема урока

Цель обучения: 11.2.1 Понимать главную, детальную, скрытую информацию сплошных и несплошных текстов, критически оценивая авторскую позицию

Критерий оценивания Обучающийся

- Понимает информацию несплошного текста, оценивая авторскую позицию

Уровень мыслительных навыков Понимание

Задание

Рассмотрите инфографику и ответьте на предложенные вопросы.

- Какова авторская позиция? Выразите свое мнение. Приведите аргументы.
- Какие приемы позволили автору передать основную мысль текста?
- Приведите аргументы.

Дескриптор

Обучающийся

- ✓ формулирует авторскую позицию;
- ✓ выражает собственное мнение;
- ✓ приводит аргументы;
- ✓ аргументирует свой ответ

«Русский язык»

10 класс (Общественно – гуманитарное направление)

Тема «Имидж Казахстана: современный и исторический обзор»

Цели обучения: 10.3.4 -создавать тексты различных типов и жанров научно-популярного подстиля (статья, эссе, очерк, конспект), публицистического стиля (заметка, пресс-релиз, путевой очерк) с учетом цели, целевой аудитории и речевой ситуации

Критерий оценивания

Обучающийся:

- создаёт текст публицистического стиля (очерк);
- с учетом цели, целевой аудитории и речевой

ситуации.

Уровень мыслительных навыков: Навыки высокого порядка

Задание

Прочитайте высказывания зарубежных политиков о Казахстане.

На основе этих высказываний напишите очерк «Образ Казахстана глазами зарубежных политиков».

1.«Казахстан может служить примером мирного сосуществования различных наций. Можно рассматривать многообразие как благословение, а не как бич. Благодаря вам, различные этнические, культурные, религиозные и профессиональные группы, которые составляют эту великую нацию, могут участвовать в принятии тех решений, которые влияют на их жизнь. Это жизненно важно». *Генеральный секретарь ООН Кофи Аннан, 2002 г.*

2.«Молюсь о Казахстане и его жителях с тем, чтобы эта великая страна в разнообразии своих этнических, культурных и религиозных компонентов развивалась в духе справедливости, солидарности и мира. Казахский народ! На тебя возложена ценная миссия — созидать страну в знак истинного прогресса». *Римский Папа Иоанн-Павел II, 2001 г.*

3. «Я думаю, есть страны, которым стоит поучиться у Казахстана. В этом смысле лидерство Казахстана мне кажется особенно важным. В вашей стране в мире живут люди разных национальностей, действует даже Ассамблея народа Казахстана. Это важно и для западного мира признать, что Казахстан сегодня в числе немногих стран в регионе, которая может быть союзником любой страны». Алек Брук-Красный, депутат Ассамблеи штата Нью-Йорк, 2014 г.

Дескриптор

Обучающийся

- ✓ пишет текст на заданную тему;

- ✓ пишет в соответствии со стилем;
- ✓ пишет текст логично, последовательно;
- ✓ пишет текст для определённой целевой аудитории.

Раздел «Искусство и литература: различные формы художественного выражения»

Тема урока «Различные формы художественного выражения»

Цель обучения: 10.2.5 Формулировать вопросы и идеи для исследования по прочитанному тексту.

Критерий оценивания Обучающийся

- Формулирует вопросы и идеи для исследования по прочитанному тексту .

Уровень мыслительных навыков: Навыки высокого порядка

Задание

Прочитайте текст. Какой вид искусства вы считаете наиболее значимым, более затрагивающим эмоции и чувства? Почему? Дайте развёрнутый ответ (5-7 предложений) на вопрос, используя основную информацию текста для подтверждения своего мнения.

Первоначально искусством называли высокую степень мастерства в каком-либо деле. Это значение слова присутствует в языке до сих пор, когда мы говорим об искусстве врача или учителя, о боевом искусстве или ораторском. Позже понятие «искусство» стали все чаще использовать для описания особой деятельности, направленной на отражение и преобразование мира в соответствии с эстетическими нормами, т.е. по законам прекрасного. При этом первоначальное значение слова сохранилось, так как для создания чего-то прекрасного требуется высочайшее мастерство.

Предметом искусства являются мир и человек в совокупности их отношений друг с другом.

Форма существования искусства - художественное произведение (поэма, картина, спектакль, кинофильм и т.д.).

Искусство также использует особые средства для воспроизведения реальной действительности: для литературы это слово, для музыки - звук, для изобразительного искусства - цвет, для скульптуры -объем.

Цель искусства двойственна: для творца - это художественное самовыражение, для зрителя -наслаждение красотой. Вообще красота так же тесно связана с искусством, как истина с наукой и добро - с моралью.

Искусство - важная составная часть духовной культуры человечества, форма познания и отражения окружающей человека действительности. По потенциалу осмысления и преобразования действительности искусство не уступает науке. Однако способы осмысления мира наукой и искусством различны: если наука использует для этого строгие и однозначные понятия, то искусство - *художественные образы.*

Искусство как самостоятельная *форма общественного сознания* и как отрасль духовного производства выросло из производства материального, было первоначально вплетено в него в качестве хотя и эстетического, но сугубо утилитарного момента. *Человек* по натуре художник, и он всюду так или иначе стремится вносить красоту. Эстетическая деятельность человека постоянно проявляется в *труде*, быту, общественной жизни, а не только в искусстве. Происходит эстетическое освоение мира человеком общественным.

Дескриптор

Обучающийся

- даёт развёрнутый ответ (5-7 предложений) на вопрос;
- ясно формулирует свою точку зрения;
- использует информацию из текста для подтверждения своего мнения (не менее 2-х аргументов).

Раздел

«Человек: права и свободы»

Тема урока

Эссе на тему: «Законы нужны не только для того, чтобы устрашать граждан, но и для того, чтобы помогать им» (Вольтер)

Цели обучения: 10.3.5 -писать разные виды эссе, в том числе критическое, анализируя научную и публицистическую литературу, выражая и обосновывая свое согласие/ несогласие с автором

Критерии оценивания:

- Пишет текст эссе, анализируя информацию и выражая свою позицию.

Уровень мыслительных навыков: Навыки высокого порядка

Задание

Напишите эссе-рассуждение на тему: *«Законы нужны не только для того, чтобы устрашать граждан, но и для того, чтобы помогать им» (Ф.Вольтер)*

- Приведите интересный пример из жизни/ фильма/литературы.
- Раскройте свою точку зрения по данному вопросу, используйте в письме изобразительно-выразительные средства (сравнение, фразеологизм, эпитеты).
- Соблюдайте особенности жанра, правильно расставляйте знаки препинания.

Дескриптор:

Обучающийся

- ✓ пишет текст в соответствии с заданным жанром;

- ✓ выражает собственную позицию по поднимаемой проблеме;
- ✓ приводит убедительные аргументы в защиту своей точки зрения .

Раздел «Экология души»

Тема урока «Экология души»

Цель обучения: 10.2.7 -извлекать и синтезировать информацию из различных источников, сопоставлять разные точки зрения;

Критерий оценивания: Извлекает и синтезирует информацию из различных источников, сопоставляет разные точки зрения

Уровень мыслительных

навыков: Навыки высокого порядка

Задание

Почему в современную эпоху актуален вопрос об экологии души?
Ответьте на вопрос, используя информацию из текста и личный опыт.

Д.С. Лихачев писал: "... экология не должна ограничиваться задачами сохранения окружающей нас биологической среды. Человек живет не только в природной зоне, но и в среде, созданной культурой его предков и им самим. Сохранение культурной среды – задача не менее важная, чем сохранение окружающей природы. Если природа необходима человеку для его биологической жизни, то культурная среда не менее необходима для его духовной, нравственной жизни”.

Сергей Островой.

Человек — он ведь тоже природа,
Он ведь тоже закат и восход.
И четыре в нем времени года,
И особый в нем музыки ход.
И особое таинство цвета,
То с жестоким, то с добрым огнем.
Человек — он зима, или лето,
Или осень с грозой и дождем.
Все вместил в себя — версты и время,
И от атомных бурь он ослеп.
Человек — он и почва, и семя,
И сорняк среди поля, и хлеб.
И какая в нем брезжит погода?
Сколько в нем одиночества? Встреч?
Человек — он ведь тоже природа —
Так давайте природу беречь!

Дескриптор

Обучающийся

- ✓ даёт развёрнутое определение выражению, основываясь на информации из текста; делает вывод на основе сопоставления информации из 2-х текстов;
- ✓ использует информацию из прочитанного текста;
- ✓ даёт развёрнутый ответ на вопрос;
- ✓ приводит пример из личного опыта.

Русский язык

11 класс (Общественно – гуманитарное направление)

Раздел «Социальное неравенство как глобальная проблема в обществе»

Тема урока: «Социальное неравенство как глобальная проблема в обществе»

Цели обучения: 11.2.2 -выявлять роль цвета, шрифтового многообразия, звука и графических изображений, гиперссылок в передаче основной мысли текста.

11.3.1 -. составлять разные виды плана, в том числе план опорная схема;

Критерии - определяет основную информацию текста;

оценивания: - передает основную мысль в виде плана-опорной схемы.

Уровень мыслительных навыков Навыки высокого порядка

Задание

Используя текст, создайте свою опорную схему.

Соблюдайте алгоритм действий.

1. Внимательно изучите предложенный текст.
2. Выделите цветом ключевые слова и словосочетания.
3. Разделите текст на смысловые части.
4. Представьте в виде схемы.

Каждый теоретически способен стать успешным в жизни, но многие так и не реализуют свои цели. Это зависит от желания и трудоспособности, удачи, таланта и множества неучтенных факторов, непосредственно влияющих на социальное неравенство.

Наблюдая за окружающими людьми, понимаешь, что неравенство утверждает нашу непохожесть, уникальность. Цицерон вообще признавал равенство людей только перед законом. Вслед за философами идею неравенства активно поддержали инженеры человеческих душ – писатели.

Н. А. Бердяев в книге «Философия неравенства» писал: «Равенство есть метафизическая идея и социальная правда должна быть основана на достоинстве каждой личности, а не на равенстве». Л. Толстой же был уверен, что «людей можно только одинаково уважать и любить, но нельзя сделать высокого человека равным с малорослым, сильного со слабым, быстроумного с тупоумным, горячего с холодным».

В жизни слишком много причин, не позволяющих человеку достичь абсолютного равенства. Многие из них объективны и исторически оправданы.

Дескриптор *Обучающийся*

- ✓ - анализирует информацию прочитанного текста;
- ✓ - выделяет основную информацию;
- ✓ - создает сплошной текст, используя основную информацию

Раздел «Социальное неравенство как глобальная проблема в обществе»

Тема урока «Социальное неравенство в современном мире. Активные и пассивные конструкции»

Цель обучения: 11.4.3 - соблюдать синтаксические нормы (при пассивных конструкциях с возвратными глаголами и краткими страдательными причастиями, в безличных предложениях), стилистическую норму основную информацию текста;

Критерии оценивания: - соблюдает синтаксические нормы

Уровень мыслительных

навыков: Знание и понимание

Задания

Прочитайте текст и выполните задания.

1. Назовите предложение, в котором заключена основная мысль текста.

2. Найдите в тексте предложение с возвратным глаголом, определите значение этого глагола. Установите, к пассивным или активным конструкциям относится данное предложение

Социальное неравенство определяют как положение, при котором люди не имеют равного доступа к социальным благам. Социальное неравенство анализируется на двух уровнях.

Во-первых, неравенство рассматривается как социальный признак, поскольку не существует общества без социального неравенства.

Борьба партий, групп, классов – это борьба за обладание большими возможностями, правами, преимуществами. Такой подход характерен для теории дифференциации социальных функций, выполняемых различными классами вследствие разделения труда. Общество нуждается в неравенстве как источнике жизнеобеспечения и развития.

Во-вторых, неравенство всегда рассматривается как неравноправные отношения между людьми, группами, в связи с чем некоторые ученые видят причины этого в профессиональном статусе, в обладании собственностью, властью, в личных качествах человека. Приведем некоторые мнения.

С точки зрения марксизма причиной социального неравенства является неравное отношение людей к собственности, неравное распределение общественного богатства.

М. Вебер рассматривал собственность, власть и престиж как три взаимодействующих фактора, лежащих в основе иерархии в обществе. Различия в правах собственности порождают экономические классы, различия, имеющие отношение к власти, порождают политические партии, а различия в престиже дают статусные группировки.

Современный исследователь Б. Барбер среди критериев социального неравенства называет: а) престиж профессии; б) степень власти; в) доход, богатство; г) образование

Дескриптор

Обучающийся

- ✓ - выделяет основную информацию;
- ✓ - определяет основную информацию;
- ✓ - выделяет в тексте изученную грамматическую категорию

Раздел «Театр в современном мире»

Тема урока «Современный театр»

Цель обучения: 11.3.4 -создавать тексты различных типов и стилей

(аннотация, статья, репортаж, публичное выступление)

с учетом цели, целевой аудитории и речевой ситуации;

уместно использовать цитирование;

Критерий оценивания Обучающийся

- - создаёт текст публицистического стиля (статья);

- с учетом цели, целевой аудитории и речевой ситуации;

- - соблюдает орфографические нормы

использует лексику публицистического стиля,

- стилистические фигуры в соответствии

с целью и ситуацией общения .

Уровень

мыслительных навыков: Навыки высокого порядка

Задание

Прочитайте текст. Напишите статью о любом из театров Казахстана

Театры Казахстана в XXI веке

Говоря о современном положении театрального искусства Казахстана, можно представить его как маленькое "царство-государство". В нем все прекрасно, потому что все по-разному. Здесь представлен и традиционный

драматический государственный уклад по всем языковым и возрастным направлениям, и независимое движение лицедейских мастеров и театральных лабораторий

Происходит развитие форм: есть и драматические большие, и камерные, и уличные балаганные постановки, и читки. В театральном мире Казахстана есть конкуренция, а значит и качественный прогресс.

У каждого театра есть свой пул поклонников. И, как вы могли догадаться, это все – только про Алматы. В скобках с перечислениями характеристик райских театральных домов поставьте сами очень известные имена "плодоовощных" ("АРТиШОК") и цифробуквенных сцен (28theatre). Что касается остальных регионов Казахстана – это великая культурная пустошь. Всё достаточно мирно и застойно, за исключением некоторых всплесков. Например, Темиртау, когда их ТЮЗ взорвался постановкой "RE: ОБЛОМОВ", но это скорее личное достижение продюсера и драматурга Ольги Малышевой.

В одном из интервью сама Ольга отмечала, что к нам все тенденции приходят с десятилетним опозданием, что, в общем-то, объясняет более длительный срок отставания, например, в Нур-Султане. Хотя и здесь приятные моменты случаются. В русском театре драмы имени М. Горького это происходит, когда приезжает заграничный режиссер, или в казахском театре имени К. Куанышбаева - когда интерпретируют острый материал типа Кизи.

Но театральное искусство – это не только драматургия, актеры и режиссеры. Это еще работа тех, кто живет вне сцены: художники по свету, костюму, гриму, постановщики, монтировщики, оформители звука, художественные руководители театров, заведующие литературной частью.

К сожалению, ни один вуз в Казахстане не готовит художников по свету – специалистов, без которых театр был бы лишь плоскостью. Служенье муз не терпит суеты, но терпит низкие оклады. Молодые кадры проходят тщательный отбор не только способностью пробиться в устоявшийся традиционный строй театра, но и возможностью удержаться в нем во временах и нравах.

На невидимых фронтах постановочных и планировочных цехов за крошечные зарплаты работают старожилы театра. А если таковых уж и нет, то бесконечная текучесть кадров обеспечена стопроцентно и по той же причине. Здесь разговоры про среднюю заработную плату в полмиллиона – это смех сквозь слезы. Конечно, речь идет о муниципальных или государственных театрах. И это касается всего коллектива.

Актерское мастерство в Казахстане оттачивается в "колыбелях" Асанали Ашимова и Евгения Обаева в Алматы. Кузница кадров есть и в Нур-Султане – это мастерские "Кыз-Жибек казахского кино" Меруерт Утекешевой, народной артистки Гульжан Аспетовой, мастеров сцены А. Омара, Лейлы Бекназар, Сергея и Натальи Матвеевых.

Сегодня выпускники этих мастерских совмещают работу на театральных подмостках и в киноиндустрии.

(: <https://ru.sputniknews.kz/theaters/20190327/9675093/kazakhstanskij-teatr-zhivet-ili-vyzhivaet.html>)

Дескриптор

Обучающийся

- ✓ пишет текст в соответствии с заданным жанром;
- ✓ выражает собственную позицию по поднимаемой проблеме;
- ✓ приводит убедительные аргументы в защиту своей точки зрения .

Русская литература (Общественно – гуманитарное направление)

10 класс

Раздел. «Лишние люди»

Тема: «А. С. Пушкин «Евгений Онегин»

Цель обучения: 10.1.1 Понимать термины: золотой век, онегинская строфа, мотив, роман-эпопея, роман в стихах, психологизм, фабула.

Критерий оценивания: Обучающийся

- ✓ Дает определение терминам

Уровень мыслительных навыков: Знание и понимание

Задание

Соотнесите термин и его определение Ответ запишите в виде буквенно-цифрового сочетания

Термин	Ответ	Определение
1. Золотой век русской поэзии		А) содержание событий в их последовательной связи - причинно-следственной и временной
2. Роман в стихах		Б) повторяющийся компонент литературного произведения, обладающий повышенной значимостью.
3. Мотив		В) плеяда гениев искусства слова пушкинской поры, которые благодаря своему изысканному и непревзойденному творческому мастерству, определили дальнейшее развитие русской культуры
4. Фабула		Г) совокупность событий и отношений между персонажами в произведении, разворачивающиеся во времени и пространстве. При этом события и взаимоотношения персонажей вовсе не обязательно подаются читателю в причинно-следственной или временной последовательности
5. Сюжет		В) помимо эпических средств изображения действительности (движение сюжета, развитие характеров и т. п.) использует лирические (стихотворная форма, образ лирического героя,

		"замещающего" повествователя, лирические отступления, прямое, открытое выражение чувств и переживаний, отношения автора к героям, особая эмоциональность).
		.

Раздел «Лишние люди»

Тема урока: «А.С. Пушкин. «Евгений Онегин».

Цели обучения: 10. 1.6 давать развернутый аргументированный ответ на проблемный вопрос, ссылаясь на текст произведения, выражая собственное мнение о теме и образах.

Критерий Обучающийся:

Оценивания:- демонстрирует критический взгляд на предложенные цитаты о герое произведения, анализируя и комментируя их, подкрепляя свое мнение соответствующими цитатами из произведения

Уровень мыслительных навыков: Навыки высокого порядка

Задание

Прочитайте. Какое из предложенных ниже высказываний, на ваш взгляд, больше всего подходит для характеристики Евгения Онегина?

- «Молодость, здоровье, богатство, соединённые с умом, сердцем: чего бы, кажется, больше для жизни и счастья?» (В. Белинский).
- «...Страдающий эгоист... его можно назвать эгоистом поневоле...» (В. Белинский).
- «...Это бездельник, потому что он никогда ничем не занимался, человек, лишний в той сфере, в которой находится...» (А. Герцен).
- «Человек определяется тем, каков он наедине со своей совестью» (О. Волков).

Для оформления своей мысли используйте ПОПС-формулу:

- 1) изложите свою мысль: «Я считаю, что...»;
- 2) объясните причину появления этой мысли: «Потому что...»;
- 3) приведите аргументы в поддержку вашей позиции: «Например...»;
- 4) сделайте вывод: «Таким образом, ...».

Дескриптор

Обучающийся

- ✓ высказывает свое мнение;
- ✓ объясняет свой выбор высказывания;
- ✓ приводит аргументы в защиту своей позиции;
- ✓ делает общий вывод.

Раздел. «Герой нашего времени»

Тема: «Основные проблемы в романе Ч. Айтматова «Плаха»

Цель обучения: 10.3.2 - сравнивать художественное произведение с произведениями других видов искусства, характеризуя сходства и различия в способах и приемах, создающих целостное восприятие образов, оценивая степень эмоционального воздействия.

Критерий оценивания: *Обучающийся*

- сравнивает тексты и произведения других видов искусства, анализируя содержание, определяя авторскую позицию

Уровень мыслительных навыков: Знание и понимание

Задание

1. Прочитайте фрагмент 1, определите авторскую позицию по отношению к данной ситуации.

Фрагмент 1. Ч. Айтматов «Плаха»

И тут поистине точно гром с неба - снова появились те вертолеты. В этот раз они летели слишком скоро и сразу пошли угрожающе низко над всполошившимся поголовьем сайгаков, дико кинувшихся вскачь прочь от чудовищной напасти. Это произошло круто и ошеломительно быстро - не одна сотня перепуганных антилоп, обезумев, потеряв вожakov и ориентацию, поддалась беспорядочной панике, ибо не могли эти безобидные животные противостоять летной технике. А вертолетам точно только того и надо было - прижимая бегущее стадо к земле и обгоняя его, они столкнули его с другим таким же многочисленным поголовьем сайгаков, оказавшимся по соседству, и, вовлекая все новые и новые встречные стада в это моюнкумское светопреставление, сбивали с толку панически бегущую массу степных антилоп, что еще больше усугубило бедствие, обрушившееся на парнокопытных обитателей никогда ничего подобного не знавшей саванны. И не только парнокопытные, но и волки, их неразлучные спутники и вечные враги, оказались в таком же положении.

Когда на глазах Акбары и ее стаи случилось это жуткое нападение вертолетов, волки сначала притаились, от страха вжимаясь в корневища чиев, но затем не выдержали и бросились наутек от проклятого места. Волкам надо было исчезнуть, унести ноги, двинуться куда-нибудь в безопасное место, однако именно этому не суждено было осуществиться. Не успели они отбежать подальше, как послышалось содрогание и гудение земли, как в бурю, - неисчислимая сайгачья масса, гонимая по степи вертолетами в нужном им направлении, со страшной скоростью катилась вслед за ними. Волки, не успев ни свернуть, ни притаиться, оказались на пути живого всеокрушающего потока громадного, набегающего, точно туча, поголовья. И если бы они на секунду приостановились, то неминуемо были бы растоптаны и раздавлены под копытами сайгаков, настолько стремительна была скорость этой плотной, потерявшей всякий контроль над собой животной стихии. И только потому, что волки не сбавили шагу, а, наоборот, в страхе припустили еще сильнее, они остались в живых. И теперь уже они сами оказались в плену, в гуще этого великого бегства, невероятного и немислимого, - если вдуматься, ведь волки спасались вместе со своими жертвами, которых они только что готовы были

растерзать и растащить по кускам, теперь же они уходили от общей опасности бок о бок с сайгаками, теперь они были равны перед лицом безжалостного оборота судьбы.

Такого - чтобы волки и сайгаки бежали в одной куче - Моюнкумская саванна не видывала даже при больших степных пожарах.

А побоище длилось. Врезаясь на машинах в гущу загнанных, уже выбивающихся из сил сайгаков, отстрельщики валили животных направо и налево, еще больше нагнетая панику и отчаяние. Страх достиг таких апокалипсических размеров, что волчице Акбаре, оглохшей от выстрелов, казалось, что весь мир оглох и онемел, что везде воцарился хаос и само солнце, беззвучно пылающее над головой, тоже гонимо вместе с ними в этой бешеной облове, что оно тоже мечется и ищет спасения и что даже вертолеты вдруг онемели и уже без грохота и свиста беззвучно кружатся над уходящей в бездну степью, подобно гигантским безмолвным коршунам... А отстрельщики-автоматчики беззвучно палили с колена, с бортов "уазиков", и беззвучно мчались, взлетая над землей, машины, беззвучно неслись обезумевшие сайгаки и беззвучно валились под прошивающими их пулями, обливаясь кровью...

Задание

2. *Послушайте песню Владимира Высоцкого «Охота на волков»*<https://www.youtube.com/watch?v=gsx9cHowNRA> (Охота на волков»), сравните с эпизодом из фрагмента 1.

- определите сходства и различия в способах и приемах, создающих целостное восприятие образов.

Дескриптор Учащийся

- ✓ сравнивает фрагменты текстов,
- ✓ анализирует содержание текстов;
- ✓ определяет авторскую позицию

Раздел «Семейные ценности»

Тема: «Л.Н. Толстой. «Война и мир».

Цель обучения: 10.3.2 - сравнивать художественное произведение с произведениями других видов искусства, характеризуя сходства и различия в способах и приемах, создающих целостное восприятие образов, оценивая степень эмоционального воздействия

Критерий Обучающийся

- - определяет способы и приемы создания образов;
- - оценивает эмоциональное воздействие произведения

Уровень мыслительных навыков: Навыки высокого порядка

Задание

1. Проанализируйте иллюстрацию «Наташа у постели раненого князя Андрея» с одноименным эпизодом романа. Обратите внимание на портреты, характеры героев, композицию, детали интерьера эпизода и рисунка; приемы, использованные писателем и художником. Как они помогают воплощению идейного замысла авторов?

«Война и мир». Том 3. Часть третья. Глава XXXII

Эпизод «Наташа у постели раненого князя Андрея»

Наташа, та самая живая Наташа, которую из всех людей в мире ему более всего хотелось любить тою новою, чистою, божескою любовью, которая была теперь открыта ему, стояла перед ним на коленях. Он понял, что это была живая, настоящая Наташа и не удивился, но тихо обрадовался. Наташа, стоя на коленях, испуганно, но прикованно (она не могла двинуться) глядела на него, удерживая рыдания. Лицо ее было бледно и неподвижно. Только в нижней части его трепетало что-то.

Князь Андрей облегчительно вздохнул, улыбнулся и протянул руку.

- Вы? - сказал он. - Как счастливо!

Наташа быстрым, но осторожным движением подвинулась к нему на коленях и, взяв

осторожно его руку, нагнулась над ней лицом и стала целовать ее, чуть дотрогиваясь губами. - Простите! — сказала она шопотом, подняв голову и взглядывая на него. - Простите меня!

- Я вас люблю, - сказал князь Андрей.

- Простите...

- Чтò простить? — спросил князь Андрей.

- Простите меня за то, чтò я сде... лала, - чуть слышным прерывным шопотом проговорила Наташа и чаще стала, чуть дотрогиваясь губами, целовать руку. - Я люблю тебя больше, лучше чем прежде,

- сказал князь Андрей, поднимая рукой ее лицо, так чтоб он мог глядеть в ее глаза. Глаза эти, налитые счастливыми слезами, робко, сострадательно и радостно-любовно смотрели на него. Худое и бледное лицо Наташи с распухшими губами было более чем некрасиво, оно было страшно. Но князь Андрей не видел этого лица, он видел сияющие глаза, которые были прекрасны. Сзади их послышался говор.

Петр камердинер, теперь совсем очнувшийся от сна, разбудил доктора.

- Это чтò такое? — сказал доктор, приподнявшись с своего ложа.

- Извольте итти, сударыня.

В это же время в дверь стучалась девушка, посланная графиней, хватившеюся дочери.

Как сомнамбулка, которую разбудили в середине ее сна, Наташа вышла из комнаты и, вернувшись в свою избу, рыдая упала на свою постель.

С этого дня, во время всего дальнейшего путешествия Ростовых, на всех отдыхах и ночлегах, Наташа не отходила от раненого Болконского, и доктор должен был признаться, что он не ожидал от девицы ни такой твердости ни такого искусства ходить за раненым.

Дескриптор

Обучающийся

- ✓ знает и определяет способы и приемы создания образов;
- ✓ оценивает эмоциональное воздействие произведений разных видов искусства.

Русская литература (Общественно – гуманитарное направление)

11 класс

Раздел. «Человек в эпоху перемен»

Тема урока . Р. Бредбери. «Улыбка».

Цель обучения 11.1.2 Понимать содержание художественного произведения и его роль в литературном процессе, критически осмысливая, выражать своё отношение к услышанному или прочитанному

Критерий оценивания Обучающийся

- выражает отношение к прочитанному, критически оценивая содержание произведения;
- даёт критическую оценку произведению, объясняя
- собственное отношение к проблематике.

Уровень мыслительных навыков: Понимание

Задание

Дайте развёрнутые ответы на вопросы.

1. Почему главным героем рассказа Р. Бредбери «Улыбка» является ребёнок? Каким описывает его автор? Докажите своё мнение при помощи цитат из текста.

2. Сформулируйте тему рассказа Р. Бредбери «Улыбка». Объясните, почему вы так считаете.

3. Сформулируйте идею рассказа Р. Бредбери «Улыбка». Объясните, почему вы так считаете.

Дескриптор:

- ✓ понимает значение образа главного героя;
- ✓ объясняет свою точку зрения;
- ✓ формулирует тему произведения;
- ✓ приводит цитаты из текста для доказательства своего мнения;

Раздел. «Человек в эпоху перемен»

Тема урока Б.Л. Пастернак. «Доктор Живаго».

Цель обучения: 11.1.6 - давать развернутый аргументированный ответ на проблемный вопрос, ссылаясь на литературный материал, выражая собственное мнение о теме, проблеме, системе образов

Критерий оценивания Обучающийся

- даёт критическую оценку произведению, объясняя собственное отношение к проблематике.

Уровень мыслительных навыков: Понимание

Задание

Определите, что сближает лирического героя одноименного стихотворения Б.Пастернака с героем трагедии Шекспира.

Гамлет

Гул затих. Я вышел на подмости.

Прислонясь к дверному косяку,

Я ловлю в далёком отголоске,

Что случится на моём веку.

На меня наставлен сумрак ночи

Тысячью биноклей на оси.

Если только можно, Авва Отче,

Чашу эту мимо пронести.

Я люблю твой замысел упрямый

И играть согласен эту роль.

Но сейчас идет другая драма,

И на этот раз меня уволь.

Но продуман распорядок действий,

И неотвратим конец пути.

Я один, всё тонет в фарисействе.

Жизнь прожить – не поле перейти.

1946 г.

Дескриптор

Обучающийся:

- ✓ понимает значение образа главного героя;
- ✓ верно формулирует тему произведения;
- ✓ верно формулирует идею произведения;
- ✓ объясняет свою точку зрения.

Русская литература

10 класс (Естественно – математическое направления)

Раздел «Герой нашего времени»

Тема урока М.Ю. Лермонтов. «Герой нашего времени». . Образ Печорина

Цель обучения: 10.2.5 - характеризовать героев произведения, определяя их роль и значение в системе персонажей;

Критерий оценивания Обучающийся:

- определять способы выражения авторского отношения к героям, проблемам, поясняя позицию автора примерами из текста.

Задание

Перечитайте монолог Печорина из главы «Бэла» со слов «у меня несчастный характер».

- Почему исповедь Печорина удивила Максима Максимыча?

- Что в монологе заставляет страдать и сострадать читателя?

...у меня несчастный характер; воспитание ли меня сделало таким, бог ли так меня создал, не знаю; знаю только то, что если я причиною несчастья других, то и сам не менее несчастлив; разумеется, это им плохое утешение – только дело в том, что это так. В первой моей молодости, с той минуты, когда я вышел из опеки родных, я стал наслаждаться бешено всеми удовольствиями, которые можно достать за деньги, и разумеется, удовольствия эти мне опротивели. Потом пустился я в большой свет, и скоро общество мне также надоело; влюблялся в светских красавиц и был любим, – но их любовь только раздражала мое воображение и самолюбие, а сердце осталось пусто... Я стал читать, учиться – науки также надоели; я видел, что ни слава, ни счастье от них не зависят нисколько, потому что самые счастливые люди – невежды, а слава – удача, и чтоб добиться ее, надо только быть ловким. Тогда мне стало скучно... Вскоре перевели меня на Кавказ: это самое счастливое время моей жизни. Я надеялся, что скука не живет под чеченскими пулями – напрасно: через месяц я так привык к их жужжанию и к близости смерти, что, право, обращал больше внимание на комаров, – и мне стало скучнее прежнего, потому что я потерял почти последнюю надежду. Когда я увидел Бэлу в своем доме, когда в первый раз, держа ее на коленях, целовал ее черные локоны, я, глупец, подумал, что она ангел, посланный мне сострадательной судьбою... Я опять ошибся: любовь дикарки немногим лучше любви знатной барыни; невежество и простосердечие одной так же надоедают, как и кокетство другой. Если вы хотите, я ее еще люблю, я ей благодарен за несколько минут довольно сладких, я за нее отдам жизнь, – только мне с нею скучно... Глупец я или злодей, не знаю; но то верно, что я также очень достоин сожаления, может быть больше, нежели она: во мне душа испорчена светом, воображение беспокойное, сердце ненасытное; мне все мало: к печали я так же легко привыкаю, как к наслаждению, и жизнь моя становится пустее день ото дня; мне осталось одно средство: путешествовать. Как только будет можно, отправлюсь – только не в Европу, избави боже! – поеду в Америку, в Аравию, в Индию, – авось где-нибудь умру на дороге! По крайней мере я уверен, что это последнее утешение не скоро истощится, с помощью бурь и дурных дорог». Так он говорил долго, и его слова врезались у меня в памяти, потому что в первый раз я слышал такие вещи от двадцатипятилетнего человека, и, бог даст, в последний...

Дескриптор Обучающиеся:

- раскрывают внутренний мир главного героя

Раздел Герой нашего времени

Тема урока М.Ю. Лермонтов. «Герой нашего времени».

Цель обучения: 10.1.5 пересказывать текст произведения или эпизод, творчески переосмысливая содержание и используя образные средства.

Критерий оценивания Обучающийся:

- - находит в тексте и выразительно читает наизусть цитаты, фрагменты, связанные с выражением авторской позиции.

Задание

Проанализировать фрагмент произведения, в котором встречается изображаемое на картинке (на выбор) и объяснить, как данный фрагмент способствует пониманию смысла произведения.

- ✓ - из текста, соответствующий изображению;
- ✓ - комментирует место и роль эпизода в композиции произведения;
- ✓ - анализирует художественные детали, помогающие раскрыть замысел автора;
- ✓ - обосновывает свое мнение цитатами из текста

Дескрипторы:
находит отрывок

Раздел «Семейные ценности»

Тема урока «Л.Н. Толстой. «Война и мир»

Цель обучения: 10.3.2 - сравнивать художественное произведение с произведениями других видов искусства, характеризуя сходства и различия, влияющие на целостное восприятие образов, оценивая степень эмоционального воздействия;

Критерий: Обучающийся

- определяет средства изображения образов;
- характеризует сходство и различие.

Задание

1. Сравните иллюстрацию к роману «Ночь в

Отрадном» с одноименным эпизодом романа.

- Какой вы увидели героиню в романе и на иллюстрации?
- Удалось ли художнику передать магическую красоту лунной ночи и характер героини?
- Каким образом?
- Актуальна ли проблема, затронутая автором романа?

«Война и мир». Том 2. Часть третья. Глава II
Эпизод «Ночь в Отрадном»

Князь Андрей встал и подошел к окну, чтоб отворить его. Как только он открыл ставни, лунный свет, как будто он настороже у окна давно ждал этого, ворвался в комнату. Он отворил окно. Ночь была свежая и неподвижно-светлая. Перед самым окном был ряд подстриженных деревьев, черных с одной и серебристо-освещенных с другой стороны. Под деревьями была какая-то сочная, мокрая, кудрявая растительность с серебристыми кое-где листьями и стеблями. Далее за черными деревьями была какая-то блестящая росой крыша, правее большое кудрявое дерево, с ярко-белым стволом и сучьями, и выше его почти полная луна на светлом, почти беззвездном, весеннем небе. Князь Андрей облокотился на окно и глаза его остановились на этом небе.

Комната князя Андрея была в среднем этаже; в комнатах над ним тоже жили и не спали. Он услышал сверху женский говор.

-Только еще один раз, - сказал сверху женский голос, который сейчас узнал князь Андрей.

- Да когда же ты спать будешь?- отвечал другой голос. - Я не буду, я не могу спать, что ж мне делать! Ну, последний раз... Два женские голоса запели какую-то музыкальную фразу, составлявшую конец чего-то.- Ах какая прелесть! Ну,

теперь спать, и конец. - Ты спи, а я не могу, - отвечал первый голос, приблизившийся к окну. Она видимо совсем высунулась в окно, потому что слышно было шуршанье ее платья и даже дыханье.

Всё затихло и окаменело, как и луна и ее свет и тени. Князь Андрей тоже боялся пошевелиться, чтобы не выдать своего невольного присутствия.

- Соня! Соня! - послышался опять первый голос. - Ну, как можно спать! Да ты посмотри, что за прелесть! Ах, какая прелесть! Да проснись же, Соня, — сказала она почти со слезами в голосе. - Ведь эдакой прелестной ночи никогда, никогда не бывало.

Соня неохотно что-то отвечала.

- Нет, ты посмотри, что за луна!... Ах, какая прелесть! Ты поди сюда. Душенька, голубушка, поди сюда. Ну, видишь? Так бы вот села на корточки, вот так, подхватила бы себя под коленки, - туже, как можно туже, - натужиться надо и полетела бы. Вот так!

- Полно, ты упадешь.

Послышалась борьба и недовольный голос Сони:

- Ведь второй час.

- Ах, ты только всё портишь мне. Ну, иди, иди.-Опять всё замолкло, но князь Андрей знал, что она всё еще сидит тут, он слышал иногда тихое шевеленье, иногда вздохи.-Ах, Боже мой! Боже мой! что ж это такое!- вдруг вскрикнула она. -Спать так спать! - и захлопнула окно.

Дескриптор Обучающийся

- комментирует место и роль эпизода в композиции произведения;

- анализирует художественные детали, помогающие раскрыть замысел автора;- обосновывает свое мнение цитатами из текста

11 класс (Естественно – математическое направления)

Раздел. Человек в эпоху перемен

Тема урока: А.А. Блок. Стихотворения из сборника «Страшный мир», цикл «Стихи о Прекрасной даме», поэмы (по выбору учителя).

Цель обучения: 11.2.8 Анализировать средства и приёмы создания образов, художественного пространства и времени, изобразительные средства и фигуры поэтического синтаксиса, объяснять, с какой целью их использует автор

Критерий оценивания

- Анализирует средства и приёмы создания образов, художественного пространства и времени

Задание

Прочитайте стихотворение А.А. Блока и выполните задания.

Девушка пела в церковном хоре
О всех усталых в чужом краю,
О всех кораблях, ушедших в море,
О всех, забывших радость свою.

Так пел её голос, летящий в купол,
И луч сиял на белом плече,
И каждый из мрака смотрел и слушал,
Как белое платье пело в луче.

И всем казалось, что радость будет,
Что в тихой заводи все корабли,
Что на чужбине усталые люди
Светлую жизнь себе обрели.

И голос был сладок, и луч был тонок,
И только высоко, у Царских врат,
Причастный Тайнам, — плакал ребёнок
О том, что никто не придет назад.

1. Укажите средства и приёмы создания образа лирического героя в стихотворении. Приведите примеры из текста.

2. Укажите средства и приёмы изображения художественного пространства в стихотворении. Приведите примеры из текста.

3. Укажите средства и приёмы изображения художественного времени в стихотворении. Приведите примеры из текста.

4. Объясните, каким образом художественные средства помогают автору раскрыть идею произведения.

Дескриптор Обучающийся

- указывает средства и приемы создания образа ;
- приводит примеры из стихотворений;
- указывает средства и приемы изображения художественного пространства;
- указывает средства и приемы изображения художественного времени ;
- объясняет роль приемов и художественных средств в раскрытии идеи стихотворения

Раздел «Человек в эпоху тоталитарного режима»

Тема урока: «А.А. Ахматова. Стихи и поэмы» (по выбору учителя)

Цель обучения 11.1.1. Понимать термины: ретроспекция, серебряный век, имажинизм, символизм, футуризм, акмеизм

Критерий оценивания Обучающийся

- Понимает значение термина

Задание

Соотнесите термин и его определение

<i>Термин</i>	<i>Определение</i>
1. Серебряный век	А. Образное название периода в истории русской поэзии, относящегося к концу XIX — началу XX века
3. Имажинизм	В. Художественный приём, обращение к прошлому героя (героев), воссоздание предшествовавших событий.
5. Футуризм	С. Появившееся в России после октябрьского переворота 1917 года литературное течение, провозгласившее образ самоцелью произведения, а не средством выражения сути содержания и отражения действительности.
4. Символизм	Д. Художественное течение в искусстве первых двух десятилетий 20 века. Главным содержанием этого направления было экстремистское революционное свержение старого мира, его эстетики в частности, вплоть до языковых норм.
6. Акмеизм	Е. Литературное течение, противостоящее символизму и возникшее в начале 20 века в России. Представители этого направления провозглашали материальность, предметность тематики и образов, точность слова

Дескриптор Обучающийся

- - правильно сопоставляет термины и определения

Раздел «Человек в эпоху тоталитарного режима»

Тема урока: «А.А. Ахматова. Стихи и поэмы»(по выбору учителя)

Цель обучения: 11.3.2 Сравнить художественное произведение с произведениями других видов искусства, характеризуя сходства и различия, влияющие на целостное восприятие образов, проблематики, оценивая степень эмоционального воздействия

Критерий оценивания Обучающийся

- Сравнивает художественное произведение с произведениями других видов искусства

Уровень мыслительных навыков Понимание и ответы на вопросы

Навыки высокого порядка

Задание

Рассмотрите иллюстрации к поэме "Реквием" А. Ахматовой. Сравните поэму с иллюстрациями. Охарактеризуйте сходства и различия в средствах и приёмах, используемых авторами для раскрытия идеи, проблематики произведений.

Дескриптор   *Обучающийся*

- называет сходства в средствах и приёмах, раскрывающих идею произведений;
- указывает отличия в средствах и приёмах, раскрывающих идею произведений

Қазақ тілі мен әдебиеті

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнінен формативті бағалауға арналған тапсырмалар
10-сынып

Еңбек нарығы және сұраныс.

Балғабек Қыдырбекұлы «Теміржолшы» бөлімі

Оқу мақсаты: 10.3.6.1 мәтін мазмұнындағы деректі ақпаратты толық анықтап, негізгі ойға өз көзқарасын білдіру және оны бағалау.

Бағалау критерийі

Білім алушы

- Мәтіндегі деректі ақпараттарды анықтап, өз пікірін білдіреді

Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу, Қолдану

Тапсырма

Мәтінді оқып, төмендегі сұрақтарға жауап беріңіз.

Еңбек нарығы дегеніміз жұмыс күшін тауар ретінде сату, сатып алу туралы экономикалық қатынастар жүйесі. Еңбек нарығында кәсіпкерлер мен еңбекке қабілетті адамдар арасында белгілі бір қарым-қатынастар орнатылады. Сондықтан еңбек нарығы, бұл сұраныс пен ұсыныс механизмі арқылы белгілі бір жұмыс көлемі мен еңбек ақы деңгейі анықтайтын экономикалық орта.

Еңбек нарығының атқаратын қызметтері қоғамдағы еңбектің ролімен анықталады:

Әлеуметтік қызметі – адамдардың қалыпты табыс деңгейі мен қолайлы жағдайын қамтамасыз етумен сипатталады.

Экономикалық қызметі – адамдардың еңбегін тиімді пайдалану, бөлу, реттеумен сипатталады.

Ынталандыру қызметі – еңбек нарығына қатысушылар арасында бәсеке қабілеттілікті ынталандыру, жоғары тиімді еңбекке қызығушылығын арттыру, адамдардың біліктілігін жоғарылатумен сипатталады.

Сұрақтар:

- 1) Еңбек нарығы деген сөзге қандай анықтама беруге болады?

- 2) Еңбек нарығының атқаратын қызметтері? Мысал келтіріңіз.
- 3) Еңбек нарығындағы адамдардың әлеуметтік қызметі немен сипатталады?
- 4) Еңбек нарығындағы адамдардың экономикалық қызметі немен сипатталады?
- 5) Еңбек нарығындағы адамдардың ынталандыру қызметі немен сипатталады?

2. «Гамбургер» әдісі бойынша негізгі ойға өз пікіріңізді білдіріңіз.

- 1) Позиция
- 2) Дәлелдер (біріншіден, екіншіден, үшіншіден)
- 3) Қорытынды

Дескриптор
Білім алушы

- сұрақтарға жауап береді;
- өз пікірін дәлелдеп айтады;
- қорытынды жасайды

Оқу мақсаты: 10.2.2.1 ғылыми-көпшілік және публицистикалық мәтіндергесүйеніп, монолог және диалог құрау, сөз әдебі мен сөйлеу этикеті формаларын орынды қолданып, тыңдаушыға әсер ету

Бағалау критерийі
Білім алушы

- Мәтінге сүйеніп, диалог немесе монолог құрастырады.
- Сөз әдебі мен сөйлеу этикеті формаларын орынды қолданады

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану

Тапсырма

Мәтін мазмұны бойынша жұпта диалог құрастырыңыздар. Диалог барысында төмендеуісінілған сөйлеу этикеті формаларын қолданыңыздар.

Сөз әдебі мен сөйлеу этикеті формалары: сіз қалай ойлайсыз; сіздің пікіріңізше,...; мен сіздің пікіріңізбен толықтай келісемін; кешіріңіз, бірақ мен басқаша ойлаймын; сіздің осы туралы ойыңызды білсем деп едім; өте құнды пікір айттыңыз.

Еңбек нарығы мен сұраныс

Қоғамдағы алатын орнына байланысты адамдар тобы таптарға(кластарға) бөлінеді. Оны мынадай пирамидадан көруге болады: пирамиданың төменгі жағындағы ең үлкен тап – жалдамалы жұмысшылар, яғни жұмысшлар мен

қызмет көрсетушілер. Олардың жеке зауыт-фабрикалары немесе жері жоқ, кірісі – кәсіпкерден немесе мемлекеттен алатын жалақысы. Орта бөлігін ұсақ меншік иелері алады (кооператорлар, өзіне жұмыс істейтіндер). Пирамиданың жоғарғы жағында кәсіпкерлер (жұмыс берушілер) орналасқан. Олар – кіріс әкелетін өндірісі, қаржысы барлар. Пайда табу үшін төменгі тап мүшелерін жалға алады.

Дескриптор

Білім алушы

- ✓ мәтін бойынша жұбына 3 сұрақ қояды;
- ✓ сұрақтарға толық сөйлеммен жауап береді;
- ✓ жауап беруде мәтін ақпараттарын қолданады;
- ✓ сұхбаттасуда ұсынылған клишелерді қолданады.

Отандық өнеркәсіп өнімі. Ғ. Мұстафин «Қарағанды» романынан үзінді» бөлімі

Оқу мақсаты: 10.2.1.1 ғылыми-көпшілік және публицистикалық стильдегі мәтіндерден күрделі сөздердің жасалу жолын анықтау, ауызша мәтін құрауда орынды қолдану

Бағалау критерийі

Білім алушы

- Күрделі сөздердің жасалу жолын анықтайды
- Ауызша мәтін құрауда орынды қолданады

Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу, Қолдану

Тапсырма

1. Мәтіннен күрделі сөздерді анықтап, жасалу жолдарына қарай жіктеңіз.

Өнеркәсіптің дамуы

Өнеркәсіп – Қазақстанның халықшаруашылығының жетекші саласы. Ұзақ уақыт бойы майдан қажеттіліктерін өтеген өнеркәсіп кәсіпорындары енді бейбіт өнімді шығара бастады. Ауыр индустрия кәсіпорындары салынды. Қазақ металлургия зауытының құрылысы аяқталды. Ақтөбе ферроқорытпа зауытының қуаттылығы күшейді, «Қаратау» кен-химия комбинаты өз жұмысын бастады. Жергілікті отынға негізделген энергетика дамыды. Жеңіл өнеркәсіп және азық-түлік өнеркәсібі әрі қарай дамып, әртараптандырылды. Халық тұтынатын тауарлар түрі көбейіп, тауарлардың сапасы артты. Республикада

қара, түсті металлургия, мұнай-газ өнеркәсібі, өнеркәсіптің химия және мұнай-химия салалары ілгері дамыды.

Соколов-Сарыбай тау-кен байыту комбинаты, Павлодар алюминий зауыты, Өскемен титан-магний комбинаты, Балқаш тау-кен металлургия комбинаты өз жұмысын жандандырды. Мұнай өндіретін өнеркәсіп жылдам дамыды. Қазақстанның мәшине жасау саласы ауылшаруашылығына қызмет көрсетуге бағытталды. «Қазақсельмаш» зауытында жаңа қуатталықтар іске қосылды, олар ауылшаруашылық мәшинелердің құрамдас бөлшектерін, жаңа мәшинелер мен жабдықтарды шығаруда. Соның арқасында егіншілік пен шаруашылық салаларында механикаландыру басталды. Заманауи техникамен жабдықталған Шымкент және Өскемен зауыттары қуатты болды.

(Өндірістің дамуы материалынан)

Қос сөз	Біріккен сөз	Тіркес сөз	Қысқарған сөз

2. Күрделі сөздер мен мәтіндегі ақпараттардың көмегімен өнеркәсіп орындарын ұйымдастырушы ұйымның өкілі мен тілші арасында сұхбат әзірлеңіздер

Дескриптор

Білім алушы

- ✓ күрделі сөздерді жіктеп жазады;
- ✓ жұпта сұхбат дайындайды;
- ✓ ақпараттар мен күрделі сөздерді қолданады.

Оқу мақсаты: 10.1.4.1 прозалық шығарманы тыңдау, шығармада көтерілген жалпыадамзаттық мәселені айқындау

Бағалау критерийі

Білім алушы:

- Прозалық шығарма үзіндісінен жалпыадамзаттық мәселені анықтайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу, Қолдану

Тапсырма

1. Мәтінде суреттелген Қарағандыны бүгінгі күнмен байланыстырып, көтерілген мәселені анықтаңыз.

Айлар, жылдар өтті. Шахталар мүлде өзгерді. Шахта өзгерісі бүкіл Қарағандыны өзгертті. «Техника бәрін шешеді» демейді қазір, «Кадр бәрін шешеді» дейді. Техника жасалды, енді соны еркін меңгеру жарысы кетіп барады. Жаңа техникадан туған стахановтық қозғалыс шеттегі кішкентай шурфтарға, дала кезген бұрғышы партияларға дейін жайылды. Бадия,

атбарабан, бу, қайла бір кезде Қарағандыны қозғаушы зор күш болса, бұл кезде кертартушы күш есебінде қатардан шығуға айналды. Электр түсті алға. Көміршілердің қолында — врубмашина, электровоз, электрлі балға, конвейерлер ойнайды.

Бұрынғы қолбұранды жалғыз ғана шахтаның орнына енді машиналанған жетпіс-сексен шахта бар. «Жаңа Қарағанды», «Көмірлі Қарағанды» деп, қала екіге бөлінді. Жаңасына облыс орталығы орнады.

Осы күндердің бірінде, жаңа қалада, үш қабат сұр үйдің екінші қабатындағы кең кабинетте Мейрам жалғыз жүр. Мақпал қара қою шашына некен-саяқ ақ енген. Жасы әлі отыздың ішінен шықпаса да, ой басып, ауыр жүр. Екі қолы артында, қора жақтағы терезеге келіп, фонтанға қарады. Фонтан маңы еккен ағаш, гүл, электр фонарьлары... Алақандай аумақ суға, шамға, өсімдіктерге бөленген соң жан саясы болып тұр...

- Әр корпусқа осы керек!— деді Мейрам ішінен.- Су, электр байлығы болмай, қалада нағыз мәдениет байлығы болмайды.

Соны айтты да Мейрам бөгелмей шығып кетті. Тыста домалақ мұрын бала жігіт мәшиненің есігін аша қарсы алды. Қалалық советтің алдына келгенде Қанабек мінді машинаға. Жалпақ жонды жоталай жатқан күрең жолдардың біріне түсіп алып, көмірлі Қарағандыға тартты. Екіқаланыңарасы он екі километр. Тарам-тарам, шиырқұмайт жолдардыерсілі-қарсылыағылғанжүкмашиналарыойыптастаған окоп. Мәшинееркінжүреалмайкеледі. Мейрам өзі ұстады рөлді.

- Қалада қазір жүздеген машина бар,- деді Мейрам.— Жүздеген шофер басшыларын жетелеумен жүр. Жүздеген үй қызметшілері бар, олар хозьякаларын бағумен жүр. Өз үйін баға алмаған хозьяка, өз машинасын жүргізе алмаған басшы, «мүгедек» емес пе? Сол «мүгедекті» бағушыларөндірушіболса, өндірісбұдан да алғакетереді.

Мәтінде суреттелген Қарағанды	Бүгінгі Қарағанды	Көтерілген мәселе

Дескриптор
Білім алушы

- ✓ ақпараттарды өзара сәйкестендіреді;
- ✓ адамдардың арасындағы қарым-қатынасты анықтайды;
- ✓ диаграммағатүсіреді.

«Қазақ киносы мен театрының қазіргі келбеті.

Дулат Исабеков «Әпке» драмасы»бөлімі

*Оқу мақсаты:*10.3.1.1 мәтіндегі негізгі және қосымша ақпараттардыанықтай отырып, факті мен көзқарасты ажырату, мәтінидеясымен байланысын анықтау

Бағалау критерийі

Білім алушы

- Мәтіндегі негізгі және қосымша ақпараттарды анықтайды;
- Ақпараттардың мәтін идеясымен байланысын көрсетеді.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу, Қолдану

Тапсырма

1. Мәтіннен 1 негізгі және 2 қосымша ақпаратты анықтаңыз.

Театр – сахналық өнердің өмір көріністерін драмалық әрекет арқылы көрермендердің көз алдында актерлер күшімен бейнелейтін бір түрі; ойын-сауық немесе спектакль; түрлі сахналық ойын-сауықтар, сонымен қатар жалпы мәдени шаралар өткізілетін орын-жай.

Театрдың тарихи жағынан қалыптасып, даму, өсіп-өркендеу жолы әрбір ұлттың, әр халықтың өмір-тұрмысымен, олардың жалпы тарихымен және тұрлаулы мәдениетімен тығыз байланысты. Басқа өнер түрлері сияқты театр өнері де қоғамдық ой-сананың негізгі бір формасы болып табылады.

Театр да өнердің өзге салалары секілді өзіне тән ерекшеліктері бар. Ол – әдебиет, музыка, кескіндеме, архитектура, би және кинематографияның мәнерлі амал-тәсілдерін бойына жинақтаған синтездік өнер. Мұның өзі сахна мен көрермендердің рухани ой-сезім күйлерінің бір-бірімен өзара ұштасуын, оған қоса спектакльді жасаушылар мен көпшілік қауымның арасындағы жалпы мақсаттың ортақ болып, бір арнадан шығуын талап етеді.

Негізгі ақпарат	
Қосымша ақпарат	

2. Мәтін идеясын жазады.

Дескриптор

Білім алушы

- ✓ мәтіннен негізгі ақпаратты беретін бір сөйлемді жазады;
- ✓ екі қосымша сөйлемді жазады;
- ✓ мәтін идеясын жазады.

Оқу мақсаты: 10.4.1.1 публицистикалық және ғылыми стильдің жанрлық және стильдік ерекшеліктеріне сай тілдік құралдарды орынды қолданып, интервью жазу

Бағалау критерийі

Білім алушы

- Жанрлық және стильдік ерекшеліктерге сай тілдік құралдарды қолдана отырып, интервью жазады.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу, Қолдану

Тапсырма

«Сіз отандық фильмдерді көресіз бе?» тақырыбында өзіңіз тұратын қалатұрғындарымен жүргізілген сұхбат мәтінін жазыңыз.

Дескриптор

Білім алушы

- ✓ сұхбат алатын адамдарды анықтайды;
- ✓ сұхбат алушыларға қатысты 3-4 сұрақ құрастырады;
- ✓ жанрға сай жазады;
- ✓ интервьюдің толық мазмұнын жазады.

«Ұлттық экологиялық мәдениет.

Қадыр Мырзалиев «Аралым» өлеңі» бөлімі

Оқу мақсаты: 10.1.2.1 мәтінді тыңдай отырып, негізгі идеяларды (ақпараттарды) қысқаша түртіп жазу (конспектілеу), жазбаға сүйеніп мәтін мазмұнын түсіндіру.

Бағалау критерийі

Білім алушы

- Негізгі идеяларды түртіп жазады
- (конспектілеу);
- мәтіннің мазмұнын түсіндіреді.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу, Қолдану

1. Тапсырма

- a. Берілген мәтінді тыңдап, өлеңде кездесетін мәселелерді түртіп жазып алыңыз.

АРАЛ

Құла түздің, құлқын шөлдің
дауасы —
Көк теңізден таппасыңды
табасың.
Қазақ бірақ атапты оны Арал
деп,
Мұхитым деп санаған соң
даласын!
Жазирада желмаямен желгелі
Жағасына жайғасыпты ел келіп.
Жеңіп алған теңіз деген атақты
ол

Жаралғанмен о басында көл
болып.
Туған жерде мен ештеңе
талғаман.
Тұзды сордың ащысы да бал
маған.
Талай ғасыр емгенменен
Аралды
Татыр шөлдің өзі қақтай
алмаған.
Сырды теңіз сімірудей сімірді.
Теңізді құм сіңірудей сіңірді.

Бүгін Арал армандайды күшсам
деп
Бұрандаған өзендерін Сібірдің.
Көңіл шөлін қалай ғана
жеңбейін,
Теңіз жанын ұққандаймын мен
кейін...
Осал болса жатар ма еді бұл
теңіз
Мұхиттан да жоғары ұстап
деңгейін!
Қос дария құшағына толғанда,
Ұлан асыр дәулет деген ол
манда.
Мақтанасың,
Мақтанбайсың қалайша,
Тауың түгіл теңіз биік болғанда!

Өлең шумақтарындағы негізгі тірек сөздер	Мәселе
1.	
2.	
3.	

2. Толтырылған кестеге сүйеніп, мәтінді ауызша мазмұндаңыз.

Дескриптор

Білім алушы

- ✓ мәтіндегі маңызды тірек сөздерді табады;
- ✓ туындаған мәселерді анықтайды;
- ✓ мәтіннің мазмұнын айтады.

Оқу мақсаты: 10.3.2.1 ғылыми-көпшілік және публицистикалық стильдегі мәтіндердің (мақала, эссе, тезис, интервью, баспасөз парағы) құрылымы мен рәсімделуін білу, жанрлық және тілдік ерекшеліктерін талдау

Бағалау критерийі

Білім алушы

- Түрлі стильдегі мәтіндердің құрылымы мен рәсімделуін анықтайды;
- Стильдердің жанрлық, тілдік ерекшеліктеріне талдау жасайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану

Тапсырма

Мәтін құрылымын, стилі мен жанрын анықтаңыз. Тілдік ерекшелігін талдап, түсіндіріңіз.

Қазақ халқы тумасынан табиғатты сүйіп өскен, қоршаған ортаға үлкен ілтипатпен қараған халық. Бұған күні кешеге дейін туған өңіріміздің табиғатының таза болғандығы дәлел.

Кейін ғылыми-техникалық эволюция болды, көптеген ірі өнеркәсіптер іске қосылды. Өкінішке қарай, ғылым мен техниканың ғаламат жетістіктері, оның жойқын күшпен дамуы және адамзаттың барған сайын ашкөздікпен табиғатты тонауы биосферадағы жаратылыстың тепе-теңдік заңдарын бұзды. Нәтижесінде жеріміздің ауасы тарылып, өзен-көлі бүлініп, жайылымдардың топырағы тілініп, қоршаған ортамыз - Жер-анамыз көз алдымызда алып тоза бастады. Мұның соңы азнаған желге, қышқылды жаңбырға, ормандардың мезгілсіз қурауына, ауа райының бұзылуына, қоршаған ортаның әр түрлі улы қосылыстарымсен ластануына әкеліп соқтырды. Қоршаған ортадағы тепе-теңдік бұзылды. Адамдардың денсаулығы нашарлап, ауру түрлері көбейді.

Ж.Жатқанбаев. «Экология негіздері»

Мәтіннің стилі	
Мәтіннің жанры	
Стильге тән тілдік ерекшеліктер	
Мәтіннің құрылымы	

Дескриптор
Білім алушы

- ✓ мәтіннің стилін анықтайды;
- ✓ мәтіннің жанрын анықтайды;
- ✓ мәтіннен стильге тән 3 дәлел келтіреді;
- ✓ мәтіннің құрылымын анықтайды.

«Мұхит тіршілік мекені.

Әбдіжәміл Нұрпейсов «Қан мен тер» бөлімі

Оқу мақсаты: 10.2.4.1 мәтіндегі бөлімдердің, абзацтардың орналасу тәртібін, ақпараттың тақырыппен байланысын анықтау, оған түсініктеме беру.

Бағалау критерийі

Білім алушы

- Мәтіндегі бөлімдердің, абзацтардың орналасу тәртібін,
- ақпараттың тақырыппен байланысын анықтап, түсініктеме береді.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Білу, қолдану

Тапсырма

Мәтіндегі абзацтардың ретін анықтап, әр абзацтағы негізгі ойға қатысты ат қойыңыз.

Мәтіннің бөліктері	Орналасу реті	Абзац тақырыбы
Бұндай көрініс Орталық Азия елдеріне де тән. Себебі соңғы жиырма жыл ішінде аймақтағы жоғары демографиялық өсу қарқынына байланысты суға деген сұраныс 40 пайызға өсері сөзсіз. БҰҰ ның Даму Бағдарламасының мәліметі бойынша Орталық Азиядағы суды бассейндік басқаруды және тиімді пайдалану мәселесін реттей алмау салдарынан олардың жылдық шығыны 1,7 млрд долларды құрайды.		
Орталық Азия аймағындағы экологиялық мәселелердің ішінде ерекше маңызды, әрі әлі де болса шешімін таба алмай отырған – су		

<p>мәселесі. 1990 жылдардың басында аймақ елдері трансшекаралық су ресурстары мәселесіне тап болды. Орталық Азия аймағының табиғи ресурстары, оның ішінде су ресурсы да трансшекаралық зонада қалып қойды. Себебі біртұтас Кеңестер Одағының аумағында болған көптеген өзендер енді екі немесе одан көп елдердің аумағынан өтеді, сондай ақ суаттарды бірнеше мемлекеттер бақылайды және жылдан жылға су тапшылығы артып келеді.</p>		
<p>Су тапшылығына түсіп отырған елдерде ХХІ ғасырдың басында Жер беті халқының 70 пайыздан астамы тұрады. Кембридж университеті ғалымдарының болжамы бойынша 2025 жылға қарай жағдай бұдан да күшейе түсуі мүмкін, сол уақытта дүниежүзі халқының 80 пайызынан көбі су жөніндегі күйзеліске және аса қатты күйзеліске түсіп отырған елдерде тұратын болады. Бұл елдердің үштен бірі апатты күйзеліске түседі, ал өздеріндегі су ресурстарын пайдалану көрсеткіші 60 пайыздан асатын болады</p>		

Дескриптор Білім алушы:

- ✓ мәтіндегі бөлімдердің, абзацтардың орналасу тәртібін анықтайды;
- ✓ абзацтарға ат қояды.

Оқу мақсаты: 10.3.3.1 әдеби шығармада көтерілген әлеуметтік-Қоғамдық мәселені талдау және кейіпкерлерді шынайы өмірмен салыстырып бағалау.

Бағалау критерийі

Білім алушы

Шығармада көтерілген әлеуметтік-қоғамдық мәселені талдайды;

Кейіпкерлерді шынайы өмірмен салыстырып, пікір білдіреді.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану

Тапсырма

Райдың үйіне жиналған балықшылар бүгін де теңіз жайын, балық жайын, ауа райын әңгімелеп, әр саққа жүгіртіп жатыр еді, аттылы біреу кеп есік алдына тоқтады. Дүрс етіп аттан түсті. Шылбырын босағаға байлай салды да, сәлем беріп кіріп келді.

- Шаруанды айт?– деді Еламан.
- Саған кісі керек дейді ғой.
- Иә, керек.
- Өзіңе мұз оятатын адам керек пе?

– Ал, керек.

– Ендеше, мені ал!

...Теңіз үстінің дауылы тіпті әлемет. Толқындар ірілене бастады. Қаптай соққан қара дауыл аралдың әуірім айқай желіне ұласты да, теңіз үсті түтігіп, уылдап-шуылдап, үйдей -үйдей толқындар су бетіне ереуілдеп ойнап шығады. Үйдей толқындар енді ес жиғызбады. Бірінен кейін бірі гүрілдеп келіп, онсыз да бір батып, бір шығып малтығып келе жатқан қайықты сүзеген бұқадай қағып етеді. Қайық төңкеріле жаздап, екі қапталымен су сабалай бастады. Балықшылар қараңғыда қайдан шыққандарын білмесе де, қара дауыл қуған үлкен мұздың ілгері жағы бір тұйыққа тірелгенін сезгенді. Түнде тоқымдай-тоқымдай мұздың бірінен-біріне секіріп жүргенде. Итжемес аяғы тайып суға кетті. Қолы, аяғы үсіген Құлтуманың қозғалуына шамасы жоқ. Мұздың ығында анадай жерде дір-дір тқағыпқалшылдап жатыр. Бұл екеуінен басқа тағы да үш кісі суға кетті ме, әлде ыққан мұзбен ұлы теңізге кетті ме, өлі ме , тірі ме белгісіз...

Ә.Нұрпейісов «Қан мен тер»

1. Сұрақтарға жауап беріңіз.

Кейіпкерлердің әңгімесі не туралы болды? Сөйлемді тауып жазыңыз.	
Теңізге шыққан балықшылар неге тап болды?	
Теңіз үстінде қандай жағдай орын алды?	

2. Балықшылардың өмірін бүгінгі қоғамда кімдердің өмірімен салыстырар едің?

Кестені толтыр

	Балықшылар	Бүгінгі қоғамның адамы
Ұқсастықтары		
Айырмашылықтары		
Сенің пікірің		

Дескриптор Білім алушы:

- ✓ сұрақтарға жауап береді;
- ✓ кейіпкерді өз кейіпкерімен салыстырады;
- ✓ пікірін білдіреді.

Иностранный язык

Formative Assessment for the unit «Imagination & Creativity»

Learning objectives

- use imagination to express thoughts, ideas, experiences and feelings;
- understand specific information in unsupported extended talk on a wide range of general and curricular topics, including talk on a limited range of unfamiliar topics;
- evaluate and comment on the views of others in a growing variety of talk contexts on a growing range of general and curricular topics;

Assessment criteria

- Discuss a topic in groups and suggest a solution for a problem;
- Evaluate and respond constructively to feedback from others and present information clearly to others.
- Speak coherently and in detail about the given topic, referring to personal experience whenever possible;
- use topic appropriate words in justifying their point of view

Level of thinking skills: Application and higher order thinking skills

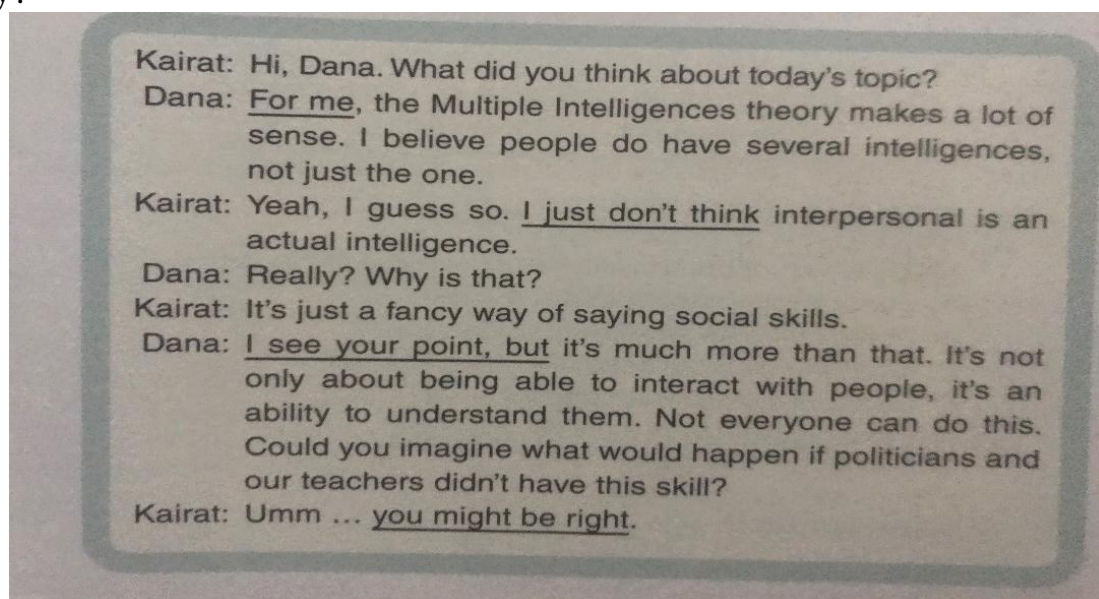
Task 1

Speak about imagination and creativity. What do the pictures show? Discuss and tell your partner.

Task 2

Express opinions: Read the dialogue below. Kairat and Dana are talking about their lecture time on the Multiple Intelligences theory. How does Dana feel about the theory?

Task 3

Replace the underlined phrases in the dialogue with the phrases from the useful language box.

Giving an opinion

- “In my experience...”
- “As far as I'm concerned...”
- “I'm absolutely convinced...”
- “Speaking for myself...”
- “In my opinion...”
- “Personally, I think...”
- “I'd say that...”
- “I'd suggest that...”

Agreeing / Disagreeing

I agree with what you said.

I agree with you/ him ...

There is no doubt about it that...

I (totally/completely/absolutely) agree or disagree with you.

I couldn't agree more.

I'd go along with that.

I feel same.

You're absolutely right.

Absolutely/Definitely/Exactly.

No doubt about it.

Descriptor

Task 1 A learner

selects useful information and discuss

Task 2 A learner

uses appropriate subject-specific vocabulary while speaking.

Task 3 A learner

replaces the underlined phrases and can use in their speech

Formative Assessment for the unit ...

Learning objectives

-use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about a wide increased range of general and curricular topics

-write independently about factual and imaginary past events, activities and experiences on a range of familiar general and curricular topics

Assessment criteria

- Apply topic related vocabulary in speech appropriately arranging words and phrases into well-formed sentences.
- Write sentences about real and imaginary past events connecting them into paragraphs.

Level of thinking skills: Knowledge and comprehension. Application.

Writing task

Which is your favorite TV show? What is it about? Write a text about it. Think about: name, type, plot, characters.

Paragraph 1: Introduction

Why do people watch TV show? What were the memorable events?

Paragraph 2: Trends and crazes

What music, show, films and fashions were popular? Do you like or dislike anything from the TV?

Paragraph 3: How had the world changed by the end of the decade?

Descriptor A learner:

- uses appropriate subject-specific vocabulary.
- writes about favorite TV show.

Formative assessment for the unit «Reading for Pleasure»

Learning objectives:

- read a wide range of extended fiction and non-fiction texts on familiar and unfamiliar general and curricular topics
- use a growing range of vocabulary, which is appropriate to topic and genre of the general and curricular topics

Assessment criteria:

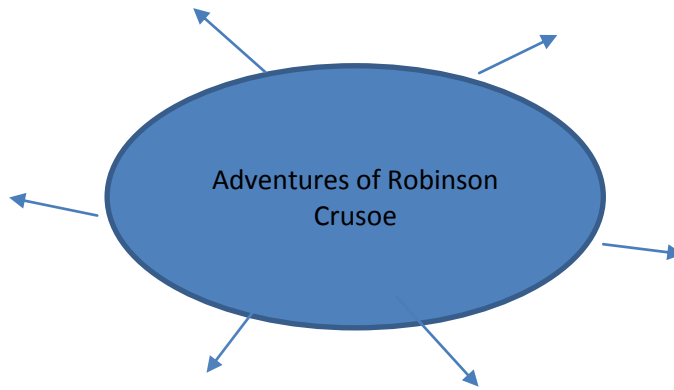
- Read the text for finding main ideas in it;

- Identify detail information in extended texts
- Apply topic related vocabulary in speech appropriately arranging words and phrases into well-formed sentences using linking words.

Level of thinking skills: Knowledge and comprehension. Application.

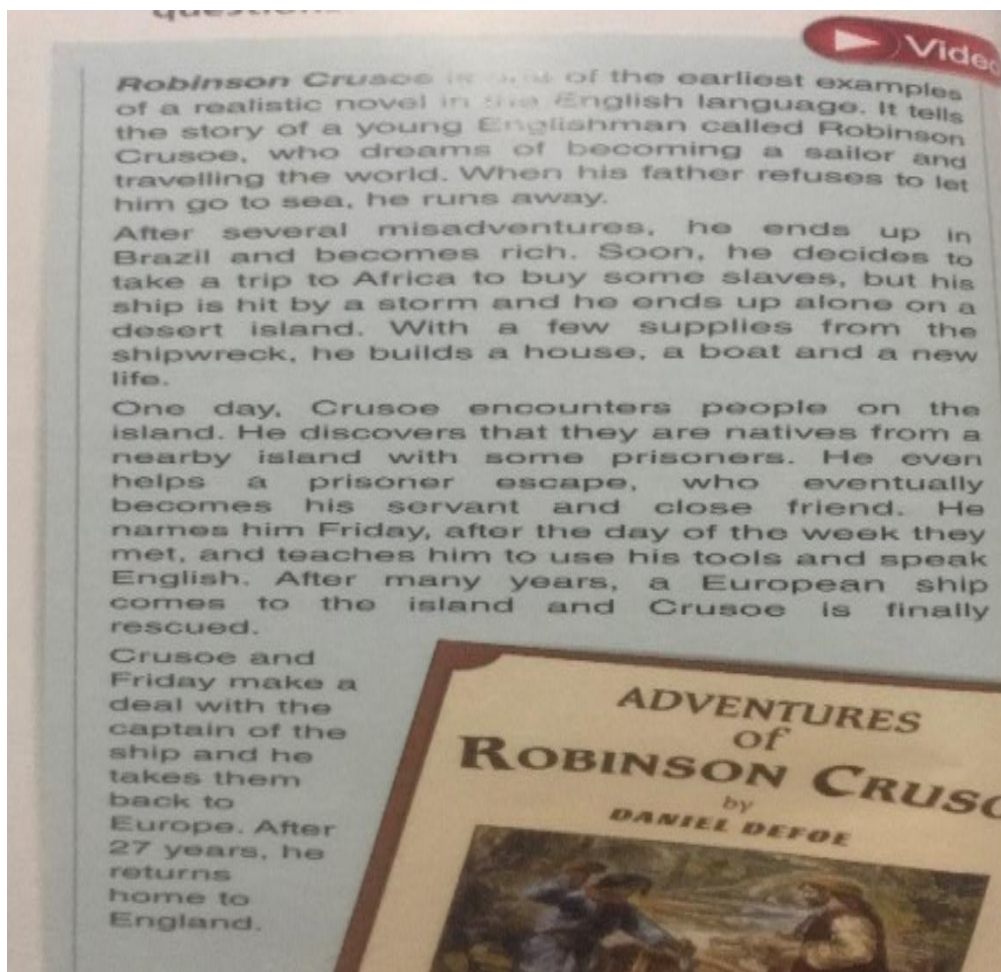
Task 1

Read the text “Adventures of Robinson Crusoe by Daniel Defoe” and make mind map.

Task 2

Read the text again and answer the following questions.

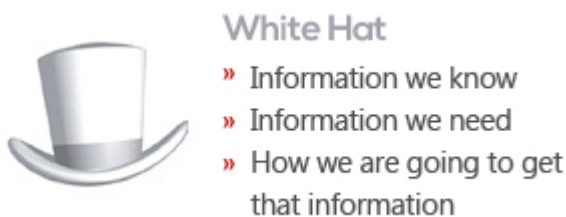
8. What is the main character's name?

9. Why did Crusoe run away from?
10. Where was Crusoe going when his ship was wrecked and why?
11. Where did he get up?
12. What problems are shown in the text?
13. Who is Friday?
14. How long did he stay on the island?

Task 3

Apply topic related vocabulary by using «Six hat analyses" and describe a white hat.

Descriptor A learner

- Task 1 reads the story and make mind map
- Task 2 answers the questions correctly with details and finds the correct information;
- Task 3 analyses the story using the method of “six hats”.

Formative assessment for the unit

Learning objectives:

- use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about an increased range of general and curricular topics
- recount extended stories and events on a wide range of general and curricular topics
- use a wide variety of question types on a wide range of familiar general and curricular topics.

Assessment criteria

- Demonstrate individual ability to use a dictionary or digital methods to trace meaning and extend vocabulary
- Identify the difference between fact and opinion in short texts

Level of thinking skills: Knowledge and comprehension. Applying.

Task 1

Read the extract from an adaptation of Robinson Crusoe to find out what problems Crusoe on the Island experienced. Think about weather-food-animals, loneliness, etc.

Task 2

Read the extract again. Decide if the statements (1-5) are T (true) or F (false).

6. Crusoe was completely happy living with his dog and parrot. _____

7. Crusoe was scared by a person _____
8. Crusoe found only one footprint _____
9. Crusoe had trouble sleeping that night _____
10. Crusoe was glad nobody saw his boat _____

Descriptor A learner

- reads the text;
- differentiates the weather, food, animals, loneliness etc;
- writes true or false for each sentence

Formative assessment for the unit

Learning objectives:

- use the meaning from context in extended texts on a wide range of familiar general and curricular topics, and some unfamiliar topics
- plan, write, edit and proofread work at text level with support on a limited range of general and curricular topics

Assessment criteria

- Connect sentences into paragraphs with basic connectors and linking words with some support
- Evolve arguments, reasons, and evidence for a limited range of written genres

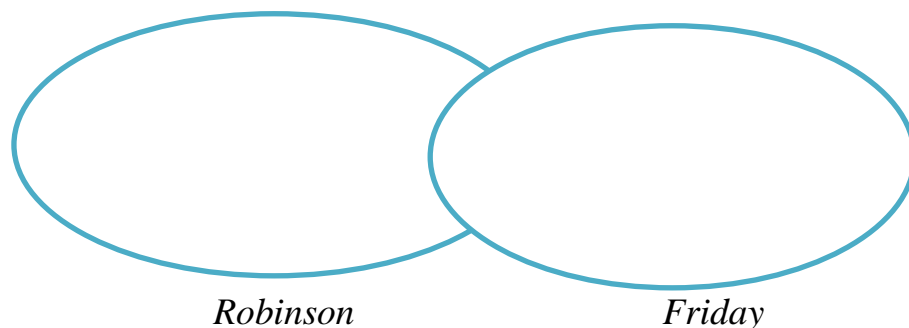
Level of thinking skills: Higher order of thinking

Task 1

Character analysis

Listen to a professor presenting the characters of Robinson Crusoe and Friday. Use the adjectives from the list to complete the Venn diagram.

Loyal open clever innocent shipwrecked brave

Descriptor A learner

- ✓ analyzes the characters;
- ✓ compares and contrast two characters and follows the structure;
- ✓ uses adjectives in the sentences and speech

Formative assessment for the unit

Learning objectives:

- use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about an increased range of general and curricular topics
- recount extended stories and events on a wide range of general and curricular topics
- use a wide variety of question types on a wide range of familiar general and curricular topics.

Assessment criteria:

- Read the text for finding main ideas in it;
- Identify the general information in extended fiction;
- Demonstrate the ability of writing grammatically correct sentences on familiar topics using Past tenses.

-

Level of thinking skills: Knowledge and comprehension. Application.

Task 1

Elements in fiction

Complete the gaps with the correct word.

- protagonist
- plot
- mood
- setting
- resolution
- narrator
- characters
- point of view
- climax
- flashback

The most important event

- 1 _____ the most important event in the story.
- 2 _____ how the story ends.
- 3 _____ events that make up a story.
- 4 _____ where and when the story takes place.
- 5 _____ people who take part in the story.
- 6 _____ the main character in the story.
- 7 _____ the feeling the story creates in the reader.
- 8 _____ the person who tells the story.
- 9 _____ 1st or 3rd person.

10 _____ a narrative passage that takes the reader back in time.

Descriptor A learner

- completes the gaps
- identifies the main idea of the sentences

Примеры заданий формативного оценивания по предмету «История Казахстана» 10 класс

Раздел: «Цивилизация: особенности развития»

Тема: «Центральная Азия: исторические и географические аспекты понятия»

Цель обучения: 10.1.1.1-использовать понятие «Центральная Азия» для характеристики историко-географических особенностей региона

Критерий оценивания: Исследуют формирование географического названия Центральная Азия.

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого уровня

Задание 1

Ученые	высказывания
<p>1.</p> <p>Карл Риттер</p>	<p>Центральная Азия-</p> <p>А) «... высокие внутренние районы Евразии, отделяя от нее полуострова и низменности... »</p>
<p>2.</p> <p>Александр фон Гумбольд</p>	<p>Б) «... территории к югу от Алтая и восточнее Памира (к востоку от Казахстана) »</p>
<p>3.</p> <p>Фердинанд фон Рихтгофен</p>	<p>В) «... бассейны внутренних стоков рек, а Каспийское и Аральское моря часть древнего моря, связанного с мировым океаном...(не вошли реки Каспийского и Аральского моря) »</p>
<p>1. Карл Риттер</p>	

2. Александр фон Гумбольд	
3. Фердинанд фон Рихтгофен	

Задание 2

А) Термин *Центральная Азия* соответствует территории Центральной Азии по примеру немецких ученых ?

Б) Какой критерий лежит в основе физико – географического определения Центральной Азии?

Задание 1.

Дескриптор: Обучающийся:

- ✓ - приводят в соответствие высказывания Карл Риттера
- ✓ - приводят в соответствие высказывания Александр фон Гумбольд
- ✓ - приводят в соответствие высказывания Фердинанд фон Рихтгофен

Задание 2.

Дескриптор

- ✓ а) определяют соответствие термина Центральная Азия и территории Центральной Азии
- ✓ б) дают оценку критериям определения географического названия.

Раздел: «Цивилизация Великой Стены»

Тема: «Истоки и особенности возникновения цивилизации Великой Стены (энеолит, эпоха бронзы) Организация единого народного ополчения»

Цель обучения: 10.1.2.4-характеризовать особенности древних археологических культур на территории Казахстана;

Критерий оценивания: Называют период и территорию культур Андроновского периода, исследуют культуры и выделяют их особенности, выявляют преемственность и взаимовлияние культур, дают оценку археологическим культурам.

Уровень мыслительных навыков: навыки мышления высокого уровня

Задание

Групповая работа

<i>Культуры</i>	<i>Период, территория</i>	<i>Особенности культуры</i>	<i>Преемственность, взаимовлияние</i>	<i>Археологические отличия</i>

Синташтинская культура				
Петровская культура				
Алакульская культура				
Федоровская культура				
Бегазы-дандыбаевская культура				

Критерий Дескриптор:

Называют период и территорию культур

Называют период и территорию:

- Синташтинской культуры XXI-XVIII в.в. до н.э. Южный Урал, Костанайская обл.

- Петровской культуры XVII- XVI в.в. до н.э. Северный Казахстан

- Алакульской культуры XVII-XIII в.в. до н.э., Западный Казахстан

- Федоровской культуры XV-XII в.в. до н.э., Восточный и Южный Казахстан

- Бегазы-дандыбаевской культуры X -VIII в.в. до н.э. Центральный Казахстан

Выделяют особенности культур: Выделяют особенности

- Синташтинской культуры Погребальные комплексы, поселения Аркаим, Синташ, Камысты

- Петровской культуры

- Алакульской культуры Тасты-Бутак вместо дерева использовали камень при строительстве жилищ

- Федоровской культуры Каркасные жилища, псалиты

- Бегазы-дандыбаевской культуры Скотоводство и металлургия

Выявляют преемственность и взаимовлияние культур:

Принимаются альтернативные ответы

- Синташтинской культуры

- Петровской культуры

- Алакульской культуры

- Федоровской культуры

- Бегазы-дандыбаевской культуры

Дают оценку археологическим культурам:

Принимаются альтернативные ответы

- Синташтинской культуры

- Петровской культуры

- Алакульской культуры

- Федоровской культуры

- Бегазы-дандыбаевской культуры.

Раздел 3. «Центральная Азия и мировые культуры»

Тема: Вклад народов Центральной Азии в развитие мировой культуры

Цель обучения: 10.1.3.2 Анализировать достижения в области науки, духовной культуры, обобщая их вклад в общечеловеческий прогресс.

Критерий оценивания: анализируют и оценивают вклад народов Центральной Азии в развитии мировой духовной и материальной культуры отвечая на вопросы учителя

Уровень мыслительных навыков: навыки мышления высокого уровня

Задание:

«Почему? Каким образом? Как?...» внесли вклад в развитие мировой духовной и материальной культуры народы проживавшие на территории Казахстана в период Эпохи Бронзы и Раннего Железа.

– Как, чем отличаются Кочевые цивилизации от цивилизаций Востока, Европы, Египта?

– Каковы характеристики духовной культуры кочевников?

– Каким образом мы можем показать, проиллюстрировать материальную культуру кочевников?

– Какова основная идея, концепция культа огня?

– Каким образом культура андроновцев соотносится с культурой саков ?

– Какие идеи, детали вы можете добавить к символике сакского Космоса ?

– Приведите пример звериного стиля у других народов периода Раннего Железа?

– Что неверно в определении «варвар» относящееся к кочевникам?

– Какое заключение вы можете сделать о вкладе кочевников в развитии кочевой цивилизации?

– На какой вопрос мы пытаемся ответить ?

– Какую проблему мы пытаемся решить ?

– Что могло произойти, если бы Персия захватила сакские племена?

– Какие критерии вы использовали бы для оценки изобретениям кочевников?

– Какие доказательства или подтверждения вы можете привести в поддержку Кочевой цивилизации.

Дескриптор: ответы учащихся на вопросы принимаются альтернативные!

Раздел 4. «Истоки происхождения казахского народа»

Тема: Этногенез и этнические процессы на территории Казахстана

Цель обучения: 10.2.1.2 Определять этапы этногенеза на территории Казахстана, выявляя преемственность этнических процессов

Критерий оценивания: Определяют особенности этнических процессов на территории Казахстана по историческим периодам.

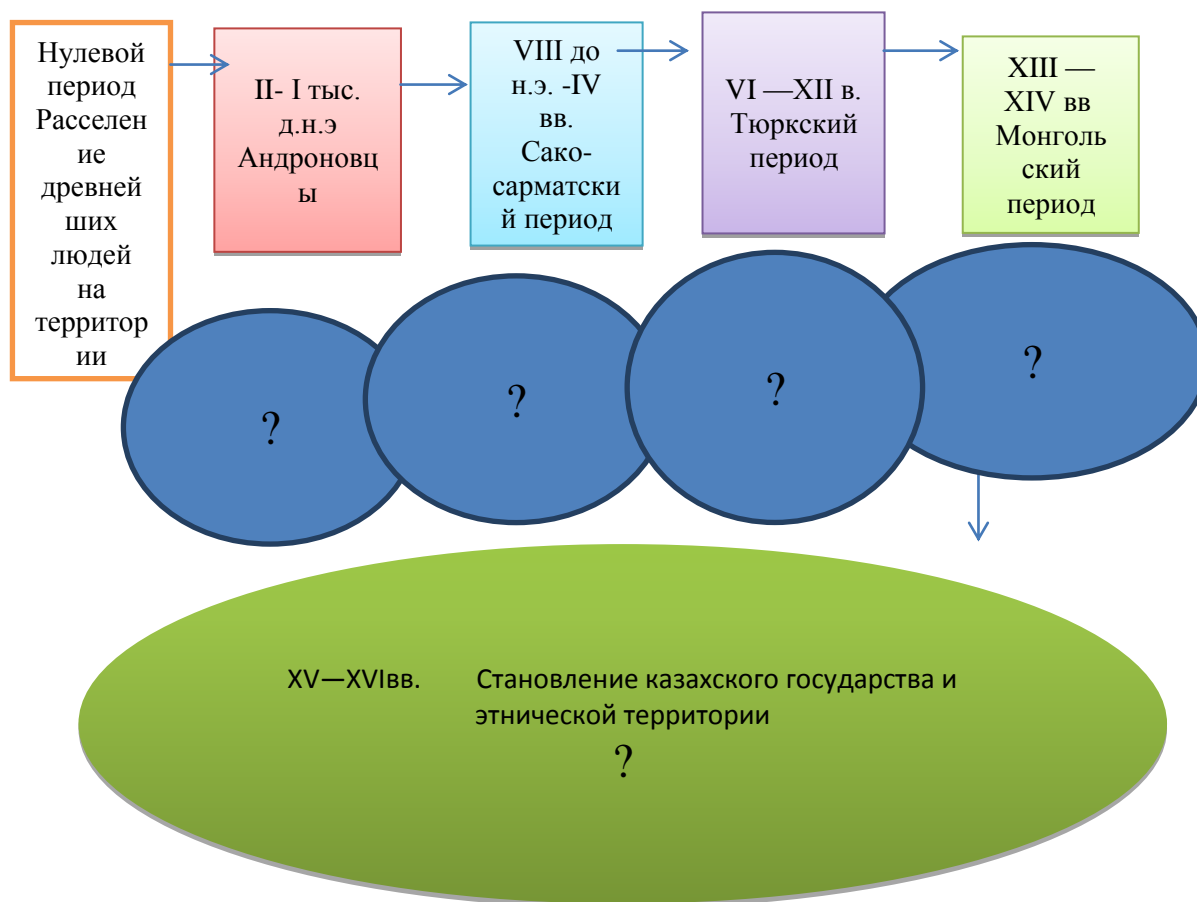
Уровень мыслительных навыков: применение и анализ

Задание

Используя текст учебника и собственные знания, заполните нижеприведенную таблицу.

Формирование народа – проблема очень сложная. Для формирования народности необходимы следующие условия:

1. определенный уровень развития культуры;
2. территория с обозначенными границами;
3. сформированное общественно-этническое сознание;
4. сформировавшийся язык;
5. определенный характерный внешний облик, присущий большинству этнических представителей;
6. название государства, отражающее главные этнополитические или историко-географические признаки этноса.

Вывод: Какую значимость имеет преемственность этнических процессов на территории Казахстана?

Дескриптор:

- ✓ определяет особенности «нулевого» этапа;
- ✓ определяет особенности этнических процессов первого этапа;
- ✓ определяет особенности этнических процессов второго этапа;
- ✓ определяет особенности этнических процессов третьего этапа;
- ✓ определяет особенности этнических процессов четвертого этапа;
- ✓ определяет особенности этнических процессов пятого этапа;
- ✓ обосновывает вывод о преемственности этнических процессов в Казахстане.

Раздел 5. «Ранние государства на территории Казахстана»

Тема «Политическая организация ранних государств на территории Казахстана»

Цель обучения: 10.3.1.1 Использовать понятия «государство», «власть», «политическая организация» для определения признаков государственности ранних кочевников Казахстана.

Критерий оценивания: Определяет признаки формы государственности ранних кочевников Казахстана

Уровень мыслительных навыков: Понимание, применение

Задание

1. Используя текст и собственные знания, составьте схему (пример схемы приведен ниже) структуры власти у ранних кочевников.

2. Напишите краткое пояснение к схеме с доказательствами существования форм государственности и включающее понятия «государство», «власть», «политическая организация».

Как свидетельствуют источники, в VIII-VII вв. до н.э. на территории Великой Степи сложился кочевой способ производства. Первоначально здесь господствовала власть, основанная на авторитете правящей политической элиты, традициях и обычаях. Так, на высшей ступени сакского общества находились цари, обладавшие большой властью. Они решали вопросы войны и мира, посылали послов в заморские края, возглавляли войско в военных походах, заключали союзы. Существовал так называемый царский род, из которого происходили наследственные правители. Значительную роль в сакском обществе играл институт «сатрапии». Сатрапами назывались лица, поставленные царем для управления в какой-либо местности или племени. Важную роль в обществе также играла военно-племенная знать. Однако необходимо отметить, что в сакском обществе отсутствовал институт чиновников, характерный для земледельческих цивилизаций. Основную роль в управлении обществом играли родовые предводители. В государстве уйсуней власть основывалась на авторитете верховного правителя (гуньмо) и его приближенных.

Первоначально гуньмо был выборным вождем, но постепенно он узурпировал право наследования власти. Гуньмо выполнял важнейшие экономические и политические функции. Одной из важнейших функций гуньмо было распределение пастбищ между отдельными племенами и крупными скотовладельцами аристократами. На внутреннюю и внешнюю политику гуньмо большое влияние оказывал вооруженный народ. В период ведения внешних войн гуньмо собирал народное ополчение и командовал им. Власть гуньмо ограничивалась родовыми старейшинами и племенными вождями. Отдельными племенами усуней правили беки, тарханы и старшины из числа близких родственников гуньмо. Более сложное устройство власти имели хунны. Высшая власть в государственном образовании хуннов принадлежала верховному правителю, носившему титул «шанью», т.е. «величайший». При шанью состоял царский совет, избираемый из числа членов господствующего рода и шести помощников-представителей родовых групп.

Заполните диаграмму Венна. Дать пояснение, к схеме используя понятия «государство», «власть», «политическая организация»;

Найти сходства и отличия в политическом устройстве власти и общества сако-сарматского периода и Казахского ханства

Дескриптор:

- ✓ пишет краткое пояснение к схеме используя понятия «государство», «власть», «политическая организация»;
- ✓ Перечисляют не менее трех отличий;
- ✓ Перечисляют не менее двух сходств

Тема: «Империя Чингисхана и ее наследники»

Цель обучения: 10.3.1.2 Объяснять исторические этапы формирования государственности на территории Казахстана

Критерий оценивания : Объясняет особенности формирования государственности на территории Казахстана

Уровень мыслительных навыков: Знание и понимание, применение

Задание

Работа с таблицей. Определите верное суждение.

Утверждение   Истина   Ложь

Завоеванная Чингисханом территория Казахстана была разделена 4 улуса	Истина	Ложь
Монгольская империя — держава великих монгольских ханов, существовавшая в XIII — XIV вв., простиралась от Китайского моря до Средиземноморья и Персидского залива		
Три казахских жуза стали фактически преемниками трёх улусов чингизидов		
Старший сын Джучи, Орда-Ежен, получил Белую Орду, находившуюся между Иртышом и хребтом Каратау		
Шайбани сыну Чагатая, отошла Синяя Орда, кочевавшая от Тюмени до Арала		
Чагатай, был «хранителем Ясы», и улусом его был Западный и Центральный Казахстан		
Чагатай, был «хранителем Ясы», и улусом его был Западный и Центральный Казахстан		

2. Приведите примеры из системы управления в Монгольской империи повлиявшие на формирование Казахского ханства

Методы административного управления

1 _____

2 _____

Методы социально- экономического регулирования

1 _____

2 _____

Дескриптор

- ✓ - определяет верно ли 1 утверждение;
- ✓ - определяет верно ли 2 утверждение;
- ✓ - определяет верно ли 3 утверждение;
- ✓ - определяет верно ли 4 утверждение;
- ✓ - определяет верно ли 5 утверждение;
- ✓ - определяет верно ли 6 утверждение;
- ✓ называет 1 пример административного управления в Монгольской империи имевший продолжение в Казахском ханстве;
- ✓ называет 2 пример административного управления в Монгольской империи имевший продолжение в Казахском ханстве;
- ✓ называет 1 пример социально- экономического управления в Монгольской империи имевший продолжение в Казахском ханстве;
- ✓ называет 2 пример социально- экономического управления в Монгольской империи имевший продолжение в Казахском ханстве.

Раздел 8. «Путь к независимости и возрождение национальной государственности»

Тема: «Борьба казахского народа за восстановление государственного суверенитета»

Цель обучения: 10.3.4.2 Исследовать борьбу казахского народа за восстановление государственного суверенитета

Критерий оценивания: Анализирует борьбу казахского народа за восстановление государственного суверенитета

Уровень мыслительных навыков: Применение. Навыки высокого порядка

Задание:

С помощью «ПОПС формулы» сделайте вывод о вооружении и боевых способностях казахов.

«Я думаю ...»

«Потому что...»

«В качестве доказательства приведу следующие примеры ...»

Дескриптор:

- ✓ По данному заданию высказывают свои мысли;
- ✓ По данному заданию объясняют;
- ✓ Данное задание аргументируют фактами

Тема: «Советская форма казахской государственности»

Цель обучения: 10.3.4.4 Использовать понятия «автономная советская республика», «советская союзная республика», «унитарное государство» для объяснения советской формы казахской государственности

Критерии оценивания: Использует понятия «автономная советская республика», «советская союзная республика», «унитарное государство» для объяснения советской формы казахской государственности

Уровень мыслительных навыков: Знание и понимание. Применение

Задание:

Используя текст и собственные знания, напишите письменное заключение на тему:

Насколько создание АКССР соответствовало интересам казахского народа?

«Отвергнув идею национального самоопределения и образования автономного Казахстана и Туркестана, провозглашенных в первые месяцы после Октябрьской революции, Советское правительство приступило к созданию унитарного государства. Гражданская война еще раз показала большевикам, что нельзя не считаться с идеей национальной государственности народов окраин. Началась подготовительная работа по образованию Казахской автономии на советских началах. 26 августа 1920 года был издан Декрет «Об образовании Автономной Киргизской (Казахской) Советской социалистической республики в составе РСФСР». Столица – город Оренбург. Была создана структура государственной власти – местные Советы, исполкомы, ЦИК, СНК»

Критерии оценивания:

- Использует ключевые термины: «автономная советская республика», «советская союзная республика», «унитарное государство».
- Использует не менее 120 слов
- Приводит не менее 3-х аргументов в поддержку своей позиции

Дескриптор:

- ✓ использует не менее 120 слов в написании письменного заключения;
- ✓ использует ключевые термины в написании письменного заключения;
- ✓ приводит не менее 3-х аргументов в поддержку своей позиции;
- ✓ обосновывает собственный вывод.

Раздел 9. «Традиционная культура казахского народа - наследие степной цивилизации»

Тема: «Материальная культура и прикладное искусство казахского народа»

Цель обучения: 10.4.1.2 Определять важнейшие достижения материальной культуры казахского народа и анализировать преемственность историко- этнографических процессов на территории Казахстана

Критерий оценивания:

Описывает достижения материальной культуры казахского народ

Анализирует политику развития культурного наследия в РК

Используя текст учебника (дополнительной литературы) и собственные знания, составьте SWOT – анализ политики развития культурного наследия в РК, по примеру предложенного шаблона

Политика развития культурного наследия РК по программе «Рухани Жангыру» - «Семь граней степи»

Приведите примеры: Какие мероприятия проводятся в вашем регионе для сохранения культурного наследия народов РК

SWOT – анализ

Сильные стороны (достижения)	Слабые стороны (последствия системы)
Возможности	Угрозы

Дескриптор:

- ✓ определяет сильные стороны политики развития культурного наследия в РК (не менее 2-х);
- ✓ определяет слабые стороны политики развития культурного наследия в РК (не менее 2-х);
- ✓ определяет возможности политики развития культурного наследия в РК (не менее 2-х);
- ✓ определяет внешние угрозы для плана развития культурного наследия в РК (не менее 2-х).

Из опыта Канжигалиной Жанар Алексеевны СШ Григорьев, г.Павлодар

Всемирная история

Раздел 1. «Цивилизация: особенности развития»

Подраздел 1.1. «Цивилизация: теории и подходы к изучению»

Тема: «Понятие «цивилизация»

Цели обучения: 10.1.1.1 использовать термины «цивилизация», «тип цивилизации» для объяснения исторических событий, процессов и явлений;

Критерий оценивания: обучающийся

- применяет термин «цивилизация», раскрывая различные точки зрения просветителей

Уровень мыслительных навыков: навыки применения

Задание

Раскройте термин «цивилизация», используя различные точки зрения просветителей.

Цивилизация - это...		
с точки зрения Ф.М.Вольтера, Д.Дидро, Ш.Л.Монтескье	с точки зрения Л.Моргана, К.Маркса, Ф.Энгельса	с точки зрения О.Шпенглера

Дескрипторы: обучающийся

- дает определение понятия «цивилизация» с точки зрения Ф.М.Вольтера, Д.Дидро, Ш.Л.Монтескье;
- дает определение понятия «цивилизация» с точки зрения Л.Моргана, К.Маркса, Ф.Энгельса;
- дает определение понятия «цивилизация» с точки зрения О.Шпенглера.

Тема: «Понятие «цивилизация»

Цели обучения: 10.1.1.2 объяснять основные подходы к изучению понятия «цивилизация»

Критерий оценивания: обучающийся объясняет основные подходы к изучению понятия «цивилизация»

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка

Задание

Заполните таблицу «Основные подходы к изучению понятия «цивилизация»

Основные подходы	Особенности	Представители
Эволюционный		
Цивилизационный		

Дескрипторы: обучающийся

- ✓ определяет особенности эволюционного подхода;
- ✓ определяет представителей эволюционного подхода;
- ✓ определяет особенности цивилизационного подхода;
- ✓ определяет представителей цивилизационного подхода.

Раздел 1. «Цивилизация: особенности развития»

Подраздел 1.2. «Классификация цивилизаций»

Тема: «Традиционный (аграрный) тип цивилизации: оседло-земледельческая, кочевая»

Цели обучения: 10.1.2.1 объяснять особенности традиционного типа цивилизации;

Критерий оценивания: обучающийся объясняет характерные признаки традиционного типа цивилизации

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка

Задание

Из предложенных утверждений выберите 5 признаков, характеризующих традиционную цивилизацию.

1. Зависимость от природно-климатических условий.
2. Формирование крупного машинного производства.
3. Резкое усиление роли информации, образования, самообразования.
4. Преобладание экономики пропитания.
5. Регулирование общественных отношений главным образом с помощью традиций и обычаев, верований и неписанных законов.
6. Производство массовой культуры, рассчитанной на усредненные вкусы и потребности.
7. Стирание классовых различий, рост удельного веса среднего класса.
8. Образование – удел элиты.
9. Формируются новые социальные группы - промышленная буржуазия и фабрично-заводской пролетариат.
10. Основные социальные ячейки – община и семья.

Признаки таридиционной цивилизации				

Дескрипторы: обучающийся

- ✓ определяет 1-ый признак, характеризующий традиционную цивилизацию;
- ✓ определяет 2-ой признак, характеризующий традиционную цивилизацию;
- ✓ определяет 3-ий признак, характеризующий традиционную цивилизацию;
- ✓ определяет 4-ый признак, характеризующий традиционную цивилизацию;
- ✓ определяет 5-ый признак, характеризующий традиционную цивилизацию.

Тема: «Индустриальный этап развития цивилизации»

Цели обучения: 10.1.2.2 анализировать взаимосвязь хозяйственной деятельности и цивилизационного развития;

Критерий оценивания: обучающийся анализирует взаимосвязь хозяйственной деятельности и цивилизационного развития

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка

Задание

На примере индустриальной цивилизации проанализируйте взаимосвязь хозяйственной деятельности и цивилизационного развития. Для ответа

используйте ПОПС-формулу

П- позиция («Я считаю, что хозяйственная деятельность людей зависит/ не зависит от цивилизационного развития общества».)

О- объяснение (Так как....)

П- примеры (Я могу это подтвердить следующими примерами...)-2 примера

С- следствие (На основании вышесказанного можно сделать следующий вывод:....)

Дескрипторы: обучающийся

- ✓ определяет свою позицию о взаимосвязи хозяйственной
- ✓ деятельности и цивилизационного развития;
- ✓ объясняет причины взаимосвязи хозяйственной деятельности и цивилизационного развития;
- ✓ обосновывает свою позицию примерами;
- ✓ делает вывод.

Тема: «Индустриальный этап развития цивилизации»

Цели обучения: 10.1.2.3 объяснять особенности индустриального типа цивилизации

Критерий оценивания: обучающийся объясняет характерные признаки индустриального типа цивилизации

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка

Задание

Дополните текст нужными по смыслу словами.

Характерные черты индустриальной цивилизации.

1. Однородность общества в национальных и мировых масштабах создала условия для четкого проявления закономерностей цикличной динамики. С периодичностью в 10 лет развитые страны переживают _____.

2. Растущая механизация, автоматизация и _____ производства, системы машин связанных в технологическую цепь - превратило общество в совокупность технических систем, работающих в едином глобальном ритме, синхронизировано переживающих фазы подъемов и спадов, кризисов и обновлений;

3. Человек - творец машин. Однако он же становится рабом созданного им машинного мира, живет в навязываемом машинами ритме, смена поколений техники угрожает _____... Эпоха гуманизма закончилась. Лишенная принципов и идей гуманизма массовая культура становится индустриализованной культурой;

4. Противоречивы оценки экономики. Неоспоримы достижения в развитии производительных сил, росте уровня жизни, ее комфортности в развитых странах. Однако благополучие и процветание их основано на варварской эксплуатации трудовых и природных ресурсов в развивающихся странах. Исчезла свободная конкуренция. Через акционирование экономика вошла к господству _____, которые стали срачиваться с мощным государственным аппаратом;

5. Не менее противоречивые тенденции в политической, государственно-правовой системе. Концентрация в экономике привела к концентрации политической власти, к диктатуре, утверждению _____ режимов. Мощные индустриальные средства "промывки мозгов" обеспечили унификацию политических партий. Происходило сращивание партийной и государственной верхушки;

6. В индустриальном обществе утвердилось понятие " _____", где признан приоритет закона в регулировании правовых отношений.

Дескрипторы: обучающийся

- определяет 1-ую особенность индустриальной цивилизации;
- определяет 2-ую особенность индустриальной цивилизации;
- определяет 3-ью особенность индустриальной цивилизации;
- определяет 4-ую особенность индустриальной цивилизации;
- определяет 5-ую особенность индустриальной цивилизации;
- определяет 6-ую особенность индустриальной цивилизации.

Тема: «Постиндустриальный этап развития цивилизации»

Цели обучения: 10.1.2.4 объяснять особенности постиндустриального этапа развития цивилизации;

Критерий оценивания: обучающийся объясняет особенности постиндустриального типа цивилизации

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка

Задание

Заполните таблицу «Особенности постиндустриального типа цивилизации»

	Причины формирования	
	Характерные черты	
	Базовые направления	
	Тип производства	
	Ведущий вид собственности	
	Последствия	

Дескрипторы: обучающийся

- объясняет причину формирования постиндустриального типа цивилизации;
- объясняет характерные черты постиндустриального типа цивилизации;
- объясняет базовые направления постиндустриального типа цивилизации;
- объясняет тип производства постиндустриальной цивилизации;
- объясняет ведущий вид производства постиндустриальной цивилизации;
- объясняет последствия постиндустриального типа цивилизации.

Тема: «Постиндустриальный этап развития цивилизации»

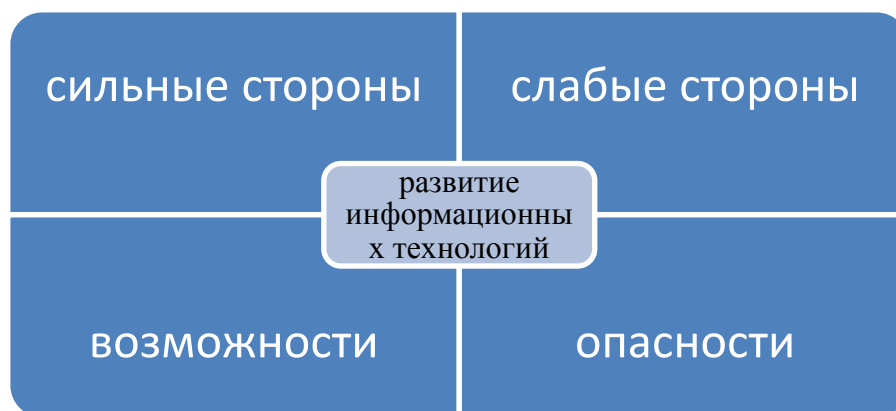
Цели обучения: 10.1.2.5 определять влияние информационных технологий на развитие современной цивилизации

Критерий оценивания: обучающийся анализирует развитие информационных технологий и определяет их влияние на развитие современной цивилизации

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка

Задание

Сделайте SWOT-анализ развития информационных технологий. Сделайте вывод о влиянии информационных технологий на развитие современной цивилизации.

Вывод: _____

Дескрипторы: обучающийся

- определяет сильные стороны развития информационных технологий;
- определяет слабые стороны развития информационных технологий;
- определяет возможности развития информационных технологий;
- определяет опасности развития информационных технологий;
- делает вывод о влиянии информационных технологий на развитие современной цивилизации.

Раздел 1. «Цивилизация: особенности развития»

Подраздел 1.3. «История мировых цивилизаций»

Тема: «Цивилизации Древнего мира»

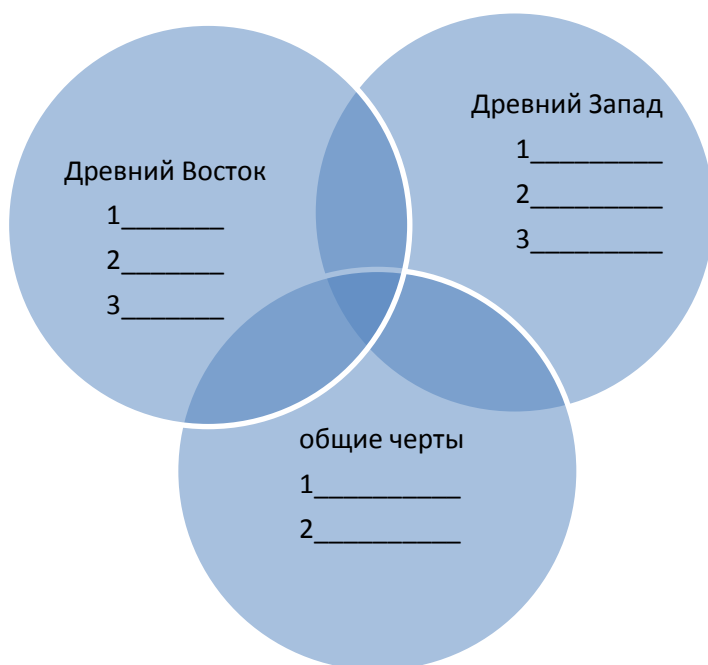
Цели обучения: 10.1.3.1 выявлять особенности древних цивилизаций на основе сравнительного анализа их характерных признаков;

Критерий оценивания: обучающийся анализирует древние цивилизации и определяет их особенности

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка

Задание

Определите особенности и общие черты древних цивилизаций Востока (Египет, Двуречье, Индия, Китай) и Запада (Греция, Рим), используя диаграмму Венна.

Дескрипторы: обучающийся

- выявляет 1-ую особенность цивилизаций Древнего Востока;
- выявляет 2-ую особенность цивилизаций Древнего Востока;
- выявляет 3-ую особенность цивилизаций Древнего Востока;
- выявляет 1-ую особенность цивилизаций Древнего Запада;
- выявляет 2-ую особенность цивилизаций Древнего Запада;
- выявляет 3-ую особенность цивилизаций Древнего Запада;
- определяет 1-общую черту древних цивилизаций;
- определяет 2-общую черту древних цивилизаций.

Раздел 1. «Цивилизация: особенности развития»

Подраздел 1.4. «Взаимодействие цивилизаций»

Тема: Торгово-экономическая сфера взаимодействия цивилизаций

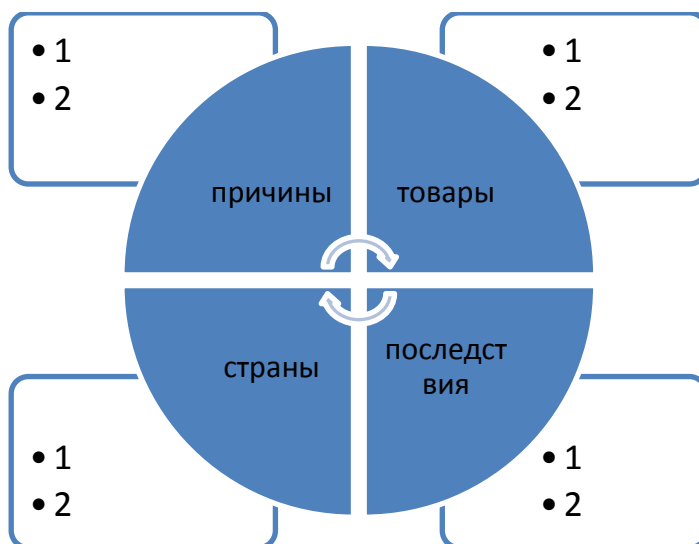
Цели обучения: 10.1.4.1 определять роль мировой торговли в развитии цивилизаций, выявляя причинно-следственные связи;

Критерий оценивания: обучающийся определяет причины возникновения Великого Шелкового пути и оценивает его роль в развитии цивилизаций

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка

Задание

Определите роль мировой торговли в развитии цивилизации на примере Великого Шелкового пути

Дескрипторы: обучающийся

- определяет не менее 2-х причин возникновения Великого Шелкового пути;
- называет не менее 2-х наименований товаров;
- называет не менее 2-х стран-участниц Великого Шелкового пути;
- определяет не менее 2-х последствий мировой торговли по Великому Шелковому пути для развития цивилизаций.

Тема: «Торгово-экономическая сфера взаимодействия цивилизаций»

Цели обучения: 10.1.4.2 определять роль международных организаций в развитии мировой экономики

Критерий оценивания: обучающийся определяет факторы влияния международных организаций на развитие мировой экономики

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка

Задание

Определите роль международных организаций в развитии мировой экономики с помощью PEST-анализа.

Р (политический фактор)	
Е (экономический фактор)	
S (социальный фактор)	
Т (технологический фактор)	

Дескрипторы: обучающийся

- определяет политический фактор влияния международных организаций на развитие мировой экономики;
- определяет экономический фактор влияния международных организаций на развитие мировой экономики;
- определяет социальный фактор влияния международных организаций на развитие мировой экономики;
- определяет технологический фактор влияния международных организаций на развитие мировой экономики.

Тема: «Торгово-экономическая сфера взаимодействия цивилизаций»

Цели обучения: 10.1.4.3 оценивать значение дипломатии как фактора сближения цивилизаций;

Критерий оценивания: *обучающийся оценивает значение дипломатии во взаимодействии цивилизаций*

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка

Задание

Заполните схему «Дипломатия и взаимодействие цивилизаций»

Дипломатия - это...	
Цель дипломатии	
Основной принцип дипломатии	
Дипломатическое взаимодействие цивилизаций	
Вывод	

Дескрипторы: обучающийся

- объясняет понятие «дипломатия»;
- определяет основную цель дипломатии;
- называет основной принцип дипломатии;
- приводит пример дипломатического взаимодействия цивилизаций;
- делает вывод о значении дипломатии для сближения цивилизаций.

Тема: «Торгово-экономическая сфера взаимодействия цивилизаций»

Цели обучения: 10.1.4.4 определять роль дипломатии в развитии современной цивилизации

Критерий оценивания: обучающийся оценивает значение дипломатии во взаимодействии цивилизаций

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка

Задание

Назовите и раскройте современные направления в деятельности ООН по урегулированию конфликтов.

1-ое направление:

2-ое направление:

3-е направление:

4-ое направление:

Вывод о роли ООН в развитии современной цивилизации

Дескрипторы: обучающийся

- называет и раскрывает 1-ое направление деятельности ООН в урегулировании конфликтов;

- называет и раскрывает 2-ое направление деятельности ООН в урегулировании конфликтов;

- называет и раскрывает 3-е направление деятельности ООН в урегулировании конфликтов;

- называет и раскрывает 4-ое направление деятельности ООН в урегулировании конфликтов;

- делает вывод о роли ООН в развитии современной цивилизации.

Тема: «Военно-политический аспект взаимодействия цивилизаций»

Цели обучения: 10.1.4.5 объяснять причины завоевательных походов в древности и в средние века;

Критерий оценивания: обучающийся объясняет причины крестовых походов в средние века

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка

Задание

Используя ключевые слова и иллюстрации, напишите эссе на тему «Причины Крестовых походов».

Ключевые слова: *Клермонский собор, вторжение, христианство, Иерусалим, крестоносцы, духовно-рыцарские ордена, турки-сельджуки, государства крестоносцев.*

Критерии написания эссе:

1. Полное раскрытие темы.
2. Соблюдение хронологической последовательности событий.
3. Логическое изложение фактического материала.
4. Использование ключевых слов.

Дескрипторы: обучающийся

- объясняет не менее 2-х причин крестовых походов средневековья;
- соблюдает хронологическую последовательность событий;
- соблюдает логическую последовательность при изложении материала;
- использует ключевые слова.

Основы права

Раздел: «Право и государство»

Тема: «Понятие и основные виды прав человека»

Цель обучения: 10.1.3.1 Объяснять понятие прав и свобод человека, демонстрируя понимание правовых возможностей личности.

Критерий оценивания Обучающийся

- Определяет права и свободы гражданина из предложенных статей;
- Определяет обязанности гражданина из предложенных статей.

Уровень мыслительных навыков: Применение

Задание

укажите обязанности и права гражданина Казахстана.

<i>Права и свободы гражданина РК</i>	<i>Обязанности гражданина РК</i>

Дескриптор: Обучающийся

- определяет права и свободы человека;
- определяет обязанности гражданина РК.

Тема: «Принципы правосудия»

Цель обучения: 10.1.4.1 Объяснять принципы правосудия, приводя конкретные примеры

Критерий оценивания: Обучающийся Определяет принципы правосудия

Уровень мыслительных навыков: Применение

Задание

Прочитайте текст и определите из представленного списка верные принципы правосудия. Ответы запишите в таблицу.

Гражданка А. обвинила соседку Б. в том, что она украла у нее сотовый телефон. Соседка Б. доказывала, что купила себе в один день в одном магазине, точно такой телефон. Докажет ли гражданка А. свою позицию.

Принципы правосудия:

1. Лицо считается невиновным в совершении преступления, пока его виновность не доказана.
2. Никто не может быть подвергнут повторно уголовной или административной ответственности за одно и то же правонарушение.
3. Никому не может быть без его согласия изменена подсудность, предусмотренная для него законом.
4. В суде каждый имеет право быть выслушанным.
5. Обвиняемый имеет право нанять адвоката.
6. Никто не обязан давать показания против самого себя и близких родственников, круг которых определяется законом.

1	2	3

Дескриптор: Обучающийся

- определяет первый принцип правосудия;
- определяет второй принцип правосудия;
- определяет третий принцип правосудия.

Раздел 2. «Публичное право»

Тема: Институты конституционного права Республики Казахстан

Цель обучения: 10.2.1.1 Объяснять институты конституционного права как систему правовых норм.

Критерий оценивания   Обучающийся

- определяет значение института конституционного права;

Уровень мыслительных навыков: Знание и понимание. Применение

Задание:

Дайте определение термину «институт конституционного права»

Установите соответствие между институтами конституционного права и их характерными чертами:

№ п. п.	Институт конституционного права		Характерные черты
1	Институт основ конституционного строя РК	А	Самый крупный институт конституционного права
2	Институт правового статуса человека и гражданина	В	Определяет порядок реализации прав граждан на участие в выборах
3	Институт избирательной системы и референдума	С	Включает в себя 6 частей, одно из которых институт местного государственного управления и самоуправления
4	Институт основы организации деятельности системы государственных органов	Д	Является центральным в системе конституционного права

Ответ: 1 ___ 2 ___ 3 ___ 4 ____.

Дескриптор Обучающийся

- определяет значение института конституционного права;
- устанавливает соответствие между институтами конституционного права и

их характерными чертами.

Тема: «Правовое регулирование государственного управления в Республике Казахстан»

Цель обучения: 10.2.2.1 Объяснять особенности правового регулирования государственного управления в Республике Казахстан посредством создания графической схемы

Критерий оценивания   *Обучающийся*

- Определяет особенности правового регулирования государственного управления;
- Определяет органы законодательной, исполнительной и судебной власти.

Уровень мыслительных навыков: Применение

Задание

Определите структуру государственной власти в Республике Казахстан и заполните таблицу.

Ветвь власти	Органы власти	Особенности формирования	Правомочия
Исполнительная			
Законодательная			
Судебная			

Дескриптор   *Обучающийся*

- определяет органы законодательной власти, особенности формирования и правомочия;
- определяет органы исполнительной власти, особенности формирования и правомочия;
- определяет органы судебной власти, особенности формирования и правомочия.

Тема: «Понятие и предмет правового регулирования экологического права»

Цель обучения: 10.2.3. Объяснять понятие и предмет правового регулирования экологического права.

Критерий оценивания   *Обучающийся*

- Объясняет понятие «экологическое право»;
- Объясняет предмет правового регулирования экологического права.

Уровень мыслительных навыков: Знание и понимание

Задание

1.Объясните понятие и предмет правового регулирования экологического права.

Экологическое право –

В предмет правового регулирования могут входить такие общественные отношения, как

Дескриптор Обучающийся

- -объясняет понятие«экологическоеправо»;
- -определяет отношения, составляющие сферудействияэколого-правовых норм.

Тема: «Понятие и предмет правового регулирования экологического права»

*Цель обучения:*10.2.3.2 Предлагать правовые пути решения актуальной экологической проблемы на основе Экологического кодекса.

Критерий оценивания Обучающийся

- Определяет правовые пути решения экологической проблемы на основе экологического кодекса.

Уровень мыслительных навыков: Применение

Задание

Гражданин Н. при строительстве своего дачного участка вывозил с близлежащего поля плодородную землю на свой участок.

Имеются ли в действиях гражданина Н. признаки посягательства на объект экологического права и как следствие, признаки экологического право нарушения?

Дескриптор Обучающийся

- на основе Административного кодекса и Экологического кодекса Республики Казахстан определяет действия гражданина Н.

Тема: «Уголовный кодекс как основной источник уголовного права»

*Цель обучения:*10.2.4.1 Определять содержание и структуру Уголовного кодекса

Критерий оценивания: Обучающийся

- Определяет содержание и структуру Уголовного кодекса

Уровень мыслительных навыков:

- Знание и понимание

Задание

Определите структуру Уголовного кодекса Республики Казахстан. Заполните таблицу.

УГОЛОВНЫЙ КОДЕКС РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
(с изменениями и дополнениями по состоянию на 09.01.2018 г.)

ОБЩАЯ ЧАСТЬ	
№	Название раздела
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
ОСОБЕННАЯ ЧАСТЬ	
№	Название главы
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНОЕ ПОЛОЖЕНИЕ	
Статья	

Дескриптор: Обучающийся

- определяет нормы общей части УК РК;
- определяет нормы особенной части УК РК;
- определяет содержание особенной части УК РК.

Тема: «Уголовные право нарушения и лица, привлекаемые к уголовной ответственности»

Цель обучения: 10.2.4.3 Характеризовать уголовные проступки и преступления по степени общественной опасности на конкретных примерах.

Критерий оценивания Обучающийся

Определяет уголовные проступки и преступления по степени общественной опасности.

Уровень мыслительных навыков: Применение

Задание

Рассмотрите правовую ситуацию и ответьте на вопросы.

Гр. Туманов, ранее неоднократно судимый за кражи, по предварительному сговору с гр. Мукуновым, ранее судимым за вымогательство и грабеж, после отбытия наказания совершили разбойное нападение на гражданина Аронова. Приговором районного суда Тарановского района в действиях обоих признано наличие особо опасного рецидива, и каждый осужден по п. "б" ч. 2 ст. 179 УК РК с отбыванием наказания ИК особого режима.

Правильно ли признано наличие особо опасного рецидива на основании действующего уголовного законодательства?

Проанализируйте положение ст. 13 УК РК о порядке и основаниях признания судом наличия у лица особо опасного рецидива.

Дайте характеристику рецидива как одной из форм множественности преступлений.

Дескриптор: Обучающийся

- определяет степень общественной опасности;
- дает характеристику рецидива как одну из форм множественности преступлений.

Тема: «Уголовные правонарушения и лица, привлекаемые к уголовной ответственности»

Цель обучения: 10.2.4.4 Определять особенности привлечения к уголовной ответственности несовершеннолетних на примере правовой ситуации.

Критерий оценивания Обучающийся

- Определяет особенности привлечения к уголовной ответственности несовершеннолетних на примере правовой ситуации.

Уровень мыслительных навыков: Применение

Задание

Решите ситуацию, используя УК РК, и ответьте на вопросы.

Воробьев и Зинин решили угнать с платной охраняемой стоянки автомашину импортного производства. С этой целью Воробьев, распивая с охранником спиртное, подсыпал ему в водку снотворное, а Зинин отравил собак, стороживших стоянку. Однако осуществить задуманное им не удалось, т.к. они были задержаны сотрудниками милиции, патрулирующими эту территорию.

*Имеется ли в действиях указанных лиц состав преступления?
Как следует квалифицировать содеянное?*

Подлежат ли Воробьев и Зинин уголовно-правовой ответственности?

Дескриптор: Обучающийся

- определяет состав преступления;
- классифицирует содеянное и определяет меру наказания.

Тема: Понятие уголовного наказания и освобождение от него

Цель обучения: 10.2.4.5 Оценивать уголовное правонарушение с учетом смягчающих и отягчающих обстоятельств.

Критерий оценивания: Обучающийся

- Определяет уголовное правонарушение с учетом смягчающих обстоятельств;
- Определяет уголовное правонарушение с учетом отягчающих обстоятельств.

Уровень мыслительных навыков: Навыки высокого уровня

Задание

Рассмотрите две правовые ситуации с учетом смягчающих и отягчающих обстоятельств и дайте ответы на вопросы:

27 –летняя Анна во время уборки квартиры уронила с балкона пылесос. Пылесос разбил находящуюся под балконом машину.

Определите условия смягчающих обстоятельств, при назначении наказания.

---

2. Герасимов осужден по ст.188 к 8 годам лишения свободы. Обстоятельствами, отягчающими наказание, были признаны совершение преступления в состоянии алкогольного опьянения, неоднократность и причинение крупного ущерба. Смягчающих обстоятельств суд не установил.

Допустил ли суд ошибку?

Определите условия обстоятельства отягчающие при назначении наказания.

Дескриптор: Обучающийся

- оценивает уголовное правонарушение с учетом смягчающих обстоятельств;
- оценивает уголовное правонарушение с учетом отягчающих обстоятельств.

Тема: «Понятие уголовного наказания и освобождение от него»

Цель обучения: 10.2.4.6 Определять условия, при которых лицо освобождается от уголовной ответственности.

Критерий оценивания: Обучающийся

- анализирует условия, при которых лицо освобождается от уголовной ответственности.

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка

Задание

Рассмотрите правовую ситуацию и ответьте на вопросы.

Суд г. Костаная назначил наказание гражданину Мадиеву за незаконное хранение наркотиков 3 года лишения свободы. Отбыв год лишения свободы, Мадиев заболел тяжелым неизлечимым заболеванием.

Возможно ли освобождение его от отбывания наказания?

Назовите основания для освобождения от наказания по болезни.

Дескриптор: Обучающийся

- определяет условия, при которых лицо освобождается от уголовной ответственности;
- называет основания для освобождения от наказания по болезни.

Раздел 3. «Частное право»

Тема: «Договор купли-продажи. Договор мены и дарения»

Цель обучения: 11.3.1.2 демонстрировать понимание основных условий договора на конкретном примере.

Критерий оценивания: Обучающийся

- Решает спор, демонстрируя понимание основных условий договора.

Уровень мыслительных навыков: Применение

Задание

1. Рассмотрите иллюстрации, определите основные этапы сделок купли-продажи

*Кодекс Республики Казахстан от 01.07.1999 N 409-І ЗРК
«Гражданский кодекс Республики Казахстан (Особенная часть)»
Статья 406. Договор купли-продажи*

1. По договору купли-продажи одна сторона (продавец) обязуется передать имущество (товар) в собственность, хозяйственное ведение или оперативное управление другой стороне (покупателю), а покупатель обязуется принять это имущество (товар) и уплатить за него определенную денежную сумму (цену).

2. К купле-продаже ценных бумаг и валютных ценностей применяются положения, предусмотренные настоящим параграфом, если законодательными актами не установлены специальные правила их купли-продажи.

3. Положения, предусмотренные настоящим параграфом, применяются к продаже имущественных прав, если иное не вытекает из содержания или характера этих прав.

4. При продаже имущества в порядке, установленном для исполнения судебных решений, в качестве продавца выступает судебный исполнитель.

2. Решите ситуационную задачу, опираясь на Гражданский кодекс Республики Казахстан.

Омаров купил дом у Ахметовой. Весной, через три года после покупки, подпочвенные воды затопили погреб, находившийся под домом, подмыли столбы, на которых стоял дом, и он дал осадку. Омаров предъявил иск к Ахметовой, в котором просил либо аннулировать договор купли-продажи дома, взыскав с продавца уплаченную за дом покупную цену, либо взыскать с ответчика сумму расходов, которую необходимо затратить для устранения произведенных в доме работ и проведения дренажных работ. Ахметова в суде утверждала, что в данном случае речь идет не о недостатках, обнаруженных в самом доме. Кроме того, всем известно, что в районе нахождения проданного дома каждую весну подпочвенные воды затопляют погреб и подвалы.

Подлежит ли иск Омарова удовлетворению?

Дескриптор: обучающийся

- определяет по рисунку основные этапы сделки;
- определяет решение спора в соответствии с Гражданским кодексом Республики Казахстан.

*Лан Наталья Юрьевна,
учитель информатики школы-лицея №27, г. Нур-Султан*

Информатика

11 класс (естественно – математическое направления)

Раздел «Аппаратное обеспечение»

Тема «Виртуальные машины»

Цели обучения: 11.1.2.1 описывать назначение виртуальных машин

Критерии оценивания Обучающийся:

- ✓ Объясняет назначение виртуальных машин.
- ✓ Описывает способ создания виртуальной машины на компьютере.

Уровни мыслительных навыков: Понимания, знания, применения

Задание

1. Какие программы, представленные в таблице, являются операционными системами? (1б)

Windows	Android	Access	Mac OS	Linux.	Python
---------	---------	--------	--------	--------	--------

Дескриптор Обучающийся:

- определяет операционные системы;

2. Какое программное обеспечение нужно для создания виртуальной машины на компьютере? Обоснуйте свои ответы. (2б)

Дескриптор Обучающийся:

- перечисляет программное обеспечения для создания виртуальной машины;
- объясняет назначение программного обеспечения

3. Выберите из списка ответы на вопрос «Зачем используется виртуальная машина? (1б)

- A. Для запуска программ, не поддерживающихся в основной операционной системе.
- B. Для тестирования программного обеспечения и самих операционных систем.
- C. Для подключения несовместимого оборудования.
- D. Для безопасного запуска подозрительных приложений.
- E. Для безотказной работы основной операционной системы
- F. Для переустановки основной операционной системы, в случае повреждения системных файлов.

Дескриптор Обучающийся:

- определяет возможности использования виртуальных машин;

1. Сопоставьте термины и определения (3б)

<i>Термины</i>
1. Виртуальная машина
2. Гипервизор
3. Виртуальная ОС

<i>Определения</i>
А. Это операционная система, установленная на виртуальную машину
В. Программное обеспечение, которое создает внутри хостовой ОС воображаемые компьютеры
С. Это платформа виртуализации, позволяющая запускать на одном физическом компьютере несколько операционных систем
Д. Вторая ОС устанавливается на ПК, но работает в нём как обычная программа
Е. Это специальное ПО для запуска операционной системы внутри операционной системы
Ф. Компьютер в компьютере

Дескриптор Обучающийся:

- определяет соответствие между терминам виртуальная машина и определениями;
- определяет соответствие между терминам виртуальная машина ОС и определениями;

определяет соответствие между терминам гипервизор и определениями.

2. Как установить и настроить на компьютере виртуальную машину?

Ответьте на вопросы, используя интернет ресурсы. (2б)

Дескриптор Обучающийся:

- описывает последовательность установки виртуальной машины на компьютере;
- описывает последовательность настройки виртуальной машины на компьютере.

3. Как передать файл из основной операционной системы в виртуальную операционную систему? Ответьте на вопросы, используя интернет ресурсы (1б)

Дескриптор Обучающийся:

- указывает порядок действий для передачи файлов из основной операционной системы в виртуальную.

11 класс (естественно – математическое направления)

Раздел «Аппаратное обеспечение»

Тема «Характеристики мобильных устройств»

Цели обучения: 11.1.1.1 сравнивать характеристики основных составляющих мобильных устройств: планшеты, телефоны;

11.1.2.2 приводить примеры, описывающие закономерности развития аппаратного и программного обеспечения

Критерии оценивания: Обучающийся

- Сравнивает основные характеристики мобильных устройств: планшетов и телефонов.
- Приводит примеры, описывающие закономерности развития аппаратного и программного обеспечения.

Уровни мыслительных навыков: Применение, анализ

Задание

1. Сопоставьте термины и определения (2б)

Термины	Определения
1. Смартфоны	А. Устройство с сенсорным экраном, которое имеет размеры обычной книги и которое выполняет функции компьютера.
2. Планшеты	В. Устройство с сенсорным экраном, дополненный функциональностью карманного персонального компьютера.
	С. Мобильный телефон
	Д. Устройство позволяет отправлять и получать электронную почту, редактировать документы или просматривать страницы в Интернете

Дескриптор Обучающийся:

- определяет соответствие между терминам смартфон и определениями; определяет соответствие между терминам планшет и определениями

2. На какие основные характеристики необходимо обратить внимание при покупке смартфона или планшета. Обоснуй свой ответ. (2б)

- А. Оперативная память
- В. Встроенная память
- С. Операционная система
- Д. Размер экрана
- Е. Объем аккумулятора
- Ф. Камера
- Г. Возможность звонков

- Н. Марка
- І. Дисплей
- Ј. Звук
- К. Цветовая гамма

Дескриптор Обучающийся:

- определяет основные характеристики смартфонов и планшетов; дает обоснование выбранным характеристикам.

3. Используя интернет ресурсы, заполни таблицу «Эпоха развития мобильных телефонов» (3б)

История развития мобильных телефонов.

название телефона, год создания, страна, изобретатель	технические характеристики	мобильные приложения

Дескриптор Обучающийся:

- указывает название, страну, изобретателя телефона;
- указывает технические характеристики мобильных телефонов;
- указывает мобильные приложения в соответствии с эпохой развития мобильных телефонов

4. Проведи анализ в форме рассуждения на тему: «Закономерности в развитии мобильных телефонов и приложений». Используй данные таблицы «История развития мобильных телефонов» (1б)

Дескриптор Обучающийся:

- описывает закономерности развития аппаратного и программного обеспечения мобильных телефонов

5. Прочитай ситуации. Определи в каких случаях лучше использовать смартфон, а в каких планшет. (2б)

№	Ситуации	Смартфон	Планшет
1	Ученику необходимо выполнить домашнее задание на платформе onlinemektep.org		
2	Вы находитесь в незнакомом месте, Вам нужно найти дорогу из пункта А в пункт В		

Дескриптор Обучающийся:

- определяет ситуации при которой используется смартфон;
- определяет ситуации при которой используется планшет.

10 класс (естественно – математическое направления)

Раздел «Компьютерные сети и информационная безопасность»

Тема «Принципы работы компьютерных сетей»

Цели обучения: 10.6.1.1. Описывать назначение компонентов сети (узлы, маршрутизаторы, коммутаторы).

10.6.1.2 объяснять назначение и представление IP (ай пи) адреса;

Критерии оценивания

Обучающийся:

- описывает назначение узла сети;
- описывает назначение маршрутизатора;
- коммутатора;
- описывает назначение IP (ай пи) адреса;
- представляет IP (ай пи) адрес

Уровни мыслительных навыков: Знание и понимание

Задание

1. Соотнесите название устройств с их назначением (определением) *(4 б)

1. Маршрутизатор (роутер) это....	А. Сетевое устройство, необходимое для перенаправления пакетов данных в одной или нескольких подсетях с помощью того или иного принципа. Устройство анализирует данные, определяет адресата и выбирает маршрут уже исходя из полученной информации.
2. Коммутатор (свитч, от англ. switch) это...	В. Устройство, предназначенное для соединения нескольких узлов компьютерной сети в пределах одного или нескольких сегментов сети
3. Сетевой узел или хост это...	С. Любое устройство, соединенное с другими устройствами этой сети, и являющееся ее частью. Такими устройствами могут быть как отдельные компьютеры, мобильные телефоны и другие физические устройства (коммутаторы, маршрутизаторы, телевизоры и так далее), так и виртуальные устройства, которые функционируют как узлы сети в пределах одного или нескольких физических устройств
4. IP-адрес (сокращение от англ.	Д. Уникальный идентификатор (адрес) устройства (обычно

Internet Protocol Address	компьютера), подключённого к локальной сети или интернету
---------------------------	---

Дескриптор Обучающийся

- определяет соответствие между терминам маршрутизатор (роутер) и его определением;
- определяет соответствие между терминам IP-адрес и его определением;
- определяет соответствие между терминам сетевой узел или хост и его определением;
- определяет соответствие между терминам коммутатор и его определением.

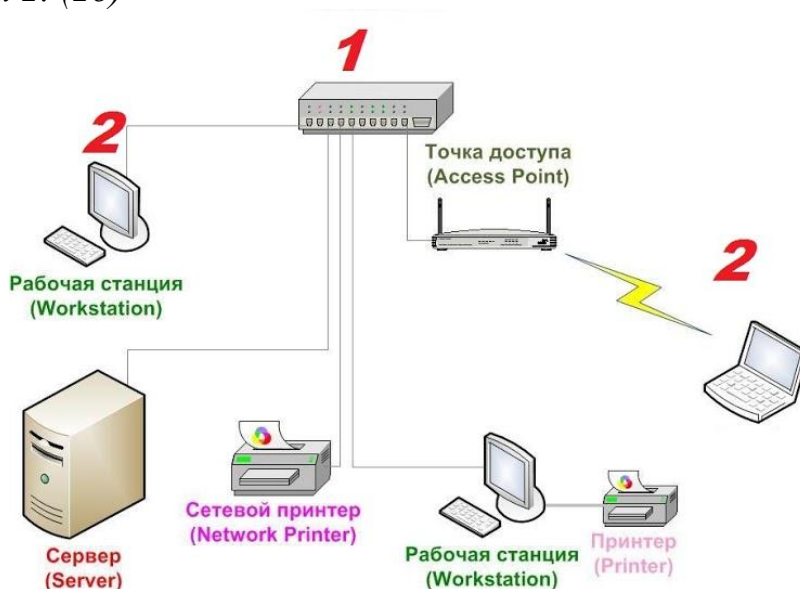
2. Проанализируйте утверждение утверждения, поставьте ДА/НЕТ (2б)

- A. Коммутатор способен соединить несколько сетей одновременно, причем с разными ip-адресами.
- B. Маршрутизатор способен соединить несколько сетей одновременно, причем с разными ip-адресами.

Дескриптор Обучающийся :

- выбирает верное утверждение об сетевом устройстве;
- выбирает неверное утверждение об устройстве.

3. Назовите компоненты компьютерной сети, представленные на рисунки под цифрой 1 и 2. (2б)

A. Сетевой узел	1
B. Коммутатор	2
C. Маршрутизатор	

Дескриптор Обучающийся:

- определяет устройство 1 представленное на рисунке;
- определяет устройство 2 представленное на рисунке

4. В офисе имеется 5 компьютеров и принтер. Для обмена информацией между компьютерами и для возможности совместного использования принтера необходимо соединить их кабелем в сеть. Какое дополнительное устройство необходимо приобрести для этого? (1б)

Дескриптор Обучающийся:

- определяет правильно сетевое устройство

5. На месте преступления были обнаружены четыре обрывка бумаги. Следствие установило, что на них записаны фрагменты одного IP-адреса. Криминалисты обозначили эти фрагменты буквами А, Б, В и Г (см.рис.) Восстановите IP-адрес. В ответе укажите последовательность букв, обозначающих фрагменты, в порядке, соответствующем IP-адресу. (1б)

7.99	31.7	2	8.21
А	Б	В	Г

1. ВБГА
2. ГВАБ
3. АБВГ

Дескриптор Обучающийся:

- записывает верно IP-адрес

10 класс (естественно – математическое направления)

Раздел «Компьютерные сети и информационная безопасность»

Тема «Принципы работы компьютерных сетей»

Цели обучения: 10.6.1.2 объяснять назначение и представление IP (ай пи) адреса;

Критерии оценивания Обучающийся:

✓ описывает назначение IP (ай пи) адреса;
представляет IP (ай пи) адрес

Уровни мыслительных навыков: Знание, понимание, применение

Задание

1. Проанализируй и определи какие из этих последовательностей могут быть маской сети, а какие IP (ай пи) адреса. Обоснуй свой ответ (2б)

A. 255.255.128.255

B. 255.255.255.192

Дескриптор Обучающийся:

- определяет IP (ай пи) адрес и показывает решение;
- определяет маску подсети и показывает решение

2. *Рассмотри IP-адрес компьютера и определи его номер во внутренней сети.*

IP- адрес равен 135.174.234.58 и маска внутренней сети 255.255.248.0 (3 б)

A. 186

B. 122

C. 698

D. 570

Дескриптор Обучающийся:

- определяет верно номер компьютера в сети;
- использует перевод из десятичной системы счисления в двоичную и наоборот;
- показывает решение нахождения номера компьютера в сети

3. *IP- адрес равен 135.174.234.58 и маска внутренней сети 255.255.248.0.*

Определи адрес подсети (3 б)

A. 135.174.234.58

B. 135.174.234.0

C. 135.174.224.58

D. 135.174.224.0

Дескриптор Обучающийся:

- верно определяет адрес подсети;
- использует перевод из десятичной системы счисления в двоичную и наоборот;

показывает решение нахождения адреса подсети

4. *IP- адрес равен 135.174.234.58 и маска внутренней сети 255.255.248.0.*

Определи количество компьютеров в сети (3 б)

2046

1006

507

23

Дескриптор Обучающийся:

- определяет правильно количество компьютера в сети;
- использует перевод из десятичной системы счисления в двоичную и наоборот;
- показывает решение нахождения количество компьютеров в локальной сети

Задания по формативному оцениванию составила Шаяхметова София Октябрьевна, учитель математики высшей квалификационной категории, педагог-исследователь, привлеченный тренер «ЦПМ» АО «НИИШ» по курсу «Разработка и экспертиза заданий критериального оценивания», Западно-Казахстанская область, г. Уральск.

Предмет «Алгебра и начала анализа»

10 класс (естественно-математическое направление)

Раздел: «Производная»

Темы: «Определение производной. Понятие дифференциала функции. Правила нахождения производных. Производная сложной функции. Производные тригонометрических функций. Производные обратных тригонометрических функций. Физический и геометрический смысл производной».

Предложенные задания с критериями оценивания и дескрипторами являются образцами, которые помогут предоставлять обучающимся конструктивную обратную связь по достижению целей обучения.

<i>Производная</i>	
<i>Определение производной</i>	
<i>Цель</i>	10.4.1.16 знать определения приращения аргумента и приращения функции;
<i>Уровень мыслительных навыков</i>	знание и понимание;
<i>Критерий оценивания</i>	определяет приращение аргумента; определяет приращение функции;
<i>Задание</i>	<p>№1. Определите приращение аргумента Δx и приращение функции Δy в точке x_0, если:</p> <p>а) $y = x^2 + x$, $x_0 = 3$; $x = 4$;</p> <p>б) $y = x^3$, $x_0 = 2,5$; $x = 3,5$;</p> <p>в) $y = \frac{4x-2}{x}$, $x_0 = 5$, $x = 8$.</p> <p><i>Дескриптор: Обучающийся</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - определяет приращение аргумента; - определяет приращение функции. <p>№2. В учебно-производственном комплексе ученикам 10-класса было дано задание, оценивающее качество и скорость компьютерного набора текста. Мансур за 3 минуты набрал 213 слов, и при этом допустил 6 орфографических ошибки, а Алтынай за 4 минуты набрала 260 слов, при этом допустила 7 орфографических ошибок. Сравните их результаты.</p> <p><i>Дескриптор: Обучающийся:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - составляет выражение и вычисляет скорость набора текста Мансуром; - составляет выражение и вычисляет качество набора текста Мансуром; - составляет выражение и вычисляет скорость набора текста

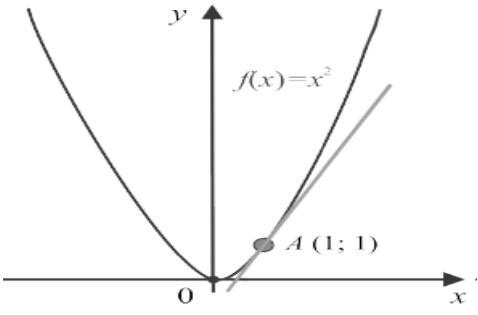
	<p><i>Алтынай;</i> - составляет выражение и вычисляет качество набора текста Алтынай; - сравнивает результаты</p>
<i>Цель:</i>	10.4.1.17 знать определение производной функции и находить производную функции по определению;
<i>Уровень мыслительных навыков:</i>	знание и понимание; применение;
<i>Критерий оценивания:</i>	применяет определение производной функции для нахождения приращения функции;
<i>Задание</i>	<p>Найдите приращение площади круга, когда радиус $R=4$ см получил приращение $\Delta x=0,2$ см. <i>Дескриптор: Обучающийся</i> - составляет выражение для нахождения приращения аргумента; - вычисляет приращение функции; - составляет выражения для нахождения приращения ΔS; - находит приращение ΔS.</p>
<i>Цель:</i>	10.4.1.18 находить производную постоянной функции и степенной функции.
<i>Уровень мыслительных навыков:</i>	применение
<i>Критерий оценивания:</i>	<ul style="list-style-type: none"> - находит производную постоянной функции; - находит производную степенной функции;
Задание	<p>Найдите производные функций: a) $f(x) = 23$; b) $f(x) = x^5$; c) $f(x) = 5x$; d) $f(x) = -\frac{1}{2}x^2$; e) $f(x) = 4x^{-3}$; f) $f(x) = -2x^{-2}$. <i>Дескриптор: Обучающийся</i> - находит производную постоянной функций; - находит производную степенной функций с натуральным показателем; - находит производную степенной функций с целым показателем.</p>
<i>«Понятие дифференциала функции»</i>	
<i>Цель:</i>	10.4.1.19 знать определение дифференциала функции и

	геометрический смысл дифференциала;
Уровень мыслительных навыков:	знание и понимание;
Критерий оценивания:	применяет определение дифференциала функции; объясняет геометрический смысл дифференциала;
Задание	Используя определение дифференциала, найдите df : 1) $f(x) = 3x^2$; 2) $f(x) = 7$; 3) $f(x) = x\sqrt{x}$; 4) $f(x) = \frac{2}{x^3}$ <i>Дескриптор: Обучающийся применяет определение дифференциала функции</i> - находит дифференциал функции с натуральным показателем; - находит дифференциал постоянной функции; - находит дифференциал функции с рациональным показателем; - находит дифференциал функции с целым показателем;
Цель:	10.4.1.20 находить дифференциал функции;
Уровень мыслительных навыков:	применение;
Критерий оценивания:	находит дифференциал функции
Задание	Число особей в популяции мышей меняется с течением времени (измеряемого в неделях) в соответствии с графиком. Как меняется количество особей в промежутке между 3 – и 6 – неделями? А в течении 7 недель?
	<i>Дескриптор:</i> Обучающийся- находит (приближенное значение) скорость изменения популяции мышей в промежутке между 3 - и 6 – неделями - находит (приближенное значение) скорость изменения популяции мышей в промежутке между 7- неделями
	<i>Правила нахождения производных</i>
Цель:	10.4.1.21 знать и применять правила дифференцирования;
Уровень мыслительных навыков:	знание и понимание; применение;

навыков:																						
Критерий оценивания:	применяет правила дифференцирования суммы и разности; применяет правила дифференцирования произведения; применяет правила дифференцирования частного;																					
Задание	<p>№1. Заполни таблицу производных:</p> <table border="1" data-bbox="440 371 1370 674"> <thead> <tr> <th>№</th> <th>Функция</th> <th>Производная функции</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>$f(x) = C$, C - постоянная</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>$f(x) = kx + b$, k, b – постоянные</td> <td></td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>$f(x) = x^p$, p – постоянная</td> <td></td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>$f(x) = u + v$</td> <td></td> </tr> <tr> <td>5</td> <td>$f(x) = uv$</td> <td></td> </tr> <tr> <td>6</td> <td>$f(x) = \frac{u}{v}$</td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>Дескриптор: Обучающийся записывает формулы - производной постоянной функции; - производной линейной функции; - производной суммы (разности) функции; - производной произведения функций; - производной частного.</p> <p>№2. Найдите производные функций: 1) $y = x^4 - x^2 + x$; 2) $y = \frac{1}{x} + 5x$; 3) $y = (x - 1)(x^2 + 5)$; 4) $y = \frac{x^2 - 4}{x - 2}$</p> <p>Дескриптор: Обучающийся - находит производную суммы и разности; - находит производную произведения; - находит производную частного;</p> <p>№3. Дана функция $f(x) = (x^2 - 1)(x^2 + 2)$ Найдите $f'(x)$. a) 0 b) -2 c) -1 d) 1</p> <p>Дескриптор: Обучающийся - использует правило дифференцирования произведения; - находит производную произведения функции; - вычисляет значение производной в заданной точке.</p> <p>№4. Найдите производную функции $v(x) = \frac{3x^4}{x-1}$ и указанные значения в точках: а) $v'(2)$; б) $v'(10)$; Дескриптор: Обучающийся использует правило дифференцирования частного - находит производную частного функций; - находит значение производной частного в заданной точке.</p>	№	Функция	Производная функции	1	$f(x) = C$, C - постоянная		2	$f(x) = kx + b$, k, b – постоянные		3	$f(x) = x^p$, p – постоянная		4	$f(x) = u + v$		5	$f(x) = uv$		6	$f(x) = \frac{u}{v}$	
№	Функция	Производная функции																				
1	$f(x) = C$, C - постоянная																					
2	$f(x) = kx + b$, k, b – постоянные																					
3	$f(x) = x^p$, p – постоянная																					
4	$f(x) = u + v$																					
5	$f(x) = uv$																					
6	$f(x) = \frac{u}{v}$																					
«Производная сложной функции»																						
Цель:	10.4.1.22 находить производную сложной функции.																					

Уровень мыслительных навыков:	применение;
Критерий оценивания:	находит производную сложной функции;
Задание	<p>№1. Даны функции:</p> <p>1) $f(x) = (2x^3 + 5)^{10}$;</p> <p>2) $f(x) = \left(\frac{1}{3x^2} - 17x^4\right)^{23}$;</p> <p>3) $f(x) = (2x^4 + 5)^{-5}$</p> <p>Найдите производные сложных функций.</p> <p><i>Дескриптор: Обучающийся</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - использует правило дифференцирования сложной функции; - использует правило дифференцирования суммы; - находит производную функции. <p>№2. Найдите производную функций.</p> <p>1) $y = \frac{1}{x^2+3} + \sqrt{1-x^4}$;</p> <p>2) $y = \frac{(x^2-7x+12)^2}{x-1}$</p> <p><i>Дескриптор: Обучающийся</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - использует правило дифференцирования частного; - использует правило дифференцирования сложной функции; - находит производную числителя и производную знаменателя; - подставляет значения в формулу; - находит производную функции.
«Производная тригонометрических функций»	
Цель:	10.4.1.23 находить производные тригонометрических функций
Уровень мыслительных навыков:	применение;
Критерий оценивания:	находит производные тригонометрических функций;
Задание	<p>№1. Найдите производную функций:</p> <p>1) $y = \sin(2x - 3)$;</p> <p>2) $y = \cos\left(\frac{x}{2} + \frac{\pi}{3}\right) + \sin 2x$;</p> <p>3) $y = 0,5 \operatorname{tg}\left(2x - \frac{\pi}{3}\right)$;</p> <p>4) $y = 3 \operatorname{ctg} \frac{2x}{3}$;</p> <p><i>скриптор: Обучающийся</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - находит производные тригонометрических функций; - использует правило дифференцирования сложной функции; - использует правило дифференцирования суммы; - находит производную функции.

	<p>№2. Найдите производную функции $f(x) = 0,5 \cos^2 x$ и решите уравнение $f'(x) = 0$.</p> <p><i>Дескриптор: Обучающийся</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - использует производную сложной функции Использует производную тригонометрической функции; - упрощает выражение, используя тригонометрические формулы; - решает простейшее тригонометрическое уравнение и находит его корни.
«Производные обратных тригонометрических функций»	
Цель:	10.4.1.24 находить производные обратных тригонометрических функций
Уровень мыслительных навыков:	применение
Критерий оценивания:	находит производные обратных тригонометрических функций;
Задание	<p>№1. Найдите производную функции:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) $y = (2x + 1) \arcsin \sqrt{x}$; 2) $y = \sqrt{x} \cdot \arccos(x^2 + 2x - 1)$; 3) $y = \operatorname{arctg} \sqrt{x - 4}$; 4) $y = \operatorname{arcctg}(5x^2 - 1)$ <p><i>скриптор: Обучающийся</i></p> <ul style="list-style-type: none"> использует правило дифференцирования сложной функции; находит производные обратных тригонометрических функций; использует правило дифференцирования произведения; находит производную функции. <p>№2. Найдите производную функции:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) $y = \frac{\sqrt{1-x^2}}{\arcsin x}$; 2) $y = \frac{\sqrt{4-x^2}}{\arccos \frac{x}{2}}$ <p><i>скриптор: Обучающийся</i></p> <ul style="list-style-type: none"> использует правило дифференцирования частного; находит производные обратных тригонометрических функций; использует правило дифференцирования сложной функции; находит производную числителя и знаменателя; подставляет значения в формулу; находит производную функции.
Физический и геометрический смысл производной	
Цель:	10.4.2.1 знать геометрический смысл производной;
Уровень мыслительных навыков:	знание и понимание;
Критерий оценивания:	объясняет геометрический смысл производной по условию задания;

<p>Задание</p>	<p>Найдите угловой коэффициент касательной к графику функции $f(x) = x^2$ в точке $A(1; 1)$</p> <p><i>Дескриптор: Обучающийся</i> - объясняет геометрический смысл производной по условию задания; - находит угловой коэффициент касательной к графику в указанной точке;</p>
<p><i>Цель:</i></p>	<p>10.4.2.2 знать физический смысл производной;</p>
<p><i>Уровень мыслительных навыков:</i></p>	<p>знание и понимание;</p>
<p><i>Критерий оценивания:</i></p>	<p>определяет физический смысл производной;</p>
<p>Задание</p>	<p>Найдите мгновенную скорость материальной точки в момент времени t_0: $s(t) = t^3 - 2t^2 + t$; $t_0 = 5$ <i>Дескриптор: Обучающийся</i> используя физический смысл производной - находит мгновенную скорость материальной точки в заданный момент времени</p>
<p><i>Цель:</i></p>	<p>10.4.3.1 решать прикладные задачи, опираясь на физический смысл производной</p>
<p><i>Уровень мыслительных навыков:</i></p>	<p>применение; навыки высокого порядка;</p>
<p><i>Критерий оценивания:</i></p>	<p>решает прикладные задачи, опираясь на физический смысл производной;</p>
<p>Задание</p>	<p>№1. Найдите скорость данной точки в момент времени $t = 2$, если она движется прямолинейно по закону $S(t) = 3t^3 + 9t^2 + 7$ (время изменяется в секундах, координата - в метрах). <i>скриптор: Обучающийся</i> - использует физический смысл производной; - находит скорость тела как производную функции; - находит скорость в момент времени.</p> <p>№2. Тело, брошенное вертикально вверх с высоты h_0 с начальной скоростью v_0, движется по закону $h(t) = h_0 + v_0t - \frac{gt^2}{2}$. Найдите высоту тела в момент времени, когда скорость тела в 2 раза меньше</p>

	<p>первоначальной, если $h_0 = 4 \text{ м}$, $v_0 = 3\frac{\text{м}}{\text{с}}g \approx 10\frac{\text{м}}{\text{с}^2}$.</p> <p><i>скриптор: Обучающийся</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - использует физический смысл производной; - находит производную функции; - вычисляет значение производной в точке. <p>№3. Тело движется прямолинейно по закону $S(t) = t^3 - 8,5t^2 + 14t - 11$ где $S(t)$ – путь в метрах, t – время в секундах.</p> <p>Определите:</p> <p>а) момент времени, когда тело будет находиться в состоянии покоя;</p> <p>б) при каких значениях t скорость тела будет уменьшаться.</p> <p><i>Дескриптор: Обучающийся</i></p> <p><i>использует физический смысл производной</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - находит скорость $S'(t) = v$; - решает уравнение $v = 0$; - составляет и решает неравенство; - отвечает на поставленный вопрос задачи
Цель:	10.4.3.2 решать задачи с использованием геометрического смысла производной
Уровень мыслительных навыков:	применение;
Критерий оценивания:	решает прикладные задачи с использованием геометрического смысла производной;
Задание	<p>графику функции $f(x) = 2x^3 - 5x$ в точке М (2;6) проведена касательная. Найдите тангенс угла наклона касательной и ее уравнение.</p> <p><i>скриптор: обучающийся</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - применяет геометрический смысл производной; - находит производную функции; - находит значение производной функции в точке; - подставляет значение в формулу; - записывает уравнение касательной; - находит угол наклона касательной.

Предмет Физика

Составитель: Авдеева Татьяна Асильматовна учитель физики КГУ

СОШ №13. г Экибастуз Павлодарской области

Раздел «Магнитное поле»

Тема: «Вектор магнитной индукции. Индукция магнитного поля бесконечно прямого и кругового проводников с током. Правило буравчика»

*Цель обучения:*10.3.4.1- объяснять физический смысл вектора магнитной индукции на основе решения задач и современных достижений техники

*Уровень мыслительных навыков:*Знание и понимание, применение

*Критерий оценивания*Обучающийся

- Объясняет физический смысл силовой характеристики магнитного поля;
- Определяет направление вектора магнитной индукции.

Задание 1

Электромагнитная индукция – это:

- 1) явление, характеризующее действие магнитного поля на движущийся заряд;
- 2) явление возникновения в замкнутом контуре электрического тока при изменении магнитного потока;
- 3) явление, характеризующее действие магнитного поля на проводник с током.

Задание 1

Электромагнитная индукция – это:

- 4) явление, характеризующее действие магнитного поля на движущийся заряд;
- 5) явление возникновения в замкнутом контуре электрического тока при изменении магнитного потока;
- 6) явление, характеризующее действие магнитного поля на проводник с током.

Задание 1

Электромагнитная индукция – это:

- 7) явление, характеризующее действие магнитного поля на движущийся заряд;
- 8) явление возникновения в замкнутом контуре электрического тока при изменении магнитного потока;

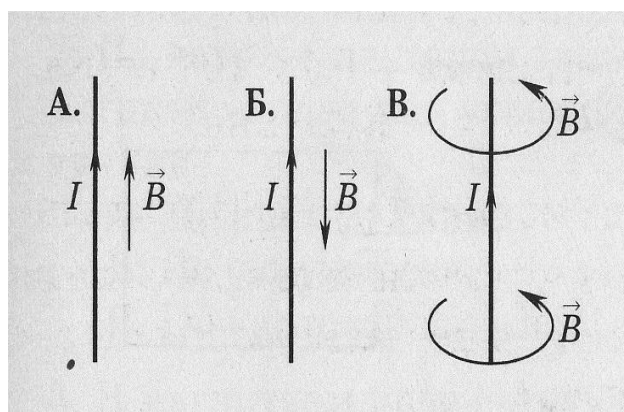

9) явление, характеризующее действие магнитного поля на проводник с током.

Задание 2

На каком из рисунков правильно показано направление индукции магнитного поля, созданного прямым проводником с током.

1. А;
2. Б;
3. В.

Задание 3

Установите соответствие между физическими величинами и единицами их измерения

ВЕЛИЧИНЫ		ЕДИНИЦЫ ИЗМЕРЕНИЯ	
А)	индуктивность	1)	тесла (Тл)
Б)	магнитный поток	2)	генри (Гн)
В)	индукция магнитного поля	3)	вебер (Вб)
		4)	вольт (В)

Дескриптор Обучающийся

- объясняет физический смысл силовой характеристики магнитного поля
- определяет направление вектора магнитной индукции;
- устанавливает соответствие между физическими величинами.

Тема «Взаимодействие проводников с током, опыты Ампера»

Цель обучения: 10.3.4.1 - физический смысл вектора магнитной индукции на основе решения задач и современных достижений техники (поезд на магнитных подушках и др.)

Уровень мыслительных навыков: Знание и понимание, применение

Критерий оценивания Обучающийся

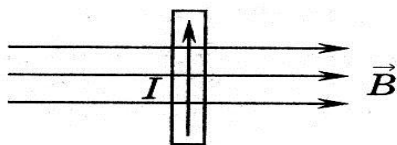
- знает понятие силы Ампера;
- знает формулу для расчета силы Ампера (закон Ампера);
- определяет направление действия силы Ампера;
- анализирует формулу вычисления силы Ампера.

Задание 1

А) Что показывают четыре вытянутых пальца левой руки при определении силы Ампера

- 1) направление силы индукции поля;
- 2) направление тока;
- 3) направление силы Ампера.

Б) В магнитном поле находится проводник с током. Каково направление силы Ампера, действующей на проводник?

1. от нас;
2. к нам;
3. равна нулю.

Задание 2

Прямолинейный проводник длиной 10 см находится в однородном магнитном поле с индукцией 4 Тл и расположен под углом 30° к вектору магнитной индукции. Чему равна сила, действующая на проводник со стороны магнитного поля, если сила тока в проводнике 3 А?

Критерии оценивания

- знает понятие силы Ампера;
- определяет направление действия силы Ампера;
- знает формулу для расчета силы Ампера (закон Ампера);
- анализирует формулу вычисления силы Ампера.

Дескриптор

- Применяет понятие силы Ампера
- Определяет направление действия силы Ампера;
- Применяет формулу для расчета силы Ампера (закон Ампера);
- Находит ответ на заданный вопрос

Тема «Сила Лоренца. Движение заряженной частицы в магнитном поле»

Цель обучения: 10.3.4.4 - исследовать действие магнитного поля на движущиеся заряженные частицы

Уровень мыслительных навыков: Знание и понимание, применение

Критерий оценивания Обучающийся

- Использует формулу силы Лоренца при решении задач
- Описывает действие магнитного поля на движущиеся заряженные частицы
- Применяет правило левой руки для определения действия силы Лоренца

Задание 1

Сила Лоренца действует:

- 1) на незаряженную частицу в магнитном поле;
- 2) на заряженную частицу, покоящуюся в магнитном поле;

3) на заряженную частицу, движущуюся вдоль линий магнитной индукции поля.

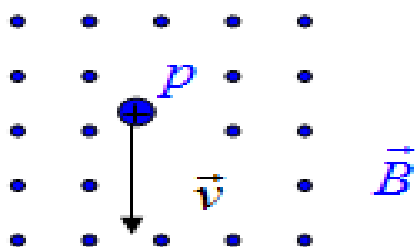
Задание 2

Установите соответствие между физическими величинами и формулами, по которым эти величины определяются

ВЕЛИЧИНЫ		ЕДИНИЦЫ ИЗМЕРЕНИЯ	
А)	Сила, действующая на проводник с током со стороны магнитного поля	1)	$qVB \sin \alpha$
Б)	Энергия магнитного поля	2)	$BS \cos \alpha$
В)	Сила, действующая на электрический заряд, движущийся в магнитном поле.	3)	$IBL \sin \alpha$
		4)	$\frac{LI^2}{2}$

Задание 3

Электрон движется в однородном магнитном поле так, как показано на рисунке. Линии магнитной индукции направлены к наблюдателю. Как направлена сила, действующая на электрон со стороны магнитного поля?

- А. влево
- В. вверх
- С. вправо
- Д. вниз

Задание 4

В магнитном поле с индукцией 5 Тл движется электрон со скоростью 104 м/с, направленной перпендикулярно линиям индукции магнитного поля. Чему равен модуль силы, действующей на электрон со стороны магнитного поля?

Критерии оценивания

- знает понятие силы Лоренца;
- применяет правило левой руки для определения действия силы Лоренца
- знает формулу для расчета силы Лоренца
- анализирует формулу вычисления силы Лоренца.

Дескриптор

- Применяет понятие силы Лоренца
- Определяет направление действия силы Лоренца
- Применяет формулу для расчета силы Лоренца
- Находит ответ на заданный вопрос

Тема «Движение заряженной частицы в магнитном поле»

Цель обучения: 10.3.4.3 -анализировать принцип действия циклотрона, магнитной ловушки, токамака, адронного коллайдра и объяснять природу полярного сияния.

Уровень мыслительных навыков: Знание и понимание, применение

Навыки высокого порядка

Критерий оценивания Обучающийся

- ✓ Объясняет и описывает принцип действия циклотрона .

Задание 1

Установите соответствие:

<p>А. электродвигатель Б. масс-спектрограф В. циклотрон</p>	<p>1. Устройство, преобразующее механическую энергию в электрическую. 2. Ускоритель заряженных частиц 3. Устройство, преобразующее электрическую энергию в механическую 4. Прибор для измерения масс заряженных частиц</p>
---	--

Задание 2

Установите соответствие между техническими устройствами и их составляющими элементами

А. масс-спектрограф Б. циклотрон	1. Источник заряженных частиц 2. Дуанты – пустотелые цилиндры 3. Диафрагмы 4. Фильтр скоростей 5. Электромагнит 6. Магнитное поле 7. Переменное электрическое поле 8. Фотопластина 9. Мишень
-------------------------------------	--

Задание 3

Ускорение заряженных частиц в циклотроне производит

1. магнитное поле в дуанте
2. электрическое поле в дуанте
3. магнитное поле в фильтре скоростей
4. электрическое поле в фильтре скоростей
5. магнитное поле в зазоре между дуантами
6. электрическое поле в зазоре между дуантами

Дескриптор Обучающийся

- указывает цели использования циклотрона
- объясняет метод ускорения заряженных частиц в циклотроне;
- объясняет роль магнитного поля в циклотроне;
- описывает принцип работы масс-спектрографа

Раздел «Магнитное поле»

10 класс

Цель обучения: 10.3.4.1- объяснять физический смысл вектора магнитной индукции на основе решения задач и современных достижений техники

Критерий оценивания

- Объясняет физический смысл силовой характеристики магнитного поля;
- Определяет направление вектора магнитной индукции;
- знает понятие силы Ампера;
- знает формулу для расчета силы Ампера (закон Ампера);

Уровень мыслительных навыков Знание и понимание, применение

Навыки высокого порядка

Время выполнения 20 минут

Вариант 1

1. Магнитные поля создаются:

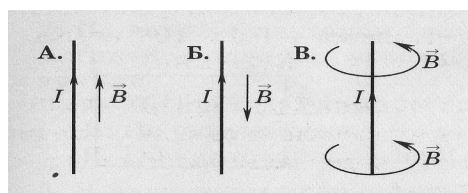
- 1) как неподвижными, так и движущимися электрическими зарядами;
- 2) неподвижными электрическими зарядами;
- 3) движущимися электрическими зарядами.

2. Магнитное поле оказывает воздействие:

- 1) только на покоящиеся электрические заряды;
- 2) только на движущиеся электрические заряды;
- 3) как на движущиеся, так и на покоящиеся электрические заряды.

3. На каком из рисунков правильно показано направление индукции магнитного поля, созданного прямым проводником с током.

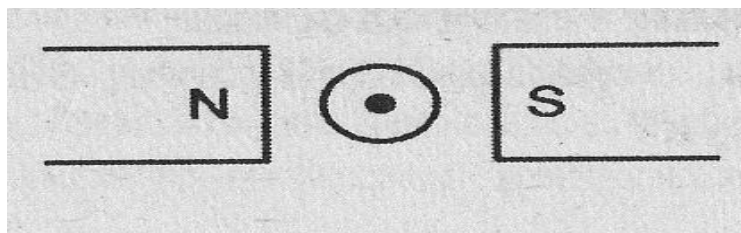
- 1) А;
- 2) Б;
- 3) В.

4. Магнитное поле индукцией 10 мТл действует на проводник, в котором сила тока равна 50 А, с силой 50 мН. Найдите длину проводника, если линии индукции поля и ток взаимно перпендикулярны.

5. В магнитном поле находится проводник с током. Каково направление силы Ампера, действующей на проводник?

- 1) вверх;
- 2) вниз;
- 3) влево;
- 4) вправо.

6. Что показывают четыре вытянутых пальца левой руки при определении силы Лоренца

- 1) направление силы индукции поля;
- 2) направление движения заряженной частицы;
- 3) направление силы Ампера.

7. В направлении, перпендикулярном линиям индукции, влетает в магнитное поле электрон со скоростью 10 Мм/с. Найти индукцию поля, если электрон описал в поле окружность радиусом 1 см.

Дескриптор Обучающийся

- определяет направление действия силы Ампера;
- анализирует формулу вычисления силы Ампера;
- Использует формулу силы Лоренца при решении задач
- Описывает действие магнитного поля на движущиеся заряженные частицы
- Применяет правило левой руки
- для определения действия силы Лоренца

Составитель: *Ким Евгения Лестмаэновна ШЛ №17 г. Балхаш*

Учебный предмет «Физика»

Раздел: Динамика

Тема урока: Закон всемирного тяготения

Цели обучения: 10.2.2.2 -объяснять физический смысл инертной и гравитационной массы;

10.2.2.3 -объяснять графическую зависимость напряженности и потенциала гравитационного поля материальной точки от расстояния;

10.2.2.4 -применять закон всемирного тяготения при решении задач

Критерии оценивания:

- знают и применяют закон всемирного тяготения;

- понимают силу тяжести как воздействие гравитационного поля на массу тела.

Уровень мыслительных навыков: Знание, Понимание, Применение

Задание 1

Заполните таблицу и сделайте вывод:

m₁	m₂	r	F
50	100	5	
100	100	5	
50	200	5	
100	200	5	
50	100	10	

Дескрипторы:

- правильно применяет формулу;
- делает выводы по результатам

Задание 2

Ответьте на вопросы:

1. Что называют гравитационным полем?
2. Какие тела обладают гравитационным полем?
3. Сформулируйте закон всемирного притяжения
4. От чего зависит сила взаимодействия между телами?

Дескрипторы:

- Владеет основными понятиями и приводит примеры;
- Формулирует закон всемирного тяготения:

Тема: Момент инерции абсолютно твердого тела

Цели обучения: 10.2.2.5 -использовать теорему Штейнера для расчета момента инерции материальных тел.

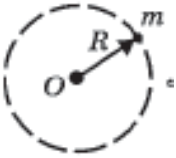
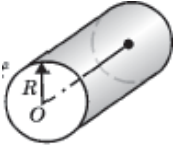
Критерии оценивания:

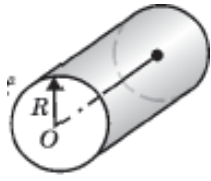
- Учащийся достигли цели обучения если могут рассчитывать энергию вращательного движения и применять теорему Штейнера для расчета момента инерции абсолютно твердых тел

-

Уровень мыслительных навыков: Знание, Понимание, Применение

Задание 1

№	Рисунок	Момент инерции
1		$J = mR^2.$
2		$J = mR^2.$

3		$J = \frac{mR^2}{2}.$
---	---	-----------------------

Дескриптор:

- Устанавливает соответствие между заданным рисунком и формулой.

Задание 2

1. Момент инерции диска массой 1 кг и диаметром 40 см равен

1) 0,16 кг · м²   2) 0,04 кг · м²   3) 0,02 кг · м²   4) 0

2. Радиус диска равен 10 см. Момент силы, равной 10 Н и приложенной к ободу диска под углом 150° к радиусу, равен

1) 0,5 Н · м   2) 0,87 Н · м   3) 1 Н · м   4) 0

Дескриптор:

- Находит по формуле момент инерции.

Тема: Силы. Сложение сил. Законы Ньютона

Цели обучения: 10.2.2.1 - составлять возможные алгоритмы решения задач при движении тел под действием нескольких сил

Критерии оценивания:

- понимает, что такое инертное свойство тела;
- объясняет результаты опытов по взаимодействию разных тел;
- объясняет связь между изменением скорости тела и его массой;
- знает условия покоя и движения тела, изменение скорости тела;
- знает о взаимодействии тел (непосредственно и на расстоянии);
- может объяснить опыты, подтверждающие справедливость законов Ньютона.

Уровень мыслительных навыков: Знание, Понимание, Применение

Задание 1

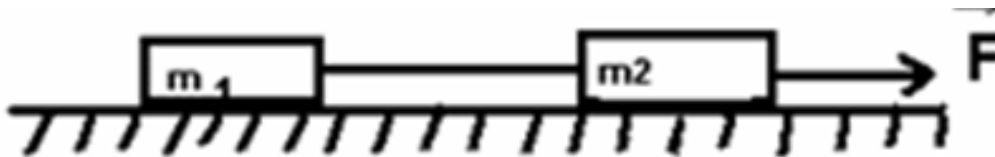
Задача. Брусок массой 2 кг скользит по горизонтальной поверхности под действием груза массой 0,5 кг, прикрепленного к концу нерастяжимой нити, перекинутой через неподвижный блок. Коэффициент трения бруска о поверхность 0,1.

Дескрипторы:

- правильно расставляет силы на рисунке;
- применяет второй закон Ньютона;
- расписывает проекции на оси;
- решает задачу.

Задание 2

Расставить силы, действующие на тела.

Дескрипторы:

- Расставляет силы, приложенные к телам.

Предмет: Химия

10 класс

Раздел: «Химия вокруг нас»

Подраздел: «Углерод и его соединения»

Цели обучения:

10.4.2.30 классифицировать спирты по расположению функциональной группы и по количеству гидроксильных групп;

10.4.2.31 объяснять химические свойства спиртов на основе взаимного влияния атомов;

10.4.2.33 составлять уравнения реакций получения этанола гидратацией этилена и брожением глюкозы;

10.4.2.34 оценивать преимущества и недостатки способов получения этанола;

10.4.2.35 изучать токсичные действия спиртов на организм человека.

Критерии оценивания:

Обучающиеся:

- записывает классификацию спиртов и объясняет свойства, получение этанола применение метанола и этанола;

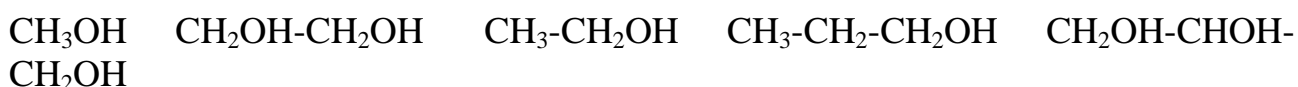
- объясняет физиологическое действие спирта на организм человека;

- объясняет физические свойства и применение этиленгликоля и глицерина.

Уровень мыслительных навыков: знание/понимание

Задания

1. Разделите следующие спирты по количеству гидроксильных групп.

2. Запишите химические уравнения получения этанола.

3. Установите соответствие между спиртами и их физическими свойствами, применением.

1.Метанол	а) Бесцветный, сочный. Применяется в виде смягчающей мази, как мягкий и растягивающийся ингредиент в парфюмерии и тканях.
2.Этанол	б) Бесцветный, сладкий густая жидкость. Применяется для получения антифриза (незамерзающая жидкость).
3.Этиленгликоль	с) Водка водный раствор этого вещества, легко проникает в желудок, проходя через кровоток влияет на нервную систему. Дезодорирующий агент, дезинфицирующее средство. Используется для получения резины и пластмасс.
4.Глицерин	д) Ядовитое вещество, вызывает слепоту, в больших количествах опасен для жизни. Применяется как полимер и дополнительные запчасти для автомобилей.

Ответы:

1. Одноатомные спирты – метанол, этанол и пропанол. Многоатомные спирты – этиленгликоль и глицерин.

2. 1) Гидратация алкенов(в присутствии катализатора):

2) Брожение сахарозы:

3. 1-d, 2-с, 3-b, 4-a

Дескриптор:

- разделяет следующие спирты по количеству гидроксильных групп;
- записывает химические уравнения получения этанола;
- устанавливает соответствие между метанолом, этанолом, этиленгликолем, глицерином и их физическими свойствами и применением.

10-класс

Раздел:Химия вокруг нас

Подраздел:Углерод и его соединения

Цели обучения:

10.4.2.1 понимать органическую химию, как химию углеводов и их производных;

10.4.2.2 различать эмпирическую, молекулярную, структурную и пространственную формулы углеводов;

10.4.2.3 различать основные классы органических соединений по функциональным группам;

10.4.2.4 объяснять формирование гомологических рядов и сходство свойств их гомологов;

10.4.2.5 составлять структурные формулы соединений и называть их по номенклатуре IUPAC

10.4.2.11 составлять уравнения реакций галогенирования алканов

Критерии оценивания:

Обучающиеся

- объясняет классификацию углеводородов и их производных: спирты, альдегиды, карбоновые кислоты, углеводы, аминокислоты;
- понимает органическую химию, как химию углеводородов и их производных;
- объясняет понятие функциональной группы, как группы определяющей характерные химические свойства данного класса соединений;
- различает основные классы органических соединений по функциональным группам.

Уровень мыслительных навыков:

знание

понимание

Задания

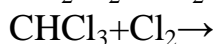
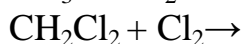
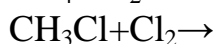
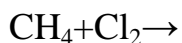
1. Назовите производные углеводорода по функциональной группе.

- а) R-OH
- б) R-COH
- в) R-COOH
- г) R-NO₂
- д) R-NH₂
- е) HOOC-R-NH₂

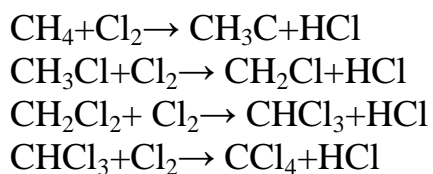
Ответы:

- а) спирты
- б) альдегиды
- в) карбоновые кислоты
- г) нитросоединения
- д) амины
- е) аминокислоты.

2. Допишите уравнения реакции галогенирования метана.

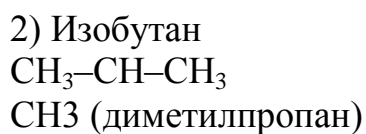
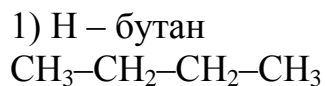

Ответы:

3. Напишите структурные формулы н-бутана и изобутана.

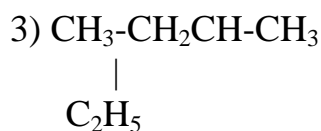
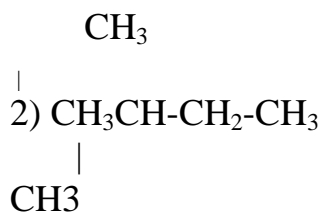
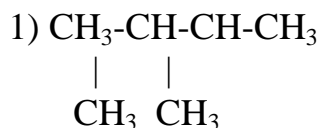
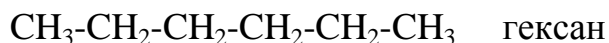
Ответы:

Задание 3

Назовите радикалы с указанием их положения в цепи цифрами и количества греческими числительными.

C_6H_{14} -гексан

Ответы:

1) 2,3-диметилгексан; 2) 2,2-диметилгексан; 3) 2-этилгексан.

4. Напишите сокращенные структурные формулы изомеров:

- а) 2-метилгексен-1;
- б) 2,3-диметилпентен-1;
- в) 2,4-диметилпентен-1;
- г) 2,3,3-триметил бутен-1;
- д) 2-этилпентен-1 или 3-метиленгексан;
- е) 2-этил-3-метилбутен-1 или 2-метил-3-метиленпентан.

Ответы:

- а) $\text{CH}_2=\text{C}(\text{CH}_3)\text{-CH}_2\text{-CH}_2\text{-CH}_2\text{-CH}_3$
- б) $\text{CH}_2=\text{C}(\text{CH}_3)\text{-CH}(\text{CH}_3)\text{-CH}_2\text{-CH}_3$
- в) $\text{CH}_2=\text{C}(\text{CH}_3)\text{-CH}_2\text{-CH}(\text{CH}_3)\text{-CH}_3$
- г) $\text{CH}_2=\text{C}(\text{CH}_3)\text{-C}(\text{CH}_3)_2\text{-CH}_3$
- д) $\text{CH}_2=\text{C}(\text{CH}_2\text{CH}_3)\text{-CH}_2\text{-CH}_2\text{-CH}_3$
- е) $\text{CH}_2=\text{C}(\text{CH}_2\text{CH}_3)\text{-CH}(\text{CH}_3)\text{-CH}_3$

Дескрипторы:

- составляет формулы изомеров;
- знает названия изомеров;
- называет функциональные группы, как группы определяющей характерные химические свойства данного класса соединений.

10-класс

Раздел: Закономерности протекания химических реакций

Подраздел: Стандартные электродные потенциалы

Цели обучения:

- 10.2.3.1 составлять уравнения окислительно-восстановительных реакций методом электронного баланса;
- 10.2.3.2 составлять уравнения окислительно-восстановительных реакций методом электронно-ионного баланса полуреакций;
- 10.2.3.3 объяснить понятие "стандартный электродный потенциал".

Критерии оценивания:

Обучающиеся:

- составляет уравнения окислительно-восстановительных реакций методом электронного баланса

Уровень мыслительных навыков:

знание

понимание

Задания

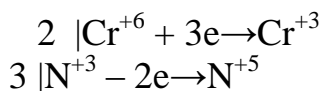
1. Из предложенного перечня веществ :гидроксид калия, силикат калия, хромат калия, гидроксид лития, нитрит натрия выберите вещества, между которыми окислительно-восстановительная реакция протекает с изменением цвета раствора и выпадением осадка. Составьте электронный баланс.

Ответ.

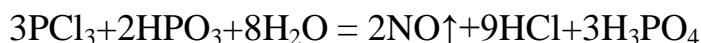
Запишем уравнение реакции:

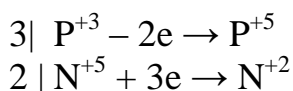
Составим электронный баланс:

2. Из предложенного перечня веществ выберите вещества, между которыми окислительно-восстановительная реакция протекает с выделением газа: хлорид фосфора(III), азотная кислота, хлорид стронция, хлорид калия, сульфат натрия.
Ответ:

Составим электронный баланс:

Дескриптор:

составляет уравнения окислительно-восстановительных реакций методом электронного баланса.

10-класс

Раздел: Энергетика химических реакций

Подраздел: Химическое равновесие

Цели обучения:

10.3.3.1 объяснять динамический характер химического равновесия;

10.3.3.2 прогнозировать влияние изменения температуры, концентрации и давления на химическое равновесие;

10.3.3.3 объяснять, почему катализатор способствует быстрому установлению равновесия, но не смещает его;

10.3.3.4 экспериментально изучать влияние различных факторов на смещение равновесия;

10.3.3.5 составлять выражение константы равновесия реакции;

10.3.3.6 прогнозировать влияние различных факторов на константу равновесия.

Критерии оценивания:

Обучающиеся:

- определяет влияние различных факторов на смещение равновесия;

- изучает влияние изменения температуры, концентрации и давления на химическое равновесие.

Уровень мыслительных навыков:

знание

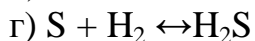
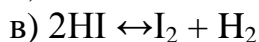
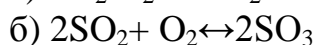
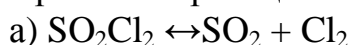
понимание

применение

Задания

1. Установите соответствие между уравнением химической реакции и направлением смещения химического равновесия при увеличении давления в системе: к каждой позиции, обозначенной буквой, подберите соответствующую позицию, обозначенную цифрой.

Уравнение реакции

Направление смещения химического равновесия:

- 1) в сторону продуктов реакции
- 2) в сторону исходных веществ
- 3) практически не смещается

Запишите в ответ цифры, расположив их в порядке, соответствующим буквам:

А	Б	В	Г

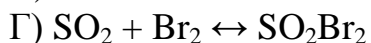
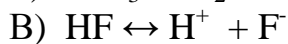
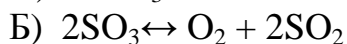
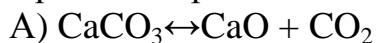
Ответ:

Если на систему, находящуюся в равновесии оказать внешнее воздействие, то равновесие сместится в сторону, ослабляющую это воздействие. Если внешним воздействием является увеличение давления, то система будет стремиться уменьшить давление, а значит, равновесие будет смещаться в сторону меньшего количества газообразных частиц.

- А) 1 моль $\leftrightarrow$ 2 моль, равновесие сместится в сторону исходных веществ (2).
Б) 3 моль $\leftrightarrow$ 2 моль, равновесие сместится в сторону продуктов реакции (1).
В) 2 моль $\leftrightarrow$ 2 моль, равновесие практически не смещается (3).
Г) 2 моль $\leftrightarrow$ 1 моль, равновесие сместится в сторону продуктов реакции (1).

2. Установите соответствие между уравнением химической реакции и направлением смещения химического равновесия при увеличении давления в системе: к каждой позиции, обозначенной буквой, подберите соответствующую позицию, обозначенную цифрой.

Уравнения реакции

Направление смещения химического равновесия:

- 1) в сторону продуктов реакции
- 2) в сторону исходных веществ
- 3) практически не смещается

Запишите в ответ цифры, расположив их в порядке, соответствующим буквам:

А	Б	В	Г

Ответ:

Если на систему, находящуюся в равновесии оказать внешнее воздействие, то равновесие сместится в сторону, ослабляющую это воздействие. Если внешним воздействием является увеличение давления, то система будет стремиться уменьшить давление, а значит, равновесие будет смещаться в сторону меньшего количества газообразных частиц.

А) 0 моль $\leftrightarrow$ 1 моль (учитываем только газы), равновесие сместится в сторону исходных веществ (2).

Б) 2 моль $\leftrightarrow$ 3 моль, равновесие сместится в сторону исходных веществ (2).

В) 0 моль $\leftrightarrow$ 0 моль (учитываем только газы), равновесие практически не смещается (3).

Г) 2 моль $\leftrightarrow$ 1 моль, равновесие сместится в сторону продуктов реакции (1).

Дескриптор:

понимает динамический характер химического равновесия;
составляет выражение константы равновесия реакции.

10-класс

Раздел: Закономерности протекания химических реакций

Подраздел: Периодический закон и периодическая система

Цели обучения: 10.2.1.3 прогнозировать закономерности изменений свойств соединений химических элементов по периодам и группам;

10.2.1.4 прогнозировать свойства химических элементов и их соединений по положению в периодической системе;

10.2.1.5 объяснять закономерности изменения физических и химических свойств галогенов в группе.

Критерии оценивания:

Обучающиеся:

- самостоятельно прогнозирует закономерности изменений свойств соединений химических элементов по периодам и группам;
- понимает закономерности изменения физических и химических свойств галогенов в группе.

Уровень мыслительных навыков:

знание

понимание

Задания

1. Из указанных в ряду химических элементов выберите три элемента, которые в Периодической системе химических элементов Д. И. Менделеева находятся в одном периоде. Расположите выбранные элементы в порядке возрастания их металлических свойств.

- 1) Na
- 2) K
- 3) Si
- 4) Mg
- 5) C

Запишите в поле ответа номера выбранных элементов в нужной последовательности.

Ответ:

Металлические свойства усиливаются по периоду справа налево:

Si, Mg, Na

2. Из указанных в ряду химических элементов выберите три элемента, которые в Периодической системе химических элементов Д. И. Менделеева находятся в одном периоде. Расположите выбранные элементы в порядке возрастания их металлических свойств.

- 1) P
- 2) N
- 3) S
- 4) Al
- 5) O

Запишите в поле ответа номера выбранных элементов в нужной последовательности.

Ответ: В одном периоде находятся Al, P, S.

Металлические свойства усиливаются по периоду справа налево:

S, P, Al.

Дескриптор:

- записывает элементы в нужной последовательности;
- прогнозирует свойства химических элементов и их соединений по

- положению в периодической системе;
- понимает закономерности изменений свойств соединений химических элементов по периодам и группам.

11-класс.

Раздел: Химия и жизнь

Подраздел: Биохимия

Цели обучения: 11.5.1.20 описывать функции белков для жизни;

11.5.1.21 различать первичную, вторичную и третичную структуры белка;

11.5.1.22 называть факторы, определяющие формы различных структур белка;

11.5.1.23 описывать зависимость свойств белка от качественного и количественного аминокислотного состава;

11.5.1.24 определять состав полипептида по данным реакции гидролиза;

11.5.1.25 экспериментально проводить качественные реакции на белки;

11.5.1.26 экспериментально проводить реакции денатурации белка.

Критерии оценивания:

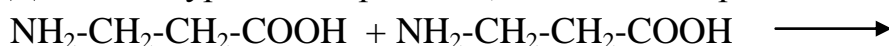
Обучающиеся:

- объясняет образование пептидной связи между α -аминокислотами в белках;
- исследует реакцию денатурации белка;
- объясняет биологическое значение и функции белков;

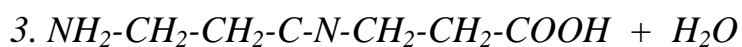
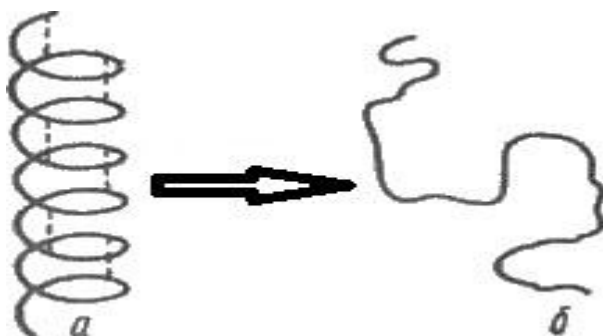
Уровень мыслительных навыков: знание, понимание.

Задания

1. Допишите уравнение реакции, объясните образование пептидной связи.

2. Объясните явление показанный на рисунке.

Пептидная связь представляет собой связь, образованную взаимодействием карбоксильной группы одной аминокислоты с аминокислотой второй аминокислоты.

На изображении показано нарушение конфигурации молекулы белка. При воздействии тепла и облучения белки подвергаются разрушению. Это явление называется денатурацией. Денатурация обусловлена изменением формы молекулы, при которой природные свойства белка исчезают.

Дескриптор:

- записывает уравнение реакции и объясняет образование пептидной связи;
- записывает денатурацию белка.

11-класс.

Раздел: Химия вокруг нас

Подраздел: Углерод и его соединения

Цели обучения: 11.4.2.3 объяснять различные способы получения альдегидов и кетонов; 11.4.2.4 экспериментально распознавать альдегиды и кетоны;

11.4.2.5 называть продукты окисления и восстановления альдегидов и кетонов; 11.4.2.6 приводить примеры реакций нуклеофильного присоединения альдегидов и кетонов;

11.4.2.7 объяснять физические свойства и способы получения карбоновых кислот; 11.4.2.8 составлять уравнения реакций, характеризующих химически карбоновых кислот и свойства карбоновых кислот.

Критерии оценивания:

Обучающиеся:

- - понимает различные способы получения альдегидов и кетонов;
- - называет продукты окисления и восстановления альдегидов и кетонов;
- - устанавливает соответствие между реагирующими веществами и углеродсодержащим продуктом.

Уровень мыслительных навыков: знание, понимание

Задания

1. Установите соответствие между реагирующими веществами и углеродсодержащим продуктом, который образуется при взаимодействии этих веществ: к каждой позиции, обозначенной буквой, подберите соответствующую позицию, обозначенную цифрой.

Реагирующие вещества

А) уксусная кислота и карбонат натрия

Б) муравьиная кислота и гидроксид натрия

В) муравьиная кислота и гидроксид меди(II) (при нагревании)

Г) этанол и натрий

Продукт взаимодействия

1) пропионат натрия

2) этилат натрия

3) формиат меди(II)

- 4) формиат натрия
- 5) ацетат меди(II)
- 6) углекислый газ

Запишите в ответ цифры, расположив их в порядке, соответствующим буквам:

А	Б	В	Г

Ответ:

Установим соответствие.

- А) Уксусная кислота и карбонат натрия — реакция вытеснения слабой летучей угольной кислоты более сильной — получится углекислый газ (6), ацетат натрия и вода.
- Б) Муравьиная кислота и гидроксид натрия — реакция нейтрализации — формиат натрия (4) и вода.
- В) Муравьиная кислота и гидроксид меди(II) (при нагревании) - окисление муравьиной кислоты до углекислого газа (6) и воды.
- Г) Этанол и натрий — реакция замещения — этилат натрия (2) и водород.

2. Установите соответствие между реагирующими веществами и углеродосодержащим продуктом, который образуется при взаимодействии этих веществ: к каждой позиции, обозначенной буквой, подберите соответствующую позицию, обозначенную цифрой.

Реагирующие вещества:

- А) CH_3COONa и KOH
- Б) CH_3COOH и CH_3OH
- В) CH_3OH и K
- Г) CH_3OH и H_2SO_4

Продукт взаимодействия:

- 1) диэтиловый эфир
- 2) метилацетат
- 3) метилат калия
- 4) метан
- 5) диметиловый эфир
- 6) метаналь

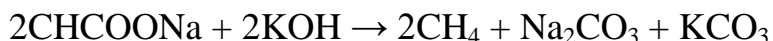
Запишите в ответ цифры, расположив их в порядке, соответствующем буквам:

А	Б	В	Г

Ответ:

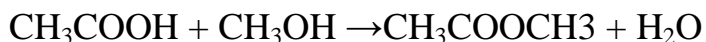
Установим соответствие.

А) При сплавлении солей карбоновых кислот и щелочей (декарбоксилирование) получаются карбонаты и алканы:

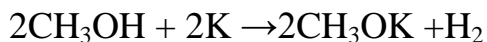
Таким образом букве А соответствует цифра 4 (метан).

Б) При взаимодействии карбоновых кислот и спиртов (этерификация) получаются сложные эфиры:

Таким образом букве Б соответствует цифра 2 (метилацетат).

В) При взаимодействии спирта и щелочного металла получаются соли (алкоголяты) и водород:

Таким образом букве В соответствует цифра 3 (метилат калия).

Г) При воздействии концентрированной серной кислоты на спирты могут получаться разные продукты (в зависимости от условий реакции): алкены, простые эфиры, сложные эфиры спирта и серной кислоты. Алкенов и сернокислого эфира в вариантах ответа нет, поэтому

Таким образом букве Г соответствует цифра 5 (диметиловый эфир).

Дескриптор:

- устанавливает соответствие при сплавлении солей карбоновых кислот и щелочей;
- знает соответствие между реагирующими веществами и углеродосодержащим продуктом;
- составляет уравнения реакций, характеризующих химически карбоновых кислот е свойства карбоновых кислот.

11-класс

Раздел: Закономерности протекания химических реакций

Подраздел: Закон сохранения массы веществ

Цели обучения:

11.2.2.1 решать задачи по уравнениям параллельно протекающих реакций;

11.2.2.2 решать задачи по уравнениям последовательно протекающих реакций;

11.2.2.4 решать задачи по уравнениям реакций замещения

Критерии оценивания:

Обучающиеся:

- решает задачи по уравнениям последовательно протекающих реакций;

- вычисляет количество вещества (массу, объем и количество частиц) продуктов реакций по известным количествам.

Уровень мыслительных навыков: знание, понимание

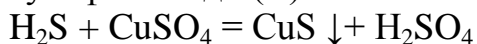
Задания

1. При пропускании сероводорода объемом 2,8 л (нормальные условия) через избыток раствора сульфата меди (II) образовался осадок массой 11,4 г. Определите выход продукта реакции.

Дано: $V(\text{H}_2\text{S})=2,8$ л; $m(\text{осадка})=11,4$ г; н.у.

Найти: $\eta = ?$

Решение: записываем уравнение реакции взаимодействия сероводорода и сульфата меди (II).

Определяем количество вещества сероводорода, участвующего в реакции:

$$\nu(\text{H}_2\text{S}) = V(\text{H}_2\text{S}) / V_m = 2,8 / 22,4 = 0,125 \text{ моль.}$$

Из уравнения реакции следует, что

$$\nu(\text{H}_2\text{S}) = \nu(\text{CuS}) = 0,125 \text{ моль}$$

Значит можно найти теоретическую массу CuS.

$$m(\text{CuS}) = \nu(\text{CuS}) \cdot M(\text{CuS}) = 0,125 \cdot 96 = 12 \text{ г.}$$

Теперь определяем выход продукта, пользуясь формулой (4):

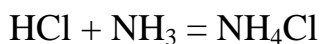
$$\eta = [m_p(X) \cdot 100] / m(X) = 11,4 \cdot 100 / 12 = 95\%.$$

2. Какая масса хлорида аммония образуется при взаимодействии хлороводорода массой 7,3 г с аммиаком массой 5,1 г? Какой газ останется в избытке? Определите массу избытка.

Дано: $m(\text{HCl})=7,3$ г; $m(\text{NH}_3)=5,1$ г.

Найти: $m(\text{NH}_4\text{Cl}) = ?$ $m(\text{избытка}) = ?$

Решение: записываем уравнение реакции.

Эта задача на «избыток» и «недостаток». Рассчитываем количества вещества хлороводорода и аммиака и определяем, какой газ находится в избытке.

$$\nu(\text{HCl}) = m(\text{HCl}) / M(\text{HCl}) = 7,3 / 36,5 = 0,2 \text{ моль;}$$

$$\nu(\text{NH}_3) = m(\text{NH}_3) / M(\text{NH}_3) = 5,1 / 17 = 0,3 \text{ моль.}$$

Аммиак находится в избытке, поэтому расчет ведем по недостатку, т.е. по хлороводороду. Из уравнения реакции следует, что

$$\nu(\text{HCl}) = \nu(\text{NH}_4\text{Cl}) = 0,2 \text{ моль}$$

Определяем массу хлорида аммония:

$$m(\text{NH}_4\text{Cl}) = \nu(\text{NH}_4\text{Cl}) \cdot M(\text{NH}_4\text{Cl}) = 0,2 \cdot 53,5 = 10,7 \text{ г.}$$

Мы определили, что аммиак находится в избытке (по количеству вещества избыток составляет 0,1 моль).

Рассчитаем массу избытка аммиака.

$$m(\text{NH}_3) = \nu(\text{NH}_3) \cdot M(\text{NH}_3) = 0,1 \cdot 17 = 1,7 \text{ г.}$$

3. Определите массовую долю кристаллизационной воды в дигидрате хлорида бария $\text{BaCl}_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$.

Решение: Молярная масса $\text{BaCl}_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$ составляет:

$$M(\text{BaCl}_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}) = 137 + 2 \cdot 35,5 + 2 \cdot 18 = 244 \text{ г/моль}$$

Из формулы $\text{BaCl}_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$ следует, что

1 моль дигидрата хлорида бария содержит 2 моль H_2O .

Отсюда можно определить массу воды, содержащейся в $\text{BaCl}_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$:

$$m(\text{H}_2\text{O}) = 2 \cdot 18 = 36 \text{ г.}$$

Находим массовую долю кристаллизационной воды в дигидрате хлорида бария $\text{BaCl}_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$.

$$\omega(\text{H}_2\text{O}) = m(\text{H}_2\text{O}) / m(\text{BaCl}_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}) = 36 / 244 = 0,1475 = 14,75\%.$$

Дескриптор:

- ✓ решает задачи по уравнениям параллельно протекающих реакций;
- ✓ решает задачи по уравнениям последовательно протекающих реакций;
- ✓ рассчитывает количества вещества хлороводорода и аммиака;
- ✓ определяет выход продукта реакции и записывает уравнения реакций.

11-класс

Раздел: Химия вокруг нас

Подраздел: Углерод и его соединения

Цели обучения: 11.4.2.41 определять соединения с помощью химических и физических испытаний;

11.4.2.42 решать экспериментальные задачи на распознавание веществ по их физическим и химическим свойствам;

11.4.2.43 описывать генетическую связь основных классов органических соединений;

11.4.2.44 проводить простейший органический синтез и оценивать выход продукта;

11.4.2.45 составлять и решать задачи на цепочки превращений на основе генетической связи органических веществ.

Критерии оценивания:

Обучающиеся:

- решает задачи на распознавание веществ по их физическим и химическим свойствам;

- определите массовую долю данных веществ;

Уровень мыслительных навыков:

знание

понимание

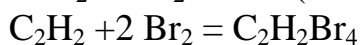
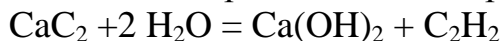
Задания

1. Технический карбид кальция массой 20 г обработали избытком воды, получив ацетилен, при пропускании которого через избыток бромной воды образовался 1,1,2,2 –тетрабромэтан массой 86,5 г. Определите массовую долю CaC_2 в техническом карбиде.

Дано: $m = 20$ г; $m(\text{C}_2\text{H}_2\text{Br}_4) = 86,5$ г.

Найти: $\omega(\text{CaC}_2) = ?$

Решение: записываем уравнения взаимодействия карбида кальция с водой и ацетиленом с бромной водой и расставляем стехиометрические коэффициенты.

Находим количество вещества тетрабромэтана.

$$\nu(\text{C}_2\text{H}_2\text{Br}_4) = m(\text{C}_2\text{H}_2\text{Br}_4) / M(\text{C}_2\text{H}_2\text{Br}_4) = 86,5 / 346 = 0,25 \text{ моль.}$$

Из уравнений реакций следует, что

$$\nu(\text{C}_2\text{H}_2\text{Br}_4) = \nu(\text{C}_2\text{H}_2) = \nu(\text{CaC}_2) = 0,25 \text{ моль.}$$

Отсюда мы можем найти массу чистого карбида кальция (без примесей).

$$m(\text{CaC}_2) = \nu(\text{CaC}_2) \cdot M(\text{CaC}_2) = 0,25 \cdot 64 = 16 \text{ г.}$$

Определяем массовую долю CaC_2 в техническом карбиде.

$$\omega(\text{CaC}_2) = m(\text{CaC}_2) / m = 16 / 20 = 0,8 = 80\%.$$

2. Какой объем займет при температуре 20°C и давлении 250 кПа аммиак массой 51 г?

Дано: $m(\text{NH}_3) = 51$ г; $p = 250$ кПа; $t = 20^\circ\text{C}$.

Найти: $V(\text{NH}_3) = ?$

Решение: определяем количество вещества аммиака:

$$\nu(\text{NH}_3) = m(\text{NH}_3) / M(\text{NH}_3) = 51 / 17 = 3 \text{ моль.}$$

Объем аммиака при нормальных условиях составляет:

$$V(\text{NH}_3) = V_m \cdot \nu(\text{NH}_3) = 22,4 \cdot 3 = 67,2 \text{ л.}$$

Используя формулу (3), приводим объем аммиака к данным условиям [температура $T = (273 + 20)\text{K} = 293 \text{ K}$]:

$$p_n T V_n(\text{NH}_3) = 101,3 \cdot 293 \cdot 67,2$$

$$V(\text{NH}_3) = 29,2 \text{ л.}$$

3. Получение и окисление алкена

При взаимодействии галогеналкана со спиртовым раствором щелочи образуется алкен, плотность паров которого в $2,157$ раза меньше плотности паров исходного галогеналкана.

1) Определите молекулярную формулу исходного галогеналкана. Расчёты запишите.

2) Установите все возможные структурные формулы исходного галогеналкана и структурную формулу алкена, если известно, что алкен в условиях жёсткого окисления образует кетон и кислоту.

3) Приведите уравнение реакции окисления искомого алкена подкисленным раствором перманганата калия.

Ответ:

1) Уравнение реакции дегидрогалогенирования исходного галогеналкана:
 $\text{C}_n\text{H}_{2n} + 1 \text{Hal} + \text{KOH}(\text{сп.р-р}) \rightarrow \text{C}_n\text{H}_{2n} + \text{KCl} + \text{H}_2\text{O}.$

Отношение плотностей паров галогеналкана и алкена равно отношению их молярных масс:

$$M(\text{C}_n\text{H}_{2n+1}\text{Hal}) = 14n + 1 + M(\text{Hal}) \text{ г/моль}; M(\text{C}_n\text{H}_{2n}) = 14n \text{ г/моль.}$$

$$(14n + 1 + M(\text{Hal})) / (14n) = 2,157$$

Отсюда:

$$M(\text{Hal}) + 1 = 16,2n$$

В состав галогеналкана могли входить фтор, хлор, бром или иод. Подставляя в полученное уравнение значения молярных масс галогенов, можно определить значение n и природу галогена:

при n = 5, M(Hal) = 80 г/моль – бром.

Молекулярная формула галогеналкана C₅H₁₁Br

Дескриптор:

- ✓ распознает веществ по их физическим и химическим свойствам;
- ✓ определяет формулы неизвестных веществ;
- ✓ вычисляет количество вещества.

Предмет «Биология»

Класс: 10

Раздел: Прикладные интегрированные науки

Подраздел: Биотехнология

Цель обучения: 10.4.3.2 -описывать значение полимеразной цепной реакции в таксономии, медицине и криминалистике

Критерий оценивания: Обучающиеся:

- записывает термины соответствующим определениям;
- устанавливает последовательность нуклеотидов молекул ДНК.

Уровень мыслительных навыков: знание, понимание.

Задание 1

Дополните приведенные определения соответствующим термином

<i>№</i>	<i>Определения</i>	<i>Термины</i>
1	Метод амплификации <i>in vitro</i> заданных фрагментов ДНК частично известной последовательностью	
2	Это система идентификации, в основе которой лежит выявление генетических различий	
3	Устанавливает последовательность нуклеотидов молекул ДНК	

Ответы:

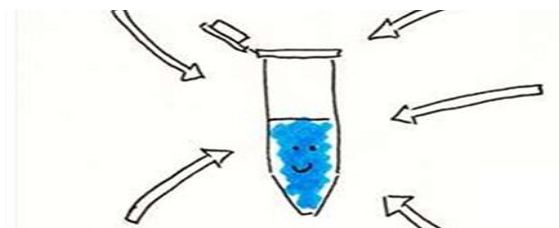
<i>№</i>	<i>Определения</i>	<i>Термины</i>
1	Метод амплификации <i>in vitro</i> заданных фрагментов ДНК частично известной последовательностью	ПЦР
2	Это система идентификации, в основе которой лежит выявление генетических различий	ДНК-типирование
3	Устанавливает последовательность нуклеотидов молекул ДНК	Секвенирование

Дескрипторы:

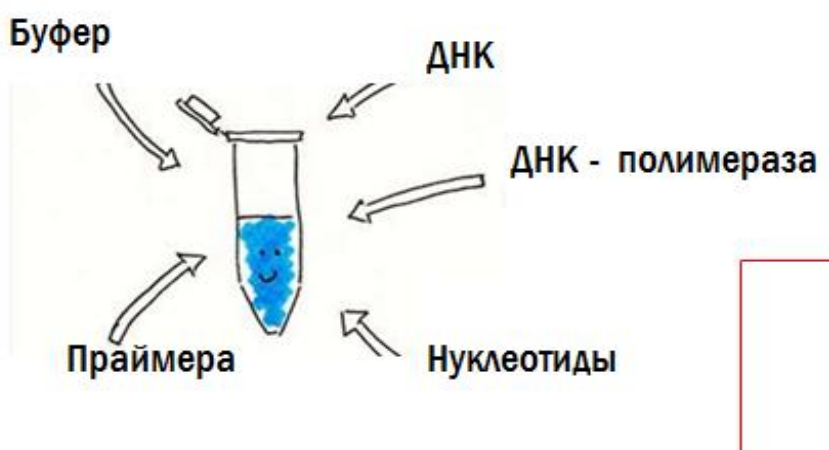
- ✓ знает определение ПЦР;
- ✓ может устанавливать последовательность нуклеотидов молекул ДНК.

Задание 2

Определите, что входит в состав реакционной смеси

Ответ

Дескриптор:

- ✓ - Определяет состав реакционной смеси.

Класс: 10

Раздел: Многообразие, структура и функции живых организмов

Подраздел: Движение

Цели обучения: 10.1.6.2 - объяснять механизм мышечного сокращения;

10.1.6.3- устанавливать связь строения, локализации и общих свойств быстрых и медленных мышечных волокон.

Критерии оценивания: Обучающиеся:

- объясняет механизм мышечного сокращения;
- определяет виды мышечных волокон.

Уровень мыслительных навыков: знание, понимание, применение.

Задание 1

Определите, какие виды мышечных волокон характерны спортсменам.

Ответ:

Спортсмен, который участвует марафоне развиты медленные мышцы.
Спортсмены, который участвует в спринте развиты быстрые мышцы.

Дескрипторы:

- ✓ знает строение, свойства быстрых и медленных мышечных волокон;
- ✓ определяет типы скелетных мышц.

Задание 2

Дополните предложения. Поставьте правильные ответы из нижеприведенного списка на пустые места.

1. Основными компонентами саркомера является - и .
2. Мышцы делятся по способности сокращения -
 и .
3. В составе гладких мышц имеется белок - .

Ответ:

Дополните предложения. Поставьте правильные ответы из нижеприведенного списка на пустые места.

1. Основными компонентами саркомеры является - и
2. Мышцы делятся по способности сокращения -
 и
3. В составе гладких мышц имеется белок -

Задание 3

Найдите соответствия мышечных волокон к параметрам

Параметры	Мышечные волокна
Низкая скорость сокращения	
Нет миоглобина	
Быстрая утомляемость	
Запас энергии жиры	
Источник АТФ – аэробное дыхание	
Расположены на поверхности волокна	

Ответ:

Задания для закрепления

1. Найдите соответствия мышечных волокон к параметрам

Параметры	Мышечные волокна
Низкая скорость сокращения	Медленные
Нет миоглобина	Быстрых
Быстрая утомляемость	Быстрых
Запас энергии жиры	Медленных
Источник АТФ – аэробное дыхание	Медленных
Расположены на поверхности волокна	Быстрые

Дескриптор:

- ✓ устанавливает связь строения, свойств медленных и быстрых мышечных волокон.

Класс 10

Раздел: Прикладные интегрированные науки

Подраздел: Клеточная биология

Цель обучения: 10.4.2.1 - объяснять особенности строения и функции органоидов клетки, видимые под электронным микроскопом;

10.4.2.2 - устанавливать связь между структурой, свойствами и функциями клеточной мембраны, используя жидкокристаллическую модель;

сравнивать особенности структуры и функции клеток прокариот и эукариот.

Критерии оценивания:

Обучающиеся:

- объясняет особенности строения и функции органоидов клетки;
- устанавливает связь между структурой, свойствами и функциями органоидов.

Уровень мыслительных навыков:

понимание

применение

задание 1

Укажите присутствующие и отсутствующие органоиды в клетках разных организмов

Органоиды	Растительная клетка	Животная клетка	Клетка гриба	Бактериальная клетка
Клеточная				

стенка				
Цитоплазматическая мембрана				
Цитоплазма				
Ядро				
Эпс				
Рибосомы				
Лизосомы				
Пластиды				
Цитоскелет				
Мезосомы				
Кольцевая ДНК				
Центральная вакуоль				
Мелкие вакуоли				
Органоиды движения				
Митохондрии				
Центриоли				
Аппарат Гольджи				

Ответ:

Органоиды	Растительная клетка	Животная клетка	Клетка гриба	Бактериальная клетка
Клеточная стенка		-		
Цитоплазматическая мембрана				
Цитоплазма				
Ядро				-
Эпс				-
Рибосомы				
Лизосомы				-
Пластиды		-	-	-
Цитоскелет				-
Мезосомы				
Кольцевая ДНК	-	-	-	
Центральная вакуоль		-	-	-
Мелкие вакуоли	-			-

Органоиды движения			-	
Митохондрии				-
Центриоли			-	-
Аппарат Гольджи				-

Дескриптор:

- ✓ знает строение клеток;
- ✓ различает клетки растений и животных.

Задание 2

Дайте характеристику клеткам.

Характеристика	фотосинтезирующая клетка	Клеткамукора	клетка синезеленой водоросли	клетка инфузории
По содержанию ядра				
По количеству ядер				
По способу питания				
Клетка организма какого царства				
Запасной углевод				
Чем ограничена от внешней среды				

Ответ

Характеристика	фотосинтезирующая клетка	Клеткамукора	клетка синезеленой водоросли	клетка инфузории
По содержанию ядра	эукариотическая	эукариотическая	прокариотическая	эукариотическая
По количеству ядер	одноядерная	многоядерная	безъядерная	два ядра
По способу питания	автотрофная	гетеротрофная	автотрофная	гетеротрофная
Клетка организма какого царства	растения	грибы	дробянки	животные
Запасной углевод	крахмал	гликоген	углеводы	гликоген
Чем ограничена от внешней среды	Клеточная стенка, цитоплазматическая	Клеточная стенка, цитоплазматическая мембрана	Клеточная стенка, цитоплазматическая мембрана	Цитоплазматическая мембрана

	мембрана			
--	----------	--	--	--

Дескриптор:

- ✓ знает строение клеток; различает клетки растений и животных.

Класс: 10

Раздел: Прикладные интегрированные науки

Подраздел: Молекулярная биология и биохимия

Цель обучения: 10.4.1.9-описывать процесс репликации дезоксирибонуклеиновой кислоты на основе правил Чаргаффа;

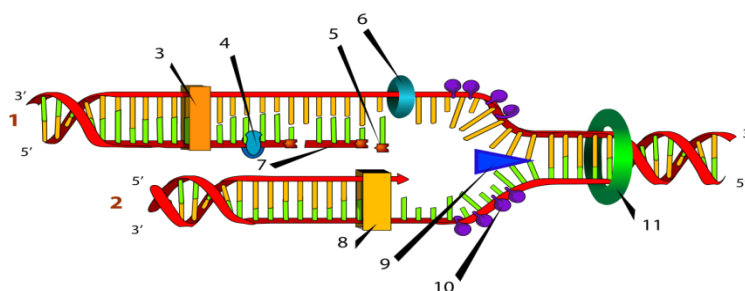
Критерии оценивания: Обучающиеся:

- ✓ расставляет наименование белков и нуклеиновых кислот;
- ✓ определяет функции ферментов.

Уровень мыслительных навыков: знание, понимание

Задание 1

Что отмечены цифрами?

Ответ:(1) запаздывающая нить, (2) лидирующая нить, (3) ДНК-полимераза ($Pol\alpha$), (4) ДНК-лигаза, (5) РНК-праймер, (6) праймаза, (7) фрагмент Оказаки, (8) ДНК-полимераза ($Pol\delta$), (9) хеликаза, (10) белки, связывающие одноцепочечную ДНК, (11) топоизомераза.

Дескриптор:

- ✓ знает процесс репликации;
- ✓ понимает молекулярный механизм репликации.

Задание 2

заполните таблицу.

Фермент	Функция
Хеликаза	
SSB-белки	
Праймаза	
ДНК-полимераза	
ДНК-лигаза	

Ответ:

<i>Фермент</i>	<i>Функция</i>
Хеликаза	Разделяет цепи двухцепочечной молекулы ДНК на одинарные цепи
SSB-белки	Связывают одноцепочечные фрагменты ДНК и предотвращают комплементарное спаривание
Праймаза	Синтезирует РНК-затравку (праймер) — короткий фрагмент РНК, которая является инициатором в работе ДНК-полимеразы (полимераза не способна синтезировать ДНК с нуля, но может добавлять нуклеотиды к уже имеющимся).
ДНК-полимераза	Синтезирует ДНК, связываясь с праймером. Следует отметить, что один конец материнской ДНК полимеразы синтезировала непрерывно и в одном направлении, а второй — в противоположном — фрагментами
ДНК-лигаза	Сшивает фрагменты ДНК

Дескриптор:

- ✓ знает процесс репликации; понимает молекулярный механизм репликации.

Раздел: «Размножение, наследственность, изменчивость, эволюционное развитие»

Подраздел: Клеточный цикл

Цель обучения: 10.2.2.1 - исследовать фазы митоза с помощью готовых микропрепаратов⁷

Критерии оценивания:

- правильно определяют описание и фазу интерфазы, обозначение буквами фаз клеточного цикла на диаграмме.
- правильно отвечают на вопросы.

Уровень мыслительных навыков: знание, понимание

задание 1 описывайте процессы деления: интерфаза	
МИТОЗ	
ЦИТОКИНЕЗ	
МЕЙОЗ	

Ответ:

интерфаза	стадия «покоя», когда клетка растёт и реплицирует ДНК
МИТОЗ	ядро делится, чтобы сформировать

	два новых дочерних ядра
цитокinesis	цитоплазма делится и образуются мембраны, чтобы произвести две дочерние клетки
мейоз	редукционное деление, набор хромосом уменьшается вдвое

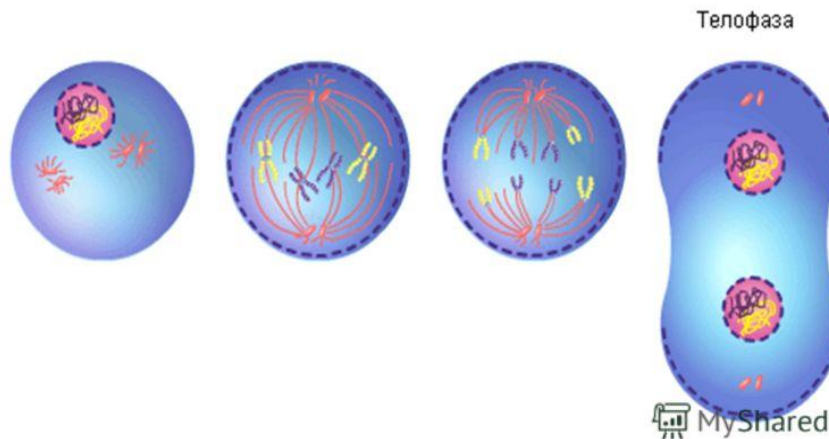
Дескрипторы:

- определяет фазы деления клеток

Задание 2

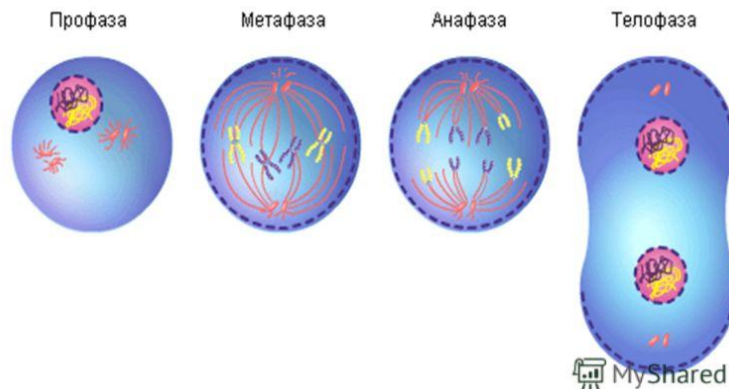
Определите фаз митоза

Фазы МИТОЗА

Ответ:

Фазы МИТОЗА

Дескриптор:

- ✓ определяет фазу митоза.

Вопросы и ответы:

1) Можно ли утверждать, что митоз обеспечивает образование гамет у растений? Почему? Ответ поясните.

1. Да, митоз обеспечивает образование гамет из спор растений.
2. Гаплоидные споры многих растений образуются путем мейоза.
3. Затем споры делятся митозом, превращаясь в гаметофиты с гаметами.

2) Профаза и метафаза митоза характеризуются определенным набором хромосом в клетке и количеством ДНК. Каковы они? Какими будут набор хромосом и количество ДНК в анафазе митоза? Ответ поясните.

1. Профаза и метафаза митоза — $2n4c$, причем $2n$, так как хромосом парные, $4c$, так как до митоза произошло удвоение молекул ДНК и каждая хромосома состоит из двух молекул ДНК, или из двух хроматид.

2. Анафаза митоза — $4n4c$, так как в анафазе митоза хроматиды становятся самостоятельными хромосомами и мы фактически видим в одной клетке 4 набора хромосом.

3) Известно, что хроматида может стать самостоятельной хромосомой. Приведите примеры фаз митоза и мейоза, где данное явление происходит. Как это влияет на изменение набора хромосом и количества молекул ДНК в данных фазах?

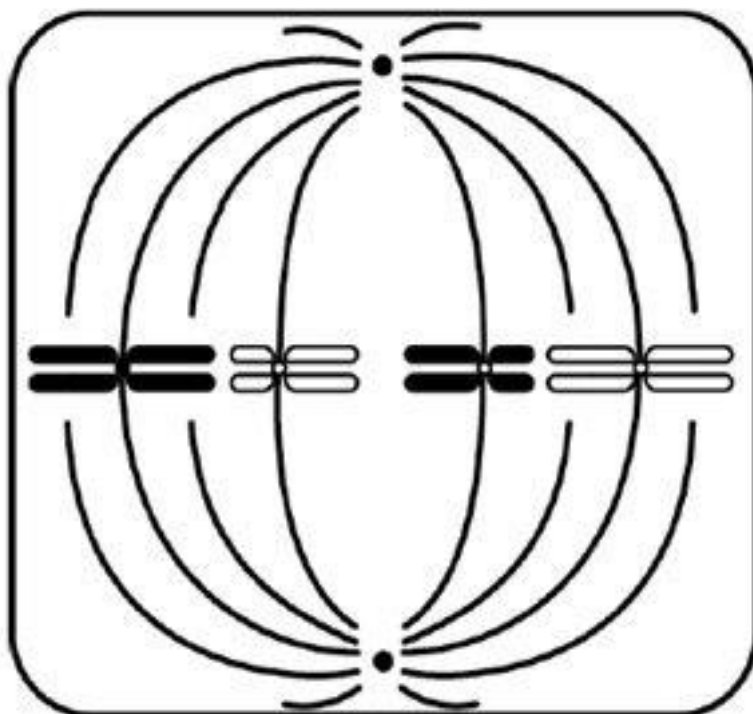
1. Хроматида может стать самостоятельной хромосомой в анафазе митоза и анафазе II мейоза II.

2. В анафазе митоза происходит удвоение набора хромосом с $2n$ до $4n$, однако, количество молекул ДНК не изменяется — $4c$.

3. В анафазе II мейоза II происходит удвоение хромосом с n до $2n$, однако, количество молекул ДНК не изменяется — $2c$.

Задание 3

Какое деление и какая его фаза изображена на рисунке. Укажите набор хромосом (n), число молекул ДНК (c) в этот период.

Ответ:

На рисунке изображена метафаза, поскольку хромосомы располагаются на экваторе клетки, на метафазной пластинке. Это не может быть метафаза I мейоза, потому что хромосомы стоят в одну линию и на них не видно кроссинговера, и не может быть метафаза II мейоза, потому что хромосомы представлены двумя парами. Следовательно, способ деления клетки на данном рисунке – митоз.

Дескриптор:

- ✓ знает фазу митоз;
- ✓ Указывает набор хромосом;
- ✓ Обосновывает ответ.

Класс: 11

Раздел: Многообразие, структура и функции живых организмов

Подраздел: Питание

Цель обучения: 11.1.2.4 - изучать пути фиксации углерода у C_3 - и C_4 -растений;
 11.1.2.2 - объяснять процессы, протекающие при световой фазе фотосинтеза;
 11.1.2.3 - объяснять процессы, протекающие при темновой фазе фотосинтеза.

Критерии оценивания:

Обучающиеся:

- определяет продукты C_3 -фотосинтеза и C_4 -фотосинтеза;
- записывает химические уравнения процесса.

Уровень мыслительных навыков:

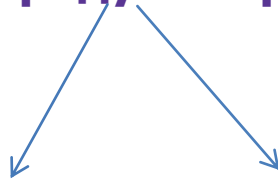
понимание
применение
Задание 1

Сравнительная характеристика C_3 и C_4 растений

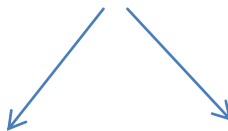
C_3 -растения

C_4 -растения

Первичные продукты фотосинтеза

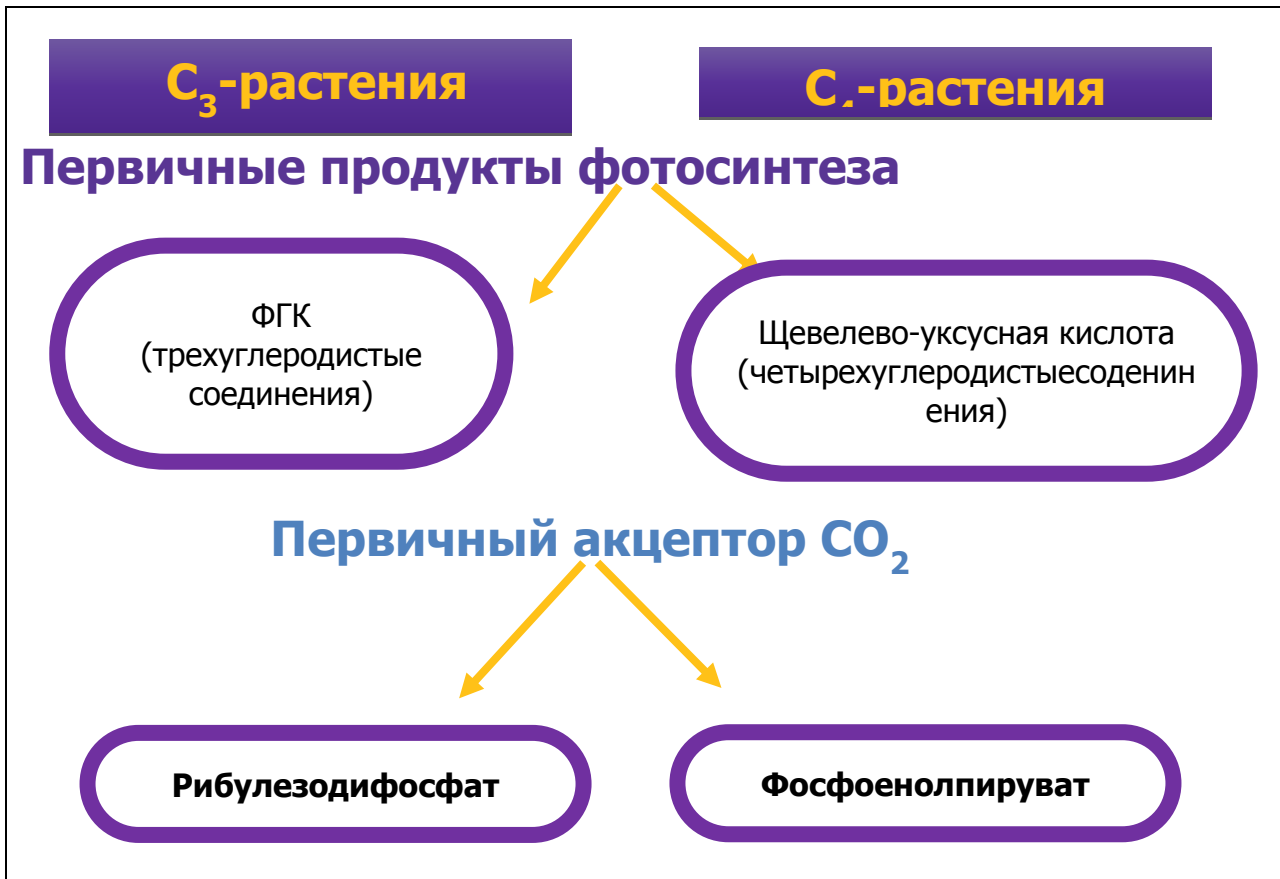

Первичный акцептор CO_2

Ключевые слова: трифосфоглицериновая кислота ФГК, Щевелевоуксусная кислота, Рибулосодифосфат, Фосфоенолпируват

Ответ:

Дескрипторы :

- знают что: С3-фотосинтез при котором первыми продуктами являются трехуглеродные соединения;
- определяет путь С4-фотосинтез при котором первым продуктом являются четырехуглеродные соединения.

Задание 2

Сравните особенности процессов световой и темновой фаз фотосинтеза

Параметры для сравнения	Световая фаза	Темновая фаза
Место протекания реакций		
Условия реакций		
Исходные вещества		
Продукт реакции		
Источник энергии		
Суммарное уравнение		

Ответ:

Параметры для сравнения	Световая фаза	Темновая фаза
Место протекания реакций	В тилакоидах	В строме хлоропласта
Условия реакций	H ₂ O делится на протоны, НАДФ* (присоединяет) водород, АДФ, поглощение	Закрепление водорода (цикл Кальвина) образование глюкозы, затраты энергии

	энергии	
Исходные вещества	Вода, АДФ, Фб НАДФ ⁺	АТФб НАДФ*Н2б рибулефосфат
Продукт реакции	УФ-свет, вода	НАДФ*Н, энергия
Источник энергии	Энергия Солнца	Энергия АТФ
Суммарное уравнение	$2\text{H}_2\text{O} \rightarrow 4\text{e} + 4\text{H}^+ + \text{O}_2\uparrow$	$6\text{CO}_2 + 24\text{H}^+ +$ $\text{АТФ} \rightarrow \text{C}_6\text{H}_{12}\text{O}_6 + 6\text{H}_2\text{O}$

Дескрипторы:

- ✓ знает место протекания реакций в световой фазе и темновой фазе;
- ✓ записывает химические уравнения реакций процесса.

Задание 3

Задачи 1. В процессе гликолиза образовалось 42 молекулы пировиноградной кислоты. Какое количество молекул глюкозы подверглось расщеплению и сколько молекул АТФ образуется при полном окислении?

Решение:

1) при гликолизе одна молекула глюкозы расщепляется с образованием 2-х молекул пировиноградной кислоты, следовательно, гликолизу подверглось: $42 : 2 = 21$ молекула глюкозы;

2) при полном окислении одной молекулы глюкозы образуется 38 молекул АТФ (бескислородный 2 АТФ и кислородный этапы 36 АТФ);

3) при окислении 21 молекулы образуется: $21 \times 38 = 798$ молекул АТФ.

Задача 2. В диссимиляцию вступило 10 молекул глюкозы. Определите количество АТФ после гликолиза, после энергетического этапа и суммарный эффект диссимиляции.

Решение. запишем уравнение гликолиза:

$\text{C}_6\text{H}_{12}\text{O}_6 = 2\text{ПВК} + 2\text{АТФ}$. Поскольку из одной молекулы глюкозы образуется 2 молекулы ПВК и 2 АТФ, следовательно, из 10 молекул глюкозы синтезируется $10 \times 2 = 20$ АТФ. После энергетического этапа диссимиляции при распаде 1 молекулы глюкозы образуется 36 молекул АТФ, следовательно, в нашем случае синтезируется $10 \times 36 = 360$ АТФ. Суммарный эффект диссимиляции равен $360 + 20 = 380$ АТФ.

Задание 4

На рисунке изображен хлороласт. Определите строение хлоропласта.

Ответ:

- 1- наружная оболочка хлоропласта;
- 2-внутренняя оболочка хлоропласта;
- 3-рибосомы;
- 4- тилакоиды;
- 5-граны;
- 6-строма;
- 7-крахмальное зерно.

Дескрипторы:

- ✓ определяет строение хлоропласта

Задание 5

Дополните предложения.

Фотосинтез может осуществляться только с помощью определенных веществ — .....

Фотосинтетические пигменты высших растений делятся на две группы: ..... и каротиноиды. Роль этих пигментов состоит в том, чтобы поглощать свет и превращать его энергию в ..... Пигменты локализованы в .....хлоропластов, и хлоропласты обычно располагаются в клетке так, чтобы их мембраны находились под прямым углом к источнику света, что гарантирует максимальное поглощение света.

Ответ:

Фотосинтез может осуществляться только с помощью определенных веществ — **пигментов**.

Фотосинтетические пигменты высших растений делятся на две группы: **хлорофиллы** и каротиноиды. Роль этих пигментов состоит в том, чтобы поглощать свет и превращать его энергию в **химическую энергию**. Пигменты локализованы в **мембранах** хлоропластов, и хлоропласты обычно располагаются в клетке так, чтобы их мембраны находились под прямым углом к источнику света, что гарантирует максимальное поглощение света.

Дескриптор: правильно расставляет нужные слова.

Задание 5

Заполняйте таблицу.

бактерии	характеристика
Нитрифицирующие бактерии	
Серобактерии	
Водородные бактерии	
Железобактерии	

Ответ:

бактерии	характеристика
Нитрифицирующие бактерии	получают энергию для син-теза органических веществ, окисляя аммиак до азотистой, а затем до азотной кислоты
Серобактерии	получают энергию, окисляя сероводород до сульфатов
Водородные бактерии	получают энергию, окисляя водород до воды
Железобактерии	получают энергию, окисляя Fe^{2+} до Fe^{3+}

Дескрипторы:

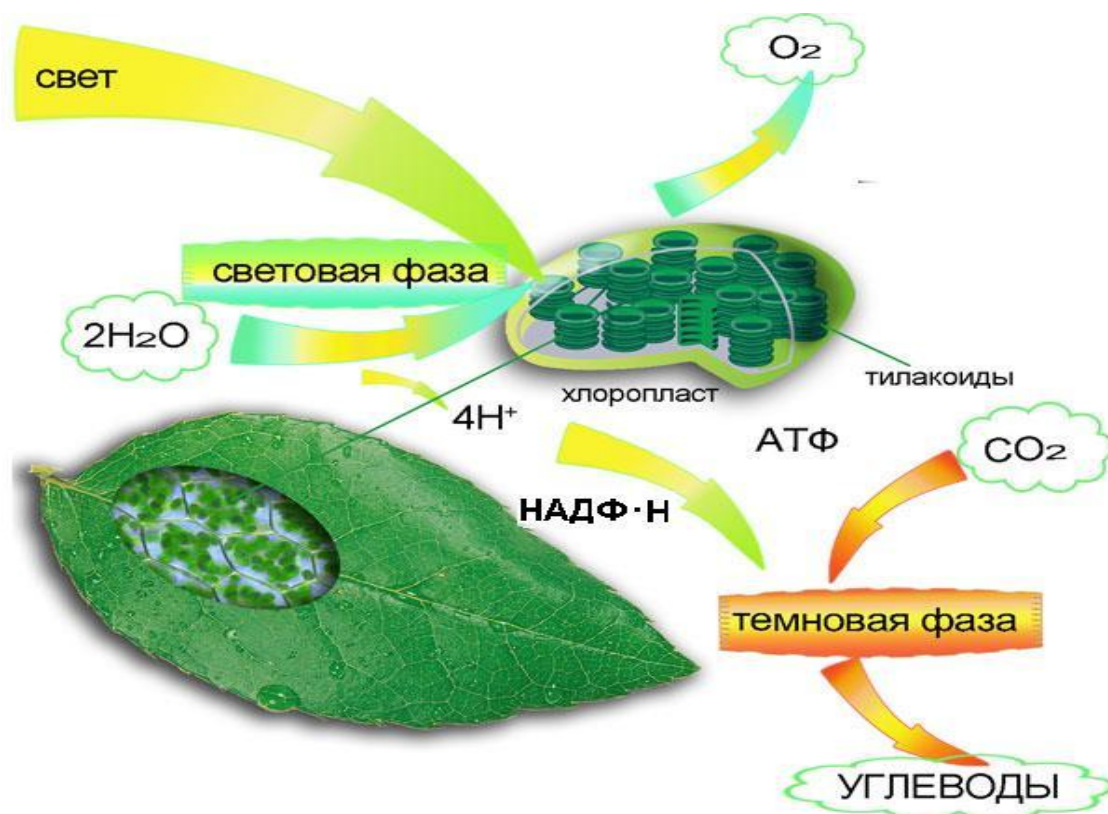
- ✓ определяет характеристики хемосинтезирующие бактерии.

Задание 6

- Определите фазы процесса на рисунке.

Ответ:

Дескриптор:

- определяет фаз фотосинтеза.

География

10 класс

Тема «Основы геополитики»

Цель обучения: 10.5.1.8 классифицировать государства по морфологическим особенностям территории

Критерий оценивания Обучающийся

- Составляет «Интеллектуальную карту» используя морфологические показатели.

Уровень мыслительных навыков: применение, анализ.

Задание

Составить «Интеллектуальную карту» по территориальным морфологическим признакам, используя показатели:

- Площадь территории
- длина границ /сухопутные и морские/
- Уровень развития территории

- возможность выхода в океан
- трудности в территориальном управлении
-

1 группа – Казахстан

2 группа – Россия

3 группа – Италия

4 группа – Индонезия

Дескрипторы:

- использует показатель площади территории страны
- определяет верно длину границ морской и сухопутной
- определяет уровень развития территории
- показывает возможности выхода в океан
- анализирует трудности в территориальном управлении.

10 класс

Раздел: Общегеографические методы

Тема: Виды методов исследования /Географическая экспертиза/

Цели обучения: 10.1.1.4 применять элементы географической экспертизы согласно теме исследования

Критерии оценивания

- Знает элементы географической экспертизы.
- Применяет элементы географической экспертизы.
- Анализирует изменения географических процессов и явлений.

Уровень мыслительных навыков: Знание и понимание, применение, анализ

Задание

- Определите виды столкновений литосферных плит.
- Определите по карте границы и складчатые области литосферных плит.
- Определите рельеф, сформированный в этой области.

Дискрипторы оценивания:

- ✓ *Определяет виды литосферных плит*
- ✓ *На контурной карте правильно отмечает границы и складчатые*

области

✓ *Описывает рельеф.*

Тема урока: Актуальные методы географических исследований

Цели обучения: 11.1.1.1 - применять элементы географической экспертизы согласно теме исследования;

Критерии оценивания:

- Актуализация новых знаний;
- Использование стратегии.

Уровень мыслительных навыков: Знание и понимание, применение анализ, синтез

Задание

Групповая работа.

1 групп. Алгоритм географической экспертизы.

2-группа. Направления работы географической экспертизы.

3-группа. Виды географической экспертизы.

4-группа. Задачи комплексной географической экспертизы.

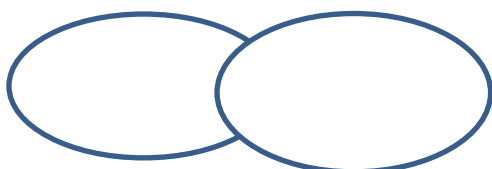
Дескрипторы:

- умеют составлять вопросы по таксономии Блума;
- умеют задавать вопросы и отвечать на них четко и ясно;
- могут привести примеры.

Задание

Заполнение диаграммы Венна:

Эколого-географическая экспертиза: Экономико-географическая экспертиза:

Дескрипторы:

- умеют различать виды экспертиз;
- умеют работать с диаграммой Венна;
- могут проанализировать влияние этих видов экспертиз на окружающую среду.

Заключение

Система оценивания учащихся является эффективным инструментом не только измерения достижений учащихся, но и повышения качества образования. Поэтому под системой оценивания понимается не только та шкала, которая используется при выставлении отметок, но, прежде всего, сам механизм осуществления диагностико-развивающей деятельности учителя и ученика как полноправных участников образовательного процесса[24]

В разделе «Особенности и принципы формативного оценивания» в методической рекомендации «Разработка сборника заданий по формативному оцениванию по учебным предметам общего среднего уровня» представлены основные функции, принципы, ключевые задачи, виды формативного оценивания, даны образцы обратной связи, в разделе «Задания по формативному оцениванию учебных достижений обучающихся по учебным предметам общей средней школы», в разделе «Задания по формативному оцениванию учебных достижений обучающихся по учебным предметам общеобразовательной школы» даны образцы формативного задания по следующим предметам: «Русский язык», «Русская литература», «Казахский язык и литература», «Английский язык», «Математика», «Алгебра», «Геометрия», «Информатика», «Физика», «Химия», «Биология», «География», «История Казахстана», «Всемирная история», «Основы права».

Данный сборник разработан в соответствии с требованиями учебной программы 10-11 классов, предложенные образцы формативного оценивания по каждому предмету является инструментом для реализации критериального оценивания в процессе обучения.

Данная методическая разработка дает возможность учителям работающим в различных предметных областях легко определять дескрипторы, необходимые для гибкого критериального оценивания учебных достижений обучающихся, а также для учета их индивидуального развития.

Список использованной литературы

1. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 31 октября 2018 года № 604 «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов образования всех уровней образования».
2. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 8 ноября 2012 года № 500 «Об утверждении типовых учебных планов начального, основного среднего, общего среднего образования Республики Казахстан».
3. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 4 сентября 2018 года № 441 «О внесении изменений и дополнений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 8 ноября 2012 года № 500 «Об утверждении типовых учебных планов начального, основного среднего, общего среднего образования Республики Казахстан».
4. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 18 марта 2008 года № 125 «Об утверждении Типовых правил проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся».
5. Приказ и.о. Министра образования и науки Республики Казахстан от 25 октября 2017 года № 545 «О внесении изменений и дополнений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115 «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций».
6. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 26 июля 2019 года № 334 «О внесении изменений и дополнений в некоторые приказы Министра образования и науки Республики Казахстан».
7. Аскарлов М.А. О системе критериального оценивания в обучении (из наблюдений опыта учителей на практике в школе)//Молодой ученый. – 2014. – №20.1. – С.34-36. –URL Электонный ресурс: <https://moluch.ru/archive/79/14071/>
8. Формативное оценивание как важный аспект качественного обучения. <http://zkoipk.kz/kz/2016smart1/2471-conf.html>.
- 9.«Организация и проведение формативного оценивания в рамках обновленного содержания образования». Электонный ресурс: <http://orleuastana.kz/kz/2017/09/trening-organizatsiya-i-provedenie-formativnogo-otsenivaniya-v-ramkah-obnovlennogo-soderzhaniya-obrazovaniya/>
10. Формативное (формирующее) оценивание: методическое пособие / Е.Н. Кохаева. – Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» Центр педагогического мастерства, 2014. (7стр).

Приложение

«О внесении изменения в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 18 марта 2008 года № 125 "Об утверждении Типовых правил проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся»

Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 6 июня 2017 года № 265. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 16 июня 2017 года № 15233.

Типовые правила проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся в организациях образования, реализующих общеобразовательные учебные программы начального, основного среднего, общего среднего образования

Глава 1. Общие положения

9) формативное оценивание – вид оценивания, которое проводится в ходе повседневной работы в классе, является текущим показателем успеваемости обучающихся, обеспечивает оперативную взаимосвязь между обучающимся и учителем в ходе обучения, обратную связь между учеником и педагогом и позволяет совершенствовать образовательный процесс.

Глава 3. Порядок проведения текущего контроля успеваемости обучающихся по обновленному содержанию среднего образования

12. Оценка учебных достижений обучающихся осуществляется в форме формативного и суммативного оценивания.

13. Формативное оценивание проводится для мониторинга достижений обучающимися конкретных целей обучения и дальнейшего выстраивания дифференцированной и индивидуальной работы с каждым обучающимся.

17. Задания формативного и суммативного оценивания составляются педагогами самостоятельно.

24. Информация по итогам формативного и суммативного оценивания предоставляется обучающимся, родителям или законным представителям ребенка в бумажном или электронном формате.

Результаты формативного оценивания не учитываются при выставлении оценок за четверть и учебный год.

Содержание

Введение	163
1. Принципы формативного оценивания.	165
2. Рекомендации к разработке заданий по формативному оцениванию учебных достижений обучающихся.	168
3. Задания по формативному оцениванию учебных достижений обучающихся по учебным предметам старшей школы.	169
Заключение.....	307
Список использованной литературы	308
Приложение.....	309

**ЖАЛПЫ ОРТА БІЛІМ БЕРУ ДЕНГЕЙІ ОҚУ ПӘНДЕРІНЕН
ФОРМАТИВТІ БАҒАЛАУ БОЙЫНША
ТАПСЫРМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК ЗАДАНИЙ ПО ФОРМАТИВНОМУ ОЦЕНИВАНИЮ ПО
УЧЕБНЫМ ПРЕДМЕТАМ ОБЩЕГО СРЕДНЕГО УРОВНЯ**

Басуға 16.09.2020. ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/16.
Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.
Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 42.

Подписано в печать 16.09.2020. Формат 60×84 1/16.
Бумага офсетная. Печать офсетная.
Шрифт Times New Roman. Усл. п.л. 42.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Министерство образования и науки Республики Казахстан

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы
Национальная академия образования имени И. Алтынсарина

**УМУМИЙ ҰРТА ТАЪЛИМ ҰҚУВ ФАНЛАРИ БҰЙИЧА
ҚОЛИПЛАШТИРУВЧИ БАҲОЛАШ УЧУН ВАЗИФАЛАР ТҰПЛАМИ
МАҚМУАИ СУПОРИШҶО ОИДИ БАҲОГУЗОРИ ФОРМАТИВӢ БАРОИ
МАКТАБҲОИ МИЁНАИ ТАҲСИЛОТИ УМУМИЙ
МУМИЙ ОТТУРА БИЛИМ БЕРИШ ДӘРИЖИСИ ОҚУШ
ПӘНЛИРИДИН ШӘКИЛЛЭНДҮРГҮЧИ БАҲАЛАШ БОЙИЧЭ
ТАПШУРМИЛАР ЖИҒИНДИСИНИ ТӘЙЯРЛАШ**

Часть II

Нұр-Сұлтан
2020

МУМИЙ ОТТУРА БИЛИМ БЕРИШ ДЭРИЖИСИ ОҚУШ ПЭНЛИРИДИН ШӘКИЛЛЭНДҮРГҮЧИ БАҲАЛАШ БОЙИЧЭ ТАПШУРМИЛАР ЖИҒИНДИСИНИ ТӘЙЯРЛАШ

КИРИШ

Жорий таълим мазмунини янгилаш доирасида мактаб таълимининг кадриятлари, мақсад ва вазифалари белгиланиб, жамият тараққиётидаги мавжуд воқелик ва тенденцияларни акс эттиради.

Замонавий жамиятнинг энг долзарб муаммоларидан бири ижтимоий ва иқтисодий шароитни ўзгартиришда эмас, балки мавжуд воқеликка фаол таъсир этиб, уни яхшироқ ўзгартиришга тайёр бўлган шахсни шакллантиришдир. Бундай шахсга қўйиладиган устувор ўзига хос талаблар-ижодий фаолият, масъулият, яхши ривожланган ақл-заковатни эгаллаш, касбий саводхонлик. Бу талабларни амалга ошириш учун ўқувчилар билимини баҳолашнинг мутлақо янги йўналишида ишлаш зарур бўлиб қолади. Бу эҳтиёжни ҳал қилишнинг йўлларида бири ўқувчиларнинг билимларини мезоний баҳолаш тизими асосида таҳлил қилишдир.

Мезонларга асосланган баҳолаш тизими барча болаларга ўқув жараёнида фаол иштирок этиш имконини беради. Дарсда ўқувчилар ижодий жараёнга, жамоа ишларига жалб этилади. Ҳар бир дарс-жонли мулоқот ва баҳс-мунозарадан иборат бўлади. Ўқувчилар ўқитувчи билан биргаликда муайян асарни баҳолаш мезонларини ишлаб чиқишга ўргатилади. Буларнинг барчаси ўқитиш учун ижобий мотивацияни ҳосил қилади [7].

Қолиплаштирувчи баҳолаш ўқув жараёнининг ажралмас қисми бўлиб, мезонларга асосланган баҳолаш тизимида ўқувчиларнинг кўникма ва билимларни ўзлаштириш шаклланганлиги даражасини намоён этади, ўқув қийинчиликларини аниқлайди ва ўқув режасида ўқув мақсадларига эришишга ёрдам беради.

Қолиплаштирувчи баҳолардан фойдаланиш ўқитувчилар ишини баҳолашнинг янги тизимининг энг муҳим мезонларидан бирига айланмоқда. Синфда шакллантирувчи баҳолаш усулларида фойдаланиш ўқувчиларнинг ўрганишга ва масъулиятга қизиқиши, мустақил ишлаш кўникмаларини ривожлантириш, гуруҳда ишлаш, толерантлик, жамоатчилик ҳиссини кучайтириш ва ўзаро ёрдам кўрсатишни кўрсатди [8].

Баҳолашнинг бу тури ўқувчилар билан ўқитувчи ўртасида фикр-мулоҳазаларни таъминлайди, бу эса ўқув жараёнини баҳо ёки балларсиз мослаштириш имконини беради. Бу ўқувчи ва ўқитувчилар учун қулай бўлган турли шаклларда амалга оширилади, ўқитувчи ва ўқувчи ўз ишини ростлаш, кўриш ва эрта босқичда камчиликларни бартараф қилиш имконини беради. Шунингдек, ўқитувчига ўқувчиларнинг ўз-ўзини ўқитиш мақсадлари сари боришини кузатиб бориш имконини беради.

Қолиплаштирувчи баҳолаш услубларининг хусусиятлари ўқув жараёнида ўқувчиларнинг ўрганиш, тараққиёт даражасини ўлчаш учун аналитик восита ва

услуглардан фойдаланишдир. Ушбу баҳолаш натижаларидан таълим ва ўқитишни такомиллаштириш бўйича тавсиялар беришда фойдаланиш мумкин.

Ўқув материалнинг мазмуни ва дарсликнинг ўзи дарснинг бошқа ресурслари ва ўқув материаллари ўқитувчи томонидан фойдаланиш учун чеклов эмас. Ҳар бир ўқитувчи ўз дарсини қизиқарли, мазмунли ва барча ўқувчилар учун фойдали қилиши мумкин. Таълим мазмунини янгилаш доирасида ўқитувчиларни ўқитиш сифатини оширишга ҳеч қандай чекловлар йўқ. Ўқитувчи дарс тайёрлашда ижодий бўлиши, ўқувчиларнинг ўқишга бўлган қизиқишларини орттириши, рағбатлантириши, уларнинг эҳтиёжлари ва ёш хусусиятларини ҳисобга олиши керак.

Ушбу тўпلامда қолиплаштирувчи баҳолашнинг моҳият масалалари ёритилган бўлиб, умумий ўрта даражадаги фанларни мезоний баҳолаш бўйича вазифалар намуналари келтирилган бўлиб, ўқув жараёнини рационализация қилишимконини беради.

Тўплам мактаб раҳбарлари, фан ўқитувчилари ва умумий ўрта таълим тизими ходимларига мўлжалланган. Улардан ўқувчиларнинг ота-оналари ўртасида тушунтириш ишларини олиб бориш учун манба сифатида ҳам фойдаланиш мумкин.

1 ҚОЛИПЛАШТИРУВЧИ БАҲОЛАШНИНГ ТАМОЙИЛЛАРИ

Ўқув жараёнини қолиплаштирувчи баҳолаш билим олиш даражаси ҳақида маълумот олиш, ўқувчиларнинг кўникмаларини шакллантириш ҳамда ўқув жараёнини тўғрилаш, ўқувчиларга фикр-мулоҳазалар билдириш ва уларни рағбатлантириш мақсадида амалга оширилади.

Қолиплаштирувчи баҳолашнинг асосий мақсади таълим жараёнида олинган оралиқ натижалар асосида ўқитувчи ва ўқувчиларнинг ўқув жараёнидаги фаоллигини мослаштиришдан иборат. Ўқувчиларнинг кучли ва заиф томонларини аниқлаш учун қолиплаштирувчи баҳолаш қўлланилади.

Қолиплаштирувчи баҳолашнинг асосий вазифалари:

- қолиплаштириш-амалиётда қадриятлар тизимини ташкил этиш, қолиплаштириш ва тасдиқлаш;
- рағбатлантириш-ўқувчининг кутилаётган натижалар ва самарали ютуқларга эришиши учун қулай шарт-шароитлар яратиш;
- мотивация бериш- ўқувчиларнинг ўқишга ва натижаларга эришишга бўлган қизиқишини уйғотади [9].

Қолиплаштирувчи баҳолашни ўтказиш-амалиётда қадриятлар тизимини аниқлаш, шакллантириш ва тасдиқлашдан иборат. Қолиплаштирувчи баҳолаш давомида рағбатлантириш - кутилган натижага эришиш учун қулай шароит яратиш, ўқувчини самарали рағбатлантириш ҳисобланади.

Қолиплаштирувчи баҳолашнинг асосий вазифалари:

- ўқувчиларни мавжуд билим бўшлиқларини бартараф этишга ундаш;
- шахсий тараққиётни кузатиб бориш ва уни янада тузатиш;
- талаба-ўқитувчи-ота-она ўртасида фикр-мулоҳаза юритиш;
- ҳамкорлик муҳитини яратиш.

Қолиплаштирувчи баҳолашнинг асосий тамойиллари:

- Обьективлик
- Ўрганиш ва баҳолаш ўртасидаги муносабатлар
- Аниқлик
- Давомийлик
- Ривожланишга йўналиш

Дарсни режалаштиришда ўқитувчи қолиплаштирувчи баҳолаш учун ўқув режаси, ўқув дастурлари ва тайёрланган топшириқлардан фойдаланиши лозим. Қолиплаштирувчи баҳолаш дарснинг исталган босқичида амалга оширилиши мумкин. Қолиплаштирувчи баҳолаш учун топшириқлар тайёрлашда ўқувчиларнинг индивидуал қобилиятлари ва хусусиятларини ҳисобга олиш зарур.

Янгиланган ўқув дастурига кутилаётган натижага йўналтирилган ўқув мақсадлари киритилган бўлиб, топшириқларни тайёрлашда ушбу мақсадларга эришишни таъминлаш учун шакллантирувчи баҳолаш зарур. Қолиплаштирувчи баҳолаш топшириғини яратишда ўқув мақсадларидан келиб чиқиб, баҳолаш мезонлари Блум таксономиясидаги фикрлаш қобилиятининг турли даражаларига мос келиши керак.

Баҳолаш мезонлари ўқувчи нимани ўрганиши кераклигини кўрсатади. Вазифа бажарилишини назорат қилиш учун дескрипторлар яратилади. Дескриптор-бу вазифаларни бажаришда аниқ қадамларни акс эттирувчи тавсифдир.

Дарс жараёнида ўқув мақсадларига мувофиқ тузилган шакллантирувчи баҳолаш вазифаларидан фойдаланилади.

Очиқ ва ёпиқ вазифа шакллари мавжуд.

Ёпиқ топшириқларнинг бир неча турлари мавжуд: битта тўғри жавобни танлаш билан бир неча тўғри жавоб, мувофиқликни аниқлаш, узлуксизликни аниқлаш.

Очиқ топшириқларга қисқа жавоблар, тўлиқ жавоблар ва ижодий ишлар(иншо ёзиш) киради.

Қолиплаштирувчи баҳолашни амалга ошириш учун фаол таълим усулларида фойдаланиш зарур.

Баҳолаш индивидуал, жуфтлик ва гуруҳ ишлари давомида амалга оширилиши мумкин. Индивидуал вазифаларни баҳолашда ўқувчининг индивидуал қобилияти ва имкониятларини унутманг.

Индивидуал ишлашда ўқувчининг ўз-ўзига баҳо бериши учун имконият ва вақт бериш керак.

Янги мавзунини ўрганишнинг таркибий қисми сифатида ўқувчини кўпроқ мустақил изланишига имкон бериш, бунинг учун тадқиқот асосида вазифалар яратиш керак.

Ўқитувчи ўқувчилар билан самарали фикр-мулоҳазаларни йўлга қўя олиши лозим.

Қайта боғланиш ўқитувчи ўқувчиларнинг ютуқлари ҳақида маълумот беришдан иборат. Ўқувчи саволга тўғри жавоб бериш учун вақт берилиши керак. Агар жавоб нотўғри бўлса, кўшимча саволлар ва тўғри йўналиш бериш яхшидир.

Қайта боғланиш ўқитувчи ва ўқувчи ўртасида ишонч ва ҳурмат ўрнатади. Фикр-мулоҳазаларни йўлга қўйгач, ўқитувчи ўқувчининг ўрганган нарсаларини, қандай қийинчиликларни юзага келтирганини аниқлаш ва уларни янада ривожланишга йўналтириш учун ҳаракат қилади.

Қолиплаштирувчи баҳолаш турлари кўп:

- *Ўз-ўзини баҳолаш*
- *Жуфтлик ишларида баллар*
- *Гуруҳдаги рейтинг*

Ўз-ўзини баҳолаш жараёнида ўқувчилар ўз билимлари ҳақида маълумот тўплайдилар, уни таҳлил қиладилар ва ўзлаштириш даражасини умумлаштирадилар. Ўз-ўзини баҳолашнинг шартли-бажарилган ишни баҳолаш мезонларини билишдир.

Ўқувчиларнинг ўз-ўзини баҳолаши мотивацион эҳтиёжларни ҳамда мавжудликни қондиради. Ўз ишини баҳолай оладиган ва мақсадга қанчалик яқинлигини аниқлай оладиган ўқувчилар келажакда ўз фаолиятларини режалаштира оладилар.

Гуруҳ иши давомида ўқитувчи баҳолаш мезонлари ва дескрипторларини доскага ёзиб қўяди. Топшириқни бажариб бўлгандан сўнг гуруҳлар бир-бирларини мезонларга қараб баҳолайдилар.

Ўқитувчи назорат турларидан бирини шакллантиради, уни иштирокчилар билан муҳокама қилади ва тасдиқлайди.

Қолиплаштирувчи баҳолаш усули ўқувчилар топшириқни аниқлаштиргандан сўнг вазифаларни бажаришга мойиллигини асосий мақсадларни аниқлашни ўз ичига олади. Иш якунида ўқувчилар бу мақсадларга қандай эришилгани ҳақида фикр юритадилар. Тескари алоқа шакллантирувчи баҳолашнинг ажралмас қисми ҳисобланади. Ўқитувчи дарснинг турли босқичларида фикр-мулоҳаза юритиши, ўқувчилар билан яқин мулоқотни сақлаши ва келгуси дарсда ҳал қилиниши зарур бўлган вазиятларни олдиндан айтиб бериши мумкин.

Қайта боғланишсамарали бўлиши учун: Ўқитувчи қуйидагисаволларга асосланиши лозим:

- Ўқувчинирг билим даражаси қандай?
- Кутилган натижани яхшилаш учун нима қилишим керак?
- Яхши натижаларга эришиш учун, нима қилиш керак?

Ўқувчи:

- Мен қандай таълим босқичида бўламан?
- Яхши натижаларга қандай эришиш мумкин?
- Хатоларни тузатиш учун нима қилишим керак?
- Қайта боғланишнинг бирнечатурлари бор: ёзма, графикваоғзаки.
- Ёзма фикр-мулоҳазалар билан изоҳ ёки мақтов ёзишингиз мумкин.

Оғзаки мулоҳаза билан эса мақтов бериб, камчиликлар ҳақида ҳам гапириш керак.

Қолиплаштирувчи баҳолашнинг кейинги босқичи ўқувчилар фаолиятини таҳлил қилишдир.

Қолиплаштирувчи баҳолаш таҳлили ўқитувчига ўқувчининг қайси саволларга жавоб беришга қийналаётганини, қайси мавзу ёки бўлим берилмаётганини ва нима учун эканлигини аниқлашга имкон беради.

Таҳлил ижобий натижа кўрсатиши учун ўқитувчи аниқ далилларга таяниб, камчиликларни тузатиш, муаммоларни ҳал қилиш учун ўқув усулини қандай ўзгартиришни аниқлаш керак.

Қолиплаштирувчи баҳолашдан сўнг таълим сифатини оширишда муваффақиятга эришиш учун назорат варақалари ва таҳлил натижаларини ўз ичига олган папкаларини сақлаш тавсия этилади.

Ўқитувчи дарс режасида ишлаб чиқилган баҳолаш мезонлари ва унга мувофиқ шаклланган дескрипторлар асосида ўқувчилар савиясини оширишга қаратилган тавсиялар бериши лозим.

Қолиплаштирувчи баҳолаш самаралидир, чунки у таълим, услуб ва мақсадларга эришиш йўллариини такомиллаштириш имкониятларини аниқлашга имкон беради. Қолиплаштирувчи баҳолашда ўзингизни бошқа одам билан солиштириш учун шароит йўқ, шунинг учун имкониятлар мезон турлари бўйича баҳоланади ва муваффақиятга эришиш йўллари кўриб чиқилади.

Ўқувчиларнинг билим даражасини маълум мезонларга кўра аниқлаш таълимни инсонпарварлаштириш ва ўқувчиларнинг индивидуал қобилиятларини ҳисобга олиш орқали таълим сифатини оширишга ёрдам беради.

2 БИЛИМ ОЛУВЧИЛАРНИНГ ЎҚУВ ЮТУҚЛАРИНИ ҚОЛИПЛАШТИРУВЧИ БАҲОЛАШ УЧУН ТОПШИРИҚЛАРНИ ТАЙЁРЛАШ БЎЙИЧА ТАВСИЯЛАР

Билим олувчиларнинг ўқувдаги ютуқларини қолиплаштирувчи баҳолашда ўқитувчига фаол ўқитиш усулларида самарали фойдаланган ҳолда топшириқларни бажаришда қуйидаги тавсияларни эътиборга олиш тавсия қилинади:

- билим олувчиларнинг яқка, жуфтлик, гуруҳли ишлари давомидбаҳолаш усулларида фойдаланиш;
- баҳолаш вақтида билим олувчининг яқка қобилиятлари ва имкониятларига эътибор бериш;
- билим олувчиларнинг ўз-ўзини баҳолашига имоният бериб, рағбатлантириб ўтириш;
- мавзу доирасида билим олувчининг ўзи кўпроқ изланишига йўл бериш;
- билим олувчилар билан самарали қайта алоқа ўрната билиш зарур;
- тадқиқотга асосланган топшириқларни кўриб чиқиш керак;
- ўқувчи саволга тўғри жавоб бериши учун унга вақт берилиши керак;
- агар тўғри жавоб бера олмаса, кўшимча саволлар бериб, ўқувчини тўғри жавобга йўналтириш маъқул;
- қайта алоқа ўрнатиш орқали ўқитувчи ҳар бир ўқувчининг нимани билганлиги ва нимани билмаганлигини аниқлаши зарур;
- билим олувчилар билимини янада ривожлантиришга қаратилган ишларни бажаради;
- гуруҳ ишини бажарганда ўқитувчи баҳолаш мезонлари ва дескрипторларини тайёрлайди;
- топшириқни бажаргач, гуруҳлар баҳолаш мезонларига кўра бир бирларини баҳолайди;
- билим олувчиларнинг ўз-ўзини баҳолаш мотивацион эҳтиёжларини шунингдек, қол етказадиган эҳтиёжларини қондиради;
- билим олувчиларга топшириқни бажаришда интиладиган оддий мақсадларни белгилашни кўзлайди;
- ўқитувчи таҳлил натижалари ижобий натижа бериши учун аниқ фактларга таяниши керак;

Форматив баҳолаш учун зарур бўлган маълумотларни Қозоғистон Республикасининг 2020-2021 ўқув йили учун таълим муассасаларида ўқув жараёнини ташкил этишнинг ўзига хос хусусиятлари тўғрисида Методик кўрсатманинг 6-бобида келтирилган маълумотлардан олиш мумкин.

Бундан ташқари, карантин ва чеклов чоралари жараёнида масофадан ўқитиш шароитида билим олувчиларнинг ютуқларини мезонлар асосида баҳолаш бўйича батафсил кўрсатмалар Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирлигининг 2020 йил 13 августдаги №345 буйруғи билан тасдиқланган методик кўрсатмаларида келтирилган.

3 ЮҚОРИ СИНФЛАРНИНГ ЎҚУВ ФАНЛАРИ БЎЙИЧА БИЛИМ ОЛУВЧИЛАРНИНГ ЎҚУВ ЖАРАЁНИДАГИ ЮТУҚЛАРИНИ ҚОЛИПЛАШТИРУВЧИ БАҲОЛАШ УЧУН ТОПШИРИҚЛАР

Ўзбек тили

10 синф(ижтимоий-гуманитар йўналиши)

7-бўлим «Жинойт ва қонун»

Дарс мавзуси Жинойт дарахти сугорилмаса...

Ўқув мақсади: 10.1.6.1-тингланган материалдаги ахборотнинг ҳаётийлиги, ҳаққонийлиги, долзарблиги бўйича шахсий кўзқарашларига кўра баҳолаш.

Баҳолаш мезони:

- берилган материалнинг асосий ҳаққонийлигини, муаммосини аниқлаймиз;
- ахборотнинг долзарблигини шахсий кўзқараши бўйича далиллаб баҳолаймиз;

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи билиш, баҳолаш.

Топшириқ 1

Берилган матндан ҳаққонийликни топиб, асосий муаммосини аниқлаб, ишончлилик нуқтаи назаридан баҳолаб, танқидий кўзқарашингизни далиллар орқали билдириш.

Жинойт нима? У қачон, қандай вазиятда содир бўлади? Нега жинойт аталмиш ёвузлик дарахти ҳалигача ўсмоқда? Бу каби саволлар берилганда ҳар ким турлича жавоб беради.

Аввало, ”жиноят” сўзига таъриф берадиган бўлсак, бу бир сўз бир неча асрлардан буён қўлланилиб келинаётган “тақиқланган”, ”гуноҳ”, ”қонунга зид” сўзларига синоним сифатида изоҳланади. Аммо, мазкур сўзга янгича маъно ҳам юклатилган: суд жараёнида қонунбузарликнинг энг олий даражаси деб топилган бирор хатти-ҳаракат, ҳолат ёки ҳаракатсизликка нисбатан қўлланилади. Қадимда оқни қорадан, яхшини ёмондан, айбсизни айбдордан фарқлаш учун ўз замонасининг оламдан бохабар, донишманд инсонлари ўзаро маслаҳатлашиб қарор чиқаришган.

Ҳеч бир инсон жиноятчи бўлиб туғилмайди. Фақат ўзини қуршаб турган муҳитга, унинг талаблари баъзан туғма иллатлар, баъзан моддий қийинчилик, катта омадсизлик сабабли тезда кўника олмайди.

Инсонни ҳаёт йўлидаги синовлар, қийинчиликларни енгишдаги иродасизлик, осон йўлни танлаш жиноят оламига етаклайди. У кўп ҳолларда ҳали болалик чоғидаёқ ота-онасидан айрилиб, қаровчисиз қолади ва онги етарлича таълим-тарбияга, меҳрга қонмай, кўнгли ўксик улғаяди. Меҳр-муҳаббатга ташналик туйғуси ўрнини аста-секин шафқатсизлик эгаллайди, кишини қабоҳатга бошловчи режалар тузади. Дастлаб, кимсасиз бинолардан қувурларни ўғирлаб сотишни ўрганади, сўнг тенг-дошлари турли билимларни ўзлаштираётган пайтда у қулфбузарликнинг сир-синоатларини пухта эгаллайди.

Ёшлик чоғида имконияти бўла туриб, ўқиб-ўрганмаган, кўчада ўйин-кулгу ва безорлик билан вақтини елга совурганлар зиммасига рўзғор юки тушганда ва уларнинг нотўғри йўлга қадам босаётганини пайқаб, бу йўлдан қайтарувчилар топилмаганда, уларга фақат жиноят оламигина ўз эшикларини кенг очади. Кун бўйи қора терга ботиб, арзимаган маош олгандан кўра қўлни совуқ сувга урмай, чўнтаккесарлик қилиб мўмайгина пул топиш жўнроқ-да. Жиноят-бу боши берк кўча. Эртами, кечми, бош бориб деворга урилади, лекин унда ортга йўл бўлмайди.

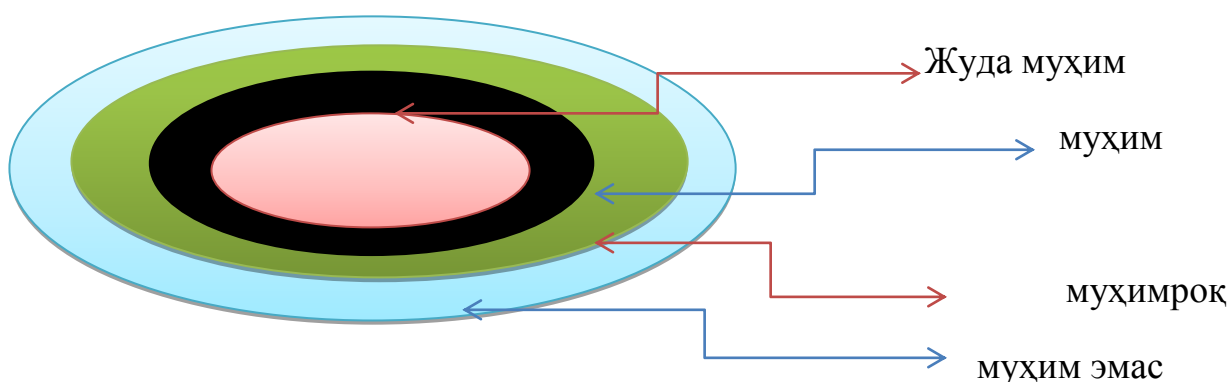
Ҳозирги кунда ахлоқ тузатиш колонияларида жазоланувчиларнинг аксарият қис-ми ўсмирлар ташкил этади. Агар эътибор берадиган бўлсак, 8-9-синф ўқувчилари бошқа синф ўқувчиларига нисбатан жаззаки ва қизиққон бўлишади. Коллеж ва академик лицейнинг 1-2-курс талабаларида ҳам шу ҳолат кузатилади. Улар қувонч, нафрат сингари ҳис-туйғуларини яшириб ўтиришмайди. Бунинг асосий сабаби ўсмирлик, балоғат ёшида кечадиган жисмоний ва руҳий ўзгаришлардир. Ота-оналар ҳамда ўқитувчи-мураббийлар мазкур даврда ўзаро ҳамкорликда иш юритиб, балоғат ёшидаги йигит-қизларга

дўст тутунишса ва уларга ўз маслаҳат ҳамда йўл-йўриқлари билан ёрдам беришса, юқоридаги нохуш ҳолат зўрайиб кетишининг олди олинган бўларди.

Дунё шиддат билан ривожланаётган бир вақтда фарзандлар тарбиясига енгил-елпи ёндашиш келажакда кечириб бўлмас оқибатларга олиб келиши мумкинлиги барчамизга аён. Шу ўринда битта савол туғилади: келажакда ёш авлод жиноят дарахтини суғормаслиги учун нима қилмоқ лозим? Бунинг учун униб-ўсиб келаётган ниҳолдек ёшларнинг қизиқишларини сўндирмаслик, уларни тушуниб, қўллаб қувватлаш, аммо шу билан бирга ўз ҳолларига ташлаб қўймаслик зарур.

Дескриптор:

- матндан асосий 2та ҳаққонийликни ва битта муаммони аниқлайди;
- ахборотнинг долзарблигини берилган 4та очик сўроқ орқали далиллар билан чизмада баҳолайди;

Ўзбек тили

10-синф (ижтимоий-гуманитар йўналиши)

8-бўлим “Сўз маданияти ва нотифик санъати”

Дарс мавзуси: “Яхши сўзнинг қудрати”

Ўқув мақсади: 10.3.6.1 китобхонга таъсир кўрсатиш воситаларидан фойдаланиб, турли жанрдаги тасвирий матн ва ривоя матн ёзиш.

Баҳолаш мезони:

- матндан 7та калит сўзни аниқлаб, ривоя матн ёзамиз;
- битта расмдан фойдаланиб, тасвирий матн тузамиз.
-

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: қўллаш ва таҳлил.

1-топшириқ

Кайковуснинг нотик сўзнинг маъноларини ҳар томонлама ўрганган бўлиши керак, деб ҳисоблайди:”Эй,фарзанд,сўзнинг юз ва орқа томонини билгин,уларга риюя қилгин,сўзлаганигда маъноли гапир,бу нотикликнинг аломатидир.Агар гапирган вақтингда сўзнинг қандай маънога эга эканини билмасанг,қушга ўхшайсан,бундай қушни “тўти” дейдилар!Шундай кишини нотик деймизки,унинг ҳар сўзи халққа тушунарли бўлсин ва халқнинг ҳар бир сўзи унга ҳам маълум бўлсин.Ўйламасдан сўзлама,ҳар бир сўзни ўйлаб гапир,то айтган сўзингдан пушаймон бўлмагайсан.Агар сўзни ва илмни яхши билсанг ҳам,ҳеч бир сўзни бузма,тўғри таърифла.Сўзни бир хилда гапир”.

Дескриптор:

- берилган матндан 7та калит сўзни аниқлайди;
- калит сўзлар иштирокида ривоя матн ёзади.

2-топширик

Берилган расмлардан бирига сарлавҳа қўйиб тасвирий матн тузинг ва тузилган матн бугунги дарсга оид бўлсин.

Дескриптор:

- битта расмдан фойдаланиб тасвирий матн тузади;
- тузган тасвирий матнга сарлавҳа қўяди;
- тузилган матн бугунги дарсга боғланади.

10-синф (табиий-математик йўналиши)

1-бўлим«Замонавий жамият қадриятлари: маданият ва тараққиёт”

Дарс мавзуси: “Қадр топаётган қадриятлар”

Ўқув мақсади: 10.2.6.1. турли манбалардан ахборотларни ажратиб олиш ва умумлаштириш, турли кўз қарашларни солиштириш, бир неча кўзқарашларни таққослаш.

Баҳолаш мезони:

- матнлардаги асосий ахборотни топиб, умумлаштирамиз.
- умумлаштирилган матндаги кўзқарашларни солиштирамиз.
- берилган ахборотни таққослаймиз.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: тушуниш ва тўплаштириш.

1-топшириқ

Берилган матнларни диққат билан ўқинг ва ундаги асосий ахборотни 5та калит сўз орқали умумлаштиринг

Истиқлол бизга улкан имкониятлар ҳамда дунё ҳамжамиятидаги тенглик каби ҳеч нарса билан ўлчаб, баҳолаб бўлмайдиган ҳуқуқимизни қайтариб берди. Пировардида ўзлигимизни англадик, миллий ва маънавий қадриятларимиз тикланди.

Биз бундан рухланиб, ўз олдимизга юксак мақсадларни қўйиб, тинч-осойишта ҳаёт кечириб, эркин фуқаролик жамиятига асосланган ҳуқуқий демократик давлат барпо этиш йўлидан дадил одимляймиз.

Кези келганда айтиш жоизки, миллий қадрият деганда, энг аввало, тарихий синовларга бардош берган, халқимизнинг миллий манфаатларини ўзида тўлиқ мужассамлаштирган, замонавий тараққиёт талабларига бутунлай жавоб бера оладиган, асрлар ўтгани сайин кадр-қиммати ортиб борадиган ғоялар тушунилади. Ҳаёт ривожланиб бораркан, қадрият ҳам такомиллашиб, мукаммаллашаверади. Яна бир нарса аёнки, миллий қадриятни бир ёқлама, сунъий равишда улуғлаш, ундан сиёсий мақсадларда фойдаланиш жамият тараққиётига акс таъсир этиши ҳам бор гап.

Буни шўролар даврида кўп кўрганмиз. Ўша даврда маънавий меросимиз дурдоналари ҳақида сўзлаш, ёзиш, тарғиб қилиш мумкин эмасди. Бунинг устига маънавият дарғалари миллатчиликда айбланиб, қатағон этилганди. Юртбошимиз таъбири билан айтганда, бу тузум ўз халқининг тарихини, унинг руҳи ва одатларини, ўз авлод-аждодини билмайдиган манкуртларга таянар эди.

1991-1992 йиллардаги бир қатор фармонларга биноан, юртимизда Наврўз айёми яна умумхалқ миқёсида нишонлана бошланиши, Рамазон ҳамда Қурбон ҳайитлари байрам ва дам олиш кунлари, деб эълон қилиниши миллий қадриятларимиз тикланиши йўлидаги муҳим қадамлар бўлганини алоҳида таъкидлаш жоиз.

Дарҳақиқат, қадриятлар улкан тарбиявий аҳамиятга эга. Унинг ёшларимизда ватанпарварлик, инсонпарварлик, ҳалоллик, меҳнатсеварлик каби фазилатларни камол топтиришдаги ўрни, айниқса, юқори.

Маънавият — ҳар бир инсон ҳаёти ҳамда қалбида, онгида кечаётган ўзгариш, доимий такомиллашув жараёнини ҳам англатади. Ҳозирги кунда юртимизда қанча миллион нафарга яқин аҳоли истиқомат қилаётган бўлса, уларнинг кайфияти ўтган асрнинг 90-йилларидаги инсонлар кайфиятидан бутунлай фарқ қилади. Бунда, албатта, миллий қадриятларимизнинг аҳамияти катта бўлмоқда, десак, айти ҳақиқатдир. Бугун синчков инсон халқимиз онгу тафаккури бутунлай ўзгарганини тезда англаб олади.

Юртдошларимиз “Кеча ким эдигу бугун ким бўлдик?!” деган эзгу ғоянинг мазмун-моҳиятини чуқур тушуниб етмоқда. Пировардида ҳаётимизнинг барча жабҳасида улкан ютуқлар қўлга киритилаяпти, одамларимиз ўртасида меҳр-оқибат, мурувват, бағрикенглик каби инсоний фазилатлар мустаҳкам қарор топмоқда.

Буни ёрқинроқ тасаввур этиш учун миллий қадриятлар бешиги бўлган маҳалла фаолиятига назар ташлашнинг ўзи кифоя. Шу ўринда мустақиллик йилларида маҳалла ҳаёти билан боғлиқ кўплаб қадриятлар, урф-одат ҳамда анъаналар қайта тикланиб, замон талаблари асосида бойитиб борилишига ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилмоқда. Бу, ўз навбатида, “Кучли давлатдан — кучли фуқаролик жамияти сари” тамойили асосида маънавий ҳаётимизни янада мустаҳкамлаш, айниқса, ёш авлоднинг онгу тафаккурини миллийлик ва замонавийлик асосда шакллантиришда муҳим омил бўлаётир.

Одамларимизда миллийлик, ўзлик ҳамда Ватан туйғуси каби эзгу тушунчалар, қонунларга бўлган ишонч ҳам юксалаяпти.

Миллий қадриятлар — миллат юзи, қалб шууридир. Шундай экан, миллий қадриятларимиз баробарида, мустақилликни олий қадрият даражасига кўтариш ҳар биримиздан катта масъулият талаб этади. Зеро, биз эришаётган жамики ютуқлар ана шу муқаддас неъмат шарофатидандир.

Дескриптор

- матнлардаги асосий ахборотни 5та калит сўз орқали топа олади;
- 5та калит сўз орқали матн ўхшашликларини умумлаштириб беради.

2-топширик

Қуйидаги жадвални мамлакатимизнинг ўтмиши ва келажагига боғлиқ солномасига матн ёрдамида ва ўзингиз мустақил мисоллар келтириб тўлдиринг.

Ўтмишимиз	Ҳозирги кунимиз	Келажагимиз

Дескриптор:

- умумлаштирилган матндаги кўзқарашларни аниқлайди;
- солнома бўйича солиштириб, тушунтириб бера олади.

3-топширик

“Венндиаграмма”си бўйича миллий қадриятимизни таққосланг.

Дескриптор:

- берилган ахборотни “Венн диаграмма”сида таққослай олади;
- асосий ахборотни тўплаштириб, тушунтириб беради.

Ўзбек тили

10-синф (табиий-математик йўналиши)

2-бўлим “Саноатлаштириш: миллий маҳсулотлар”

Дарс мавзуси “Истиқболли замонавий тараққиёт”

Ўқув мақсади: 10.2.4.1 ўқилган матн бўйича тадқиқот учун савол ва ғояларни аниқ ифодалаш.

Баҳолаш мезони:

- ўқилган матн бўйича тадқиқот учун 2та очик ва 2 та ёпиқ саволлар тузамиз.
- мавзуга оид ғояни аниқифодалаймиз.

*Ўйлаш кўникмаларининг босқичи:*билиш ва тўплаштириш

1-топширик

Матнни диққат билан ўқинг ва 2 та очик,ёпиқ сўроқлар тузинг

Саноатлаштириш дастури рўёбга чиқарилган йиллар давомида Қозоғистонда 1250 янги корхона иш бошлади. Нефть қазиб олиш билан бир вақтда мамлакатда қайта ишлаш саноати ҳам ривожланиб бормоқда. Давлат раҳбари ташаббусига кўра бу йўналишда 500 миллиард тенге маблағ ажратилган. Нафақат мамлакатимиз истеъмолчилари учун, балки ташқи бозорларда ҳам ишлаш ниятида бўлган корхоналар молиявий ёрдам олди.

Қарағанди вилоятида эса 30дан ортиқ йирик инвестициявий лойиҳа ишга тушириляпти. Қуёш электрстанцияси, катод мис ишлаб чиқарувчи завод, машинасозлик корхонаси ва олтин ажратувчи фабрика шулар қаторида.

Сўнгги йилларда корхоналар мамлакатимизда аввал ишлаб чиқарилмаган 500дан ортиқ янги маҳсулотни пештахтага юбормоқда. Шу билан бирга, 50тача турдаги маҳсулот жаҳоннинг 110 мамлакати бозорларига

юборилади.Хитой,Россия,Марказий Осиё ва Европа Иттифоқи бу рўйхатдан салмоқли ўрин олган.

Дескриптор:

- матн бўйича тадқиқот учун 2та очик сўроқ тузади;
- матн бўйича тадқиқот учун 2та ёпиқ сўроқ тузади.

2-топширик

“Т-жадвали”усули асосида матнда келтирилган маълумотни ёритинг

Ўрганилаётган ғоя	Ўрганилаётган ғоя
Афзаллиги	Камчилиги
1.	1.
2.	2.
3.	3.

Дескриптор:

- мавзуга оид аниқ ғояни ўзи “Т-жадвали”усули орқали ифодалай олади;
- мавзуга оид аниқ ғоянинг афзаллиги ва камчилигини ёритиб беради.

Ўзбек тили

11-синф (табиий-математик йўналиши)

2-бўлим: “Қалб экологияси”

Дарс мавзуси: “Қалб экологияси –бу бизнинг қалбимиздаги уй”.

Ўқув мақсади: 11.3.4 - турли хил эсселар, шу билан бирга, аргументли/далилли ва баҳсга чорловчи эсселар ёзиш, илмий, публицистик адабиётда кўтарилган муаммони муҳокама қилиш ва таҳлил этиш, мазкур муаммони ҳал этишда шахсий тавсиялар тақдим этиш ва асослаш

Баҳолаш мезони:

- матндаги асосий муаммони муҳокама қиламиз;
- очик саволлар орқали кўтарилган муаммони таҳлил қиламиз;
- мавзуга оид ихчам аргументли эссе ёзамиз.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: билиш ва қўллаш.

Топшириқ:

Берилган матн билан танишинг ва саволлар доирасидаги фикрингиз билан солиштириб, ”Қалб экологияси –бу...” мавзусида ихчам аргументли эссе ёзинг.

Табиат ва инсон бирдир, демак, табиатни нобуд қилаётиб, инсон ўзини-ўзи нобуд қилади. Шунинг учун ҳар биримиз, атрофимиздаги тозалikka риоя қилсак, дунё янада яхшиланади.

А.Экзюперининг “Кичкина шаҳзода” номли эртагидаги қаҳрамон шундай дейди: “Эрталаб ўрнингдан туриб, юз-кўлингни ювдинг ва ўзингни тартибга келтирдинг-энди дарҳол ўз сайёрангни тартибга келтир”...

Саволлар:

- 1.Экология нима?
- 2.Қалб тушунчасига изоҳ беринг.
- 3.Қалб экологияси деганда нимани тушунасиз?
- 4.Матн мазмуни сизда қандай таассурот уйғотди?
- 5.Қалб экологияси ҳақида кимнинг фикрини қўша оласиз?

Дескриптор:

- матн ғоясини тушуниб, муаммони муҳокама қила олади;
- саволлар орқали кўтарилган муаммони ўз фикри билан таҳлил этади;
- “Қалб экологияси-бу...” мавзусига оид ихчам аргументли эссе ёзади;

11-синф (табиий-математик йўналиш)

4-бўлим: “Янги оламдаги театр ва киноматография”

Дарс мавзуси: “Қозоғистонда кино санъати”

Ўқув мақсади: 11.1.5 - тингланган материални ишончлилик нуқтаи назаридан баҳолаш, танқидий баҳолаш;

11.2.3 - илмий ва публицистик услублар ва кичик усуллар (аннотация (қисқача шарҳ), тезислар, репортаж, оммавий чиқиш)даги матн тури, белгилари ва нутқий хусусиятларини аниқлаш;

Баҳолаш мезони:

- берилган материални танқидий кўзқарашда баҳолаймиз;
- интервью олиш тартибини ўрганамиз;

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: баҳолаш ва тўплаштириш.

1-топшириқ

Матнни ўқиб чиқинг ва берилган материални ишончлилик нуқтаи назаридан танқидий баҳоланг. Муаллиф кўзқараши билан келишасизми? Қандай қўшимча маълумотлар берган бўлардингиз?

Ҳар бир халқнинг санъати шу миллат билан яшайдиган ҳодисадир. Агар биз мусиқа, театр, меъморчилик, адабиётни киритадиган бўлсак, улар халқ тарихининг турли босқичларида ривожланган. Халқ билан бирга равақ топиб келаётган қадимий санъат турларидан бири бу-қўшиқ санъати.

Тадқиқотчиларнинг фикрига кўра, қўшиқ ибтидоий жамоа давридан бери маълум бўлган. Кейинги босқич бу муаллифлик қўшиқларидан кенг фойдаланиш. Бугунги кунда муаллифлик қўшиқлари бугунги маданиятнинг муҳим қисмига айланди. Қозоқ қўшиқларига келсак, Биржан, Акан, Абай, Мади, Иманжусипнинг қўшиқлари биринчи миллий муаллифлик қўшиқларидир. Бугунги кунда қўшиқчилик санъати мавзу ва жанр жиҳатидан анча ривожланди. Мусиқадан ташқари, халқимиз тарихида қўшиқ санъати билан куй санъати ҳам алоҳида ўрин тутди...

Дескриптор:

- берилган материални танқидий кўз қарашда баҳолайди;
- қўшимча маълумот бера олади.

2-топширик

Қуйидаги вазифани бажаринг.

Замонавий киносанъат ҳақида интервью олиш қоидасига асосланган ҳолда мактабдаги устозларингиздан интервью олиш учун саволлар тузинг. Бунинг учун қуйидаги тасвирларни асос қилиб олинг.

Дескриптор:

- интервью олиш қоидаларига тўлиқ амал қилади;
- интервью олиш учун 10та савол тузади;
- берилган тасвирлардан тўлиқ фойдалана олади.

11-синф (ижтимоий-гуманитар йўналиши)

5-бўлим: “Тинчлик, хавфсизлик ва жаҳоншумул иқтисод”

Дарс мавзуси: Тинчлик олий неъмат

Ўқув мақсади: 11.2.4 - илмий ва публицистик услублар ва кичик усуллар (аннотация (қисқача шарҳ), тезислар, репортаж, оммавий чиқиш)даги матн тури, белгилари ва нутқий хусусиятларини аниқлаш

Баҳолаш мезони:

- шеърдаги асосий ахборотни тушунамиз;
- матннинг аннотациясини яратамиз.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: тушуниш ва қўллаш.

Топширик

Иқбол Мирзонинг “Тинчлик” шеърини ифодали ўқинг

1. Матн сизга ҳиссий таъсир қилдими? Нима учун?
2. Матн мазмунини ўзлаштириб, 3та очик сўроқ тузинг.
3. Матннинг аннотациясини ёзинг.

Дескриптор:

- шеърнинг ҳиссий таъсир этганлиги ҳақида гапиради;
- матн мазмунига мос 3та очик сўроқ туза олади;
- аннотация ёзади.

11-синф (ижтимоий-гуманитар йўналиши)

6-бўлим: “Миллатнинг тарихий қадриятларини сақлаш”

Дарс мавзуси: “Қадриятларимиз – тенгсиз бойлигимиз”

Ўқув мақсади: 11.2.7. – турли манбалардан ахборотни ўзаро алоқа ўрнатган ҳолда ҳамда асосланган хулосалар чиқариб, ажратиб олиш;

Баҳолаш мезони:

- матндан асосий ахборот олиб давом эттирамиз;
- матн якунида далил келтириб хулоса чиқарамиз.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: билиш ва умумлаштириш .

Топшириқ

1. Дарсликдаги берилган матндан 5 та калит сўзни аниқлаш.
2. “Кластер” усули орқали миллий қадриятларимизни умумлаштириш.
3. 2та далил келтириб хулосаланг.

Халқ ижоди-боқий қадрият

Ҳар бир халқнинг миллий ўзлигини кўрсатадиган қадимий урф –одат ва маро-симлари, эзгуликни улуғлайдиган боқий анъаналари бўлади. Хусусан, бизнинг миллий қадриятларимиз ҳам маънавиятимизнинг юксалишига, миллат сифатида шаклланишимизга алоҳида ҳисса қўшиб, асрлар давомида халқимизга жуда катта руҳий-маънавий қувват бахш этиб келган. Аждодларимиз тафаккури ва даҳоси билан яратилган бу қадриятлар том маънода маънавий бойлигимиздир...

Дескриптор:

- матндаги 5та калит сўз билан асосий ахборотни давом эттиради;
- “Кластер” усули орқали миллий қадриятларимизни умумлаштиради;
- 2та далил келтириб хулосалайди;

Ўзбек адабиёти

10-синф (Ижтимоий-гуманитар йўналиши)

1-бўлим “Ҳикматлар –саодатга етаклар»

Дарс мавзуси: «Кутадғу билиг» асари

Ўқув мақсади: 10.3.1 - асар ғояси, қаҳрамонларига нисбатан оғзаки ва ёзма шаклдаги шахсий фикрларини тушунтирган ҳолда китобхонга эстетик таъсир қилиш нуктаи назаридан асарга баҳо бериш

Баҳолаш мезони:

- асар жанри ва унинг белгиларини аниқлаймиз;
- муаммоли саволга асар матнига таяниб, мавзу, сюжет ва тимсолларга ўз мустақил фикримизни билдирган ҳолда жавоб берамиз;

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: таҳлил қилиш, баҳолаш.

Топшириқларни бажаринг

1-топшириқ

«Қутадғу билиг» — 11-аср сўз санъатининг нодир намунаси бўлиб, унда

Асар ва ундаги қаҳрамонлар ҳақидаги маълумотни ўз ўрганганларингиз асосида тўлдиринг.

Дескриптор:

- Юсуф Хос Ҳожиб ҳақида маълумот ёзади;
- «Қутадғу билиг» нинг ёзилиши тарихини билади;
- асар тимсоллари ҳақида ўз фикрига эга.

2-топшириқ

«Қутадғу билиг» нинг дидактик дoston дейилишига далиллар келтиринг:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Дескриптор:

- «Қутадғу билиг» нинг дидактик дoston дейилиши сабабини билади;
- учтадан ортиқ далил келтиради.

Ўзбек адабиёти

10-синф (ижтимоий-гуманитар)

2-бўлим: “Жаҳон маънавиятининг буюк сиймоси”

Дарс мавзуси: “Алишер Навоий ҳаёти ва ижоди»

Ўқув мақсади: 10.1.2 – бадиий асар мазмуни, унда кўтарилган муаммони тушуниш, мулоҳаза юритган ҳолда тинглаган ва ўқиганларига ўз муносабатини билдира олиш

Баҳолаш мезони:

- Навоийнинг адабий ва илмий меросини фаслларга бўлинишини билиб оламиз;
- Навоий «Хамса»сининг ўзига хос хусусиятларини таҳлил қиламиз;

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: таҳлил қилиш ва қиёслаш.

Дарсликда берилган Алишер Навоийнинг адабий ва илмий мероси ҳақидаги маълумотларни диққат билан ўқинг ва топшириқларни бажаринг

1-топшириқ

Алишер Навоийнинг адабий ва илмий меросини қанча фаслга бўлиш мумкин?

Дескриптор:

- А.Навоийнинг адабий ва илмий меросини қанча фаслга бўлиш мумкинлигини билади;
- фаслларнинг номини атайди.

2-топшириқ

Алишер Навоийнинг ўзбек тилида яратган шеърий мероси, асосан, қайси девонига жамланган? Девоннинг қисмлари, мазмуни ва моҳияти ҳақида ёзинг.

Дескрипторлар:

- А.Навоийнинг ўзбек тилида яратган шеърий мероси, асосан, қайси девонига жамланганлигини билади ;
- девоннинг номланиши ва қисмлари ҳақида ёзади;
- девоннинг мазмуни ва моҳияти ҳақида маълумот келтиради.

3-топшириқ

Навоийнинг шоҳ асари қайси? У ҳақида 3та далил ёзинг.

Дескрипторлар:

- Навоийнинг шоҳ асарини билади;
- аниқ ва қисқа 3 та далил келтира олади.

Ўзбек адабиёти
10синф (табиий-математик йўналиш)
1-бўлим «Ҳикматлар – саодатга етаклар»

Дарс мавзуси Аҳмад Югнакий «Ҳибат ул-ҳақойиқ» асари
Ўқув мақсади: 10.2.1 - жанр ва унинг белгиларини (достон, дидактик достон, ғазаллар, қасида, туюқ, қитъа, рубоий ва бшқ.) аниқлаш

Баҳолаш мезони:

- асар матни ёки парча мазмунини ижодий ёндашиб, қайта ҳикоя қиламиз;
- асарнинг мавзу доирасини аниқлаймиз;
- достон ғоясига нисбатан шахсий фикрларимизни билдирамиз.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: тушуниш ва қўллаш

Дарсликдан Аҳмад Югнакий ҳақида берилган маълумотларни, «Ҳибат ул-ҳақойиқ» асаридан берилган парчани диққат билан ўқинг ва саволларга жавоб беринг.

1-топшириқ

Аҳмад Югнакийнинг «Ҳибат ул-ҳақойиқ» асари ҳақида қандай маълумотга эга бўлдингиз? Учта далил келтиринг.

Дескриптор

- берилган маълумотни тушуниб ўқийди;
- мавзу доирасига оид учта далил келтиради;

2-топшириқ

«Ҳибат ул-ҳақойиқ» асаридан берилган парчада билимга қандай таъриф берилган?

- асарда билимга қандай таъриф берилганини билади;
- далиллар келтиради.

3-топшириқ

Достондаги

*“Билик бирла олам юқар йўқлади,
Биликсизлик эрни чўкарди қуди”*

байти орқали ифодаланган маънони аниқланг

Дескриптор

- достондаги байтнинг маъносини тушунади;
- байт мазмунини изоҳлайди.

Ўзбек адабиёти

10-синф (табиий-математик йўналиши)

2-бўлим: “Жаҳон маънавиятининг буюк сиймолари”

Дарс мавзуси: “Алишер Навоий ҳаёти ва ижоди”

Ўқув мақсади: 10.1.2.1 бадиий асар мазмуни, унда кўтарилган муаммони тушуниш, мулоҳаза юритган ҳолда тинглаган ва ўқиганларига ўз муносабатларини билдира олиш.

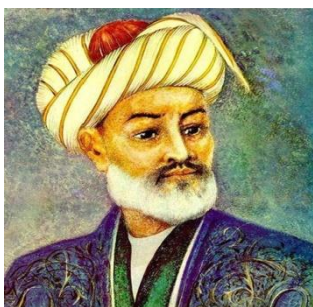
Баҳолаш мезони:

- Навоий ҳаёти ва фаолияти ҳақида теран билимга эга бўламиз;
- матн бўйича мулоҳаза юритамиз;
- ўқиганларига ўз муносабатини билдирамиз.

Ўйлаш кўникмаларининг боsqичи: таҳлил қилиш ва баҳолаш.

1-топшириқ

Алишер Навоий ҳақидаги маълумотларни ўқинг ва шоирнинг ҳаёт йўли маршрутини чизинг.

Алишер Навоий (1441-1501)

Алишер Навоий (тахаллуси; асл исми Низомиддин Мир Алишер) (1441.9.2. — Ҳирот — 1501.3.1) — буюк ўзбек шоири, мутафаккир, давлат арбоби.

Алишер Навоийнинг ота томондан бобоси Амир Темурнинг Умар Шайх исмли ўғли билан кўкалдош (эмиқдош) бўлиб, кейинчалик Умар Шайх ва Шохрухнинг хизматида бўлган. Отаси Ғиёсиддин Баҳодир эса Абулқосим Бобурнинг яқинларидан; мамлакатни идора этишда иштирок этган. Онаси (исми номаълум) Кобул амирзодаларидан Шайх Абусаид Чангнинг қизи.

Алишер Навоийнинг болалиги Шохрух ҳукмронлигининг сўнгги йилларига тўғри келган. У темурийзодалар, хусусан бўлажак подшоҳ Ҳусайн Бойқаро билан бирга тарбияланган. 4 ёшида мактабга бориб, тез савод чиқариб, туркий ва форсий тилдаги шеърларни ўқиб, ёд ола бошлаган. Ўзбек тили билан бир қаторда форсий тилни ҳам мукаммал эгаллаган. 1447 йил 12 мартда мамлакат подшоҳи Шохрух вафот этгач, тахтга даъвогарлар орасида ўзаро кураш бошланади. Уруш-жанжаллар кўп кишиларни Хуросондан турли томонга кўчиб кетишга мажбур этди. Алишер Навоийлар оиласи ўз тинчлигини кўзлаб, Ироққа кўчишди (1449). Таф шаҳрида

Алишер машхур «Зафарнома» тарихий асари муаллифи, шоир Шарафиддин Али Яздий билан учрашади. Бу учрашув болада ёрқин таассурот қолдиради. Ғиёсиддин Баҳодир оиласи Ҳиротга, қарийб икки йил муддат ўтгач, қайтади. Абулқосим Бобур Ғиёсиддин Баҳодирни Сабзавор шаҳрига ҳоким қилиб тайинлади. Алишер Навоий Ҳиротда қолиб ўқишни давом эттирди.

Алишер Навоий шеъриятга ғоят қизиқди, Шарқ адабиётини кунт билан ўрганди. Оила муҳити болалигидаёқ унда адабиётга зўр ҳавас туғдирган эди. Тоғалари Мирсаид — Кобулий, Муҳаммад Али — Ғарибий етук шоир эдилар. Алишер Навоийлар уйида шоирлар тез-тез тўпланишиб, мушоира қилишар, адабиёт ва санъат ҳақида суҳбатлашар эдилар. Алишер Навоий 10—12 ёшларидан шеър ёза бошлаган. Тарихчи Хондамирнинг ёзишича, ёш Алишер Навоийнинг истеъдодидан мамнун бўлган мавлоно Лутфий, унинг:

*Оразин ёнқоч, кўзумдан сочилур ҳар лаҳза ёш,
Бўйлаким, пайдо бўлур юлдуз, ниҳон бўлгач қуёш*

Матлаъли ғазалини тинглаб: «Агар муяссар бўлса эди, ўзимнинг ўн-ўн икки минг форсий ва туркий байтимни шу ғазалга алмаштирардим...» деган. Алишер Навоий 15 ёшида шоир сифатида кенг танилган. Шеърларини туркий (Навоий тахаллуси билан) ва форсий (Фоний тахаллуси билан) тилларида ёзган.

Алишер Навоий 13—14 ёшларида отаси ҳаётдан кўз юмади. Уни Абулқосим Бобур ўз тарбиясига олади, катта бадий истеъдоди учун ғоят эъзозлайди. 1456 йил октябрда мамлакат пойтахти Ҳиротдан Машҳадга кўчирилади, Абулқосим ёш Алишерни ҳам, ўз хизматида бўлган Ҳусайн Бойқарони ҳам Машҳадга олиб кетади. 1457 йилнинг баҳорида тўсатдан Абулқосим Бобур ҳам вафот этди. Алишер Навоий учун бу, отаси вафотидан кейинги, иккинчи оғир жудолик бўлди. У Машҳад мадрасаларидан бирида ўқишини давом эттиради. Дўсти Ҳусайн Бойқаро эса Марв ва Чоржўй томонларга омад қидириб кетади. Хуросонни темурийларнинг яна бир вакили, Мовароуннаҳр ҳукмдори Султон Абу Саид эгаллади ва пойтахтини Самарқанддан Ҳиротга кўчиради. Ҳусайн Бойқаронинг тахтни эгаллаш йўлидаги биринчи рақиби — Абу Саид эди.

Алишер Навоий оиласининг хоҳиш-рағбати Ҳусайн томонда бўлиб, бу аввало улар-нинг оилавий яқинликлари билан изоҳланарди; бундан янги ҳукмдор ҳам яхши хабардор эди. Ўртадаги бу вазият Алишер Навоий ҳаётини мураккаблаштирган. Алишер Навоий Машҳадда оддий бир муллавачча сифатида яшади. Шоирнинг бу даврдаги ижодида ўз юртини соғиниб ёзган ғазаллари талайгина. Орада, хусусан, ёз фаслларида Ҳиротга бориб-келиб ҳам турган. 1463 йилда эса у узил-кесил Ҳиротга қайтди. Бироқ бу ерда аҳвол ўзгарган, шаҳар харобага айланган эди. Хуросон пойтахтида Султон Абу Саид ўз тартибини ўрнатган, муҳим вазифаларга у билан Мовароуннаҳрдан келган кишилар тайинланган, Алишер Навоий га яқин кишилар қувғин қилинган, Ҳусайн Бойқаро билан бирга кетган тоғалари — Мирсаид ва Муҳаммад Али урушда ҳалок бўлган, яшаш учун бирон жой топиш муаммо эди. Алишер Навоийнинг ўша кунлардаги аҳволи унинг кейинчалик устози Саййид Ҳасан Ардашерга Самарқанддан ёзган мактубидаги шеърий сатрларда ниҳоятда таъсирли ва ҳаққоний ифодалаб берилган.

Бу вақтда мамлакатда таниқли шоир бўлиб қолган Алишер Навоийни Абу Саид таъқиб қилиб, Ҳиротдан чиқариб юборади. Шоир Самарқандга кетишга мажбур бўлади. Алишер Навоий Самарқандда 1465 йилдан 1469 йилнинг баҳоригача яшади,

Фазлуллоҳ Абу Лайс мадрасасида ўқиб, турли фанларга оид билимларини янада чуқурлаштирди. Самарқанднинг кўзга кўринган шоирлари — Шайхим Сухайлий, Мирзобек, Мавлоно Ховарий, Мир Қарший, Ҳарими Қаландар, муаммоғўй Улоий Шоший, олим Мавлоно Муҳаммад Олим ва бошқалар билан ҳамсуҳбат бўлди ва дўстлашди. Самарқанд шаҳри ҳокими Аҳмад Ҳожибек асли ҳиротлик бўлиб, Вафой тахаллуси билан шеърлар ёзарди, у Алишер Навоийга алоҳида хурмат ва эътибор билан қаради. Унинг ёрдамида Алишер Навоий давлат ишлари билан ҳам шуғуллана бошлади. У давлат ишларини бошқаришда дастлабки тажрибани шу ерда орттирди ва бу унга кейинчалик асқотди. Алишер Навоийнинг Самарқанддаги сиёсий ва давлат фаолияти юқори баҳолашиб, унга «Чигатой амири» унвони берилган.

1469 йил бошларида Султон Абу Саид Қорабоғда ўз аскарлари томонидан ўлдирилади. Кўпдан буён шундай вазиятни кутиб юрган Ҳусайн Бойқаро зудлик билан келиб, Ҳирот тахтини эгаллайди. Алишер Навоий ҳам Ҳиротга етиб келади. 1469 йил 14 апрель куни, рамазон ҳайити муносабати билан уюштирилган қабул маросимида Алишер Навоий ўзининг Ҳусайн Бойқарога янги ёзган «Ҳилолия» қасидасини тақдим этади. Подшоҳ Алишер Навоийни муҳрдорлик мансабига тайинлайди.

Алишер Навоий Ҳусайн Бойқаронинг энг хавфли сиёсий рақиби — Ёдгор Муҳаммад Мирзони тунда қўлга олишда шахсий жасорат кўрсатади. Янги ҳукуматнинг ортиқча солиқларидан норози бўлиб, кўзғолон кўтарган халқ оммасини тинчитишда адолат ва мардонаворлик билан иш тутаяди. Шу воқеалардан сўнг маълум вақт ўтгач, Ҳусайн Бойқаро ҳукуматидаги муҳрдорлик вазифасига Алишер Навоийнинг розилиги билан унинг самарқандлик дўсти, шоир Шайхим Сухайлий тайинланади. Алишер Навоийнинг мақсади саройда маслаҳатчи бўлиб қолиш, кўпроқ ижодий иш билан шуғулланиш эди. Бироқ Ҳусайн Бойқаро 1472 йилнинг февраль ойида уни ўз саройининг бош вазири қилиб тайинлайди ва унга «Амири кабир» унвонини беради.

Алишер Навоий янги лавозимда аввало бутун кучини мамлакатда тинчлик ва осойишталик ўрнатишга қаратади. Вақф ишларини тартибга солишга киришади. Шаҳарларда савдо-сотикни, хунармандчиликни ривожлантиришга катта аҳамият беради. Алишер Навоий саъйи ҳаракати билан қишлоқларда деҳқончилик маданияти ўсиб боради. Шаҳарлар, хусусан Ҳирот кун сайин обод бўла бошлади.

Буюк инсонпарвар Алишер Навоий ўрта асрдаги Уйғониш даврининг бошқа улуғ зотлари сингари бутун ҳаёти билан ҳақиқий инсон қандай бўлиши лозимлигини кўрсатади. У ўз давридаги ноҳақликка, адолатсизликка қарши курашади, амалдорларнинг ўз вазифаларини суистеъмол қилишларини ва таъмагирликларини фош этади, ожиз, муҳтож кишиларни ўз ҳимоясига олди. Султон Ҳусайн Бойқаро подшоҳлик қилган, Алишер Навоий ҳукуматда бош вазир вазифасини эгаллаган пайтларда ҳеч бир мамлакатга қарши босқинчилик уруши олиб борилмади.

Дескриптор:

- Навоий ҳақида берилган маълумотларни тушуниб ўқийди;
- шоирнинг ҳаёт йўли маршрутини чизади;

2-топширик

5та калит сўзни аниқлаб, шоирнинг инсонпарварлиги ҳақида мулоҳаза юритинг.

Дескриптор

- 5та калит сўзни аниқлайди;
- шоирнинг инсонпарварлиги ҳақида маълумот билади;
- ўз фикр-мулоҳазасини ёзади.

Ўзбек адабиёти

11 синф (табиий-математик йўналиш)

2-бўлим “Инсон янги олам силсиласида”

Дарс мавзуси: “Фурқат ғазаллари»

Ўқув мақсади: 11.1 б - муаммоли саволга адабий материалга таяниб, мавзу, муаммо, тимсоллар тизими ҳақида мустақил фикрини билдирган ҳолда батафсил далилли жавоб бериш

Баҳолаш мезони:

- муаммоли саволга адабий материалга таяниб, мавзу, муаммо, тимсоллар тизими ҳақида мустақил фикр билдирган ҳолда батафсил далилли жавоб берамиз;
- бадий тасвир воситаларини таҳлил қиламиз.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: қиёслаш ва баҳолаш.

Фурқатнинг “Кашмирда”, “Баҳор айёмида” ғазалларини ўқиб чиқинг

1-топширик

Фурқат ижодининг ўзига хос хусусиятлари ҳақидаги ўйлариингизни “Кластер” усули орқали ифодаланг.

Дескриптор:

- Фурқат ижодининг ўзига хос хусусиятларини билади;
- ўз фикрини “Кластер” усули орқали ифодалайди;

2-топширик

“Кашмирда” ғазали асосида шахсий фикрингизга таяниб, қуйидаги жадвални тўлдириг

Мазмун ва мавзунинг мослиги	Ғазал сюжетини қандай баҳолайсиз?	
Асар тилига оид	Асарда қандай бадий тасвир воситаларидан фойдаланилган? Шу воситалар орқали образ қандай ёритилган?	
Баҳолашга оид	Асар ёки унинг қаҳрамонига нисбатан умумий кўзқарашингиз, мустақил баҳо беринг	

Дескриптор:

- ғазал сюжетини баҳолай олади;
- асар тилига оид фикр-мулоҳаза ёзади;
- асар ёки унинг қаҳрамонига ўз баҳосини бера олади.

Ўзбек адабиёти

11 синф (табиий-математик йўналиши)

3-бўлим “Кўҳна дунё сабоқлари”

Дарс мавзуси «Ўткан кунлар» романидан парча

Ўқув мақсади: 11.3.2.5 – асар қаҳрамонларини уларнинг асарнинг мавзу ғоясини очишдаги ролини аниқлаган ҳолда тавсифлаш;

11.3.3.2 - бадиий асарни санъатнинг бошқа асарлари билан уларнинг тимсоллар, мавзу ва муаммолар доирасини яхлит идрок этиш имконини туғдирувчи услуб ва усулларидаги ўхшаш ва фарқли жиҳатларини тавсифлаган ҳолда қиёслаш, ҳиссий таъсирчанлигига баҳо бериш.

Баҳолаш мезони:

- асар қаҳрамонларини уларнинг асарнинг мавзу ғоясини очишдаги ролини аниқлаган ҳолда тавсифлаймиз;
- асар ғояси, қаҳрамонларига нисбатан оғзаки ва ёзма шаклда матннинг муаммолар доирасига шахсий фикр билдирамыз.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: таҳлил қилиш ва қиёслаш.

«Ўткан кунлар» романидан “Тўй, қизлар мажлиси” парчасини асосидақуйидаги топшириқларни бажаринг:

1-топшириқ

Парчада ўзбек халқига хос қандай урф-одатлар тасвирланган? Ҳозирги кунгача қайси удумлар сақланиб қолган?

Дескриптор:

- “Ўткан кунлар” романидан берилган парчанинг мазмунини тўлиқ ўзлаштиради;
- романдан парчада ўзбек халқига хос қандай урф-одатлар тасвирланганлигини аниқлайди;
- шулардан ҳозирги кунда сақланиб қолган удумларни билади.

1-топширик

Бадиий асарни санъатнинг бошқа асарлари билан қиёсланг. Асарнинг ҳиссий таъсирчанлигига баҳо беринг

Дескриптор:

- асарни бошқа асарлар билан қиёслайди;
- асарнинг ҳиссий таъсирчанлигига баҳо беради;
- асар ҳақида ўз фикрига эга.

Ўзбек адабиёти

11-синф (ижтимоий-гуманитар йўналиш)

1-бўлим “Инсон янги олам силсиласида»

Дарс мавзуси “Фурқат газаллари”

Ўқув мақсади: 11.1.1. 6 - муаммоли саволга адабий материалга таяниб, мавзу, муаммо, тимсоллар тизими ҳақида мустақил фикрини билдирган ҳолда батафсил далилли жавоб бериш.

Баҳолаш мезони:

- муаммоли саволга адабий материалга таяниб, мавзу, муаммо, тимсоллар тизими ҳақида мустақил фикр билдирган ҳолда батафсил далилли жавоб берамиз;
- асар ғояси, қаҳрамонларига нисбатан оғзаки ва ёзма шаклда матннинг муаммолар доирасида шахсий фикримизни билдирамиз.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: билиш ва тушуниш.

Фурқатнинг “*Кашмирда*” ғазали асосида қўйидаги топшириқларни бажаринг:

1-топширик

“Кашмирда” ғазалининг насрий баёнини ёзинг ва ғазалнинг шоир ҳаётига боғлиқ жиҳатларини айтинг.

Дескриптор:

- ғазалнинг насрий баёнини ёзади;
- Фурқат ҳаёти ва ижоди ҳақида билади;
- “Кашмир” ғазалининг шоир ҳаётига бевосита боғлиқлигини изоҳлайди;

1-топширик

Ғазал ҳақидаги ўз фикрингизни “Тўрт фикр” усули орқали (бир гап) билдиринг

1	Фикр	
2	Далил, исбот	
3	Мисол	
4	Хулоса	

Дескриптор:

- “*Кашир*” ғазали ҳақида ўз фикрини аниқ ва қисқа баён этади;
- далил келтиради;
- мисоллар ёзади;
- хулоса ясай олади.

Ўзбек адабиёти

11 синф(ижтимоий-гуманитар йўналиши)

2-бўлим “Сатрларда инсон кечмишлари”

Дарс мавзуси: Ойбек. «Қуёш қораймас» романи

Ўқув мақсади: 11.2.5 – асар қаҳрамонларини уларнинг асарнинг мавзу ғоясини очишдаги ролини аниқлаган ҳолда тавсифлаш;

11.3.2 - бадиий асарни санъатнинг бошқа асарлари билан уларнинг тимсоллар, мавзу ва муаммолар доирасини яхлит идрок этиш имконини туғдирувчи услуб ва усулларидаги ўхшаш ва фарқли жиҳатларини тасвифлаган ҳолда қиёслаш, ҳиссий таъсирчанлигига баҳо бериш.

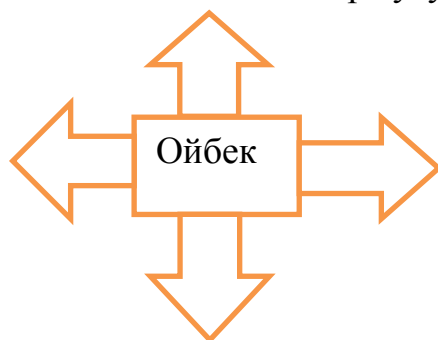
Баҳолаш мезони:

- асар қаҳрамонларини уларнинг асарнинг мавзу ғоясини очишдаги ролини аниқлаган ҳолда тавсифлаймиз;
- асар ғояси, қаҳрамонларига нисбатан оғзаки ва ёзма шаклда матннинг муаммолар доирасига шахсий фикр билдирамиз.

Дарсликдан Ойбек ҳаёти ва ижодига оид маълумотни ўқиб чиқинг. “*Қуёш қораймас*” романидан берилган парча билан танишинг.

1-топширик

Ойбек ижодининг ўзига хослигини “Кластер” усули орқали ёритиб беринг.

Дескриптор:

- Ойбек ҳаёти ва ижодига оид маълумот билади;
- “Кластер” усули орқали ёритиб беради;
- ўз фикрига эга.

2-топширик

“Қуёш қораймас” романи ҳақида фикр юритинг. Улуғ Ватан уруши ҳақида ёзилган қандай асарларни биласиз?

Дескриптор:

- “Қуёш қораймас” романи ҳақида фикр юритади;
- Улуғ Ватан уруши ҳақида ёзилган бошқа асарларни билади.
- романнинг ва бошқа асарнинг ғоясини айтади.

3-топширик

“ПОПС” формуласи орқали Бектемир образи ҳақида ўз карашларингизни баён этинг.

1-гап: Менинг фикримча,....

2-гап: .сабабини мен бундай тушунтираман...

3-гап: уни мен мана бундай далиллар билан исботлайман...

4-гап: Шунга асосланиб мен шундай хулосага келдимки, ...

Дескриптор:

- “Қуёш қораймас” романидан берилган парча мазмунини ўзлаштиради;
- Бектемир тимсоли ҳақида ўз фикрини билдиради;
- фикрни қисқа вааниқ баён этади.

Formative Assessment for the unit «Imagination & Creativity»

Learning objectives

- use imagination to express thoughts, ideas, experiences and feelings;
- understand specific information in unsupported extended talk on a wide range of general and curricular topics, including talk on a limited range of unfamiliar topics;
- evaluate and comment on the views of others in a growing variety of talk contexts on a growing range of general and curricular topics;

Assessment criteria

- Discuss a topic in groups and suggest a solution for a problem;
- Evaluate and respond constructively to feedback from others and present information clearly to others.
- Speak coherently and in detail about the given topic, referring to personal experience whenever possible;
- use topic appropriate words in justifying their point of view

Level of thinking skills: Application and higher order thinking skills

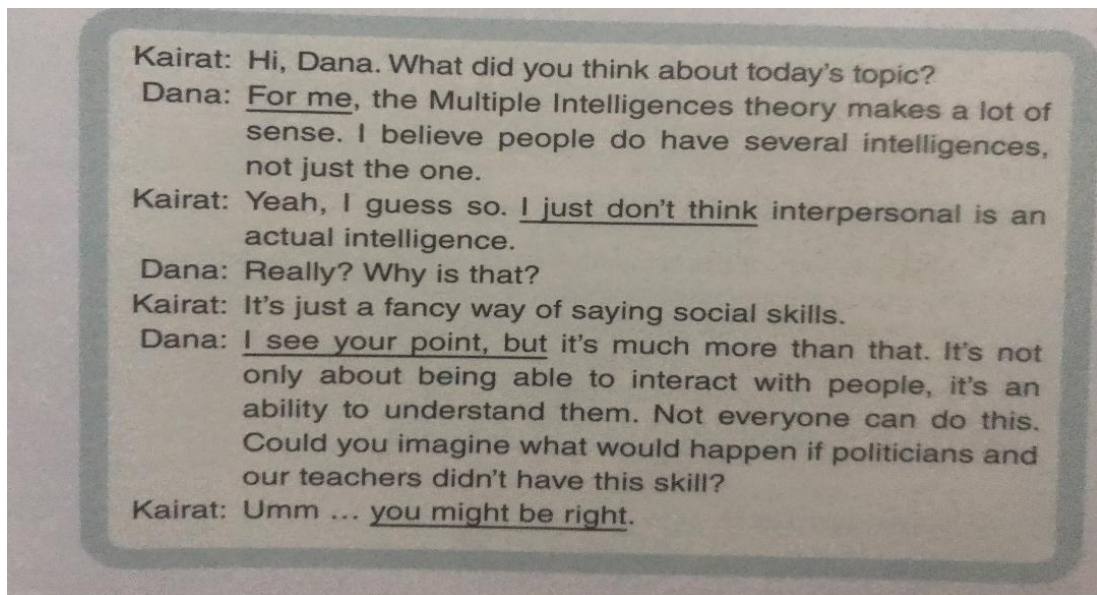
Task 1

Speak about imagination and creativity. What do the pictures show? Discuss and tell your partner.

Task 2

Express opinions: Read the dialogue below. Kairat and Dana are talking about their lecture time on the Multiple Intelligences theory. How does Dana feel about the theory?

Task 3

Replace the underlined phrases in the dialogue with the phrases from the useful language box.

Giving an opinion

- "In my experience..."
- "As far as I'm concerned..."
- "I'm absolutely convinced..."
- "Speaking for myself..."
- "In my opinion..."
- "Personally, I think..."
- "I'd say that..."
- "I'd suggest that..."

Agreeing / Disagreeing

I agree with what you said.

I agree with you/ him ...

There is no doubt about it that...

I (totally/completely/absolutely) agree or disagree with you.

I couldn't agree more.

I'd go along with that.

I feel same.

You're absolutely right.

Absolutely/Definitely/Exactly.

No doubt about it.

Descriptor

Task 1 A learner

selects useful information and discuss

Task 2A learner

uses appropriate subject-specific vocabulary while speaking.

Task 3A learner

replaces the underlined phrases and can use in their speech

Formative Assessment for the unit ...

Learning objectives

- use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about a wide increased range of general and curricular topics
- write independently about factual and imaginary past events, activities and experiences on a range of familiar general and curricular topics

Assessment criteria

- Apply topic related vocabulary in speech appropriately arranging words and phrases into well-formed sentences.
- Write sentences about real and imaginary past events connecting them into paragraphs.

Level of thinking skills: Knowledge and comprehension. Application.

Writing task

Which is your favorite TV show? What is it about? Write a text about it. Think about: name, type, plot, characters.

Paragraph 1: Introduction

Why do people watch TV show? What were the memorable events?

Paragraph 2: Trends and crazes

What music, show, films and fashions were popular? Do you like or dislike anything from the TV?

Paragraph 3: How had the world changed by the end of the decade?

Descriptor   *A learner:*

- uses appropriate subject-specific vocabulary.
  - writes about favorite TV show.
-

Formative assessment for the unit «Reading for Pleasure»

Learning objectives:

- read a wide range of extended fiction and non-fiction texts on familiar and unfamiliar general and curricular topics
- use a growing range of vocabulary, which is appropriate to topic and genre of the general and curricular topics

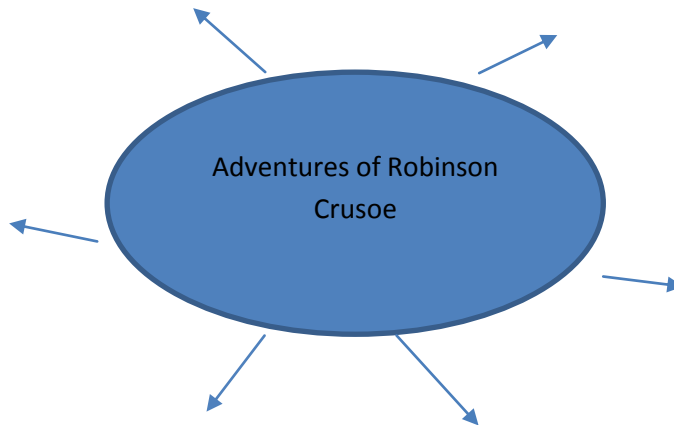
Assessment criteria:

- Read the text for finding main ideas in it;
- Identify detail information in extended texts
- Apply topic related vocabulary in speech appropriately arranging words and phrases into well-formed sentences using linking words.

Level of thinking skills: Knowledge and comprehension.Application.

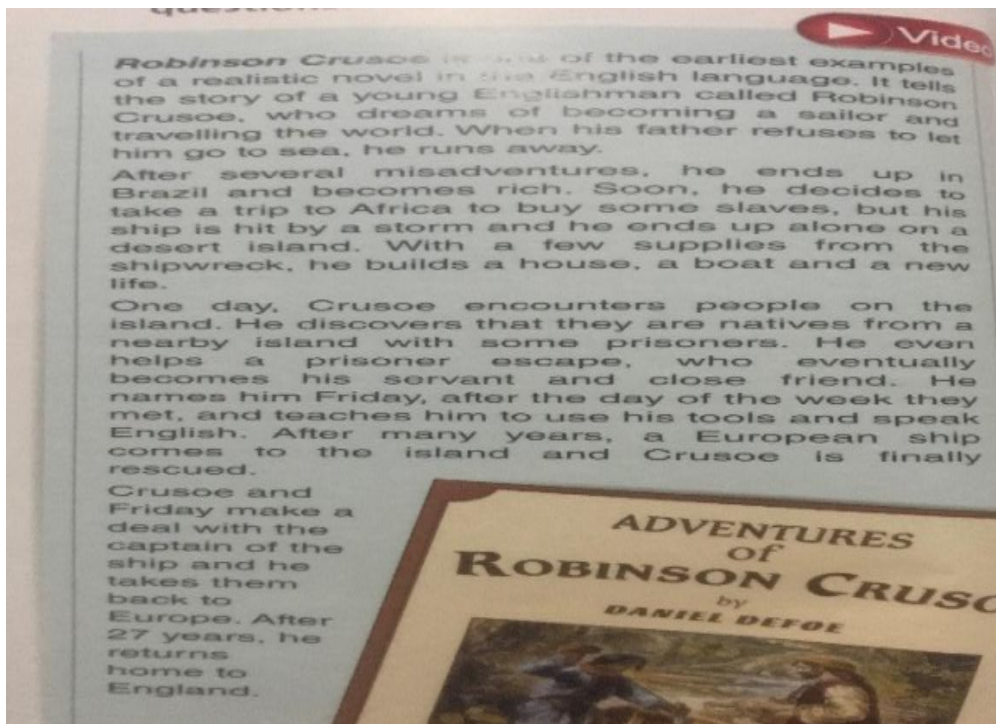
Task 1

Read the text “Adventures of Robinson Crusoe by Daniel Defoe” and make mind map.

Task 2

Read the text again and answer the following questions.

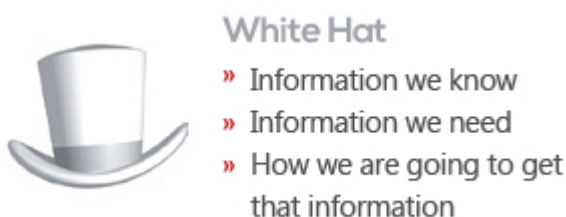

1. What is the main character's name?
2. Why did Crusoe run away from?
3. Where was Crusoe going when his ship was wrecked and why?
4. Where did he get up?
5. What problems are shown in the text?
6. Who is Friday?
7. How long did he stay on the island?

Task 3

Apply topic related vocabulary by using «Six hat analyses" and describe a white hat.

Descriptor A learner

- Task 1 reads the story and make mind map
- Task 2 answers the questions correctly with details and finds the correct information;
- Task 3 analyses the story using the method of “six hats”.

Formative assessment for the unit

Learning objectives:

- use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about an increased range of general and curricular topics
- recount extended stories and events on a wide range of general and curricular topics
- use a wide variety of question types on a wide range of familiar general and curricular topics.

Assessment criteria

- Demonstrate individual ability to use a dictionary or digital methods to trace meaning and extend vocabulary
- Identify the difference between fact and opinion in short texts

Level of thinking skills: Knowledge and comprehension. Applying.

Task 1

Read the extract from an adaptation of Robinson Crusoe to find out what problems Crusoe on the Island experienced. Think about weather-food-animals, loneliness, etc.

Task 2

Read the extract again. Decide if the statements (1-5) are T (true) or F (false).

1. Crusoe was completely happy living with his dog and parrot. _____
2. Crusoe was scared by a person _____
3. Crusoe found only one footprint _____
4. Crusoe had trouble sleeping that night _____
5. Crusoe was glad nobody saw his boat _____

Descriptor A learner

- reads the text;
- differentiates the weather, food, animals, loneliness etc;
- writes true or false for each sentence

Formative assessment for the unit

Learning objectives:

- use the meaning from context in extended texts on a wide range of familiar general and curricular topics, and some unfamiliar topics
- plan, write, edit and proofread work at text level with support on a limited range of general and curricular topics

Assessment criteria

- Connect sentences into paragraphs with basic connectors and linking words with some support
- Evolve arguments, reasons, and evidence for a limited range of written genres

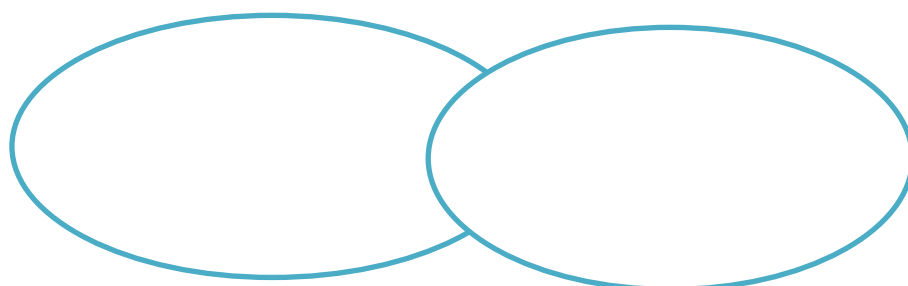
Level of thinking skills: Higher order of thinking

Task 1

Character analysis

Listen to a professor presenting the characters of Robinson Crusoe and Friday. Use the adjectives from the list to complete the Venn diagram.

Loyal open clever innocent shipwrecked brave

Robinson

Friday

Descriptor A learner

- analyzes the characters;
- compares and contrast two characters and follows the structure;
- uses adjectives in the sentences and speech

Formative assessment for the unit

Learning objectives:

-use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about an increased range of general and curricular topics

-recount extended stories and events on a wide range of general and curricular topics

-use a wide variety of question types on a wide range of familiar general and curricular topics.

Assessment criteria:

- Read the text for finding main ideas in it;
- Identify the general information in extended fiction;
- Demonstrate the ability of writing grammatically correct sentences on familiar topics using Past tenses.

Level of thinking skills: Knowledge and comprehension. Application.

Task 1

Elements in fiction

Complete the gaps with the correct word.

- protagonist
- plot
- mood
- setting
- resolution
- narrator
- characters
- point of view
- climax
- flashback

The most important event

- 1 _____ the most important event in the story.
- 2 _____ how the story ends.
- 3 _____ events that make up a story.
- 4 _____ where and when the story takes place.
- 5 _____ people who take part in the story.
- 6 _____ the main character in the story.
- 7 _____ the feeling the story creates in the reader.
- 8 _____ the person who tells the story.
- 9 _____ 1st or 3rd person.
- 10 _____ a narrative passage that takes the reader back in time.

Descriptor A learner

- completes the gaps
- identifies the main idea of the sentences

Информатика

10 синф (ижтимоий-гуманитар йўналиши)

Мавзу «Видеони монтажлаш»

Ўқувмақсадлари: 10.2.2.2 видео клипларни ўз сценарийингизга мувофиқ товушлар, тасвирлар, эффектлар ва матн қўшиб таҳрирлаш

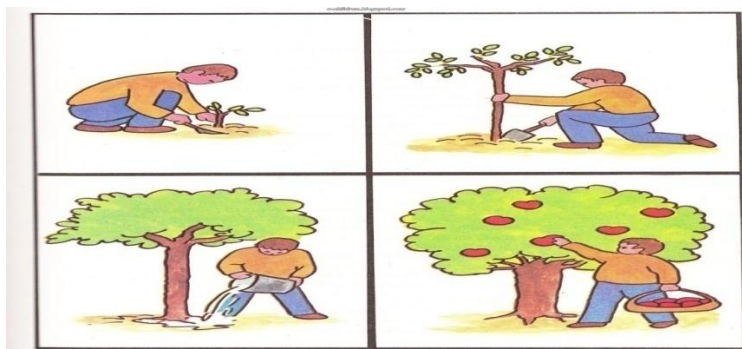
Баҳолаш мезони

- сценарий бўйича видеоёзув яратамиз;
- видеоёзувни таҳрирлаймиз.

Фикрлаш қобилиятининг даражаси: қўллаш

1-топширик

Қуйидаги берилган кадрлар буйича видео таҳрирлаш дастурининг ёрдамида видео ишлаб чиқинг.

Қўйиладиган талаблар:

1. Кадрлар бўйича сценарий яратиш;
2. Кадрларни фойдаланиб видео яратинг;
3. Видеога сценарий бўйича товуш қўшиш;
4. Кадрларга ҳаракатларни алмаштириш йўллари қўлланиш;
5. Видеога матн киритиш.

Дескриптор

- кадрлар бўйича сценарий куради;
- кадрлардан фойдаланиб видео яратади;
- видеога сценарий бўйича товуш киритади;
- видеога матн киритади.

Информатика

10-синф(ижтимоий-гуманитар йўналиш)

Бўлим «Дизайн теорияси»

Мавзу «Бизнинг ҳаётимиздаги дизайн»

Ўқув мақсадалари:

Баҳолаш мезони:

10.2.1.2 Визуал дизайннинг турлари бўйича таснифи.

- ахборот берувчи ва қабулловчини белгилаймиз;
- алоқа каналини аниқлаймиз.

Фикрлаш қобилиятининг даражаси: Қўллаш

1-топшириқ

Дизайн турларининг фойдаланиш соҳасига мисоллар келтиринг.

График дизайн	Ишлаб чиқаришдаги дизайн	Ўрта дизайн

Дескриптор

- дизайн турларига мисоллар келтиради

2- топшириқ

Кўп нуқта ўрнига керакли сўзларни жойлаштиринг ва жумлаларни кўчириб ёзинг.

Сайт дизайнини яратишда...(1)турли усуллар қўлланилади: (2) ёки Биринчи ҳолда, харажатлар юқори бўлади. Тайёр .(6) фойдаланиш - сайт тайерлаш ишини енгиллатади.

Дескриптор:

- сайт дизайнини яратишда қўлланиладиган усулларни ёзиб чиқад.

Информатика

10-синф(табиий-математик йўналиш)

Бўлим: «Компьютер тармоқлари ва ахборат хавфсизлиги»

Мавзу: «Компьютер тармоқларининг ишлаш принциплари»

Ўқув мақсадлари

Баҳолаш мезони

Фикрлаш қобилиятининг даражаси:
умумий маълумотини аниқлаш.

10.6.1.2 IP тармоқ манзилларининг

бир тармоқдаги IP манзилига мисол келтирамиз.

қўллаш

топширик-1

Қуйидаги берилган матнни тўлдиринг

1.Маҳаллий (локал) тармоқ деганимиз.....

2.Худудий(териториал) тармоқ деганимиз.....

3.Миллий(халқаро)глобал тармоқ деганимиз.....

Дескриптор:

- маҳаллий тармоққа мисоллар келтиради;
- ҳудудий(териториал) тармоққа мисоллар келтиради;
- миллий(халқаро)глобал тармоққа мисоллар келтиради.

1- топширик

Қуйидаги жадвални жуфтлаштиринг

Симсиз модем	
Ташқи факс модем	
Ички модем	

Дескриптор

- ички модемни топади;
- ташқи факс модемни аниқлайди;
- симсиз модемни топади.

Информатика

10-синф (табiiй-математик йўналиш)

Бўлим «Ахборот хавфсизлиги»

Мавзу «Ахборот хавфсизлиги»

Уқув мақсадлари

10.6.2.1 «ахборот хавфсизлиги», «ахборотларни химоя қилиш», «бутунлик» ва «арзон»

Баҳолаш мезони - Ахборот хавфсизлигини таъминлашни тушунамиз

- Конфиденциал ахборотларни рухсатсиз киришдан химоялашни ўрганамиз.

Фикрлаш қобилиятининг даражаси: кўллаш

1- Топширик

2. Берилган тушунчалар ва улар ҳақидаги маълумот орасини тўғри боғланг

Ахборот		Ҳар қандай маълумотнинг нашр этилишига йўл бермаслик
Хавфсизлик		Маълумотлар мувофиқлигини таъминлаш учун уларда киритилган шартлар
Ахборот ҳимояси		Бу шуни англатадики, унга нисбатан қўлланиладиган ҳар қандай ҳаракатлар натижасида маълумотлар ўзгармаган
Бутунлик		Маълумотларга рухсатсиз киришнинг олдини олиш, фойдаланиш, ошкор қилиш, бузиш, ўзгартириш, тергов қилиш, қайд этиш ёки йўқ қилиш
Қўл етимлилик		Қулай вақт давомида керакли ахборот хизматларини олиш имконияти

Дескриптор:

- ахборот, хавфсизлик, ахборот ҳимояси, бутунлик, арзон тушунчаларини аниқлайди.

Информатика

11 синф (табиий-математик йўналиши)

Бўлим «Цифрли (рақамли) саводхонлик»

Мавзу «Рақамли(цифрли) Қозоғистон»

Ўқувмақсадлари:

11.4.2.3. «Рақамли(цифрли) Қозоғистон» буйича маълумотларни тушунтириш *Баҳолаш мезони:*

- миллий рақамлаштириш бўйича етакчи мамлакатларни аниқлаймиз;
- рақамлаштиришнинг ижобий ва салбий томонларини аниқлаймиз.

Фикрлаш қобилиятининг даражаси: қўллаш

1-Топшириқ

Internet ресурсларидан фойдаланиб, ҳозирда миллий рақамлаштириш дастурлари амалга оширилаётган мамлакатлар ҳақида маълумот топинг. Миллий иқтисодиётни рақамлаштиришнинг етакчи мамлакатларини аниқланг, жадвални тўлдилинг.

Мамлакат	Рақамлаштириш бўйича асосий ютуқлари

Дескриптор:

- миллий рақамлаштириш бўйича етакчи мамлакатларни аниқлайди;

- жадвални тўлдиради.

2-топшириқ

Қозоғистондаги рақамлаштириш бўйича қуйидаги жадвални тўлдириңг

Рақамлаштиришнинг ижобий томони	Рақамлаштиришнинг салбий томони

Дескриптор:

- рақамлаштиришнинг ижобий томонларини билади;
- рақамлаштиришнинг салбий томонларини ёзади.

Информатика

11 синф (табиий-математик йўналиш)

Бўлим «Цифрли (рақамли) саводхонлик»

Мавзу «Электрон рақамли имзо ва гувоҳнома»

Ўқувмақсадлари:

11.4.4.2. «Электрон рақамли имзо ва гувоҳнома бўйича маълумотларни тушунтириш

Баҳолаш мезони:

- сертификат дўконини аниқлаймиз;
- сертификат жадвалини тўлдирамиз

1-топшириқ

Қозоғистонда rsi.gov.kz сайтдан "жисмоний шахс қўлланмаси" файлини юклаб олинг. Сертификат дўконини текширинг ва жадвални тўлдиринг.

Сертификат сақланган жой	Ортиқчилиги	Камчилиги

Дескриптор:

- сертификат сақланган жойни аниқлайди;
- сертификат сақланган жойнинг ортиқчилиги ва камчилигини изоҳлайди.

1- топшириқ

Электрон рақамли имзо олиш тартибини ёзинг.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____

Дескриптор

- электрон рақамли имзо олиш тартибини ёзади.

Информатика

11-синф(ижтимоий-гуманитар йўналиши)

Бўлим: Цифрли (рақамли) саводхонлик

Мавзу: «Электрон рақамли имзо ва сертификат»

Ўқувмақсадлари:

Баҳолаш мезони:

11.4.1.2 «Электрон рақамли имзо ва сертификат» олиш йўллари аниқлаш

- электрон рақамли имзони олиш имкониятларини аниқлайди;

- электрон рақамли имзо олиш тартибини кўрсатади

Фикрлаш қобилиятининг даражаси: кўллаш
1-топширик

Электрон рақамли имзониолиш имкониятларини жадвалга тўлдилинг

Юридик шахслар учун имкониятлар	Жисмоний шахслар учун имкониятлар

Дескриптор:

- юридик шахслар учун имкониятларни аниқлайди;
- жисмоний шахслар учун имкониятларни аниқлайди;

2-топширик

Электрон рақамли имзо олиш тартибини рақамлар билан кўрсатинг

«Электрон рақамли имзо» тугмачасини босинг
Ариза топширишдан олдин фойдаланувчи қўлланмасини ўқинг ва шартларга рози бўлинг
«Жисмоний шахслар» тугмачасини босинг
Бош саҳифада ариза бериш тугмачасини босинг
Аризачига электрон ҳужжат кўринишида ва қоғоз шаклидаги ҳужжат кўринишида юридик ва жисмоний шахсларнинг электрон рақамли имзолари калитлари сертификатлари берилади.
Хизмат қўлланмасига амал қилиган холда сақланг
Pki.gov.kz порталини очинг

Дескриптор:

- электрон рақамли имзо олиш тартибини аниқлайди ;
- электрон рақамли имзо олиш тартибини рақам билан кўрсатади

Информатика

11-синф(ижтимоий-гуманитар йўналиш)

Бўлим«Цифрли (рақамли) саводхонли»к

Мавзут «egov» электрон ҳукумат портали»

Ўқувмақсади:

Баҳолаш мезони:

11.4.2.2«Электрон рақамли имзо ва сертификат» олиш йўллари аниқлаш

- «egov» порталига кириш йўллари аниқлаймиз;

- «egov»портли ортиқчиликлари ва камчиликларини аниқлаймиз.

Фикрлаш қобилиятининг даражаси: кўллаш

1-топширик

«egov» порталини очиб, порталга киришга мумкин бўлган барча усулларни қараб чиқиб, қуйидаги жадвални тўлдириш.

Порталга кириш йўли	Нима керак?	Кириш йўлининг ортиқчиликлари	Кириш йўлининг камчиликлари

Дескриптор:

- порталга кириш усулларини аниқлайди;
- жадвални тўлдиради;

2-топширик

NCLayer - ўрнатиш

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

The screenshot shows the NCLayer website with a navigation menu and a main content area. The main content area is titled "ПОРЯДОК ПОЛУЧЕНИЯ РЕГИСТРАЦИОННОГО СВИДЕТЕЛЬСТВА ДЛЯ ФИЗИЧЕСКОГО ЛИЦА" and includes a "Плани" button. Below this, there are instructions for users and a list of download links for NCLayer software for Windows, Linux, and MacOSX. The download links are labeled "СКАЧАТЬ" and "СКАЧАТЬ".

5. _____

6. _____

Дескриптор:

- NCLAYER ўрнатиш тартибини ёзади;

- NCLAYER ўрната олади.

Қозоғистон тарихи

10синф

Мавзу«Буюк Дала»: тарихий -географиктаъриф

*Дарсинг мақсади:*10.1.2.1 картадан фойдаланиб «Буюк Дала» тарихий-географик территориясини аниқлаш;

10.1.2.2 тарихий манбаларни ўрганиш ва талқин қилиш натижасида «Буюк Дала» тушунчасининг маъносини очиш

Баҳолаш мезони:

- “Буюк Дала”тушунчасига тарихий-географик жиҳатидан таъриф берамиз;
- «Буюк Дала» тушунчасининг пайдо бўлишига таъсир этган омилларни атаймиз;
- « Буюк Дала» тушунчасига тегишли манбаларни талқин қиламиз, ўз қарашларимизниасослаймиз.

1- топширик

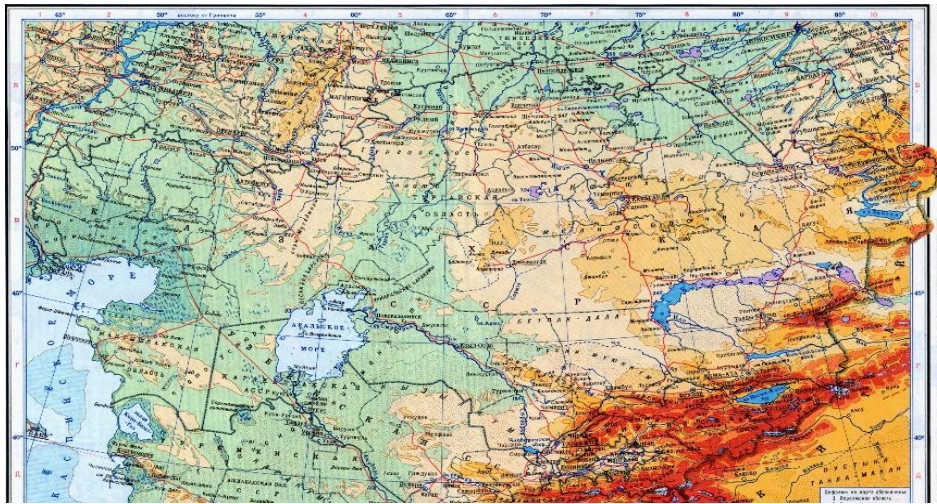
«Хариталар сўзлайди»

Қуйидаги хариталарни ўрганинг ва саволларга жавоб беринг:

- Хариталарда қандай фарқ бор?
- Бундай фарқ бўлишининг сабаби нимада?
- Қандай ўхшашликлари бор?
- Қандай тарихий жараёнларни кўриб турибсиз?
- Хариталардан «Буюк Дала» тушунчасини англашга бўладими?
- Хариталарда қандай боғлиқлик кўриб турибсиз?

1-харита

2 -харита

3-харита

4-харита

5-харита

Дескриптор:

- қайси жойнинг харитаси берилганини аниқлайди;
- хариталарнинг ўхшашлиги ва фарқини аниқлайди;
- «Буюк Дала» хақида ўз тушунчасига эга.

2- топшириқ

Харитадаги маълумотлардан фойдаланган ҳолда жадвални тўлдириңг
*«Буюк Дала» тарихий-географиктерриториясининг шаклланишига таъсир
 этган омиллар*

Географик	
Сиёсий	
Иқтисодий	
Ижтимоий	

Дескриптор:

- «Буюк Дала» тарихий-географик территориясининг шаклланишига таъсир этган омилларни ҳар томонлама изоҳлайди;
- омилларнинг бир-бирига боғлиқлиги тўғрисида ўз фикрини билдиради.

*Қозоғистон тарихи**10синф**Мавзу: “Оқ Ўрда қозоқ хонлигининг асоси»*

*Таълимий мақсад:*10.3.1.2 Қозоқстонда мамлакат шаклланишининг тарихий даврларини тушунтириш; 10.3.3.1 Оқ Ўрда ва Қозоқ хонлигининг тарихий жиҳатдан боғлиқлигини аниқлаш;

Баҳолаш меъзони:

- Қозоқ халқининг шаклланиб, давлатнинг шаклланишида Оқ Ўрданинг тарихий ролини аниқлаймиз;
- Оқ Ўрда ва Қозоқ хонлиги ўртасидаги тарихий боғлиқликни баҳолаймиз;

1- топшириқ*Тарихий диктант*

Оқ Ўрда - .....территориясида ..... кейин қурилгандастлабки мамлакат. Пойтахти..... дарёсининг ўрта оқимида жойлашган..... шаҳари. Оқ Ўрданингтерриторияси ..... хоннингикки боласи ..... ва ..... хонларнинг ерини эгаллади. Оқ Ўрда ..... дарёнинг ..... оқимгача, Сирдарёнинг ..... ва ..... оқимиоралиғида кенг ерда ўрнашган.

..... асрнингиккинчи ярмидан бошлаб Оқ Ўрда ..... бўлина бошлади. .... йиллари мамлакат пойтахти..... бир йил ичида..... хон алмашди. Мана шу талаш-тортишишдан фойдаланган Ўрда Ежен авлодлари..... хон бийлигиниўз қўлига олиб, мамлакатнинг куч қудратини кенгайтирди.

Дескриптор:

- Оқ Ўрда давлатининг ташкил топиш тарихини тушунади;
- кўп нукталар ўрнига керакли сўзларни қўя олади;
- гапларни тўғри боғлаб, матн тайёрлайди.

2-топширик

Дарсликдан мавзуга тегишли матнни ҳамма ўқибчиқинг ва қуйидаги топшириқларни бажаринг:

1. Оқ Ўрданинг ташкил топиши.
2. Худуди (харита билан иш).
3. Халқнинг этник тузилиши.
4. Ички ва ташқи сиёсати.
5. Хўжалиги

Дескриптор:

- Оқ Ўрданинг ташкил топиши тўғрисида маълумотга эга;
- худудини кескин харитада белгилайди;
- халқнинг этник тузилишини аниқлайди;
- ички ва ташқи сиёсатни тушунтиради.

Қозоғистон тарихи

10 синф

Мавзу «Тарихи ва маданий ёдгорликлар»

Дарсинг ўқиш мақсади: 10.4.1.5 Дала тарақиётининг машҳур тарихий ва маданий ёдгорликларини ўрганиш; 10.4.1.6 Ёдгорликларнинг алоҳида хусусиятларини эътиборга олган ҳолда тарихий ва маданий ёдгорликларни классификациялау.

Баҳолаш меъзони: Ўқувчилар тарихий ва маданий ёдгорликларни таърифлай олади.

Билиш ва тушуниш:

Анализ: Ўқувчилар тарихий ва маданий ёдгорликларни алоҳида хусусиятларини ажрата олади.

Баҳолаш: Қозоғистон территориясидаги тарихий ва маданий ёдгорликларнинг инсоният учун аҳамиятига баҳо бера олади

Топширма 1

Ўқувчилар «INSERT» методи ёрдамида дарсликда берилган мавзуни ўзи ўқиб чиқади.

- Ўқиш давомида матнга қалам билан белгилаб боради Яъни (" V " – аввалдан танишман; "+" - янги; "-" –фикримни ўзгартди; "?" - тшунмадим, саволим бор);
- Кейин жадвални тўлдиради ва бояги белгилар сонига мос келади;
- Жадвалга киргизилган янгиликлар муҳокама этилади.
- Шундай қилиб матн эътибор билан ўқилади ахборотларни тўплаш пайқалади.

V	+	-	?

Дескриптор

- Янги мавзуга тегишли матнни тўлиқ ўқийди
- Тарихий маданий ёдгорликлар тўғрисида тўлиқ маълумотга эга бўлади

2 топширма

Презентация ва постер яшаш

Баҳолаш меъзони: Ўқувчилар берилган матннинг камида 2 тасини танлаб, дарслик ва интернет материалларидан фойдаланиб, берилган меъзон бўйича, постер ва презентация яшаш

Гуруҳларга берилган мавзулар

1-гуруҳ Шаҳарлар қурилиши ва меъморчилик ёдгорликлари

2-гуруҳ Археология ёдгорликлари

3-гуруҳ Ансамбллар

4-гуруҳ Ўз ўлкангиздаги тарихий ва маданий ёдгорликлар

Дескриптор:

- Мазмуннинг тўлиқ очилиши;
- Ёдгорликларнинг турини ва алоҳида хусусиятларини кўрсатиш;
- Ёдгорлик тарихи тўғрисида керакли маълумотларни таклиф этиш;
- Ёдголиклар аҳамиятини аниқлаш;
- Бошқа гуруҳ аъзолари билан фикрларни бўлишиш;
- Креативтлиги;
- Ажратилган вақт регламентни сақлаш.

11-синф Қозоғистон тарихи

Мавзу «Қозоғистонда шаҳар маданиятининг ривожланишида Буюк ипак йўлининг роли»

Дарсинг ўқиш мақсади: 11.1.2.1 Картадан фойдаланиб, Буюк ипак йўлининг Қозоғистон территориясидаги тармоқларини аниқлаш

Баҳолаш меъзони:

- Буюк ипак йўлининг тарихи ва унинг Қозоғистонда тармоқлари билан танишади
- Буюк ипак йўлининг шаҳар маданияти ривожланишининг таъсирига баҳо беради

Топширма

Пирамида қуриш – якка жуфт билан →
гуруҳ билан хулоса ясаш

2 чи пирамидада мавзуга тегишли 32та сўзни белгилайди ва шу сўзлар асосида 16та сўз бирикмасини ясайди, шунингдек шу сўз бирикмаларидан 8 та гап тузади

Дескриптор

- Дарсликда янги мавзу билан танишади
- Негизги , таянч сўзларни аниқлайди
- Гаплар тузиб фикрларини тўлдиради

2-Топширма

“ *Занжир усули* “5та ўқувчи доскада берилган саволга тегишли навбати билан гап айтади, ким гап айтолмаса занжир узилади ва ўрнига ўтиради Ҳар бир ўқувчи 5тадан гап айтиши керак

1-бешлик Буюк ипак йўли тарихи

2-бешлик Буюк ипак йўлининг Қозоғистондаги тармоқлари

3-бешлик Шаҳар маданиятининг ривожланиши

Дескриптор

- Мавзуга тегишли 5та гап тузиш
- Ўз фикрини билдириш
- Ҳозирги давр билан солиштириш

Қозоқстон тарихи

11-синф

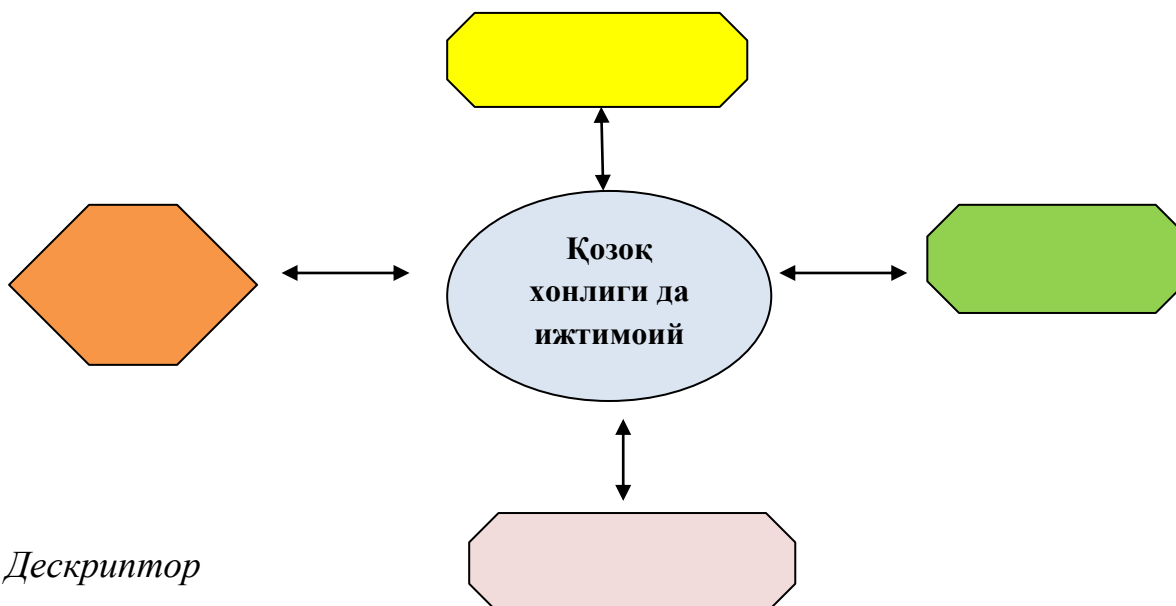
Мавзу«Қозоқ хонлиги даврида ижтимоий сиёсий фикрларнинг ривожланиши»

Дарсининг мақсади: 11.3.1.3Қозоқ хонлиги давридадаги тарихий уламоларнинг қўшган ҳиссаларини баҳолаш

Баҳолаш меъзони

- Қозоқ хонлиги даврида ижтимоий сиёсий аҳвол билан танишади
- Ижтимоий сиёсий ривожланишга таъсирини ўтказган тарихий шахсларни аниқлайди
- Тарихий шахсларнинг ижтимоий сиёсий ривожланишга кўрсатган таъсирига баҳо беради.
- **1-топширма**

Кластер ясаш(жуфт билан иш)

Дескриптор

- Қозоқ хонлигида ижтимоий сиёсий аҳволга баҳо беради
- Тарихий шахслар фаолияти билан танишади

2- топширма “Шахсни тани”

Дескриптор

- Тарихий шахсларни расмга қараб кимлигини аниқлайди
- Қозоқ хонлиги ижтимоий сиёсий ривожланишига кўрсатган таъсирини аниқлайди

Жаҳон тарихи

10-синф (ижтимоий-гуманитар йўналиши)

«Давлат, уруш ва инқилоблар тарихидан» бўлими

Мавзу: «Сиёсий тартиб турлари»

Таълимий мақсад: 10.3.1.5 – маълумотларни таҳлил қилиш асосида сиёсий тузум турларининг кучли ва заиф томонларини аниқлаб, таққослаш;

10.3.1.6 – тоталитар сиёсий тузумдан замонавий демократияга ўтиш хусусиятларини таҳлил қилиш.

Баҳолаш мезонлари:

- сиёсий тузум турлари билан танишади, тузум турларининг кучли ва заиф томонларини таққослаймиз;
- тоталитар тузумдан демократияга ўтиш хусусиятларини таҳлил қиламиз.

Фикрлаш даражаси: тушуниш, жавоб бериш

1 -топширик

Сиёсий тузумни қуйидаги белгилар асосида таққослаб, жадвални тўлдиринг

Белгилар	Тоталитаризм	Авторитаризм	Демократия
Инсоннинг эркинликлар ва ҳуқуқларга эга бўлиши ва унга доир кафолатлар			
Бошқарув ва давлат ҳокимиятини ташкил этиш тамойиллари			
Мафкура			
Партия тизими			
Мухолифатнинг мавжудлиги			
Сиёсий ҳокимиятни амалга ошириш усуллари			

Дескриптор

- сиёсий тузум турларини тушунтиради;
- сиёсий тузумларни белгиларига қараб таққослайди.

2 -топширик

Берилган таянч сўзлардан фойдаланиб, тоталитар тузумдан демократияга ўтиш хусусиятларини таҳлил қилинг.

Сиёсий тартиб, фуқаролик жамият, шахс, тоталитаризм, демократия, бошқарувчи элита, сиёсий террор, ваколатли демократия, ғоявий плюролизм, халқ ҳокимияти, тўғридан-тўғри демократия, қиёсий демократия.

Дескриптор

- тоталитар тузумдан демократияга ўтиш вақтини кўрсатади;
- тоталитар тузумдан демократияга ўтишнинг ўзига хос хусусиятларини айтади.

10-синф (Ижтимоий-гуманитар йўналиш)

«Маданий тараққиёт» бўлими

Мавзу: «ЮНЕСКОнинг инсониятнинг тарихи – маданий меросларини асраш борасидаги фаолияти»

Таълимий мақсад: 10.4.1.1 – ЮНЕСКО фаолиятдан мисол келтириб, тарихий-маданий меросни асрашни тушунтириш;

10.4.1.2 – ЮНЕСКО нинг бутунжаҳон мерос объектлари мисолида тарихий-маданий мероснинг аҳамиятини аниқлаш.

Баҳолаш мезонлари:

- Тингланган матндаги фикр ва далилларни муҳокама қилган ҳолда тарихий
- маданий меросни асрашни тушунтирамиз;
- ЮНЕСКО нинг бутунжаҳон мерос объектлари мисолида тарихий
- маданий мероснинг аҳамиятини аниқлаймиз.

Фикрлаш даражаси: билиш, тушуниш

1 -топширик

Берилган матнни ўқиб, қуйидаги топшириқларни бажаринг:

ЮНЕСКО нинг маданият соҳасидаги устун йўналишларининг бири – маданий хилма-хилликларни ҳимоя қилишдир. Жаҳонда умуминсониятнинг бойлиги ҳисобланадиган маданий ва табиий объектлар жуда кўп. Инсоният олдида инсоният тарихининг бир қисми – ноёб ёдгорликларни асраш вазифалари турибди. ЮНЕСКО томонидан жаҳон маданий ёдгорликларини асраш ва ҳимоя қилиш бўйича эзгу ишлар амалга оширилмоқда. Жаҳон мерослар қўмитаси ҳар йили сессиялар ўтказди, унда алоҳида маданий, тарихий, табиий ёки инсон қўли билан яратилган объектлар аниқланади.

Қозоғистон ушбу ҳужжатни 1994 йил 26 апрелда қабул қилган. Бу Қозоғистон маданий ёдгорликларини ҳимоя қилиш ва тиклаш муаммоларини ўрганиш ишларига халқаро мутахассисларни жалб қилиш имконини беради. Ҳозирги кунда жаҳон мерослар рўйхатида 1092 объект бор. Улардан 845 таси маданий, 209 таси табиий, 38 таси аралаш. ЮНЕСКО рўйхатидан Қозоғистон Республикасидаги 5 та объект ўрин олган.

Маданий мерослар – ўтган тарихдан қолган бойликлар. Биз уларни келгуси авлодлар учун асраб, етказишимиз шарт. Шундай қилиб Юнесконинг мақсадлари жаҳондаги оммавий меросларни руйхатга олиш, ҳимоя қилиш ва асрашдан иборат.

1. Матндаги тарихий-маданий меросни асрашда энг муҳим икки масалани аниқланг

А) _____

В) _____

2. Ушбу масала бўйича ўз фикрингизни билдиринг

Дескриптор

- матндаги энг муҳим икки масалани аниқлайди;
- ушбу масала бўйича ўз фикрини билдиради.

2 -топшириқ

Расмдан фойдаланиб саволларга жавоб беринг:

Савол:

- Бу қайси мақбара?
- Мақбара қайси шаҳарда жойлашган?
- Мақбара қачон ЮНЕСКОнинг бутундунё мерослар рўйхатига киритилган?

- Тарихий-маданий мероснинг аҳамияти қандай ?

Дескриптор

- берилган расмдаги мақбарани аниқлайди;
- мақбара жойлашган шаҳар номини атайди;
- мақбаранинг ЮНЕСКОнинг бутундунё мерослар рўйхатига киритилган вақтини атайди;
- тарихий-маданий мероснинг аҳамиятини тушунтиради.

Жаҳон тарихи

10синф (Табиий-математик йўналиши)

«Тамаддун: тараққиёт хусусиятлари» бўлими

Мавз «Тамаддун» тушунчаси. «Тамаддун» тушунчасини ўрганишнинг асосий усуллари

Таълимий мақсад: 10.1.1.1 – тарихий воқеалар, жараёнлар ва ҳодисаларни англаш учун «тамаддун», «тамаддун тури» атамаларини фойдаланиш;

10.1.1.2 – «Тамаддун» тушунчасини англашнинг асосий йўналишларини билиш.

Баҳолаш мезонлари:

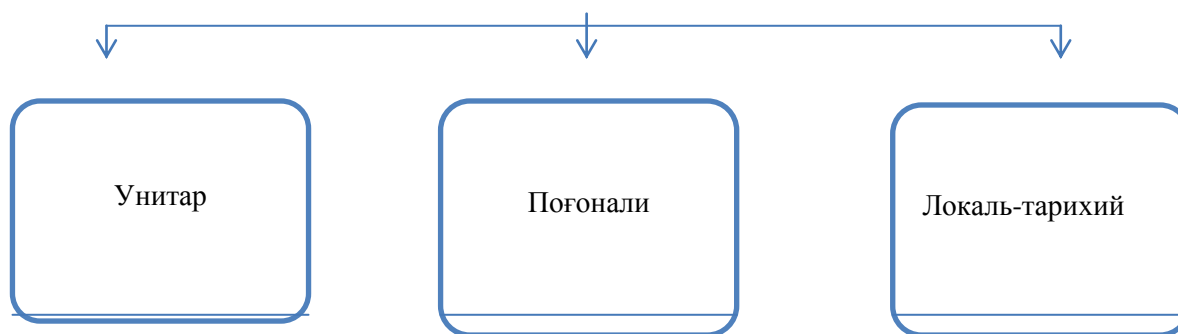
- «Тамаддун» тушунчаси, унинг одимларига изоҳ берамиз;
- тингланган матндаги фикр ва далилларни муҳокама қилган ҳолда «тамаддун» тушунчасини ўрганишнинг асосий йўналишларини тушунтирамиз.

Фикрлаш даражаси: тушуниш, жавоб бериш

1 топширик

«Тамаддун» тушунчасини англашдаги асосий одимларини файласуфларнинг фикрларидан фойдаланиб изоҳланг

**«Тамаддун»
тушунчасининг одимлари**

Дескриптор

Таълим олувчи:

- «тамаддун» тушунчасига изоҳ беради;
- «тамаддун» тушунчасини англашдаги асосий йўналишларни билади;
- файласуфларнинг фикрларидан самарали фойдаланади.

2- топшириқ

- Берилган матн асосида саволларга жавоб беринг
Тамаддунга хос турли изоҳлар мазкур иккита маъно атрофида жамланади:

1. Тамаддунга хос йўналиш вакилларининг тафаккурига кура, «тамаддун» тушунчаси – бу тарихий тақдирлари умумий булган, қадриятлар тизими ҳамда ижтимоий тартибот механизмлари ягона халқларнинг маҳаллий этник қатламлараро ҳамжамияти. Бундай ҳамжамиятлар ягона қадриятлар тизими ҳамда ижтимоий тартибот механизмлари шаклланган, битта дин асосида, шунингдек, халқларнинг ягона полиэтник давлат таркибига кириши жараёнида такомиллашади.

2. Эволюция йўналиши вакилларининг тафаккурига кўра «тамаддун» тушунчаси куйидагича мазмунга эга: тамаддун – бу инсоният эришган ютуқ, инсониятнинг ҳайвонларга хос хусусиятлардан воз кечиб, кейинчалик ёввойилик ва варваризм давридан бошлаб ривожланиб, ҳақиқий одамларга хос ҳаёт шаклига ўтиш жараёни. Бу каби ютуқлар биринчидан, табиатни технологик жиҳатдан ўзлаштириш; иккинчидан, ижтимоий ҳаётнинг тартибга солиниши, ривожланиши билан боғлиқ.

Савол:

1. Қандай муҳим маълумот олишимиз мумкин?
2. «Тамаддун» тушунчасининг иккита йўналиши бир-биридан нимаси билан фарқ қилади?

3. Умумий фикр нима ?

Дескриптор:

- берилган матндаги маълумотларни таҳлил қилади;
- «тамаддун» тушунчасининг иккита йўналишининг бир-биридан фарқини тушунтиради;
- матндаги умумий фикрни аниқлайди.

Жаҳон тарихи

10синф (Табиий-математик йўналиши)

«Антропологик, этник ва ижтимоий жараёнлар» бўлими

Мавзу«Одам пайдо бўлиши назарияси»

*Таълимий мақсад:*10.2.1.1 – антропогенез назарияларини тизимлаштириш ва шакллантириш.

Баҳолаш мезонлари:

- одамнинг пайдо бўлиши тўғрисидаги диний, фазовий ва эволюцион назарияларни биламиз;
- одам пайдо бўлишининг асосий босқичларини биламиз;
- таянч сўзларни фойдаланиб, фикрларимизни айтамыз.

*Фикрлаш даражаси:*билиш, тушуниш

1 -топширик

Одамнинг пайдо бўлиши тўғрисидаги назарияларни тушунтиринг

Диний	Фазовий	Эволюцион

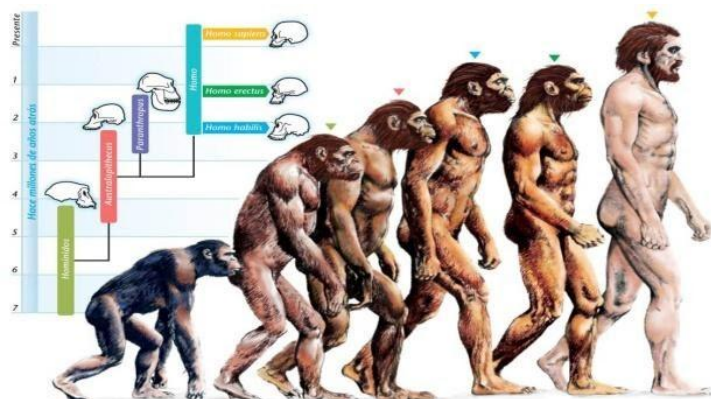
Дескриптор:

- одамнинг пайдо бўлиши тўғрисидаги диний назарияга изоҳ беради;
- одамнинг пайдо бўлиши тўғрисидаги фазовий назарияга изоҳ беради;

- одамнинг пайдо бўлиши тўғрисидаги эволюцион назарияга изоҳ беради.

2 -топширик

Расмдан фойдаланиб, инсон тараққиётининг эволюцион ва антропологик босқичларини изоҳланг.

Дескриптор:

- инсон тараққиётининг эволюциясини тушунтиради;
- инсон тараққиётининг антропологик хусусиятларини тушунтиради.

3 -топширик

Берилган таянч сўзлардан фойдаланиб, одам пайдо бўлиши тўғрисида замонавий фан илгари сураётган фикрларни айтинг.

Одамнинг пайдо бўлиши, дин, креационизм, антропогенез, фалсафа, эволюция, онгли одам.

Дескриптор:

- одамнинг пайдо бўлиши тўғрисидаги қарашларга оид фикрларни айтади;
- креационизмнинг мазмунини тушунтиради.

Жаҳон тарихи

11 синф. (Ижтимоий-гуманитар йўналиши)

«Тамаддун: тараққиёт хусусиятлари» бўлими

Мавзу «Табиий ва географик омилларга қараб давлатларнинг иқтисодий Ихтисослашуви»

Таълимий мақсад: 11.1.2.1 – давлатлар ва минтақаларнинг иқтисодий ихтисослашувини шакллантиришда табиий – географик омилларнинг ролини аниқлаш.

Баҳолаш мезонлари:

- давлатлар ва минтақаларнинг иқтисодий ихтисослашувини шакллантиришда табиий – геогарфик омилларнинг ролини аниқлаймиз;
- табиий-геогарфик омилларнинг Марказий Осиё иқтисодиётига таъсирини биламиз.

Фикрлаш даражаси: тушуниш, жавоб бериш

1-топшириқ

Иқтисодий тизим турли омил ва шароитлар таъсири остида шаклланади. Шулардан муҳимларини атанг ва табиий-геогарфик омиллар ролини аниқланг.

- * _____
- * _____
- * _____
- * _____
- * _____

Дескриптор:

- иқтисодий тизимни шакллантирувчи омил ва шароитларни атайди;
- табиий-геогарфик омиллар ролини аниқлайди.

2-топшириқ

1. Табиий – геогарфик омиллар Ўрта Осиё иқтисодиётига қандай таъсир қилди?

2. Марказий Осиёнинг икки мамлакатини солиштиринг:

- шу мамлакатлар иқтисодиётини таҳлил қилинг;
- хулоса чиқаринг.

Дескриптор:

- Марказий Осиёнинг икки мамлакатини солиштиради;
- шу мамлакатлар иқтисодиётини таҳлил қилади;
- хулоса чиқаради.

11-синф. (Ижтимоий-гуманитар йўналиш)

«Сиёсий ва ҳуқуқий жараёнлар» бўлими

Мавзу Қонун устуворлиги принципларини амалга оширишнинг тарихий тажрибаси

Таълимий мақсад: 11.2.1.3 – турли давлатлар мисолида қонун устуворлигини шакллантириш йўллари таҳлил қилиш;

11.2.1.4 – қонун устуворлиги принципларини амалга ошириш хусусиятларини турли давлатлар мисолида таққослаш;

11.2.1.5 амалдаги инсон ҳуқуқларининг умумжаҳон Декларациясининг аҳамиятини тушунтириш.

Баҳолаш мезонлари:

- қонун устуворлигини шакллантиришда мутафаккирларнинг ғоялари билан танишамиз ва таҳлил қиламиз;
- қонун устуворлиги принципларини амалга ошириш хусусиятларини таққослаймиз;
- инсон ҳуқуқларининг умумжаҳон Декларациясининг аҳамиятини тушунтирамиз.

Фикрлаш даражаси: тушуниш, жавоб бериш

1-топшириқ

Қонун устуворлиги ҳақидаги ғояларни изоҳланг

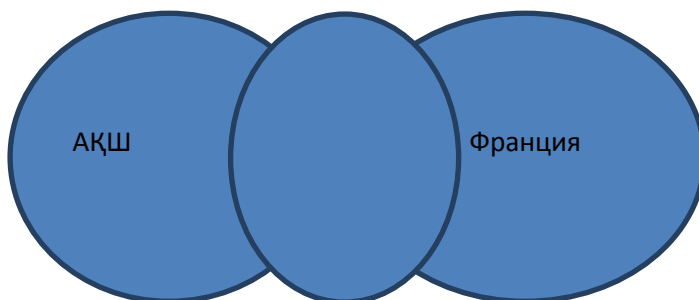
Мутафаккирлар	Қонун устуворлиги ҳақидаги фикрлар
Платон	
Аристотель	
Цицерон	
Ал – Форобий	
Дж. Локк	
Монтескье	
И. Кант	
Гегель	
Абай	

Дескриптор:

- Қонун устуворлиги хақидаги мутафаккирлар фикрларини изоҳлайди;
- Қонун устуворлиги хақидаги ғояларни таҳлил қилади.

2-топшириқ

Венн диаграммасидан фойдаланиб, қонун устуворлиги принципларини амалга ошириш хусусиятларини турли давлатлар мисолида таққосланг

Дескриптор:

- АҚШ да қонун устуворлиги принципларини амалга ошириш хусусиятларини айтади;
- Францияда қонун устуворлиги принципларини амалга ошириш хусусиятларини айтади;- АҚШ ва Францияда қонун устуворлиги принципларини амалга ошириш хусусиятларини таққослаб, таҳлил қилади.

3-топшириқ

Дарслик асосида инсон ҳуқуқларининг умумжаҳон Декларациясининг аҳамиятини тушунтириш, хулоса ёзинг

Дескриптор:

- инсон ҳуқуқларининг умумжаҳон Декларациясининг аҳамиятини тушунтиради;
- умумжаҳон Декларациясининг аҳамияти тўғрисида хулоса ёзади.

Жаҳон тарихи

11 синф (табиий-математик йўналиш)

«Давлат тарихи ва ижтимоий-сиёсий фикрнинг шаклланиши» бўлими

Мавзу: «Замонавий ва замонавий жамоатчилик фикрини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари»

Таълимий мақсад: 11.3.1.1 – Жамоатчилик фикрининг ривожланишини тушунтириш учун «либерализм», «миллатчилик», «ижтимоий демократия», «марксизм», «экзистенциализм», «прагматизм», «позитивизм» тушунчаларидан фойдаланиш;

11.3.1.2 – ижтимоий-сиёсий ғояларнинг ривожланиши учун маърифат ғояларининг аҳамиятини баҳолаш;

11.3.1.3 – XIX-XX асрларда ижтимоий қурилиш ҳақидаги фалсафий тафаккурнинг ривожланишининг ўзига хос хусусиятларини ўрганиш.

Баҳолаш мезонлари:

- Жамоатчилик фикрнинг ривожланишини тушунтириш учун «либерализм», «миллатчилик», «ижтимоий демократия», «марксизм», «экзистенциализм», «прагматизм», «позитивизм» тушунчаларини биламиз;

- маърифат ғояларининг аҳамиятини баҳолаймиз;

- фалсафий тафаккурнинг ривожланишининг ўзига хос хусусиятларини ўрганамиз.

Фикрлаш даражаси: тушуниш, фойдаланиш

1 топширик

Жамоатчилик фикрнинг ривожланишини тушунтириш учун қуйидаги тушунчаларни изоҳланг ва жадвални тўлдириг

либерализм	
миллатчилик	
ижтимоий демократия	
марксизм	
экзистенциализм	
прагматизм	
позитивизм	

Дескриптор:

- берилган тушунчаларни изоҳлайди;
- жадвални тўлдиради.

2- топширик

Дарсликдан фойдаланиб ижтимоий-сиёсий ғояларнинг ривожланиши учун маърифат ғояларининг аҳамиятини баҳоланг, ўз фикрингизни билдириг.

Дескриптор:

- ижтимоий-сиёсий ғояларнинг ривожланиши учун маърифат ғояларинингаҳамиятини баҳолайди;
- фалсафий тафаккурнинг ривожланишининг ўзига хос хусусиятларини ўрганайди;
- шу борада ўз фикрларини билдиради.

11-синф (табиий-математик йўналиши)

«Давлат тарихи ва ижтимоий-сиёсий фикрнинг шаклланиши» бўлими

Мавзу Н. Мандела – апартеидга қарши фаол

Таълимий мақсад:

11.3.2.3 – шахснинг ижтимоий-сиёсий ҳаётдаги роли тўғрисида хулосалар чиқариш;

11.3.2.5 – фуқаролик ҳуқуқлари учун курашда фаол фуқаролик позициясининг аҳамиятини баҳолаш;

11.3.2.6 – Жанубий Африка Республикасидаги тарихий воқеаларни тушунтириш учун «апартеид» тушунчасидан фойдаланиш;

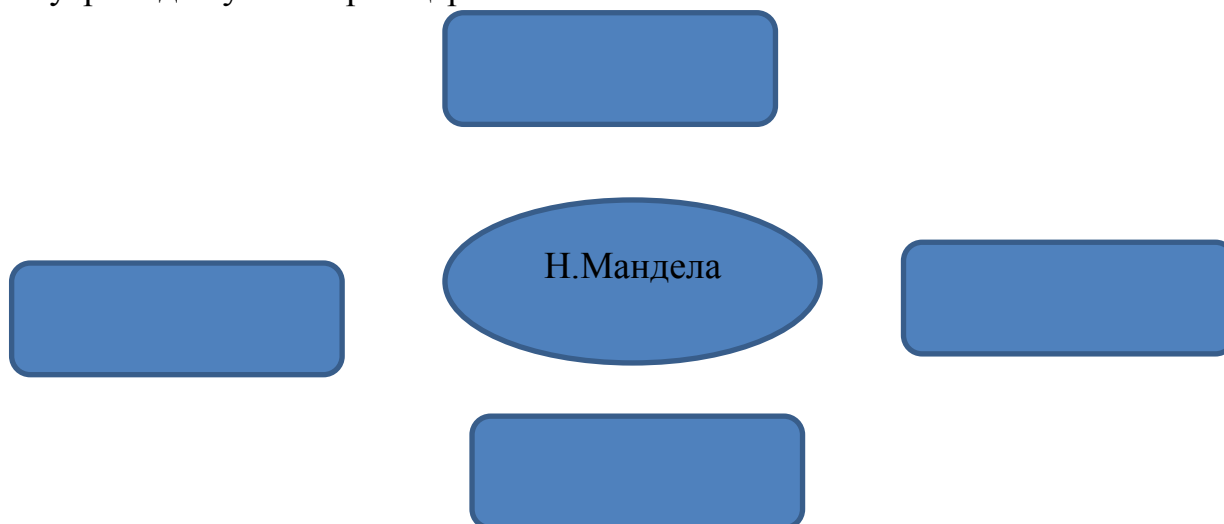
Баҳолаш мезонлари:

- шахснинг ижтимоий-сиёсий ҳаётдаги роли тўғрисида хулосалар чиқарамиз;
- фуқаролик ҳуқуқлари учун курашда фаол фуқаролик позициясининг аҳамиятини баҳолаймиз;
- Жанубий Африка Республикасидаги тарихий воқеаларни тушунтириш учун «апартеид» тушунчасидан фойдаланамиз.

Фикрлаш даражаси: тушуниш, фойдаланиш

1 -топшириқ

Гуруҳлаш усулидан фойдаланиб, шахснинг ижтимоий-сиёсий ҳаётдаги роли тўғрисида хулосалар чиқаринг

Дескриптор:

- «Н.Мандела ким?» деган саволга жавоб беради;
- шахснинг ижтимоий-сиёсий ҳаётдаги роли тўғрисида хулосалар чиқаради.

2- топшириқ

Жадвални тўлдириг.

Н.Мандела реформалари

Иқтисодий реформа	Ижтимоий реформа

Дескриптор:

- Н.Манделанинг иқтисодий реформасини изоҳлайди;
- Н.Манделанинг ижтимоий реформасини изоҳлайди.

3- топшириқ

Таянч сўзлардан фойдаланиб, «апартеид» тушунчасини изоҳланг, Н.Мандела сиёсатига ўз фикрингизни билдириш.

Апартеид, Африка миллий конгресси, бўйсунмаслик чоралари, умумхалқ сайловлари, президент, реформалар

Дескриптор:

- Апартеид тушунчасини изоҳлайди;
- Берилган таянч сўзлардан фойланиб, Н.Мандела сиёсатига ўз фикрини билдиради.

Ҳуқуқ асослари

10-синф (табиий-математик йўналиш)

Бўлим: «Давлат ва ҳуқуқ»

Мавзу: «Инсон ҳуқуқи тушунчаси ва унинг асосий турлари»

Ўқув мақсади: 10.1.3.2 – инсон ва фуқаронинг ҳуқуқ ва эркинликларини таснифлаш (сиёсий, фуқаролик, ижтимоий, иқтисодий ва маданий);

Баҳолаш критерийлари: - Қозоғистон Республикасининг Конституция моддаларини таҳлил қилиш орқали инсон ва фуқаронинг конституциявий ҳуқуқлари ва эркинликларини аниқлаймиз.

Фикрлаш кўникмаларининг даражаси: Кўллаш

Топшириқ

Қозоғистон Республикасининг Конституциясининг «Инсон ва фуқаро» бўлимидаги моддаларга асосланиб, инсон ва фуқаронинг конституциявий ҳуқуқлари ва эркинликларини аниқлаб, қуйидаги жадвални тўлдириш:

1	Шахсий (фуқаровий) ҳуқуқлар ва эркинликлар	
2	Сиёсий ҳуқуқлар ва эркинликлар	
3	Иқтисодий ҳуқуқлар ва эркинликлар	

4	Ижтимоий ҳуқуқлар ва эркинликлар	
5	Маданий ҳуқуқлар ва эркинликлар	

Дескриптор:

- Қозоғистон Республикасининг Конституциясининг моддаларига асосланиб, инсон ва фуқаронинг конституциявий ҳуқуқлари ва эркинликларини аниқлайди;
- инсон ва фуқароларнинг ҳуқуқларини шахсий (фуқаровий), сиёсий, иқтисодий, ижтимоий, маданий ҳуқуқларга ажратиб, жадвални тўлдиради.

Бўлим: «Шахсий ҳуқуқ»

Мавзу “Мажбурият ҳуқуқи”

Ўқув мақсади: 10.3.1.9-ҳуқуқий атамалардан фойдаланиб, мажбурият ҳуқуқининг моҳиятини очиқ бериш;

Баҳолаш критерийлари: - Мажбурият ҳуқуқига тегишли тушунчаларни таърифлаймиз

Фикрлаш кўникмаларининг даражаси: Билиш ва тушуниш

Топшириқ

Берилган атамаларни таърифланг ва мисол келтиринг.

Атамалар	Таърифи	Мисоли
Мажбурият		
Қарздор		
Кредит берувчи		
Мажбуриятларнинг турлари		
Мажбуриятни бажариш		
Мажбуриятни бажариш муддати		

Дескриптор:

- мажбурият ҳуқуқига тегишли атамаларни таърифлайди;
- мажбурият ҳуқуқига тегишли атамаларга мисоллар келтиради.

Ҳуқуқ асослари

10-синф (ижтимоий-гуманитар йўналиши)

Бўлим “Давлат ва ҳуқуқ”

Мавзу: “Қозоғистон Республикасининг ҳуқуқни ҳимоя қилиш органлари”

Ўқув мақсади: 10.1.4.2 Қозоғистон Республикаси ҳуқуқни ҳимоя қилиш органларининг функциялари ва ҳуқуқий статусини аниқлаш

Баҳолаш критерийлари: -Ҳуқуқни ҳимоя қилиш органлари ва уларнинг амалга оширадиган функция-ларини аниқлаймиз.

Фикрлаш кўникмаларининг даражаси Билиш ва тушуниш

Топширик

Хуқуқни ҳимоя қилиш органлари ва уларнинг фаолиятларини тартибга соладиган қонуний ҳужжатларни аниқлаб, амалга оширадиган функцияларига изоҳ бериб, қуйидаги жадвални тўлдирилинг:

№	Хуқуқни муҳофаза қилувчи органлар	Фаолиятлари тартибга солинадиган қонуний ҳужжат	Функциялари
1			
2			
3			
4			
5			

Дескриптор:

- Қозоғистон Республикасида хуқуқни ҳимоя қилиш органларини аниқлайди;
- Қозоғистон Республикасида хуқуқни муҳофаза қилиш органлари фаолиятини тартибга соладиган қонуний ҳужжатларни аниқлайди;
- Қозоғистон Республикасида хуқуқни муҳофаза қилиш органлари амалга оширадиган функцияларига изоҳ беради.

10-синф (ижтимоий-гуманитар йўналиши)

Бўлим “Оммавий ҳуқуқ”

Мавзу: “Жиноий ҳуқуқбузарлик ва жиноий жавобгарликка тортиладиган шахслар”

Ўқув мақсади: 10.2.4.3-Жиноий салбий ҳаракат ва жиноятларни жамиятга хавфлилиги даражаси бўйича аниқ мисолларда тавсифлаш;

Баҳолаш критерийлари: Хуқуқий вазиятларни таҳлил қилиш орқали жиноий жавобгарлик ва жазо турларини белгилайди

Фикрлаш кўникмаларининг даражаси: Қўллаш

Топширик

Берилган вазиятни таҳлил қилиб, ҚР Жиноят Кодекси асосида баҳо беринг.

Кечки машғулотлардан кейин спорт мактабидан уйларига қайтаётган 15 ёшли А. ва 16 ёшли Н. тўрт нафар 18 ёшли йигитлар томонидан тўхтатилади. Йигитлар ўсмирлардан пул талаб қилиб, уларнинг йўқ жавобига ишонмасдан, чўнтақларини текшириб, 500 тенге пул топиб олади. Уларни алдагани учун иккаласи ҳам бу шахслар томонидан дўппосланиб, баданларига ўртача оғир шикаст етказилади.

Мазкур ҳолатга жиноий-ҳуқуқий таъриф беринг:

Ушбу шахсларнинг ҳаракатларида жиноят таркиби борми?

Бу шахслар қандай жиноий-ҳуқуқий жавобгарликка тортилади?

Дескриптор:

- берилган вазиятни таҳлил қилади;
- мазкур ҳолатга жиноий-ҳуқуқий таъриф беради;
- шахсларнинг ҳаракатларида жиноят таркибини аниқлайди;
- шахслар қандай жиноий-ҳуқуқий жавобгарликка тортилишини белгилайди.

Ҳуқуқ асослари

11 синф (табиий-математик йўналишидаги учун)

Бўлим: “Шахсий ҳуқуқ”

Мавзу “Меҳнат низоларининг кўриб чиқилиши”

Ўқув мақсади: 11.3.5.3-якка ва жамоавий меҳнат низоларини кўриб чиқиш механизмларини ҳуқуқий вазиятлар мисолида аниқлаш.

Баҳолаш критерийлари: - якка ва жамоавий меҳнат низоларини ҳуқуқий вазиятлар мисолида кўриб чиқиб, Қозоғистон Республикаси Меҳнат Кодекси асосида баҳо берамиз

Фикрлаш кўникмаларининг даражаси: Қўллаш

1-Топширик

Қозоғистон Республикаси Меҳнат Кодексининг 15,16 бобларини таҳлил қилиб, меҳнат низоларининг турларини солиштириб, қуйидаги жадвални тўлдириг:

	Якка тартибдаги меҳнат низолари	Жамоавий меҳнат низолари
Асосий тушунча		

Қозоғистон Республикаси Меҳнат Кодексининг қайси моддалари асосида тартибга солинади		
Низоларни кўриб чиқиш тартиби		
Муддати		

Дескриптор:

- Қозоғистон Республикасининг Меҳнат Кодекси асосида якка ва жамоавий меҳнат низолари тушунчасига изоҳ беради;
- Қозоғистон Республикаси Меҳнат Кодексининг қайси моддалари асосида меҳнат низолари тартибга солинишини аниқлаб ёзади;
- низоларни кўриб чиқиш тартибини солиштириб ёзади;
- низоларни кўриб чиқиш муддатини ёзади.

2-Топширик

Вазиятни таҳлил қилинг

Корхона раҳбарияти бир неча ой давомида молиявий қийинчиликка дуч келганлиги сабабли ўз ходимларига иш ҳақи тўламайди. Ходимларнинг талабларига яна бир неча ой кутишни ёки тўланмайдиган ҳордиққа кетишни тавсия қилади. Бундай вазиятда Қозоғистон Республикасининг Меҳнат қонунчилиги бузилдими? Қозоғистон Республикаси Меҳнат Кодекси асосида вазиятга ҳуқуқий баҳо беринг?

Дескриптор:

- берилган вазиятни таҳлил қилади;
- Қозоғистон Республикаси Меҳнат Кодекси асосида ҳуқуқий баҳо берад.

Бўлим “Оммавий ҳуқуқ”

Мавзу: Жамоат тартиби ва инсонпарварликка қўл суқишга оид маъмурий ҳуқуқбузарлик турлари.

Ўқув мақсади: 11.2.2.1-Қозоғистон Республикасининг маъмурий ҳуқуқ нормаларига мувофиқ шахсларнинг ҳаракатларини таснифлаш.

Баҳолаш критерийлари: - Жамоат тартиби ва инсонпарварликка қўл суқишга оид маъмурий ҳуқуқбузарлик турларини аниқлаб, ҳуқуқий вазиятлар асосида шахсларнинг ҳаракатларини таснифлайди.

Фикрлаш кўникмаларининг даражаси: Қўллаш, Юқори даража кўникмалари

1-топширик

Жамоат тартиби ва инсонпарварликка қўл суқишга оид маъмурий ҳуқуқбузарлик турлари ва унинг учун Қозоғистон Республикаси Маъмурий ҳуқуқбузарлик Кодекси бўйича жавобгарликни аниқланг.

Жамоат тартиби ва инсонпарварликка қўл суқишга оид маъмурий ҳуқуқбузарлик турлари	Қозоғистон Республикаси Маъмурий ҳуқуқбузарлик Кодекси бўйича жавобгарлиги

Дескриптор:

- жамоат тартиби ва инсонпарварликка қўл суқишга оид маъмурий ҳуқуқбузарлик турлари аниқлайди;
- Қозоғистон Республикаси Маъмурий ҳуқуқбузарлик Кодекси бўйича жавобгарлик турларини ёзади.

2-топширик

Қўйидаги вазиятларни таҳлил қилиб, шахсларнинг ҳаракатларига Қозоғистон Республикаси Маъмурий ҳуқуқбузарлик Кодекси асосида ҳуқуқий баҳо беринг.

Вазиятлар	Таҳлили
Фуқаро А соат 24.00-дан кейин ўзи истикомат қиладиган уйда қўшнилариининг танбеҳига қарамасдан баланд овозда мусиқа тинглади.	
15 ва 16 ёшдаги 2 та нафар 10-синф ўқувчилари мактабдан кейинги вақтда паркка кириб, тамаки чекиб ўтирди.	
Колледж студенти йўл қоидаларига риоя қилмасдан, светофорнинг қизил чироғида йўлдан ўтиб кетди. Натижада йўл-транспорт ҳодисаси содир бўлди. Колледж студенти енгил жароҳат олади.	

Дескриптор:

- берилган вазиятларни таҳлил қилади;
- Қозоғистон Республикаси Маъмурий ҳуқуқбузарлик Кодекси асосида ҳуқуқий баҳо беради.

Ҳуқуқ асослари

11-синф ижтимоий-гуманитар йўналиши

Бўлим “Оммавий ҳуқуқ”

Мавзу Жамоат хавфсизлиги ва жамоат тартибига қарши жиноий ҳуқуқбузарликлар

Ўқув мақсади: 11.2.4.1-Қозоғистон Республикаси жиноят ҳуқуқи нормаларига мувофиқ шахсларнинг ҳаракатларини таснифлаш

Баҳолаш критерийлари:- Қозоғистон Республикаси жиноят ҳуқуқи нормаларига мувофиқ шахсларнинг ҳаракатларини таснифлайди.

Фикрлаш кўникмаларининг даражаси: Билиш ва тушуниш

Юқори даража кўникмалар

1-Топширик

Берилган жадвалдаги тушунчаларга изоҳ беринг:

Жиноий ҳуқуқбузарлик деганимиз нима?	
Жиноий ҳуқуқбузарликнинг белгилари	

Дескриптор:

- жиноий ҳуқуқбузарлик тушунчасига изоҳ беради;
- жиноий ҳуқуқбузарликнинг белгиларини аниқлаб ёзади.

2-топширик

Жамоат хавфсизлиги ва жамоат тартибига қарши жиноий ҳуқуқбузарликларнинг турларини аниқланг.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Дескриптор:

- жамоат хавфсизлиги ва жамоат тартибига қарши жиноий ҳуқуқбузарликларнинг 5 турини аниқлаб, ёзади.

3-топширик

Қўйидаги жамоат хавфсизлиги ва жамоат тартибига қарши жиноий ҳуқуқбузарлик таркибининг элементларини аниқлаб, жадвални тўлдилинг.

<i>“Терроризм актиси” жиноий ҳуқуқбузарлик таркибининг элементларини</i>			
Объект	Объектив томони	Субъект	Субъектив томони

Дескриптор

- “Терроризм актиси” жиноий ҳуқуқбузарлик таркибининг 4 элементларини аниқлаб, жадвални тўлдиради.

Бўлим: “Оммавий ҳуқуқ”

Мавзу “Порахўрлик ҳуқуқбузарлик учун интизомий, маъмурий ва жиноий жавобгарлик”

Ўқув мақсади: 11.2.5.1-Порахўрлик ҳуқуқбузарликни бошқа ҳуқуқбузарлик турларидан (ноқонуний ҳақ тўлаш, фирибгарлик) ажратиш;

11.2.5.2-Қозоғистон Республикасининг порахўрликга қарши қонунчилигига мувофиқ шахсларнинг хатти-ҳаракатларини таснифлаш;

Баҳолаш критерийлари: Порахўрлик ҳуқуқбузарликни бошқа ҳуқуқ-бузарлик турларидан ажратиш, шахсларнинг хатти-ҳаракатларини Қозоғистон Республикасининг порахўрликка қарши қонунчилигига мувофиқ таснифлайди

Фикрлаш кўникмаларининг даражаси: Қўллаш

Юқори даража кўникмалари

1-топширик

Қозоғистон Республикасининг Жиноят Кодекси ва Қозоғистон Республикасининг “Маъмурий ҳуқуқбузарлик ҳақида” Кодекси бўйича порахўрлик ҳуқуқбузарлик турларини аниқлаб, солиштиринг.

Қозоғистон Республикасининг Жиноят Кодексида порахўрлик ҳуқуқбузарлик турлари	Қозоғистон Республикасининг “Маъмурий ҳуқуқбузарлик ҳақида” Кодексида порахўрлик ҳуқуқбузарлик турлари
1	1
2	2
3	3
4	4

Дескриптор:

- Қозоғистон Республикасининг Жиноят Кодекси бўйича порахўрлик ҳуқуқбузарлик турларини аниқлайди;
- Қозоғистон Республикасининг “Маъмурий ҳуқуқбузарлик ҳақида” Кодекси бўйича порахўрлик ҳуқуқбузарлик турларини аниқлайди;
- Қозоғистон Республикасининг Жиноят Кодекси ва Қозоғистон Республикасининг “Маъмурий ҳуқуқбузарлик ҳақида” Кодекси бўйича порахўрлик ҳуқуқбузарлик турларини солиштиради.

2-топширик

Қўйидаги вазиятни таҳлил қилиб, шахсларнинг хатти-ҳаракатларини Қозоғистон Республикасининг порахўрликка қарши қонунчилигига мувофиқ таснифланг.

Мақтаб директорининг туғилган кунига	
--------------------------------------	--

Ўқитувчилар қимматбаҳо совға беришди.	
Банк хизматчиси банк клиентига моддий совға учун катта кўламда кредит олишга ёрдам бериши таклиф қилди.	
Шаҳар ҳокими ўзининг оила аъзолари ва қариндошларини ҳар хил ишларга жойлаштирди.	
Маст ҳолатда автомобиль бошқариб, йўл қоидабини бузганлиги учун ҳайдовчи йўл патруль ходимига баёнот тўлдирмасдан, ўзини қўйиб юбориш учун пул беради.	

Дескриптор:

- вазиятни таҳлил қилади;
- шахсларнинг хатти-ҳаракатидаги порахўрлик ҳуқуқбузарлик турларини таснифлайди.

Алгебра

10синф(табиий - математик йўналиши)

10.4 А «Ҳосиланингтабқиқи»

Дарс мавзуси: «Функциянинг ўсиши ва камайиши оралиқлари»

Ўқув мақсади: 10.4.1.26 функциянинг оралиқда ўсиш(камайиш) етарлилик ва зарурий шартини билиш;10.4.1.27 функциянинг ўсиш (камайиш) оралиқларини топиш

Баҳолаш мезони:

- функциянинг аниқланиш соҳасини биламиз;
- функциянинг ҳосиласини топамиз;
- тенгсизликнинг ечимини топамиз;
- функциянинг ўсиш ва камайиш оралиқларини топамиз;

*Ўйлаш кўникмаларининг босқичи:*Билиш, тушуниш, қўллаш.

1-топшириқ

$$f(x)=-2x-13 \quad f(x)=x^2-3x \quad f(x)=x^2+0,5$$

Дескриптор :

- функциянинг аниқланиш соҳасини топади;

- функциянинг ҳосиласини топади;

$f'(x) > 0$ ёки $f'(x) < 0$ тенгсизликни ечади;

функциянинг ўсиш ва камайиш оралиқларини аниқлайди;

2-топшириқ

Функциянинг аниқланиш соҳасида ўсувчи бўлишини исботланг:

$$f(x) = 14 + 5x \quad f(x) = 8 + x^5 \quad f(x) = -\frac{6}{x} + 9$$

Дескриптор :

- функциянинг ҳосиласини топади;
- $f(x) > 0$ болса ўсувчилигини аниқлайди;

Алгебра

10-синф (табiiй – математик йўналиши)

10.4А Ҳосиланинг татбиқи.

Дарс мавзуси: «Ҳосила ёрдамида функцияни текшириш ва графигини ясаш»

Ўқув мақсади: 10.4.1.33- ҳосила ёрдамида функциянинг хоссаларини текшириш ва графигини ясаш

Баҳолаш мезони:

- функциянинг аниқланиш соҳасини биламиз;
- функциянинг тоқ жуфтлигини аниқлаймиз;
- функциянинг даврини биламиз;
- функциянинг нолларини ва ишорасини топамиз;
- функциянинг ҳосиласини, ўсиш, камайиш, экстремум нуқталарини топамиз;
- жадвал тузиб графигини ясашни биламиз;

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: Билиш, тушуниш, қўллаш.

1-топшириқ

$f(x) = -6x^2 + x + 1$ функцияни текшириб графигини ясанг:

Дескриптор:

- функциянинг аниқланиш соҳасини топади;
- функциянинг тоқ жуфтлигини аниқлайди;
- функциянинг даврини аниқлайди;
- функциянинг нолларини ва ишорасин топади;
- функциянинг хосиласини, ўсиш, камайиш, экстремум нуқталарини топади;
- жадвал тузиб, графигини ясайди;

Алгебра

10-синф (ижтимоий-гуманитар йўналиш)

10.2А «Тригонометрияли тенгламалар ва тенгсизликлар»

Дарс мавзуси: «Энг содда тригонометрик тенгламалар»

Ўқув мақсади: 10.1.3.6. энг содда тригонометрик тенгламаларни ечиш

Баҳолаш мезони:

- энг содда тригонометрик тенглама ечишнинг формуласини биламиз,
- формула бойича тенгламанинг ечимини топамиз.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: Билиш, тушуниш, қўллаш.

1-топширик

$$\cos x = \frac{1}{2} \quad \sin x = \frac{\sqrt{3}}{2} \quad \operatorname{ctg} x = -\sqrt{3} \quad \operatorname{tg} x = \frac{\sqrt{3}}{3} \quad \text{тенгламани ечинг.}$$

Дескриптор:

- тегишли формулани ёзинг;
- тенгламанинг ечимини топинг;

2-топширик

$$3\operatorname{tg} 2x - \sqrt{3} = 0; \quad 2\sin 3x - \sqrt{2} = 0; \quad -\sqrt{3}\operatorname{ctg} 4x + 3 = 0; \quad -2\cos 2x + \sqrt{3} = 0 \quad \text{тенгламани ечинг.}$$

Дескриптор:

- энг содда тригонометрик тенглама турига келтиради;
- формула бойича ечимини топади;
- ўзгарувчининг олдидаги коэффициентни йўқотади;
- тенглама ечимини ёзади;

Алгебра

10-синф (ижтимоий-гуманитар йўналиши)

10.3 Ҳосила

Дарс мавзуси: «Ҳосилани ҳисоблаш қоидалари»

Ўқув мақсади: 10.3.1.10-ўзгармас функциянинг ва даражали функциянинг ҳосиласини топиш; 10.3.1.11-дифференциаллашнинг қоидаларини билиш ва қўллаш;

Баҳолаш мезони:

- қандай функциянинг ҳосиласи эканини биламиз;
- ўзгармас функциянинг ва даражали функциянинг ҳосиласини топиш формуласини биламиз;
- формула буйича ҳосиласини топамиз.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: Билиш, тушуниш, қўллаш.

1-топширик

$f(x) = \frac{1}{3}x^3 + 2x^2 - 4$ $f(x) = 4x^8 + \sqrt{x}$ $f(x) = -5x^2 + x + 1$ функциянинг ҳосиласини топинг:

Дескриптор:

- функцияни ажрата олади.
- формуладан фойдаланиб ҳосиласини топади.

2-топширик

$f'(x) = 0$ тенгламани ечинг:

$f(x) = 4x^2 + 2x$ $f(x) = x^3 + 3x^2 + 3x + 1$ $f(x) = 18x^2 - 7x + 3$

Дескриптор:

- функциянинг ҳосиласини топади;
- ҳосилани $f'(x)=0$ тенглама ечимини топади;

3-топширик

Функциянинг $x=-1$ нуқтадаги ҳосиласи қийматини топинг.

$$f(x)=\frac{2x-1}{x+1} \quad f(x)=\frac{3}{2x+2} \quad f(x)=\frac{x}{2x-1}$$

Дескриптор:

- бўлинманинг ҳосиласини топиш формуласидан фойдаланади;
- функциянинг берилган сондаги қийматини топади.

Алгебра 11-синф (ижтимоий-гуманитар йўналиши)

III-Бўлим “Иррационал тенглама”

Дарс мавзуси: «Иррационал тенгламалар»

Ўқув мақсади: 11.1.2.1 иррационал тенгламаларнинг таърифини билиш;

11.1.2.2 мураккаб илдишларнинг формуласини билиш;

11.1.2.3 тенгламанинг иккала қисмини бир хил даражага кўтариш.

Баҳолаш мезони:

- аниқланиш соҳани биламиз;
- иррационал тенгламаларни ечишда қулай усулдан фойдаланамиз ;
- иррационал тенгламанинг ечимини топамиз;

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: Билиш, тушуниш, қўллаш.

1-топширма

Ўзгарувчининг қандай қийматларида ифода маънога эга :

$$\sqrt{x-5}\sqrt[4]{7-x}\sqrt[3]{x+16}\sqrt[5]{11-x}$$

Дескриптор :

- аниқланиш соҳасини топади;
- тенгсизликнинг ечимини аниқлайди;

2-топширма

Тенгламани ечинг

$$\sqrt{x+2}=4 \quad \sqrt{x+3}=3-x \quad \sqrt[4]{x^4+x^2-1}=x$$

Дескриптор

- аниқланиш соҳани топади;
- тенгламанинг икки томонини ҳам бир хил даражага кўтаради;
- тенгламанинг ечимларини аниқлайди;

Алгебра

11-синф (ижтимоий-гуманитар йўналиши)

V- Бўлим “”Кўрсаткичли ва логарифмик тенглама ва тенгсизлик”

Дарс мавзуси: «Логарифмик тенгламалар»

Ўқув мақсади: 11.1.2.5 логарифмик тенгламаларни ечиш;

Баҳолаш мезони:

- логарифмик тенгламани ечамиз;
- логарифмик тенгламаларни ечишнинг усулларини биламиз;

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: Билиш, тушуниш, қўллаш.

1-топширма

Тенгламани ечинг:

$$\log_7 x=2 \quad \log_5 x = -3 \log_{\frac{4}{7}} x = -2$$

Дескриптор:

- аниқланиш соҳасини топади;
- тенгламанинг иккала қисмини бир хил асосга келтиради;
- потенциаллайди;

2-топширма

Тенгламани ечинг:

$$\log_{\frac{1}{2}}(x - 4) = -1 \log_{2,5}(x + 2) = 1 \log_2(x - 6) + \log_2(x - 8) = 3$$

Дескриптор:

- аниқланиш соҳасини топади;
- тенгламанинг иккала қисмини бир хил асосга келтиради;
- потенциаллайди;

Алгебра

11-синф (табиий-математик йўналиши)

I-Бўлим “Бошланғич функция ва интеграл»

Дарс мавзуси: «Аниқ интеграл.Ньютон-Лейбний формуласи»

*Ўқув мақсади:*11.3.1.7 Аниқ интегрални ҳисоблаш формуласи ва Ньютон Лейбниц формуласини фойдаланиш.

Баҳолаш мезони:

- бошланғич функцияни биламиз;
- формула ёрдамида ҳисоблай оламиз.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: Билиш, тушуниш, қўллаш.

1-топширма

$$\int_{-3}^2 (2x - 3)dx = \int_{-2}^1 (5 - 4x)dx =$$

Дескриптор:

- бошланғич функцияни топади;
- Ньютон-Лейбниц формуласига биноан ҳисоблайди;

2-топширма

Интеграл белгиси остидаги функцияни шакл алмаштириб, интегрални ҳисобланг:

$$\int_0^{\pi} (\cos x \cos 2x - \sin x \sin 2x) dx = \int_3^5 \frac{6-5x+x^2}{x-2} dx =$$

Дескриптор:

- ифодани соддалаштиради;
- бошланғич функция топади;
- Ньютон-Лейбниц формуласига биноан ҳисоблайди;

Алгебра

11-синф

III- Бўлим «Даража ва илдиш. Даражали функция»

Дарс мавзуси: «Иррационал ифодаларни шакл алмаштириш»

Ўқув мақсади: 11.2.1.5 - Иррационал ифодаларни даража хоссалари ёрдамида шакл алмаштиришда фойдаланиш.

Баҳолаш мезони:

- даража хоссаларини биламиз;
- касрнинг махражини иррационалликдан қутқарамиз;
- формула ёрдамида ҳисоблай оламиз.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: Билиш, тушуниш, қўллаш.

1-топширма

Амалларни бажаринг :

$$\frac{\sqrt{5} - \sqrt{3}}{\sqrt{5} + \sqrt{3}} + \frac{\sqrt{5} - \sqrt{3}}{\sqrt{5} - \sqrt{3}}$$

Дескриптор:

- умумий махражга келтириб олади;
- қисқа кўпайтириш формуласидан фойдаланади;
- ифодани соддалаштиради;

2-топширма

Берилган касрнинг махражини иррационалликдан кутқаринг:

$$a) \frac{7}{\sqrt{5}+2\sqrt{3}}$$

$$b) \frac{11}{\sqrt[3]{6+\sqrt[3]{5}}}$$

Дескриптор:

- сурат ва махражни бир хил ифодага кўпайтиради;
- қисқа кўпайтириш формуласидан фойдаланади;
- ифодани соддалаштиради;

Геометрия

10-синф (табиий-математик йўналиш)

10.4А « Фазода тўғри бурчакли координаталар системаси ва векторлар»

Дарс мавзуси: «Векторларнинг скаляр кўпайтмаси»

Ўқув мақсади: 10.4.4-фазодаги векторларнинг скаляр кўпайтмасининг таърифини ва хоссаларини билиш; 10.4.17-фазодаги икки вектор орасидаги бурчакни топиш.

Баҳолаш мезони:

- векторларнинг скаляр кўпайтмаси ҳақидаги теоремани биламиз;
- векторлар орасидаги бурчакни топишнинг хоссалари билан танишамиз;
- масалалар ечишда тўғри фойдаланамиз.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: Билиш, тушуниш, қўллаш.

1-топширик

$\vec{a}(-1;2;2)$ ва $\vec{b}(3;0;4)$ векторлар орасидаги бурчакни топинг.

Дескриптор

- векторларнинг скаляр кўпайтмасини топади;
- векторларнинг скаляр кўпайтмасининг хоссаларига кўра улар орасидаги бурчакни топиш формуласидан фойдаланади.

2-топширик

Учлари $A(2;1;3)$, $B(1;1;4)$ ва $C(0;1;3)$ нуқталарда бўлган ABC учбурчакнинг B бурчаги тўғри бурчак бўлишини исботланг.

Дескриптор

- координата текислигида нуқталарни тасвирлайди;
- икки нуқта орасининг координаталарин аниқлайди;
- икки вектор орасидаги бурчакни топиш формуласидан фойдаланади.

Геометрия

10-синф (табиий-математик йўналиш)

10.4А «Фазода тўғри бурчакли координаталар системаси ва векторлар»

Дарс мавзуси: «Фазода текислик тенгламаси»

Ўқув мақсади: 10.4.19 текисликнинг умумий тенгламасини ($ax+by+cz+d=0$) нормал вектор $\vec{n}(a,b,c)$ ва шу текисликдаги нуқта бўйича келтириб чиқариш.

Баҳолаш мезони:

- текисликнинг тенгламасини биламиз;
- нормал векторнинг координаталарини биламиз;

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: Билиш, тушуниш, қўллаш.

1-топширик

Текисликнинг нормал векторининг координаталарини топинг.

a) $5x-y-1=0$

c) $3x+18z-6=0$

b) $15x+y-8z+14=0$

d) $x-3y+15z=0$

Дескриптор

- $ax+by+cz+d=0$ ёрдамида $\vec{n}(a,b,c)$ нормал векторининг координатасини топади;

2-топширик

$M(-1;2;1)$ нукта орқали ўтувчи ва $\vec{n}$ нормал векторнинг координаталари берилган текисликнинг тенгламасини топинг: а) $(0;-5;2)$ в) $(6;-1;3)$

Дескриптор

- $a(x-x_0)+b(y-y_0)+c(z-z_0)=0$ формулани фойдаланади;
- $ax+by+cz+d=0$ кўринишга кетириб текислик тенгламасини ёзади.

Геометрия

10-синф (ижтимоий-гуманитар йўналиши)

10.4А “Фазода тўғри бурчакли координаталар системаси ва векторлар»

Дарс мавзуси: «Векторларни қўшиш, векторларни сонга кўпайтириш»

Ўқув мақсади: 10.4.7-векторларни қўшишни ва айришни, векторларни сонга кўпайтиришни бажариш

Баҳолаш мезони:

- векторнинг координаталарини биламиз;
- векторларни қўшишни ва айришни билади;
- векторларни сонга кўпайтира олади;

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: Билиш, тушуниш, қўллаш.

1-топшириқ

а) $\vec{a}+\vec{b}$ в) $\vec{a} - \vec{b}$ ва ҳосил бўлган векторнинг узунлигини топинг, бу ерда $\vec{a}(1;0;3)$, $\vec{b}(0;-2;4)$

Дескриптор

- векторнинг қоида­сига кўра қўшишни бажаради;
- векторни қоида­сига кўра айришни бажаради;
- векторнинг узунлигини топади;

2-топшириқ

Агар $\overline{AB}$ векторининг координаталари $(2;-1;0)$ ва $A(1;-3;-5)$ бўлса, у ҳолда В нуктанинг координаталарини топинг.

Дескриптор

- векторнинг координатасини топиш формуласини фойдаланади;
- нуқтанинг координатасин аниқлайди;

3-топширик

$\vec{a}(-1;2;5)$, $\vec{b}(2;-3;4)$ векторлари берилган. Қуйидаги векторларнинг координаталарини топинг: а) $3\vec{a}+2\vec{b}$; в) $-\vec{a}+3\vec{b}$.

Дескриптор

- векторни сонга кўпайтиради;
- векторларни қўшиш қоидаларини билади;

Геометрия

10синф (ижтимоий-гуманитар йўналиши)

10.3В “Фазода тўғри бурчакли координаталар системаси ва векторлар»

Дарс мавзуси: «Икки нуқта орасидаги масофа»

Ўқув мақсади: 10.4.2-фазодаги икки нуқта орасидаги масофани топиш

Баҳолаш мезони:

- икки нуқта орасидаги масофани топиш формуласини биламиз;
- формулани масалалар ечишда татбиқ эта оламиз;

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: Билиш, тушуниш, қўллаш.

1-топширик

Қуйидаги нуқтадан координаталар бошигача бўлган масофани топинг:
а) $A(3;4;0)$; в) $B(1;-2;2)$.

Дескриптор

- нуқтанинг координаталарин аниқлайди;
- координаталар бўйича масофа топади;

2-топширик

Қуйидаги нуқталар орасидаги масофани топинг:

а) $A_1(1;2;3)$ ва $A_2(-1;1;1)$;

в) $B_1(3;4;0)$ ва $B_2(3; 1; -4)$.

Дескриптор

- формула бўйича нуқталар орасидаги масофани топади;

Геометрия

11 синф(ижтимоий-гуманитар йўналиши)

Дарс мавзуси: «Пирамиданинг, кесик пирамиданинг ёйилмаси, ён сирти ва тўла сиртининг юзлари»

Ўқув мақсади: 11.1.11 кўпёқлар ва айланиш жисмларининг ёйилмасини билиш;

11.3.2 Пирамида ва кесик пирамиданинг ён сирти ва тўла сиртининг юзини топиш формулаларини фойдаланиш.

Баҳолаш мезони:

- пирамиданинг хоссаларини биламиз;
- пирамида ва кесик пирамида ёйилмасини яшашни биламиз;
- пирамида ва кесик пирамиданинг ён сирти ва тўла сиртининг юзини топиш формуласини фойдалана оламиз;

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: Билиш, тушуниш, қўллаш.

1-топширик

Мунтазам олтибурчакли пирамида асосининг томони 1 см-га, ён қирралари эса 2 см-га тенг. Пирамиданинг тўла сиртининг юзини топинг

(2.10-расм)

Дескриптор:

- берилгани бўйича чизма чизади;
- берилгани бўйича пирамида баландлиги аниқлайди;

- пирамиданинг тўла сиртини топиш формуласидан фойдаланади;

2-топширик

Мунтазам тўртбурчакли кесик пирамиданинг асосларининг томонлари 1 см ва 2 см-га, ён қирралари эса 1 см-га тенг. Кесик пирамиданинг тўла сиртининг юзини топинг (2.14-расм).

Дескриптор:

- берилгани бўйича чизма чизади;
- трапециянинг баландлини топади;
- кесик пирамиданинг тўла сиртининг юзини топиш формуласидан фойдаланади;

Геометрия

11-синф (ижтимоий-гуманитар йўналиши)

I бўлим “Айланиш жисмлари ва унинг элементлари”

Дарс мавзуси: «Конус ва унинг элементлари. Конуснинг ёйилмаси, ён ва тўла сиртларининг юзлари»

Ўқув мақсади: 11.1.11 –кўпёқлар ва айланиш жисмларининг ёйилмасини ясашни билиш; 11.3.6-конуснинг ён сирти, тўла сиртининг юзини ҳисоблаш формуласини фойдаланиб масалалар ечиш.

Баҳолаш мезони:

- конус фигурасининг ёйилмасини чизамиз;
- конуснинг ён сирти ва тўла сиртининг юзини топамиз;

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: Билиш, тушуниш, қўллаш

1-топширик

Конус асосининг радиуси 3 см га, баландлиги эса 4 см га тенг. Конуснинг ясовчисини топинг.

Дескриптор

- конуснинг чизмасини чизади;

- пифогор теоремаси ёрдамида ясовчисини топади;

2-топширик

Малика туғилган кунига атаб қоғоздан баландлиги 8 см, асосининг радиуси эса 6 см бўлган конуснинг ён сиртига ўхшаш 8 дона бош кийим ясамоқчи бўлди. Унга бош кийимларни ясаш учун қанча қоғоз (см^2 -билан) керак эканлигини топинг ($\pi = 3$ деб олинг).

Дескриптор

- конуснинг чизмасини чизади;
- берилганлар бўйича ясовчисини топа олади;
- конуснинг ён сиртининг юзини топади;
- масала ечимини топади;

Геометрия

11-синф (табиий-математик йўналиши)

Вбўлим “Жисмларнинг ҳажмлари”

Дарс мавзуси: «Конус ва кесик конуснинг ҳажмлари»

Ўқув мақсади: 11.3.15 конус ва кесик конуснинг ҳажмини топиш формулаларини билиш ва масала ечишта фойдалана олиш.

Баҳолаш мезони:

- конус ва кесик конус ҳажмини ҳисоблаш формулаларини келтириб чиқарамиз;
- формулани фойдаланиб масалалар еча оламиз;

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: Билиш, тушуниш, қўллаш.

1-топширик

Конуснинг баландлиги 3 см га, ясовчиси эса 5 см га тенг. Унинг ҳажмини топинг.

Дескриптор

- берилгани бўйича чизма чизади;

- пифогор теоремаси ёрдамида радиусни аниқлайди;
- конуснинг ҳажмини топиш формуласидан фойдаланади.

2-топширик

Кесик конус асосларининг радиуслари 1 см ва 2 см га, баландлиги эса 3 см га тенг. Унинг ҳажмини топинг.

Дескриптор

- берилгани бўйича чизма чизади;
- тенг ёнли трапециянинг ён томонини аниқлайди;
- кесик конуснинг ҳажмини топиш формуласидан фойдаланади.

Геометрия

11-синф (табиий-математик йўналиш)

V бўлим “Жисмларнинг ҳажмлари”

Дарс мавзуси: «Пирамида ва кесик пирамиданинг ҳажмлари»

Ўқув мақсади: 11.3.13-пирамида ва кесик пирамиданинг ҳажмини топиш формулаларини билиш ва уларни масала ечишта фойдалана олиш..

Баҳолаш мезони:

- пирамида ва кесик пирамида ҳажмини ҳисоблаш формулаларини келтириб чиқаради;
- формулани фойдаланиб масалалар еча олади;

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: Билиш, тушуниш, қўллаш.

1-топширик

Мунтазам олтибурчакли пирамида асосининг томонлари 1 см га, ён қирралари эса 2 см га тенг. Шу пирамиданинг ҳажмини топинг.

Дескриптор

- берилгани бўйича чизма чизади;
- пифогор теоремаси ёрдамида баландлиги аниқлайди;
- пирамида ҳажмини топиш формуласидан фойдаланади;

2-топширик

Нур-Султан шаҳридаги Тинчлик ва Ҳамжихатлик Саройи мунтазам тўртбурчакли пирамида шаклида қурилган (26.11-расм). Унинг баландлиги билан асосининг томони 62 м га тенг. Пирамиданинг ҳажмини топинг.

Дескриптор

- берилгани бўйича чизма чизади;
- пирамиданинг ясовчиси аниқлайди;
- пирамида ҳажмини топиш формуласидан фойдаланади;

Физика

10-синф ижтимоий-гуманитар йўналиши

«Механика» бўлими

Дарс мавзуси: «Ҳаракатнинг нисбийлиги»

Ўқув мақсади: 10.1.1.2. Кўчиш ва тезликни қўшишнинг классик қонунига кундалик ҳаётдан мисоллар келтириш

Баҳолаш мезони:

- санок системаларини биламиз;
- бир нечта кузатувчи учун жисм тезлиги турлича эканлигини биламиз.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: тушуниш ва қўллаш.

1-топширик

1. Санок системаларини атанг?

2. Расмда нимани кўзгалмайди деб оламиз? У қандай санок системаси бўлади?

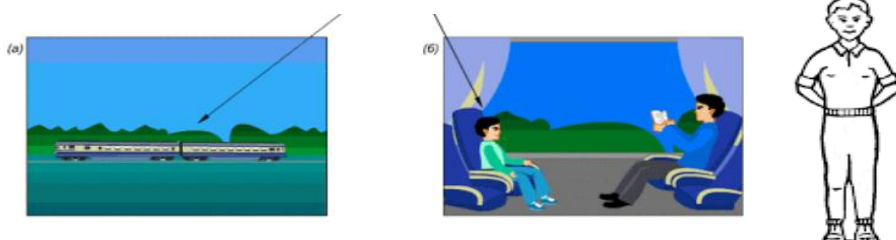

Дескриптор

- санок системаларини кўзгалмайдиган(стационар) ва кўзгаладиган деб иккига бўлиб олади;
- расмда нима кўзгалмаслигига изоҳ беради.

2-топшириқ

Расмга қараб саволга жавоб беринг.

Поездда кетиб бораётган одам учун ва поездни кузатиб турган одам учун поезнинг тезлиги бир бўладими?

Дескриптор

- поезд тезлиги иккита кузатувчи учун бир эмаслигини аниқлайди;
- тезликнинг ва кўчишнинг кузатувчига нисбатан эканлигини билади.

Физика

10-синф (ижтимоий-гуманитар йўналиш)

«Электростатика» бўлими

Дарс мавзуси: «Электр майдони»

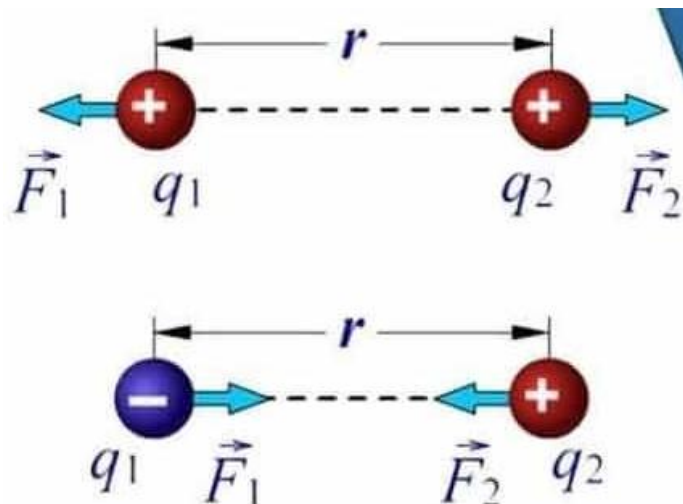
Ўқув мақсади: 10.3.1.1. Электр майдонининг хоссалари ва унинг куч тавсифларини аниқлаш

Баҳолаш мезони:

- электр майдони тўғрисида тушунчага эга бўламиз
- электр майдони кучини тавсифлай оламиз.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: тушуниш ва қўллаш.

1-топширик

Расмга қаранг иккита бир хил ишорадаги зарядлар бир- бирига яқин жойлаша оладими? Икки хил ишорада бўлсачи?

Дескриптор:

- иккита заряд орасида Кулон кучи таъсир этишини билади;
- бир хил ишорадаги зарядлар бир-биридан қочадиганлигини билади;
- икки хил ишорали заряд бир-бирига тортилишини билади.

2-топширик

$$F = k \frac{|q_1||q_2|}{r^2}$$

Формуладан фойдаланиб иккита заряд бир-бири билан қандай куч билан таъсирлашини айтинг. У қандай физик катталиқларга боғлиқ бўлади?

Дескриптор:

- иккита заряд орасидаги таъсир этувчи куч уларнинг зарядлари кўпайтмасига тўғри пропорционал эканлигини билади;
- иккита заряд орасидаги таъсир этувчи куч улар орасидаги масофага тесқари пропорционал эканлигини билади.

Физика

10-синф (табиий-математик йўналиши)

«Механика» бўлими

Дарс мавзуси: «Бутун олам тортилиш қонуни»

Ўқув мақсади: 10.2.2.4. Бутун олам тортилиш қонунини мисоллар ечишда қўлланиш

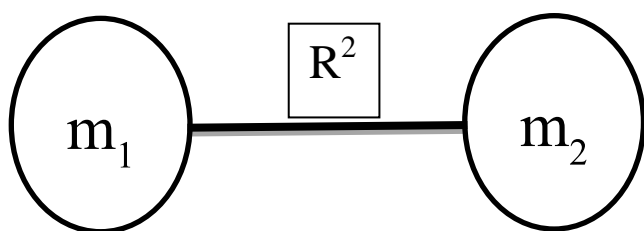
Баҳолаш мезони:

- бутун олам тортилиш қонуни биламиз.
- бутун олам тортилиш қонунини қўлланиб мисоллар еча оламиз.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: тушуниш ва қўллаш.

1-топширик

Иккита жисмнинг бир-бирига тортилишида қандай куч таъсир этишини аниқланг. У куч нималарга боғлиқ бўлади?

$$F = G \frac{m_1 \cdot m_2}{R^2}$$

Дескриптор:

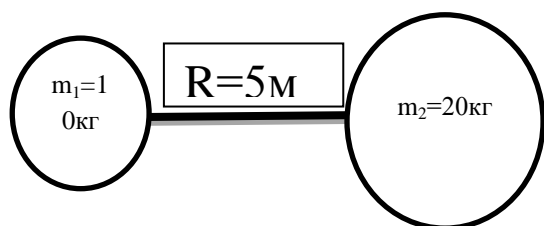
- икки жисм ўзаро тортилганида таъсир этувчи куч уларнинг массаларига тўғри пропорционал эканлигини билади;
- икки жисм ўзаро тортилганида таъсир этувчи куч улар орасидаги масофанинг квадратига тескари пропорционал эканлигини билади;
- гравитацион доимийликни билади.

2-топширик

Иккита жисмнинг бир-бирига тортилиш кучини аниқланг.

Массаси 10кг жисм, массаси 20кг жисм билан 5м масофада турибди. Улар ўзаро қандай куч билан тортилади?

Дескриптор:

- мисолнинг берилишини ёза олади;
- бутун олам тортилиш қонуни формуласини ёза олади;
- берилган катталикларни ўрнига қўйиб мисолнинг жавобини чиқара олади.

Физика фани

10-синф (табиий-математик йўналиши)

«Механика» бўлими

Дарс мавзуси: Массалар маркази

Ўқув мақсади: 10.2.3.1. Абсолют қаттиқ жисмнинг ва жисмлар системасининг массалар марказини аниқлаш

Баҳолаш мезони:

- массалар маркази тўғрисида тушунчага эга бўламиз;
- қаттиқ жисмларнинг массалар марказини аниқлай оламиз.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: тушуниш ва қўллаш.

1-топширик

Ўйлан, излан, топ!

Стулда ўтирган одам туриши учун иккита ишнинг бирини бажариши керак. Акс холда у ўрнидан тура олмайди. Топиб кўринг?

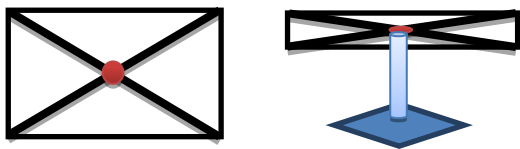
Дескриптор:

1. Стулда ўтирган одам ўрнидан туриши учун бошини олдинга энгаштириши керак ёки оёғини ортга тортиши керак эканлигини билади.

2. Массалар маркази – жисмни илгариланма ҳаракатга келтирувчи кучларнинг таъсир чизиқларининг кесишиш нуқтаси эканлигини билади.

2-топшириқ

Картон бўлаги берилган унинг массалар марказини аниқланг.

Дескриптор:

- картон бўлагига массалар марказини аниқлаш учун чизиқлар ўтказди;
- картон бўлагининг массалар маркази орқали кўтариб текшириб кўради

Физика фани

11-синф (ижтимоий-гуманитар йўналиши)

«Тебранишлар» бўлими

Дарс мавзуси: «Мажбурий электромагнит тебранишлар»

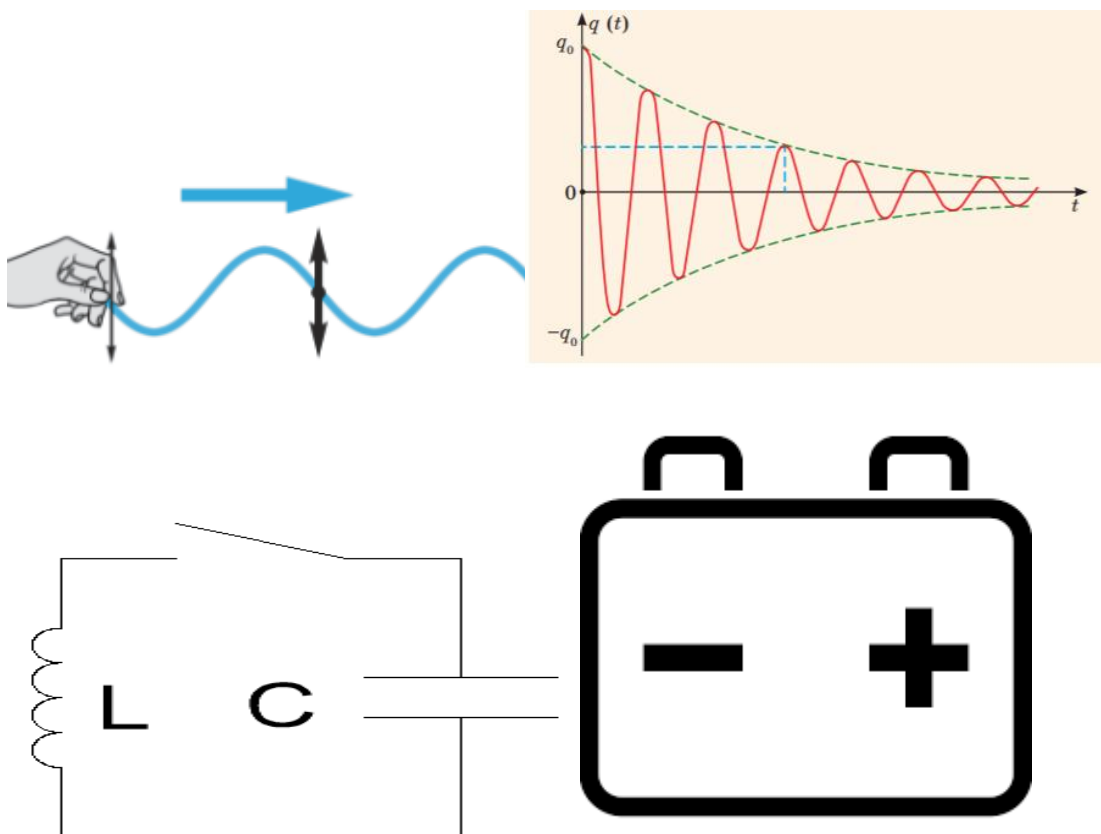
Ўқув мақсади: 11.4.2.1. Мажбурий электромагнит тебранишларнинг пайдо бўлиш шартларини ўқиб ўрганиш.

Баҳолаш мезони:

- мажбурий электромагнит тебранишларни билади.
- мажбурий электромагнит тебранишлар пайдо бўлиш шартларини аниқлай олади.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: тушуниш.

1-топшириқ

Расмга қараб саволларга жавоб беринг.

Тебранишларга куч таъсир этмаса нима бўлади?

Тебранишлар сўнмаслиги учун уларга нима таъсир этиши керак?

Ташқи куч таъсирида тебранишлар қандай тебранишлар деб аталади?

LCконтур қандай тебранишларни ҳосил қилади?

Дескриптор:

- тебранишларга куч таъсир этмаса нима бўлишини билади;
- тебранишлар сўнмаслиги учун уларга нима таъсир этиши кераклигини изоҳлайди;
- ташқи куч таъсирида тебранишлар қандай тебранишлар деб аталишини билади;
- LCконтур қандай тебранишларни ҳосил қилишини билади.

2-топширик

Матнни ўқиб тушунчангизни айтинг.

Мажбурий тебранишлар. Тебранишларнинг сўнишига йўл қўймаслик учун тебраниш системасига ташқи даврий энергия манбаи билан таъсир кўрсатиб, йўқолган тебранишлар энергияси ўрнини муттасил равишда тўлдириб туриш керак. Механик тебранишлар ҳолида бу мажбурловчи куч деб аталувчи ташқи даврий куч бўлиши мумкин. Электромагнит тебранишлар учун бундай ташқи куч даврий равишда ўзгариб турадиган кучланишдир (ток манбаининг ЭЮК). Мажбурий тебранишлар сўнмайдиган тебранишлардир.

Электр занжиридаги ташқи истеъмол манбаининг ўзгарувчан ЭЮК таъсирида юзага келадиган ток кучи ва кучланишнинг даврий ўзгаришлари мажбурий электромагнит тебранишлар дейилади.

Дескриптор:

- мажбурий электромагнит тебранишларнинг пайдо бўлиш шартларини аниқлайди

Физика

11-синф (табиий-математик йўналиши)

«Тебранишлар» бўлими

Дарс мавзуси: Математик ва пружинали маятниклар

Ўқув мақсади: 11.4.1.1. Аналитик ва эксперимент усулда математик ва пружинали маятникларнинг тебранишини аниқлаш

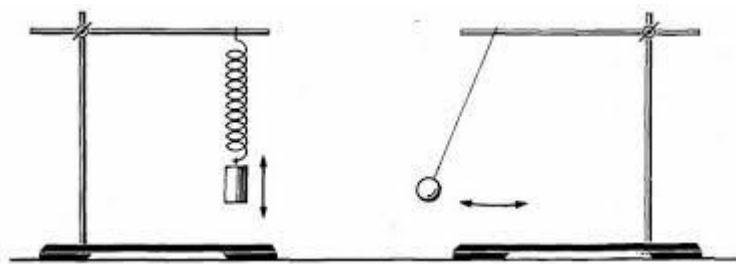
Баҳолаш мезони:

- математик ва пружинали маятникларни ўрганамиз:
- математик ва пружинали маятникларнинг тебранишини билади.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: тушуниш ва қўллаш.

1-топшириқ

Практикум. Математик ва пружинали маятникларни расмга қараб ўзимиз ясаб кўрамиз.

Дескриптор:

- математик маятник маятникни ўрганади;
- пружинали маятникни ўрганади.

2-топширик

Китобда берилган формуладан фойдаланиб, ўзимиз ясаган математик ва пружинали маятникларни тебраниш даврини ҳисоблаймиз.

Дескриптор:

- математик маятникнинг тебраниш даври унинг ипининг узунлигига боғлиқ эканлигини аниқлайди. Математик маятникнинг ипи узунлигини ўлчайди ва тебраниш даврини ҳисоблай олади.
- пружинали маятникнинг тебраниш даври унинг пружинасининг бикирлигига боғлиқ эканлигини аниқлайди. Пружинали маятник ясалган пружина бикирлиги аниқ бўлса тебраниш даврини аниқлай олади.

Физика

11-синф (табиий-математик йўналиши)

«Тўлқинлар» бўлими

Дарс мавзуси: Эластик механик тўлқинлар

Ўқув мақсади: 11.5.1.1. Эластик муҳитда тарқалувчи тўлқин тавсифи ва югурувчи тўлқин тенгламаси ҳамда энергияси билан танишиш

Баҳолаш мезони:

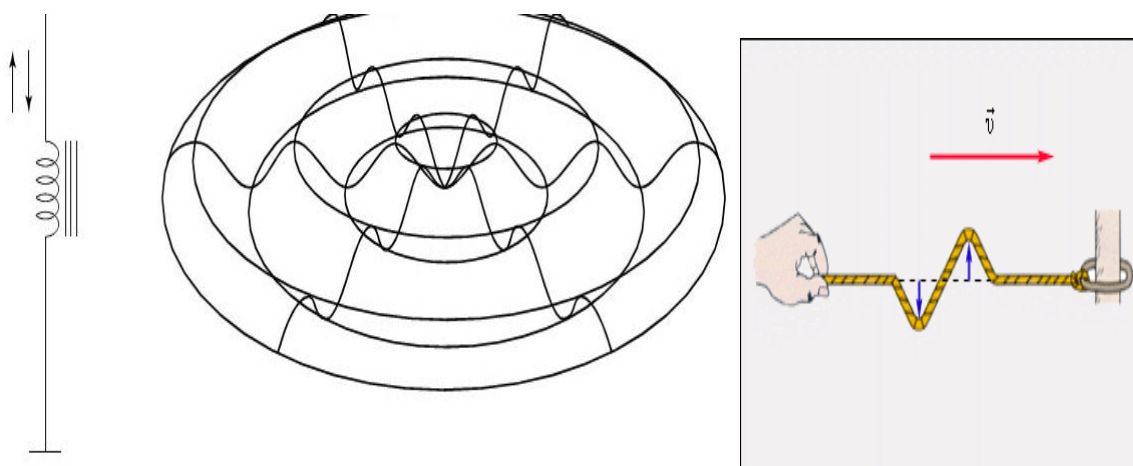
- тўлқин тўғрисида тушунчага эга бўламиз;

- эластик муҳитда тарқалувчи тўлқин тенгламасини ёзиб унинг энергиясини аниқлай оламиз.

Ўйлаш кўникмаларининг боsqичи: тушуниш ва қўллаш.

1-топширик

Тебранишларнинг муҳитда тарқалиши нима деб аталади? Расмга қараб жавоб беринг.

Дескриптор:

- тебранишларнинг муҳит бўйлаб тарқалиши тўлқин эканлигини билади.

2-топширик

Китобда берилган тўлқин тенгламасини ёзиб тўлқин энергияси қандай физик катталикларга боғлиқ эканлигини айтинг. Тўлқин энергиясини аниқланг

Дескриптор:

- тўлқин тенгламасини ёзади;
- тўлқин энергиясини аниқлай олади.

Физика фани

11-синф (ижтимоий-гуманитар йўналиши)

«Оптика» бўлими

Дарс мавзуси: Ёруғлик дисперцияси

Ўқув мақсади: 11.6.1.1. Призма орқали ўтганда ёруғликнинг таснифланишини ўрганиш

Баҳолаш мезони:

- ёруғлик дисперциясини тушунтира олади;
- камалакнинг пайдо бўлишини тушунтира олади.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: тушуниш.

1-топшириқ

Практикум.

Қуёшдан келаётган нурни Ньютон призмасидан ўтказиб нима ҳосил бўлганини кўрамиз. Ёруғликнинг синиш қонунини эсга тушириб ходисани тушунтирамиз?

Дескриптор:

- призмадан ўтганда оқ нур синиши натижасида бошқа рангларнинг ажралиб кўринишини айта олади;

2-топшириқ

Қуёш ёруғлигини фойдаланиб сув сочиш орқали камалак пайдо бўлишини видеода кузатамиз. Камалакнинг пайдо бўлиш сабабини айтамыз.

Дескриптор:

- ҳаво таркибидаги сув молекулалари оқ ёруғликни синдириб бошқа рангларнинг ажралишига сабаб бўлишини айта олади.

География

10-синф(табiiй-математик йўналиш).

Мавзу«Геосиёсатнинг аҳамияти»

Таълимий мақсадлар: 10.5.1.1 Геосиёсатнинг мақсадини, вазифаси билан тадқиқот фанини тушунтириш

Баҳолаш мезони:

- геосиёсат атамасига изоҳ берамиз;
- геосиёсатнинг мақсади билан вазифасини, тадқиқот фанини тушунтирамиз;
- дунё юзидаги йирик геосиёсий воқеаларни атаймиз;
- геосиёсатнинг мамлакат ўрни билан ривожланишига таъсирини биламиз;

Фикрлаш қобилияти даражаси: Билиш, тушуниш.

№1 топшириқ

«Тарсия» усули. Матнни ўқиб, қуроқларни қураштириб, гуруҳда таҳлил қилади.

Дескриптор:

- қуроқларни қураштиради;
- геосиёсат атамасини тушунади;
- геосиёсатнинг мақсадини билади.

№ 2 топшириқ

«Тадқиқотчи» усули. Ўқувчилар интернет, қўшимча маълумотларни фойдланиб дунёюзидаги XX асрдаги йирик сиёсий воқеаларнинг бирини таҳлил қилади. Масалан: 1941-45 йиллари II Жаҳон уруши, Корея уруши, «Африка йили», КСРИ нинг тарқалиши.

Дескриптор:

- сиёсий воқеанинг сабабини аниқлайди;
- сиёсий харитадага таъсирини баҳолайди;
- натижасини таҳлил қилади.

География

Мавзу «Глобал экологик муаммолар»

Таълимий мақсадлар: 10.3.2.7 глобал экологик муаммоларнинг пайдо бўлиш механизмини тушунтириш

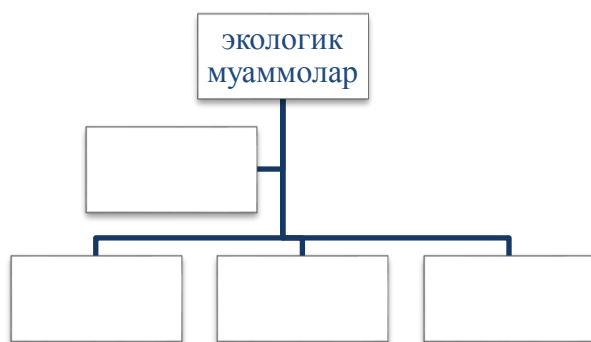
Баҳолаш мезони:

- глобал экологик муаммоларни атаймиз;
- глобал экологик муаммоларнинг пайдо бўлиш механизмини тушинтирамиз;
- глобал экологик муаммоларни ечиш учун лойиҳалар тақдим этамиз.

Фикрлаш қобилияти даражаси: Қўллаш.

№1 топшириқ

«Кластер» усули. Матнни ўқиб, ер юзидаги глобал экологик муаммоларни жамлайди.

Дескриптор:

- глобал экологик муаммоларни аниқлайди;
- глобал экологик муаммоларни гуруҳларга ажратади;
- глобал экологик муаммоларнинг пайдо бўлиш механизмини тушинтиради.

№ 2 топширик

Ўқувчилар глобал экологик муаммонинг биттасини танлаб, уни ечиш учун лойиҳа тайёрлаб, лойиҳанинг имкониятларини таҳлил қилади.

<i>Экологик муаммо</i>	<i>Лойиҳа</i>	<i>Имконияти</i>

Дескриптор:

- лойиҳа тайёрлайди;
- лойиҳанинг имкониятларига изоҳ беради;
- лойиҳага баҳо беради.

География

10-синф(ижтимоий-гуманитар йўналиши)

Мавзу: «Жаҳон мамлакатлари хўжалигининг таркиби»

Таълимий мақсадлар: 10.4.1.5 жаҳон мамлакатларини хўжалик таркиби бўйича тоифалаштиришни ўрганиш

Баҳолаш мезони:

- хўжалик таркиби бўйича мамлакатларини аниқлаймиз;
- индустриал ва постиндустриал мамлакатларни ажратамиз;

- мамлакат типларини аниқлаймиз;

Фикрлаш қобилияти даражаси: Билиш ва тушуниш.

№1 топшириқ

Ўқувчилар матндан фойдаланиб, мамлакатлар гуруҳларини ва хусусиятларини аниқлайди

	Мамлакат гуруҳлари	Характерли хусусиятлари
1		
2		
3		
4		

Дескриптор:

- мамлакат гуруҳлари номларини аниқлайди;
- характерли хусусиятларини ёзади;
- бир-биридан ажрата олади.

2 топшириқ

Келажакда индустриал мамлакатларнинг постиндустриал мамлакатларга айланиши имкониятини аниқ мисолда таҳлил қилинг. Масалан: Малайзия, Аргентина

Дескриптор:

- индустриал мамлакатларнинг хусусиятларини билади;
- постиндустриал ва идустриал мамлакатларни ажрата олади;
- индустриал мамлакатнинг постиндустриал мамлакатга айланишига мисол келтира олади.

География

10-синф(ижтимоий-гуманитар йўналиши)

Мавзу: «Мажмуавий географик туманлаштириши»

Таълимий мақсадлар: 10.6.1.2 дунёюзининг тарихий-географик ҳудудларини, уларнинг таркиби билан хусусиятларини, географик тавсифини ижодий турда тақдим этиш.

Баҳолаш мезони:

- давлатларнинг тарихий-географик чегараларининг шаклланиш хусусиятларини фарқлаймиз;
- тарихий географик зоналар харитада аниқлаймиз;
- сиёсий харитада тарихий-географик зонага тегишли мамлакатларни топа оламиз.

Фикрлаш қобилияти даражаси: билиш ва тушуниш.

№1 топшириқ

Ҳар бир гуруҳ 1 тарихий-географик зонани танлайди ва унинг хусусиятларига тавсиф беради.

Географик жойлашувига тавсиф беринг.

Тарихий-географик ҳудуднинг таркибига қайси йирик давлатлар киришини аниқланг.

Маданияти ва турмуш тарзининг этник ва диний хусусиятлари (аҳолининг ўзига хос хусусиятлари берилган) бўйича кичик тавсиф беринг.

Ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий вазиятни баҳоланг.

Эслатма: Ўқувчиларга ёрдам бериш учун матнлардан ёки ноутбуклар/интернетдан фойдаланишлари мумкин.

1. Ғарбий Европа
2. Шарқий Европа
3. Мустақил давлатлар Ҳамдўстлиги (МДҲ)
4. Жанубий-Ғарбий Осиё
5. Жанубий Осиё
6. Марказий ва Шарқий Осиё
7. Жануби-Шарқий Осиё
8. Шимолий Америка
9. Лотин Америкаси
10. Шимолий Африка
11. Ғарбий Африка

12. Марказий Африка
13. Шарқий Африка
14. Жанубий Африка
15. Австралия
16. Океан ороллари

Дескриптор:

1 тарихий – географик ҳудудни тавсифлаб, хусусиятларини таҳлил қилади; тарихий-географик ҳудуднинг таркибига қайси йирик давлатлар киришини аниқлайди;

ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий вазиятига баҳо бера олади.

2 топшириқ

Ўқувчилар хоҳиши бўйича битта тарихий-географик ҳудудни танлаб, унинг таркибига кирувчи мамлакатларни контур харитага туширади

Тарихий-географик ҳудуд	Мамлакат

Дескриптор:

- тарихий-географик ҳудуд танлайди;
- тарихий-географик ҳудудга кирувчи мамлакатларни аниқлайди;
- контур харитага туширади.

География

11-синф (табиий-математик йўналиши)

Мавзу: «Географияда туманлаштириш усулини қўллаш»

Таълимий мақсадлар: 11.1.9.1 тадқиқот мавзусига оид туманлаштириш усулини фойдаланиш.

Баҳолаш мезони:

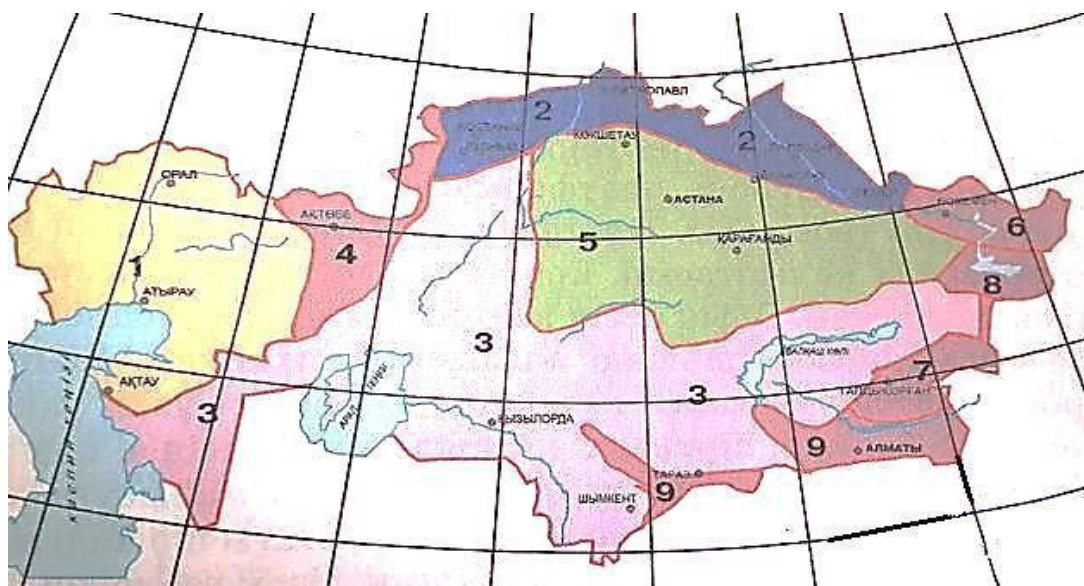
- мавзуга оид туманлаштириш усулини фойдаланади;

- Қозоғистоннинг физик-географик ҳудудларини аниқлайди;
- Қозоғистонни кичик ва ўрта касбкорлик бўйича туманлаштиради.

Фикрлаш қобилияти даражаси: Билиш ва қўллаш.

№ 1 топширик

Қозоғистоннинг физик географик туманлаштиришга тегишли харитага назар солинг.

Қозоғистонда 9 физик-географик ҳудуд бор. Харитада берилган сонларни физ-географик ҳудуд номлари билан мослаштиринг.

Жавоб	Географик объект
	Сауыр Тарбағатай
	Шығыс Еуропа жазығы
	Жоңғар (Жетісу) Алатауы
	Тұран жазығы
	Алтай-Саян

Дескриптор:

- Совир-Тарбағатайни харитада сон билан мослаштиради;
- Шарқий Европа текислигини харитада сон билан мослаштиради;
- Жоңғар Алатовини харитада сон билан мослаштиради;
- Туран текислигини харитада сон билан мослаштиради;

- Алтай-Саян тоғларини харитада сон билан мослаштиради;

№ 2 топширик

Китобдаги 20-расмнинг маълумотларини фойдаланиб, Қозоғистоннинг контур харитасига, Қозоғистон вилоятлари бўйича кичик ва ўрта касбкорликни (КЎК) ривожлантириши бўйича ҳудудни туманлаштиринг.

Хусусан:

- КЎК нинг фаол субъектларининг сони бўйича;
- КЎК-да иш билан таъминланганлар сони бўйича;
- КЎК субъектларининг маҳсулот чиқариши бўйича; аёллар бошқарадиган;
- КЎК субъектларининг улуши бўйича.

Дескриптор:

- КЎК нинг фаол субъектлари бўйича туманлаштиради;
- КЎК-да иш билан таъминланганлар бўйича туманлаштиради;
- КЎК субъектларининг маҳсулот чиқариши бўйича бўйича туманлаштиради;

География

11-синф

Мавзу: «Глобал муаммоларни ечишдаги дунёюзилик тажриба»

Таълимий мақсадлар: 11.7.1.1 глобал муаммоларнинг ечишда дунёюзил тажрибасини ўрганиш

Баҳолаш мезони:

- глобал муаммоларни аниқлаймиз;
- ишсизлик, қашшоқлик сабабларини аниқлаймиз;
- ишсизлик даражаси энг юқори мамлакатларни аниқлаймиз.

Фикрлаш қобилияти даражаси: Қўллаш.

1 топширик

1. Бугунги кунда 1,5 млрд одам (дунёюзи аҳолисининг 20%-и) энг паст кун кўриши даражасидан қуйи, 1 млрд одам эса қашишоқлик ва очарчилик шароитида ҳаёт кечирмоқда. Бундай фактнинг сабабини тушунтиринг.

2. Қашишоқлик ва ишсизлик вазиятни кескинлаштиради. Дунёда, асосан, ривожланаётган мамлакатларда 1 миллиардга яқин ишсиз бор. Ишсизлик муаммосини турмуш даражасининг пастлиги билан қандай бозлаш мумкин?

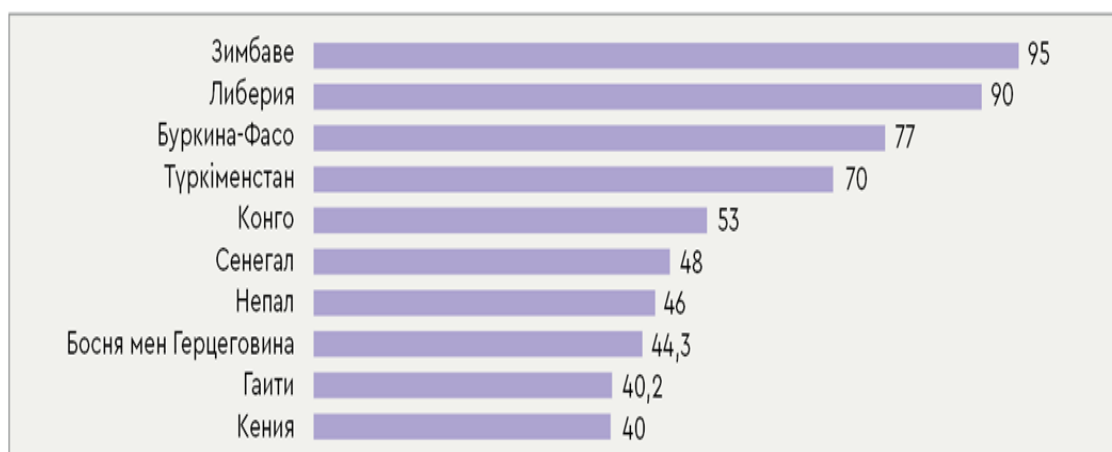
Дескриптор:

- қашишоқлик ва очарчилик сабабини аниқлайди;
- ишсизликнинг муаммосининг инсон турмуши учун таъсирини аниқлайди.

№ 2 топширик

Қуйидаги диаграммада келтирилган маълумотларни фойдаланиб, 51-жадвални тўлтиринг.

Жұмыссыздық деңгейі ең жоғары елдер 2019 жыл, %

19-диаграмма 2019 йили ишсизлик даражаси энг юқори мамлакатлар, %51-жадвал

Европа билан МДХ мамлакатларидаги ишсизлик даражаси

Номи (худуд)	Худуд таркибига кирадиган мамлакатлар	Ишсизлик улуши	Ишсизлик сабаби	Ечиш йўллари

Дескриптор:

- ишсизлик даражаси юқори мамлакатларни аниқлайди;
- ишсизлик улушини билади;
- ишсизликни ечиш йўллари тақдим этади.

География

11-синф(ижтимоий-гуманитар йўналиши)

Мавзу: «Инсон фаолияти тўфайли ҳаво ва сувнинг ифлосланиши»

Таълимий мақсадлар: 11.3.9.1 атроф-муҳитдаги антропоген ўзгаришлар таснифи

Баҳолаш мезони:

- одам фаолияти натижасида ҳавонинг ифлосланиш сабабини аниқлаймиз;
- қуруқлик сувини ифлослантирувчи манбаларни аниқлаймиз;
- ифлослантирувчи манбаларнинг пайдо бўлиш сабабига изоҳ берамиз;

Фикрлаш қобилияти даражаси: Билиш ва тушуниш.

1 топшириқ

1. Китобдаги 1-расмни фойдаланиб, одамнинг фаолияти орқали ҳавонинг ифлосланиш сабабини тушинтиринг.

2. 1-жадвални тўлдириг:

Атмосферага таъсир этувчи рағбатлар. 1-жадвал

Атмосферани ифлослантирувчилар	Ҳавога чиқадиган зарарли моддалар (таркиби)	Зарарли чиқиндиларнинг атмосферага таъсири
Хулоса:		

Дескриптор:

- атмосферани ифлослантиручи моддаларни аниқлайди;
- одам фаолияти натижасида ҳавонинг ифлосланишига изоҳ беради;
- ҳавога чиқадиган зарарли моддаларнинг таркибини аниқлайди.

2 топширик

Қуруқлик сувининг ифлосланиши

Қуруқлик сувларининг ифлосланиш манбаларининг турлари			
Механик	Бактериявий	Химик	Иссиқлик
ер юзасини ифлослантирувчи механик боғланишларнинг ортиши	ер ости сувларида касал пайдо қиладиган бактерияларнинг пайдо бўлиши	табiiй шароитда бўлмаган минерал ва органик бирикмаларнинг мавжудлиги	атроф-муҳитга нисбатан ҳарорат ошиши

1-расм ва қўшимча маълумотлардан фойдаланиб, қуруқлик сувини ифлослантирувчи манбаларни тавсифига қараб бўлинг.

Қуруқлик сувини ифлослантирувчи механик ва химиявий манбалар ва уларнинг пайдо бўлиш сабабини тушинтиринг.

Дескриптор:

- қуруқлик сувини ифлослантирувчи манбаларни аниқлайди;
- ифлослантирувчи манбаларни гуруҳларга ажратади;
- механик, химиявий манбаларнинг пайдо бўлиш сабабини тушунади.

География

11-синф(ижтимоий-гуманитар йўналиши)

Мавзу: «Қозоғистон ҳудудида акс топган глобал муаммолар, уларнинг олдини олиш»

Таълимий мақсадлар:

11.7.2.1 Қозоғистон ҳудудида акс топган глобал муаммоларни аниқлаш.

11.7.2.2 Қозоғистондаги глобал муаммоларнинг олдини олиш ёки ҳал қилиш бўйича ўз лойиҳангизни таъқдим этиш

Баҳолаш мезони:

- ифлосланиш турларини аниқлаймиз;
- ифлосланиш сабабларини тушунамиз;
- ифлослантирувчи манбалар муаммосини ечиш учун лойиҳа тақдим этамиз.

Фикрлаш қобилияти даражаси: билиш ва қўллаш.

1 топширик

Турли маълумотлардан фойдаланиб, жадвални тўлдилинг.

Ифлосланиш турлари	Ифлосланиш манбалари	Сабаблари	Оқибати	Ечиш йўллари

Дескриптор:

- ифлослантирувчи манбаларни аниқлайди;
- ифлосланиш сабабини тушунтиради;
- муаммони ечиш йўллари тақдим этади.
-

2 топширик

Расмдаги Қозоғистоннинг глобал муаммоларини аниқлаб, ечиш йўлини тақдим этинг.

Дескриптор:

- Қозоғистоннинг глобал муаммоларини аниқлайди;
- муаммони ечиш учун лойиҳа тақдим этади.

Химия

10-синф (ижтимоий-гуманитар йўналиши)

1-бўлим: «Атом тузилиши»

Дарс мавзуси: «Атомдаги электронларнинг силжиши»

Ўқув мақсади: 10.1.2.1 Атомдаги электронларнинг электрон сонини топиш

Баҳолаш мезони:

-кимёвий элементнинг электрон тузилишини бажарамиз;

-саволларга жавоб берамиз.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: тушуниш ва қўллаш.

1-топшириқ

Поғоначаларни тўлдириш тартиби: 1s 2s 2p 3s 3p 4s 3d 4p 5s 4d 5p 6s 4f 5d 6p 7s 5f 6d 7p.

1.Энг аввало элемент атомида қанча электрон борлигини аниқлаш, унинг учун элементнинг ядро зарядини билиш керак. У Д.И.Менделеевнинг даврий қонунида ҳар бир элементнинг тартиб рақамига тенг.Тартиб сони (ядродаги протон сони) барча атомдаги электрон сонига тенг.

2. Биринчи бўлиб 1s электрон поғоначаси тўлдирилади, унга 1 ёки 2 электронгина жойлашади.

3.А.С. Клечковский қонунига суянган ҳолда p,d,f поғоначалар тўлдирилади.

Al,Cr , Ni, V, H, O, J, Re элементларнинг электрон тuzилишини ёзинг.

Дескриптор:

-кимёвий элементнинг атом тuzилишини ёза олади;

-электрон поғоначаларни тўлдира олади.

2-топшириқ

Саволларга жавоб бериш:

1. Орбиталь деганимиз нима?

2. Электроннинг ядрога тортилиши нимани билдиради?

3. Электрон поғоначаси булган яширинган элементни топинг?

$1s^2, 2s^2, 2p^6, 3s^2, 3p^6$

4. Электрон поғоначалар деганимиз?

Дескриптор:

- орбиталь нималигини билади;

- электроннинг ядрога тортилиши сабабини изоҳлайди;

- электрон поғоначаси бўлган яширинган элементни топади;

- электрон поғоначаларга изоҳ беради.

Химия фани

10-синф(ижтимоий-гуманитар йўналиши)

3-бўлим: «Стехиометрия»

Дарс мавзуси: «Солиштира атом ва молекуляр масса»

Ўқув мақсади: 10.1.1.2 Солиштира атом масса ва солиштира молекуляр массаларнинг физикавий хоссасини тушунтириш.

Баҳолаш мезони:

- масала ечишда солиштира ва молекуляр массани топамиз;
- бирикмаларнинг массасини оғзаки ҳисоблаймиз.

Ўйлаш куникмаларининг босқичи: тушуниш ва қўллаш.

1-топшириқ

Қуйидаги бирикмаларнинг солиштира ва молекуляр массаларини топинг, уларнинг молекуляр массасининг ортиш қатори билан жойлаштиринг.

Сув, сўндирилмаган оҳак, сўндирилган оҳак, этил спирти, чумоли кислотаси, сирка альдегиди, пропан газы, водород пероксиди, стеарин ёғи, глинозем, боксит, пўлат, қаттиқ ёғ, озон газы.

Дескриптор:

- берилган моддаларнинг солиштира массасини топа олади;
- берилган модданинг молекуляр массасини топа олади;
- молекуляр массанинг ортиши билан жойлаштира олади.

2-топшириқ

Реакция натижасида берилган моддаларнинг молекуляр массаларини оғзаки ҳисоблаш.

а) $AlCl_3 + KOH =$

б) $NaJ + Ba(OH)_2 =$

в) $CaCO_3 =$

г) $BaSO_4 + FeCl_2 =$

Дескриптор:

- моддаларнинг солиштирма массасини оғзаки ҳисоблай олади.

Химия

10-синф (табиий математик йўналиши)

2-бўлим «Даврий қонун»

Дарс мавзуси «Даврий қонуннинг аҳамияти ва хоссаси»

Ўқув мақсади: 10.2.1.1 Дарс мавзусини тушунишга аниқ хабарларни барпо этиш.

Баҳолаш мезони:

- матндаги қоидаларни тушунамиз;
- маълумотлар асосида саволлар тузамиз.

Ўйлаш куникмаларининг босқичи: қўллаш

1-топшириқ

Матнни тушуниб ўқинг. Матндаги аниқ қоидаларни аниқлаб олинг. Аниқланган иборалар асосида 3 савол тузинг.

Саволларга жуфтингиздан жавоб олинг.

Даврий қонун

Даврий қонунни 1869йили буюк мутафаккир олим Дмитрий Иванович Менделеев кашф этди. Унда 7 давр ва 8 группа бор. Давр деганимиз -боши ишқорий металдан бошланиб охири инерт газлар билан тугалланадиган горизантал қаторга айтилади.

Группа деганимиз кимёвий элемент атомларининг муайян турда ортиб боришига айтилади. Шу билан бир қаторда элементлар 2 турга булинади: металллар ва металмаслар. Металларга асосан s-элементлар барча навбатдаги электронлари d-қобикчаларни тулдирадиган элементлар. Лантаноидлар ва актиноидлар мансуб. Даврий системада бордан аstatга қараб диагонал

уткадилса, хосил булган учбурчакнинг пастки чап қисмидаги р-элементлар ҳам металларга киради.

Дескриптор

- матндаги қоидаларни аниқлайди.
- аниқланган маълумотларга кўра 3 савол тузади.

Химия

10 – синф (табиий-математик йўналиш)

3-бўлим «Кимёвий боғланиш»

Дарс мавзуси «Ковалент ва ион боғланиш механизми»

Ўқув мақсади: 10.1.4.1 масалани ечиш учун матн юзасидан аниқлик киритиш, уз жавобини узганинг жавоби билан таққослаш; 10.1.4.2 бирикмаларни ажрата олиш.

Баҳолаш мезони:

- масалани ечиш учун матн юзасидан аниқлик киритамиз;
- жавобимизни бошқа ўқувчиларнинг жавоби билан таққослаб, муҳокама қиламиз.

Ўйлаш куникмаларининг босқичи: қўллаш

1-топшириқ

Матнни тушуниб ўқинг ва асосий 5 таянч сўзларни топинг. Ушбу таянч сўзлардан фойдаланган ҳолда матн юзасидан саволлар тузинг. Ушбу саволларни бошқа ўқувчи билан алмаштириб савол беринг ва хулосаларингизни солиштиринг.

Химиявий боғланишнинг 4 тури мавжуд:

- ковалент боғланиш
- ион боғланиш
- металл боғланиш

-водород боғланиш

Химиявий боғланиш электрманфийлиги паст электронларнинг бир-бирига тортилишидир. Ковалент боғланиш 2 турга булинади: Қутбли ковалент ва қутбсиз ковалент боғланиш. Электрманфийлиги бир-биридан оз фарқ қиладиган атомлар орасидаги кимёвий боғланиш қутбли ковалент боғланиш деп аталади. Электрманфийлиги бирдек булган кимёвий боғланиш қутбсиз ковалент боғланиш деб аталади. Ковалент боғланишда металл атомлари мутлақо булмайди, фақат металмаслар орасида тузилади. Масалан F_2 , O_2 , O_3 , H_2 , Cl_2 қутбсиз ковалент боғланиш. Агар таркиби бирқанча металмасдан тузилган булса масалан H_2O , HCl , F_2O , HI , P_2O_5 бу бирикмалар қутбли ковалент боғланиш далилидир.

Электрманфийлиги хар хил булган атомлар орасидаги кимёвий боғланиш ион боғланиш деп аталади. Бунга металл ва металмас атомлар иштирок этади. Масалан: $NaCl$, K_2O , BaS , VCl_5 бу бирикмаларни бир-биридан ажратиш таркибидаги элементнинг хосасига кўра ажратилади.

Дескриптор:

- матнни тушуниб ўқийди ва 5 таянч сўзни топади;
- таянч сўزلардан фойдаланган ҳолда матн юзасидан саволлар тузади;
- ўзи тузган саволларни бошқа ўқувчи билан алмаштириб, хулосаларини солиштиради.

2-топшириқ

Ушбу берилган элементлардан фойдаланиб бир қанча кимёвий боғланишга мисол келтиринг: хлор, оҳактош, сув, ош тузи, фтор, водород пероксиди, озон, бўр, кўмир, водород, барий хлорид тузи.

Дескриптор:

- берилган элементларни тушунади;
- элементлардан фойдаланиб бир қанча кимёвий боғланишга мисол келтиради.

Химия

11-синф (ижтимоий-гуманитар йўналиши)

1-бўлим «Органик кимёга кириш. Органик бирикмаларнинг тузилиш назарияси»

Дарс мавзуси: «Углерод атоми тузилишининг хусусиятлари. Гибридланиш»

Ўқув мақсади: 11.4.2.10 А.М.Бутлеров назариясини амалда қўллаш;

11.4.2.11 углерод атомининг гибридланиш механизмини урганиш.

Баҳолаш мезони:

- А.М.Бутлеров назариясини амалда қўллаймиз;
- углерод атомининг гибридланиш механизмини ўрганамиз.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: тушуниш.

1-топширик.

Сиртки электрон қаватида саккиз электрон бўладиган атом ёки ионларни жойлаштиринг

Mg^{2+} , O, Ar, P, Li^{1+} , S^{2-} , Cl^{-1} , Al^{+3} , K^{+1} , Ba^{2+}

	Сиртки электронлар
Атом/ион	

Дескриптор

- электрон сонини аниқлайди;
- А.М.Бутлеров назариясини амалда қўллайди.

2-топширик

S, p,d,f-электронларни гибридланиш механизмига кўра таққосланг.

s	4		
p	2		
d	1		
f	3		

Дескриптор

- поғоначада гибридланиш шаклларини аниқлайди;
- берилган электронларни гибридланиш механизмига кўра таққослайди.

Химия

11-синф (ижтимоий-гуманитар йўналиши)

3-бўлим «Кислородли органик бирикмалар»

Дарс мавзуси «Спиртлар»

Ўқув мақсади: 11.5.2.13 спиртларнинг номенклатураси ва тузилишини урганиш;
11.5.2. 14 спиртларнинг номланиши.

Баҳолаш мезони:

- спиртларнинг номенклатурасини ва тузилишини аниқлайди;
- спиртларни номлайди.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: билиш, тушуниш ва қўллаш.

1-топшириқ

Спиртларнинг хоссасига кўра жойлаштиринг

№	Модда номи	формуласи	Молекуляр массаси	хоссаси
1	Этил спирти	C_2H_5OH	46	Бир атомли
2	бутанол			
3	гексанол			
4	глицерин			
5	Этилен гликоль			
6	метанол			
7	деканол			
8	гептанол			
9	октанол			

Дескриптор:

- спиртларнинг номенклатура ва тузилишини аниқлайди;
- -спиртларнинг хоссасига кўра жадвалга жойлаштиради.

2-топшириқ

Ўзгаришларни амалга ошириш

Дескриптор:

- Ўзгаришларни кетма-кетлик билан амалга оширади.

Химия

11-синф (табиий-математик йўналиши)

3-бўлим «Карбонилли бирикмалар»

Дарс мавзуси «Альдегид ва кетонлар»

Ўқув мақсади : 11.4.2.3 альдегидларнинг хоссасини урганиш;

11.4.2.4 кетон гуруҳлар.

Баҳолаш мезони:

- альдегидларнинг хоссасини ва номланишини тушуниб оламиз;
- кетон гуруҳларининг аҳамиятини англаймиз.

Ўйлаш куникмаларининг босқичи: тушуниш ва билиш.

1-топширик

Берилган моддаларни функционал гуруҳига қараб ўсиш тартиби билан жойлаштиринг?

Модда номи	Функционал гуруҳ	Кислородли органик моддалар	Амин гуруҳлар	Углеводородлар
Чумоли альдегиди				
Этил спирти				
бензол				
Пропан гази				
бутаналь				
амин				

Дескриптор:

- альдегидларни функционал гуруҳга ажрата олади;
- ўсиш тартибини билади.

2-топширик

Матнни диққат билан ўқиб чиқиб, 3 та савол тузинг.

Карбонилли бирикмалар деб таркибида карбонил C=O гуруҳи бўлган углеводородларнинг хосилаларига айтилади. Кетонларда карбонил гуруҳи бир хил ёки ҳар хил икки углеводород радикали билан боғланган. Кетонларнинг энг оддий вакили – ацетон. Кетонларнинг умумий формуласи RCOR . Альдегидларга углерод занжирининг буйича альдегидларнинг номлари

тегишли углеводород номига «аль» қўшимчасини қўшиш орқали ҳосил бўлади. Баъзи альдегидлар тарихий ёки мос кислоталарнинг номларидан ҳосил бўлган атамалар билан номланади. Масалан: HCOH метаналь (формальдегид, чумоли альдегиди) CH₃CHO этаналь (ацетальдегид, сирка альдегиди)

Дескриптор:

- матн ўқиб, мазмунини тушунади;
- матн асосида 3та савол тузади.

3-топширик

Органик бирикманинг кислород буйича зичлиги 2,25 га тенг. Ушбу бирикма-даги углероднинг, водороднинг ва кислороднинг масса улушлари 66,67%, 11,11%, ва 22,22%. Органик модданинг молекуляр формуласини топинг.

Дескриптор:

- масала ечишда тегишли формулаларни қўллай олади;
- номаълум альдегиднинг формуласини топа олади.

Химия

11-синф (табиий-математик йўналиши)

10-бўлим «Металлургия у саноати»

Дарс мавзуси «Масалалар ечиш»

Ўқув мақсади: 11.2.3.2 узгаришларни амалга ошириш;

11.2.3.3 номаълум модданинг массасини ва ҳажмини топиш.

Баҳолаш мезони:

- ўзгаришларни амалга оширишда реакцияни тўғри тенглаштирамиз;
- реакцияда формулани қўллаймиз.

Ўйлаш кўникмаларининг босқичи: қўллаш.

1-топширик

Ўзгаришларни амалга оширинг?

а) $\text{Mg} \rightarrow \text{MgO} \rightarrow \text{MgSO}_4 \rightarrow \text{Mg}(\text{OH})_2 \rightarrow \text{MgCO}_3 \rightarrow \text{MgSiO}_3 \rightarrow \text{MgO}$

б) $\text{Fe} \rightarrow \text{FeS} \rightarrow \text{FeCl}_2 \rightarrow \text{Fe}_3(\text{PO}_4)_2 \rightarrow \text{Fe}(\text{OH})_2 \rightarrow \text{FeSO}_3$

Дескриптор:

- магний металига оид ўзгаришни амалга оширади;
- темир металига оид ўзгаришни амалга оширади.

2-топширик

Таркибида 12г 55% қўшимчаси бор алюминий метали сульфат кислотанинг 9,8 грами билан реакцияга киришганда ҳосил бўлган тузнинг массасини ва (н.ш) ҳажмини топинг.

Дескриптор:

- реакция тенгламасини тузади;
- массани топади;
- ҳажмни топади.

3-топширик

Номаълум модда 41,6л оксидланганда массаси 78,5г бирикма ҳосил қилди (бир валентли металл) . Ҳосил бўлган бирикманинг моль сонини ва массасини топинг?

Дескриптор:

- реакция тенгламасини тузади;
- номаълум метални аниқлайди;
- молини топади;
- массасини топади.

Биология

10 синф (табиий-математик йўналиши)

10-бўлим «Координация ва тартибга солиш»

Дарс мавзуси: «Миянинг тузилиши ва вазифаси. Орқа миянинг

тузилиши ва вазифаси»

Таълимий мақсад: 10.1.7.3 Нерв системасининг тузилиши ва вазифасини билиш

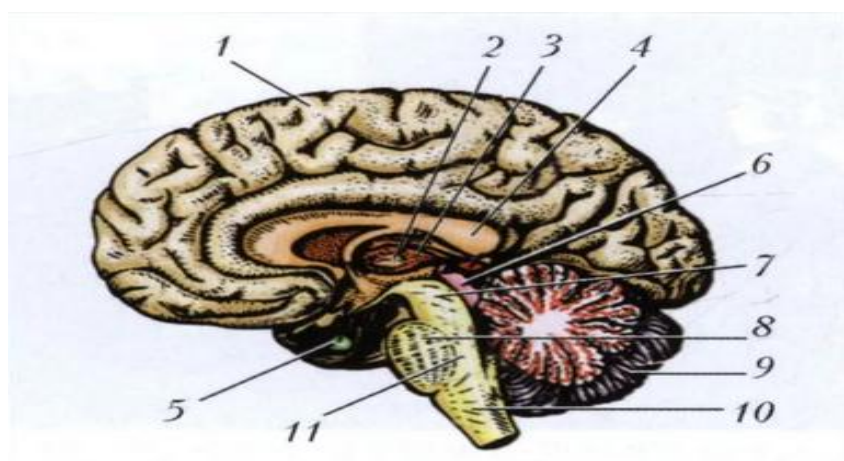
Баҳолаш мезонлари:

- бош мия ва орқа миянинг тузилишини биламиз;
- расм орқали бош мия бўлимларининг вазифасини аниқлаймиз;
- расм орқали орқа миянинг бўлимларини ва вазифасини аниқлаймиз.

Фикрлаш даражаси: билиш, тушуниш

1-топшириқ

Расмдаги рақамланган мия бўлимларини аниқланг

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____

10. _____

11. _____

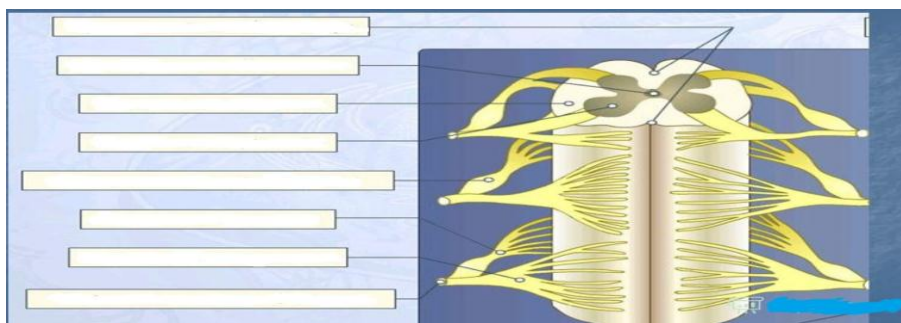
Б) 4,5,8,11 рақам билан берилган мия бўлимларининг функциясини аниқланг.

Дескриптор:

- расм орқали бош мия бўлимларини аниқлайди;
- мия бўлимларининг вазифасини аниқлайди

2-топшириқ

Бўш қолдирилган катакчаларга орқа мия бўлимларини аниқлаб, ёзинг

Орқа миянинг бажарадиган вазифасига изоҳ беринг.

_____

_____

Дескриптор:

- расмдаги орқа мия бўлимларини аниқлайди;
- орқа миянинг вазифасига изоҳ беради.

Биология

10 синф (табиий-математик йўналиши)

11-бўлим «Ҳаракат»

Дарс мавзуси «Кўндаланг йўлли мускул тўқималарининг тузилиши.

Миофиюрилл тузилиши»

Таълимий мақсад: 10.1.6.1 Кўндаланг йўлли мускул туқималарининг тузилиши, миофибрилл тузилишини урганиш

Баҳолаш мезонлари:

- кўндаланг йўлли мускул туқимасининг тузилишига изоҳ берамиз;
- миофибрилла тузилишини ва қисмларини ўрганади.

Фикрлаш даражаси: билиш, тушуниш, қўллаш

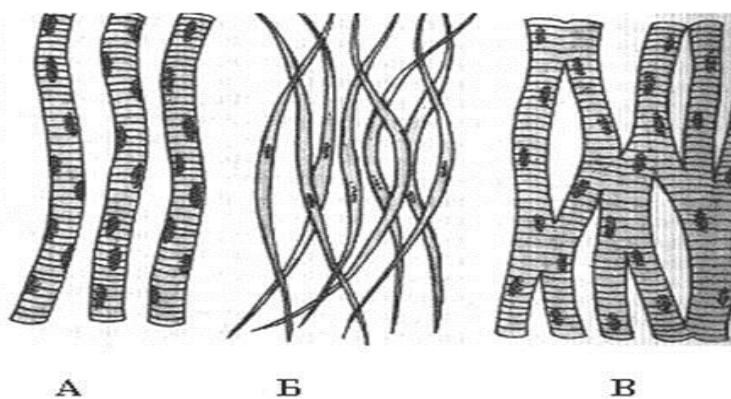
1-топшириқ

Кўндаланг йўлли мускул туқимасининг тузилишига изоҳ беринг

Дескриптор:

- Кўндаланг йўлли мускул туқимасининг тузилишига изоҳ беради

2-топшириқ Расмга қараб кўндаланг йўлли мускул туқимасини аниқланг:

Дескриптор:

- расмга қараб кўндаланг йўлли мускул туқимасини аниқлайди.

3-топшириқ

Берилган гаплардаги нуқталар ўрнига биологик терминларнинг мосини топиб қўйинг.

Мускул толалари таркибида қисқарувчи аппарати-..... , улар мускулнинг кўндаланг йўлини ҳосил қилади. Икки занжир орасидаги миофибрилла қисмлари ..... деб аталади. Мускул толаларининг

цитоплазмаси ..... дир. Саркомера ..... ва .....
ташкил топган.

(саркомер, актин, саркоплазма, миофибрилла, миозин)

Дескриптор:

- миофибрилла қисмларини аниқлайди.

Биология

10-синф (ижтимоий-гуманитар йўналиши)

10 бўлим «Молекуляр биология ва биохимия»

*Дарс мавзуси: «Углеводларни классификациялаш: моносахаридлар,
дисахаридлар, полисахаридлар»*

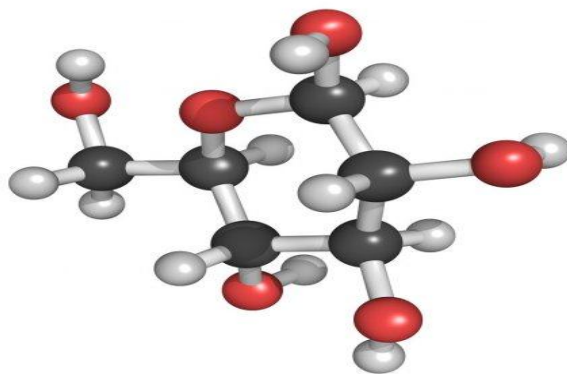
*Таълимий мақсад: 10.4.1.2-углеводларнинг таркиби , тузилиши ва
функцияси буйича турларга бўлиш*

*Баҳолаш мезонлари: Углеводларни таркиби , тузилиши ва функциясига
қараб классификациялаймиз.*

Фикрлаш даражаси: билиш, тушуниш, қўллаш

1-топшириқ

Қуйидаги расмда углеводнинг модели берилган. Углеводнинг номини
атанг, формуласи ва функциясига изоҳ беринг.

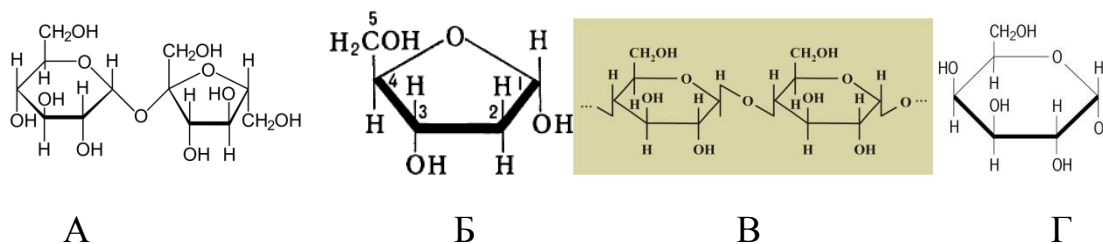

Дескриптор:

- углеводнинг номини атайди;
- углеводнинг формуласини топади;
- углеводнинг функциясига изоҳ беради.

2-топшириқ

Моддаларни хусусияти, тузилиши ва номланиши бўйича мослаштиринг.

Модда номи	Расм бўйича харфи	Структураси бўйича классификацияси	Хусусияти
Рибоза			
Сахароза			
Глюкоза			
Крахмал			

Дескриптор:

- расм бўйича модданинг номини тўғри топади;
- углеводни структураси бўйича тўғри классификациялайди;
- углеводнинг хусусиятига тўғри изоҳ беради.

Биология

10 синф (ижтимоий-гуманитар йўналиши)

10 бўлим «Молекуляр биология ва биохимия»

Дарс мавзуси «Липидларнинг тузилиши»

Таълимий мақсад: 10.4.1.3-Ёғларнинг тузилиши ва функциясига изоҳ бериш

Баҳолаш мезонлари:

- ёғларнинг тузилишини биламиз;
- ёғларнинг функциясига изоҳ берамиз.

Фикрлаш даражаси: билиш, тушуниш

1-топширик

Берилган жадвални тўлдилинг.

Ёғларнинг турлари	Ёғларнинг тузилиши	функцияси	Табиатда учраши

Дескриптор:

- ёғларнинг турларини ажратади;
- ёғларнинг тузилишини билади;
- ёғларнинг функциясига изоҳ беради;
- ёғларнинг табиатда учрашини тушунтиради.

Биология

11 синф (табiiй-математик йўналиши)

2 бўлим «Озиқланиш»

Дарс мавзуси: «Фотосинтезнинг ёруғлик босқичи»

Таълимий мақсад: 11.1.2.2 -Фотосинтезнинг ёруғлик босқичида

борадиган жараёнлар ҳақида тушунтириш

Баҳолаш мезонлари:

- Фотосинтезнинг ёруғлик босқичи ҳақида тушунча ҳосил қиламиз.
- Фотофосфорлаш механизмини ўрганамиз.
- Фотосинтезнинг ёруғликда борадиган
- жараёнларини тушунтирамиз.

Фикрлаш даражаси: билиш, тушуниш, қўллаш

1-топширик

Расм нима хақида эканлигини тушунтириб беринг

Дескриптор: Расмдаги босқични топади ва тушунтириб беради.

2-топширик. Қисқача фотофосфорлаш механизмини чизиб беринг.

Дескриптор: Фотофосфорлаш механизмини чизади.

3-топширик. Қайси қаторда фотосинтезнинг ёруғлик босқичида борадиган жараёнлар тўғри кўрсатилган?

А) фотолиз, синтез АДФ

Б) синтез АТФ, НАДФ*Н₂, кислороднинг ҳосил бўлиши

В) СО₂ ҳосил бўлиши, синтез АТФ

Дескриптор:

- Фотосинтезнинг ёруғлик босқичида борадиган жараёнларитўғри берилган қаторни аниқлайди.

Биология

11-синф (табiiй-математик йўналиш)

8 бўлим «Хужайра биологияси»

Дарс мавзуси: «Хужайранинг асосий органоидларини аниқлаш»

Таълимий мақсад: 11.4.2.1-Микрофотография ердамида хужайранинг асосий органоидларини аниқлаш ва изох бериш

Баҳолаш мезонлари:

- Хужайранинг асосий органидларини аниқлаймиз;
- Уларнинг тузилишига изоҳ берамиз.

Фикрлаш даражаси: билиш, тушуниш, қўллаш

1-топширик

Микрофотография орқали хужайра органоидларини аниқлаб, тузилишига изоҳ беринг.

Дескриптор:

- Хужайра органоидларини тўғри аниқлайди.
- Хужайра органоидларига изоҳ беради.

Биология

11 синф (ижтимоий-гуманитар йўналиш)

2-бўлим «Озиқланиш»

Дарс мавзуси: «Хлоропластнинг структурали компонентлари ва уларнинг функцияси»

Таълимий мақсад: 11.1.2.1-Хлоропластнинг тузилиши ва функцияси орасидаги боғланишни хосил қилиш

Баҳолаш мезонлари:

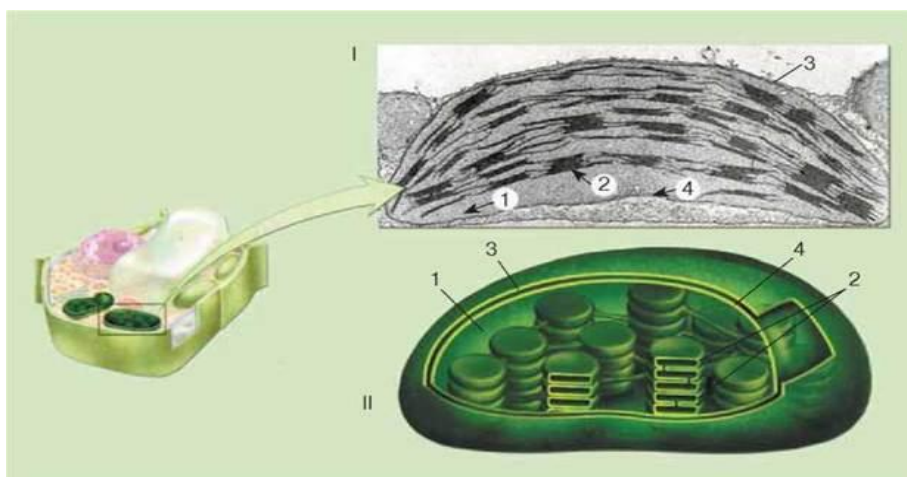
- хлоропластнинг тузилиши ва бажарадиган функциясини биламиз;

- хлоропластнинг структураси ва функцияси орасида боғланиш ххосил қиламиз.

Фикрлаш даражаси: билиш, тушуниш

1 топширик

- Қуйидаги расмда қайси органоид тасвирланган? Компонентларини аниқланг.

Дескриптор:

- расмдаги органоид номини топади;
- органойддаги компонентларни аниқлайди.

2 топширик

- Жадвални тўлдилинг.

Хлоропласт компонентлари	функцияси
Ташқи мембрана	
Ички мембрана	
Строма	
Грана тилакоидлари	

Дескриптор:

- Хлоропласт компонентларининг тузилишига қараб функциясини топади.

Биология

11 синф (ижтимоий-гуманитар йўналиш)

5-бўлим «Кўпайиш»

Дарс мавзуси «Гаметогенез»

Таълимий мақсад: 11.2.1.1-Одам гаметогенезини урганиш

Баҳолаш мезонлари:

- Гаметогенез ҳақида тушунча ҳосил қилади.
- Одам гаметогенез босқичларини ўрганади.

Фикрлаш даражаси: билиш, тушуниш

1-топширик

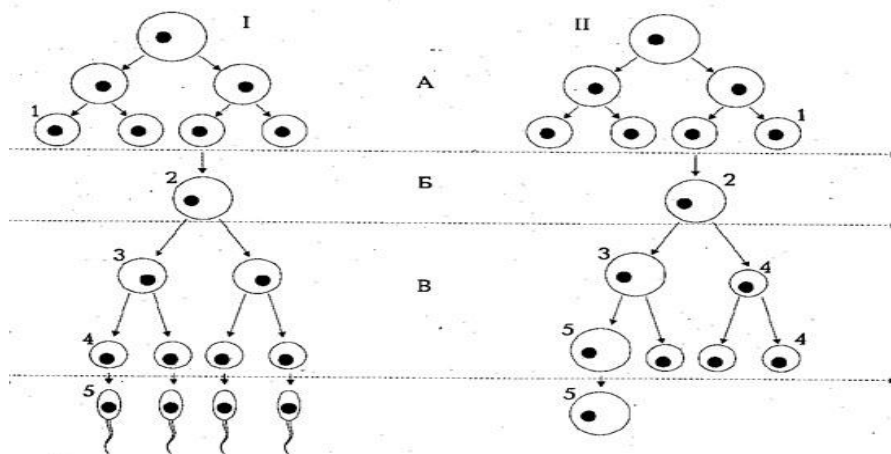
Гапни тугалланг.

Гаметогенез бу-

Дескриптор: Гаметогенез ҳақида тушунча ёзади.

2-топширик

Одам гаметогенез босқичларига изоҳ беринг

Дескриптор:

- берилган расмдаги I ва II рақам билан берилган одамнинг қайси давр ривожланишини топади;
- жинсий гаметаларнинг ривожланиш босқичларини топади;
- ҳар бир босқичларига изоҳ беради.

Хулоса

Ўқувчиларни баҳолаш тизими нафақат уларнинг ютуғини ўлчаш, балки таълим сифатини ошириш учун ҳам самарали восита ҳисобланади. Шунинг учун баҳолаш тизими деганда фақат белгиларни белгилашда қўлланиладиган шкала эмас, балки энг аввало, таълим жараёнининг тўлиқ иштирокчилари сифатида ўқитувчи ва ўқувчиларнинг диагностик ва ривожлантирувчи фаолиятини амалга ошириш механизми тушунилади [24]

Кўрсатмалардаги "Қолиплаштирувчи баҳолашнинг хусусиятлари ва тамойиллари" бўлимида, "Умумий ўрта таълим ўқув фанлари бўйича қолиплаштирувчи баҳолаш учун вазифалар тўплами" бўлимида асосий тамойиллар, вазифалар қолиплаштирувчи баҳолаш турлари, мулоҳаза намуналари келтирилган."Умумий ўрта мактаб фанлари бўйича ўқувчиларнинг ўқув ютуқларини қолиплаштирувчи баҳолаш учун топшириқлар" бўлимида қолиплаштирувчи топшириқларнинг намуналари қуйидаги мавзуларда келтирилган:

"Ўзбек тили", "Ўзбек адабиёти", Алгебра", "Геометрия", "Информатика", "Физика", "Кимё", "Биология", "География", "Қозоғистон тарихи", "Жаҳон тарихи" ва "Ҳуқуқ асослари".

Ушбу тўплам 10-11-синфлар ўқув дастури талабларига мувофиқ ишлаб чиқилган бўлиб, ҳар бир фан бўйича тавсия этилган қолиптирувчи баҳолаш намуналари ўқув жараёнида мезонларга асосланган баҳолашни амалга ошириш воситаси ҳисобланади.

Ушбу услубий мажмуа турли фан йўналишлари бўйича фаолият кўрсатаётган ўқитувчилар учун ўқувчиларнинг ўқув ютуқларини мослашувчан мезонлар асосида баҳолаш, шунингдек уларнинг индивидуал ривожланишини ҳисобга олиш учун зарур бўлган дескрипторларни осонгина аниқлашга имкон беради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Қозоғистон Республикаси таълим ва фан вазирининг "Таълимнинг барча тизимида мажбурий давлат стандартларини тасдиқлаш тўғрисида". 31 Октябрь 2018 йил № 604 буйруғи

2. Қозоғистон Республикаси таълим ва фан вазири 8 ноябрь 2012 № 500 "Қозоғистон Республикаси бошланғич, асосий ва умумий ўрта таълимнинг намунавий ўқув дастурларини тасдиқлаш тўғрисида". 8 ноябрь 2012 № 500 буйруғи

3. Қозоғистон Республикаси таълим ва фан вазири "Қозоғистон Республикаси таълим ва фан вазири қарори ўзгартиш ва кўшимчалар киритиш ҳақида 8 ноябрь №441 буйруғи 2012 № 500 "Қозоғистон Республикаси бошланғич, асосий ўрта, умумий ўрта таълим стандарти ўқув дастурларини тасдиқлаш тўғрисида".

4. Қозоғистон Республикаси таълим ва фан вазири "Ўқувчиларнинг ўқув жараёнини, оралиқ ва якуний аттестациясини жорий мониторингини ўтказишнинг намунавий қоидаларини тасдиқлаш тўғрисида". 18 март, 2008 йил № 125 буйруғи

5. Қозоғистон Республикаси таълим ва фан вазири "Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 2013-йил 3-апрелдаги буйруғига ўзгартиш ва кўшимчалар киритиш тўғрисида" 25-октябрь 2017 йил №545 буйруқ

Қозоғистон Республикаси таълим ва фан вазири "Умумтаълим фанлари бўйича намунавий ўқув дастурларини, умумтаълим ташкилотлари учун танлов дарсларини тасдиқлаш тўғрисида". 3-апрель 2013 йил №115 буйруқ

6. Қозоғистон Республикаси таълим ва фан вазири "Қозоғистон Республикаси таълим ва фан вазирининг айрим буйруқларига ўзгартириш ва кўшимчалар киритиш ҳақида" 26 июль 2019 йил № 334 буйруғи

7. Асқаров М. А. Тренингда мезоний баҳолаш тизими ҳақида (мактабда ўқитувчиларнинг амалиётдаги тажрибаларини кузатишлардан) // ёш олим. - 2014. - №20.1. - П. 34-36. - УРЛ Елестонис манба: <https://молуч.ру/архиве/79/14071/>

8. Форматив баҳо сифатининг муҳим жиҳати сифатида [хтп://зкоипк.кз/кз/2016смарт1/2471-сонф.хтмл](http://зкоипк.кз/кз/2016смарт1/2471-сонф.хтмл).

9. "Таълимнинг янгиланган мазмуни доирасида шакллантирувчи баҳолашни ташкил этиш ва ўтказиш". Электронресурс: [хтп://орлеуастана.кз/кз/2017/09/тренинг-организация-и-проведение-формативного-оценивания-в-рамках-обновленного-содержания-образования/](http://орлеуастана.кз/кз/2017/09/тренинг-организация-и-проведение-формативного-оценивания-в-рамках-обновленного-содержания-образования/)

10. Шакллантирувчи баҳолаш: ўқув-услубий қўлланма / Е. Н. Кочаева. - Остона: АЕО "Назарбаев Интеллектуал мактабларда" Педагогик маҳорат маркази, 2014 маркази (7бет).

Илова

“Қозоғистон Республикаси таълим ва фан вазирининг ўзгартириш киритиш ҳақида “Ўқувчиларнинг илмий иш фаолиятини жорий мониторингини, оралик ва якуний аттестациясини ўтказиш бўйича намунавий қоидаларни тасдиқлаш тўғрисида» 18 март 2008 й №125 буйруқ” Қозоғистон Республикаси Таълим ва фан вазирининг 2017-йил биюндаги № 265-сонли буйруғи. Қозоғистон Республикаси Адлия вазирлигида 2017 йил 16 июнда 15233-сон билан рўйхатга

Бошланғич, асосий ва умумий ўрта таълимнинг дастурларини амалга оширувчи таълим ташкилотларида ўқувчиларнинг академик кўрсаткичлари, оралик ва якуний аттестациясини жорий мониторингини ўтказиш бўйича намунавий қоидалар

Боб 1. Умумий қоидалар

9) қолиплаштирувчи баҳолаш – кундалик синф иши давомида ўтказиладиган баҳолаш тури ўқувчиларнинг ҳозирги тараққиёт даражаси бўлиб, ўқиш давомида ўқувчи ва ўқитувчи ўртасидаги оператив муносабатларни таъминлайди ва таълим жараёнини такомиллаштиришга имкон беради.

Боб 3. умумий ўрта таълимнинг янгиланган мазмуни бўйича талабаларнинг бориши мониторингини жорий ўтказиш тартиби

12. Ўқувчиларнинг илмий ютуқларини баҳолаш шакллантирувчи ва хулосаловчи баҳолаш шаклида амалга оширилади.

13. Қолиплаштирувчи баҳолаш талабаларнинг аниқ ўқув мақсадларига эришишларини кузатиш ва ҳар бир талаба билан табақалаштирилган ва индивидуал ишларни янада кучайтириш учун амалга оширилади.

17. Топшириқларни шакллантирувчи ва сумматив баҳолашни ўқитувчиларнинг ўзлари тайёрлайдилар.

24. Қолиплаштирувчи ва сумматив баҳолаш натижалари тўғрисидаги маълумотлар қоғоз ёки электрон шаклда ўқувчилар, ота-оналар ёки боланинг қонуний вакилларига тақдим этилади.

Чорак ва ўқув йили учун баҳолар тайинлашда қолиплаштирувчи баҳолаш натижалари ҳисобга олинмайди.

Мундарижа

КИРИШ.....	2
1. Қолиплаштирувчи баҳолашнинг тамойиллари.....	4
2. Билим олувчиларнинг ўқув ютуқларини қолиплаштирувчи баҳолаш учун топшириқларни тайёрлаш бўйича тавсиялар.....	8
3. Юқори синфларнинг ўқув фанлари бўйича билим олувчиларнинг ўқув жараёнидаги ютуқларини қолиплаштирувчи баҳолаш учун топшириқлар	9
Хулоса.....	142
Фойдаланилган адабиётлар рўйхати.....	143
Илова.....	144

**МАҶМЎАИ СУПОРИШҶО ОИДИ БАҲОГУЗОРИ ФОРМАТИВӢ БАРОИ
МАКТАБҶОИ МИЁНАИ ТАҲСИЛОТИ УМУМӢ**

МУҚАДДИМА

Мазмуни навшудаи таълим дар системаи таҳсилоти миёнаи умумӣ арзишҳо, ҳадафҳо ва вазифаҳо, аз ҷумла табиати муосир ва тағирот дар рушди ҷомеаи муайян мекунад.

Талаботи аввалин ва муҳим барои ҷунин шахс - эҷодкорӣ, фаъолият, масъулият, дониши амиқ ва саводи касбӣ мебошанд. Барои татбиқи ин талабот, дар самти баҳо додан ба дониши хонандагон қомилан бо равиҳои нав кор кардан лозим аст. Ягона роҳи ҳалли ин талабот ҷорӣ намудани системаи критериялӣ барои муайян кардани савияи дониши хонандагон мебошад.

Системаи арзёбии меъёрӣ ба ҳамаи кӯдакон имкон медиҳад, ки дар фаъолияти омӯзиш фаъолона ширкат варзанд. Дар давоми дарс хонандагон ба раванди эҷодӣ, қори дастаҷамъӣ ҷалб карда шуданд. Ҳар як дарс як муқолаи ҷолиб, мувоҳида мебошад. Хонандагон бо муаллим кор карда, меъёрҳои арзёбии ҳама гуна асарҳоро таҳия мекунанд. Ҳамаи ин таъсири мусбӣ таълимро ба вучуд меорад.

Арзёбии формативӣ як ҷузъи ҷудонашавандаи раванди таълим мебошад, ки сатҳи малака ва дониши хонандагонро инъикос менамояд, мушкилоти омӯзишро муайян мекунад, барои ноил шудан ба ҳадафҳои таълим дар барномаи таълимӣ кӯмак мерасонад.

Чизи аз ҳама муҳим дар системаи баҳодихӣ критериялӣ ҳуди раванди таълим мебошад, ки хонандаг худбаҳогузори меомӯзад, афзалиятҳо ва нуқсонҳои дониши худро мебинад ва мефаҳмад, ки чӣ гуна бояд минбаъд рушд ёбад, яъне баҳо медиҳад, ки хонанда дар ин система чӣ гуна кор ва фикр мекунад.

Системаҳои арзёбии критериялӣ якҷанд манфиатҳо доранд. Онҳо:

- рақобатпазир, таҳсилкарда, тафаккури муосир
- инкишофёфтаи мантиқӣ, қобилияти озод фикр карданро ташаккул медиҳад;
- минбаъд сатҳи дониш, тафаккур тавассути қори инфиродӣ ба сӯи рушд мекунад;
- сифати таҳсилоти хонандагонро беҳтар менамояд;
- роҳи ягонаи арзёбие, ки шахсияти хонандаро ба мавқеи фаъол равона месозад;
- шахсро ба масъулиятнокӣ, соҳиб шудан ба натиҷаҳои мусбӣ, роҳнамоӣ расонидан, ин системаи арзёбии эҷодӣ аст.

Умуман, арзёбии меъёрӣ баҳогузори дастовардҳои таълимии хонандагон мутобиқи ҳадафҳои таълимӣ дар асоси меъёрҳои возеҳ муайяншуда, ки бо ҳам мувофиқа шудаанд, барои хонанда, волидон ва муаллимон фаҳмо мебошанд.

Аз ҷумла, баҳогузори формативӣ ҷузъи ҷудонашавандаи раванди омӯзиши ҳаррӯза буда, рушди малақаҳои донишҷӯён ва сатҳи азхудкунии донишро инъикос менамояд, барои муайян кардани мушкилоти таълим ва пешрафт дар азхудкунии дониш мусоидат мекунад. Ин навъи баҳодихӣ байни донишҷӯён ва муаллимон алоқаи бозгаштро фароҳам меорад ва ба онҳо имкон медиҳад, ки раванди таълимро бидуни баҳогузори ё баҳодихӣ беҳтар кунанд.

Барои ташкили самарабахши таълим ва омӯзиш мунтазам, муайян кардани сатҳи ҳозираи пешрафт ва омӯзиши ҳар як хонанда муҳим аст. Ин дар вақти арзёбии формативӣ анҷом дода мешавад. Аз ин рӯ, маҷмӯи додашудаи супоришҳои арзёбии формативӣ аз рӯи фанҳо дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ воситаи зарурӣ барои омӯзгор барои ташкили самарабахши фаъолияти таълимӣ мебошад.

Бояд қайд кард, ки мундариҷаи китоби дарсӣ ва ҳуди китоби дарсӣ барои омӯзгор истифодаи дигар манбаъҳо ва маводи таълимӣ дар дарс маҳдудият нест. Ҳар як муаллим метавонад дарси худро барои ҳамаи хонандагон ҷолиб ва муфид гузаронад. Дар заминаи нав кардани мундариҷаи таълим аз ҷониби муаллимон оид ба сифати таълим маҳдудият вучуд надорад. Муаллим бояд дар омодагии дарсҳо эҷодкор бошад, шавқи хонандагонро ба омӯзиш бармеангезад ва афзоиш диҳад, талабот ва хусусиятҳои синну соли хонандагонро ба назар гирад.

Дастур барои кормандони омӯзгорӣ ва хонандагон, волидон ва дигар ҷонибҳои манфиатдор пешбинӣ шудааст. Он инчунин метавонад хангоми гузаронидани корҳои фаҳмондадиҳӣ бо волидон ҳамчун манбаи иловагӣ истифода шавад.

1. ХУСУСИЯТҲО ВА ПРИНСИПҲОИ ФОРМАТИВӢ

Арзёбии формативии омӯзиш бо мақсади ба даст овардани маълумот дар бораи рушди малакаи хонандагон ва сатҳи азхудкунии донишҳо, такмил додани раванди таълим, иртибот бо хонандагон ва ҳавасмандгардонии хонандагон гузаронида мешавад.

Ҳадафи асосии арзёбии формативӣ ин назорат кардани омӯзиш барои таъмини алокаи доимӣ аз донишомӯзон, усули беҳтар кардани таълим мебошад. Арзёбии формативӣ барои муайян кардани ҷиҳатҳои сусти ва сусти хонандагон ва рушди сусти онҳо истифода мешавад.

Вазифаҳои арзёбии формативӣ:

- муайян кардани меъёрҳои арзёбӣ, пешниҳод ба хонандагон;
- муайян кардани сатҳи дастовардҳои хонандагон;
- алокаи тарафайни сифатнок;
- ба хонандагон барои омӯзиш тавсияҳо диҳад;
- аксуламали самаранок, ки ба рушди хонандагон нигаронида шудааст.

Вазифаҳои арзёбии формативӣ:

- таъсиси системаи арзишҳо дар амал, ташаккул ва тасдиқ;
- ҳавасмандкунӣ - ба даст овардани натиҷаи пешбинишуда аз тарафи хонанда, фароҳам овардани шароити мусоид барои пешрафти самаранок [9]

Принсипҳои асосии арзёбии формативӣ:

- Асли
- Муносибати байни таълим ва арзёбӣ
- Дурустӣ
- Давомнокӣ
- Самти рушд

Ҳангоми банақшагирии дарс, муаллим бояд илова ба барнома ва барномаи таълимӣ, вазифаҳои арзёбии ташаккулёфтаи қаблан омодашударо истифода барад. Дар ҳар як марҳилаи дарси ҳаррӯза арзёбии формативӣ мегузаронад. Ҳангоми омода кардани вазифаҳо зарур аст, ки рушди малакаҳо бо дарназардошти қобилият ва хусусиятҳои инфиродии хонандагон ба назар гирифта шавад.

Барномаҳои таҷдидшуда натиҷаҳои омӯзишӣ доранд, ки ба натиҷаи пешбинишуда тамаркуз мекунанд ва ҳангоми таҳияи вазифаҳои арзёбии формативӣ муҳим аст, ки пеш аз ҳама ҳадафҳо ба даст оварда шаванд.

Барои ташкили баҳодиҳии формативӣ, бояд меъёрҳои дар таксономияи Блум асосёфта дар асоси ҳадафҳои омӯзиш, мувофиқи сатҳи малакаҳои тафаккурро эҷод кард.

Меъёрҳои арзёбӣ барои баҳодиҳии дастовардҳои хонандагон асос мебошанд.

Дескрипторҳо барои назорати иҷроӣ супоришҳо сохта мешаванд.

Дескриптор тавсифест, ки қадамҳои мушаххаси иҷроӣ вазифаҳоро нишон медиҳад.

Дар марҳилаҳои гуногуни баҳогузориҳои формативӣ дар давоми дарс супоришҳои дода мешаванд, ки мутобиқи ҳадафҳои таълим таҳия шудаанд.

Намудҳои супоришҳои кушода ва пӯшида мавҷуданд.

Якчанд намуди супоришҳои пӯшида мавҷуданд: як ҷавобро интиҳоб кунед, якчанд ҷавоби дуруст доред, мукотибаро муайян кунед, хувиятро муайян кунед.

Супоришҳои кушод ҷавобҳои кӯтоҳ, ҷавобҳои пурра ва навиштани иншо мебошанд.

Барои татбиқи арзёбии формативӣ бояд усулҳои фаъоли омӯзиш истифода шаванд.

Усулҳои арзёбӣ метавонанд дар қори инфиродӣ, ҷуфтӣ ва гурӯҳии хонандагон истифода шаванд. Ҳангоми баҳогузориҳои вазифаҳои инфиродӣ ба қобилият ва имкониятҳои инфиродии хонанда тавачҷӯх зоҳир қардан муҳим аст. Ҳангоми қор ба таври инфиродӣ:

Беҳтар аст, ки ба онҳо шароити худбаҳодиҳӣ диҳед ва ҳавасманд кунед.

Бояд ба хонандагон имкон дод, ки дар мавзӯи мустақилона ҷустуҷӯ кунанд, ки барои он вазифаҳои дар асоси тадқиқот андешидашударо зарур аст.

Муаллим бояд қодир бошад, ки ба хонандагон фикру мулоҳизаҳои самарабахш пешниҳод кунанд.

Алоқа - ин огоҳ қардани донишҷӯён дар бораи дастовардҳои онҳо. Ба донишҷӯ бояд вақт дода шавад, то ба савол дуруст ҷавоб диҳад. Агар онҳо дуруст ҷавоб дода натавонанд, саволҳои иловагӣ диҳед ва донишҷӯро барои ёфтани ҷавоби дуруст равона кунед. Алоқа аксар вақт ҳавасманд буда, эътимод ва эҳтироми байни муаллим ва хонандаро зиёд мекунад. Муаллим тавассути алоқаи барқароркунӣ он чизро, ки ҳар як хонанда медонад ва намедонад, муайян мекунад ва барои боз ҳам инкишоф додани дониши онҳо қор мекунад.

Намудҳои арзёбии формативӣ бисёранд. Машҳуртарини онҳо инҳоянд:

- Худбаҳодиҳӣ
- Арзёбии ҷуфт
- Арзёбии гурӯҳӣ

Иштирокчиёни худбаҳодиҳанда дар бораи дониши худ маълумот ҷамъ мекунанд, таҳлил мекунанд ва дар бораи сатҳи худ ҳулоса мебароранд. Шартҳои ҳатмии худбаҳодиҳӣ - донишҷӯён бояд пеш аз гузаштани мавзӯи ва қор бояд тамоми меъёрҳои арзёбии қорро донанд.

Худбаҳодиҳии хонандагон ба талаботҳои ҳавасмандгардонӣ ва инчунин ба дастовардҳои ҷавобгӯ аст. хонандагоне, ки ба қори худ баҳо дода метавонанд, метавонанд муайян кунанд, ки то чӣ андоза онҳо ба ҳадафи худ наздиканд ва барои ба даст овардани он бояд чӣ қор кунанд.

Дар қори гурӯҳӣ, муаллим меъёрҳои арзёбӣ ва дескрипторҳоро навишта, дар тахта меовезад. Пас аз иҷрои супориш гурӯҳҳо мувофиқи меъёрҳои якдигарро арзёбӣ мекунанд.

Муаллим шакли назоратро таҳия намуда, онро бо иштирокчиён муҳокима мекунад ва тасдиқ мекунад.

Усули баҳодиҳии формативӣ шарҳи вазифа ва гузоштани ҳадафҳои оддиро дар бар мегирад, ки хонандагон барои иҷрои онҳо меҷӯянд. Дар охири қор хонандагон фикр мекунанд, ки то чӣ андоза онҳо ба ин ҳадафҳо расидаанд.

Алоқа қисми таркибии арзёбии формативӣ мебошад. Тавассути пешниҳоди алоқа дар марҳилаҳои гуногуни дарс ва дар тамоси мустақкам бо хонандагон, омӯзгор метавонад ҳолатҳоро, ки ҳангоми банақшагирии дарси оянда ба назар гирифта мешаванд, пешбинӣ кунад.

Барои алоқаи тарафайни муассир:

Аз муаллим:

- *Сатҳи дониши донишҷӯ чӣ гуна аст?*
- *Барои беҳтар кардани натиҷаи пешбинишуда чӣ бояд кард?*
- *Чӣ гуна ман метавонам ба шумо барои ба даст овардани натиҷаҳои беҳтар кӯмак кунам?*

Аз хонанда:

- *Ман дар кадом марҳила меомӯзам?*
- *Чӣ гуна ман натиҷаҳои хуб ба даст меорам?*
- *Барои ислоҳи камбудихо ман бояд чӣ кор кунам?*

Якчанд намуд фикрҳо мавҷуданд: хаттӣ, графикӣ, шифоҳӣ.

Ҳангоми додани фикру мулоҳизаҳои хаттӣ, шумо метавонед дар зери кори хонанда шарҳҳо ё рӯҳбаландкунӣ нависед.

Фикрҳои шифоҳӣ бояд бо дастгирӣ ва эродҳо ҳамроҳ карда шаванд.

Қадами навбатӣ - аз ҷониби муаллим натиҷаҳои кори хонандагонро таҳлил кардан аст.

Таҳлили баҳодихии формативӣ ба муаллим имкон медиҳад, ки донишҷӯ ба кадом саволҳо ҷавоб додан душвор аст, кадом мавзӯ ё бобро азхуд кардан душвор аст ва сабабҳои онро муайян мекунад.

Барои он ки натиҷаҳои таҳлил мусбат бошанд, муаллим бояд ба далелҳои мушаххас таъя кунад.

Бояд муайян кард, ки чӣ гуна усули таълимро тағйир додан лозим аст, то камбудихо бартараф карда шаванд ва мушкилот ҳал карда шаванд.

Пас аз арзёбии формативӣ, барои ноил шудан ба муваффақият дар баланд бардоштани сифати таълим, аз муаллим хоҳиш карда мешавад, ки ҷузвдонро бо рӯйхати тафтиш ва маҷмӯаи натиҷаҳои таҳлил тақдим кунад.

Омӯзгор бояд дар асоси меъёрҳои баҳодихии дар нақшаи дарс таҳияшуда ва дескрипторҳое, ки мувофиқи он сохта шудаанд, барои пешрафти хонандагон ба сатҳи оянда тавсияҳо пешниҳод кунад.

Арзёбии формативӣ аз он ҷиҳат самарабахш аст, ки ба шумо имкон медиҳад, ки усулҳои таълим ва роҳҳои расидан ба ҳадафҳои худро такмил диҳед. Дар чунин баҳогзорӣ, зарур нест, ки худро бо шахси дигар муқоиса кунед, аз ин рӯ, меъёрҳо барои арзёбии қобилиятҳои шумо ва баррасии роҳҳои расидан ба муваффақият истифода мешаванд.

Муайян кардани сатҳи таҳсилот тавассути меъёрҳои муайян ба баланд бардоштани сифати таълим тавассути гуманизатсияи таълим ва ба назар гирифтани қобилиятҳои фардии хонандагон мусоидат мекунад.

2 ТАВСИЯҶО БАРОИ ТАҶИЯИ ВАЗИФАҶО БАРОИ АРЗЁБИИ ФАВРИИ ДАСТОВАРДҶОИ ХОНАНДАГОН

Ҳангоми баҳодиҳии форматативии дастовардҳои донишҷӯён ба муаллим тавсия дода мешавад, ки ҳангоми иҷрои вазифаҳои тавсияҳои зеринро ба назар гирифта, аз усулҳои фаъоли таълим самаранок истифода баранд:

- истифодаи усулҳои баҳодиҳӣ дар кори инфиродӣ, ҷуфтӣ ва гурӯҳии хонандагон;
- ҳангоми баҳо додан ба қобилият ва имкониятҳои инфиродии хонанда тавачҷӯх кунед;
- хавасмандкунӣ ва имкони хонандагон худидоракунии арзёбӣ.
- ба хонанда имкон диҳед, ки дар доираи мавзӯ мустақилона ҷустуҷӯ кунад;
- бохонандагоналоқаисамарабахшбарқарор карда тавонанд;
- вазифаҳои таҳқиқотӣ бояд баррасӣ карда шаванд;
- ба хонанда бояд вақти дуруст ҷавоб додан ба савол дода шавад;
- агар шумонаметавонед посух диҳед, саволҳо пурсед, хонандагонро ба ҷавоби дуруст додан равона кунед;
- тавассути алоқа, муаллим бояд муайян кунад, кихар якхонандачӣ медонад ва намедонад;
- корҳо дар нигаронидарушди минбаъдаи Хонанда. Дардониш;
- дар кори гурӯҳӣ муаллим меъёрҳои арзёбӣ вадескрипторҳоро омода мекунад;
- пас аз иҷрои супориш, гурӯҳҳои кидигарро аз рӯи меъёрҳои арзёбӣ мекунад;
- худшиносии хонандагон ба талаботҳои ҳавасмандгардонӣ ва инчунин ба дастовардҳои ҷавобгӯ аст;
- маллим барои иҷро намудани вазифаҳои мақсади хонандагонро ҷалб намудан лозим аст;
- муаллим барои расидан ба мақсади худ бояд аз далелҳои истифода барад;
- бояд муайян кард, ки чӣ гуна усули таълимро барои бартараф кардани камбудииҳо ва ҳалли мушкилот татбиқ кардан лозим аст;
- бомақсади баланд бардоштани сифати таълим пас аз баҳодиҳии формативӣ аз муаллимҳои хоҳиш карда мешавад, кирӯйхати назоратии хонандагон, натиҷаҳои таҳлилро ҷамъ оварад.

Маълумоти заруриро барои баҳодиҳии формативӣ аз маълумоти дар боби 6 Дастур оид ба хусусиятҳои ташкили раванди таълим дар муассисаҳои таълимии Ҷумҳурии Қазоқистон барои соли таҳсили 2020-2021 мавҷуд буда гирифтани мумкин аст.

Ғайр аз он, дастурҳои муфассал оид ба баҳодиҳии меъёри дастовардҳои донишҷӯён дар шароити таълими фосилавӣ дар доираи чораҳои карантинӣ ва маҳдудкунанда дар дастурҳои бо фармони Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Қазоқистон аз 13 августи соли 2020 №345 тасдиқшуда оварда шудаанд.

3 СУПОРИШҶО АЗ ФАНҶОИ ТАЪЛИМИИ СИНФҶОИ БОЛОӢ ДОИР БА БАҲОДИӢИ ФОРМАТИВИИ ДАСТОВАРДҶОИ ТАЪЛИМИИ ХОНАНДАГОН

Забони тоҷикӣ

Синфи 10 (Равияи гуманитар-иҷтимоӣ)

Боби 7. Ҷиноят ва қонун.

Мавӯи дарс: “Дарахти ҷиноят насабзад...”

Мақсади хониш: 10.1.6.1. Ба ахбори матни шунида аз рӯи зарурият, ҳаққоният ва ҳаётӣ будани он мувофиқи фикру ақидаи шахсии худ баҳо додан.

Погонаҳои баҳогузорӣ:

- Муаммои матни додасударо муайян мекунад.
- Зарурияти ахбори додасударо мувофиқи фикру ақидаи худ исбот мекунад.

Малакаҳои фикрронии хонандагон: доништан ва баҳо додан.

Супориш. Ҳаққонӣ будани матнро муайян карда, муаммои асосии онро нишон дода, аз рӯи нуқтаи назари худ баҳо дода, фикрҳои танқидии худро бо далелҳо исбот карда баён кунед.

Ҷиноят чист? Ҷиноят кай, дар кадом ҳолат содир мегардад? Барои чӣ то ҳол дарахти ҷиноят месабзад Ба ин гуна саволҳо аз ҳар кӣ ҷавобҳои гуногун мефаҳмед.

Агар калимаи “ҷиноят”-ро маънидод мекарда бошем, ин калима якчанд асрҳо ин ҷониб дар истифода буда синоними калимаҳои “таъқиқкардашуда”, “гуноҳ”, “ба қонун зид”-ро дорад.

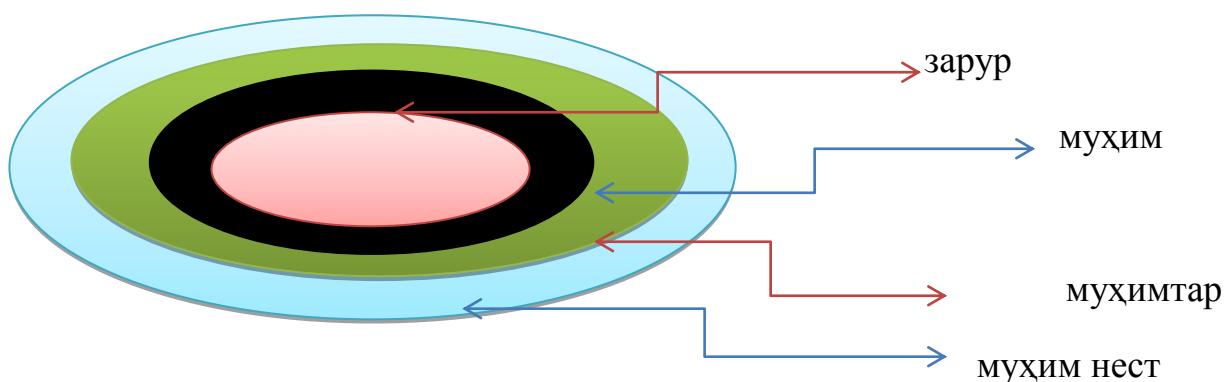
Ҳеҷ як инсон ҷинояткор шуда ба дунё намеояд. Пастию баландии зиндагӣ, ҳалли мушкилиҳо, иродаи суғуст инсонро ба интиҳоби роҳи осон, олами ҷиноят водор мекунад.

Дар замонаи бошиддат тараққиқкардаистодаи ҳозира ба тарбияи фарзанд беэътибор будан, дар охир ба хатоҳои бахшида нашаванда овардана мумкин аст. Савол пайдо мешавад: барои он, ки дар оянда дарахти ҷиноят насабзад чӣ кор кардан лозим аст? Барои ин шавқу ҳаваси ҷавонро ба назар гирифта, фикри онҳоро ба назар гирифтани дастгирӣ кардан, бо баробари ин онҳоро ба ҳоли худ нагузоштан лозим аст.

Дескриптор

Хонандаҳо:

- Аз матн 2 ахбор ва як муамморо муайян мекунад.
- Аз рӯи сурат зарурияти ахбори матнро баҳо медиҳад.

Забони тоҷикӣ

Синфи 10 (Равияи гуманитар- иҷтимоӣ)

Боби 8 “ Маданияти нутқ ва суҳандонӣ.”

Мавзӯи дарс: “Қувваи суҳан”

*Мақсади хониш:*10.3.6.1.Аз воситаҳои гуногун истифода бурда ,бо жанрҳои гуногун навистани матн.

Погонаҳои баҳогузори:

- Аз матн 7 калимаи асосиро муайян карда,матни ривоятӣ менависад.
- Аз як расм истифода бурда,матни тасвирӣ менависад.

Супориши 1

Суҳандон бояд, маънои ҳар як калимаро азхуд карда бошад. Донишманди бузург Кайковус мегӯяд:”Эй писар,бояд, ки мардум суҳандону суҳангӯӣ бувад ва аз бадон суҳан нигоҳ дорад. Аммо ту, эй писар, суҳан рост гӯӣ ва дурӯғгӯӣ мабош ва ҳештан ба рост гуфтан маъруф кун то агар ба зарурат дурӯғе аз ту бишнаванд пазиранд Ва ҳар чӣ гӯӣ ростгӯӣ.

Суҳан,ки бар мардумон намоӣ, нақӯтарин намоӣ,ки мақбул бувад. Мардуион дараҷаи ту бишносанд,ки бузургону хирадмандонро ба сузан бидонанд,на суҳанро ба мардум.

Ҳар суҳан, ки бигӯянд, бишунав, лекин ба кор бастан машитоб... Ва сардсуҳан мабош, ки суҳани сард чун тухмест, ки аз вай душмани рӯяд... Ва ҳарчанд поку порсо бошӣ ҳештанситой мабош...ВА бикӯш то сутудаи (лоқи таъриф) мардумон бошӣ, на сутудаи ҳеш.

Дескриптор

Хонанда:

- Аз матни додашуда 7 калимаи асосиро муайян мекунад;
- Бо воситаи калимаҳои асосӣ матни ривоятӣ менависад;

Супориши 2

Ба яке аз суратҳои додашуда сарлавҳа гузошта матн нависед, ки ба мазмуни дарси имрӯза мувофиқ бошад.

Дескриптор

Хонанда:

- Аз як сурат истифода бурда матни тасвирӣ менависад.
- Ба матни навиштааш сарлавҳа мегузорад.
- Матни навистааш ба мавзӯи имрӯза мувофиқ.

Забони тоҷикӣ

Синфи 11 (Равияи гуманитар- иҷтимоӣ)

Боби 5 “Сулҳу ваҳдат ва иқтисоди оламишумул”

Мавзӯи дарс: Сулҳу ваҳдат неъматҳои олии

Мақсади дарс: 11.2.4 Бо услубҳои гуногун офаридани матн (аннотатсия, (шарҳи кӯтоҳ) тезис, репортаж, баромади оммавӣ).

Погонаҳои баҳогузори:

- Ахбори асосии шеърро мефаҳмад.
- Аннотатсияи матнро меофарад.

Малакаҳои фикрронии хонандагон: Фаҳмидан ва истифода бурдан

Супориш

Мо толиби сулҳем

Мо мардumi ин кишвар дар авчу барорем,

Як зарра ҳам аз душмани худ тарс надорем.

Лекин ҳама чун як дилу қон сулҳшиорем,

Мо зидди хазонему тарафдори баҳорем.

Моро Ватану модару қонона азиз аст,

Меҳри дилу ободии ҳар хона азиз аст.

Осудагию корми далерона азиз аст,

Ҳар як қадами худ ба ҳамин азм гузорем.

Сулҳ аст чунон қалъаи пурқудрати маҳкам,

Маҳкам бикунад боз варо халқ дамодам.

Ҳар кас, ки бихоҳад шарафи одаму олам,

Ў ҳамраҳи мо бошаду ҳамфикру қарорем.

То ҳифз намоем ҳама пиру ҷавонро,

То дур кунем аз ҳама ҷо офати қонро

Хунмаст қанобони ҷаҳонсӯзи ҷаҳонро

Бо тантана бар суди адолат бисупорем.

1. Матн ба ҳиссиёти шумо чӣ гуна таъсир расонд. Барои чӣ
2. Мазмуни матнро аз худ кунед, 3 то савол тартиб диҳед.
3. Аннотатсияи матнро нависед.

Дескриптор

Хонанда:

- Таъсири шеърро баён мекунад;
- Мувофиқи мазмуни матн 3то савол тартиб медиҳад;
- Аннотатсия менависад;

Забони тоҷикӣ.

Синфи 11 (Равияи гуманитар- иҷтимоӣ)

Боби 6 “ Муҳофизати арзишҳои таърихии миллат ”

Мавзӯи дарс: Арзишҳои милли- боигарии мо

*Мақсади дарс:*11.2.7. Аз манбаъҳои гуногун муайян кардани ахбори асосӣ, баёни хулосаи худ.

Погонаҳои баҳогузори:

- Аз матн ахбори асосиро гирифта,давом медиҳад;
- Дар охири матн далел оварда хулоса мебарорад;

Малакаҳои фикрронӣ: доништан ва хулосабарорӣ.

Супориш

1. Аз матн 5 калимаи асосиро муайян мекунад.
2. Бо усули “Кластер” арзишҳои миллиамонро ҷамъбаст мекунад.

Эҷодиёти халқ

Ҳар як халқ хусусиятҳои хоси миллии худ, анъана ва маросимҳо, урфу одатҳои қадимии худро дорад. Дар давоми асрҳо офарида шуда, бо тафаккур ва эҳоди халқ сайқал ёфта ин гуна анъанаҳо дар асл нишонаҳои менталитет ва қиёфаи миллии ҳар як миллат мебошад.

Таърихи пайдошавии миллати тоҷик чӣ қадар қадимӣ бошад, урфу одатҳои миллии ва маросимҳои миллии он ҳам ҳамон қадар решшаҳои қадимӣ дорад.

Дескриптор Хонанда:

- Бо 5 калимаи асосии матн ахборро давом медиҳад;
- Бо усули “Кластер” арзишҳои миллимонро 2 далел оварда ҷамъбаст мекунад.

Забони тоҷикӣ

Синфи 11 (Равияи математикаи табиӣ)

Боби 4. “Театр ва киноматографияи замонавӣ.”

Мавзӯи дарс: Санъати кино дар Қазоқистон

Мақсади дарс: 11.1.5 Ба материали додашуда баҳои танқидӣ медиҳад;

Тартиби интервю гирифтаниро меомӯзад: Малакаҳои фикрронии хонандагон

Супориши 1

Матнро хонед, нуқтаи назари танқидии худро баён кунед. Ба фикри муаллиф розиед? Чӣ хел маълумотҳои иловагӣ дода метавонед?

Санъати ҳар як халқ бо миллати он зиндааст. Агар мо мусиқа, театр, санъати меъморӣ ва адабиётро дохил карда бошем, онҳо бо халқ зинаҳои зиёди таърихро бо халқ тай кардаанд. Яке аз намудҳои санъати қадима ин мусиқа мебошад.

Имрӯзҳо санъати мусиқа аз ҷиҳати жанр ва мавзӯ тараққӣ кардааст.

Кинои қазоқ дар солҳои 30-юми асри XX пайдо шудааст. Кинои аввалин бо номи “Аманкелдӣ” монда шудааст. Филмро Беймбет Майлин ва Ғабит Мусрепов навиштаанд. Дар киноҳои вақтҳои охир мондашуда санъатҳои миллӣ, ҷиҳатҳои хоси он мукамал тасвир ёфтааст.

Санъати миллӣ-ин нишонаи инкишофи маънавии тамоми аҳоли мебошад. Барои ҳамин ҳам дар зинаҳои таърих бо шаклҳои гуногун наудор мегардад.

Дескриптор

Хонанда:

-Ба материали додасуда аз назари танқидӣ баҳо медиҳад.

-Як маълумоти иловагӣ менависад.

Супориши 2

Вазифаи зеринро иҷро кунед:

Дар бораи кинои замонавии имрӯза ба қоидаҳои интервю гирифтани роия карда аз муаллимони мактабатон барои интервю гирифтани саволҳои тартиб диҳед. Барои ин тасвирҳои поёниро ҳамчун асос истифода баред.

Дескриптор

Хонанда:

- Ба қоидаҳои интервю гирифтани роия мекунад.
- 10 савол тартиб медиҳад.
- Аз тасвирҳои додашуда истифода мебарад.

Забони тоҷикӣ

Синфи 11 (Равияи математикаи табиӣ)

Боби 2. “Табиатро ҳифз намоед”

Мавзӯи дарс: Иқлим ва табиат

Мақсади дарс: 11.3.4 Аз матнҳои бо услубҳои гуногун навишташуда муамморо таҳлил ва муҳокима намуда, эссеи аргументӣ навишед.

Погонаҳои баҳогузори:

- Муаммои асосии матнро муҳокима мекунад;
- Бо саволҳои кушода муамморо таҳлил мекунад;

Малакаҳои фикрронии хонандагон: доништан ва истифода бурдан.

Супориш

Бо матни додашуда шинос шавед ва ба доир ба мавзӯи “Табиатро ҳифз намоед” эссеи аргументӣ нависед.

Табиат ва инсонро як ҳиссаи пурра меҳисобанд. Инсон табиатро нобуд карда худро низ маҳв мекунад. Барои ҳамин ҳам мо бояд ба тозагии гирду атрофи худ боэътибор бошем.

Инсон офаранда, асранда ва баробари ин барбодкунанда низ мебошад.

Табиат ҳама чизи барои ҳаёти мо зарурро офаридааст: ҳаво, ки мо нафас мегирем, офтобро, ки даро равшанин он зиндагӣ мекунем, заминро, ки мо бо поямон зер карда мегардем. Табиат барои инсоният чун модари ғамхор ба ҳама чизро қурбон кардан тайёр. Аммо афсус, ки инсон аз ҳамаи ин неъматҳо истифода бурда, ҳар доим ҳам нисбат ба табиат боадолатона муносибат намекунад.

Таҷрибаҳои ҳаёт ҳаминро нишон дод, ки агар қалби мо тоза набошад, экологияи табиат вучуд дошта наметавонад. Дар ҳақиқат ҳаракат ва ният тоза бошад, гирду атроф тозаю озода мешавад.

Саволҳо:

1. Экология чист?
2. Экологияи қалб гуфта чиро мефаҳмед?
3. Мазмуни матн ба шумо чӣ гуна таассурот гузошт ?

Дескриптор

Хонанда:

- Мазмуни матнро фаҳмида, муамморо муҳокима мекунад.
- Бо воситаи саволҳо муаммои гузоштаро таҳлил мекунад.
- Дар мавзӯи “ Табиатро ҳифз намоед” эссеи аргументии хурде нависед.

Адабиёти тоҷик

Синфи 10 (Равияи иҷтимоӣ-гуманитарӣ)

Фасли 1 “Ҳаҷву мутоиба”

Мавзӯи дарс: “Ҳаёт ва эҷодиёти Абдурраҳмони Мушфиқӣ”

Мақсади таълим: 10.1.3- мустақилона интихоб намудани матн, ифоданок хондан, овардани баъзе далелҳо, муносибат ба рафтори муаллиф.

Комёбиҳои критериявӣ:

- бо воситаи мавзӯ хусусиятҳои хоси ҳаёти А.Мушфиқро аниқ мекунад;
- ба воқеаҳои ҳаёти А.Мушфиқ баҳо медиҳад ва бо замони ҳозира муқоиса мекунад;

Дараҷаи қобилияти фикрронӣ: таҳлил ва муқоиса кардан.

Маълумоти додашударо бо диққат хонед ва супоришҳоро иҷро намоед.

Ҳаёт ва эҷодиёти Абдурраҳмони Мушфиқӣ.(1525-1588)

Мавлоно Абдурраҳмони Мушфиқӣ, ки бо номи Мулло Мушфиқӣ низ дар байни мардум машҳур аст, аз шоирони бузурги халқи тоҷик буда, махсусан дар инкишофу тақомули ғазал, ҳазвӣ мутобиқа ва ҳазл мақоми хосе дорад. Ӯ дар шаҳри Бухоро соли 947 ҳиҷрӣ (1525 мелодӣ) дар оилаи камбағале таваллуд ёфтааст.

Ватани аслии Мушфиқӣ Марв буда, падару бобояш баъдтар ба Бухоромада, муқимӣ мешаванд. Аз ин рӯ, Абдурраҳмон дар бисёр мавридҳо аз Марвбудани худро ба хотир овардааст. Падари шоир аз мардуми миёнаҳои шаҳр буда барои тарбияи фарзанд кӯшиши зиёде кардааст. Вале, мутаассифона, ӯ хеле барвақт вафот мекунад. Муддате нагузашта модари Абдурраҳмон Мушфиқӣ ҳам аз олам ҷашм мепӯшад ва Абдурраҳмон Мушфиқӣ дар хурдсолӣ бепарастор мемонад:

- Бо падар хурсанд будам, бевафой кард умр,
- Меҳр бар модар ниҳодам, ёфт модар ҳам вафот.

Сипас ба ҳунарманде дастёр шуда хизмат мекунад ва бо кӯмаки ин ҳунарманди бухороӣ дар мактаб хонда, маълумоти ибтидоӣ мегирад. Баъдан дар мадрасаҳо таҳсил илм карда, дар баробари сарфу наҳви арабӣ ва фикҳ илмҳои таъриху фалсафа, ҳайату ҳикмат ва ҳисобу рамадро низ фаро мегирад ва мадрасаро бомуваффақият хатм карда, боз адабиёту мусиқиро меомӯзад. Дар мадраса Мушфиқӣ бо лавандони Бухоро, ки гурӯҳи ҷавонони олуфтаи маишатпараст буданд, ошно шуда, як қисми вақти холигии худро дар сӯҳбату анҷуманҳои ин гурӯҳ мегузаронад. Ҳангоми таҳсил дар мадраса Мушфиқӣ ба машқи шеърӣ машғул шуда, дере нагузашта чун шоири ҷавонӣ ҳазвнавис шӯҳрат меёбад ва соли 965 ҳиҷрӣ (1571 мелодӣ) маснавии "Гулзори Ирам"-ро навишт, ки аз 1140 байт иборат буда, ба 24 боб тақсим мешуд ва оҳанги сӯфиёна дошт. Мушфиқӣ то соли 972 ҳиҷрӣ (1564 мелодӣ) дар Бухоро зиста, сипас ба Самарқанд меояд ва қариб сздаҳ сол дар ин ҷо ҳаёт ба сар мебарад.

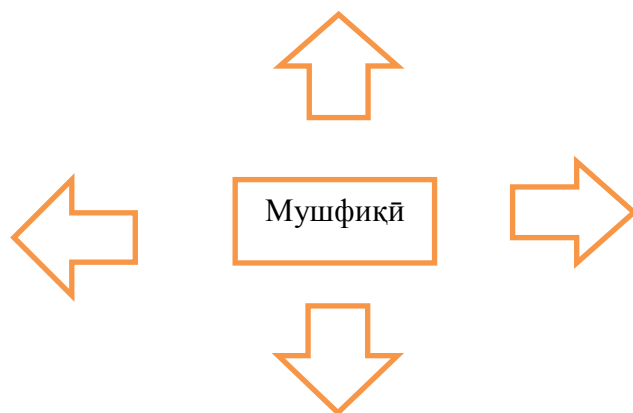
Дар Самарқанд Мушфиқӣ ба дарбори ҳокими ин вилоят Султон Саид китобдор шуда хизмат мекунад ва бар замми чанд қасида ӯ девони якуми ғазалиёти худро, ки соли 973 ҳиҷрӣ (1565 мелодӣ) эҷод кардааст ва он 2020 байтро доро буд, ба Султон Саидмебахшад. Аммо даромади вазифаи китобдорӣ ва бахшишҳои ночизи ҳоким наметавонад эҳтиёҷоти шоирро қонеъ гардонад. Мушфиқӣ дар ин замон пайваста аз бенавой, тангдастӣ, беманзилӣ, надоштани ризқу рӯзӣ ва сӯзишворӣ шиква мекунад.

Соли 983 (1575 мелодӣ) Абдуллоҳони Шайбонӣ Самарқандро забт карда, тамоми Осиёи Миёнаро дар зери тасарруфи худ мебарорад. Дар натиҷаи мутамарказонида шудани мамлакат вазъи иқтисодии кишвар нисбатан беҳтар шуда, илму маданият, мусиқиву рассомӣ, ҳунарҳои касбӣ, зироаткорӣ то андозае беҳтар шуда, савдои Осиёи Миёнабо дигар кишварҳо инкишоф меёбад. Абдурраҳмон Мушфиқӣ бо ду-се қасида Абдуллоҳонро ба муносибати зафархояш табрик мегӯяд. Вале тарзи золимонаи корбарии ӯ шоирро ба ноумедӣ мебарад.

Абдурраҳмон Мушфиқӣ соли 985 ҳиҷрӣ (1577 мелодӣ) девони дуҷуми ғазалиёти худро тартиб медиҳад ва дар ҳуди ҳамин сол аз Самарқанд ба Ҳинд ҳиҷрат карда, ба подшоҳи Ҳинд Акбар (1556-1605) во мехӯрад. Аммо ғаму дарди ғурбатро бардошта натавониста, баъди як сол ба Бухоро бармегардад ва ба дарбори Абдуллоҳони Шайбонӣ роҳ ёфта, мансаби маликушшуароро соҳиб мешавад ва то охири умр дар ҳамин вазифа мемонад. Мушфиқӣ соли 996 ҳиҷрӣ (1588 мелодӣ) дар Бухоро вафот кардааст. Қабри ӯ то солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ дар ғӯристони Хоҷа Исмаи маълум будааст, аммо ҳоло аз байн рафтааст.

Супориши 1

Дар асоси усули “Ассотсиатсия” дар бораи ҳаёти А. Мушфиқӣ маълумот диҳед

- дар бораи шоир ва воқеанигори номии тоҷик маълумот медиҳад;
- оид ба эҷоди Мушфиқӣ маълумоти иловагӣ дода метавонад;

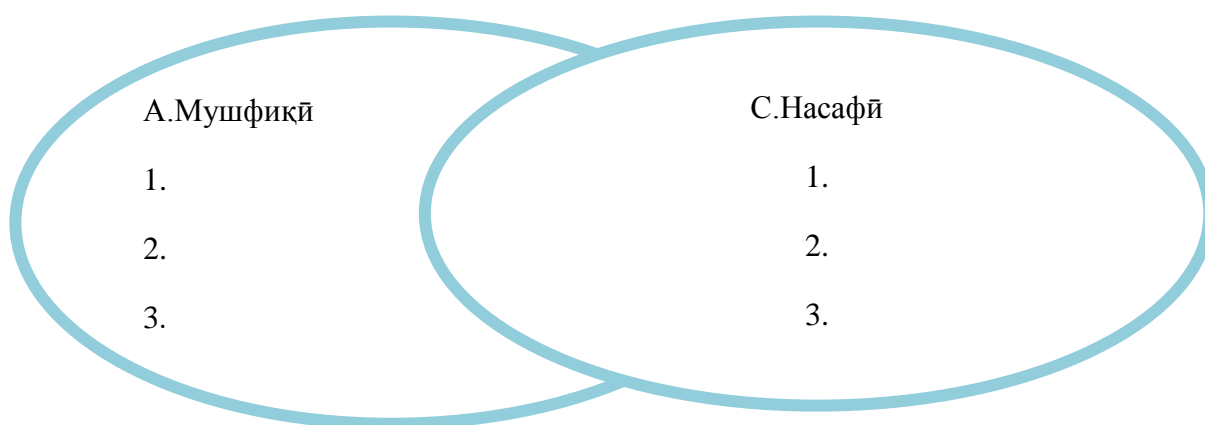
Супориши 2

Аз мероси адабии Мушфиқӣ то кунун чӣ боқӣ мондааст? Усули ”Синквейн”-ро кор фармод, яъне усули шеъри панҷ мисраъиро истифода намод.

- мавзӯ ва мундариҷаи ғазалиёти Мушфиқиро муайян мекунад;
- хусусиятҳои хоси ҳаёти шоирро аниқ мекунад;

Супориши 3

Эҷодиёти А. Мушфиқӣ ва С.Насафиро дар асоси “диаграммаи венн” муқоиса кунед

Дескриптор Хонанда:

- эҷоди ду шоирро ҳамчун шахси комил муқоиса карда метавонад;
- шахсияти ду шоирро дар асоси диаграммаи венн муқоиса мекунад;

Адабиёти тоҷик

Синфи 10. (Равияи иҷтимоӣ-гуманитарӣ)

Ҷисми 1 "Ҳаҷву мутоиба".

Мавзӯи дарс: Манзумаи “Баҳориёт”-и Сайиди Насафӣ.

Мақсади таълим: 10.2.2- муайян кардани мавзӯ ва муаммои асар, баён намудани фикр оид ба муаммоҳои умумибашарӣ ва ифодаи фикрҳо бо далелҳои шахсӣ.

Комёбиҳои критериявӣ:

- Мафхуми ”Тамсил”-ро шарҳ медихад;
- хусусиятҳои ба худ хос ва умумии қаҳрамонони асарро муқоиса мекунад;

Дарҷаи қобилияти фикрронӣ: таҳлил ва муқоиса кардан.

Маълумоти додшударо бо диққад хонед.

Супоришхоро иҷро кунед

«Баҳориёт» ва ё «Ҳайвонотнома» асари тамсилии Миробид Саййидои Насафӣ буда, дар рӯзгори Абдулазизхони аштархонӣ, соли 1680 дар муддати ду-се рӯз таълиф шудааст ва дар ин бора худи шоир чунин ишора дорад:

Ин нусха, Сайидо, ба ду-се рӯз шуд тамом

Дар рӯзгори ҳазрати Абдулазизхон.

Таърих аз ҳазору навад як гузашта буд,

Аз ҳичрати Расул-шаҳи охируззамон.

Асар ҳаҷман чандон калон набуда, аз 184 байт иборат мебошад. «Баҳориёт» дар баҳри Музореи мусаммани аҳраби макфуфи маҳзуф ё мақсур навишта шудааст ва афзоили он чунин аст: - - v/ - v - v/v - - v/ - v - ё худ: - v ~

Яъне: мафъӯлу, фоъилоту, мафоъӯлу, фоъилун ё фоъилон. Асар чун суннати устувор бо ҳамду санои Худо оғоз мешавад:

Аввал ба номи он ки муъбаррост аз макон,

Халлоқи ваҳшу тайру Худованди инсу чон.

Он сониёе, ки шоҳиди ўянд ҳар вучуд,

Он қодире, ки дар сифати ўст ҳар забон.

Асар аз муқаддима, қисмати асосӣ ва хотима иборат буда, муқаддимаи он ҳамди Худо ва наъти Расули акрам (с.) - ро дар бар мегирад:

- Баъд аз санову ҳамди Худованди зулҷалол;
- Миннат ниҳам зи наъти Расули Худо ба чон.

Баъд аз он шоир қайд мекунад, ки баҳри рафъи хастагӯ ва парешонии таъби мардумон ният дорад, ки аз вухуш-ҳайвонот сухан бикунад. Шоир барои мушоҳида ба саҳро баромада, сараввал мушакеро мебинад, ки назди дари хонаи худ нишаста хештанситой дорад:

Мехоҳам аз вухуш замоне сухан кунам,
Дафъи малол то шавад аз табъи мардумон.
Рӯзе мани ғариб дар айёми навбахор
Аз кунчи хона ҷониби саҳро шудам равон.
Дидам, нишаста бар дари сӯрох мушаке,
Мекард худ ба худ сифати хешро баён.
Чун аз забони мӯрча ин ҳарф шуд баланд,
Таслим карда-карда расиданд ваҳшиён.
Гуфтанд узрҳо зи таҳи дил ба якдигар,
Афтод пойи оштие андар он миён.

Супориши 1

Аз рӯи мазмуни “Баҳориёт” усули “5W”-ро истифода намуда, саволҳо тартиб диҳед.

1. ”КӢ?”
2. ”ЧӢ?”
3. ”ДАР КУҶО?”
4. ”КАӢ?”
5. ”БАРӢ ЧӢ?”

Дескриптор

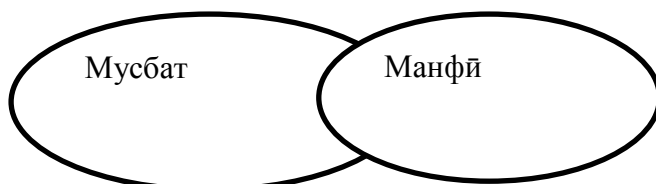
Хонанда:

- Мафҳуми “Тамсил”-ро дар асоси 5 савол таҳлил карда метавонад;
- Мафҳуми “Тамсил”-ро дар асоси 3 савол таҳлил карда метавонад;

Супориши 2

Манзумаи ”Баҳориёт” аз ҷиҳати сюжет ба кадом намуди адабӣ монандӣ дорад?

18 қаҳрамони асарро аз рӯи диаграммаи венн муқоиса кунед.

Дескриптор

Хонанда:

- мавзӯъ ва мазмуни “Баҳориёт”-ро медонад;
- масъалаҳои сиёсату иҷтимоии асарро ҷудо карда метавонад;

Адабиёти тоҷик

Синфи 10 (Равияи табиӣ-математикӣ)

Фасли 1 “Ҳачву мутоиба”

Мавзӯи дарс: Достони “Комде ва Мадан”-и Бедили Деҳлавӣ.

Мақсади таълим: 10.2.5- тавсифи қаҳрамонҳои асар, бо роҳи муайян намудани вазифаи онҳо дар қатори персонажҳои асар

Комёбиҳои критериявӣ:

- матнро хонда бо нуқтаи назари худ далелҳо меорад;
- аз сюжети достон мавзӯъ ва муаммоҳоро аниқ мекунад;

Дарҷаи қобилияти фикрронӣ: баҳогузорӣ ва таҳлили муқоисавӣ.

Супориши 1

Матни додасударо хонед.

Абдуқодири Бедил
(1644-1721)

Достони «Комде ва Мадан» аввалин достони асримиёнагист, ки қаҳрамонҳои марказии он - ошиқ ва маъшуқа намояндаи аҳли ҳунар, санъатанд. Ин достон мустақил ё ҷудогона набуда, дар дохили маснавии «Ирфон» ҷой дода шудааст. Аз сабаби он ки соли таълифи «Ирфон» 1712 эътироф шудааст, санаи эҷоди «Комде ва Мадан» низ бояд ҳамон сол бошад. Достон аз 900 байт иборат буда, 10 бобро фаро мегирад ва дар шакли маснавӣ буда, дар баҳри Хафифи маҳбуни аслам (баъзан аслами мусаббағ, маҳбуни маҳзуф, маҳбуни мақсур) таълиф шудааст.

Афъили он чунин аст: - v - - / v - v - / - яъне: фъилотун, мафъилун, фаълун ё фаълун

Мазмуни достони «Комде ва Мадан» чунин аст: яке аз шоҳони номдори қаламрави Ҳиндустон дар ҳарамсарои хеш бо номи Комде раққосаи хунарманду хубрӯе доштааст. Комдеи соҳибчамол бо хунари волои худ, ки дар базми шоҳона барпо мешуд, ҳамаро мафтуну шайдо ва шефтаву ҳайратӣ менамудааст.

Чунончи:

- Базми шаҳ бе рухаш ҳузур надошт,
- Бо ҳазорон чароғ нур надошт.

Овозаи ҷамоли зебо ва санъати волои Комде оламгир мешавад. Дар мулки Шимоли Ҳиндустон санъатвари дигаре Мадан ном зиндагию ғаболият менамуд, ки хунёгари бемонанд ва сарояндаи хушсавте буд. Мадан овозаи Комдеро шунида, бо илоҷе худро ба қаламрави Комде мерасонад. Ў дар як базми шоҳ иштирок намуда, хунарнамоӣ мекунад ва ба ҳозирин ниҳоят писанд меафтад ва хунарнамоии Мадан шоҳро ба ҳадде мутаассир мекунад, ки шоҳ шаддаи марвориди гаронарзишero ба вай ҳадя мекунад. Санъати Мадан Комдеро низ тасхир карда буд ва Мадан шаддаи ҳадяшударo ба Комде мебахшад.

Бедил лаҳзаи мазкурро чунин ба риштаи тасвир кашидааст:

- Кон чи ман дорам аз сарафрозӣ,
- Беҳ, ки халхоли пой худ сози.

Рафтори Мадан боиси ғазаби шоҳ мешавад. Шоҳ амр мекунад, ки Мадан аз шаҳр бадарға карда шавад ва агар касе ба ў тарахҳум раво дорад, ба қатл расонида мешавад. Комде дар ҷазои Мадан худро сабабгор медонад ва аз ин рӯ, меҳонад Маданро бибинад:

- Комде ҳар тараф «Мадан»-гӯён,
- Буд чун ашк аз қафо пӯён.
- Кӯчаҳо дод чок бар чигараш,
- То расонид хешро ба сараш.

Комде ба сифати ришва зару зевари зиёдерo сарф намуда, Маданро ба муҳлати як шаб халос менамояд ва ошиқро ба хонаи худ меорад. Онҳо бо ҳам аз гардиши айёму аз ночӯриҳои рӯзгор шикваҳо мекунанд. Рӯзи дигар золимон онҳоро ҷудо намуда, Маданро ба биёбон бурда, дар он макон танҳо мегузоранд.

Дар ҳамон суҳбати якшаба Мадан ба Комде гуфта буд, ки дар кадом як гӯшаи мулки Шимол дарахти муқаддасест, ки инсонро ба мурод мерасонад.

Яъне, агар касе он дарахтро пайдо намуда, каме дар сояи он нишинад, ба мурод хоҳад расид. Ба ҳамин мақсад Мадан он дарахтро чўён мешавад ва аз ҷумла мегўяд:

- Меравам, то ба он дарахт расам,
- Шояд аз сояш ба бахт расам.

Лаҳзаи хайрухуш Мадан ба Комде гуле тақдим намуда, таъкид мекунад, ки агар гулро хазон бинӣ, бидон, ки ҳаёти ман дар хатар аст ва умрам ба поён расидааст. Агар гул пажмурда нашавад, маро чизе таҳдид намекунад.

Мадан он дарахтро пайдо карда, дар сояи он муддате хоб меравад ва ҳар замон аз Комде ёд мекунад. Аз забони Мадан номи Комдеро ҳатто парандагони биёбон низ ҳифз карда, онҳо «Комде»-наво мешаванд. Чунончи:

Ваҳшу тайри саводи он сахро

Баст минқору лаб зи савту наво.

Баски бо созаш ошно гаштанд,

Як қалам «Комде»-наво гаштанд.

Боре шоҳи мулки Шимол ҳангоми шикор гузораш ба ҷавони парешонҳоле меафтад, ки дар биёбон басо афсурдаву афтода аст. Шоҳ ҷавонро ҳолпурсӣ мекунад ва пас аз огоҳӣ ёфтани аз ҳоли хеле парешони Мадан, ба ў хоҳиши ёрӣ расондан пайдо мекунад, зеро Мадан саргузашти пурмочарои худро ба шоҳ мерасонад. Шоҳ аз шунидани ин хеле мутаассир гардида, мехоҳад ба ошиқон ёрӣ расонад. Шоҳи мулки Шимол ба шоҳи золим нома навишта, хоҳиш менамояд, ки барои ба мақсад расидани ошиқон мусоидат бикунанд. Инчунин, боисрор таъкид ҳам мекунад, ки агар ба кори ошиқон монеъ шавад, бо ў чанг хоҳад кард. Вале подшоҳи золим хоҳиши шоҳи одилро рад мекунад. Ниҳоят, чанг сар мезанад ва дар ин чанг шоҳи одил пирўз мешавад:

Хоки он бевафо ба хун тар шуд,

Подшоҳи Мадан музаффар шуд.

Мадан аз ғалабаи шоҳи одил шод гардида, наздик омадани висолро ҳис мекунад. Комде аз ҳолати гул қиёс мекунад, ки Мадан хушҳол бояд бошад. Аз ҳолати ошиқон шоҳи одил низ хурсанд гардида, мехоҳад иродаи Маданро бисанҷад. Ў тавассути суҳанчине ба Комде мерасонад, ки Мадан дар яке аз лаҳзаҳои чанг ҳалок шуд. Комде баробари шунидани ин хабар, аз хуш меравад

ва шоҳ низ аз кори худ пушаймон мешавад, зеро ҳамон шахс хабари ҳоли Комдеро ба шоҳи одил мерасонад.

Ҳангоми ба шоҳ арз намудани саргузашти Комде, Мадан дар ҳузури шоҳ буд, хабар ёфта, ӯ низ аз ҳуш меравад. Шоҳи одил аз ҳазли бечои худ пушаймон мегардад. Ӯ амр мекунад, ки часади ошиқонро ба гармоба гузоранд, зеро шоҳ бо табибон машварат намуда буд. Онҳоро ба гармоба мебаранд ва баъди бахудой онҳо ҳамдигарро дар канори якдигар пайдо намуда, хурсандӣ мекунанд ва ба ҳамин тарик, ба мурод мерасанд.

Достон бо ҳамин хотима меёбад. Албатта, дар адабиёти тоҷик достонҳои ишқӣ-лирикӣ хеде зиёданд: «Варқаву Гулшоҳ», «Вису Ромин», «Хусраву Ширин»-ҳо, «Лайлию Мачнун»-ҳо, «Фарҳоду Ширин» ва ғайра. Вале дар асари Бедил тозақориҳо фаровон аст. Муҳим он аст, ки оптимизми бисёр қавӣ дорад, зеро қаҳрамонҳои асосии он ба мақсад мерасанд.

Аз тарафи дигар, қаҳрамонҳои марказии достон намояндагони аҳли ҳунар мебошанд, ки ба ҷуз хунари хеш ва хидмат ба мардум, ба сиёсат ва низоъҳои дигар сару қор надоранд.

Дар ин асари Бедил шоҳи одил низ рафтори дигар дорад. Ӯ бисёр қатъӣ, ҷиддӣ ва дӯстдори ҳақиқату адолат аст. Агар ҷое беадолатиеро бибинад, онро то ба охир месанҷад ва адолатро барқарору ҳақиқатро пойдор месозад.

Бедил исбот мекунад, ки зулм ва золимӣ бебақо ва сустпоя аст.

А) Маълумотҳои аз достон гирифтаро дар зерини сутунҳои додашуда нависед.

“МЕДОНАМ”	“ДОНИСТАН МЕХОҶАМ”	“ДОНИСТАМ”

Б) Дар бораи Бедил чӣ гуна маълумотҳои иловагӣ медонед? Бо ду-се далел фикратонро баён кунед.

Дескриптор

Хонанда:

- фикри ҳудро аз рӯи стратегияи “МДД” баён мекунад;
- мувофиқи мавзӯи далелҳои мувофиқ оварда метавонад;

Супориши 2

Қаҳрамонҳои мусбат ва манфии достонро бо далелҳои худ ифода намоед.

Ғояи Бедилро бо истифодаи усули “Ассотсиатсия” фаҳмонед.

Дескриптор Хонанда:

- мавзӯъ ва мазмуни дostonро баён мекунад;
- ғояи дар асар додaшудaи Бeдилро бо замони муосир муқoисa мекунад;

Адабиёти тоҷик

Синфи 10 (Равияи табиӣ-математикӣ)

Фасли 3 "Таърихи салтанатӣ"

Мавзӯи дарс: Ҳаёт ва эҷодиёти Аҳмади Дониш.

Мақсади таълим: 10.1.1- фаҳмиши вожаҳо; асри тиллоӣ, соҳти давлатдорӣ, ҳаёти иҷтимоӣ, ҳуқуқи инсонӣ

Комёбиҳои критериявӣ:

- оид ба ҳаёт ва фаъолияти эҷодии А.Дониш маълумот мегирад.
- аз рӯи матн мулоҳиза меронад.
- аз рӯи маълумоти пайдокарда муносибати худро баён мекунад.

Дарҷаи қобилияти фикрронӣ: Таҳлил ва таҳрир.

Супориш

Маълумоти додaшудaро бо усули "Жигсо" аз худ кунед ва бо воситаи 5 калимаи калидӣ харитаи ҳаёти А.Донишро кашед.

Нависандаи забардаст, шоир ва мутафаккир Аҳмад Маҳдуми Дониш, ки бо лақаби «Калла» ҳам шуҳрат дорад, соли 1826 дар Бухоро таваллуд шудааст. Падари Аҳмад Мулло Мирносир ном дошта, аслан аз тумани Шофирком буда, баъдҳо барои таҳсил ба Бухоро омада, муқимӣ шудааст.

Падару модари Аҳмади Дониш аз аҳли фазл буданд. Аз ин рӯ, ӯ саводи ибтидоиро пеши модари бузургворааш баровардааст. Баъдтар Мулло Мирносир писарашро дар овони 12-солагӣ ба мактаби қоригӣ месупорад.

Соли 1842 Мулло Мирносир писарашро аз он мактаб гирифта, ба мадраса медиҳад. Аҳмади Дониш дар баробари таҳсили мадраса, инчунин нозуқиҳои ҳунари хаттотию лавҳакории китобхоро хеле хуб ёд мегирад. Ў барои таъмини зиндагӣ ва ёрӣ ба хонаводаашон девонҳои шоиронро бо хатти зебои худ хаттотӣ ва бо ҳунари волои хеш лавҳакорӣ менамуд. Аз ин рӯ, ў дар ин ҳунарҳо низ ба зудӣ дар Бухорои онрӯза шуҳрат пайдо мекунад.

Аҳмади Дониш ҳамаи илмҳои маъмулии замонаш аз қабилӣ забони арабӣ, мантиқ, нучум, ҳайат, табиӣт, риёзиёт, фалсафаи калом, тиб, таърих, адабиёт ва шеършиносиро хеле хуб аз худ менамояд.

Баъдҳо яке аз олимони шарифи дарбор, ки сармуҳандиси дарбор будаву ба Дониш ҳаққи устодӣ доштааст, ба вай некӣ намуда, ўро ба дарбор даъват мекунад. Аҳмади Дониш ба пешахаттотӣ ва асосан маслиҳатгари амир оид ба илми нучум дар дарбор ба фаъолият мепардозад. Пас аз вафоти устодаш Амир Насруллоҳ соли 1855 Аҳмади Донишро сарвари мактаби муҳандисону меъморони дарбор ба ҷойи устодаш таъйин мекунад. Ў боз ҳам ба амир наздиктар мешавад ва нуфузаш ниҳоят беш мегардад. Ин аст, ки дар ҳаллу фасли бисёр масъалаҳои сиёсӣ, иҷтимоӣ ва илмию маданияи мамлакат амир аз Аҳмади Дониш маслиҳат мепурсад. Яъне, Аҳмад ҳамчун яке аз тавонотарин олимони пазируфта мешавад. Бино бар ҳамин ҳам Аҳмад таҳаллуси худро «Дониш» интиҳоб кардааст. Хусусан, амир дар илми нучум ягонаи замон будани Аҳмади Донишро ҳис намуда, дар ин ҷода низ танҳо бо маслиҳати ў амал мекунад.

Соли 1857 сафорати амир азми Петербург карда буд. Ин сафорат бо сардорӣ элҷӣ Муллоҷони Мирохур бояд ба вукӯъ мепайваст. Ҳадафи сафорат таъзия бар вафоти подшоҳи рус Николаи I ва табрики ба тахт нишастани Александри I буд. Сафари мазкури сафорат ба шаҳри Петербург се моҳ давом карда, ҳайати сафорат бояд дар ин муддат ба як қатор корхонаҳои саноатӣ, ёдгорҳои маданияву таърихӣ, китобхонаву осорхонаҳо ва марказҳои доираҳои илмию фаннии пойтахти Русия ошно мешуданд. Чунин ҳам шуд. Аҳмади Дониш ва дигар бузургони қаламрави Бухоро тахмин мекарданд, ки шояд шаҳре, ки дар зебоӣ ба шаҳрҳои Осиёи Миёна рақобат мекарда бошад, вучуд надорад.

Аҳмади Дониш акнун фаҳмид, ки гумони ў ва ҳамакидаҳояш ботил будааст. Сохтори давлатӣ ва усули мамлакатдорӣ, донишу ҷаҳонбинии амиру аморат ва ғайра то чӣ андоза пучу бемаънӣ ва ноухдабароёна буда, фарсахҳо аз пешравии давлатҳои ғарбӣ, бахусус, Русия қафо мондаанд. Аҳмади Дониш қарор дод, ки мушоҳидаҳояшро ба амир хоҳад гуфт ва амир хоҳишҳои

Донишро амалӣ хоҳад намуд. Албатта, маълум нест, ки амир маслиҳату машваратҳои Донишро то кадом андоза пазируфта буд. Вале ин ҷиҳат маълум аст, ки амир Насруллоҳ соли 1860 вафот кард ва амир Музаффар ба тахт нишаст. Ин амир бештар ба хушомадгӯён тавачҷуҳ дошта, ба олимон чандон эътибор намедод.

Соли 1866 қушунҳои рус ба Тошканд ҳучум мекунанд. Амир ба муқобили онҳо меҳезад. Аҳмади Дониш ин амали амиро ноسابоб доништа бошад ҳам, амир ӯро гӯш намекунад. Дар натиҷа Бухоро аз Русия саҳт шикаст хӯрда, ҳам товони ҷанг ва ҳам як қатор заминҳояшро аз даст медиҳад.

Соли 1869 амир Музаффар барои изҳори дӯстӣ ва мустаҳкам гардонидани иртиботи ду кишвар сафорати навбатӣ омода месозад. Аҳмади Донишро котиби сафорати мазкур таъйин мекунанд. Ў дар ин сафар Русия ва мамолики Аврупоро боз ҳам амиқтар меомӯзад. Бори дигар яқин соҳт, ки амиру аморат хеле аз давлатдорӣ дуранд. Ў дар ин бора менависад: «Салотини Бухоро дар боби суфаро (элчиҳо) одамони камтаомул ва бедонишро ихтиёр кунанд, ба гумони он ки асрори давлати мо фош нагардад... Ва ҳол он ки ихтиёри ин маслак айни бевебӣ ва беназмии давлат бошад».

Баъди бозгашт амир Музаффар ба Аҳмади Дониш рутбаи илмию ифтихории «Ўроқ»-ро медиҳад, зеро Дониш обрӯи Бухороро ҳимоя намуда, бисёр масъалаҳоро бар нафъи Бухоро ҳал карда буд. Аз ин рӯ, амир ӯро ба яке аз мансабҳои баланди давлатӣ таъйин карданӣ мешавад. Аҳмади Дониш ба зудӣ розӣ нашуда, то андозае корро ба таъхир меандозад, зеро каме пештар ин қасидаро дар васфи амир Музаффар суруда буд, ки ҷое дар он қасида овардааст:

Шунидаам зи ҳақиме, ки подшоҳонро;

Ба чанд тоифа бояд кушод роҳи висол;

Нахуст олими доно ба илми дин, зи усул;

Фурӯро бишиносад ба ҷумлаи аҳвол;

Дигар табиби масеҳодаме, ки гоҳи касал;

Барад зи тинати гул сардии насими шамол;

Дигар дабири ҳумоюнхате, ки гоҳи рақам;

Ниҳад зи хушқадамӣ бар руҳи Уторид хол;

Дигар суҳанвари шоир, адиби болиғфан;

Ки васфи шоҳ кунад дар ҷамеи ҳолу муҳол;
Дигар мусаввири Бехзоддасту Моникилк;
Ки нақшаи фалаку арзро кашад тимсол;
Вучуди ҳар як аз ин қавм зеби мамлакат аст;
Ҳузури ҳар як аз ин фирқа мулкост ҷамол.

Охирҳои соли 1873 ҳайати дигари сафорат ба Петербург фиристода мешавад, ки Дониш дар ин сафар се моҳ дар он ҷо мемонад ва марти соли 1874 ба Бухоро бармегардад. Александри II дар ин сафар ба Аҳмади Дониш тавачҷуҳи бештар зоҳир менамояд. Дар ин сафар Дониш андешаҳои худро ба таври ҷудгона дар «Рисола дар назми тамаддун ва таовун» дохил намудааст. Ӯ баъдтар ин рисолаи худро ба таркиби «Наводир-ул-вақоеъ» ҷойгир кардааст. Таклифҳои Дониш ба амир писанд наафтад ва аз ин рӯ, амир ӯро аз Бухоро дур кард. Баъдтар амир Аҳмади Донишро ба Ғузур ва пас аз ҷанде ба Наҳрпай мефиристад.

Соли 1885 дар Бухоро тағйирот ба вучуд меояд. Дар ин сол амир Музаффар вафот мекунад ва ба тахт писари ӯ Амир Абдулаҳад соҳиб мешавад. Ин амир худро илмдӯст нишон дода, Аҳмади Донишро аз Наҳрпай ба Бухоро даъват мекунад.

Дониш ба Бухоро омада, танҳо ба фаъолияти илмӣ-эҷодӣ мепардозад. Ӯ тӯли солҳои дароз дар дарбор кӣ будани амирони манғитиро донист ва омӯхт, ки аз онҳо умеди неқӣ нест. Се сафари Аҳмади Дониш ба Русия ӯро ба кишвари пешрафтаи аврупоӣ, усули мамлакатдорӣ, низоми сиёсӣ, иқтисодӣ, фарҳангӣ ва ғайра шинос намуд. Пеш аз ҳама, ӯ фарҳанги миллӣ, илм ва таърихи миллиро хеле хуб медонист. Аз ин рӯ, дар назария қиёс намуд, ки ҳукуматдорони Бухоро аз ин падидаҳо умуман хабар надоранд. Онҳо танҳо бо роҳи зӯр, қатл, зиндон мардумро дар ҷаҳорҷӯби сиёсат нигоҳ медоранду ҳукумат мекунанд.

Аҳмади Дониш тавассути Русия то андозае ба Аврупои Ғарбӣ низ шиносӣ пайдо намуд, зеро ӯ бо шахсиятҳои ҷудогона ошно гардида, як андоза онҳоро омӯхт. Масалан, Аҳмади Дониш соли 1869 дар шаҳри Тошканд бо П.И.Пошино ном тараққиҳоҳи рус шинос шуда, бисёр масъалаҳои иҷтимоиро бо ӯ машварат мекунад. Ӯ худ дар сафари аввалаш бо яке аз шарқшиносони рус В.Григорев дар Оренбург ҷандин мулоқот барпо намуда буд. Аҳмади Дониш бо намояндагони артиши Русия низ шинос гардида, бо онҳо ҳам суҳбат дошт. Аз он ҷумла, бо полковники рус Колзаков (дар сафари сеюм) ва дар бозгашти

ҳамин сафар аз Тошканд то Шаҳрисабз бо капитан Стремоухов шинос гардида, бо онҳо дар мавзӯҳои гуногун суҳбатҳо меорояд.

Баъди сафарҳо Аҳмади Дониш мулоҳиза ва андешаҳои худро оид ба усули кишвардорӣ дар шакли китоб ба амир пешниҳод менамояд. Дар муқаддимаи он менависад, ки агар амир таклифҳои ӯро қабул накунад, ӯ ба дарбор барои фаъолият дар ҳеҷ мансаби давлатӣ нахоҳад омад, зеро амир боисрору пайваста аз Аҳмади Дониш талаб мекард, ки ин ё он мансаби давлатиро қабул кунад. Таклифҳои Аҳмади Дониш ва кушодагӯҳои ӯ амиро акнун ҳашмигин сохт. Амир дид, ки таклифҳои Аҳмади Дониш мавқеи ҳокимро суст мекунад. Ӯ дигар Донишро на танҳо таклиф накард, балки мехост ӯро аз худ дур нигоҳ дорад. Ӯ боре ба наздикони худ гуфта будааст, ки: «Ман фалониро бо суфарои (элчиёни) давлат ба ҷониби Русия ҳамроҳ кардам, дар охир ба ман насиҳатгар шуд. Ман баъд аз ин ӯро намефиристам». Аҳмади Дониш пас аз фаҳмидани чунин ҷавобҳои ноадешидаи амир ба наздикони худ гуфтааст, ки: «Ман ҳам ба навкарии ин каллаҳарон толиб нестам».

Аҳмади Дониш соли 1889 аз мадрасаи Мири Араб як ҳуҷра мегирад ва танҳо ба корҳои илмӣ-эҷодӣ машғул мешавад, яъне он корхоеро, ки то ин муддат ба итмом нарасонида буд, хотима мебахшад. Поёни умри ин мутафаккир низ дар Бухоро гузаштааст. Ӯ дар байни моҳҳои март-апрели соли 1897 дар шаҳри Бухоро вафот кардааст.

Дескриптор

Хонанда:

- бо воситаи кашидани харитаи ҳаёти Дониш дониши пурра мегирад;
- бо воситаи 5 калимаи калидӣ фикри худро баён карда метавонад;
- маълумоти додасударо омӯхта муаммоҳои ҳаёти Донишро мефаҳмад, бо ду ҷумла муносибати худро доир ба шахсияти маъорифпарвар мегӯяд;

Адабиёти тоҷик

Синфи 11 (Равияи табиӣ-математикӣ)

Фасли 1 "Адабиёти давраи нав"

Мавзӯи дарс: "Марги судхӯр"-и Садриддин Айнӣ.

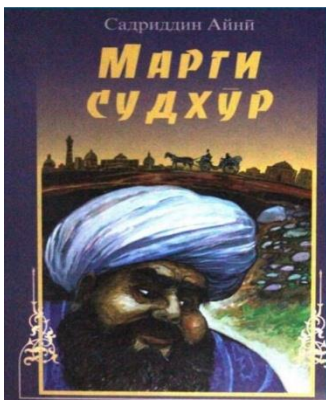
Мақсади таълим: 11.2.5 - тавсифи қаҳрамонҳои асар, бо роҳи муайян намудани вазифаи онҳо дар кушодани мазмуни ғоявии асар

Комебиҳои критериявӣ:

- мавзӯӣ ва ғояи асосии қиссаро муайян мекунад;
- портрети қаҳрамони асосии асарро тасвир медиҳад;

Дараҷаи қобилияти фикрронӣ: тасвир ва таҳлили муқоисавӣ.

Матнро бо диққат хонед.

Судхӯр аз пули худ нон шиканад гар, ба масал Шиша сандон шиканад, атола дандон шиканад. (Айнӣ)

Устод Айнӣ солҳои сиёми асри ХХ асарҳои худро барои нав расон, аз қабилӣ «Мақтаби кӯҳна» (1935), «Аҳмади девбанд» (1936), «Марги судхӯр» (1939) ва «Ятим» (1940) навишт. Дар қиссаи «Марги судхӯр» падидаи манфии судхӯрӣ, ки дар охири асри XIX ва ибтидои асри ХХ тамоми ҷомеаи Бухороро фаро гирифта буд, ҳаҷв шудааст.

Садриддин Айнӣ аз нахустин қадамҳои эҷодӣ ба офаридани симоҳои ҳасису пулпараст тавачҷуҳ зоҳир намуд. Нависанда дар асарҳои «Ҷаллодони Бухоро», «Одина», «Дохунда», «Ғуломон», «Ёддоштҳо» судхӯриро чун ҳодисаи номатлуби ҷомеаи инсонӣ нақушиш кардааст. Дар қиссаи «Марги судхӯр» қуллаи баландтарини фаъолияти ҳаҷвнигории Айнӣ зоҳир гардидааст.

Дар маркази қиссаи «Марги судхӯр» ҳаёт ва фаъолияти мумсики гузаро Қориисмат меистад. Нависанда ба воситаи мушоҳидаҳои зирақонаи талабаи мадраса муносибату муомилаи Қориисматро ба қиморбозон, дӯкандорон, кӯкнориён, саройбонон, соҳибони банкҳо ва дигар табақаҳои Бухорои амирӣ нишон медиҳад.

Талабаи мадрасаро, ки дар ҷустуҷӯи ҳуҷра буд, рафиқаш чунин маслиҳат медиҳад: «Қоришқамба» ном як кас ҳаст, ки чанд дар ҳуҷраи зархарид дорад, агар аз вай пурсӣ, шояд яке аз ҳуҷраҳояшро ба ту орият диҳад». Аз ин гуфтор тавачҷуҳи талабаи мадраса бештар ба калимаи «Қоришқамба» ҷалб мегардад ва ӯ дар ҷустуҷӯи соҳиби ин лақаб мешавад. Дар ҳақиқат, симои ин одам бо маънои лақабаш пурра мувофиқат мекард. Бинобар ин, мардуми шӯхтабӣи Бухоро номи ӯро, ки Қориисмат буд, ба лақабаш иваз карда буданд:

«Ў як одами миёнақади фарбеҳи шикамкалони гарданкўтоҳ буда, ғафсии гардан ва пуррагии сару рўяш ҳам аз ғафсии шикамаш қариб фарқ надошт, агар риши калони ғулии монанди алафи гандадарав ба ҳам печидаашро, ки тамоми рўяшро фуру гирифта буд, тарошида мепартофтанд, сару тани ин одам дар як чо ба шикамбаи холӣ карданашудаи шутур монанди пайдо мекард, ғояташ ин ки ин аз вай калонтар буд, монанди чуссаи шутури ба дарди хориш гирифтор гардидаи мўяш рехтагӣ сурхчатоб менамуд».

Қувваи тасвири ҳаҷвро ба алафи гандадарав ташбеҳ додани риши ғулӣ ва ба шикамбаи холӣ карданашудаи шутур монанд кардани сару тани Қориисмат меафзояд. Хонанда аз тасвирҳои минбаъда ба ҳам комилан мувофиқ будани зоҳиру ботин ва сурату сирати образи асосиро бармало эҳсос мекунад. Қоришкамба дар бозор ба анвои хўрокворӣ, нўшокӣ ва ширавориҳои аз пеши роҳаш баромада беихтиёр даст мезанад ва шиками чун чуссаи шутур бузургаширо пур мекунад. Ягон сокини бозор гоҳи хўрокхўрӣ аз иштиҳои қозгир ва чашми зоғмонанди ў эмин наместонад. «Дар вақти гузаштанам аз пеши дўкони сандукфуруш, – мегўяд талабаи мадраса, – дидам, ки соҳиби дўкон... чўти ҳисобро монанди деворча рост гузошта ва дар паси вай кадом як чизи хўрданиро монда мехўрд. Аммо чашми тезбини зоғмонанди Қоришкамба он чизи хўрданиро дида ба он чо нишастааст, ки ғавран ба як паҳлу ёзида ва дасти худро ба паси чўт ёзонда, дар хўрдани он чизи «пинҳон кардашуда» ба соҳиби дўкон шарик шуд».

Ҳамин тариқ, дар назди дўконҳои чинифурушӣ ва атторӣ чашмгуруснагӣ, дар назди тоқифуруш ва сартарошхона ҳасисӣ, ҳангоми вохўрӣ ба бойбача ҳислати мумсикии Қоришкамба кушода мешавад. Ин банди пул аз хурдтарин шароити маблағчамъкунӣ истифода мекунад. Ҳатто камтарин имконияти сарфакорино, бигузур бо маҳрумиятҳои зиёд бошад ҳам, аз даст намедихад. Дар ҳавлии Қоришкамба дар як шабонарўз танҳо як дона гўгирд истифода мешуд.

Қоришкамба роҳҳои гуногун ва баъзан, нафратовари пулғундориро истифода карда, маблағи бисёр захира намуд. Маблағҳои Қорӣ ҳама дар бонкҳои Бухоро буданд ва рўз ба рўз афзоиш меёфтанд. Соли 1915 ба дараҷаи баланд расидани маблағҳои Қорӣ басо образнок тасвир ёфтааст. «Дар соли дувуми чанг... маблағҳояш ҳам аз ду миллион зиёдтар шуда, монанди магасони гўштхўр бачагони бешумор мезоиданд».

С.Айнӣ дар баробари тасвири роҳҳои бойшавии Қоришкамба боиси бадбахтиҳои гўшношуниди ў гардидани сарвати беҳисобашро нишон медиҳад. Дар ин лаҳзаҳо хусусияти ҳаҷвии образ боз ҳам афзуда, рўҳи миллии он пурқувваттар мешавад. Аз ҷумла, вазъият, ҳаракат ва нолаҳои Қорӣ ҳангоми

аввалин бор аз даст додани як микдори ками пулаш симои манфур ва ночизи ўро пеши назар чилвагар месозад: «Қоришкамба дар ҳолате ки саллаи калонаш каловавор ба гарданаш фуромадагӣ буд, монанди навҳагарон ба ҳар тараф ҳам хўрда, торҳои риши худро бо ангуштонаш канда, «вой хонем сўхт, вой чонам ба лаб омад, вой чонаки азизам аз даст рафт!» – гўён фарёд мекашид; гоҳо ба нохунҳои худ рўяшро харошида хуншор мекард; гоҳо гиря гулўгираш гардида, бе он ки чи гуфтанаш маълум шавад, монанди саге, ки ба обмўрии боғ дармонда, ба паси худ аз боғбон зарбаҳои ҷонкоҳ меҳўрда бошад, нўла мекашид».

Дар шароити пурушўби Бухорои ибтидои асри ХХ чунин ҳодисаҳои ҷонкоҳ дар ҳаёти Қоришкамба чанд бор рўй медиҳанд ва, ниҳоят, ин банди пул қурбони сарватҳои худ мегардад. Ў хангоми намози пешин аз касе хабари аз тарафи болшевикон мусодири кардани пулҳои ҳамаи банкҳои Бухороро шунида «Оҳ, пулакам!» – гўён аз олам мегузарад.

Дар қиссаи «Марги судхўр» Арбобрўзӣ, Арбобҳамид ва Мирзохўча барин образҳои дигари манфӣ низ ба назар мерасанд. Онҳо ҳокимони деҳот мебошанд ва дар судхўрию фиребгарӣ аз Қоришкамба монандӣ надоранд. Бинобар ин, нависанда Қоришкамбаро рўбоҳи шахрӣ ва судхўрони деҳотро гургони сахрой гуфтааст. Аз ин лиҳоз, тасвири симои Мирзохўча ном судхўри шаклану мазмунан ҳампояи Қоришкамба ҷолиби диққат аст. Нависанда хангоми пешвозгирии Қориисмат сурати Мирзохўчаро чунин ба қалам додааст: «Лекин давидани ноиб аз давидани сангпушт ҳеч фарқ надошт, чунки ў ҳам монанди Қоришкамба шикамқалон ва фарбеҳ буда, гўшти зери зақан ва пушти сари ў дамида баромада, гарданаширо бо шикам ва тахтапушташ ҳамрўй карда буд. Фарқе, ки ў аз Қоришкамба дошт, ҳамин буд, ки сараш хурд, ришаш кам ва поҳояш аз поҳои ў кўтоҳ буда, аз фарбеҳӣ ё аз варам монанди зерсутун ғафс менамуданд. Ба ин шаклу шамоил намуди зоҳирии ноиб ба ҳувули пури гандум монанд буд, ки даҳони вайро як қабза карда бо даҳонбанд бас та бошанд».

Дар қиссаи «Марги судхўр» ҳамчунин образҳои мусбати талабаи мадраса, тарҷумон, Муҳсин, Ҳамроҳрафиқ, Шодмон, Тўрамурод амал мекунанд ва дар баёни мундариҷаву чараёни инкишофи сужети асар саҳми муносиб доранд. Асар аз забони талабаи мадраса, ки прототипи ў худӣ муаллиф аст, нақл меёбад. Бинобар ин, талабаи мадраса чун шахси масъул, дурандеш, зариф ва кунҷков ба назар мерасад.

Симои дигаре, ки боиси такони ҷиддии ҳолатҳои рўҳии Қоришкамба гардидааст, тарҷумон аст. Маҳз ба тавассути тарҷумон калимаи «болшевик» дар дили Қоришкамба тарсу ҳарос ҷой карда, оқибат сабаби ҳалокати ў

мешавад. Хабарӣ тарҷумон дар бораи тағйири ҳукумати Русия воситае гардидааст, ки нависанда изтиробу ҳаяҷони қалбии ӯро бо тамоми нозуки ба тасвир гирад. Ҳамаи образҳои дигари мусбату манфӣ боиси такмили паҳлуҳои гуногуни хислати Қоришқамба гардидаанд.

Меҳнати бисёрсолаи нависанда боиси он шуд, ки «Марги судхӯр» аҳамияти умумичаҳонӣ пайдо намояд. Дар адабиётшиносӣ образи Қоришқамба ба беҳтарин образҳои ҳаҷвӣи чаҳонӣ, чун Шейлоки нависандаи англис Шекспир, Гобсеки нависандаи фаронсавӣ Балзак, Плюшкини нависандаи рус Н.В.Гогол, Иудушка Головлёви нависандаи рус С.Шедрин, Ҳочиоғои нависандаи эронӣ Содик Ҳидоят дар як саф гузошта шудааст.

Супориши 1

Қиссаи “Марги судхӯр”-ро бо дилхоҳ асари дигари Садриддин Айни муқоиса кунед. Барои ин аз “Ҷадвали Т” истифода намоед

Номи адиб	Номи асар
Ҷиҳатҳои монандӣ	Ҷиҳатҳои фарқкунанда
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.

Дескриптор

Хонанда:

- хусусиятҳои алоҳидаи қаҳрамони асосии қиссаро ҷудо мекунад;
- асарро бо дигар асарҳо муқоиса мекунад;
- шӯҳрати чаҳонии асарро муайян мекунад;

Супориши 2

Усули “Чор фикр”-ро истифода намуда, дар бораи қиссаи «Марги судхӯр»-С.Айни фикри худро ифода намоед.

1.Фикр	
2.Далел,исбот	
3.Мисол	
4.Хулоса, интиҳо	

Дескриптор

Хонанда:

- ба қаҳрамони асосии асар баҳо дода метавонад;
- бо воситаи чор фикр ба мазмуни ғоявии асар баҳо дода метавонад.

Адабиёти тоҷик

Синфи 11 (Равияи табиӣ-математикӣ)

Фасли 2 "Ашъори лирикӣ"

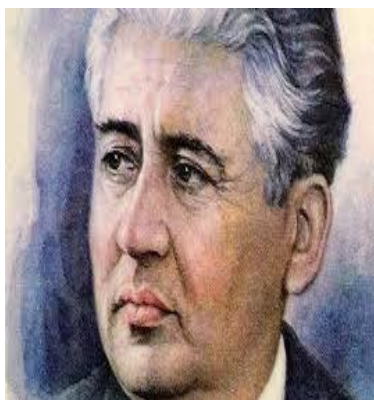
Мавзӯи дарс: "Ҳаёт ва эҷодиёти Мирзо Турсунзода"

Мақсади таълим: 11.2.4- таҳлил намудани порчаҳо, муайян кардани ҷой ва вазифаи онҳо дар композитсияи асар, алоқамандии онҳо бо мавзӯ ва муаммоҳои асар, таҳлил дар асоси восита ва ашъҳои бадеӣ.

Комёбиҳои критериявӣ:

- шеърро ифоданок мекунад;
- мавзӯ ва ғояи асосии шеърро муайян мекунад;
- нуктаи назари шоирро аниқ мекунад;

Дараҷаи қобилияти фикрронӣ: Таҳлил ва таҳрир.

Маълумотҳои додасударо хонед ва
супоришҳоро иҷро кунед

МИРЗО ТУРСУНЗОДА

(1911 – 1977)

Халқ бар шеъри тару бар гармии дидори ӯ
Чун ба иқлими Ватан бисёр одат карда буд.

Ҳар кучое буд Турсунзода Мирзо, халқ буд,

Ҳар кучое халқ буд, Мирзои Турсунзода буд. (Бозор Собир)

Мирзо Турсунзода дар гузари Чармгарони деҳаи Қаратоғ ба дунё омадааст. Моҳи майи соли 1911 дар хонадони Турсунмуроди хунарманду фарҳангдӯст писар ба дунё омад. Падар тифли навзодро Мирзо ном ниҳод ва ба тарбияи фарзанд ҷиддан машғул шуд.

Соли 1920 минтақаи Ҳисорро бемории вабо фаро гирифт. Ин офат модари Мирзо – Холбибиро низ ба коми марг кашид. Мирзо ҳамагӣ нӯҳ сол дошт, ки аз меҳрубониву навозиши модар маҳрум монд:

Тифл мондам аз ту, модар, рӯйи ту дар ёд нест,

Қомати ту, чашми ту, абрӯйи ту дар ёд нест.

Дар суроғат мезанам худро ба ҳар як кӯю дар,

Чунки то имрӯз, модар, кӯйи ту дар ёд нест...

Тарбияи баъдии Мирзо пурра ба зиммаи падар вогузор мешавад. Шоири оянда чанд муддат дар мадрасаи назди деҳи худ ба таҳсили ибтидоӣ мепардозад.

Баъди таъсиси Ҷумҳурии мухтори Тоҷикистон (1924) дар мамлакат мактабҳои усули нав мавқеъ пайдо мекунад. Чунин мактаб дар Қаратоғ соли 1925 ба фаъолият пардохт ва Мирзо яке аз аввалин толибилмони ин мактаб буд. Мирзо соли 1926 ба Душанбе омада, дар сафи толибилмони интернат қарор мегирад. Маъмурияти интернат Мирзоро соли 1927 ҳамроҳи як гурӯҳ ҷавонони лаёқатманд ба Дорулмуаллимини Тошканд мефиристад.

Чор соли таҳсил дар Дорулмуаллимини Тошканд ва вохӯрӣ бо устод Айнӣ барин шахсиятҳои фарҳангӣ ба инкишофи ҷаҳонбинии Мирзо таъсир гузошт. Соли 1931 Мирзо Турсунзода дар асоси роҳхати Кумитаи марказии комсомол ба Душанбе бармегардад ва дар рӯзномаи «Комсомоли Тоҷикистон» аввал ба сифати ходими адабӣ ва баъдан чун котиби масъул фаъолият мекунад.

Соли 1933 Мирзо Турсунзода аз падар маҳрум гардид. Соли 1934 ба муносибати Анҷумани аввали нависандагони СССР як гурӯҳ адибони тоҷик, аз ҷумла М. Турсунзодаро ба узвияти Иттиҳодияи нависандагон пазируфтанд. Солҳои пурдахшати сиюм адиб аз рӯйи зарурат як муддат Душанберо тарк карда, дар Хучанд истиқомат мекунад. М. Турсунзода солҳои 1934–35 дар Театри мусиқию мазҳакаӣ шаҳри Хучанд вазифаи мудири қисми адабию ба уҳда доштааст. Соли 1934 ҳангоми ба сахна гузоштани пиесаи «Ҳукм» ба хунарпешаи театри мазкур Сабоҳат Низомиддинова, ки нақши Зеварро иҷро мекард, муносибати дӯстӣ пайдо карда, бо ӯ издивоҷ мекунад.

М. Турсунзода соли 1936 ба Душанбе омад ва то соли 1946 дар вазифаҳои гуногуни адабиву рӯзноманигорӣ фаъолият кардааст. Масалан, шоир дар ҷараёни сохтмони Роҳи калони Помир (1940) беш аз 500 километрро пиёда тай намуда, чизе, ки мегид, кӯшиш мекард, ки дар шеърҳои инъикос намояд. Соли 1946 раисии Иттифоқи нависандагони Тоҷикистонро ба уҳда гирифт ва то охири умр ин вазифаро пеш бурд. Аз соли 1946 сар карда М. Турсунзода ҳамеша намояндаи халқ дар парлумони шӯравӣ буд ва шоир дар баробари корҳои эҷодӣ бо тамоми ҳастӣ фаъолияти ҷамъиятии хешро ҳам идома медод.

Баъди хатми Ҷанги Бузурги Ватанӣ (1945) мавзӯи ҷанг ва сулҳ ҷомеаи ҷаҳониरो батамом фаро гирифт ва М. Турсунзода чун мунодии сулҳ дар тамоми ҷаҳон Иттифоқи Шӯравиро намоёндагӣ мекард. Аз соли 1947 ба ин тараф чун тарғибгари сулҳ ба кишварҳои зиёд сафар кард.

Дар натиҷаи сафарҳои ба шаҳрҳои Техрон, Дехлӣ, Исломобод, Париж, Варшава, Вена, Қоҳира, Стокгоlm, Хелсинки, Доруссалом, Чакарта, Конакрӣ, М. Турсунзода чун шахсияти барҷастаи фарҳангию иҷтимоӣ ба камол расид ва Ҷумҳурии Тоҷикистону халқи тоҷикро чун кишвару мардуми сулҳдӯст ба оламиён муаррифӣ кард. Шоир дар «Ватан» ном шеъраш муддати ҷаҳонгардии хешро чунин ёдовар шудааст:

Баҳор омад, зи умрам боз як соли дигар бигзашт,

Тамоми зиндагӣ оҳиста аз пеши назар бигзашт.

Ба мисли гӯшту нохун ҳамеша бо Ватан будам,

Агарчи нисфи умри беҳтаринам дар сафар бигзашт.

Аввалҳои тирамоҳи соли 1977 устод Турсунзода бистарӣ шуда, 24 сентябри соли 1977 шоири шаҳир¹ аз дунё гузашт.

Ҷасади шоирро дар яке аз баландҳои шаҳри Душанбе – теппаи Лучоб ба хок супориданд ва минбаъд ин теппа бо номи «Марқади Турсунзода» маъруф гардид.

Мирзо Турсунзода ба чандин ордену медалҳои ҳукумати қадр шудааст. Ӯ академики АИ Тоҷикистон (1951), Шоири халқии Тоҷикистон (1961), Қаҳрамони меҳнати сотсиалистӣ (1967) ва барандаи ҷоизаҳои бисёри давлатию байналмилалӣ гардид. Ҳукумати давр баъди марг як ноҳияву як донишкада ва хиёбонро ба номаш гузошт, ҳайкалҳо сохт, ҷоизаҳо ва идрорпулӣ таъсис дод. Моҳи майи соли 2001 ба муносибати 90-солагии зодрӯз ба шоир унвони олии Қаҳрамони Тоҷикистон дода шуд.

Мирзо Турсунзода ҳанӯз солҳои 1927–28 ба эҷоди асарҳои бадеӣ мепардозад. Маҷмӯаи нахустини М. Турсунзода «Байроқи зафар» (1932) ном дошта ду шеър ва даҳ ҳикояву очерк ро дар бар гирифтааст.

Фаъолияти эҷодии М. Турсунзода дар солҳои 30-юм ҳам аз нигоҳи шакл ва ҳам аз ҷиҳати мавзӯъ ва мундариҷа васеъ ва пурғунҷоиш мегардад. Шеърҳои «Ба эҷодкорам» (1934), «Манзараҳои Хучанд» (1935), «Офтоби Мамлакат» (1936), «Ҳазон ва баҳор» (1937), «Суруди ҷавонӣ» (1937), «Мамлақати тиллоӣ» (1938), «Оҳанрабо» (1939), «Халқи далер» (1939),

«Чаманистон» (1940), «Водии Ҳисор» (1940), «Мо аз Хоруғ омадем» (1940) гувоҳи садоқати шоир ба сарзамини аҷдодӣ ва ҷомеаи сотсиалистӣ мебошанд. Маҷмӯаи дуюми шоир – «Шеърҳо» (1939) мухаммас, мусаддас, ғазал, маснавӣ, тарҷеъбанд ва марсияҳои ўро дар бар гирифта, фаъолияти адабиашро дар солҳои 30-юм ҷамъбаст мекунад.

Дар солҳои мудҳиши Ҷанги Бузурги Ватанӣ Мирзо Турсунзода дар катори дигар адибону фарҳангиён эҷодиёти худро пурра ба муқобили душмани ғаддор ва ҳимояи Ватани азиз равона намуд. Аввалин шеъри давраиҷангии шоир – «Хайр, модари азиз» 24 июни соли 1941 навишта шудааст, ки он аз муқоламаи писару модар иборат аст:

«Модарам, меравам аз пеши ту ман,

Ба дифои шарафу шаъни Ватан...»

Гуфт: «Рав, ҷанги далерона бикун,

Ҷанг бо лашкари бегона бикун.

Бош фарзанди сазовори падар,

Лоиқи ин Ватан, ин хонаву дар».

Дар шеърҳои «Ҳамшираҳо» (1941), «Ба ҷанг» (1941), «Хотираи капитан» (1941), «Ҳаргиз» (1942), «Баҳодури тоҷик» (1943), «Паҳлавони интиқомгир» (1944), «Рафиқи азиз» (1944) қорномаҳои давраиҷангӣ бо шӯру ҳаяҷон тасвир ёфта, ғояҳои ватанхошию душманбадбинӣ талқин мешаванд. Дар солҳои ҷанг Турсунзода дostonҳои «Писари Ватан» (1942) ва ҳамроҳи Абдусалом Дехотӣ «Барои Ватан» (1942)-ро эҷод мекунад. Бояд гуфт, ки асарҳои солҳои 30-юм ва нимаи аввали солҳои 40-ум эҷодшуда ба марҳалаи аввали эҷодиёти шоир тааллуқ доранд.

Эҷодиёти Мирзо Турсунзода дар солҳои баъдиҷангӣ ба марҳалаи нави инкишоф расид. Дар давраи дувум қалами шоир тезтар ва ҷанбаи хунарии ашъори ў пурқувваттар гардид. Сафарҳои пайдарпай ба кишварҳои хориҷӣ (дар ҳаритаи сафарҳои Турсунзода 25 мамлақати хориҷӣ қайд шу дааст) ва вохӯриву суҳбатҳо бо адибони маъруфи ҷаҳонӣ ба он сабаб шуд, ки паҳлуҳои гуногуни услуби эҷодии шоир такмил ёфта, шеъри ў рӯҳияи умумибашарӣ пайдо намояд. М. Турсунзода баъди силсилаи шеърҳои «Қиссаи Ҳиндустон» (1947– 1949) чунин асарҳои калонҳаҷмро офарид: силсилаи шеърҳои «Ман аз Шарқи озод»

(1950), дostonҳои «Ҳасани аробакаш» (1952–1954), «Садои Осиё» (1956), «Чароғи абадӣ» (1958), «Чони ширин» (1959), «Роҳи нури офтоб» (1964), «Аз Ганг то Кремл» (1970), сисилаи ашъори «Дастовез» (1975).

Адиб зиёда аз 200 мақола, эссе, очерк ва ёддоштҳои сафарӣ таълиф намудааст, ки дар онҳо масъалаҳои муҳимми адабӣ, фарҳангӣ ва иҷтимоии давр мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд.

Фаъолияти тарҷумонии М. Турсунзода низ зиёда самаранок мебошад. Адиб як қатор асарҳои А. С. Пушкин, Т. Г. Шевченко, Н. А. Некрасов, Самад Вурғун, Зулфия, Анатолий Сафронов барин қаламкашони варзидаи халқҳои гуногунро бо маҳорати баланд тарҷума намудааст. Мероси адабии М. Турсунзода дар чор чилди Куллияти адиб (1971 – 1985) ба таърифи расидааст.

Савол ва супоришҳо

1. Дар бораи зодгоҳ ва волидайнӣ М. Турсунзода маълумот диҳед.
2. Мирзо Турсунзода дар кадом мактабҳо таҳсили илм кардааст?
3. Чаро шоир ибтидои солҳои сиюм Душанберо тарк намуд ?
4. Адиб кай раиси Иттифоқи нависандагонии Тоҷикистон интихоб гардид ?
5. Оид ба сафарҳои Турсунзода маълумот диҳед.
6. Турсунзода кадом сол вафот кард ва марқадаш дар кучост?
7. Фаъолияти эҷодии М. Турсунзода кай оғоз ёфтааст ?
8. Маҷмӯаҳои «Байроқи зафар», «Шеърҳо» ва достони «Писари Ватан» ба кадом марҳалаи эҷодиёти шоир тааллуқ доранд?
9. Марҳалаи дуҷуми эҷодиёти Турсунзода кай оғоз меёбад?
10. Боз кадом соҳаҳои фаъолияти М. Турсунзодаро медонед?

Супориши 1. Чадавали зеринро пур кунед.

Асарҳои лирики шоир	Қиссаҳои шоир	Достонҳои шоир

Дескриптор   *Хонанда:*

- шеърро ифоданок хонда метавонад;
- жанрҳои эҷод кардаи шоирро шарҳ дода метавонад;
- мероси адабии шоирро номбар карда метавонад;

Супориши 2. Мавзӯи шеърҳои дар боло зикршудаи шоирро аниқ кунед.

Дескриптор

Хонанда:

- ғояи ва муаммои асосӣ шеърро аниқ мекунад;
- мазмуни шеърро мефаҳмонад ва бо нуқтаи назари шоир алоқаманд мекунад.

Адабиёти тоҷик

Синфи 11 (Равияи иҷтимоӣ – гуманитарӣ)

Фасли 2 "Ашъори лирикӣ"

Мавзӯи дарс: Шеъри "Ман Ватанро беш аз ҳарвақта дорам дӯсттар"-и Ҳабиб Юсуфӣ

Мақсади таълим: 11.2.1- муайян кардани жанр ва нишонаҳои он (жанрҳои гуногун) фарқияти жанрҳои лирикӣ аз якдигар.

Комёбиҳои критериявӣ:

- шеърро ифоданок мекунад;
- аз рӯи мазмуни матн ғояи шеърро аниқ мекунад;
- ба мазмуни шеър таъриҳи карда ба шоир баҳо медиҳад;

Дарҷаи қобилияти фикрронӣ: Таҳлил ва таҳрир.

Супориш

Матнҳои зеринро хонед.

**ҲАБИБ
ЮСУФӢ**

«Ту з-он қавӣ, ки ба ҳар ҷой
халқи заҳматкаш
Туро замини ману тақягоҳи
ман гӯяд»

Ҳабиб Юсуфӣ дар адабиёти тоҷик чун шоири наовар ва ҷанговар маълуми машҳур аст ва зиндагии кӯтоҳ насибаш гашта, ҳамагӣ 29 сол умр дидааст. Адабиётшинос ва мутарҷими варзида Раҳим Ҳошим аз хулқу атвор ва масъулиятшиносиву донишмандии ҳамсоя ва рафиқи даврони бачагиаш Ҳ. Юсуфӣ самимона ва бомуҳаббат ёдовар мешавад: «Бисёр ҷиҳатҳои истеъдоди навшукуфтаи ин ҷавони ҳалим, хушрафтор, пурдон ва хушманд, бо тамоми маънои мусбати шарқиаш боодоб ва эҳтиромкорро ҳанӯз пурра дарк накарда, аз

вай чудо шудам.” Чунин хислатҳои ҳамидаи шоири оянда, пеш аз ҳама, дар оила ташаккул ёфтааст. Шоир соли 1916 дар гузари Боғимайдони шаҳри Самарқанд дар оилаи шахси бомаърифат ва донишманд – Ҳоҷӣ Юсуф ба дунё омадааст. Модараш ҳам зани босаводи мактабхон будааст. Ҳабиб солҳои 1925–1935 аввал дар мактаби миёна ва баъд дар Омӯзишгоҳи омӯзгории Самарқанд таҳсил мекунад. Соли 1940 Донишгоҳи давлатии Самарқандро бо баҳои аъло хатм мекунад ва ба Сталинобод ба шуъбаи тоҷикистонию Институти забон ва адабиёти Академияи илмҳои Иттиҳоди Шӯравӣ ба кор меояд. Баробари оғози Ҷанги Бузурги Ватанӣ шоир тамоми фаъолиятро ба ҳимояи Ватан равона кард ва дар рӯзи аввали ҷанг «Аз ҳавою обу замин» ном шеър навишта ватандоронро бар зидди душман даъват намуд:

Ватан гирифта саросар намуди ҷанговар,
Биёр, шоири тоҷик, суруди ҷанговар.

Ҳабиб Юсуфӣ моҳи март соли 1942 ихтиёрӣ ба сафи қувваҳои мусаллаҳ дохил гардид ва дар Пенза Омӯзишгоҳи ҳарбиро хатм карда, бо рутбаи лейтенанти командири батареяи миномётҳо таъйин шуд. Шоири ҷанговар дар муҳофизати шаҳри Ленинград, озод кардани Соҳили Балтик ва Лаҳистон иштирок дошт ва барои шучоату мардонагӣ ба ордени Ситораи Сурх ва медали «Барои мудофияи Ленинград» мукофотонида шуд.

Шоир дар майдони ҷанг ҳам шеър менавиштааст ва нақшаҳои эҷодии бисёр доштааст. Мутаассифона, ба Ватан баргаштан ба Ҳабиб Юсуфӣ муяссар нагардид ва ӯ 22 феввали соли 1945, ҳамагӣ чанд моҳ пеш аз анҷоми ҷанг, ҳангоми озод намудани деҳаи Вешкуви назди Варшава ба ҳалокат расид.

Шеърҳои навмашқонаи Ҳабиб Юсуфӣ аз синни 17-солагӣ ба майдон омада, нахустин намунаҳои эҷодиёташ соли 1936 ба таъб расидаанд. «Таронаи Ватан» (1939) ягона маҷмӯаест, ки ҳангоми дар қайди ҳаёт будани шоир ба таъб расидааст. Баъдҳо, «Маҷмӯаи шеърҳо» (1949, 1962), «Роҳи нотамом» (1973) ва «Сатрҳои нотамом» (1987) ном маҷмӯаи шоир дар ду китоб ҷоп шудаанд. Маҷмӯаи «Сатрҳои нотамом» 85 шеъри гуногунжанр, 77 рубой, ду достон ва як қатор тарҷумаҳои Ҳ. Юсуфиро гирд овардааст.

Шеърҳои Ҳабиб Юсуфӣ ҳанӯз пурра ҷамъоварӣ нашудаанд. Махсусан, осори дар майдони ҷанг навиштаи шоир то ҳол маълум нест. Охири шеъре, ки то ҳол ба дасти мо расидааст, «Лаҳзаи хурсандии ман» ном дорад ва соли 1943 ҳангоми мудофияи Ленинград эҷод гардидааст. Дар ин шеър, ки аз 16 банди ҷаҳормисраи иборат аст, орзуи умеди шоир ифода ёфтааст:

Ман ҳам аз ҷон азиз медорам
Офтобу баҳору бодаю ёр,
Бешазору ҳавои хушфорам,
Шеъри ҷанговару садои тор!
Бузург аст орзу, умеди ман,
Гирам аз душманон қасоси мулк.
Пас зи ҷанговари замонашумул
Бинависам ба тоҷикӣ роман.

Ҳабиб Юсуфӣ мақолаҳои зиёди илмӣ низ навиштааст. Мақолаҳои «Пушкин ва Байрон» (1937), «Подшоҳи идрок ва озодӣ» (1939), «Боз якҷанд

калима дар бораи поэзияи имрӯзаи мо» (1940), «Барои поэзияи муносиби давр» (1940), «Баҳр дар пиёла» (1940), «Шеърҳои зиддифашистии Лоҳутӣ» (1941), «Шоири гениалии рус» (1941) ба масъалаҳои гуногуни адабиётшиносӣ ва нақди адабии давр бахшида шудаанд.

Як қисмати муҳимми эҷодиёти Ҳабиб Юсуфиро тарҷумаи бадеӣ ташкил медиҳад. Фаъолияти тарҷумонии адиб баробари фаъолияти шоирияш ҳангоми донишҷӯӣ оғоз гардида буд ва ӯ бори аввал «Бандии Кавказ» ном достони шоири бузурги рус А. С. Пушкинро тарҷума кардааст. Шоир ҳамчунин ба тарҷумаи осори М. Ю. Лермонтов, Н. А. Некрасов, А. И. Крилов, Т. Г. Шевченко, В. В. Маяковский, Демян Бедний шуғл варзида, сатҳи тарҷумаи бадеиро дар адабиёти тоҷик баланд бардоштааст.

Тарҷумаҳои Ҳабиб Юсуфӣ нисбат ба ашъори шоир аз ҷиҳати ҳаҷм ду-се баробар зиёд мебошанд. Матни асарҳои тарҷумашуда ба нусхаи асл мувофиқати комил дорад. Дар айни ҳол ҳангоми тарҷума хусусияти назми тоҷик ҷиддан ба эътибор гирифта мешавад.

Ҳамин тариқ, Ҳабиб Юсуфӣ умри зиёд надид, вале аз худ мероси гаронбаҳои адабӣ, тарҷумавӣ ва илмӣ ба ёдгор гузошт, ки ба воситаи он зиндаву ҷовид хоҳад монд.

Ман ватанро беш аз ҳарвақта дорам дӯсттар

Вақти он аст, ай қалам!

Буррандатар гардӣ зи теғ!

Вақти он аст, ай суҳан!

Ғуррандатар гардӣ зи барқ!

То ба душман ҳамла орам,

Решааш буррӣ зи бех,

То расӣ,

Манҳус– анчарро кунӣ бешоҳу барг!

Як ҷаҳон ишқи Ватан дорад дили халқи азим,

То ватанро дӯст дорад, дӯст дорад то абад.

Сад ҷаҳон нафрат ҳам аз баҳри разилони фашизм,

То фашистонро кунад бо нафраташ гӯр оқибат!

Чун Ватан мардона дар ҷанг омадаст, имрӯз ман

Ман ватанро беш аз ҳарвақта дорам дӯсттар!

Чун ман ин сон байни майдон пурдилу фирӯзманд,

Дорадам имрӯз аз ҳаррӯза ёрам дӯсттар:

Он на ман, бошам амон бидҳад ба душман мушти ман,

Он на ман, к-ин дам фитам дар фикри кори дигаре.

«Он на ман бошам, ки рӯзи ҷанг бинӣ пушти ман,

Он манам, к-андар миёни хоку хун бинӣ саре».

Вақти он аст, ай қалам!

Буррандатар гардӣ зи теғ!

Вақти он аст, ай суҳан,

Ғуррандатар гардӣ зи барқ!

То ба душман ҳамла орам,

Решааш буррй зи бех,
То расй,
Манхус - анчарро кунй бешоҳу барг!

Савол ва супоришҳо

1. Бо воситаи усули “Кластер” дар бораи ҳаёти Ҳабиб Юсуфӣ маълумот диҳед.
2. Бо воситаи усули “Тори тортанак” шеърро ифоданок хонед.
3. Ғояи шеърро бо ҳафт калимаи калидӣ ифода намоед.

Дескриптор

Хонанда:

- шеърро ифоданок мехонад ;
- ғояи шеърро бо 7 калимаи калидӣ муайян мекунад;
- ба мазмуни шеър така карда ба шоир
- баҳо медиҳад;

Адабиёти тоҷик

Синфи 11 (Равияи иҷтимоӣ – гуманитарӣ)

Фасли 4 “Худшиносӣ ва ифтихори миллӣ”

Мавзӯи дарс: “Модарнома”-и Лоиқ Шералӣ

Мақсади таълим: 11.1.3- мустақилона муайян кардани матн, ифоданок ва аз ёд хондан, порчаҳо аз муаммоҳо, муносибат

Комёбиҳои критериявӣ:

- мавзӯъ ва ғояи ашъори ба модар бахшидаи шоирро меомӯзад;
- аз шеър далелҳои бузург будани модарро меёбад;
- Дараҷаи қобилияти фикрронӣ: Таҳлил ва таҳрир.

Супориш

Матнро бо диққат хонед.

Модарнома

Устод Лоиқ Шералӣ аз нахустин қадамҳои эҷодияш ба мавзӯи модар тавачҷуҳ пайдо кардааст. Яке аз аввалин шеърҳои шоир «Ба модарам» ном дорад, ки бори нахуст ибтидои соли 1965 ба таърифи расидааст. Баъдҳо ин мавзӯъ дар тамоми эҷодиёти шоир мавқеи аввалдараҷа пайдо намуд. Вақте ки «Дастӣ дуои модар» ном маҷмӯаи шоирро варақ мезанем, ба панҷоҳу панҷ шеъри ба модар ва зан бахшида дучор меоем.

Ҳамаи ашъори ба модар бахшидаи Лоиқ, аз ҷумла шеърҳои «Модар», «Суруди модар», «Қарз», «Қасидаи модар», «Ҷомаи гадоӣ», «Чордард», «Ту монанди замин танҳои модар», «Дар сари гӯр», «Ҳасрат», «Муноҷот ба модар» ва рубоиву дубайтиҳои маҷмӯаи «Дастӣ дуои модар», ҷовидонаанд. Дар ин

шеърхо хусусияти миллию шарқии модари одии тоҷик, ботини поку беолоиш ва ҷаҳони орзуву ҳавасҳои модари рустой мавриди тасвир қарор гирифтааст. Тасвирхо чунон содаву самимӣ ва ифодахо чунон моҳирона ба ҳам омадаанд, ки хонанда беихтиёр ҷавҳари ҳастии инсонро пеши назар меорад:

- Наёбад чашми камбинат ба ҷустан чашми сӯзанро,
- Биларзад дасти пурэъҷози ту дар қабзаи пирӣ.
- Валекин боз медӯзӣ ту дастурхони гулдӯзӣ,
- Ки рӯзи маърака дар байни мардум обрӯ гириӣ.
- Чӣ дунёест дунёи умеди ту
- Аё модар, аё модар!

(«Ба модарам»)

Дар Модарномаи Лоиқ рӯҳи халқии тасвир пурқувват аст. Шоир дар тасвири ҳастии модар аз урфу одат ва анъанаҳои қадимии мардуми тоҷик устодона истифода кардааст. Дар шеъри «Ҷомаи гадоӣ» модар бо ният ба дари хонаи занони серфарзанд, пирони ботадбиру солор, одамони бодавлату бонанг ва арӯсони хушбахт гаштугузор карда, пораҳои матоъ чамъ месозад ва аз ин пораҳо ҳамроҳи пиразанҳои худочӯ ҷомаи садпораву садранг дӯхта ба кӯдакаш мепӯшонад. Ин ҷома мувофиқи одатҳои мардумӣ бахосият буд:

Тамоми халқ гӯйӣ бар қади ман ҷома пӯшонид,

Тамоми халқ гӯйӣ қисматам бахшид.

Ту гӯйӣ, ҷома неву ҷавшани ман буд,

Ту гӯйӣ, пора-пора меҳри мардум дар тани ман буд.

Ҳамин пайвастагии ногуастаи фарзандро водор мекунад, ки назди модар ва Ватан қарзи фарзандии хешро бо тамоми масъулият эҳсос намояд ва ҳастиву истеъдодашро пурра сарфи роҳи хушбахтии халқи азизаш намояд:

Ба ҷойи пораи талбидаат ҳар бор

Орам пораи ашъор,

Ки дар ҳар пораи ашъор

Бошад поре иқбол...

Суханшиносон “Модарнома”-и Лоиқ Шералиро дар радифи модарномаҳои Мирзо Турсунзода, шоирони эронӣ Эраҷ Мирзо, Раҳиӣ Муайирӣ, «Эй, вой модарам» ном шеъри машҳури Шаҳриёр, «Мактуб ба модар» ва «Мактуби модар» ном шеърҳои шоири рус Сергей Есенин гузошта, услуби нигориши онро саҳли мумтанеъ гуфтаанд.

Мавзӯи модар ба Лоиқ имконият додааст, ки таваҷҷуҳи фарзандонро ба муҳимтарин масъалаҳои ҳаёти инсон ҷалб намояд. Дар шеъри «Ту монанди замин танҳои, модар» шоир модарро ба заминро осмон ва хуршеду моҳ ташбеҳ медиҳад, зеро онҳо ҳам чун модар ягонаанд ва меҳри худро миёни фарзандони инсон тақсим намекунанд. Хуршед ба ҳама мавҷудоти дунё баробар нур мепояд ва оғӯши замин низ ба рӯйи ҳама сокинони сайёраи мо баробар боз аст. Пас, ба қитъаҳо тақсим кардани Ватан гуноҳ аст ва ҷунин амали манфиатҷӯна мардумро ба хушбахтӣ намеорад. Ин хушдори шоир, махсусан дар замони мо, ки давлатҳои абаркудрат фикри тақсим кардани заминро ҳеҷ гоҳ аз сар дур намекунанд, басо аҳамият дорад:

Заминро қитъа-қитъа ҳар қадар фарзандони ту

Барои ҳамдигар тақсим карданд,
Вале як рӯз донистанд:
Замин қисмат нахоҳад шуд.

Лоиқ дар синни 8-солагӣ аз падар зинда ҷудо мегардад. Модар тани танҳо тамоми ташвишҳои рӯзгори ноҳинҷори баъди Ҷанги Бузурги Ватаниро ба зимма гирифта, тамоми қуввату ғайраташро дар роҳи тарбияи чигаргӯшагонаш сарф мекунад. Шояд, ҳамин вазъияти мушаххаси оилавӣ шоири хассосро ба риққат оварда, манбаи тахайюлоту андешапарварихои ӯ гардида бошад. Дар “Модарнома”-и Лоиқ ҳатто устод, пир, қиблагоҳ барин тавсифҳо ва унвонҳои ифтихории ба падар ва мард тааллуқдор ба модар нисбат дода мешавад:

Қиблагоҳам!
Модари олампаноҳам!
Рафтаӣ гарчи зи дунёи дудар
Дар сарат қарси сафед,
Дар рухат нури умед,
Дастҳо дар пеши бар
Дар пеши дар истодаӣ.

Ҷамчунин, дар тасвири симои муқаддаси модари Шарқ устод Лоиқ, эҳтимолан, бори аввал дар адабиёти даврони шӯравии тоҷик аз калимаҳои Худо, Қуръон, оят, пайғамбар, Ҷафтяк истифода кардааст, ки ин аз ҷасорати адабии шоир дар он айём гувоҳӣ медиҳад. Калимаҳои мазкур ба шоир имконият додаанд, ки дар тасвири характери модари рустоии тоҷик саҳми боз ҳам бештаре дошта бошад:

Худо гуфтию оят хондию таъбирҳо ҷустӣ,
Ту доим Ҷафтяк мондӣ ба зери болини кӯдак,
Ки шояд тифл бебоку далеру қаҳрамон гардад,
Дили пайғамбарон ғунҷад даруни синаи кӯчак...

Хулоса, сар то пойи Модарномаи устод Лоиқро пайванди ҷисмониву рӯҳонии модари ғамхору фарзанди сипосгузор фаро гирифтааст. Дар шеъри «Муноҷот ба модар» таркибҳои айёми пирӣ, чашмони камбину обрав, боли абрувони шикаста, ларзиши дасту сару абрую лаб ва оҳҳои пурдарду алам андешаи шоирро дар бораи рӯзгори ба сар омадаи модар ифода мекунанд. Қаҳрамони лирикӣ дар натиҷаи мулоҳизаҳои пуршиддат ба хулосае меояд, ки ӯ дар ду дунё вучуди худро ба модар тасаввур карда наметавонад:

Модари пирам, Худо умрат диҳад!
Ин мабодо, ки бимирӣ ногаҳон,
Бо ту мирад давлату дунёи ман,
Баъди ту дигар набошам ман чавон...

Ашъори ба модар бахшидаи Лоиқ ба силсилаи шеърҳои Модарнома маҳдуд намешавад. Аз ҷумла, аз силсилаи «Илҳом аз «Шоҳнома» шеъри «Навҳаи Таҳмина бар Сухроб»-ро ба ёд овардан кофист. Ин шеър аз ҳашт банди ҷаҳормисраӣ иборат буда, аз матлаъ то мактаъ тасвири дарду ҳасрат ва сӯзу гудози модари бадбахт мебошад, модаре, ки аз ягона фарзанди бо ҳазор умед парвардааш абадӣ ҷудо шудааст ва боз фарзандаш бо дасти падар кушта мегардад. Ин тазоди зиндагии нобасомон, маҳсусан, дар бандҳои:

Афтод аз болои зин
Чун ахтар аз чархи барин.
Шири сафедам аз танаш
Дарёи хун шуд бар замин...
Гулчини давронам гузашт,
Гулрези бӯстонам гузашт.
Теғе, ки Рустам зад бар ў,
Аз чавшани ҷонам гузашт

бо тамоми қувваи бадеии сухан ифода гардидааст. Ба ахтари аз чархи барин фитода монанд кардани Сухробии қурбони хиёнатгардида, ба дарёи хун ташбеҳ додани шири сафед ва аз чавшани ҷони модар гузаштани теғи ба фарзанд задаи падар тасвирхоеанд, ки симои модари аз чигаргӯшааш абадӣ чудошударо возеҳу равшан нишон медиҳад. Сухани пурҳасрати модар: «Дастӣ кӣ гирад рӯзи марг аз пояи тобути ман?» – халқияти тасвирро боз ҳам афзун намудааст. Хулоса, силсилаи шеърҳои ба модар бахшидаи устод Лоик чун беҳтарин дастоварди адабиёти давраи нави тоҷик эътибор дорад.

Супориш

Дар шеър кадом фазилятҳои модар тавсиф шудаанд? Дар гурӯҳ муҳокима кунед. Фикри худро ифода намоед.

Дескриптор

Хонанда

- ба мазмуни шеър таъҷа намуда, бузургии модарро эзоҳ медиҳад;
- фазилятҳои дар шеър додашудаи модарро бо далелҳои худ пурра мекунад;

Formative Assessment for the unit «Imagination & Creativity»

Learning objectives

- use imagination to express thoughts, ideas, experiences and feelings;
- understand specific information in unsupported extended talk on a wide range of general and curricular topics, including talk on a limited range of unfamiliar topics;
- evaluate and comment on the views of others in a growing variety of talk contexts on a growing range of general and curricular topics;

Assessment criteria

- Discuss a topic in groups and suggest a solution for a problem;

- Evaluate and respond constructively to feedback from others and present information clearly to others.
- Speak coherently and in detail about the given topic, referring to personal experience whenever possible;
- use topic appropriate words in justifying their point of view

Level of thinking skills: Application and higher order thinking skills

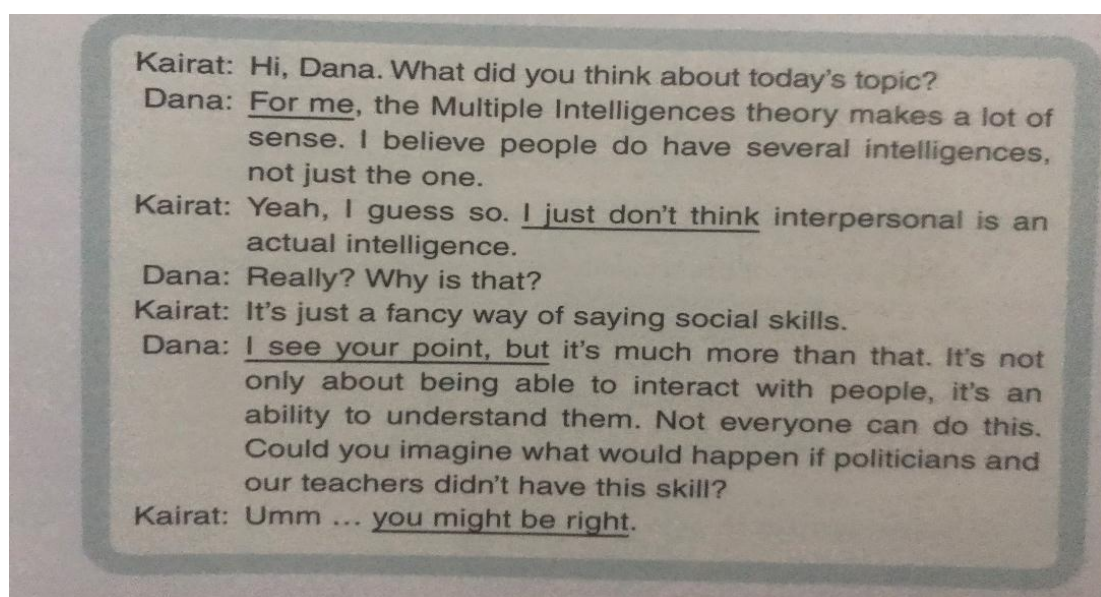
Task 1

Speak about imagination and creativity. What do the pictures show? Discuss and tell your partner.

Task 2

Express opinions: Read the dialogue below. Kairat and Dana are talking about their lecture time on the Multiple Intelligences theory. How does Dana feel about the theory?

Task 3

Replace the underlined phrases in the dialogue with the phrases from the useful language box.

Giving an opinion

- “In my experience...”
- “As far as I'm concerned...”
- “I'm absolutely convinced...”
- “Speaking for myself...”
- “In my opinion...”
- “Personally, I think...”
- “I'd say that...”
- “I'd suggest that...”

Agreeing / Disagreeing

I agree with what you said.

I agree with you/ him ...

There is no doubt about it that...

I (totally/completely/absolutely) agree or disagree with you.

I couldn't agree more.

I'd go along with that.

I feel same.

You're absolutely right.

Absolutely/Definitely/Exactly.

No doubt about it.

Descriptor

Task 1 A learner

selects useful information and discuss

Task 2 A learner

uses appropriate subject-specific vocabulary while speaking.

Task 3 A learner

replaces the underlined phrases and can use in their speech

Formative Assessment for the unit ...

Learning objectives

-use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about a wide increased range of general and curricular topics

-write independently about factual and imaginary past events, activities and experiences on a range of familiar general and curricular topics

Assessment criteria

- Apply topic related vocabulary in speech appropriately arranging words and phrases into well-formed sentences.
- Write sentences about real and imaginary past events connecting them into paragraphs.

Level of thinking skills: Knowledge and comprehension. Application.

Writing task

Which is your favorite TV show? What is it about? Write a text about it. Think about: name, type, plot, characters.

Paragraph 1: Introduction

Why do people watch TV show? What were the memorable events?

Paragraph 2: Trends and crazes

What music, show, films and fashions were popular? Do you like or dislike anything from the TV?

Paragraph 3: How had the world changed by the end of the decade?

Descriptor A learner:

- uses appropriate subject-specific vocabulary.
- writes about favorite TV show.

Formative assessment for the unit «Reading for Pleasure»

Learning objectives: -read a wide range of extended fiction and non-fiction texts on familiar and unfamiliar general and curricular topics;

-use a growing range of vocabulary, which is appropriate to topic and genre of the general and curricular topics.

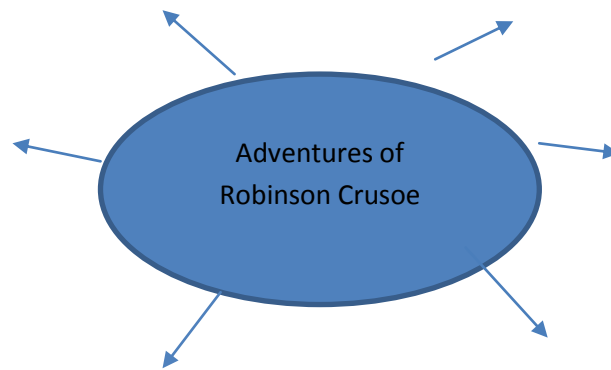
Assessment criteria:

- Read the text for finding main ideas in it;
- Identify detail information in extended texts
- Apply topic related vocabulary in speech appropriately arranging words and phrases into well-formed sentences using linking words.

Level of thinking skills: Knowledge and comprehension. Application.

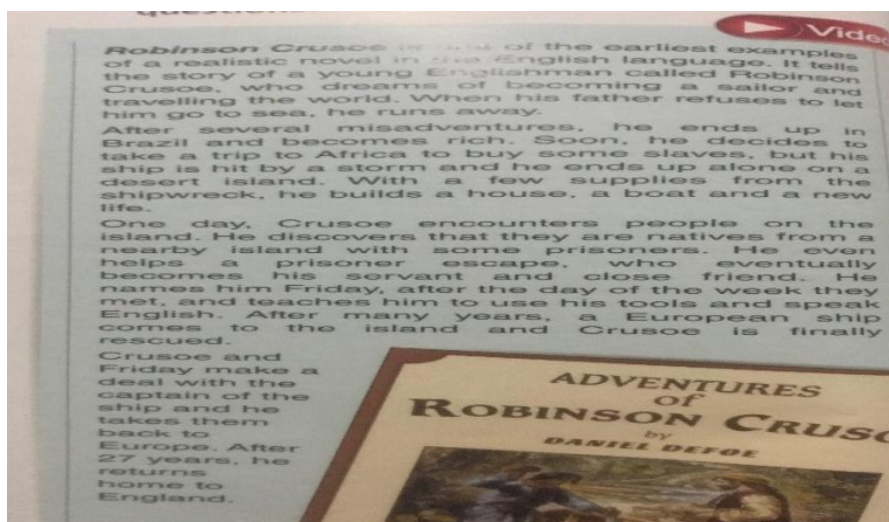
Task 1

Read the text “Adventures of Robinson Crusoe by Daniel Defoe” and make mind map.

Task 2

Read the text again and answer the following questions.

1. What is the main character's name?
2. Why did Crusoe run away from?
3. Where was Crusoe going when his ship was wrecked and why?
4. Where did he get up?
5. What problems are shown in the text?
6. Who is Friday?
7. How long did he stay on the island?

Task 3

Apply topic related vocabulary by using «Six hat analyses" and describe a white hat.

White Hat

- » Information we know
- » Information we need
- » How we are going to get that information

Descriptor A learner

- **Task 1** reads the story and make mind map
- **Task 2** answers the questions correctly with details and finds the correct information;
- **Task 3** analyses the story using the method of “six hats”.

Formative assessment for the unit

Learning objectives:

- use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about an increased range of general and curricular topics
- recount extended stories and events on a wide range of general and curricular topics
- use a wide variety of question types on a wide range of familiar general and curricular topics.

Assessment criteria

- Demonstrate individual ability to use a dictionary or digital methods to trace meaning and extend vocabulary
- Identify the difference between fact and opinion in short texts

Level of thinking skills: Knowledge and comprehension. Applying.

Task 1

Read the extract from an adaptation of Robinson Crusoe to find out what problems Crusoe on the Island experienced. Think about weather-food-animals, loneliness, etc.

Task 2

Read the extract again. Decide if the statements (1-5) are T (true) or F (false).

6. Crusoe was completely happy living with his dog and parrot. _____
7. Crusoe was scared by a person _____
8. Crusoe found only one footprint _____

9. Crusoe had trouble sleeping that night _____

10. Crusoe was glad nobody saw his boat _____

Descriptor A learner

- reads the text;
- differentiates the weather, food, animals, loneliness etc;
- writes true or false for each sentence

Formative assessment for the unit

Learning objectives:

-use the meaning from context in extended texts on a wide range of familiar general and curricular topics, and some unfamiliar topics

-plan, write, edit and proofread work at text level with support on a limited range of general and curricular topics

Assessment criteria

- Connect sentences into paragraphs with basic connectors and linking words with some support
- Evolve arguments, reasons, and evidence for a limited range of written genres

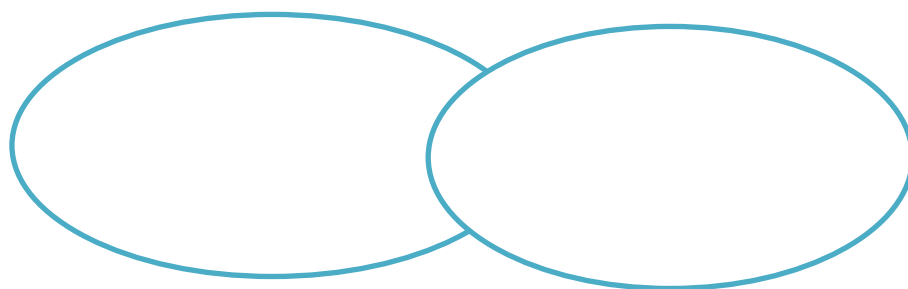
Level of thinking skills: Higher order of thinking

Task 1

Character analysis

Listen to a professor presenting the characters of Robinson Crusoe and Friday. Use the adjectives from the list to complete the Venn diagram.

Loyal open clever innocent shipwrecked brave

Robinson

Friday

Descriptor A learner

- analyzes the characters;
- compares and contrast two characters and follows the structure;
- uses adjectives in the sentences and speech

Formative assessment for the unit

Learning objectives:

- use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about an increased range of general and curricular topics
- recount extended stories and events on a wide range of general and curricular topics
- use a wide variety of question types on a wide range of familiar general and curricular topics.

Assessment criteria:

- Read the text for finding main ideas in it;
- Identify the general information in extended fiction;
- Demonstrate the ability of writing grammatically correct sentences on familiar topics using Past tenses.

Level of thinking skills: Knowledge and comprehension. Application.

Task 1

Elements in fiction

Complete the gaps with the correct word.

- protagonist
- plot
- mood
- setting
- resolution
- narrator
- characters
- point of view
- climax
- flashback

The most important event

1 _____ the most important event in the story.

2 _____ how the story ends.

3 _____ events that make up a story.

- 4 _____ where and when the story takes place.
- 5 _____ people who take part in the story.
- 6 _____ the main character in the story.
- 7 _____ the feeling the story creates in the reader.
- 8 _____ the person who tells the story.
- 9 _____ 1st or 3rd person.
- 10 _____ a narrative passage that takes the reader back in time.

Descriptor A learner

- completes the gaps
- identifies the main idea of the sentences

Таърихи Қазоқистон

Синфи 10 (равияи табиӣ-математикӣ)

Боб “ Баромади иҷтимоии халқи қазоқ”

Мавзӯ: Этногенез ва ҷараёни этникӣ дар Ҷумҳурии Қазоқистон

Мақсади хониш: 10.2.1.1- истифодабарии мафҳумҳои “антропогенез”, “этногенез”, “этнос” барои фаҳмонидани ҷараёни этникӣ дар Ҷумҳурии Қазоқистон; 10.2.1.2- мувофиқати ҷараёни этниро муайян карда, аниқ намудани давраҳои этногенезӣ дар ҳудудҳои Қазоқистон.

Баҳогузори критериявӣ:

- мафҳумҳои “антропогенез”, “этногенез”, “этнос”-ро барои фаҳмонидани ҷараёни этникӣ дар Ҷумҳурии Қазоқистон истифода мебарад;
- мувофиқати ҷараёни этниро муайян карда, давраҳои этногенезиро дар ҳудудҳои Қазоқистон аниқ карда метавонад

Сатҳи фикрронӣ: Муайян кардан ва таҳлил намудан

Супориш 1

Дар замони имрӯза кадом халқҳо бо забони туркӣ суҳан меронанд?

2. Асрҳои VI-XIII дар таркиби этногеографикӣ қазоқ чӣ қадар қабилҳо ва иттифоқи туркҳо мавҷуд буданд?

3. Аз рӯи усули “ассотсиограмма” мутоҳид намудани иттифоқҳои қабилҳои қадима дар ҳудуди Қазоқистон.

Дескриптор

Хонанда

- оиди халқҳои туркизабон маълумот дода метавонад;
- кучиши халқҳои туркизабонро муайян мекунад;
- оиди этногеографикӣ халқҳои туркизабон маълумот дода метавонад ва исбот менамояд.

Боб “Хонигарии Қазоқ – аввалин давлати Осиёи Марказӣ”

Мавзӯи Оқ Ҷурда – асоси хонигарии Қазоқ

Мақсади хониш: 10.3.1.2- фаҳмонидани даврони таърихӣ ташаккули давлат дар Қазоқистон; 10.3.3.1- муайян намудани мувофиқати хонигарии Қазоқ ва Оқ Ҷурда

Баҳогузории критериявӣ:

- даврони таърихӣ ташаккули давлатҳоро дар Қазоқистон меонад;
- мувофиқати хонигарии Қазоқ ва Оқ Ҷурда муайян карда метавонад

Сатҳи фикронӣ: Таҳлил намудан ва муайян кардан

Супориш: вазиҳои ҷуфтӣ

1. Суҳанони “Ба истиқлолияти Оқ Ҷурда ман аввалин шуда даст задам!” ба кӣ мансубаст?(ОрдаЕжен).

2. “Ман ба инкишофи маданияти шаҳрҳои Оқ Ҷурда сабаб шудам. Дар шаҳрҳои Утрор, Саврон, Жент, Баршинкент, масҷид, мадрасаҳо бунёд намудаам!”- гуфтори кист?(Ерланхон)

3. “Амир Темур намешуд, Москва пойтахти мо мешуд...” суҳанони кист?(Тӯхтамиш)

4. Суханони ”Агар ман оламро забт намекардам, онҳо бар сари мо ханчар мебардоштанд”ба кӣ тааллуқ дорад? (А. Темур).

5. Муаллифи ин сухан “ Ман ба Амир Темур тобеъ шудан намехоҳам, чунки аз соли 1380 якчанд заминҳои Олтин Ёрда ва Мамайро забт карда тавонистаам!” кист? (Тӯхтамиш).

6. “Ман барои хонигарии Оқ Ёрда ва барои баргардондани якчанд шаҳрҳои соҳили Сирдарё муваффақ шудаам!”- гуфтори кист? (Барак)

7. Гуфтори “Бо гуфти таърихшиноси машҳур Қодирғали Жалоир ман дар замони худ пуркувват, пуркудрат, баҳодур хон будаам. Ман барои истиқлолияти сиёсии Оқ Урда ба ҳоли қудрат қувва сарф намудаам!”аз они кист? (Урусхон).

Дескриптор   *Хонанда*

- давраҳои таърихии ташаккулёбии давлатҳоро дар Қазоқистон медонад;
- мувофиқати хонигарии Қазоқ ва Оқ Ёрдари муайян карда метавонад.

Синфи 11 Таърихи Қазоқистон

Мавзӯ: Нақши Роҳи Бузурги Абрешим дар рушди фарҳанги шаҳрӣ дар Қазоқистон

Мақсади дари: 11.1.2.1 Бо истифода аз харита шабакаҳои Роҳи Бузурги Абрешимро дар қаламрави Қазоқистон муайян кунед.

Меъёрҳои арзёбӣ

- Бо таърихи Роҳи бузурги абрешим ва филиалҳои он дар Қазоқистон шинос шавед
- Арзёбии таъсири рушди фарҳанги шаҳрӣ дар Роҳи Бузурги Абрешим

1-Супориш

Сохтани пирамида- бо гурӯҳ- ҳамкорӣ- якка хондан

Дар Пирамидаи 2-юм 32 калимаи марбут ба мавзӯро муайян мекунад ва дар асоси ин калимаҳо 16 ибора месозад ва инчунин аз ин ибораҳо 8 ҷумла ташкил медиҳад

Дескриптор

- Онҳобо мавзӯи нави китоби дарсӣ шинос мешаванд
- Калимаҳои калидири муайян мекунад
- Бо тартиб додани ҷумлаҳо камбудихоро пур мекунад

Вазифаи2 «Усули занҷир»

5 хонанда аз рӯи савол дар тахта бо навбат суҳан мегӯянд, касе ки гап намезанад занҷирро мешиканад ва дар ҷои худ менишинад Ҳар як донишҷӯ бояд 5 калима гӯяд

1. таърихи Роҳи Бузурги Абрешим
2. Шабакаҳои Роҳи бузурги абрешим дар Қазоқистон
3. Рушди Маданияти Шаҳрӣ

Дескриптор

- Дар мавзӯъ 5 ҷумла созед;
- Фикри худро баён кунед;
- Муқоиса бо давраи ҳозира.

Синфи 11 Таърихи Қазоқистон

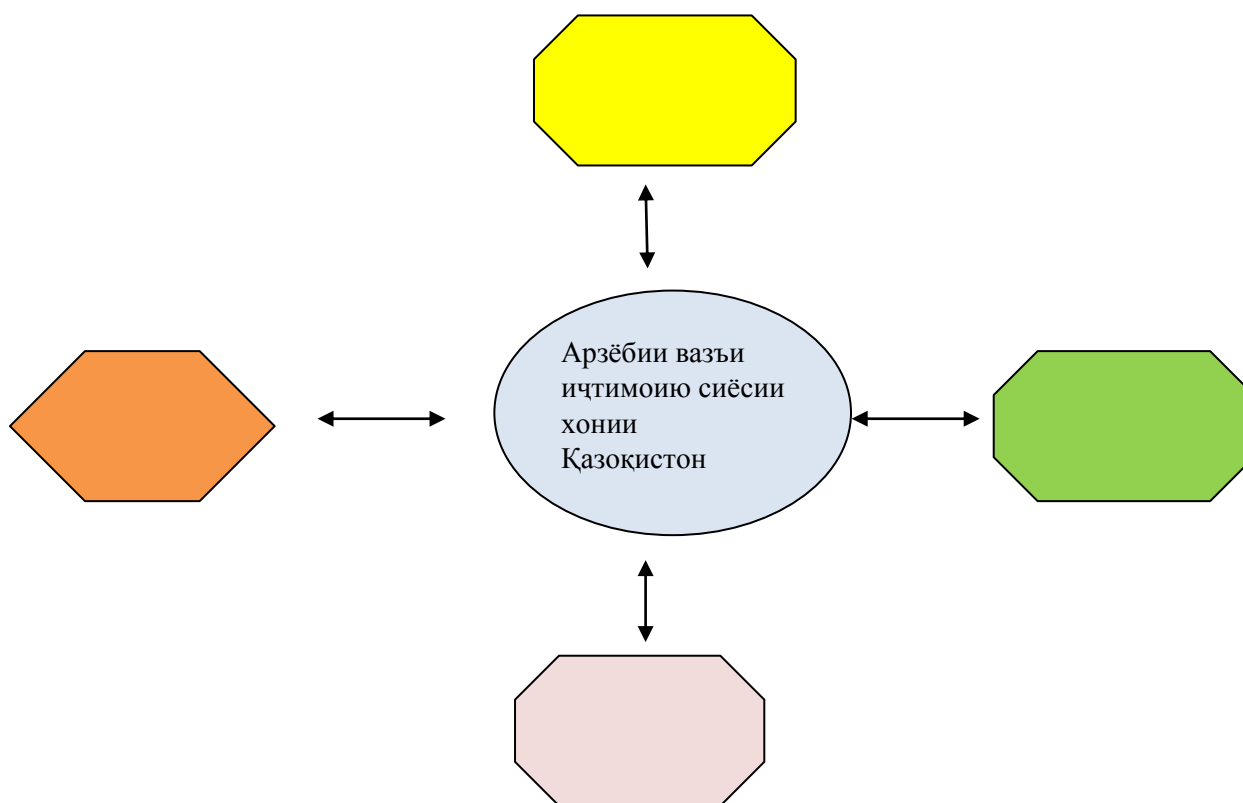
Мавзӯъ «Рушди афкори иҷтимоӣ-сиёсӣ дар давраи хонигарии Қазоқистон»

Мақсади дарс: 11.3.1.3 саҳми олимони таърихро дар давраи хонигарии Қазоқистон арзёбӣ кунед

Меъёрҳои арзёбӣ

- Бо вазъи ҷамъиятию сиёсии давраи хонигарии Қазоқистон шинос шавед
- шахсиятҳои таърихро, ки ба рушди иҷтимоию сиёсӣ таъсир расонидаанд, муайян мекунад
- таъсири шахсиятҳои таърихро ба рушди иҷтимоӣ-сиёсӣ арзёбӣ мекунад

Вазифаи 1 *Кластер созед (ҷуфт кор кунед)*

Дескриптор

Арзёбии вазъи иҷтимоию сиёсии хонии Қазоқистон

Бо фаъолияти шахсиятҳои таърихӣ шинос шавед

Вазифаи 2 «Шинос кардани шахс»

Дескриптор

- дар асоси расм шахсиятҳои таърихро муайян мекунад

- Таъсири давлати хонии Қазоқистонро ба рушди иҷтимоӣ-сиёсӣ муайян мекунад

Таърихи ҷаҳон

Синфи 11 (самти табиӣ-математикӣ)

Фасли «Таърихи давлат ва ташаккули тафаккури иҷтимоию сиёсӣ».

Мавзӯ: Калиди рушди афкори ҷомеаи муосир ва муосири Дастурҳо

Мақсади дарс: 11.3.1.1 - Истифода бурдани мафҳумҳои «либерализм», «миллатгарой», «демократияи иҷтимоӣ», «марксизм», «экзистенциализм», «прагматизм», «позитивизм» барои шарҳи рушди афкори ҷамъиятӣ

11.3.1.2 - Арзёбӣ кардани аҳамияти ғояҳои маърифатӣ барои рушди ғояҳои иҷтимоӣ-сиёсӣ

11.3.1.3 - Омӯзиши хусусиятҳои рушди тафаккури фалсафӣ дар бораи сохтмони иҷтимоӣ дар асрҳои XIX-XX

Меъёрҳои баҳодиҳӣ:

- Барои тавзеҳ додани рушди афкори ҷамъиятӣ, мафҳумҳои "либерализм", "миллатгарой", "демократияи иҷтимоӣ", "марксизм", "экзистенциализм", "прагматизм", "позитивизм" -ро меонад. - аҳамияти ғояҳои маърифатнокиро арзёбӣ мекунад - хусусиятҳои рушди тафаккури фалсафиро меомӯзад *Сатҳи тафаккур*: фаҳмидан, истифодабарӣ

Супориш 1

Барои тавсеаи афкори ҷомеа, мафҳумҳои зеринро шарҳ диҳед ва ҷадвалро пур кунед

<i>либерализм</i>	
<i>миллатчиғӣ</i>	
<i>демократияи иҷтимоӣ</i>	
<i>марксизм</i>	
<i>экзистенциализм</i>	
<i>прагматизм</i>	
<i>позитивизм</i>	

Дескриптор

Хонанда:

- Мафҳумҳои додасударо шарҳ медиҳад - ҷадвалро пур мекунад

Супоришҳо 2

Аз китоби дарсӣ истифода бурда аҳамияти ғояҳои маърифатиро барои рушди ғояҳои иҷтимоӣ-сиёсӣ арзёбӣ кунед, фикри худро фаҳмонед.

Дескриптор

Хонанда:

- аҳамияти ғояҳои маърифатиро барои рушди ғояҳои иҷтимоӣ-сиёсӣ арзёбӣ мекунад
- хусусиятҳои рушди тафаккури фалсафиро меомӯзад
- назари худро оид ба ин масъала изҳор мекунад

Синфи 11. (самти табиш-математикӣ)

Боб: «Таърихи давлат ва ташаккули тафаккури иҷтимоию сиёсӣ». Мавзӯ: Н. Мандела бар зидди апартеид фаъоласт

Мақсади дарс:

11.3.2.3 - дар бораи нақши шахс дар ҳаёти иҷтимоӣ-сиёсӣ хулоса мебарорад;

11.3.2.5 - аҳамияти мавқеи фаъоли шахрвандӣ дар мубориза барои ҳуқуқҳои шахрвандӣ арзёбӣ мекунад;

11.3.2.6 - Истифодаи истилоҳи "апартеид" барои рӯйдодҳои таърихӣ дар Ҷумҳурии Африқои Ҷанубӣ тавсиф мекунад.

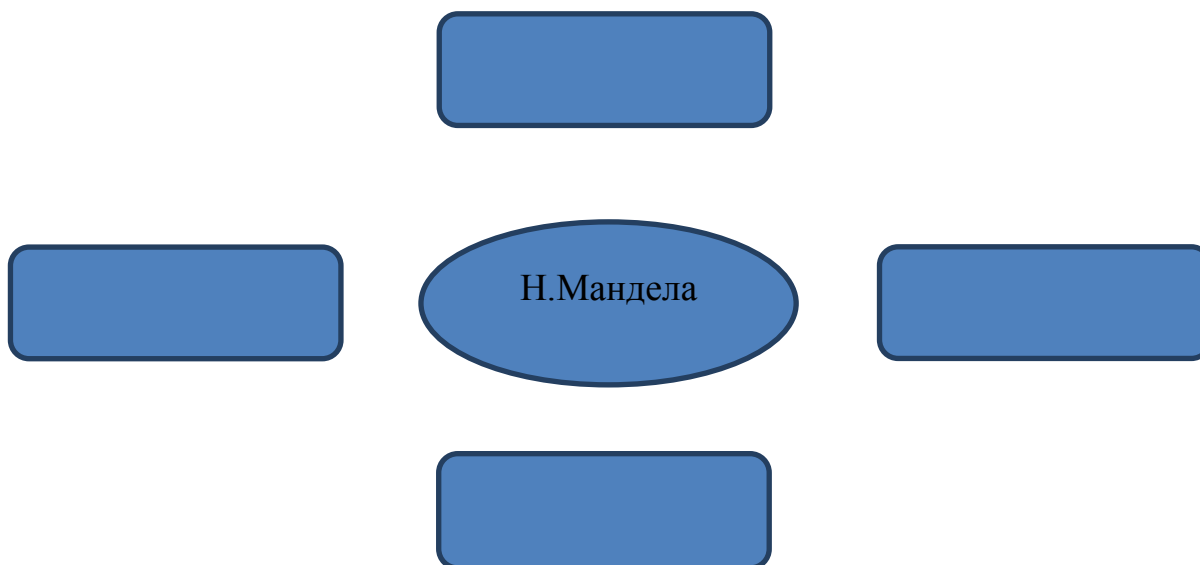
Меъёрҳои баҳодиҳӣ:

- дар бораи нақши шахс дар ҳаёти иҷтимоӣ-сиёсӣ хулоса мебарорад;
- дар муборизаи ҳуқуқи шахрвандӣ аҳамияти фаъоли мавқеи шахрвандӣ баҳо мегузорад;
- барои фаҳмондани рӯйдодҳои таърихӣ дар Ҷумҳурии Африқои Ҷанубӣ мафҳуми "апартеид" -ро истифода мебарад.

Сатҳи тафаккур: фаҳмидан, истифодабарӣ

Супориш 1

Бо истифодаи аз усули гурӯҳбандӣ, дар бораи нақши шахс дар ҳаёти иҷтимоӣ-сиёсӣ хулосаҳо баровардан

Дескриптор

Хонанда

- Н.Мандела кист? ба савол ҷавоб медиҳад;
- дар бораинақшишахс дар ҳаётиичтимоӣ-сиёсӣхулосамабарорад

Супориш 2

Ҷадвалро пур кунед.

Ислоҳоти иқтисодӣ	Ислоҳоти иҷтимоӣ

Дескриптор

Хонанда:-Ислоҳоти иқтисодии Манделаро шарҳ медиҳад
- Ислоҳоти иҷтимоии Манделаро шарҳ медиҳад

Супориш 3

Мафҳуми "апартеид" -ро бо истифодаи калимаҳои калидӣ фаҳмонед, назари худро оид ба сиёсати Мандела баён кунед

Апартеид, Конгресси Миллии Африқо, Чораҳои беитоатӣ, Интиҳоботи Миллӣ, Президент, Ислоҳот

Дескриптор

Хонанда:-Мафҳуми апартеидро шарҳ медиҳад
- Бо истифодаи калимаҳои калидии мазкур, андешаи худро оид ба сиёсати Н. Мандела изҳор менамояд

Таърихи ҷаҳон

Синфи 11. (Самти иҷтимоӣ-гуманитарӣ)

Боб: "Тамаддун: хусусиятҳои рушд"

Мавзӯъ: Рушди иқтисодии кишварҳо аз омилҳои табиӣ ва ҷуғрофӣ
Мақсади дарс: 11.1.2.1 – дар муайян кардани ихтисоси иқтисодии давлатҳо ва минтақаҳо ташаккули нақши омилҳои табиӣ-ҷуғрофӣ

Меъёрҳои баҳодихӣ:

- ихтисоси иқтисодии давлатҳо ва минтақаҳо
- ташаккули нақши омилҳои табиӣ-ҷуғрофиро муайян мекунад
- таъсири омилҳои табиӣ ва ҷуғрофиро ба иқтисодиёти Осиёи Марказӣ меонад

Сатҳи тафаккур: фаҳмидан, ҷавоб додан

Супориши 1

Системаи иқтисодӣ дар зери таъсири омилҳо ва шартҳои гуногун ташаккул меёбад. Аз инҳо

муҳимтаринҳоро номбар кунед ва нақши омилҳои табиӣ-ҷуғрофиро муайян кунед.

* _____

* _____

* _____

* _____

ДискрипторХонанда:

- Омилҳо ва шартҳои системаи иқтисодро ташаккул медиҳад
- Нақши омилҳои табиӣ ва ҷуғрофиро муайян мекунад

Супориши 2

1. Омилҳои табиӣ ва ҷуғрофӣ ба иқтисодиёти Осиёи Марказӣ чӣ гуна таъсир карданд: Ду кишвари Осиёи Марказиро муқоиса кунед. Оиди таҳлили иқтисодиёти ин кишварҳо хулоса бароред

ДискрипторХонанда:

- Ду кишвари Осиёи Марказиро муқоиса мекунад
- иқтисодиёти ин кишварҳоро таҳлил мекунад
- хулоса мекунад.

Синфи 11 (Самти иҷтимоӣ-гуманитарӣ)

Боб: "Равандҳои сиёсӣ ва ҳуқуқӣ"

Мавзӯ: Таърихи таҷрибаи тадбиқи принципҳои устувории қонун
Мақсади дарс: 11.2.1.3 - роҳҳои ташаккули устувории қонунро дар мисоли кишварҳои гуногун таҳлил кардан; 11.2.1.4 - хусусиятҳои мухталифи татбиқи принципҳои устувории қонунро дар мисоли давлатҳомӯқоиса кардан; 11.2.1.5 аҳамияти Декларатсияи умумичаҳонии ҳуқуқҳои инсонро шарҳ додан.

Меъёрҳои баҳодиҳӣ:

- бо андешаҳои мутафаккирон дар ташаккули устувории қонун шинос мешавад ва таҳлил мекунад;
- хусусиятҳои тадбиқи принципҳои устувории қонунро муқоиса мекунад;
- аҳамияти Декларатсияи умумичаҳонии ҳуқуқи инсонро мефаҳмад.

Сатҳи тафаккур: фаҳмидан, ҷавоб додан

Супориши 1

Ғояи устувории қонунро шарҳ диҳед

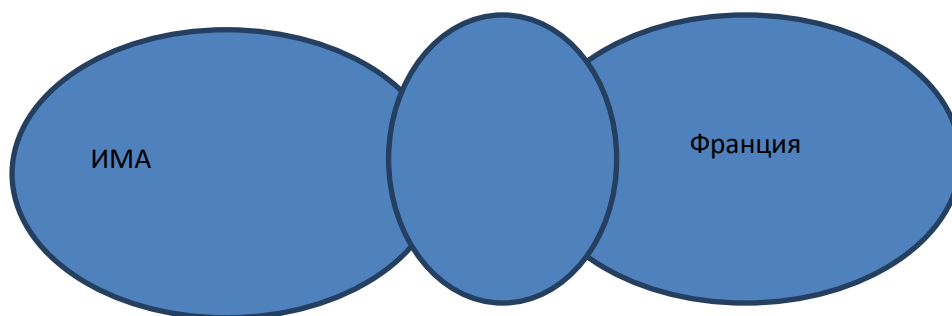
Мутафаккиро	Ғояи оид ба устувории қонун
Платон	
Аристотель	
Цицерон	
Эл – Фараби	
Дж. Локк	
Монтескье	
И. Кант	
Гегель	
Абай	

Дискриптор Хонанда:

- Фикрҳои мутафаккиронро дар бораи устувории қонун шарҳ медиҳад
- ғояҳоро оид ба устувории қонун таҳлил мекунад.

Супоришхо 2

Аз диаграммаи Венн истифода бурда хусусиятҳои тадбири устувории қонунро дар мисоли кишварҳои гуногун муқоиса кунед

Дискриптор Хонанда:

- Хусусиятҳои тадбири принципҳои устувории қонунро дар ИМА тавсиф мекунад

Супоришхо 3

Дар асоси китоби дарсӣ аҳамияти Декларатсияи Умумичаҳонии ҳуқуқи инсонро фаҳмонед, хулосаҳо бароред

Дискриптор Хонанда:

- аҳамияти Декларатсияи умумичаҳонии ҳуқуқи инсонро мефаҳмад - дар бораи
- аҳамияти Декларатсияи умумичаҳонии ҳуқуқи инсон хулоса мекунад

Синфи 10 (Табиӣ ва математикӣ)

Мавзӯ Муносибатҳои байниэтноӣ: мушкилот ва зиддиятҳо

Мақсади: 10.2.2.1 Истифодаи истилоҳҳои "миллатгарой", "шовинизм", "табъизи наҷодӣ" барои тавсифи рӯйдодҳо, равандҳо вазуҳуроти таърихӣ.

Меъёрҳои баҳодихӣ - Истифодаи истилоҳҳои "миллатгарой", "шовинизм", "табъизи наҷодӣ" барои шарҳи рӯйдодҳо, равандҳо ва зуҳуроти таърихӣ истифода мебарад

Дараҷаи малакаи фикрронӣ: Истифода бурд

Вазифаҳо

Ба саволҳои расмҳо ҷавоб диҳед.

1. Одамони дар расм тасвиршударо муайян кунед.
2. Мақсади мубориза бо наҷодпарастӣ дар чӣ буд?
3. Роҳҳои мубориза бо таъбири наҷодиро шарҳ диҳед.
4. Натиҷаи мубориза чист?

Дескриптор Донишҷӯ:

- шахсони дар расм тасвиршударо муайян мекунад;
- мақсади мубориза бо наҷодпарастиро инъикос мекунад;
- роҳҳои мубориза бо таъбири наҷодиро тавсиф менамояд;
- натиҷаҳои мубориза нишон медиҳад.

Мавзӯ «Муносибатҳои байниэтникӣ: мушкилот ва зиддиятҳо»

Мақсади: 10.2.2.3 Дар асоси таҳлили рӯйдодҳои таърихии кунунӣ баҳодихии хусусияти муносибатҳои этникӣ

Меъёрҳои баҳодихӣ Донишҷӯ:

- Таҳлили рӯйдодҳои таърихӣ дар муносибатҳои байни миллатҳо арзёбӣ дар асоси истифода мебарад

Дараҷаи малакаи фикрронӣ: Малакаҳои сатҳи баланд

Вазифаҳо

Шумо мафҳуми муноқишаҳои байни миллатро чӣ тавр мефаҳмед?

Вазъи ҷаҳонро тавсиф кунед.

	Низоъ дар Газа	Низоъ дар Карабах	Низоъ дар Ҳинду-Покистон
Сабабҳои кӯтоҳмуддат			
Сабабҳои дарозмуддат			
Оқибатҳои низоъ			

Шумо барои пешгирии муноқишаҳои байни миллатҳо чӣ пешниҳод карда метавонед?

Дескриптор Донишҷӯ:

- мафҳуми муноқишаҳои байни миллатҳоро тавсиф мекунад;
- сабабҳои дарозмуддат ва кӯтоҳмуддати муноқишаҳоро муайян мекунад;
- оқибатҳои муноқишаҳоро нишон медиҳад;
- роҳи пешгирии муноқишаҳои байни миллатҳоро пешниҳод мекунад.

Синфи 10 (Иҷтимоӣ ва гуманитарӣ)

Мавзӯ: Харитаи этникии ҷаҳон: гузашта ва ҳозира

Мақсади: 10.2.1.5 истифодаи харитаҳои гуногуни таърихӣ ҷаҳон тафсири равандҳои этникӣ дар давраҳои гуногун.

Меъёрҳои баҳодиҳӣ Донишҷӯ:

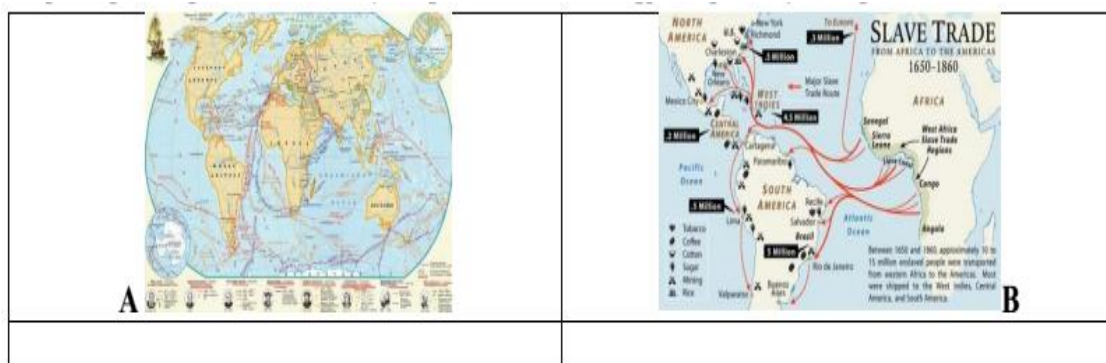
- Ахлоқ дар давраҳои таърихӣ тавассути харитаи ҷаҳон равандҳоро нишон медиҳад.

Дараҷаи малакаи фикрронӣ: Истифода бурдан

Вазифаҳо

Харитаҳоро аз назар гузаронед, ном пешниҳод кунед ва ба саволҳо ҷавоб диҳед.

Қадам ҳодисаҳо дар харитаҳо нишон дода шудаанд?

А) _____

В) _____

Дар натиҷаи ин рӯйдодҳо қадам дигаргуниҳои қавмӣ доданд?

А) _____

1. _____

2. _____

3. _____

В) _____

1. _____

2. _____

3. _____

Дескриптор Донишҷӯ

- ҳодисаи 1-ро муайян мекунад;
- ҳодисаи 2-ро муайян мекунад;
- 3 далел барои тағйири қавмӣ дар натиҷаи ҳодиса 1 оварда мерасонад;
- 3 далел барои тағйири қавмӣ дар натиҷаи ҳодисаи 2 оварда мерасонад.

Мавзӯъ Муносибатҳои байниэтники: мушкилот ва зиддиятҳо

Мақсади: 10.2.2.3 Дар асоси таҳлили рӯйдодҳои таърихии кунунӣ ба ҳодисаҳои хусусияти муносибатҳои этники.

Меъёрҳои баҳодихӣ Донишҷӯ

- Муносибатҳои байни миллатҳо рӯйдодҳои таърихӣ мебошанд, таҳлили асосӣ баҳо медиҳад

Дараҷаи малакаи фикрронӣ Малакаҳои сатҳи баланд

Вазифаҳо

Яке аз муноқишаҳои байни миллатҳоро дар зер интихоб кунед ва чадвалро пур кунед.

- Низоҳҳои Хорватия ва Босния
- Низоҳҳо дар секторҳои Газа
- Низоҳ дар Карабах
- Низоҳҳои байни миллатҳо дар Нигерия
- Низоҳи Ҳинд ва Покистон
- Низоҳи Югославия
- Низоҳ дар Ирландияи шимолӣ

Номи низоҳ	Сабабҳои кӯтоҳмуддат	Сабабҳои дарозмуддат	Фосилаи вақт	Вазъи ҳозира	Ин роҳҳои ҳалли низоҳ
Хулоса (баҳо диҳед):					

Дескриптор Донишҷӯ

- сабабҳои кӯтоҳмуддати муноқишаҳои байни миллатҳо муайян мекунад;
- сабабҳои дарозмуддати муноқишаҳои байни миллатҳоро муайян менамояд;
- фосилаи вақти муноқишаҳои байни миллатҳоро муайян мекунад;
- вазъи кунунии муноқишаҳои байни миллатҳоро тавсиф менамояд;
- роҳҳои ҳалли муноқишаҳои байни миллатҳоро тавсиф менамояд;
- муноқишаҳои байни миллатҳоро ҷамъбаст ва арзёбӣ мекунад.

Асосҳои ҳуқуқшиносӣ

Синфи 11 (равияи табиӣ – математикӣ)

Боб Ҳуқуқи Шахсӣ

Мавзӯ 1.1. Аз нав дида баромадани қоидаҳои меҳнат

Мақсади дарс: 11.3.5.3-механизми баҳсҳои меҳнати фардӣ ва коллективиро дида баромада, дар асоси вазъияти ҳуқуқӣ бо мисол аниқ кардан.

Баҳогузориш критериявӣ: - механизми баҳсҳои меҳнати фардӣ ва коллективиро дида баромада, дар асоси Кодекси Меҳнати Ҷумҳурии Қазоқистон баҳо додан

Сатҳи фикрронӣ: Истифода бурдан

Супориш 1

Бобҳои 15,16 –и Кодекси Меҳнати Ҷумҳурии Қазқғистонро таҳлил карда, намудҳои баҳсҳои меҳнатиро муқоиса карда, қадвали зеринро пур кунед:

	Баҳсҳои меҳнати фардӣ	Баҳсҳои меҳнати коллективӣ
Мафҳуми асосӣ		
Дар асоси қадом моддаҳои Кодекси Меҳнати Ҷумҳурии Қазоқистон ба тартиб дароварда мешавад		
Тартиби ҳалли баҳсҳо		
Мӯҳлат		

Дескриптор *Хонанда*

- Дар асоси Кодекси Меҳнати Ҷумҳурии Қазоқистон ба мафҳуми баҳсҳои меҳнати фардӣ ва коллективӣ эзоҳ медиҳад.
- Дар асоси моддаҳои Кодекси Меҳнати Ҷумҳурии Қазоқистон дар бораи ҳалли баҳсҳои меҳнатӣ менависад.
- Тартиби ҳалли баҳсҳоро менависад.

Супориш 2 Вазъиятро таҳлил кунед.

Роҳбарияти корхона дар давоми якчанд моҳ аз сабаби ба мушкилоти молиявӣ дучор шуданаш ба ходимони худ маош намедиҳад. Ба талаботи ходимон боз якчанд моҳ сабр карданишон ё ин ки ба дамгирии бепулӣ баромаданро тавсия мекунад. Дар ин гуна вазъият оё қонуни Меҳнати Ҷумҳурии Қазоқистон вайрон мешавад? Дар асоси Кодекси Меҳнати Ҷумҳурии Қазоқистон ба вазъият баҳо диҳед?

Дескриптор   *Хонанда*

- Вазъияти додасударо таҳлил мекунад.
- Дар асоси Кодекси Меҳнати Ҷумҳурии Қазоқистон баҳо медиҳад.

Боб: Ҳуқуқи оммавӣ

Мавзӯ Ҷанбаҳои тартиботи коллективӣ ва намудҳои ҳуқуқвайронкуниҳои маъмури

Мақсади дарс: 11.2.2.1- таснифи ҳаракатҳои шахс мувофиқи меъёри ҳуқуқи маъмури Ҷумҳурии Қазоқистон;

Баҳогузори критериявӣ:- Тартиботи коллективӣ ва намудҳои ҳуқуқвайронкуниҳои маъмуриро аниқ карда, дар асоси вазъияти ҳуқуқӣ ҳаракатҳои шахсонро тасниф мекунад.

Сатҳи фикрронӣ: Истифодабарӣ Малақаҳои сатҳи баланд

Супориш 1

Тартиботи коллективӣ ва намудҳои ҳуқуқвайронкуниҳои маъмури ва барои он аз рӯи Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмури Ҷумҳурии Қазоқистон ҷавобгариро муайян кунед.

Тартиботи коллективӣ ва намудҳои ҳуқуқвайронкуниҳои маъмури	Ҷавобгарӣ аз рӯи Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмури Ҷумҳурии Қазоқистон

Дескриптор   *Хонанда*

Тартиботи коллективӣ ва намудҳои ҳуқуқвайронкуниҳои маъмуриро аниқ мекунад.

Аз рӯи Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмури Ҷумҳурии Қазоқистон намудҳои ҷавобгариро менависад.

Супориш 2

Вазъиятҳои зеринро таҳлил карда, ба ҳаракати шахсон дар асоси Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмури Ҷумҳурии Қазоқистон баҳо диҳед.

Вазъиятҳо	Таҳлил
Шахрванд А. пас аз соати 24.00 дар хонаи худ ба танбеҳи ҳамсояҳо нигоҳ накарда, бо овози баланд мусиқа мешунавад.	
Ду нафар хонандагони синфи 10-ум синни 15, 16 сола баъди мактаб ба парк даромада, тамоку кашида нишастанд.	
Студенти колледж ба ҳаракати роҳ риоя накарда, дар чароғаки сурхи светофор аз роҳ гузашт. Дар натиҷа садамаи нақлиётӣ дар роҳ содир шуд. Студенти колледж чароҳати сабук гирифт.	

Дескриптор   Хонанда

- Вазъияти дода шударо таҳлил мекунад.
- Дар асоси Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Қазоқистон баҳо медиҳад.

Асосҳои ҳуқуқшиносӣ

Синфи 11 (равияи гуманитарӣ)

Боб: Ҳуқуқи оммавӣ

Мавзӯ: Ҳуқуқвайронкуноҳои ҷиноятӣ бар зидди бехатарии коллектив ва тартиботи коллективӣ

Мақсади дарс: 11.2.4.1-таснифи рафтори шахсон мувофиқи меъёри ҳуқуқи ҷиноятӣ Ҷумҳурии Қазоқистон

Баҳогузориш критериявӣ: - рафтори шахсонро мувофиқи меъёри ҳуқуқи ҷиноятӣ Ҷумҳурии Қазоқистон тасниф менамояд

Сатҳи фикрронӣ: Доништан ва фаҳмидан Сатҳи малакаҳои баланд

Супориш 1

Ба мафҳумҳои дар ҷадвал додасида эзоҳ диҳед:

Ҳуқуқвайронкунии ҷиноятӣ чист?	
--------------------------------	--

Нишонаҳои ҳуқуқвайронкунии ҷиноятӣ	
------------------------------------	--

Дескриптор   *Хонанда*

- Ба мафҳуми ҳуқуқвайронкунии ҷиноятӣ эзоҳ медиҳад;
- Нишонаҳои ҳуқуқвайронкунии ҷиноятиро аниқ карда менависад.

Супориш 2

Намудҳои ҳуқуқвайронкунии ҷиноятӣ бар зидди беҳатарии коллектив ва тартиботи коллективиро муайян кунед.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Дескриптор   *Хонанда:*

- 5 намуди ҳуқуқвайронкунии ҷиноятӣ бар зидди беҳатарии коллектив ва тартиботи коллективиро муайян карда, менависад,

Супориш 3

Таркиби элементҳои ҳуқуқвайронкунии ҷиноятӣ бар зидди беҳатарии коллектив ва тартиботи коллективиро муайян карда, чадвали зеринро пур кунед.

“Акти терроризм” таркиби элементҳои ҳуқуқвайронкунии ҷиноятӣ			
Объект	Тарафи объективӣ	Субъект	Тарафи субъективӣ

Дескриптор   *Хонанда*

- “Акти терроризм” 4 элементи таркиби ҳуқуқвайронкунии ҷиноятиро муайян карда, чадвалро пур мекунад.

Боб: Ҳуқуқи оммавӣ

Мавзӯ: Барои ҳуқуқвайронкунии порахӯрӣ ҷавобгарии интизомӣ, маъмурӣ ва ҷиноятӣ

Мақсади дарс: 11.2.5.1-порахӯриро аз дигар намуди ҳуқуқвайронкуниҳо (маоши ноқонунӣ, фиребгарӣ) ҷудо намудан;

11.2.5.2-таснифи ҳаракати шахсон мувофиқи қонуни зидди порахӯрии Ҷумҳурии Қазоқистон ;

Баҳогузори критериявӣ: - порахӯриро аз дигар намуди ҳуқуқвайронкуниҳо (маоши ноқонунӣ, фиребгарӣ) ҷудо намуда, ҳаракати шахсонро мувофиқи қонуни зидди порахӯрии Ҷумҳурии Қазоқистон тасниф менамояд;

Сатҳи фикрронӣ: Истифодабарӣ Сатҳи малақаҳои баланд

Супориш 1

Аз рӯйи Кодекси Ҷиноятии Ҷумҳурии Қазоқистон ва Кодекси “Оиди ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ”-и Ҷумҳурии Қазоқистон намудҳои ҳуқуқвайронкунии порахӯриро муайян карда, муқоиса кунед.

Намудҳои ҳуқуқвайронкунии порахӯрӣ дар Кодекси Ҷиноятии Ҷумҳурии Қазоқистон	Намудҳои ҳуқуқвайронкунии порахӯрӣ дар Кодекси “Оиди ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ”-и Ҷумҳурии Қазоқистон
1	1
2	2
3	3
4	4

Дескриптор Хонанда

- Аз рӯйи Кодекси Ҷиноятии Ҷумҳурии Қазоқистон намудҳои ҳуқуқвайронкунии порахӯриро муайян мекунад.
- Аз рӯйи Кодекси “Оиди ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ”-и Ҷумҳурии Қазоқистон намудҳои ҳуқуқвайронкунии порахӯриро муайян мекунад.
- Аз рӯйи Кодекси Ҷиноятии Ҷумҳурии Қазоқистон ва Кодекси “Оиди ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ”-и Ҷумҳурии Қазоқистон намудҳои ҳуқуқвайронкунии порахӯриро муқоиса мекунад.

Супориш 2

Вазъияти додашударо таҳлил карда, рафтори шахсонро мувофиқи қонунияти зидди порахӯрии Ҷумҳурии Қазоқистон тасниф диҳед .

Ба зодрузи директори мактаб муаллимон тӯхфаи қимматбаҳо доданд.	
Ходими банк ба клиентии банк барои тӯхфаи моддӣ дар миқдори калон ба кредит гирифтаниш, ёрдам доданро таклиф мекунад.	
Ҳокими шаҳр аъзоёни оилаи худ ва хешу таборонашро ба корҳои ҳар хела ҷойгир мекунад.	
Барои дар ҳолати мастӣ а автомобилъ ронда қойдаи роҳро вайрон карданиш, ронанда ба корманди патрули роҳ баёноти пур накарда, барои худашро сар доданиш пул медиҳад.	

Дескриптор   Хонанда

- Вазъиятро таҳлил мекунад.
- Намудҳои ҳуқуқвайронкунии порахӯриро дар рафтори шахсон тасниф мекунад.

Асосҳои ҳуқуқшиносӣ

Синфи 10 (равияи табиӣ-математикӣ)

Боб “Қонуни давлатӣ”

Мавзӯ “Ҷавобгарии ҷиноятӣ”

Мақсади хониш: 10.2.4.3- бо воситаи мисолҳои аниқ ҷавобгарии рафтори манфӣ ва ҷинояти ҷамъиятиро то ҷӣ дараҷа хавфнок тавсиф кардан

Баҳогузориҳои критериявӣ: - бо воситаи мисолҳои аниқ ҷавобгарии рафтори манфӣ ва ҷинояти ҷамъиятиро то ҷӣ дараҷа хавфнок буданишро медонад

Сатҳи фикрронӣ: Таҳлил ва аниқ кардан

Супориш 1

1. Чанд намудҳои ҷавобгарии ҷиноятиро медонед?
2. Ба ҷавобгарии ҷиноятӣ киҳо кашида мешаванд?

Супориш 2

Ду намуди гуноҳ (дидаю дониста ва бепарво) –ро муқоиса кунед. Аз таҷриба мисолҳо оваред. Намудҳоро аниқ кунед, намуди гуноҳ ба чӣ гуна ҷазо таъсир мекунад?

Дескриптор Хонанда:

- кадом ҳаракатҳо ҷавобгарӣ буданашро медонад
- намудҳои ҷавобгариро ҷудо карда метавонад
- бо воситаи мисолҳои аниқ ҷавобгарихоӣ рафтори манфӣ ва ҷинояти ҷамъиятиро то чӣ дараҷа хавфнок буданашро медонад

Мавзӯ “Ҳифзи моликияти хусусӣ”

Мақсади хониш: 10.3.1.7- бо мисолҳо фаҳмонидани мафҳуми “моликияти хусусӣ”; 10.3.1.8- ваъияти ҳуқуқиро муайян карда истода, фаҳмонидани роҳҳои мудофияи моликияти хусусӣ.

Баҳогузориш критериявӣ:- мафҳуми “моликияти хусусӣ” -ро мефаҳмад

ваъияти ҳуқуқиро муайян карда истода, роҳҳои мудофияи моликияти хусусиро медонад.

Сатҳи фикрронӣ: Таҳлил ва тадқиқ кардан

Супориш 1

1. Шумо ба чӣ гуна моликияти хусусӣ соҳибед?
2. Дар кадом ҳолат шумо ба моликияти волидайн даъво карда метавонед?

Супориш 2

- Ба мавзӯи “Ҳифзи моликият” презентатсия тайёр намоед.

Дескриптор Хонанда

- мафҳуми “моликияти хусусӣ” -ро мефаҳмад
- ваъияти ҳуқуқиро муайян карда истода, роҳҳои мудофияи моликияти хусусиро медонад

Асосҳои ҳуқуқшиносӣ

Синфи 10 (равияи гуманитарӣ)

Боб “Озодӣ ва ҷавобгарӣ”

Мавзӯ “Вақти кор ва истироҳат”

Мақсади хониш: 10.3.4.1- фаҳмонидани қоида ва тартиботи муносибатҳои ҳуқуқии меҳнат дар Ҷумҳурии Қазоқистон; 10.3.4.2- дарк намудани ҳар гуна ҳолатҳои зиндагӣ дар рафти меҳнат; 10.3.4.2- ҳар гуна ҳолатҳои зиндагиро дар рафти меҳнат қабул намудан

Баҳогузори критериявӣ: - қоида ва тартиботи муносибатҳои ҳуқуқии меҳнатро дар Ҷумҳурии Қазоқистон доништан;

Сатҳи фикрронӣ: Таҳлил ва муайян намудан

Супориш 1

1. Кадом намудҳои меҳнат ва ҳолатҳои дамгироро медонед?

2. Дар Сарқонуни Ҷумҳурии Қазоқистон кадом намудҳои истироҳат зикр ёфтааст?

Дескриптор   *Хонанда:*

- қоидаву тартиботи меҳнат ва истироҳатро дар Ҷумҳурии Қазоқистон медонад;

- ҳар гуна ҳолатҳоро дар рафти меҳнат ва истироҳат дарк карда метавонад

Боб: “Асосҳои ҳуқуқи маъмури”

Мавзӯ: “Системаи ҳуқуқи маъмури”

Мақсади хониш: 10.4.3.1- фаҳмонидани вазифа ва қоидаҳои мафҳуми системаи ҳуқуқи маъмури; 10.4.3.2- муайян намудани системаи ҳуқуқ дар асоси ба амал тадбиқ намудани чараҳои маъмури.

Баҳогузори критериявӣ:

- вазифа ва қоидаҳои мафҳуми системаи ҳуқуқи маъмуриро медонад;
- системаи ҳуқуқро дар асоси ба амал тадбиқ намудани чараҳои маъмури муайян карда метавонад.

Сатҳи фикрронӣ: Муайян кардан ва таҳлил намудан

Супориш 1

1. Оиди мафҳуми ҳуқуқи маъмурӣ маълумот диҳед.
2. Вазифа ва қоидаҳои ҳуқуқи маъмуриро тавсиф диҳед.
3. Гуноҳкор ва бегуноҳиро чӣ тавр мефаҳмед.

Дескриптор Хонанда:

- вазифа ва қоидаҳои мафҳуми системаи ҳуқуқи маъмуриро медонад;
- системаи ҳуқуқро дар асоси ба амал тадбиқ намудани чараҳои маъмурӣ муайян карда метавонад.

Информатика

Синфи 10 (Табиӣ – математикӣ)

«Бахши шабакаҳои компютерӣ ва бехатарии маълумот»

Мавзӯ «Принсипҳои қори шабакаҳои компютерӣ»

Мақсади хониш: 10.6.1.2 Мақсад ва нишон додани суроғи IP рошарҳ медиҳад

Меъёрҳои баҳодиҳӣ Донишҷӯ: • як суроғи IP-ро дар шабака мисол меорад.

Дарҷаи малакаи фикрронӣ: Доништан ва фаҳмидан

Вазифаҳо

1. Мисолҳои ду суроғи IP –ро, ки ба як шабакаи маҳаллӣ мувофиқанд, мисол оред.

Чавоби худро асоснок кунед.

Дескриптор

Донишҷӯ: - мисоли суроғи IP –ро нишон медиҳад;

- чавобашро исбот мекунад.

Информатика

Синфи 10 (Табиӣ – математикӣ)

Мавзӯ "Усулҳои Идентификатсия"

Мақсади хониш: 10.6.2.3 Тадбирҳо оид ба ҳимояи маълумотикорбарон шарҳи истифода: паролҳо, бақайдгирӣ, тасдиқкунӣ, тасдиқкунии биометрӣ.

Меъёрҳои баҳодиҳӣ

Донишҷӯ- хатари истифодаи регистро муайян мекунад:

- усулҳои тасдиқкуниро муайян мекунад.

Дарҷаи малакаи фикрронӣ: Донистан ва фаҳмидан

Вазифаҳо 1

1. Бонкҳо дар бораи ҳисобҳои мизочони худ дар серверҳои файли худ маълумот нигоҳ медоранд. Се роҳи ҳакерҳоро истифода баред, ки ин маълумотро барои ғайри мақсад ба даст оред.

---

2. Ду усули гуногуни тасдиқсозиро шарҳ диҳед.

Дескриптор

Донишҷӯ

- усули аввалро муайян мекунад;
- усули дуюмро муайян мекунад;
- усули сеюмро муайян мекунад;
- усули якуми аутентификатсияро муайян менамояд;
- усули дууми аутентификатсияро муайян менамояд.

Информатика

Синфи 10 (Иҷтимоии-гуманитарӣ)

Мавзӯи "Бехатарии маълумот"

Мақсадҳои дониш: 10.1.2.1 "Бехатарии маълумот", "махфият" маънои терминҳоро фаҳмонидан

Меъёрҳои баҳодиҳӣ Донишҷӯ:

- "Бехатарии маълумот", "махфият маънои терминҳоро мефаҳмонад"

Дарҷаи малакаи фикрронӣ: Донистан ва фаҳмидан

Вазифаҳо

1. Аҳамияти се махфии маълумотро фаҳмонед

Махфият

Дастрасӣ

Дескриптор Донишҷӯ

- Аҳамияти махфии маълумотро шарҳ медиҳад.

Мавзӯ «Усулҳои муҳофизат маълумот»

Мақсади хониш: 10.1.2.2 Чораҳои амниятӣ, аз ҷумла мафҳумҳо тасвир: захираи маълумот ва нусхабарорӣ

Меъёрҳои баҳодиҳӣ: Донишҷӯ

- Нусхаи маълумот ва рамзгузорӣ аҳамиятро мефаҳмад

Дараҷаи малакаи фикрронӣ: Доништан ва фаҳмидан, Малакаҳои сатҳи баланд

Вазифаҳо

1. Ба расми зерин нигаред (матн бо забони маҳаллӣ) дида бароед.

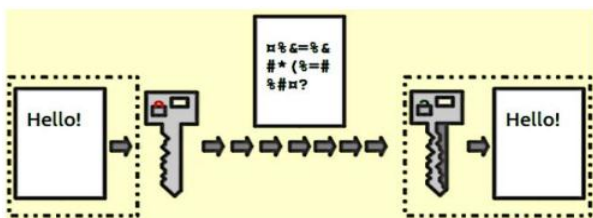

Аҳамияти функцияи дар смартфон нишон додасударо шарҳ диҳед.

---

2. Раванди дар расми зерин иҷрошударо шарҳ диҳед.

Дескриптор Донишчӯ:

- аҳамияти чораҳои бехатариро муайян мекунад;
- чораҳои бехатариро тавсиф мекунад.

Синфи 11 (Табиш-математикӣ)

«Қисми Саводнокии рақамӣ»

Мавзӯи «Қазоқистони рақамӣ»

Мақсади хониш 11.4.2.3. Шарҳи маълумот дар бораи "Қазоқистони рақамӣ"

Меъёрҳои баҳодиҳӣ Донишчӯ:

- Мамлакатҳои пешсафро дар соҳаи рақамикунони милли муайян мекунад
- Тарафҳои мусбат ва манфии рақамӣ тарафхоро муайян мекунад

Дарҷаи малакаи фикрронӣ: Истифода бурдан

Вазифа 1

1. Аз манбаҳои Интернет барои дарёфт кардани маълумот дар бораи кишварҳои, ки ҳоло барномаҳои миллии рақамисозӣ татбиқ мешаванд, истифода баред. Мамлакатҳои пешрафтaro дар рақамисозии иқтисодиёти милли муайян кунед, чадвалро пур кунед.

Кишвар	Пешрафтҳои калидӣ дар рақамизатсия

Дескриптор Донишҷӯ:

- давлатҳоро аз рӯи рақамикунонии миллӣ муайян мекунад;
- ҷадвалро пур мекунад;

Вазифаи 2

Ҷадвали зеринро дар бораи рақамисозии Қазоқистон пур кунед.

Ҷанбаи мусбати рақамисозӣ	Ҷанбаи манфи рақамисозӣ

Дескриптор Донишҷӯ:

- Рақамикунонии мусбатӣ ҷанбаҳоро муайян мекунад;
- Манфии рақамисозӣ ҷанбаҳоро муайян мекунад;

Синфи 11 (Табиӣ-математикӣ)

«Қисмисаводнокии рақамӣ»

Мавзӯ: «Имзои электронии рақамӣ ва шаҳодатнома»

Мақсадихониш: 11.4.4.2. Шарҳи маълумот дар бораи "Имзои электронии рақамӣ ва шаҳодатнома"

Меъёрҳои баҳодиҳӣ Донишҷӯ

- Дӯкони сертификатро муайян мекунад
- чадвали шаҳодатномаро пур мекунад

Дарҷаи малакаи фикррони: Истифода бурдан

Вазифа 1

1. Файли "Роҳнамои инфиродӣ" -ро аз rsi.gov.kz дар Қазоқистон зеркашӣ кунед. Сертификатро тасдиқ кунед ва варақаро пур кунед.

Чой Сертификат	нигоҳдори	Бехтари	Камбудӣ

Дескриптор Донишҷӯ:

- Дар кучо нигоҳ доштани сертификатро муайян менамояд;
- Сертификат тарафҳои мусбат ва манфии фазои нигоҳдориро менависад.

Вазифа 2

2. Раванди ба даст овардани имзои электронии рақамиро риоя кунед

9. _____
10. _____
11. _____
12. _____
13. _____
14. _____
15. _____
16. _____

Дескриптор Донишҷӯ

- имзои электронии рақамиро менависад

Информатика

Синфи 11 (Иҷтимоии-гуманитарӣ)

«Қисми Саводнокии рақамӣ»

Мавзӯи "Имзои электронии рақамӣ ва сертификат"

Мақсади хониш: 11.4.1.2 Роҳҳои ба даст овардани «имзои электронӣ ва сертификати рақамӣ» -ро муайян кунед

Меъёрҳои баҳодиҳӣ Донишҷӯ:

- Имкониятҳои гирифтани имзои электронии рақамиро муайян мекунад;
- Тартиби гирифтани имзои электронии рақамиро нишон медиҳад.

Дараҷаи малакаи фикрронӣ Истифода бурдан

Вазифа 1

1. Чадвалро бо имкони гирифтани имзои электронии рақамӣ пур кунед.

Имкониятҳо барои шахсони ҳуқуқӣ	Имкониятҳо барои шахсони ҷисмонӣ

Дескриптор Донишҷӯ:

- имкониятҳои барои шахсони ҳуқуқӣ муайян менамояд;
- имкониятҳои шахсони воқеиро муайян мекунад;

Вазифа 2

2. Тартиби имзои электронии рақамиро бо рақамҳои нишон диҳед.

	Тугмаи "Имзои рақамӣ" -ро пахш кунед
	Лутфан дастури қорбарро мутолиа кунед ва қабл аз дархост ба шарту шароити он розӣ шавед
	Тугмаи "Шахсони ҷисмонӣ" -ро зер кунед
	Тугмаи Apply -ро дар саҳифаи хонагӣ клик кунед
	Ба аризадиханда шаҳодатномаи калидҳои имзои электронии рақамии шахсони ҳуқуқӣ ва воқеӣ дар шакли ҳуҷжатҳои электронӣ ва ҳуҷжатҳои қоғазӣ дода мешавад.
	Онро мувофиқи дастури хидматӣ нигоҳ доред

Дескриптор Донишчӯ

- тартиби гирифтани имзои электронии рақамиро муайян менамояд;

Информатика

Синфи 11 (Иҷтимоии-гуманитарӣ)

«Қисми Саводнокии рақамӣ»

Мавзӯ «Портали ҳукумати электронии eGov»

Мақсади хониш: 11.4.2.2 Роҳҳои ба даст овардани «имзои электронӣ ва сертификати рақамии электронӣ» -ро муайян кунед

Меъёрҳои баҳодиҳӣ Донишчӯ

- роҳҳои дастрасиро ба портали egov муайян менамояд
- портали Эгов тарафи мусбат ва манфиро муайян

мекунад

Дарҷаи малакаи фикрронӣ Истифода бурдан

Вазифа 1

1. Портали Еговро кушоед, ба ҳама роҳҳои имконпазири дастрасӣ ба портал нигаред ва ҷадвали зеро пур кунед.

Дастрасӣ ба портал	Ба шумо чӣ лозим?	Тарафи мусбати	Тарафи манфиги

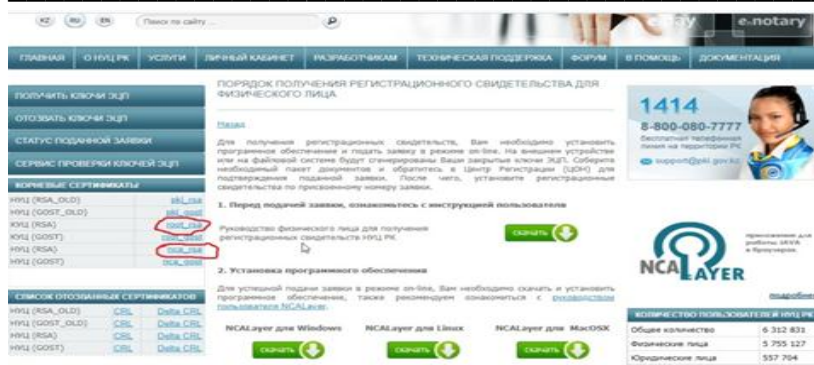
Дескриптор Донишчӯ:

- усулҳои дастрасӣ ба порталро муайян мекунад;
- ҷадвалро пур мекунад;

Вазифа 2

2. Дастраси бо NCLayer

7. _____
8. _____
9. _____
10. _____
11. _____
12. _____

Дескриптор Донишҷӯ

- тартиби NCLAYER-ро менависад

Алгебраи таъбӣ

Синфи 10

«Функсияи ибтидоӣ ва интеграл»

Мақсади хониш: 10.1.3.6-Донишҷӯи қоидаҳои функсияи ибтидоӣ ва интеграл

Меъёрҳои баҳодиҳӣ Донишҷӯ :

- Қоидаҳои функсияи ибтидоиро ва интегралро номуайнро истифода бурда метавонанд.
- Аз рӯи формулаи интегралро иҷро карда метавонанд.

Дараҷаи малакаи фикрронӣ: Донишҷӯ ва фаҳмидан
Истифода бурдан.

Вазифаи -1

Исбот кунед, ки функсияи $F(x)$ бо функсияи ибтидоӣ дар ҳағти рост $f(x)$ шуда метавонад:

a) $F(x) = \frac{1}{2} \sin(2x + 3)$, $f(x) = \cos(2x + 3)$;

b) $F(x) = \frac{1}{3} e^{3x} + 8$, $f(x) = e^{3x}$;

c) $F(x) = 0,2(x+1)^5 + 10x^2$, $f(x) = (x+1)^4 + 20x$.

Дескриптор

Донишчӯ:

- Функцияи ибтидои $F(x)$ меёбанд.
- Муҳокима мекунанд.

Вазифаи-2

Навистани функцияи ибтидоии умумӣ.

a) $f(x) = x^2 + 5x^4$

b) $f(x) = \frac{x+1}{x}$

c) $f(x) = \sqrt{4x+1}$.

Дескриптор

Донишчӯ:

- Чадвали ибтидоиро истифода мебарад.
- Функцияи ибтидоиро меёбанд.

Алгебраи таъбӣ

Синфи 10

«Функцияи ибтидоӣ ва интеграл»

Мақсади хониш: 11.4.1.2 -Донистани қоидаҳои функцияи ибтидоӣ ва интеграл;

11.4.1.3-Донистани интегралҳои номуайян.

Меъёрҳои баҳодиҳӣ: - Ёфтани интегралҳои номуайян, истифода бурда метавонанд;

Аз рӯи формулаи интегралро иҷро карда метавонанд.

Дарҷаи малакаи фикрронӣ: Донистан ва фаҳмида

Истифода бурдан

Вазифаи-1

Интегралро ёбед

a) $\int (5x + 3 \sin x) dx$

b) $\int \left(-2 \cos x + \frac{2}{1+x^2} \right) dx$

c) $\int \sin^2 x dx$

d) $\int \left(5x^4 - \frac{8}{\cos^2 x} + 3\sqrt{3} + 1 \right) dx$

Дескриптор

Донишҷӯ: - Ҷадвали ибтидоиро истифода мебарад.

- Функцияи ибтидоиро меёбанд.
- Формулаи интегралро истифода мебарад.
- Интегралро меёбанд.

Вазифаи -2.

Маълум аст, ки $f''(x) = 15\sqrt{x} + 5x^3 + 6$,

$f'(x)$, если $f'(1) = -\frac{5}{4}$

$f(x)$, если $f(4) = 404$ ёфта шаванд.

Дескриптор

Донишҷӯ:

- методи интегралӣ муайяни $f'(x)$ истифода мебарад.
- Формулаи интегралӣ ибтидоиро истифода мебарад.
- Интегралро ҳисоб мекунад.
- Ҷавобашро менависад.

Алгебраи (иҷтимоии гуманитарӣ)

Мақсади хониш: 10.2А «Нобаробарӣ ва баробарии тригонометрия»

10.1.3.6 - Иҷрои ҳалли муодилаи тригонометрии содда

Меъёрҳои баҳодиҳӣ: Донишҷӯ

- Формулаи тригонометрии соддаро ҳал карда метавонанд,
- -Аз рӯи формула муодиларо иҷро карда метавонанд.

Дараҷаи малакаи фикрронӣ: Донистан ва фаҳмидан
Истифода бурдан

Вазифаи -1

$$\cos x = \frac{1}{2} \quad \sin x = \frac{\sqrt{3}}{2} \quad \operatorname{ctg} x = -\sqrt{3} \quad \operatorname{tg} x = \frac{\sqrt{3}}{3} \text{ муодиларо ҳал кунед.}$$

Дескриптор *Иҷрокунанда:*

- Вобаста бо формула менависанд;
- Ҳалли муодиларо меёбанд;

Вазифаи -2

$3\operatorname{tg} 2x - \sqrt{3} = 0$; $2\sin 3x - \sqrt{2} = 0$; $-\sqrt{3}\operatorname{ctg} 4x + 3 = 0$; $-2\cos 2x + \sqrt{3} = 0$ муодиларо ҳал кунед.

Дескриптор

Иҷрокунанда:

- Ба амали соддаи тригонометрӣ мегардонад.
- Формуларо истифода бурда муодиларо ҳал мекунад.
- Муодиларо ҳал мекунад

10.3 “Ҳосила”

Мақсади хониш: 10.3.1.10 - Ёфтани ҳосилаи функцияи дараҷа ва функцияи ивазнашаванда; 10.3.1.11- Истифода бурдан ва дониستاني қоидаҳои дифференсиони.

Меъёрҳои баҳодихӣ : *Донишҷӯ*

- Ҳосилаи функцияро медонанд.
- Аз рӯи формула муодиларо иҷро карда метавонанд.
- Формуларо истифода бурда мисолҳоро ҳал мекунанд.

Дараҷаи малакаи фикрронӣ Донистан ва фаҳмидан
Истифода бурдан

Вазифаи -1

$$f(x) = \frac{1}{3}x^3 + 2x^2 - 4 \quad f(x) = 4x^8 + \sqrt{x} \quad f(x) = -5x^2 + x + 1 \text{ ҳосилаи функцияро ёбед.}$$

Дескриптор *Иҷрокунанда:*

- Функцияҳоро фарқ карда метавонанд.

- Формуларо истифода бурда ҳосиларо меёбанд.

Вазифаи -2

$f'(x)=0$ муодиларо ҳал кунед

$$f(x)=4x^2+2x \quad f(x)=x^3+3x^2+3x+1 \quad f(x)=18x^2-7x+3$$

Дескриптор Иҷроқунанда:

- Ҳосилаи функцияро меёбанд.
- Ҳосилаи $f'(x)=0$ баробариро меёбанд.

Вазифаи -3

Арзиши ҳосилаи функцияро дар нуқтаи $x = -1$ иҷро кунед.

$$f(x)=\frac{2x-1}{x+1} \quad f(x)=\frac{3}{2x+2} \quad f(x)=\frac{x}{2x-1}$$

Дескриптор Ҳонанда:

- барои ёфтани формулаи ҳосилаи тақсимшударо истифода мебарад;
- Қимматҳои функцияи соддаро меёбанд.

Математикаи табиӣ

10.4А «Тағбиқи ҳосила»

Мавзӯи дарс «Зиёдшавӣ ва камшавии функцияҳо»

Мақсади хониш: 10.4.1.26-Донистани шартҳои масоҳати функцияҳои зиёдшавӣ (камшавӣ); 10.4.1.27 Ёфтани масоҳати функцияи зиёдшавӣ(камшавӣ)

Меъёрҳои баҳодиҳӣ Донишчӯ:

- Соҳаи масоҳати функцияро меёбанд;
- Ҳосилаи функцияро меёбанд;
- Ҳалли нобаробариро меёбанд;
- Масоҳати функцияи зиёдшавӣ ва камшавиро меёбанд.

Дараҷаи малакаи фикрронӣ: Донистан ва фаҳмидан

Истифода бурдан

Вазифаи -1

$$f(x)=-2x-13 \quad f(x)=x^2-3x \quad f(x)=x^2+0,5$$

Дескриптор

Донишҷӯ:

- Соҳаи муайяни функцияро меёбанд;
- Ҳосилаи функцияро меёбанд;
- $f'(x) > 0$ ёки $f'(x) < 0$ нобаробариро ҳал мекунад;

Масоҳати функцияи зиёдшавӣ ва камшавиро меёбанд.

Вазифаи -2

ҳосилаи функцияи дар самти муайянкунӣ афзоишӣ ёбед.

$$f(x) = 14 + 5x \quad f(x) = 8 + x^5 \quad f(x) = -\frac{6}{x} + 9$$

Дескриптор

Донишҷӯ:

- Ҳосилаи функцияро меёбанд
- Агар $f(x) > 0$ бошад функцияи зиёдшавиро меёбанд.

10.4A «Тадбиқи ҳосила»

Мавзӯи дарс

Бо ёрии интеграл санҷидани функция ва сохтани график.

Мақсади хониш: 10.4.1.33- Бо ёрии интеграл санҷидани функция ва сохтани график.

Меъёрҳои баҳодихӣ: *Донишҷӯ*

- Соҳаи муайяно меёбанд;
- Ҷуфти тоқ функцияро меёбанд;
- Даврии функцияро меёбанд;
- Ҳосилаи функцияро, зиёдшавии , камшавиро ва нуқтаҳои экстремумро меёбанд;
- Соҳаи графикро меёбанд;

Дараҷаи малакаи фикрронӣ: Доништан ва фаҳмидан
Истифода бурдан

Вазифаи-1

$f(x) = -6x^2 + x + 1$ гафики функцияро ёбед:

Дескриптор:

- Соҳаи муайяно меёбанд;
- Ҳосилаи функсияро, зиёдшавии , камшавиро ва нуқтаҳои экстремумро меёбанд;
- соҳаи графикро месозад.

Алгебраи (иҷтимоии гуманитарӣ)

Синфи 11

«Функсияи и

бтидоӣ ва интеграл»

Мақсади хониш: 11.4.1.4 Ёфтани интеграл бо методи ивазшаванда;
11.4.1.5 Бо истифодаи усули қисмҳо, интегралро ҳисоб кунед.

Меъёрҳои баҳодиҳӣ : Донишҷӯ:

- Қоидаҳои функсияи ибтидоиро ва интегралҳои номуайяно истифода бурда метавонанд;
- -Аз рӯи формула интегралро иҷро карда метавонанд.

Дараҷаи малакаи фикрронӣ: Доништан ва фаҳмидан
Истифода бурдан

Вазифаи -1

Интегралҳои номуайяно ёбед.

a) $\int e^{\sin x} \cos x dx$ b) $\int x \cos x^2 dx$

Дескриптор Донишҷӯ:

- Чадвали интегралро истифода мебарад.
- Интегралро меёбанд.

Вазифаи-2

Навистани функсияи ибтидоии умумӣ.

a) $f(x) = x^2 + 5x^4$ b) $f(x) = \frac{x+1}{x}$ c) $f(x) = \sqrt{4x+1}$.

Дескрипто Донишҷӯ:

- Чадвали ибтидоиро истифода мебарад;
- Функсияи ибтидоиро меёбанд.

Алгебраи (иҷтимоии гуманитарӣ)

Синфи 11

«Функсияи ибтидоӣ ва интеграл»

Мақсади хониш: 11.4.1.2 -Донистани қоидаҳои функсияи ибтидоӣ ва интеграл;

11.4.1.3-Донистани интегралҳои номуайян.

Меъёрҳои баҳодиҳӣ:Донишчӯ

- Ёфтани интегралҳои номуайян, истифода бурда метавонанд.

- Аз рӯи формулаи интегралро иҷро карда метавонанд.

Дараҷаи малакаи фикрронӣДоништан ва фаҳмидан

Истифода бурдан

Вазифаи-1

Интегралро ёбед

a) $\int (5x + 3 \sin x) dx$

b) $\int \left(-2 \cos x + \frac{2}{1+x^2} \right) dx$

Дискриптор

Донишчӯ:

- Қадвалии ибтидоиро истифода мебарад.
- Функсияи ибтидоиро меёбанд.
- Формулаи интегралро истифода мебарад.
- Интегралро меёбанд.

Вазифаи -2

Маълум аст, ки $f''(x) = 15\sqrt{x} + 5x^3 + 6$,

$f'(x)$, агар $f'(1) = -\frac{5}{4}$

$f(x)$, агар $f(4) = 404$ ёфта шаванд.

ДискрипторДонишчӯ:

- методи интегралҳои муайяни $f'(x)$ истифода мебарад.

- Формулаи интегралӣ ибтидоиро истифода мебарад.
- Интегралро ҳисоб мекунад.
- Ҷавобашро менависад.

Геометрия як самти математикии табиӣ мебошад.

Синфи 10

Самти иҷтимоии гуманитарӣ

104А «Системаҳо ва векторҳои координатаи росткунҷадар фазо»

Мавзӯи дарс: «Илова кардани векторҳо, зарб кардани векторҳо бо рақамҳо»

Ҳадафҳои омӯзиш: 10.4.7 Векторвабаъзе аз афзоиши шумораи вектори

Меъёрҳои арзёбӣ:

- координатҳои векторро медонад;
- медонад, ки чӣ гуна векторҳоро илова ва тарҳ кардан лозим аст;
- векторҳоро зарб зада метонад;

Марҳилаи малакаҳои тафаккур: Доништан, фаҳмидан, истифода бурдан.

Вазифаи 1

а) $(\vec{a} + \vec{b}) \cdot \vec{a} - \vec{b}$ ва дарозии вектори натиҷагирифтaro пайдо кунед, ки дар он $(1; 0; 3), (0; -2; 4)$

Дескриптор Омӯзанда:

- - унвонҳои электронӣ ба қоидаҳо анҷом дода шуданд ;
- - векторро мувофиқи қоида иҷро мекунад ;
- - дарозии векторро меёбад;

Супориши 2

Агар векторҳо координатҳо $(2; -1; 0)$ ва $A(1; -3; -5)$ дошта бошанд, координатаҳои нуқтаи В-ро ёбед.

Дескриптор Омӯзанда:

- формуларо барои ёфтани координатаҳои вектор истифода баред;

- - координатаҳои нуқтаро муайян кунед;

Вазифаи 3

Векторҳои $(-1; 2; 5)$, $(2; -3; 4)$ дода шудаанд. Координатаҳои векторҳои зеринро ёбед: а) $3u + 2v$; в) $-u + 3v$.

Дескриптор Омӯзанда:

- векторро ба рақам зиёд кунед
- қоидаҳои илова намудани векторҳоро донанд

Геометрия

Синфи 10

Самти иҷтимоии гуманитарӣ

10.3В «Системаҳои координатаи росткунҷа ва векторҳо дар фазо»

Мавзӯи дарс: «Масофаи байни ду нуқта»

Ҳадафҳои омӯзиш: 10.4. Масофаи байни ду нуқтаро дар фосолаи 2 ёбед

Меъёрҳои арзёбӣ:

- формулаи ёфтани масофаи байни ду нуқтаро медонад;
- формуларо дар ҳалли масъалаҳо татбиқ карда метавонад;

Марҳилаи малакаҳои тафаккур: Доништан, фаҳмидан, истифода бурдан.

Вазифаи 1

Масофаро аз нуқтаи зерин то сарчашма ёбед: а) $A(3; 4; 0)$; в) $V(1; -2; 2)$.

Дескриптор Омӯзанда:

- координатҳои нуқтаро муайян мекунад;
- масофаро дар координатҳо меёбад;

Вазифаи 2

Масофаи байни нуқтаҳои зеринро ёбед: а) $A_1(1; 2; 3)$ ва $A_2(-1; 1; 1)$; в) $B_1(3; 4; 0)$ ва $B_2(3; 1; -4)$.

Дескриптор Омӯзанда:

- масофаи байни нуқтаҳои формуларо меёбад;

Геометрия як самти математикии табиӣ мебошад

Синфи 10

10.4А «Системаи координатаҳои росткунҷа ва векторҳо дар фазо»

Дарс мавзуси: Зарби векторҳои скалярӣ

Мақсад: 10.4.4- муайян ва хусусияти маҳсулоти скалярии векторҳо дар фазо донед.

Баҳогузори:

- теоремаро дар бораи маҳсулоти скалярии векторҳо медонад ;
- бо хосиятҳои ёфтани кунҷи байни векторҳо шинос шавед;

Марҳилаи малака: Доништан, фаҳмидан, тадбиқ кардан.

Вазифаи 1

Функсияи байни векторҳои $\vec{a}(-1; 2; 2)$ ва $\vec{v}(3; 0; 4)$ -ро ёбед.

Дескриптор Донишҷӯ:

- вазнҳои векторҳо, зарбро меёбад;
- формуларо барои ёфтани кунҷи байни векторҳо мувофиқи

хусусиятҳои маҳсулоти скалярӣ истифода мебарад;

Исбот кунед, ки кунҷи V секунҷаи ABC бо нуқтаҳои $A(2; 1; 3)$, $V(1; 1; 4)$ ва $S(0; 1; 3)$ кунҷи рост мебошад.

Дескриптор Донишҷу:

- нуқтаҳои ҳавопаймои координатиро қайд мекунад;
- координатҳоро байни ду нуқта муайян мекунад;
- формуларо барои ёфтани кунҷи байни ду вектор истифода мебарад;

Геометрия як самти математикии табиӣ мебошад

Синфи 10

10.4А «Системаи координатаҳои росткунҷа ва векторҳо дар фазо»

Унвони курс: «Баробарии ҳавопаймо дар фазо»

Мақсадҳои омӯзиши: 10.4.19 - Ҳосили тавозуни умумии ҳавопаймо ($ax + vy + sz + d = 0$) дар вектори оддии $\vec{n} (a, v, c)$ ва дар нуқтаи ин ҳавопаймо.

Меъёрҳои баҳодиҳӣ:

- эътироф кардани муодилаи ҳавопаймо;
- фаҳмидани координатаҳои вектори оддӣ;

Марҳилаи малакаҳои тафаккур: Донишдан, фаҳмидан, тадбиқ кардан.

Вазифаи 1

Координатаҳои вектори муқаррарии хати ҳаворо ёбед.

а) $5x - y - 1 = 0$ с) $3x + 18z - 6 = 0$

б) $15x + y - 8z + 14 = 0$ д) $x - 3y + 15z = 0$

Дескриптор Донишчӯ:

- $ax + by + cz + d = 0$ координатаҳои вектори муқаррарии $\vec{n} (a, b, c)$ -ро меёбад;

Вазифаи 2

Таҳаммули ҳавопаймоеро, ки аз нуқтаи $M (-1; 2; 1)$ мегузарад ва координатаҳои вектори муқаррарии $\vec{n}$: а) $(0; -5; 2)$ с) $(6; -1; 3)$ пайдо кунед

Дескриптор Донишчӯ:

- формулаи $-a$ -ро $(x - x_0) + b (y - y_0) + c (z - z_0) = 0$ истифода мебарад;
- $ax + by + cz + d = 0$ ва муодилаи ҳавопайморо менависанд.

Геометрия як самти математикии табиӣ мебошад.

Синфи 11

Қисми- V«Андозаи мақомоти»

Унвони курс: Андозаҳои α конус ва буридаи конус.

Мақсадҳои омӯзиши:- формулаҳои барои дарёфти ҳаҷми як аён ва буриши конус пайдо кунед.

Меъёрҳои баҳодиҳӣ:

- - барои ҳисоб кардани ҳаҷми конусҳо ва буришҳои буриш формулаҳо таҳия мекунад;
- - бо истифодаи формула мушкилотро ҳал карда метавонад;
- *Марҳилаи малакаҳои тафаккур:* Доништан, фаҳмидан, татбиқ кардан.

Вазифаи 1

Баландии аёни 3 см, $r=5$ см мебошад. Ҳишаминитопинг.

Дескриптор Донишҷӯ:

- -Дар асоси додашуда расм кашед;
- - радиусро бо истифода аз теоремаи Пифагор муайян кунед;
- - формулаи ёфтани ҳаҷми конус истифода мешавад;

Вазифаи 2

Радиҳои пойҳои конус буридашуда 1 см ва 2 см ва баландии он 3 см мебошад.

Дескриптор:

- -Дар асоси додашуда расм кашед;
- -тарафи трапеои ҳамчояи худро муайян кунед;
- - формулаи дарёфт кардани ҳаҷми конуси буридашуда истифода мешавад;

Геометрия як самти математикии табиӣ мебошад.

Синфи 11

Қисми -V «Андозаи мақомотӣ»

Унвони курс: «Пирамида ва андозаҳои пирамидаҳои буридашуда»

Мақсадҳои омӯзиш:-аз формулаҳо барои дарёфти андозаи пирамида ва пирамидаҳои буридашуда истифода баред.

Меъёрҳои баҳодихӣ:

- барои ҳисоб кардани ҳаҷми пирамида ва пирамидаҳои бурида формулаҳо таҳия мекунад;
- бо истифодаи формула мушкилотро ҳал карда метавонад;

Марҳилаи малакаҳои тафаккур: Доништан, фаҳмидан, татбиқ кардан.

Вазифаи 1

Тарафҳои пойгоҳи пирамидаи шонздаҳӣ 1 см ва ҷонибҳо 2 см мебошанд. Андозаи ин пирамида.

Дескриптор:

- -Дар асоси додашуда расм кашед;
- - баландиро бо истифодаи теоремаи Пифагор муайян мекунад;
- - формулаи ёфтани андозаи пирамида истифода мешавад;

Вазифаи 2

Қасри сулҳ ва ҳамбастагӣ дар Нур-Султон дар шакли пирамидаи росткунҷа сохта шудааст (Расми 26.11). Баландии он 62 м аст. Pyramidinghajminitoping.

Дескриптор:

- -Дар асоси додашуда расм кашед;
- - бинокори пирамида муайян карда шудааст;
- - формулаи ёфтани андозаи пирамида истифода мешавад;

Геометрия

Унвони курс:«Чехраҳои синуси 11-и пирамида, тақсимоти пирамидаҳои буридашуда, сатҳи паҳлӯӣ ва рӯи пурраи»

*Мақсадҳои омӯзиш:*11.1.11- Тақсими пирамида ва тақсими пирамидаи буридашударо бидонед.

11.3.2 - Бо истифодаи формулаҳо барои ёфтани сатҳи паҳлӯӣ ва сатҳи пурраи пирамида ва пирамидаҳои буридашуда.

Меъёрҳои баҳодихӣ:

- - хосиятҳои пирамидаро медонад;
- - донишони чӣ тавр паҳн кардани пирамида ва пирамида;
- - формуларо барои ёфтани сатҳи паҳлӯӣ ва сатҳи пурраи пирамида ва

пирамидаи бурида метавонад истифода барад;

Марҳилаи малакаҳои тафаккур: Доништан, фаҳмидан, татбиқ кардан.

Вазифаи 1

Тарафи пойгоҳи пирамидаи шонздаҳӣ 1 см ва кунҷҳои канори он 2 см мебошанд. Таркиби сатҳи пурраи пирамидро ёбед (Расми 2.10).

Дескриптор:

- - Дар асоси додашуда расм кашед;
- - баландии пирамида аз рӯи додашуда муайян карда мешавад;
- - формулаи дарёфти сатҳи пурраи пирамида истифода мешавад;

Вазифаи 2

Тарафҳои пойгоҳҳои пирамидаи буридашудаи росткунҷа 1 см ва 2 см ва ҷонибҳои 1 см мебошанд. Сатҳи пурраи буридашудаи пирамидаи буридашуда (Расми 2.14).

Дескриптор:

- - аз рӯи ин диаграмма кашед;
- - баландии трапетсияро муайян мекунад;
- - формуларо барои ёфтани ҳаҷми сатҳи саҳти пирамидаи буридашуда истифода мебарад;

Геометрия як самти башардӯстонаи иҷтимоӣ мебошад.

Синфи 11

Фасли I. Ҷисмҳои гардишкунанда ва унсурҳои онҳо.

Унвони курс: «Унсурҳои конус. Паҳншавии конус, сатҳи паҳлуии паҳлӯӣ».

Мақсадҳои омӯзиш: 11.1.11 - конус ва унсурҳои онро эътироф кунед;

11.3.6-қобилияти паҳншавии конусӣ дошта ва майдони сатҳи паҳлӯӣ, сатҳи пурра ҳисоб карда шавад.

Меъёрҳои баҳодиҳӣ:

- - тақсими тасвири конусиро кашида мегирад;
- - сатҳи паҳлуии конус ва рӯи сатҳи рӯи пурраро пайдо мекунад;

Марҳилаи малакаҳои тафаккур: Донистан, фаҳмидан, татбиқ кардан

Вазифаи 1

Радиуси пойгоҳи конус 3 см ва баландии 4 см мебошад. Асоси косинусро ебед

Дескриптор Донишҷӯ:

- - кашидани конус;
- - эҷоди худро бо истифода аз теоремаи Пифагор, муайян мекунад;

Вазифаи 2

Малика мехост рӯзи таваллудаш 8 кӯзаро аз қоғаз тайёр кунад, ки ба канори канори бо баландии 8 см ва радиуси пойгоҳи 6 см монанд бошад. Пайдо кунед, ки чӣ қадар қоғаз (бо см²) лозим аст, ки кулоҳхоро созад (фарз кунед $\pi = 3$).

Дескриптор:

- Конус кашед;
- офарандаи маълумотро ҷустуҷӯ кунед;
- рӯи сатҳи паҳлуии конусро пайдо мекунад;

фанни Физика

10-синф (Равияи Иҷтимоии гуманитарӣ)

Қисми «Динамика»

Мавзӯ: «Қувва. Илова кардани қувваҳо. Қонунҳои Нютон»

Мақсади хониш 10.1.2.1 -Қонунҳои Нютонро фаҳмидан ва қувваи мувозинатро ёфтан.

Меъёрҳои баҳодиҳӣ: Хонанда

- Қонунҳои Нютонро истифода бурда, масъалаҳо ҳал мекунад.
Сатҳи дараҷаи фикрронӣ: Истифода бурда

Вазифаи 1

Вазни автобус бо борҳояш $m = 15$ т мебошад. Чанд муддат он дар хати рост бо қисми уфуқии роҳ ҳаракат мекунад. Мунтазамии тағирёбии дурнамои суръат $x = 0,7t$ (м / с).

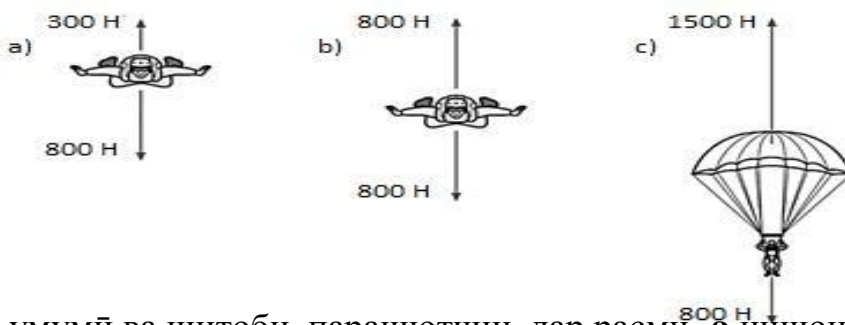
- ҳамаи қувваҳои ба автобус таъсир кунандаро дар ҷадвал нишон диҳед.
- қонуни дуҷуми Нютонро дар шакли векторӣ нависед.
- пешгӯии қувваҳоро дар меҳварҳои координатӣ сабт кунед.
- суръатбахшии автобусро ҳисоб кунед.
- қувваи соишро муайян кунед.

Дескриптор   *Хонанда:*

- қувваҳои ба ҷисм таъсиркунандаро тасвир мекунад;
- қонуни дуҷуми Нютонро дар шакли векторӣ менависад;
- проексияи қувваҳои дар меҳвари ОХ ва ОУ бударо менависад;
- суръати ҷисмро ҳисоб мекунад;
- қувваи соишро ҳисоб мекунад.

Вазифаи 2

Дар сурат диаграммаи қувваҳои парашютчӣ ҳангоми афтидан ба замин, ки вазнаш 50 кг нишон дода шудааст.

Қувваи умумӣ ва шитоби парашютчӣ дар расми- **a** нишон додашударо муайян кунед

Қувваи умумӣ ва шитоби парашютчӣ дар расми- **b** нишон додашударо муайян кунед.

Қувваи умумӣ ва шитоби парашютчӣ дар расми- **c** нишон додашударо муайян кунед.

Дескриптор   *Хонанда:*

- қувваи умумӣ барои ҳар як ҳолат муайян мекунад;

фанни Физика

10-синф (равияи иҷтимоии гуманитарӣ)

Қисми «Динамика»

Мавзӯ: «Қонуни ҷозибай умумичаҳонӣ»

Мақсади хониш: 10.1.2.2 – Фаҳмидани қонуни ҷозибай умумичаҳонӣ ватавсифи ҳаракати киштии кайҳонӣ.

Меъёрҳои баҳодиҳӣ: Хонанда

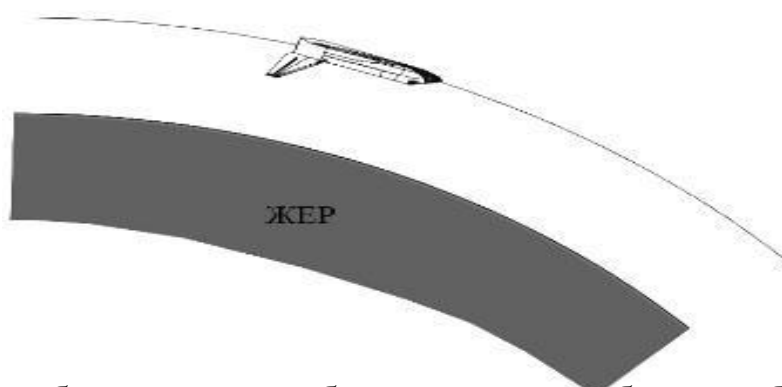
- Қонуни ҷозибай умумичаҳониро тадбиқ мекунад.

Сатҳи дараҷаи фикрронӣ: Истифода бурдан

Вазифаи 1

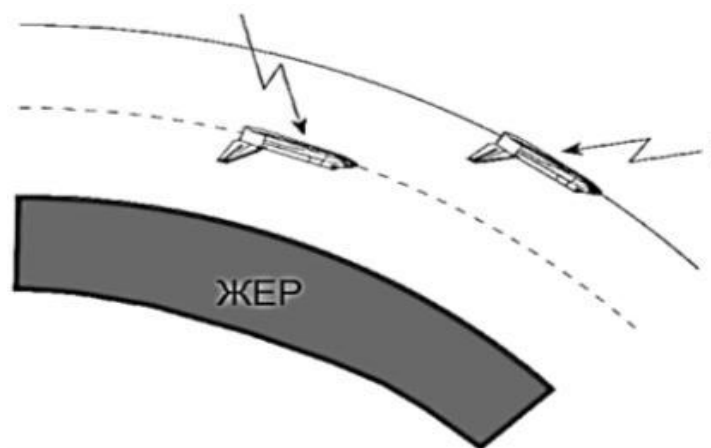
Киштии кайҳонӣ дар мадори даврӣ дар масофаи $3 \cdot 10^5$ маз сатҳи Замин ҳаракат мекунад.

Суръати ҳаракати киштии кайҳони ба чанд баробар аст?

Киштии барои во хӯрдан бо ҳамроҳи сунъӣ ба қисми болои кайҳон мегузарад.

Кайҳони аввал

- шитобро барои ҳар як ҳолат ҳисоб мекунад

Қисми нави кайҳон

Суръати парвоз дар кайҳони нав(ҷавоби дурустро қайд кунед)

суръат дар кайҳони аввал **калон**. о суръат дар кайҳони аввал **хурд**. о суръат ба кайҳони аввал **баробар**.

Дескриптор Хонанда:

- суръати парвози киштии кайҳонро муайян мекунад;
- суръати парвозро кишти дар кайҳони навро тавсиф мекунад.

Вазифаи 2

Массаи Замин аз массаи Моҳ 81 маротиба калон, ва радиуси Моҳ аз радиуси Замин 3,67 маротиба хурдтар аст.

Суръати афтиши озоди ҷисмҳо дар рӯи Замин $9,8\text{ м/с}^2$ баробар бошад, дар Моҳ афтиши озоди ҷисм ба чанд баробар аст, аниқ кунед. (Массаи Замин $5,96 \cdot 10^{24}$ кг ва радиуси Замин 6370 км).

Суръати аввалини кайҳонии Моҳро ҳисоб кунед.

Дескриптор Хонанда:

- Қонуни ҷозибҳои умумҷаҳониристифода мебарад;
- Суръати афтиши озоди ҷисмҳо дар рӯи Моҳро аниқ мекунад;
- Суръати аввалини кайҳониро ҳисоб мекунад.

Физика фанни

11-синф (равияи иҷтимоии гуманитарӣ)

Қисми «Ларзишҳо»

Мавзӯ: «Ларзишҳои электромагнитии маҷбури»

Мақсади хониш: 11.4.2.1. Пайдоиши ларзишҳои электромагнитии маҷбуриро фаҳмидан ва таҳлил кардан.

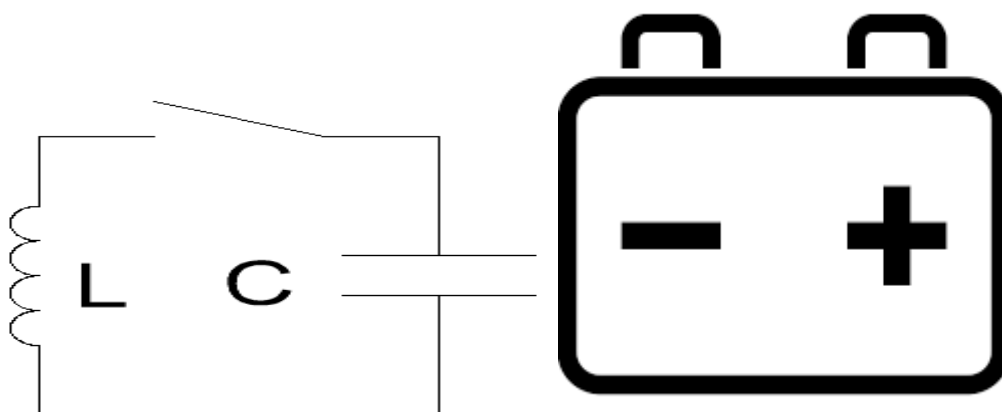
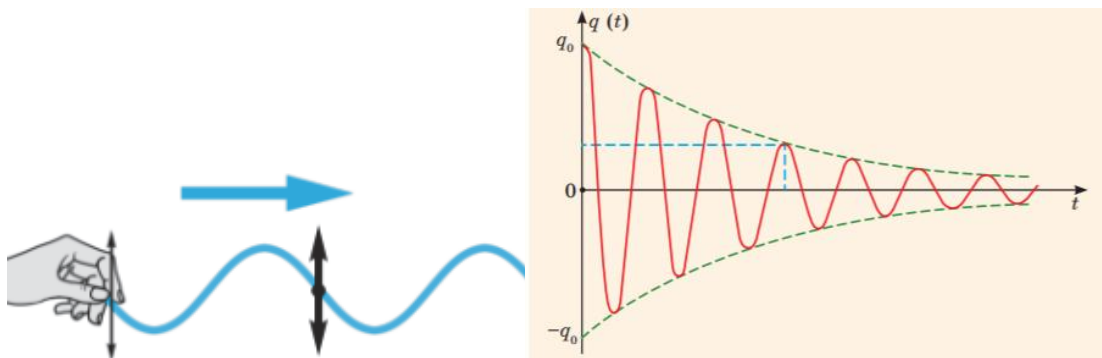
Меъёрҳои баҳодихӣ:

Ларзишҳои электромагнитии маҷбуриро мефаҳманд.

Шартҳои пайдоиши электромагнитии маҷбуриро таҳлил карда метавонанд.

Сатҳи дараҷаи фикрронӣ: фаҳмидан ва истифода бурдан

Вазифаи 1

Аз рӯи расм ба саволҳо ҷавоб диҳед.

Ба ларзишҳо ягон ҳел қувва таъсир накунад, чи рӯй медеҳад?

Барои ҳомӯш нагаштани ларзишҳо ба онҳо чизҳо бояд таъсир кунанд?

Ларзишҳои аз таъсири қувваҳои беруна ба вучуд омадаро чи гуна ларзиш меноманд?

Контури LC чи гуна ларзишҳоро ҳосил мекунад?

Дескриптор:

- Ларзишҳои электромагнитии маҷбуриро тавсиф дода метавонанд.

Вазифаи 2

Матнро хонед ва тасавури фаҳмишатонро нақл кунед.

Ларзишҳои маҷбури. Барои ҳомӯш нашудани ларзишҳо аз берун дар ҳар як даври ларзиш энергия сарф карда пурра карда шавад. Дар лаппишҳои механикӣ аз берун доимо қувва таъсир карда шавад. Дар мавҷҳои

электромагнити ин қувваи беруна шиддати тагиребандаи қувваи ҷараён (Қ Э Х) аст. Мавҷҳои маҷбури ин лаппишҳои хомушнашаванда аст.

Таъғироти даври ё қариб даврии заряд қувваи ҷараён ва шиддатро ларзиши электромагнитӣ меноманд.

Дескриптор:

- Шартҳои пайдоиши электромагнитии маҷбуриро таҳлил ва аниқ мекунад.

фанни Физика

11-синф (роҳнамои иҷтимои гуманитарӣ)

Қисми «Оптика»

Мавзӯ: Дисперсияи рушноӣ

Мақсади хониш: 11.6.1.1. Омӯзиши парокандашавии рушноӣ аз призма гузаранда.

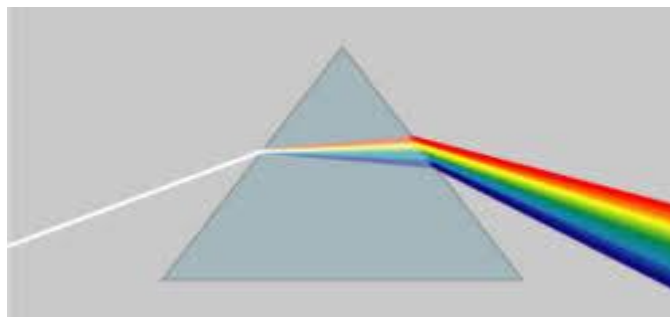
Меъёрҳои баҳодиҳӣ:

- Парокандашавии рушноиро шарҳ медиҳад.
- Пайдошавии рангинкамонро шарҳ медиҳад.

Сатҳи дараҷаи фикрронӣ: Фаҳмидан

Вазифаи 1

Нури офтобро аз призмаи Нютон гузаронида натиҷаи ходисаро мебинем. Қонуни шикасти рушноиро ба ёд оварда ба ин ходисаи рӯйдода шарҳ медиҳем.

Дескриптор

Нури сафеди аз призма гузашта шикаст хурда ба рангҳои гуногун ҷудо шуданастро фаҳмонида метавонад.

Вазифаи 2

Бо ёрии обпошак ва нури офтоб мо рангинкамон ҳосил карда метавонем. Сабаби пайдошавии рангинкамонро фаҳмонед.

Дескриптор

Дар ҳаво молекулаҳои об нури сафеди офтобро шикаст хуронда сабаби ҷудошавии рангҳоро фаҳмонида метавонад.

фанни Физика

11-синф (Равияи Табии-математикӣ)

Қисми «Лаппишҳо»

Мавзӯ: «Маятники математикӣ ва пружина»

Мақсади хониш: 11.4.1.1. - Бо тарзи эксперименти донистани лаппишҳои маятники математикӣ ва пружина.

Меъёрҳои баҳодихӣ:

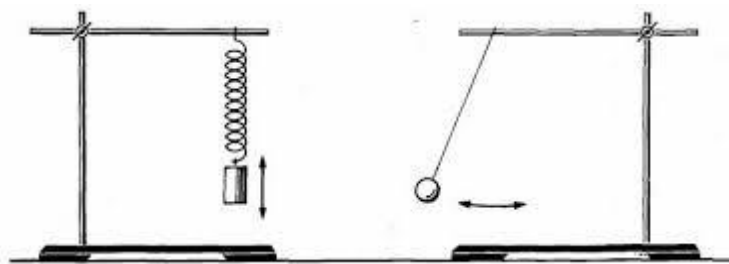
- Сохти маятники математикӣ ва пружинаро меомӯзанд.
- Лаппишҳои маятники математикӣ ва пружинаро меомӯзанд.

Сатҳи дараҷаи фикрронӣ : Истифода бурдан ва фаҳмидан

Вазифаи 1

Истифода бурдан Аз рӯи тасвири кашидашуда маятники математикӣ ва пружинаро месозем.

Дескриптор

- Маятники математикиро меомӯзад.
- Маятники пружинаро меомӯзад.

Вазифаи 2

Формулаи дар китоб додашударо истифода бурда, мо давраи лаппиши маятники математикӣ ва пружинавии сохтамонро ҳисоб мекунем.

Дескриптор:

- Даври лаппиши маятники математики ба дарозии бандаки овезон вобаста буданахро аниқ мекунад. Маятники математикиро дарозии бандашро чен мекунад ва даври лаппиши онро ҳисоб карда метавонад.
- Маятники пружинавиरो даври лаппишаш ба чандирии он вобаста буданахро аниқ мекунад. Агар маятники пружинавиरो кувваи чандирии он аниқ бошад даври лаппиши онро доништа метавонад.

фанни Физика

11-синф (роҳнамои табиӣ-математикӣ)

Қисми «Мавҷҳо»

Мавзӯ: «Мавҷҳои механикии чандирӣ»

Мақсади дарс: 11.5.1.1. Паҳншавии мавҷҳо дар муҳити чандир ва бо шитоби мавҷҳо шинос шудан.

Меъёрҳои баҳодихӣ:

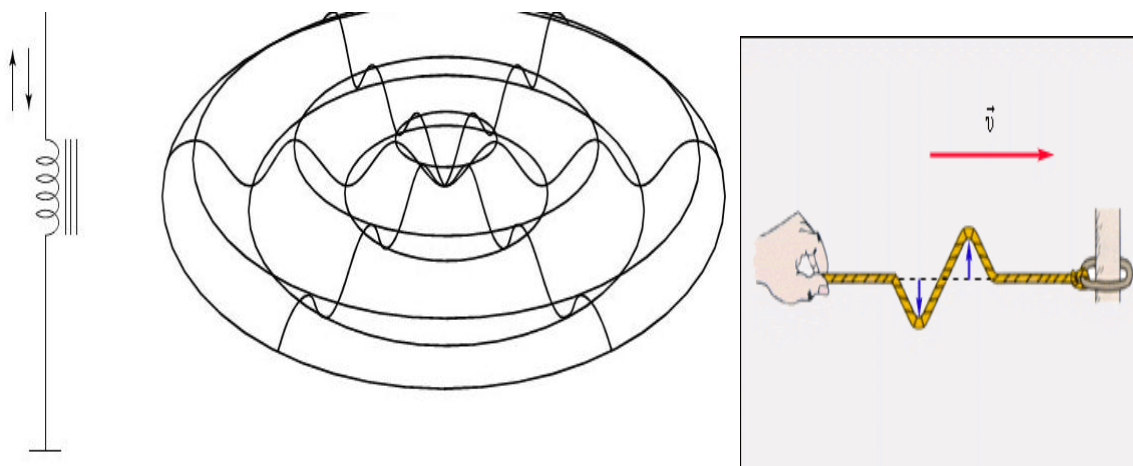
- Дар бораи мавҷ тасавурот пайдо кардан.
- Дар муҳити чандир баробарии паҳншавии мавҷҳоро нависта ва

энергияи онро чен карда метавонад.

Сатҳи дараҷаи фикрронӣ :Истифода бурдан ва фаҳмидан

Вазифаи 1

Чи гуна лаппишро лаппиши чандирӣ меноманд? Ба расм нигоҳ карда ҷавоб диҳед.

Дескриптор:

- Паҳншавии лаппиш ба муҳит ин мавҷ буданаширо медонад.

Вазифаи 2

Аз китоб баробариҳои мавҷро нависед ва бигӯед, ки ченаки ин баробариҳо ба кадом андозаҳои физикӣ вобаста аст. Энергияи мавҷро аниқ созед.

Дескриптор:

- Энергияи мавҷро ҳисоб карда метавонад.

Химия

10-синф (Иҷтимоӣ ва гуманитарӣ)

Қисм / Мавзӯъ 10.1А «Сохти атом»

Мақсади хониш 10.1.2.1 Дониши назарияи муосири сохти атом

Меъёрҳои баҳодиҳӣ Донишҷӯ

- Назарияи муосири сохти атомро тавсиф мекунад.

Дараҷаи малакаи фикрронӣ : Доништан ва фаҳмидан

Вазифаҳои 1.

Таърихи модели муосири атом дода шуда аст.

- (a) Тасвири моделҳои атомиро, ки олимон дар зер пешниҳод кардаанд, кашед. Дальтон (1800) Томсон (1897) Бор (1913)
- (b) Модели Томсон аз модели Далтон чӣ фарқ дорад?
- (c) Дар натиҷаи таҷриба бо фолгаи тиллоӣ, ду кашфи асосӣ дар бораи сохтори атом маълум шуд. Ин чӣ буд?
- (d) Спектрҳои атомӣ чӣ тавр пайдо мешаванд? Бо истифодаи истилоҳҳои ҳолати ва ҳаяҷонбудаи электрон ҷавоб диҳед (концепсияи спектрро истифода баред)?
- (e) Модели Бор чӣ гуна электронҳои атропои ядроӣ марказиро нишон медиҳад?
- (f) Модели муосири атом модели мавҷи механикӣ номида мешавад. Тибқи модели механикии мавҷ, электронҳо метавонанд дар минтақа дар атропои ядро бошандҷойгир шудааст. Ин минтақа ном дорад: А. қабатҳои В. орбиталҳои С. доираҳои D. мавҷҳои

Дескриптор

Донишҷӯ

- Модели Томсонро тавсиф мекунад;
- модели Далтонро тавсиф мекунад;
- модели Далтонро аз модели Томсон муқоиса мекунад;

Химия

10-синф

Қисм / Мавзӯ 10.1А «Сохти атом»

Мақсади хониш: 10.1.3.1 Тасниф ва қиматҳои рақамҳои Квантиро бидонед

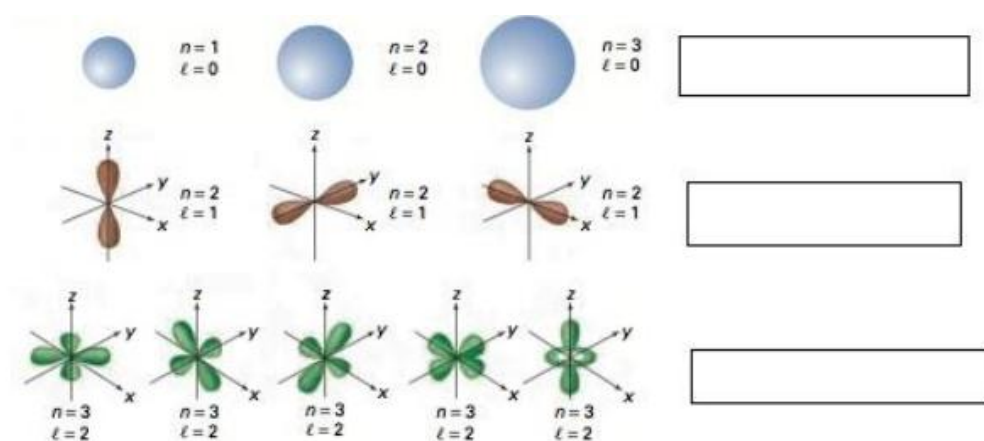
Меъёрҳои баҳодиҳӣ Донишҷӯ:

- Атом қурылысының заманауи теориясын сипаттайды.

Дараҷаи малакаи фикрронӣ: Доништан ва фаҳмидан

Вазифаҳо

Навъҳои додашудаи орбитаҳоро номбар кунед.

Дескриптор

Донишҷӯ

- модели Томсонро тавсиф мекунад;

- модели Далтонро тавсиф мекунад;
- модели Далтонро аз модели Томсон муқоиса мекунад;
- чӣ тавр спектрҳои атомӣ ба вучуд меоянд;
- моҳияти модели борро тавсиф мекунад;
- модели муосири атом модели мавҷи механикӣ мебошад
- мавқеи электронҳоро дар фазо нишон медиҳад.

Химия

10-синф (Табиӣ ва математикӣ)

10.1A «Сохти атом»

Мақсади хониш: 10.1.2.1 «Нуклидҳо» ва «нуклонҳо» фаҳмонидани шарҳи мафҳуми ва моҳиятҳои физикӣ

Меъёрҳои баҳодиҳӣ: *Донишҷӯ:*

- Мафҳумҳои нуклидҳо ва нуклонҳо фарқ мекунад

Дарҷаи малакаи фикрронӣ: Доништан ва фаҳмидан

Истифода бурдан

Вазифаҳо 1

Мафҳумҳои «нуклидҳо» ва «нуклонҳо» -ро муайян кунед: *Нуклидҳо*
Нуклонҳо.

Вазифаҳо 2

Варақаҳои ҷадвалро пур кунед.

Изотопҳо	Аломати химиявии элемент	Рақами элемент	Массаи нисбии атомӣ	Шумораи нейтронҳо
Карбон-12	$^{12}_6\text{C}$	6	12	6
Карбон-13			13	7
Оксиген-16	$^{16}_8\text{O}$	8	16	
Стронций-90	$^{90}_{38}\text{Sr}$	38		52
Йод-131	$^{131}_{53}\text{I}$			
	$^{123}_{53}\text{I}$			
Рубидий-85				

Вазифаҳо 3

Шумораи протонҳо, нейтронҳо ва электронҳоро дар атомҳои зерин муайян кунед:

Дескриптор Донишҷӯ:

- мафҳумҳои «нуклидҳо» ва «нуклонҳо» -ро муайян мекунад;
- шумораи нейтронҳо ва протонҳоро муайян мекунад.

Химия

10-синф

Қисм / Мавзӯ 10.1А «Сохти атом»

Мақсади хониш: 10.1.2.2 Ҳисобкунии миқдори миёнаи нисбии атомҳои изотопҳои табиӣ унсури кимёвӣ дар омехта

Меъёрҳои баҳодиҳӣ: Донишҷӯ

- • Унсури химиявии табиӣ дар омехтаи изотопҳои нисбии атом массаҳоро ҳисоб мекунад

Дарҷаи малакаи фикрронӣ: Истифода бурдан

Вазифаҳо 1

Дар ҷадвал изотопҳои табиӣ оҳан ва фоизи онҳо нишон дода шудаанд. Инмассаи нисбии атоми оҳанро бо истифодаи қимматҳо ҳисоб кунед:

Темір изотоптарының салыстырмалы атомдық массалары	Пайыздық мөлшері, %
54	5,8
56	91,7
57	2,2
58	0,3

Вазифаҳо 2

Дар табиат се изотопҳои гуногуни калий мавҷуданд.
 ^{39}K - 93,10(%); ^{40}K - 0,01(%); ^{41}K - 6,88(%)

Дар боло дода шудаи изотопҳо массаи нисбии атоми калийро ҳисоб кунед.

Дескриптор Донишҷӯ

- изотопҳои табиӣ элементҳои химиявиро бо массаи нисбии атоми ҳисоб кардан.
- - массаи нисбии атоми элементро бо истифодаи изотопҳо ҳисоб мекунад.

Синфи 11 (иҷтимоӣ ва гуманитарӣ)

Қисм I «Назарияи сохтори пайвастиҳои органикӣ»

Мавзӯ «Хусусиятҳои таркиби атоми карбон»

Мақсадидониши: 11.4.2.4 Дониши назарияи сохтори пайвастиҳои органикӣ шарҳ додан

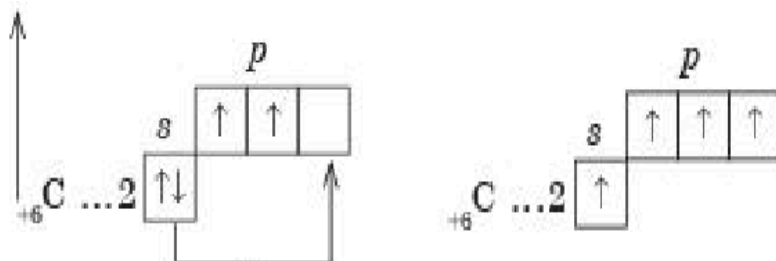
Меъёрҳои баҳодиҳӣ Донишҷӯ:

- • назарияи сохтори пайвастиҳои органикӣ тавсиф мекунад

Дарҷаи малакаи фикррони: Доништан ва фаҳмидан

Вазифаҳо

1. Дар сурат чихел намудҳои қабати электрони атоми карбон дода шудааст.

А Б

А _____

Б _____

2. Гибридизация орбиталей атомов чист?

Дескриптор Донишчӯ

- қабати электрони атоми карбонро номбар мекунад
- Дар бораи гибридизация фаҳмоӣ медихад

Қисм I- «Назарияи сохтори пайвастиҳои органикӣ»

Мавзӯ «Тавсифи робитаҳои химиявӣ дар пайвастиҳои органикӣ»

Мақсади хониш: 11.4.2.5 Робитаҳои химиявӣ ва пайвастиҳои органикӣро шарҳ додан.

Меъёрҳои баҳодиҳӣ Донишчӯ:

- Робитаҳои химиявӣ ва пайвастиҳои органикӣро тавсиф мекунад

Дарҷаи малакаи фикрронӣ: Доништан, фаҳмидан ва истифода бурдан

Вазифаҳо

1. Ба пайвастиҳои органикӣ кадом робитаҳои химиявӣ хосанд? Чаро?

2. Фарқи байни σ ва π чист?

Дескриптор Донишчӯ:

- Пайвастиҳои органикӣро мефаҳмонад;
- Фарқи байни σ ва π ро менависад.

Синфи 11 (табий ва математика)

Қисм I- «Қатори пайвастагиҳои аромати»

Мавзӯ «Соҳти молекулаи бензол»

Мақсади хониш: 11.4.2.12 Шарҳ додан бо соҳти ва пайвастагиҳои бензол

Меъёрҳои баҳодиҳӣ: Донишҷӯ• соҳти ва пайвастагиҳои бензолро тавсиф мекунад

Дарҷаи малакаи фикррони: Донишҷӯ ва фаҳмидан, истифода бурдан

Вазифаҳо

1. Қадом моддаҳои органикиро карбогидридҳои ароматикӣ меноманд?

2. Формулаҳои моддаҳои ароматиро ёфта нависед.

3. Ҳиссаҳои вазни элементҳоро дар молекулаи бензол ҳисоб кунед

Дескриптор Донишҷӯ:

- моддаҳои ароматиро органикиро мефаҳмонад;
- Формулаҳои моддаҳои ароматиро меёбад;
- Ҳиссаҳои вазни элементҳоро ҳисоб мекунад.

Қисм I- «Қатори пайвастагиҳои аромати»

Мавзӯ «Истеҳсоли бензол ва гомологҳои он»

Мақсади хониш: 11.4.2.13 Шарҳ додан бо истехсоли бензол ва гомологҳои он

Меъёрҳои баҳодиҳӣ: Донишҷӯ:

- истехсоли бензол ва гомологҳои он тавсиф медиҳад.

Дарҷаи малакаи фикррони: Доништан ва фахмидан, истифода бурдан

Вазифаҳо

1. Формулаҳои сохтори гомологҳои бензолиро аз рӯи номҳо нависед

а) 1,2,3 -триэтилбензол

б) 1,4 -диэтилбензол

в) 1,2-диметил-4-этилбензол

2. Се усули гирифтани метилбензолро нависед.

1) _____

2) _____

3) _____

3. Реаксияҳои зеринро бо охир расонед.

метан → ацетилен → бензол → этилбензол;

_____

_____

_____

Дескриптор Донишҷӯ

- Формулаҳои гомологҳои бензолиро менависад;
- Гирифтани усулҳои метилбензолро менависад;
- Реаксияҳоро бо охир мерасонад.

Биология

Синфи 10

Боби биологияи молекулавӣ ва биохимия

Мақсади хониш: 10.4.1.1 Об асоси ҳаёт дар рӯи замин аст аҳамияти муқоисаро шарҳ диҳед

Меъёрҳои баҳодиҳӣ : Донишҷӯ

- Хусусиятҳои физикӣ ва химиявӣ об тавсиф мекунад;
- Аҳамияти обро барои организмҳои зинда мефаҳмонад.

Дарчаи малакаи фикрронӣ: Доништан, фаҳмидан ва истифода бурдан

Вазифаҳо

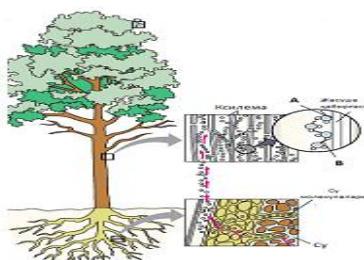
(a) (i) Бо истифода аз расми 1.1, чараёни обро дар чараёни обшавии намаки минералӣ дар замин тавсиф кунед ва имкон медиҳанд, ки онҳо аз реша об гиранд:

A _____

(a) (ii) Намуди алоқои молекулаҳои обро бо моддаҳои саҳт номгузорӣ кунед:

B _____

Чараёни ҳаракати молекулаҳои обро тавассути баргҳо дар тӯли реша тавсиф кунед?

Сурат 1.1

Дескриптор Донишҷӯ:

- хусусиятҳои физикӣ ва химиявӣ об тавсиф мекунад;
- дар асоси хусусиятҳои физикӣ ва химиявӣ об гирифтани молекулаҳои об ба саҳтҳо намуди алоқаро мекунад;

- дар асоси хусусиятҳои физикӣ ва химиявӣ об ҳамкориҳои молекулаҳои об намуди пайвастаро, ки натиҷа медиҳад номбар мекунад;
  - сохтори беназири об барои ҳаёт дар рӯи замин;
- арзиши об истифодаи Расми 1.1 тавсифи ҷараёни ҳаракати молекулаҳо
- тавассути, аҳамияти об барои организмҳои зинда мефаҳмонад.

Қисм «Биологияи молекулавӣ ва биохимия»

Таснифи карбогидратҳо: моносахаридҳо, дисахаридҳо, полисахаридҳо. Сохтори химиявӣ. Карбогидратҳо хосиятҳо ва функсияҳо.

Мақсади хониш: 10.4.1.2 сохтор, таркиб ва функсияҳои карбогидратҳо гурӯҳбандӣ аз ҷониби

Меъёрҳои баҳодиҳӣ : Донишҷӯ

- Карбогидратҳоро мутобиқи сохторихимиявӣ худ тасниф мекунад, ҷудо мекунад;

Хусусиятҳо ва функсияҳои карбогидратҳо муқоиса карда, онҳоро муайян мекунад.

Дарҷаи малакаи фикрронӣ : Доништан, фаҳмидан ва истифода бурдан

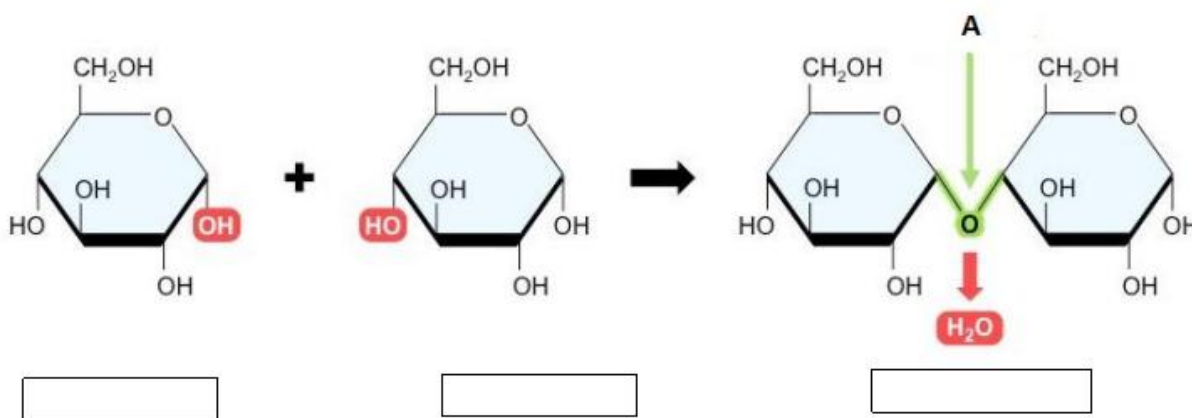
Вазифаҳо

(a) (i) Иштирок дар шакл гирифтани муодили реаксия барои ташаккули карбогидридҳои мураккаб

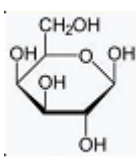
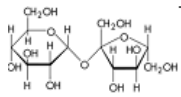
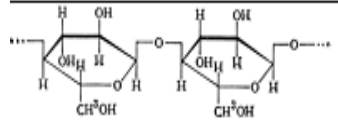
Муайян кардани ашё:

(a) (ii) Намуди реаксияи химиявиро дар ташаккули карбогидратҳои мураккаб муайян кунед:

(a) (iii) Намуди алоқии байни карбогидратҳои мураккабро муайян кунед:

(б) Чадвали зеринро барои таснифи карбогидратҳо аз рӯи сохтор, таркиб ва функсия пур кунед:

Мисолҳо	Моносахаридҳо			Дисахаридҳо			Полисахаридҳо			
		Фруктоза		Мальтоза				Крахмал		
Мономерҳо	-	-	-		Глюкоза фруктоза			Амилоза	Амилопектин	
Формулаи химияви	$C_6H_{12}O_6$					$C_{12}H_{22}O_{11}$				$C_6H_{12}O_5$
Формулаи структурафи										
Пайвастаҳо	-	-	-	-	-	-	<u>β-глюкоза</u>	<u>α-глюкоза</u>		
Часпакҳои С			1-4 пайвасти гликозидҳо						1-4 ва 1-6 Пайвасти гликозитҳо	
Хосиятҳои хашон		Моддаҳои сахт, дар об нағз хал мешавад, тами ширин дорад			Беранг кристалии аморфи. дар об нағз хал мешавад, тами ширин дорад					Там надорад, рани сафед дошта хока буда, дар об нағз хал мешавад коллоид хосил мекунад
Пахншави	Дар ангур			Манбаи энергия		Дар маҳсулотҳои шир	Дар хуҷайра			
Хизматҳои Карбогидратҳо		Ивазшавии модда ва энергия								

Дескриптор Донишҷӯ:

- навъи реаксияи химиявӣ дар ташаккули карбогидратҳои мураккаб муайян мекунад;
- муодилаи реаксия барои ташаккули карбогидратҳои мураккаб объектҳои ҷалбшударо муайян менамояд;
- моддаҳое, ки дар натиҷаи реаксияи химиявӣ ба вуҷуд омадаанд муайян мекунад;
- байни маҳсулоти реаксияи химиявӣ намуди пайвастишавиро муайян мекунад;
- сохтори карбогидратҳо ва мутобиқати онҳоро тавсиф мекунад тасниф мекунад;

Биология

Синфи 10

Қисм / Мавзӯ «Биологияи молекулавӣ ва биохимия»

Мақсади хониш: 10.4.1.2 Сохтор, таркиб ва функцияҳои карбогидратҳо гурӯҳбандӣ аз ҷониби

Меъёрҳои баҳодихӣ: Донишҷӯ

- сохтори карбогидратҳоро меонад;
- гурӯҳбандӣ аз рӯи вазифаҳои карбогидрат тавсиф мекунад.

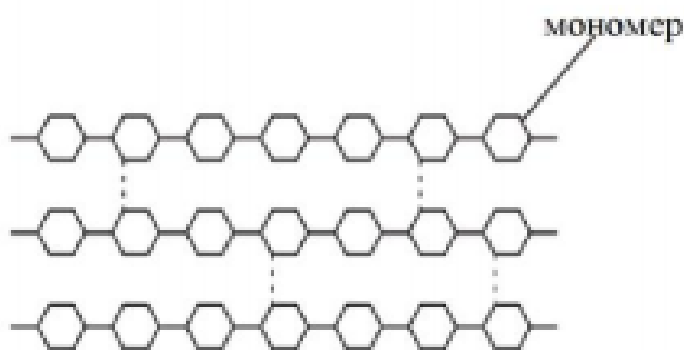
Дарҷаи малакаи фикрронӣ: Доништан, фаҳмидан ва истифода бурдан

Вазифаҳо 1

Варақаҳои ҷадвалро пур кунед.

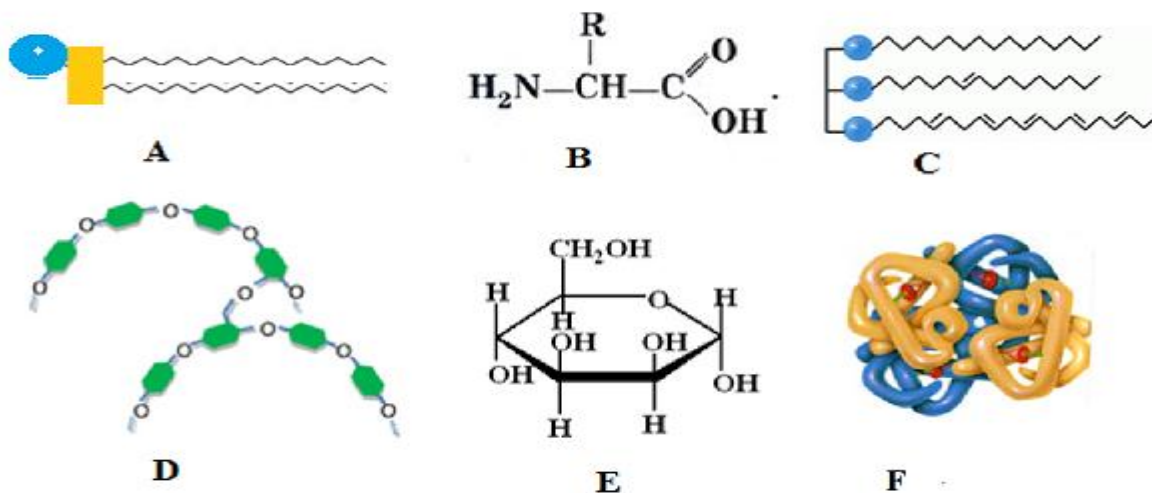
Намудҳои карбогидратҳо	Моносахаридҳо		Полисахаридҳо
Таркиб		ду	
Фаъолият	Энергияҳо		Сохторӣ
Намунаҳои карбогидратҳо		Сахароза, лактоза, малтоза	

Вазифаҳо 2

(a) Мономерро, ки як қисми селлюлозаро номбар кунед: _____

Дар диаграмма молекулаҳои моддаҳои гуногуни органикӣ нишон дода шудаанд.

(a) Молекулаҳои органикии дар диаграмма нишон додашударо бо номҳои худ муқоиса кунед:

Фосфолипид ..... Моносахарид ..... Полисахарид
.....

Дескриптор

Донишҷӯ:

- намудҳои карбогидратҳоро муқоиса кунед;
- таркиби карбогидратҳоро муқоиса кунед;
- функсияи намудҳои карбогидратҳоро муайян кунед;
- намудҳои карбогидратҳоро мисол меорад;
- Мономерро, ки як қисми селлюлозаро аст, муайян кунед;
- аз рӯи схемаи фосфолипид / моносахарид / полисахарид
- муайян кунед.

Қисм / Мавзӯ «Биологияи молекулавӣ ва биохимия»

Мақсади хониш: 10.4.1.3 Сохтори химиявии рағанҳо ватасифи хизматрасонӣ

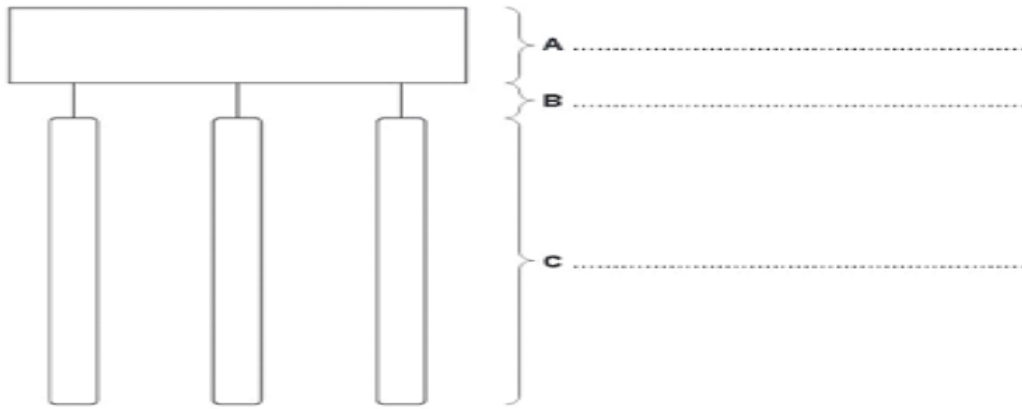
Меъёрҳои баҳодиҳӣ/Донишҷӯ

- сохтори химиявии рағанҳо ватасифи хизматрасонӣ

Дараҷаи малакаи фикрронӣ: Донишҷӯ, фаҳмидан ва истифода бурдан

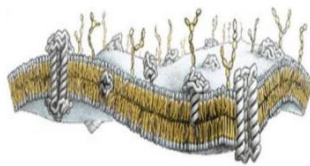
Вазифаҳо 1

Дар диаграмма сохтори триглицеридҳо нишон дода шудааст. Сохторҳои А, В ва С -ро номбар кунед.

Вазифаҳо 2

Бо истифода аз расм, муайян кунед, ки кадом навъи липидҳо нишон дода мешаванд ва вазифаи онҳоро сабт кунед.

Вазифаҳо 3

Намудҳои липидҳоро дар мембранаи ҳуҷайра номгузорӣ кунед ва вазифаи онҳоро тавсиф кунед.

Дескриптор   *Донишҷӯ*

- сохтори триглицеридҳоро муайян мекунад;
- Тавассути тасвирсозӣ намуд ва фаъолияти липидҳоро муайян мекунад

тавсиф мекунад;

- намудҳои липидҳоро дар мембранаи ҳуҷайра мекунад ва фаъолиятро тавсиф мекунад.

Мақсади хониш: 11.4.1.1 Фаъолияти муштарак антиген ва антиденро шарҳ диҳед;

11.4.1.2 Механизми ташаккули маҷмӯи фермент- субстрат шарҳ.

Меъёрҳои баҳодиҳӣ

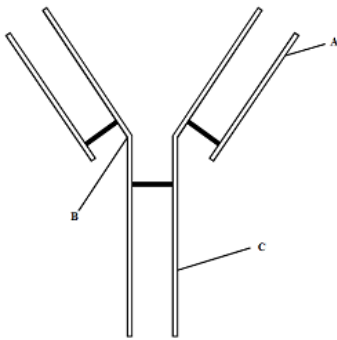
Донишҷӯ:

- Таъсири муштарак антиген ва антиденро мефаҳмонад;
- Механизми ташаккули маҷмӯи фермент- субстрат мефаҳмонад.

Дараҷаи малакаи фикрронӣ: Доништан, фаҳмидан ва истифода бурдан

Вазифаҳо

1. Дар расм антитанача нишон дода шудааст.

(a) (i) Мафҳуми антитанача муайян кунед?

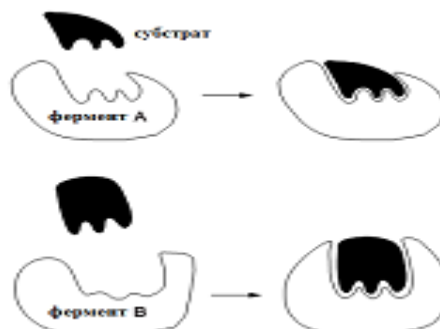
(ii) Сохторҳои А ва С-ро, ки дар расми нишон дода шудаанд, номбар кунед.

А.....
С.....

б) Хусусиятҳои таъсири антиген ва антитаначаро шарҳ диҳед

.....
.....

2. Дар зер ду роҳи гуногуни ташаккули маҷмӯи фермент-субстрат мавҷуданд.

(a) (i) Хусусиятҳои таъсири ферментҳои А ва ферментҳои В-ро бо субстрат шарҳ диҳед.

.....
.....

(ii) ташаккули маҷмӯи фермент-субстрат ба принципи «калид ва қулф» асос ёфтааст. Фаҳмонед, ки кадом фермент-субстрат қулф аст ва калид.

.....
.....
.....

Дескриптор Донишҷӯ

- мафҳуми антитанача муайян мекунад;
- сохторҳои антитанача номбар мекунад;
- хусусиятҳои таъсири антиген ва антитанача мефаҳмонад.

Биология

11. 1В Физогирӣ

Мақсади хониш: 11.1.2.1 Байни сохтор ва функцияи хлоропласт алоқаро муқаррар менамояд;

11.1.2.5 Таҳқиқ ва тафсири омилҳои маҳдудкунандаи фотосинтез.

Меъёрҳои баҳодихӣ: Донишҷӯ

- байни сохтор ва функцияи хлоропласт алоқаро муқаррар менамояд;
- омӯзиши омилҳои маҳдудкунандаи фотосинтез ва мефаҳмонад.

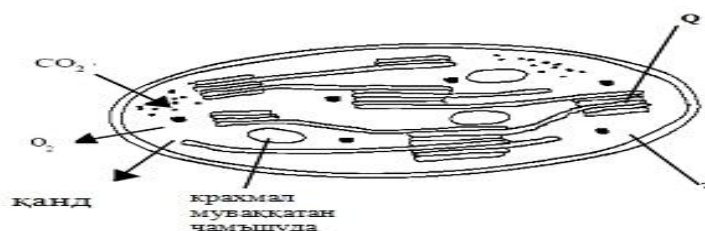
Дараҷаи малакаи фикрронӣ: Истифода бурдан

Малакаҳои сатҳи баланд

Вақти иҷроии 20 мин

Вазифаҳо

1. Дар расми зерин диаграммаи хлоропласт дода шуда аст.

Дар диаграмма сохторҳои Q, Z-ро номбар кунед

Q .....
Z .....

(ii) реаксияҳои фотосинтетикиро, ки дар ин сохторҳо ба амал меоянд, тасвир кунед.

.....
.....

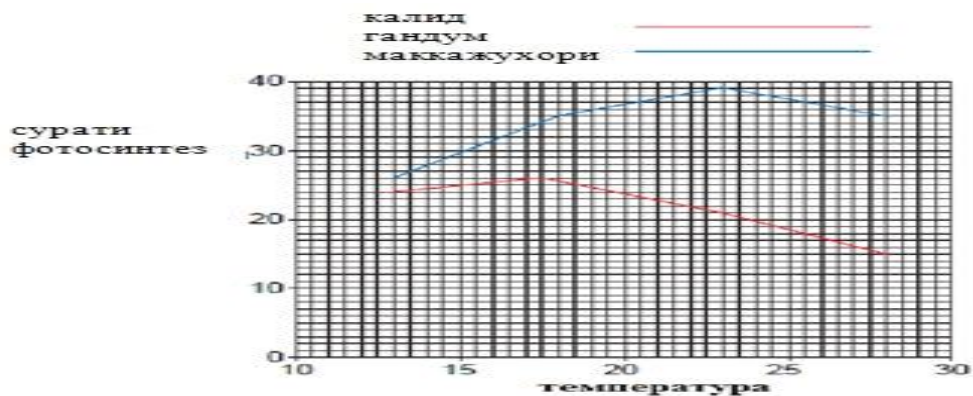
(i) Омилҳои, ки ба суръати фотосинтез таъсир мерасонанд, номбар кунед.

.....
.....

Дар диаграммаи зер суръати фотосинтез дар ду растани гуногун нишон дода шудааст бо назардошти тағирот

(ii) тағиротро дар график тавсиф кунед.

(iii) Тағйиротро дар график шарҳ диҳед.

Дескриптор Донишчӯ

- сохтори хлоропластаро муайян менамояд;
- фотосинтез дар сохторҳои хлоропласт ақсуламалҳоро тавсиф мекунад;
- омилҳое, ки ба суръати фотосинтез таъсир мерасонанд, номбар мекунад;
- тағйири чадвали додашударо тавсиф мекунад;
- тағйиротро дар график мефаҳмонад.

Биология

Синфи 11

11.1А «Биологияи молекулавӣ ва биохимия»

Мақсади хониш: 11.4.1.1 Фаъолияти муштаракӣ антиген ва антитаначаҳо шарҳ диҳед

Меъёрҳои баҳодиҳӣ Донишчӯ:

- таъсири антиген ва антитаначаҳоро тавсиф мекунад

Дараҷаи малакаи фикрронӣ: Донистан, фаҳмидан ва истифода бурдан

Вазифаҳо

Дар диаграмма таъсири антиген ва антитаначаҳо нишон дода шудааст.

Диаграммаро истифода бурда: Марҳилаҳои таъсири антиген ва антитаначаҳоро, ки бо ҳарфҳои А, В, С ва D дода шудааст, номбар кунед.

- A. _____
- B. _____
- C. _____
- D. _____

Марҳилаҳои А ва Д-ро шарҳ диҳед.

Дескриптор Донишҷӯ:

- Антиген бо ҳарфҳои А, В, С ва D марҳилаҳои таъсири антитаначаҳоро номбар мекунад;
- Антиген бо ҳарфҳои А ва D марҳилаҳои таъсири антитаначаро мефаҳмонад.

Биология
Синфи 11

Мақсади хониш: 11.4.1.3 Марҳилаҳои ҷараёни биосинтези сафедаро тавсиф мекунад.

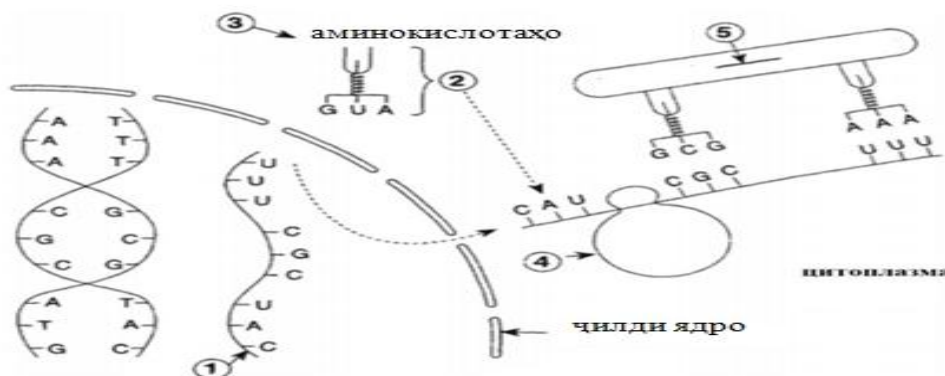
Меъёрҳои баҳодиҳӣ: Донишҷӯ

- Марҳилаҳои ҷараёни биосинтези сафедаро тавсиф мекунад.

Дараҷаи малакаи фикрронӣ: Доништан, фаҳмидан ва истифода бурдан

Вазифаҳо

1.1 -Диаграмма марҳилаҳои раванди сафедаро нишон медиҳад.

Расми 1

Бо истифода аз расми 1, раванди сафедаро муайян кунед: транскрипция ва тарҷумаро аз диаграмма бо истифодаи ҳарфҳои А ва В истифода кунед. Ду рақамиро № 1- 5 истифодаи бурда тавсиф диҳед.

Дескриптор   *Донишҷӯ:*

- транскриптро муайян мекунад;
- паҳши эфирро тавсиф мекунад;
- марҳилаҳои ду раванд бо истифодаи рақамҳои № 1-5 мефаҳмонад.

Ҷузурфия барои

синфи 10(таълими табиӣ-математикӣ)

Мавзӯ: Аҳамияти геосиёсат

Мақсадҳои таълимӣ:

10.5.1.1 Мақсади фанни геосиёсатро, бо вазифаю тадқиқоташ мефаҳмонад.

Меъёи баҳогузори:

- ба вожаи геосиёсат эзоҳ медиҳад;
- мақсад , вазифаи геосиёсат ва фанни тадқиқоти мефаҳмонад;
- рӯйдодҳои воқеаҳои бузурги геосиёсиро баён мекунад;
- геосиёсатро бо ҷои мамлакат ва ба тараққиёти ӯ таъсирашро мефаҳмонад;

Дараҷаи қобилияти фикрронӣ: Дониш ва фаҳмиш.

Супориши 1

Услуби «Тарсия». Матнро хонда, бо айёниятҳои дарсӣ, дар гурӯҳ таҳлил кардан.

Дескриптор:

- варақаро ҷамъ кардан метавонад ;
- дар бораи вожаи геосиёсат фаҳмиш дорад;
- мақсади геосиёсатро мефаҳмонад.

Супориши 2.

Усулҳои «Муҳаққиқ». Донишҷӯён Интернет ва маълумоти иловагиро истифода мебаранд. Биёед яке аз шахсиятҳои сиёсии асри бист дар ҷаҳон таҳлил кунед.

Масалан: Ҷанги Якуми Ҷаҳон, 1941-45, Ҷанги Корея, "Талофати Африка" барҳам хӯрдани СССР.

Дескриптор:

- сабаби воқеаҳои сиёсиро аниқ карда метавонад;
- ба таъсири харитаи сиёсӣ баҳогузори карда метавонад;
- натиҷаашро таҳлил мекунад.

Мавзӯъ: «Муаммоҳои экологияи глобалӣ»

Мақсадҳои таълимӣ: 10.3.2.7 Механизми пайдоиши мушкилотҳои глобалии экологиро фаҳмондан.

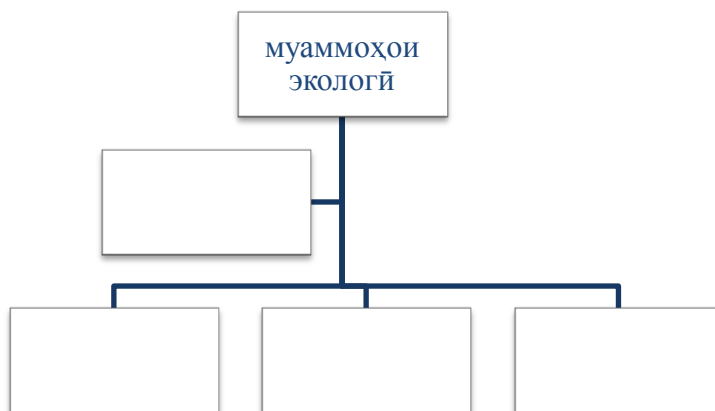
Меъёрҳои баҳогузорӣ:

- муаммоҳои глобалии экологиро гӯед;
- механизми пайдошавии муаммоҳои глобалии экологиро фаҳмонда метавонад;
- барои ҳалли муаммоҳои глобалии экологӣ речаҳо сохта метавонад.

Дараҷаи қобилияти фикрронӣ: Истифодабарӣ.

Супориши 1

Усули «Кластер» . Матрно хонед ва дар бораи мушкилоти экологӣ дар рӯи замин маълумот мегирад , чамъ менамояд.

Дескриптор:

- муаммоҳои глобалии экологиро аниқ карда метавонад;
- муаммоҳои глобалии экологиро ба гурӯҳҳо ҷудо карда метавонад;
- механизми пайдоиши муаммоҳои глобалии экологиро мефаҳмонад.

Супориши 2.

Талабаҳо яке аз муаммоҳои глобалии экологиро гирифта, барои ҳалли он речаҳо сохта , имкониятҳои речаҳоро таҳлил мекунанд.

Муаммоҳои экологӣ	Лоиха	Имконият

Дескриптор:

- тайёркунии лоиха;
- ба имкониятҳои лоихаҳо эзоҳ медиҳад;
- ба лоихаҳо баҳо мегузорад.

Ҷуғрофия

10-синф(самти ижтимоӣ-гуманитарӣ).

Мавзӯ: «Сохтори иқтисодиёти ҷаҳонӣ»

Мақсади таълимӣ: 10.4.1.5 Тақсимкунии кишварҳои ҷаҳон аз рӯи сохтори иқтисодиро омӯхтан.

Меъёрҳои баҳогузорӣ:

- кишварҳоро аз рӯи сохтори иқтисодӣ муайян мекунад;
- фарқият байни кишварҳои саноатӣ, индустриалӣ ва постиндустриалӣ;
- намудҳои кишварҳоро муайян мекунад.

Сатҳи қобилияти фикрронӣ: Доништан ва фаҳмидан.

Супориши 1

Донишҷӯён аз матн истифода бурда, гурӯҳҳои мамлакатҳоро ва хусусияти онро муайян мекунанд.

	Гуруҳҳои мамлакатҳо	Хусусиятҳои характернокӣ
1		
2		
3		
4		

Дескриптор:

- номҳои гурӯҳҳои кишварро муайян мекунад;
- хусусиятҳои характернокиро нависед;
- аз ҳамдигар фарқ карда тавоништан.

Супориши 2

Дар оянда кишварҳои индустриалӣ ба кишварҳои постиндустриалӣ.

Мисоли мушаххаси имкониятҳои оиларо таҳлил кунед. Масалан: Малайзия, Аргентина.

Дескриптор:

- хусусиятҳои кишварҳои саноатиро меонад;
- кишварҳои постиндустриали ва саноатиро фарқ карда метавонад;
- намунаи табдил додани кишвари индустриалӣ ба кишвари постиндустриалӣ мисол оварда метавонад.

Мавзӯ: «Минтақаи мураккаби ҷуғрофӣ»

Ҳадафи таълимӣ: 10.6.1.2 минтақаҳои таърихӣ ва ҷуғрофии ҷаҳон таркиби онҳо муаррифӣ кардани хусусиятҳои онҳо бо усули эҷодии тавсифи ҷуғрофӣ.

Меъёрҳои баҳогузорӣ:

- ташаккули сарҳади таърихӣ ва ҷуғрофии давлатҳо ва хусусиятҳои он фарқ карда метавонад.
- дар харита минтақаҳои таърихии ҷуғрофӣ муайян карда шудаанд;
- дар харита кишварҳоеро пайдо мекунанд, ки ба минтақаи таърихии

чуғрофӣ тааллуқ доранд.

Сатҳи қобилияти фикрронӣ: Дониш ва фаҳмиш

Супориши 1

Ҳар як гурӯҳ 1 минтақаи таърихӣ ва чуғрофиро интихоб мекунад, хосиятҳои онро тавсиф мекунад.

1. Мавқеи чуғрофиро тавсиф диҳед;

2. Кадом давлатҳои калон ба қаламрави таърихӣ-чуғрофӣ дохил мешавад?

3. Этикаи ахлоқӣ ва динии фарҳанг ва тарзи зиндагӣ (бо назардошти хусусиятҳои хоси аҳоли)

4. Арзёбии вазъи иҷтимоию иқтисодӣ ва тиҷорат

Эзоҳ: матнҳо барои кумак ба хонандаҳо ёки / ноутбукҳо истифода бурдан мумкин:

1. Аврупои Ғарбӣ

2. Аврупои Шарқӣ

3. Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил

4. Ҷанубу-Ғарбии Осиё

5. Осиёи Ҷанубӣ

6. Осиёи Марказии Шарқӣ

7. Осиёи Марказии Ҷанубӣ

8. Амрикои Шимолӣ

9. Амрикои Лотинӣ

10. Африкои Шимолӣ

11. Африкои Ғарбӣ

12. Африкои Марказӣ

13. Африкои Шарқӣ

14. Африкои Ҷанубӣ

15. Австралия

16. Ҷазираҳои укёнус

Дескриптор:

- таърих-минтақаи чуғрофиро тасвир кунед ва хусусиятҳои онро таҳлил намоед;

- давлатҳои бузурги дар таркиби минтақаи таърихи –ҷуғрофӣ кишварҳоро муайян кунед;
- иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва вазияти сиёсӣ арзёбӣ кунед.

Супориши 2

Талабаҳо мувофиқи як хоҳиши худ як минтақаи таърихи-ҷуғрофиро интихоб мекунад, контур харитаҳои кишварҳои тақрибиро муайян мекунад.

Минтақаи таърихи-ҷуғрофӣ	Кишвар

Дескриптор:

- қаламрави таърихи –ҷуғрофиро интихоб мекунад;
- кишварҳои ба минтақаи таърихи-ҷуғрофӣ мансуббударо муайян мекунад;
- харитаҳои контурӣ истифода мебарад;

Ҷуғрофия

Синфӣ-11 (самти табиӣ-математикӣ)

Мавзӯ: «Истифодаи усули шитибӯҳ дар ҷуғрофия»

Мақсадҳои таълимӣ: 11.1.9.1 истифода аз усули печи бардурӯғ ба мавзӯи тадқиқот.

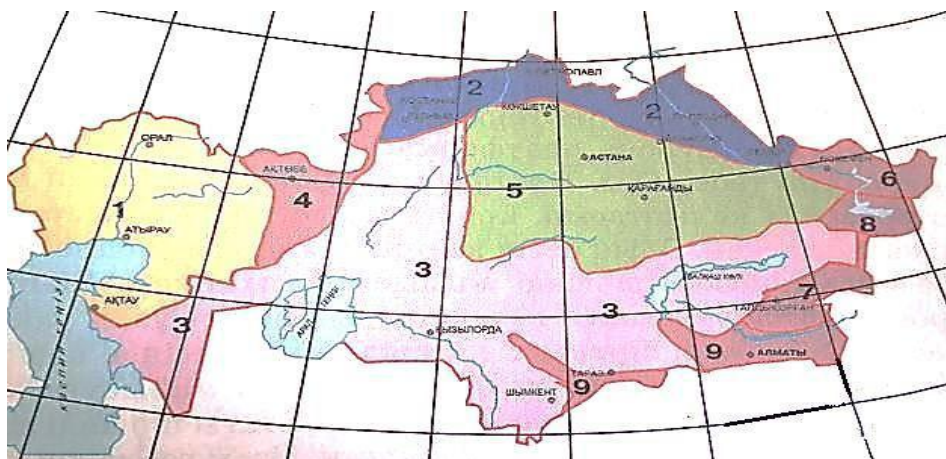
Меъёрҳои баҳогузорӣ:

- Истифодабарии усули ба ноҳия ҷудокунӣ оид ба мавзӯ;
- Минтақаҳои физикӣ ва ҷуғрофии Қазоқистонро муайян мекунад;
- Қазоқистонро оид ба тичорати хурд ва миёна регионализатсия мекунад.

Сатҳи қобилияти фикрронӣ: Дониш ва истифодабарӣ

Супориши 1

Дар харитаи туманҳои физикӣ ва ҷуғрофии Қазоқистон ба назар гиред.

Дар Қазоқистон 9 минтақаҳои физикӣ-ҷуғрофӣ мавҷуданд. Дар харитаи додашуда мувофиқат бо номҳои минтақаҳои физикӣ-ҷуғрофӣ.

<i>Ҷавоб диҳед</i>	<i>Объекти ҷуғрофӣ</i>
	СауырТарбағатай
	Аврупои Шарқӣ
	Алатауи Чунғарӣ(Жетису)
	Туранғазӣ
	Олтой- Саян

Дескриптор:

- бо рақамҳо дар харитаи Совир-Тарбағата мутобиқ мекунад;
- заминҳои ҳамвори Аврупои Шарқиро дар харита бо рақамҳо мутобиқ намоед;
- алатауи Чунғариро дар харита бо рақам мутобиқат кардан;
- ҳамвориҳои Туранро дар харита бо рақам мутобиқат кардан;
- кӯҳҳои Олтой-Саянро дар харита бо рақам мутобиқат кардан.

Супориши 2

Истифодаи маълумотҳо дар тасвири 20 (дар китоб) харитаи контурӣ . минтақаҳои хурд ва миёна дар вилоятҳои Қазоқистон минтақа барои рушди касбӣ (КХМ)

Махсус:

- шумораи корхонаҳои хурду миёна;
- аз рӯи шумораи лаёқати корӣ дар КХМ;
- истеҳсоли корхонаҳои хурду миёна;
- дар бораи ҳиссаи субъектҳои КХМ-и дар идораи заифонбуда.

Дескриптор:

- оид ба фаъл субъектҳои ноҳиягузори КХМ ;
- ба шахсоне ,ки дар корхонаҳои хурду миёна кор мекарда;
- аз рӯи натиҷаҳои корхонаҳои истеҳсолкунандаи хурду калони туман.

Мавзӯ: «Таҷрибаи ҷаҳонӣ дар ҳалли мушкилоти глобалӣ»

Ҳадафи омӯзишӣ: 11.7.1.1 Омӯзиши таҷрибаи ҷаҳонӣ дар ҳалли масъалаҳои глобалӣ

Ҳадафҳои баҳогузорӣ:

- муайян намудани мушкилоти глобалӣ;
- муайян кардани сабабҳои ноамнӣ ва камбизотӣ;
- кишварҳои сатҳи баландтарини бекориро муайян кунед.

Сатҳи қобилияти тафаккур: Истифода.

Супориши 1

1. имрӯз барои 1.5 миллиард нафар (20№ аҳолии ҷаҳон) рӯзи насттарин аст аз назар дур мемонанд ва 1 миллиард одам гуруснагӣ ва гуруснагӣ дар шароити зиндагӣ. Сабби чунин далелро шарҳ диҳед.

2. Камбизоатӣ ва бекорӣ барои гаронтар мешавад. Дар ҷаҳон асосан дар кишварҳои тараққиқунанда тақрибан 1 миллиард нафар бе хонаву дар мондаанд. Мушкилоти бекорӣ бо сатҳи насти зиндагӣ чист?

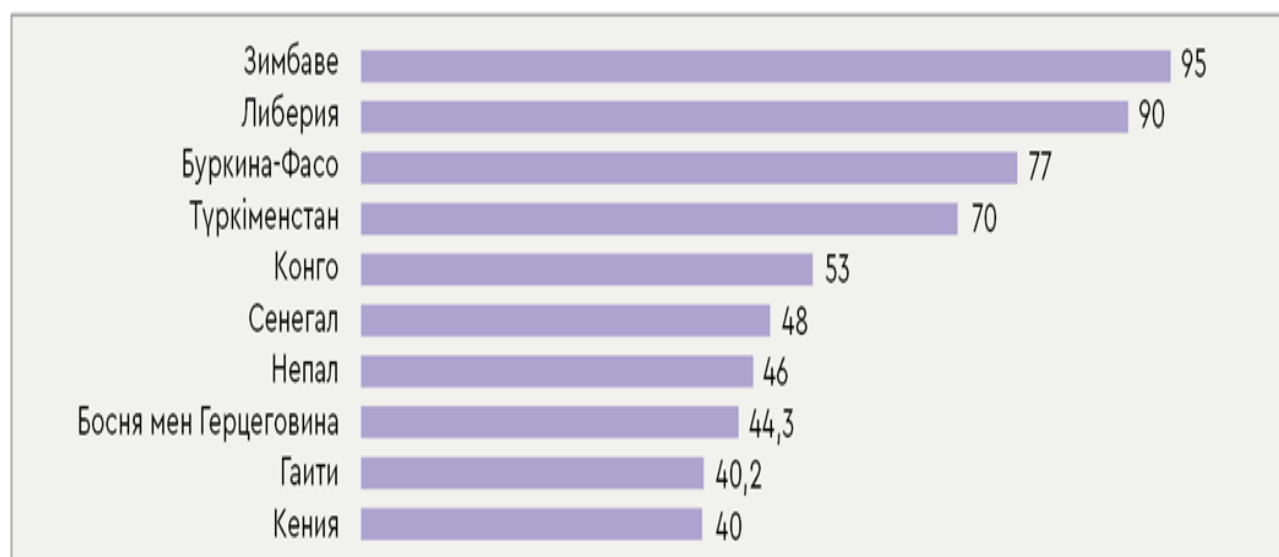
Дескриптор:

- сабабҳои камбизотӣ ва гуруснагӣ муайян мекунад;
- таъсири мушкилоти бекорӣ ба ҳаёти инсоният муайян кунед.

Супориши 2

Истифодаи маълумот дар диаграммаи зерин 51-ҷадвалро пур кунед.

Бекорӣ дар соли 2019 баландтарин аст %

19-диаграмма. Сатҳи бекорӣ дар соли 2019, %

Жадвали-51

Сатҳи бекорӣ дар Аврупо ва кишварҳои ИДМ

Номи (худуд)	Ба худудҳо дохилшаванда кишварҳо	Ҳаққи бекорӣ	Сабаби бекорӣ	Ҳалли масъала
--------------	----------------------------------	--------------	---------------	---------------

Дескриптор:

- кишварҳои сатҳи баландтари бекориро муайян мекунад;
- сатҳи бекориро медонед?;
- ҳалли масъалаҳои бекорӣ.

Ҷуғрофия

11-синф (Самти иҷтимоӣ-гуманитарӣ)

Мавзӯ: «Ифлосшавии ҳаво ва об дар натиҷаи фаъолияти инсон»

Мақсадҳои омӯзиш 11.3.9.1 Таснифи тағйироти антропогенӣ муҳити зист.

Меъри баҳозорӣ

- сабаби ифлосшавии ҳаво дар натиҷаи фаъолияти инсон муайян менамояд;
- манбаъҳои ифлосшавии обҳои зерзаминиро муайян кунед;
- сабабҳои пайдоиши манбаъҳои ифлоскунадоро шарҳ диҳед.

Дараҷаи қобилияти фикрронӣ: Дониш ва фаҳмиш.

Супориши 1

1. Бо истифода аз расми 1 дар китоб , фаъолияти инсон. Сабаби ифлосшавиро шарҳ диҳед.

2. Чадвали 1-ро пур кунед:

Ҳавасмандкунӣ , ки ба атмосфера таъсир мерасонад. Чадвали- 1

Ифлоскундаҳои атмосфера	Ба ҳаво баромадани моддаҳои зараровар	Таъсири партовҳои зарарнок ба атмосфера
Хулоса:		

Дескриптор:

- ифлоскундаи атмосфераро муайян кунед;
- ифлосшавиро дар натиҷаи фаъолияти инсон шарҳ медиҳад;
- таркиби моддаҳои зарарнокро дар ҳаво муайян менамояд.

Супориши 2

Тасвири-1

Ифлосшавии обҳои хушкӣ

Намудҳои манбаҳои ифлосшавии обҳои хушкӣ			
Механик	Бактериявӣ	Химик	Гармӣ
Афзоиш пайвастагии ифлоскундаи рӯи замин	Дар обҳои зерзаминӣ бактерияҳо пайдокунда ҳастагӣҳо	Дар шароити табиӣ набудани ва мавҷудияти таркибҳои минералӣ	Нисбат ба муҳити зист баландшавии ҳарорат

1. Тасвири 1 барои истифодаи маълумоти иловагӣ бо истифодаи обҳои зерзаминӣ вобаста аз таснифи манбаъҳои ифлоскунда;
2. Манбаъҳои механикӣ ва химиявӣ ифлосшавии об ва сабаби пайдоиши онҳоро шарҳ диҳед.

Дескриптор:

- манбаъҳои ифлосшавии обро муайян мекунад;
- сарчашмаҳои ифлосиро ба гурӯҳҳо тақсим кунед;

- сабабҳо- манбаъҳои механикӣ ва химиявиро дарк мекунад.

Мавзӯ: «Мушкилоти глобалӣ , ки дар қаламрави Қазоқистон инъикос меёбанд ва пешгирии онҳо»

Мақсадҳои таълимӣ: 11.7.2.1 муайян намудани мушкилоти глобалӣ дар қаламравии Қазоқистон;

11.7.2.2 пешгирӣ ё ҳалли мушкилоти глобалӣ дар Қазоқистон лоиҳаи худро мутаносибан пешниҳод кунед.

Меъёрҳои баҳогузорӣ:

- намудҳои ифлоскуниро муайян менамояд;
- сабабҳои ифлосшавиро мефаҳмонад;
- пеш аз ҳалли манбаҳои ифлоскунанда ҳалли худро пешниҳод мекунад.

Дараҷаи қобилияти фикрронӣ: дониш ва истифодабарӣ.

Супориши 1

Бо истифода аз маълумоти гуногун чадвалро пур кунед

Намудҳои ифлосшавӣ	Манбаҳои ифлосшавӣ	Сабабҳо	Оқибатҳо	Ҳалли масъала

Дескриптор:

- манбаъҳои ифлосшавандаро муайян кунед;
- сабабҳои ифлосшавиро шарҳ диҳед;
- пешниҳодҳои ҳаллӣ.

Супориши 2

Ин расми мушкилоти ҷаҳонии Қазоқистонро муайян ва ҳаллу фасл пешниҳод кунед.

Дескриптор:

- Мушкилоти глобалии Қазоқистонро муайян кунед;
- Лоихаро барои ҳалли мушкилот муаррифӣ мекунад.

ХУЛОСА

Сиёсати арзёбӣ қисми таркибии раванди таълим мебошад. Барои дақиқ будани арзёбӣ, вазифаи баҳодихӣ бояд сифати хуб дошта бошад. Дар тӯли солҳои зиёд муваффақияти хонандагон нисбат ба дигар дастовардҳои хонандагон қиёс карда мешавад. Супоришҳои ҷорӣ баҳодихӣ, ки барои санҷиши малакаи мушаххас дар системаи арзёбии меъёрҳо ба даст оварда шудаанд, мутобиқи вазифаҳои ниҳонӣ баҳодихӣ барои ҳадафҳои таълимии дар боб пешбинишуда иҷро карда мешаванд. Аз ин рӯ, вақте ки муаллим ҳар як супоришро таҳлил мекунад, ӯ мепурсад: "Оё супориши ман бо истифода аз меъёрҳои муқарраршудаи баҳогузори муваффақияти таълимии хонандагонро муайян карда метавонад?" - ӯ фикр мекунад. Зеро натиҷаи пешбинишудаи вазифаи муаллим меъёри расидан ба ҳадафи таълим мебошад. Ҳамчунин дар бораи сатҳи малақаҳои тафаккури ба ҳадафҳои таълим мувофиқ фикр кардан муҳим аст. Барои ноил шудан ба малақаҳои тафаккур аз сатҳи дониш ва фаҳмиш бояд сатҳи мураккабии вазифа ба назар гирифта шавад.

Арзёбии формативӣ ин равандест, ки бо дарс ҳамбастагӣ дорад, ки дар системаи дарс алоҳида баррасӣ намешавад. Моҳияти баҳодихии формативӣ (баҳогузори барои омӯзиш) мушоҳида, тафсири маълумоти бадастомада, ҷамъбасти ҳалли онҳост, ки барои муайян кардани амали минбаъда, мониторинги мунтазами тарзи аз худ кардани хонанда боби нав иборат аст.

Дар боби якуми дастур «Маҷмӯи вазифаҳои баҳодихии формативии субъектҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ» хусусиятҳо ва принсипҳои баҳодихии формативӣ, боби дуввуми «забони қазоқӣ», «адабиёти қазоқ», «забон ва адабиёти рус», «забони англисӣ», Супоришҳои баҳодихии формативӣ аз фанҳои "Математика", "Алгебра", "Геометрия", "Информатика", "Физика", "Химия", "Биология", "География", "Таърихи Қазоқистон", "Таърихи Ҷаҳон", "Асосҳои Қонун" тавсия дода мешавад.

Маҷмӯи моделҳои арзёбии формативӣ барои ҳар як фан, ки мутобиқи талаботи барномаи таълимӣ барои синфҳои 10-11 таҳия шудааст, воситаи татбиқи арзёбии меъёри дар раванди таълим мебошад.

Ин дастур ба шумо имкон медиҳад, ки дастовардҳои таълимии хонандагонро чандирона арзёбӣ кунед, инчунин дескрипторҳоро барои ба назар гирифтани рушди шахсии онҳо ба осонӣ муайян кунед.

РҶҶҲАТИ АДАБИЁТҲОИ ИСТИФОДАШУДА

1. Фармони Вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Қазоқистон аз 31 октябри соли 2018 № 604 "Дар бораи тасдиқи стандартҳои давлатии таҳсилоти ҳатмӣ барои ҳамаи зинаҳои таҳсил".

2. Вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Қазоқистон аз 8 ноябри соли 2012 "Дар бораи тасдиқи барномаҳои таълимии намунавии таҳсилоти ибтидоӣ, миёнаи умумӣ, миёнаи умумӣ дар Ҷумҳурии Қазоқистон" № 500 фармоиш.

3. Вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Қазоқистон аз 8 ноябри соли 2012 "Дар бораи тасдиқи барномаҳои таълимии намунавии таҳсилоти ибтидоӣ, миёнаи умумӣ дар Ҷумҳурии Қазоқистон" аз рӯи фармони №500 дар бораи ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Фармони Вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Қазоқистон аз 4 сентябри соли 2018 фармони № 441.

4. Вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Қазоқистон аз соли 2008 "Дар бораи тасдиқи қоидаҳои намунавии гузаронидани назорати қорӣ, аттестатсияи ҷамъбасти ва ниҳии пешрафти хонандагон" фармони рақами 125 аз 18 март.

5. Вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Қазоқистон аз 3 апрели соли 2013 № 115 "Дар бораи тасдиқи барномаҳои таълимии намунавии фанҳои таҳсилоти умумӣ, курсҳои интихобӣ ва интихобӣ барои ташкилотҳои таҳсилоти умумӣ" тағирот ва иловаҳо ба фармони Вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Қазоқистон аз 25 октябри соли 2017 № 545.

6. Вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Қазоқистон аз соли 2019 "Дар бораи ворид намудани тағйиру иловаҳо ба баъзе фармонҳои вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Қазоқистон" фармони рақами 334 аз 26 июл.

7. Аскарров М.А. Дар бораи системаи арзёбии меъёрӣ дар таҳсил (аз мушоҳидаи амалияи омӯзгорон дар мактаб) // Олими ҷавон. - 2014. - №20.1. - С.34-36. –URL манбаи электронӣ: <https://moluch.ru/archive/79/14071/>

8. Арзёбии формативӣ ҳамчун ҷанбаи муҳими таълими босифат. <http://zkoipk.kz/kz/2016smart1/2471-conf.html>

9. "Ташкил ва гузаронидани арзёбии формативӣ дар доираи мазмуни навшудаи таълим." Манбаи электронӣ: <http://orleuastana.kz/kz/2017/09/trening-organizatsiya-i-provedenie-formativnogo-otsenivaniya-v-ramkah-obnovlennogo-soderzhaniya-obrazovaniya/>

10. Арзёбии формативӣ (форматӣ): дастури методӣ / Э.Н. Кохаева. - Остона: ҚСҚ "Мактабҳои Интеллектуалии Назарбоев" Маркази малакаҳои педагогӣ, 2014. (7 саҳифа).

ИЛОВА

Вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Қазоқистон "Дар бораи тасдиқи қоидаҳои намунавии гузаронидани назорати қорӣ, аттестатсияи чамъбасти ва ниҳии пешрафти хонандагон" дар бораи ворид намудани тағйирот ба фармони №125 аз 18 март

Вазири маориф ва илми Ҷумҳурии Қазоқистон дар соли 2017 Фармони рақами 265 аз 6 июн дар Вазорати адлияи Ҷумҳурии Қазоқистон 16 июни соли 2017 № 15233 ба қайд гирифта шудааст.

Принсипҳои стандартии назорати қорӣ аз болои пешрафти хонандагон дар муассисаҳои таълимие, ки барномаҳои таълимии таҳсилоти ибтидоӣ, миёнаи умумӣ, миёнаи асосӣ аттестатсияи чамъбасти, мобайнӣ ва ниҳии онҳоро амалӣ мекунад

Боби 1. Нақшаи умумӣ

9) баҳодиҳии формативӣ - шакли баҳогузори, ки дар қори ҳаррӯзаи синф гузаронида мешавад, нишондиҳандаи қорӣ дастовардҳои хонандагон мебошад, ҳамкориҳои амалии хонандагон ва омӯзгоронро ҳангоми омӯзиш, алоқаи байни хонанда ва муаллимро таъмин менамояд ва имкон медиҳад, ки раванди таълим беҳтар карда шавад.

Боби 3. Тартиби назорати қорӣ аз болои пешрафти хонандагон оид ба мундариҷаи таҳсилоти миёнаи нав

12. Арзёбии дастовардҳои таълимии хонандагон дар шакли баҳодиҳии формативӣ ва чамъбасти сурат мегирад

13. Арзёбии формативӣ барои назорат аз болои дастовардҳои хонандагон ба ҳадафҳои мушаххаси таълим ва фарқияти минбаъдаи қори инфиродӣ ва инфиродӣ бо ҳар як хонанда гузаронида мешавад.

17. Вазифаҳои арзёбии формативӣ ва чамъбастиро муаллим омода мекунад

24. Маълумот дар бораи натиҷаҳои баҳодиҳии формативӣ ва суммативӣ ба хонандагон ва волидон ё намояндагони қонунии кӯдак дар шакли қоғазӣ ё электронӣ пешниҳод карда мешавад.

Натиҷаҳои арзёбии формативӣ ҳангоми баҳогузори ба соли хониш ба назар гирифта намешавад.

МУНДАРИҶА

Муқаддима	147
1 Хусусиятҳо ва принсипҳои формативӣ	149
2 Таърихи барои таҳияи вазифаҳо барои арзёбии ҷаври дастонаҳои хонандагон.....	152
3. Супоришҳо аз ҷанҳои таълимии синфҳои болоӣ доир ба баҳодиҳии формативии дастонаҳои таълимии хонандагон.....	153
Хулоса	284
Рӯйхати адабиёти истифодашуда.....	285
Илова	285

**УМУМИЙ ОТТУРА БИЛИМ БЕРИШ ДЭРИЖИСИ ОҚУШ
ПӘНЛИРИДИН ШӘКИЛЛЭНДҮРГҮЧИ БАҒАЛАШ БОЙИЧЭ
ТАПШУРМИЛАР ЖИҒИНДИСИНИ ТӘЙЯРЛАШ**

КИРИШМӘ

Умумий оттура билим беридиған системисидики йеңиланған билим бериш мазмунида жәмийәт тәрәққиятиниң заманвий маһийити билән өзгиришлирини тәминләйдиған қәдриятләр, мәхсәтләр билән вәзипиләр ениқланған.

Мундақ шәхскә қоюлидиған биринчи новәттики ениқ тәләпләр – ижадийлик, паалиятчанлик, жавапкәрлик, чоңкур билимлик, кәспий саватлик. Бу тәләпләрни әмәлгә ашуруш үчүн оқуғучиға билимини баһалашта тамамән башқа йеңи бир йөнилиштә иш елип беришкә тоғра келиду. Мошу йөнилиштә иш елип бериш мәхситидә оқуғучи билимини критериаллик баһалаш системиси киргүзүлгән.

Критериаллик баһалаш системиси барлик балиларға дәрискә паал қатнишишиға мүмкинчилик бериду. Дәристә оқуғучилар ижадий ишләшкә, топ билән иш елип беришкә қошулиду. Һәр дәрис – бу жанлик диалог, тәһлил. Оқуғучилар муәллим билән биллә қандақла болмисун бир ишни баһалаш критерийлирини тәйярлашкә қатнишиду. Буниң һәммиси оқуш-тапшурмилириниң ижабий тәрәплирини қелиплаштуриду [7].

Шәкилләндүргүчи баһалаш оқуғучиларниң иқтидарини қелиплаштуруш билән биллә билимни өzlәштүрүш дәрижисини көрситидиған, оқуштики қийинчиликларни ениқлайдиған, оқуш программисидики оқуш мәхсәтлиригә қол йәткүзүшкә ярдәмлишидиған оқуш жәрияниниң ажралмас бир бөлиги болуп санилиду.

Критериаллик баһалаш системисида әң муһим болған нәрсә – оқуш жәрияниниң өзи, шу арқилиқ оқуғучи өзини-өзи баһалашни үгинип, өз билиминиң артуқчиликлири билән камчиликлирини көрүп, кейин қандақ алға қарап тәрәққий етиш керәклигини чүшиниду, йәни бу системада оқуғучиниң қандақ иш елип барғанлиғи, қандақ ойланғанлиғи баһалиниду [8].

Критериаллик баһалаш системисиниң үнүмлүк тәрәплири:

- заман тәливиғә мувапик риқабәткә қабилыйәтлик, билимлик, ойлаш қабилыйити риважланған, мәнтиқий ойлайдиған, ой-пикрини әркин йәткүзәләйдиған шәхсни қелиплаштуриду;
- йәккә ишларни елип бериш арқилиқ билим дәрижисини, ойлаш иқтидарини техиму жуқури тәрәққий әткүзиду;
- оқуғучиларниң билим сапасини ашуриду;
- оқуғучиниң шәхслик йөнилишини паал ишләш йолиға йөнәлдүрүшкә мүмкинчилик беридиған бирдин-бир баһалаш йоли болуп санилиду;
- шәхсни жавапкәрчиликкә, пухтә нәтижигә еришишкә, ижадийлиқни баһалаш системиси.

Умумән алғанда, критериаллик баһалаш оқуғучиларниң оқуштики утуқлирини билим бериш мәхсәтлиригә мувапик, өз ара келишилгән, оқуғучиға, ата-аниға вә муәллимгә чүшинишлик қилип ениқланған критерийләргә тайинип баһалаш болуп санилиду.

Шуниң ичидә шәкилләндүргүчи баһалаш күндиликтә жүргүзүлидиған оқуш жәрияниниң ажралмас бир бөлиги болуп санилиду, оқуғучи иқтидариниң қелиплишиши вә билимни өзләштүрүш дәрижисини көрситиду, оқуштики қийинчиликлирини ениқлап, билимни өзләштүрүштә илгирләшкә ярдәмлишиду. Баһалашниң бу түри оқуғучилар билән муәллим арасидики әкси бағлинишни тәминләйду, балл вә баһа қоймастин оқуш жәриянини йетилдүрүшкә мүмкинчилик бериду.

Оқутуш билән оқушни үнүмлүк уюштуруш үчүн һәрбир оқуғучиниң илгирилиши билән билимни өзләштүришидә еқимдики дәрижисини дайим ениқлап туруш муһим. Бу шәкилләндүргүчи баһалаш жәриянида жүргүзүлиду. Шуңа, тәвсийә қилиниватқан умумий билим беридиған билим бериш мәһкимилиридики оқуш пәнлири бойичә шәкилләндүргүчи баһалаш тапшурмилириниң топлими муәллим үчүн оқуш иш-һәрикитини үнүмлүк уюштурушиға керәклик болған методикилик қуралдур.

Оқуш материалиниң мәзмуни билән дәрисликниң өзи муәллимниң дәристә башқа ресурслар билән оқуш материаллирини пайлиништа чәклинип қалмаслиғини әскәртиду. Һәр муәллим өз дәрисини билим бериш жәһәттин барлиқ оқуғучилар үчүн пайдилиқ, қизик қилип өтиду. Билим бериш мәзмунини йеңилиниш даирисидә муәллимниң оқутуш сапасини йетилдүрүшигә һечқандақ чәк йоқ. Муәллим дәрис тәйярлиғанда дәрискә ижадийлик билән қарап, оқуғучиларниң оқушқа дегән қизиқишини ойғитип, уларға йол-йоруқ көрситип, оқуғучиларниң керәкликлири билән яш өзгичилигини инавәткә алғини тоғра.

Методикилик қолланма педагогика саһасиниң хадимлири билән оқуғучиларға, ата-аниларға вә башқиму мошу саһаға қизиқидиған шәхсләргә беғишланған. Шуниң билән биллә, ата-аниларға чүшәндүрүш ишлирини жүргүзгәндә қошумчә ресурс ретидә пайдилинишқа болиду.

1 ШӘКИЛЛӘНДҮРГҮЧИ БАҠАЛАШНИҢ ПРИНЦИПЛИРИ

Билим алғучиларниң иқтидариниң қелиплишиши вә билимни өзләштүрүш дәрижиси һәққидә әхбарат елиш, оқуш жәриянини риважландуруш, оқуғучиларға әкси алақә тәвсийә қилиш вә уларни қизиқтуруш үчүн оқутушта шәкилләндүргүчи баһалаш жүргүзүлиду.

Шәкилләндүргүчи баһалашниң асасий мәхсити – билим алғучилар билән турақлиқ әкси бағлинишни тәминләш үчүн оқутушниң мониторингини жүргүзүш болуп һесаплиниду, бу усул оқутуш сапасини яхшилаш үчүн пайдилиниду. Шәкилләндүргүчи баһалашни билим алғучиларниң утуклуқ вә һалсиз тәрәплирини ениқлап, риважландуруш, йетилдүрүш үчүн қоллиниду.

Шәкилләндүргүчи баһалашниң миннәтлири:

- Баһалаш критерийлирини ениқлаш; оқуғучиларға тәвсийә қилиш;
- Оқуғучиниң билим елиш дәрижисини ениқлаш;
- Сапалиқ әкси алақә орнитиш;
- Оқуш үчүн билим алғучиларға тәвсийәләр бериш;
- Билим алғучиларни риважлинишқа йөнәлдүридиған нәтижилик әкси бағлиниш билән тәминләш.

Шәкилләндүргүчи баһалашниң функциялири:

- Тәжрибә йүзидә қәдриятләр системисини бәлгүләш, қелиплаштуруш вә бәкитиш;
- қизиқтуруш – оқуғучиниң күтүлидиған нәтижигә қол йәткүзүши, нәтижилик илгирилиши үчүн қолайлиқ шараит яритиш [9].

Шәкилләндүргүчи баһалашниң асасий принциплири:

- *адиллиқ*
- *оқутуш билән баһалашниң өз ара бағлиниши*
- *ениқлиқ*
- *үзлүксизлик*
- *риважлинишқа йөнәлдүрүш*

Муәллим дәрисни режигәндә оқуш программиси вә оқуш режиси билән биллә алдин-ала тәйярланған шәкилләндүргүчи баһалаш тапшурмилирини пайдилиниши керәк. Шәкилләндүргүчи баһалашни күндиликтики дәрисниң һәрбир басқучида пайдилиниду. Тапшурмиларни тәйярлиғанда билим алғучиларниң шәхсий қабилийти билән алаһидиликлирини әскә елип олтирип, иқтидарини риважландурушни ойлаштуруш керәк.

Йеңиланған программиларниң күтүлидиған нәтижигә йөнәлгән оқуш мәхсәтлири бар, шәкилләндүргүчи баһалаш тапшурмилирини ясиғанда әң авал шу мәхсәтләргә йетишни тәминләш керәк.

Шәкилләндүргүчи баһалашни уюштуруш үчүн оқуш мәхсәтлирини асасқа елип олтирип, Блум таксономиясиниң асасида ойлаш иқтидариниң дәрижилиригә мас критерийларни қуруш керәк.

Баһалаш критерийи – билим алғучиниң оқуштики утуклирини баһалашқа асас болидиғини бәлгүлүк.

Тапшурмиларниң орунлинишини назарэт қилиш үчүн дескрипторлар қурулиду.

Дескриптор дегинимиз – тапшурмиларни орунлаш вақтидики ениқ қәдәмләрни көрситидиған тәриплимә.

Дәрис жәриянидики шәкилләндүргүчи баһалашниң һәрхил басқучлирида оқуш мәхсәтлиригә мас қураштурулған тапшурмилар берилиду.

Тапшурмиларниң *очуқ* вә *йешиқ* түрлири болиду.

Йешиқ тапшурмиларниң бирнәччә түри бар: бир жавапни таллап елиш, бирнәччә тоғра жаваби бар, маслаштуруш, пәйдин-пәйлигини ениқлаш.

Очуқ тапшурмиларға қисқичә жавап бериш, толук жавап бериш, эссе йезиш ятиду.

Шәкилләндүргүчи баһалашни әмәлгә ашуруш үчүн оқутушниң паал усуллирини қоллиниш һажәт.

Баһалашниң усуллирини билим алғучиларниң йәккә, жүплүк, топлуқ ишләш жәриянида қоллинишқа болиду. Йәккә тапшурмиларни баһалиғанда билим алғучиниң йәккә қабилыйити билән имканийәтлиригә диққәт қилишни унтимаслиқ керәк. Йәккә иш жүргүзгәндә:

Өзини-өзи баһалашқа мүмкинчилик берип, қизиқтуруп олтарған дурус.

Мавзу әтрапида билим алғучиниң өз алдиға көпирәк издинишигә йол бериш керәк, униң үчүн тәтқиқ қилишқа асасланған тапшурмиларни қараштурған тоғра.

Муәллим билим алғучилар билән нәтижилик әкси бағлиниш орнитишни билиши керәк.

Әкси бағлиниш билим алғучиларға йәткән утуқлири тоғрисида әхбарат бериш болуп һесаплиниду. Оқуғучи соалға дурус жавап бериш үчүн униңға вақит берилиши керәк. Әгәр тоғра жавап берәлмисә, қошумчә соаллар қоюп, оқуғучини дурус жавап беришкә йөнәлдүрүш керәк. Әкси бағлиниш көпинчә йол-йоруқ болуп һасаплиниду вә у муәллим билән оқуғучи арасида ишәнчә вә һөрмәтни орнитиду. Әкси бағлиниш орнитиш арқилиқ муәллим һәрбир оқуғучиниң немини билидиғинини, немини билмәйдиғинини ениқлап, униң билимини униңдин нери риважландуруш үчүн һәрикәт қилиду.

Шәкилләндүргүчи баһалашниң көплигән түрлири бар. Униң ичидә һазирқи вақитта көп қоллинишқа егә болғанлири:

- *Өзини-өзи баһалаш*
- *Жүплүк баһалаш*
- *Топлуқ баһалаш*

Өзини-өзи баһалашқа қатнашқучилар өзлириниң билими һәққидә әхбарат тәйярлайду, уларға тәһлил ясап, өзлириниң билим дәрижисигә хуласә чиқириду. Өзини-өзи баһалашни жүргүзүштики миннәтлик шәртләр – оқуғучиларниң оқутулидиған мавзуни өтүш алдида вә тапшурмини орунлаш алдида улар барлиқ ишни баһалаш критерийлирини билиши керәк.

Билим алғучиларниң өзини-өзи баһалиши мотивациялик муһтажлиқлирини, шундақла қол йәткүзүш муһтажлиқлирини қанаәтләндүриду. Өз ишини баһалашни билидиған оқуғучилар өз мәхситигә

қанчилик йекин экәнлигини ениқлап, униңға йетиш үчүн немә қилиш керәклигини режиләп алалайду.

Топлуқ иш жүргүзгәндә муәллим баһалаш критерийлири билән дескрипторлирини йезип, тахтиға илип қойиду. Тапшурмини орунлап болғандин кейин топлар критерийләргә асаслинип бир-бирини баһалайду.

Муәллим назарәтниц бир түрини кураштуруп, уни қатнашқучилар билән тәһлил қилиду вә қобул қилиду.

Шәкилләндүргүчи баһалаш усули тапшурмини чүшәндүргәндин кейин билим алғучилар тапшурмини орунлаш үчүн интилидиған аддий мәхсәтләрни бәлгүләшни көзләйду. Иш аяқлашқан чағда оқуғучилар бу мәхситигә қайси дәрижидә йәткәнлиги тоғрисида ойлиниду.

Шәкилләндүргүчи баһалашниц ажримас бир бөлиги – әкси бағлиниш. Муәллим дәрисниц һәрхил басқучлирида әкси бағлиниш жүргүзүп, билим алғучилар билән зич мунасивәттә болуш арқилиқ кейинки дәристә режилигәндә диққәт қилидиған нәрсиләрни тәхмин қилалайду.

Әкси бағлиниш нәтижилик болуш үчүн:

Муәллим тәрипидин:

Оқуғучи билимни өзләштүрүшниц қайси дәрижисидә туриду?

Күтүлидиған нәтижени яхшилаш үчүн немә қилиш керәк?

Яхши нәтижигә йетиши үчүн қандақ ярдәм беримән?

Оқуғучи тәрипидин:

Мән билимни өзләштүрүшниц қайси басқучида туримән?

Яхши нәтижигә қандақ йетимән?

Камчиликлиримни түзитиш үчүн немә қилишим керәк?- дегән қатарлиқ соалларға асаслангини дурус.

Әкси бағлинишниц бирнәчә түри бар: *язмичә, графикалиқ, еғизчә*. Язмичә әкси бағлиниш жүргүзгәндә оқуғучи ишиниң астиға әскәртишләрни яки рәғбәтләрни йезишқа болиду.

Еғизчә әкси бағлиниш жүргүзгәндә қоллап-қувәтләш билән биллә әскәртишләрниму ейтип туруш керәк.

Кейинки басқуч – муәллимниц билим алғучиларниц ишлириниң нәтижилиригә *тәһлил ясаш*.

Шәкилләндүргүчи баһалаш жәриянида тәһлил ясаш муәллимгә билим алғучиниң қандақ соалларға жавап беришкә қийнилидиғинини, қайси мавзу яки бөлүмни өзләштүрүш мурәккәп болғинини вә униң сәвәплирини ениқлашқа мүмкинчилик бериду.

Тәһлил хуласиси яхши нәтижә бериш үчүн муәллим ениқ фактларға асаслиниши керәк.

Камчиликларни түзитип, проблемиларни йешиш үчүн оқутуш усулини қандақ өзгәртиш керәклигини ениқлаш һажәт.

Шәкилләндүргүчи баһалаштин кейин билим сапасини көтириштә қандақту бир утукқа йетиш үчүн муәллимгә назарәт қилиш варақчилирини ясап, тәһлил нәтижилирини жиғип жүридиған папка тутуш тәвсийә қилиниду.

Муәллим дәрис режисидә ясиған баһалаш критерийлири билән униңға мас қурулған дескрипторларниң асасида билим алғучиларниң кейинки басқучқа көтирилишигә йөнәлгән тәвсийәләр бериши һажәт.

Шәкилләндүргүчи баһалаш оқутушниң усуллирини вә мәхсәткә йетиш йоллирини яхшилашқа имканийәт беридиғанлиғи үчүн пайдилиқ. Мундақ баһалаш вақтида өзәңни башқа адәм билән селиштуруш шәрти болмайду, шуниң үчүн критерий түрлири бойичә имканийитиңни баһалап, утукқа йетиш йоллирини қараштуруш әмәлгә ашурулиду.

Билим дәрижисини бәлгүлүк бир критерийлар билән баһалаш арқилиқ ениқлаш, билим беришни яхшилап, оқуғучиларниң йәккә қабилитини әскә алған һалда билим сапасини көтиришкә ейтарлиқ дәрижидә пайдисини тәккүзиду.

2 БИЛИМ АЛҒУЧИЛАРНИҢ ОҚУШТИКИ УТУҚЛИРИНИ ШӘКИЛЛӘНДҮРГҮЧИ БАҒАЛАШ БОЙИЧӘ ТАПШУРМИЛАРНИ ТӘЙЯРЛАШ ҮЧҮН ТӘВСИЙӘЛӘР

Билим алғучиларниң оқуштики утуқлирини шәкилләндүргүчи баһалашта муәллимгә оқутушниң паал усуллирини нәтижилик қоллинип олтирип, тапшурмиларни орунлитиш жәриянида төвәндикичә тәвсийәләрни әскәртишкә болиду:

- Билим алғучиларниң йәккә, жүплүк, топлук ишлири жәриянида баһалаш усуллирини қоллинишни билиш;

- Баһалашта билим алғучиниң йәккә қабилийти билән имканийитигә диққәт қилишни билиш;

- Билим алғучиларниң өзини өзи баһалишиға шараит яритип, қизиқтурушни билиш;

- Билим алғучиниң мавзу әтрапида өз алдиға көпирәк издинишигә йол бериш;

- Билим алғучилар билән нәтижилик әкси бағлиниш орнитишни билиш һажәт;

- Тәтқиқ қилишкә асасланған тапшурмиларни қараштуруш керәк;

- Оқуғучи соалға тоғра жавап бериши үчүн униңға вақит берилиши керәк;

- Әгәр оқуғучи дурус жавап берәлмисә, қошумчә соаллар қоюп, оқуғучини тоғра жавап тепишкә йөнәлдүрүш керәк;

- Әкси бағлиниш орнитиш арқилиқ муәллим һәрбир оқуғучиниң немини билидиғинини, немини билмәйдиғинини ениқлиши шәрт;

- Билим алғучиниң билимини риважландуруш үчүн һәрикәт ясайду;

- Топлук иш жүргүзгәндә муәллим баһалаш критерийлири билән дескрипторларни тәйярлайду;

- Тапшурмини орунлап болғандин кейин топлар критерийларға мас бир-бирини баһалайду;

- Билим алғучиларниң бирини-бири баһалиши мотивациялик муһтажлиқларни, шундақла қол йәткүзүш муһтажлиғини қанаәтләндүриду;

- Билим алғучиларға тапшурмини орунлашта интилидиған аддий мәхсәтләрни бәлгүләшни көзләйду.

2020-2021-жилиға беғишланған шәкилләндүргүчи баһалашни жүргүзүш бойиçә керәклик әхбарат ҚР-ниң билим бериш мәһкимилиридә оқуш жәриянини уюштурушниң алаһидиликлири тоғрисида Методикилик нусха хәтниң 6-бөлүмидә йезилған әхбараттин елишкә болиду

Буниндин башқа, карантин вә чәкләш чарилири вақтида жирақлиқтин оқутуш әһвалида билим алғучиларниң оқуш утуқлирини критериаллиқ баһалаш бойиçә 13-августниң 345 буйриғи билән бәкитилгән методикилик тәвсийәләр көрситилгән

3 ЖУҚАРҚИ СИНИП ОҚУШ ПӘНЛИРИДИН БИЛИМ АЛГУЧИЛАРНИҢ ОҚУШТИКИ УТУҚЛИРИНИ ШӘКИЛЛӘНДҮРГҮЧИ БАҲАЛАШ БОЙИЧӘ ТАПШУРМИЛАР

*Формативлик /шәкилләндүргүчи баһалашқа бегишланган тапшурмилар
Уйғур тили.*

10-синип(иҗтимаий – гуманитарлик йөнилиши)

1-Бап «Тил вә Алаш идеяси»

Дәрисниң мавзуси: «Алаш қозғилиңи һәққидә» (1-дәрис)

Оқуш мәхсити:

10.1.1.1 - мәтин үзүндилири бойичә униң давамини мөлчәрләш, өз билимигә тайинип мавзуни давамлаштуруш;

Баһалаш критерийлири:

- мәтиндин елинған үзүндә бойичә униң давамини мөлчәрләшни билиду;
- өз билимигә тайинип, үзүндә бойичә мавзуни давамлаштурушни билиду.

Ойлаш иқтидарниң дәриҗиси: Билиш, қоллиниш

2, 3-тапшурмилар

Тиңшааш үчүн тапшурма:

Мәтинни диққәт билән тиңшаңлар. Мәтин үзүндилири бойичә униң давамини мөлчәрләп, өз билимиңларға тайинип мавзуни давамлаштуруңлар. Алаш партияси вә униң идеяси һәққидә немә билисиләр?

Дескрипторлар: билим алғучи

- ✓ мәтинни чүшиниду;
- ✓ мәтин үзүндиси бойичә униң давамини тәхминән мөлчәрләйдү;
- ✓ өз билимигә асаслинип, мавзуни давамлаштуриду.

10-синип. (иҗтимаий – гуманитарлик йөнилиши)

7-Бап «Җинайәт вә қанун»

*Дәрисниң мавзуси: «Яш өсмүрләрниң делинквентлик мүҗәз- хулқи»
(3-дәрис)*

Оқуш мәхсити:

10.1.3.1-тиңшалған мәтиндики әхбаратни дунявий мәсилеләр билән бағлаштурушни билиш.

Баһалаш критерийлири:

- тиңшалған мәтинниң мәзмунини чүшиниду;
- тиңшалған мәтиндә берилгән әхбаратни дунявий мәсилеләр билән

бағлаштурушни билиду;

Ойлаш иқтидарниң дәриҗиси: Қоллиниш, селиштуруш

1-тапшурма

Мәтинни диққәт билән тиңшаңлар. Тиңшалған мәтинниң мәзмунини чүшинип, берилгән әхбаратни дунявий мәсилеләр билән бағлаштуруңлар. Мәтин мәзмунига лайиқ сәрләвһә қоюңлар. Мәтиндики тиниш бәлгүләрниң қоюлушиға диққәт қилиңлар.

Дескрипторлар: билим алғучи

- ✓ мәтинниң мәзмунини чүшиниду;
- ✓ мәтин мәзмунига лайиқ сәрләвһә қойиду;
- ✓ мәтинниң жанрини ениқлайду;
- ✓ тиңшалған мәтинниң мәзмунини чүшинип, берилгән әхбаратни дунявий мәсилеләр билән бағлаштуришни билиду;
- ✓ тиниш бәлгүләрниң қоюлуш сәвәвини чүшәндүрәләйду.

2-тапшурма

Төвәндики кәштини жүпләрдә өз ара келишип толтуруңлар:

Туғма пәйда болидиған мүжәз- хулук	Һаят давамида пәйда болидиған мүжәз- хулук

Дескрипторлар: билим алғучи

- ✓ сөзләрни мәнәсиға қарап, тоғра ишлитишни билиду;
- ✓ материалларни мәхсәткә мувапиқ ишлитишни билиду;

10 синип (иҗтимаий – гуманитарлиқ йөнилиш)

4-Бап «Ихтисадий интеграция-бүгүнки күнниң тәрәққий этиш системиси»

Дәрисниң мавзуси: «Интеграцияниң пайдиси» (3-дәрис)

Оқуш мәхсити: 10.1.5.1-мәтиндә көтирилгән мәсилигә муәллип вә оқурмәнниң мунасивитини һесапқа алған һалда соаллар түзүш вә баһа бериш.

Баһалаш критерийлири:

- -мәтинниң мәзмунини чүшиниду;
- мәтиндә көтирилгән мәсилигә муәллип вә оқурмәнниң мунасивитини һесапқа алған һалда соаллар түзүшни билиду;
- көтирилгән мәсилә бойичә ой хуласиләшни билиду.

Ойлаш иқтидарниң дәрижиси: Қоллиниш, баһа бериш

2-тапшурма

Мәтінни диққәт билән тиңшаңлар. Мәтин мәзмуни бойичә бир-бириңларға соал қоюңлар. Берилгән әхбаратни аләмшумул мәсилиләр билән бағлаштуруп, өз ой-пикирлириңлар билән толуктуруңлар.

XXI әсир-интеграция әсири. Интеграция ([лат. Integratio](#) – «әксигә кәлтүрүш, толуктуруш, *integer*– туташ, пүтүн)– [субъектларни](#) бириктүрүш, уларниң арасидики бағлинишларни тәрәкқий әткүзүп, өз ара достлукта иш-һәрикәтни чоңкурлаштуруш дегән мәнани билдүриду. Тәрәкқий әткән әлләрниң барлиғи бүгүнки чоққиларға интеграция арқилиқ йәтти. Пүткүл адәмзат аләмшумул йол билән тәрәкқий етип кәлмәктә. Интеграция дөләтниң мустәкиллигигә һечқандақ ховуп-хәтәр туғдурмайду, әксинчә мустәһкәмләйду. Ихтисадий интеграция – келишилгән дөләтләр арқилиқ ихтисадий сәясәтни әмәлгә ашурушни өз ичигә алидиған миллий егиликләрни бирләштүрүш жәрияниду.

Дескрипторлар: билим алғучи

- ✓ мәтин мәзмунини чүшиниду;
- ✓ мәтинниң мәзмуни бойичә соаллар түзүшни билиду;
- ✓ мәтиндә берилгән әхбаратни аләмшумул мәсилиләр билән бағлаштурушни билиду;
- ✓ мәтиндики һажәт болған әхбарат бойичә ой хуласиләшни билиду.

3-тапшурма

Илмий стильниң жанрлиқ вә стильлиқ алаһидиликлиригә мувапиқ тил васитилирини қоллинип, «Ихтисадий интеграцияни қандақ чүшинисән?» дегән мавзуда сөһбәт жүргүзүңлар. Кәтирилгән мәсилә бойичә соаллар қуруштуруп, соалларға жавап бериңлар.

Дескрипторлар: билим алғучи

- ✓ өтүлгән мавзуну толук қобул қилалайду;
- ✓ мавзуға бағлиқ соалларни түзүшни билиду;
- ✓ мавзу бойичә өз ойини изчил йәткүзүп берәләйду;
- ✓ түрлүк васитилиәрни қоллинип, мавзу бойичә тоғра хуласә чиқирип, баһалашни билиду.

11 синип (иҗтимаий – гуманитарлиқ йөнилиши)

2-Бап «Яшлар мәдәнийити вә мәсилиси»

Дәрисниң мавзуси: «Билимлиқ яшлар — мәмликәтниң келәчиги» (4-дәрис)

Оқуш мәхсити: 11.1.3.1 - тиңшалған мәтиндики әхбаратни дунявий (йәрлик) мәсилиләр билән бағлаштурушни билиш.

Баһалаш критерийлири:

- ✓ тиңшалған мәтинниң мәзмунини чүшиниду;
- ✓ тиңшалған мәтинде берилгән әхбаратни дуниявий мәсилиләр билән

бағлаштурушни билиду;

Ойлаш иқтидарниң дәрижиси: Чүшиниш, қоллиниш

2, 5-тапшурмилар

Мәтинләрни диққәт билән тиңшаңлар. Мәтинләрде берилгән асасий әхбаратларни ениқлап, тор бәтлиридин дунияйүзидики даңлиқ оқуш орунлири тоғрисида шундақла чәтәлләрдә оқуп билим еливатқан қазақстанлиқ яшлар һәққидә тор бетидин мәлуматларни тепип, толуктуруңлар.

Дескрипторлар: билим алғучи

- ✓ билим алғучи тиңшиған мәтинниң мәзмунини чүшиниду;
- ✓ мәтин мәзмунига лайиқ сәрләвһә қойиду;
- ✓ мәтинниң жанрини ениқлайду;
- ✓ тиңшалған мәтинниң мәзмунини чүшинип, берилгән әхбаратни дуниявий мәсилиләр билән бағлаштуришни билиду;
- ✓ тор бетидин мәлуматларни тепишни билиду;

11 синип (иәқтимаий – гуманитарлиқ йөнилиш)

1-Бап «Қазақстанниң обриси. Қазақстанниң өтмүши вә келәчиги»

Дәрисниң мавзуси: «Мәхсәткә йетәкләйдигән Мәктүп» (4-дәрис)

Оқуш мәхсити:

11.2.2.1 - илмий-аммибап стильни тил васитилири арқилиқ ениқлаш (аталғулар, сөз бирикмилири, шәртлик бәлгүләр, синтаксислиқ қурулуми).

Баһалаш критерийлири:

- мәтинниң мәзмунини чүшиниду;
- мәтинниң қайси стильда йезилғанлиғини ениқлайду;
- мәтинниң стилини ениқлаш арқилиқ тил васитилирни ажритип ейтип

берәләйду.

Ойлаш иқтидарниң дәрижиси: Чүшиниш, қоллиниш

2-тапшурма

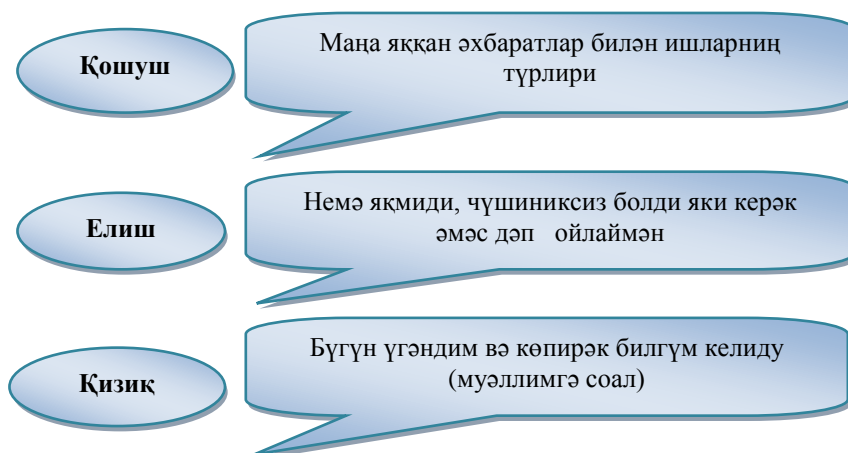
Мәтинни чүшинип оқуп, асасий ойни ениқлаңлар. Кәтирилгән мәсилигә баһа бериңлар. Мәтиндики мәсилигә бағлиқ асасий уқумни билдүридиған аталғуларни, уқумларни вә сөз бирикмилирини ениқлаңлар.

Дескрипторлар: билим алғучи

- ✓ мәтин мәзмунини чүшиниду;
- ✓ мәтиндики асасий ойни ениқлайшни билиду;
- ✓ мәсилигә бағлиқ асасий укумни билдүридиған аталғу, укум вә сөз бирикмилирини ениқлайду;

3-тапшурма

Дикқәт қилишқа беғишланған Эдвард де Бонониң «Қошуш-Елиш-Қизик» усули арқилиқ мәтинниң мәзмунини тәһлил қилиду:

Дескрипторлар: билим алғучи

- ✓ мәтинниң йезилиш стилини ениқлайду;
- ✓ мәтинниң мәзмунини тәһлил қилиду;
- ✓ қошумчә пикирләрни пайдилинишини билиду;
- ✓ мавзу бойичә пикирлирини кәң түрдә изһар қилишни билиду;
- ✓ илмий – аммибап стиль жанрини тиллиқ васитиләр арқилиқ ениқлайду.

11 синип (Ижтимаий – гуманитарлиқ йөнилиши)

4-Бап «Аләмни өзгәткән кәшпиятлар»

Дәрисниң мавзуси: «Нәтижәләш дәриси: Билим – дуняниң әң чоң гәзниси» (8-дәрис)

Оқуш мәхсити:

11.2.5.1 - мәтиндики асасий ойни ениқлаш, берилгән мәлуматлар билән пикирләрни қайта ишләш, толуктуруш.

Баһалаш критерийлири:

- мәтиндики асасий ойни ениқлалайду;
- көтирилгән мәсилигә баһа беришни билиду;
- мәлуматларни вә пикирләрни қайта ишләшни билиду.

Ойлаш иқтидарниң дәрижиси: Қоллиниш, баһа бериш

1-тапшурма

Мәтинни оқуп, асасий ойни ениқлаңлар. Берилгән мәлуматларни қайта ишләп, тор бәтлиридин алим тоғрисида берилгән қошумчә мәлуматлар билән толуктуруңлар.

Дескрипторлар: билим алғучи

- ✓ мәтин мәзмунини чүшиниду;
- ✓ мәтиндики асасий ойни ениқлашни билиду;
- ✓ мавзуға бағлиқ қошумчә мәлуматлар билән иш елип беришни билиду;

2-тапшурма

Мәтинни диққәт қилип тиңшаңлар. Мәтиндики мәсилини тәһлил қилиш арқилиқ, асасий ойни ениқлаңлар. Мәтинниң мәзмунини өз сөзүңлар билән йәткүзүңлар.

«Өзлүк пикир йезиши» усулини пайдилинип, мәтин мәзмунни бойичә қисқичә қилип һекайә йезиңлар (вақит мөлчәри 5 мин).

- өзлүк пикир (идея) – 1 жүмлә;
- дәлил – 2 жүмлидин туруши керәк;
- өз пикирини рошән көрситидиған мисал – 2 жүмлә;
- өз пикиригә қарши пикир – 1 жүмлә;
- қарши дәлилни йоққа чиқиридиған мисал – 2 жүмлидин туруши керәк,
- йәкүн – 2 жүмлидин туриду.

Дескрипторлар: билим алғучи

- ✓ мәтин мәзмунни бойичә қисқичә қилип һекайә йезишни билиду;
- ✓ мәтин мәзмунни бойичә мустәқил пикир ейтишни билиду;
- ✓ мавзу бойичә ой хуласиләшни билиду;

11 синип (Тәбиий - математикилик йөнилиши)

1-Бап «Қазақстан бүгүнки дуняда: Қазақстанниң өтмүши вә келәчиги»

Дәрисниң мавзуси: «Мениң Вәтиним – Қазақстан» (1-дәрис)

Оқуш мәхсити: 11.1.1.1 – мәтин үзүндилири бойичә униң давамини мөлчәрләш, тегишлик әхбаратни ениқлашни билиш.

Баһалаш критерийлири:

- мәтиндин елинған үзүндә бойичә униң давамини мөлчәрләшни билиду;
- өз билимигә тайинип, үзүндә бойичә мавзунни давамлаштурушни билиду.

Ойлаш иқтидарниң дәрижиси: Қоллиниш

1-тапшурма

Мәтинни тиңшаңлар. Мәтин үзүндиси бойичә униң давамани мөлчәрләп, тегишлик болған әхбаратни ениқлаңлар.

2-тапшурма

Шеирини һиссиятлиқ оқуңлар. Мәзmunини тәһлил қилиш арқилиқ тегишлик әхбаратни ениқлап, өз ой – пиқриңлар билән толуктуруңлар.

Дескрипторлар: билим алғучи

- ✓ мәтин мәзmunини чүшинип, давамани мөлчәрләшни билиду;
- ✓ мәтиндики тегишлик әхбаратни ениқлашни билиду;
- ✓ шеир мәзmunини чүшиниду;
- ✓ шеир мәзmunини тәһлил қилиш арқилиқ тегишлик әхбаратни ениқлап, өз ой-пиқри билән толуктуруиду.

11синип (Тәбийи - математикалиқ йөнилиши)

4-Бап «Аләмни өзгәткән кәшпиятлар»

Дәрисниң мавзуси: «Илимдики утуқлар» (1-дәрис)

Оқуш мәхсити: 11.1.4.1-мәтиндә көтирилгән мәсилигә муәллип вә оқурмәнниң мунасивитини һесапқа алған һалда очуқ соаллар түзүш вә тәнқидий баһа бериш.

Баһалаш критерийлири:

- мәтинниң мәзmunини чүшиниду;
- мәтиндә көтирилгән мәсилигә муәллип вә оқурмәнниң мунасивитини һесапқа алған һалда соаллар түзүшни билиду;
- көтирилгән мәсилә бойичә ой хуласиләшни билиду.

Ойлаш иқтидарниң дәрижәси: Қоллиниш, баһа бериш

2-тапшурма

Мәтинни муәллиминиң оқуп беришидә тиңшап, топлуқ иш арқилиқ мәтиндә ейтилған ойға өз көзқаришиңларни билдүрүп, очуқ соалларни түзүңлар. Тәнқидий ойлаш арқилиқ баһа бериңлар.

Дескрипторлар: билим алғучи

- ✓ мәтинниң мәзmunини чүшиниду;
- ✓ мәтинниң мәзmunини бойичә очуқ соаллар түзүшни билиду;
- ✓ өз көзқаришини билдүрүш арқилиқ тәнқидий ойлаш арқилиқ баһа бериду;
- ✓ мәтиндики һажәт болған әхбарат бойичә ой хуласиләшни билиду.

5-тапшурма

Берилгән һекмәтни диққәт билән оқуп чиқиңлар. Мутәпәккүр шаир Йүсүп Хас һажип билим, әқил һәққидә йәнә қандақ пиқирләрни ейтип қалдурған? Бу

пикиргә өз көзқаришиңларни билдүрүп, очук соалларни кураштуруңлар вә тәнқидий ойлаш арқилиқ баһа бериңлар.

Әқил қайда болса, улуғлуқ болур,
Билим кимдә болса, бүйүклүк тапур.
Әқиллик уқар ол, билимлик билур,
Билимлик, әқиллик тиләккә йәтур.
Билим мәнисини бил, билим немә дәр,
Билим у сақайтур кесәл болса әр.
Кишигә ерур көп әқил пайдиси,
Билим билсә инсан әзиз болғуси.

Йүсүп Хас Нәжип

«Төрт жәүмлә» усули арқилиқ һекмәтлик сөздә ейтилған асасий ойни ениқлап йезиңлар. Тиниш бәлгүләрниң тоғра қоюлушиға диққәт қилиңлар.

Биринчи жәүмлә «Мениң оюмчә, ...»

Иккинчи жәүмлә «Сәвәви мән уни ... дәп чүшәндүримән»

Үчинчи жәүмлә «Уни мән ... дегән фактлар, мисаллар билән дәлилләймән»

Ахирқи жәүмлә «Мошуниңға бағлиқ мән ... дегән йәкүнгә кәлдим»

Дескрипторлар: билим алғучи

- ✓ өтүлгән мавзуни толук қобул қилалайду;
- ✓ мавзуға бағлиқ очук соалларни түзүшни билиду;
- ✓ ейтилған пикирләргә өз көзқаришини билдүрүп, очук соалларни кураштуруп, тәнқидий ойлаш арқилиқ баһа бериду;
- ✓ түрлүк васитилиәрни қоллинип, мавзу бойичә тоғра хуласә чиқирип, баһалашни билиду.

11синип (Тәбийи - математикилиқ йөнилиш)

1-Бап«Қазақстан бүгүнки дунияда: Қазақстанниң өтмүши вә келәчиги»

Дәрисниң мавзуси: «Мустәқиллик йолида» (6-дәрис)

*Оқуш махсити:*11.2.1.1– һәр түрлүк графикалиқ мәтинләрдики (жәдвәл, диаграмма, схема, шәртлик бәлгү) мәлуматларни селиштурма тәһлил қилиш, асасий жәриянларни ениқлаш.

Баһалаш критерийлири:

- һәр түрлүк графикалиқ мәтинләрдики (жәдвәл, диаграмма, схема, шәртлик бәлгү) мәлуматларни тәһлил қилалайду;
- мәлуматларни тәһлил қилиш арқилиқ асасий жәриянларни ениқлашни билиду;

Ойлаш иқтидарниң дәрижиси: Қоллиниш, баһа бериш

5-тапшурма

Жәдвалда берилгән мәлуматларни «Бир жәүмлә билән йәкүнләш» усули арқилиқ давамани мөлчәрләп, асасий әхбаратларни ениқлаңлар:

<i>1995-жили һазир қоллиништики елимизниң Асасий Қануни –</i>		территориал туташлиғини, башқуруш объектини өзгәртишкә болмайду
Конституция бойичә Қазақстан Жумһурийити өзини...	→	демократик, зайирлиқ вә һоқуқ дәлити (1-мадда) дәп атайду.
Конституциядә көрситилгән дәләтниң мустәқиллиғини, дәләтниң биртуташлиғини вә...	←	дәләтниң Асасий Қануни
<i>Конституция бүгүн мустәқил Қазақстан Жумһурийитидә қелиплашқан саясий турақлиқ билән жәмийәтлик разимәнликниң асасига,</i>		<i>елимиз һаятиниң барлиқ саһалириниң йеңилиниши билән тәрәққиятиниң рәмзигә айланди.</i>
Қазақстан Жумһурийитиниң Конституцияси...		<i>Конституция қобул қилинди.</i>

Дескрипторлар: билим алғучи

- ✓ оқуғучилар графикалиқ мәтин билән ишләшни билиду;
- ✓ графикалиқ мәтиндики мәлуматларни тәһлил қилалайду вә асасий жәрияни ениқлашни билиду.

2,3-тапшурмилар

Мәтинни диққәт билән оқуңлар. Мәтингә асаслинип, мустәқиллиқ тоғрисида еғизчә нутуқ стилида мәтин түзүңлар. Мәтиндики асасий әхбартларни ениқлаңлар. Тиллиқ бирликләрни орфографиялик нормиға мувапиқ пайдилинишкә тиришиңлар.

Дескрипторлар: билим алғучи

- ✓ мәтинниң мәзмунини чүшиниду;
- ✓ еғизчә нутуқ стилида мәтин түзүшни билиду;
- ✓ мәтиндики асасий әхбартни ениқлайду;
- ✓ тиллиқ бирликләрни орфографиялик нормиға мувапиқ пайдилинишни билиду;

11 синип (Тәбийи - математикалиқ йөнилиш)

1-Бап «Қазақстан бүгүнки дуняда: Қазақстанниң өтмүши вә келәчиги»

Дәрисниң мавзуси: «Қазақстан Улуқ Вәтән уруши жилирида» (4-дәрис)

Оқуш махсити: 11.3.1.1 – еғизчә нутуқ стилида ижтимаий вәзийәтләргә бағлиқ мәтин түзүш.

Баһалаш критерийлири:

- еғизчә нутуқ стилида ижтимаий вәзийәтләргә бағлиқ мәтин түзүшни билиду;
- еғизчә нутуқ стилида ижтимаий вәзийәтләргә бағлиқ мәтинни өз алдиға түзиду;
- мәлуматларни кәң түрдә пайдилинип, мәтин түзиду.

Ойлаш иқтидарниң дәрижиси: Қоллиниш

3-тапшурма

Берилгән сүрәтләргә диққәт қилиңлар. Билимиңларға тайинип, еғизчә нутуқ стилида «*Улуқ Вәтән урушиниң исми ривайәткә айланған қәһриманлири*» мавзусида шу дәвирдики ижтимаий вәзийәткә бағлиқ мәтин түзүңлар

Дескрипторлар: билим алғучи

- ✓ еғизчә нутуқ стилида ижтимаий вәзийәтләргә бағлиқ мәтин түзүшни билиду;
- ✓ еғизчә нутуқ стилида ижтимаий вәзийәтләргә бағлиқ мәтинни өз алдиға түзиду;
- ✓ мәлуматларни кәң түрдә пайдилинип, мәтин түзиду.

11 синип (Ижтимаий – гуманитарлиқ йөнилиш)

2-бап «Яшлар мәдәнийити вә мәсилиси»

Дәрисниң мавзуси: «Яшлиқ чағда өмүр – гул» (1-дәрис)

Оқуш махсити: 10.2.3.1 – һәр түрлүк стильдики мәтинләрниң жанрлиқ алаһидиликлирини тепишни билиш.

Баһалаш критерийлири:

- мәтинниң мәзмунини чүшиниду;
- мәтинниң жанрлиқ алаһидиликлирини ажритип көрситәләйду;
- һәр түрлүк стильдики мәтинләрни тәһлил қилишни билиду.

Ойлаш иқтидарниң дәрижиси: Қоллиниш, баһа бериш

2,3-тапшурмилар

Мәтинни вә шеирини оқуңлар. Мәтин стилини ениқлап, жанрлик вә стильлик алаһидиликлиригә мувапиқ қандақ тил кураллирини пайдиғанлиғини ениқлаңлар.

Дескрипторлар: билим алғучи

- ✓ мәтинләрниң йезилиш стилини тил васитилири арқилиқ ениқлайду;
- ✓ қошумчә пикирләрни пайдилинишни билиду;
- ✓ мәтинләрниң жанрлик алаһидиликлирини көрситидиған амилларни ениқлайду;
- ✓ шеирини һиссиятлик оқуйду.

4-тапшурма

Абайниң қәлимигә мәнсүп шеирни оқуп чиқиңлар. Мәзмуни бойичә өз ойлиринларни оттуриға селип, тәһлил қилиңлар. Еғизчә нутуқ стилида мавзуға бағлиқ мәтин түзүңлар. Тиллик бирликләрни орфографиялик нормаға мувапиқ пайдилиниңлар.

*Яшлиқниң оти ялқунлап,
Яш жүрәктә янған чағ.
Тәләпниң етин жүғритип,
Һәр қийинға салған чағ.*

Дескрипторлар: билим алғучи

- ✓ шеирий парчиниң мәзмунини чүшиниду;
- ✓ парчиниң стилини ениқлайду;
- ✓ еғизчә нутуқ стилида мавзуға бағлиқ мәтин түзүшни билиду;
- ✓ тиллик бирликләрни орфографиялик нормаға мувапиқ пайдилинишни билиду.

11 синип (Ижтимаий – гуманитарлик йөнилиш)

2-бап «Яшлар мәдәнийити вә мәсилиси»

Дәрисниң мавзуси: «2019 - Яшлар жили»(6-дәрис)

Оқуш махсити: 11.2.1.1– һәр түрлүк графикалик мәтинләрдики (жәдвәл, диаграмма, схема, шәртлик бәлгү) мәлуматларни селиштурма тәһлил қилиш, асасий жәриянларни ениқлаш.

Баһалаш критерийлири:

- һәр түрлүк графикалик мәтинләрдики (жәдвәл, диаграмма, схема, шәртлик бәлгү) мәлуматларни тәһлил қилалайду;
- мәлуматларни тәһлил қилиш арқилиқ асасий жәриянларни ениқлашни билиду;

Ойлаш иқтидарниң дәрижиси: Қоллиниш, баһа бериш

5-тапшурма

Төвәндіки графикалық мәтіндіки әхбаратни пайдилинип, мәлуматларни тәһлил қилиңлар вә асасий жәриянни ениқлаңлар.

Дескрипторлар: билим алғучи

- ✓ оқуғучилар графикалық мәтін билән ишләшни билиду;
- ✓ графикалық мәтіндіки мәлуматларни тәһлил қилалайду вә асасий жәриянни ениқлашни билиду.

3-тапшурма

Мәтіндин елинған мәлуматларни дәлил ретидә пайдилинип, «*Яшлар – мәмликәтнің келәчиги*» дегән мавзуда өз ой – пикриңларни йезиңлар.

Дескрипторлар: билим алғучи

- ✓ өтүлгән мавзуни толук қобул қилалайду;
- ✓ мавзуға бағлиқ өзиниң ой-пикрини йезишни билиду;
- ✓ мавзу бойичә өз ойини изчил йәткүзүп берәләйду;
- ✓ түрлүк васитиләрни қоллинип, мавзу бойичә тоғра хуласә чиқирип, баһалашни билиду;

Қазақ тілі мен әдебиетінен формативті бағалауға арналған үлгілі тапсырмалар

11- сынып

I бөлім: «Қазіргі қоғамдағы әлеуметтік теңсіздік.

Ерболат Әбікенұлының «Пәтер іздеп жүр едік» әңгімесі

Сабақтың тақырыбы: Талшынның арманы

Оқу мақсаты: 11.1.1.1 мәтін үзінділері бойынша болжам жасау, тиісті ақпаратты анықтай білу.

Бағалау критерийі Білімалушы:

- Мәтін үзінділерінің мазмұны бойынша ойды болжайды;
- Негізгі ақпаратты анықтайды.

Ойлаудағыларының деңгейі: Білу, түсіну, қолдану

Тапшурма- 1

Мәтінді мұқият тыңдаңыз.

Үлкен қаланың шағын көшесі. Біз бұл жолдың бойымен Талшын екеуіміз күніге екі мәрте қатынаймыз. Таңда үйден балабақшаға, кеште балабақшадан үйге қарай жүріп өтетін жолымыз – осы. Дүкеннің алдында мүгедектерге арналған арбада екі аяғы тізесінен кесілген орта жастағы ер кісі отыр. Талшын әдеттегідей қалтасынан 15 теңгесін алып, мүгедек кісінің алдындағы қорапқа

тастады. Бұл ақшаны анасы таңда тәттіге деп берген. Мүгедек кісі бетін сипап, “Алла жарылқасын” деп қала берді. Талшын бір жымыып қойды да:

- Бүгінше битәмін жемей-ақ қояйын. Мына аға нан алып жесін, - деді.

- Әке, бұл кісінің балалары жоқ па сонда?

- Білмеймін. - Жоқ шығар. Әйтпесе күн суықта бүйтіп отырғызып қоймас еді ғой.

- Неге оған кейбір адамдар ғана ақша береді де, кейбір адамдар бермейді.

- Өйткені, екі аяғы бүтін демесең, дені сау адамдардың өздерінде де ақша көп бола бермейді. Және мына ағаға үкімет ай сайын ақша төлеп тұрады.

- Аяғы жоқ болғаны үшін ба?

- Иә.

Жаны жаңа жауған қардай кіршіксіз таза, көңілі тау суындай мөлдіреп, күлкісі тас бұлақтай сылдырлап тұрған қызымның әрбір қылығына қарап қуанып келем. Адамдардың бойындағы мейірім азайып тұрған уақыт қой.

- Әке, мен бірден екінші сыныпқа барсам қайтеді?

Талшынның мына оқыс сұрағы мені қалың ойдың арасынан суырып алып, өзінің жанына алып келді.

- Неге?

- Өйткені, мен әріптің бәрін білемін. Жаза да аламын, оқи да аламын. Тіптісанай да аламын.

- Осы сен қаншағадейінсанайалатынедің.

- Миллионғадейін.

- Қалайсонда?

- Мен

бұрынжүзгедейінсанайалатынмын.

Сүйтсемжүзгедейінсанапүйренгесінәріқарай кете бередіекенғой. Мысалға, жүздегенненкейінжүзбір, жүзекідепсанайбересің. Екіжүзден, үшжүзденкейін де солай.

- Ал, мыңғажеткендеше?

- Ол да қиынемес. Мыңбір, мыңекідеп кете береді де, әріқарайбірмыңбіржүзелу бес депжалғасабереді.

- Дегенмен өз қатарыңмен бірге оқығаның дұрыс.

- Әке, мен тезірекөсіп, саған көмектескім келеді.

Арманшыл қызым менің дедім, іштей сүйсініп. Өне анау бір тұста қос қабатты әсем үй тұр. Талшын сол үйге қатты қызығады. Біздің сондай үйіміз болса ғой деп армандайды. Бүгін тағы да көз алмай қарап келе жатыр. Өлден кейін:

- Әке, біз қашан осындай үй саламыз, – деді.

Мен де әдеттегідей:

- Асықпақызым, біздебәрі де болады, - дедім. Еналғашкөргенде не дегені де есімде. Бұлүйдіалғашкөргенде:

- Әке, анауүйдіқарашы, - деген.

- Иә, көрдім, - дегенміннемқұрайдылау.

- Күштііә, - дегенолсүйсінеқарап.

- Иә, - дегенмін мен соңынеменяқталарекендеп.

- Біз де осындай ұйсалайықшы, - деген. Содан бергі арманы – сол. Бір бөлмелі жатақханадан зерігіп те кетеді-ау шамасы. Өзіміздің үйіміз болса, ол үйдің ауласы кең болса, ойына алаңында құм үйіліп жатса деп армандайды. Егер солай болса, өзінен кейінгі інісін арбасына салып сүйреп, арасында құмға ойнатар еді. Ал

жатақханада тұратындықтан оған ондай мүмкіндіктер туа қоймайды.

Қаптаған машиналардан қауіптенеміз. Бұл күнде аулаларда балалар ойнайтын да орын қалмай барады. Қай жерге кірсең де иінітiresкен машиналар тұрады.

- Талшын біздің өзіміздің үлкен үйіміз болғанда сен ол үйге не істейсің? - дедім мен әдейі.

- Ол үйдің ауласы кең бола ма? – деді ол.

- Иә.

- Ол үйде тал-теректер бола ма?

- Болады. Болмаса өзімізегеміз.

- Иә, айтпақшы өзімізегеміз бәрін. Біздің бақшамызда алма, алмұрт, шие, өрік – бәрі өсетін болады. Және жәйған теректер де өседі. Сол жай теректерге құстың ұясын жасаймыз. Оған құстар келіп балапан шығарады.

- Құстар шиелерін діжеп кетсе қайтесің? - деймін мен қайтерекен деп.

- Жоқ, менің құстарыма қылдықтар болады. Олар жеміс-жидекке тиіспейді. Олар жемістерге тиіспес үшін қарындары тоқ болу керек. Ал олардың қарындары тоқ болу үшін, біз олардың ұяларына жем салып тұрамыз

Тапсырма-2

Мәтін мазмұны бойынша сұрақтарға жауап беріңіз.

1. Әңгімедегі басты кейіпкерлер кімдер?
2. Олар қайда келе жатыр?
3. Олар не туралы сөйлесті?

Тапшурма- 3

Сөйлемдерді керекті сөздермен толықтырыңыз.

<i>Сын есім</i>	<i>Зат есім</i>	<i>Етістік</i>
бір бөлмелі кең	құм орын інісін	қауіптенеміз салайықшы

1. Біз де осындай үй ..., – деген.
2. Содан бергі арманы – сол. ... жатақханадан зерігіп те кетеді-ау шамасы.
3. Өзіміздің үйіміз болса, ол үйдің ауласы болса, ойын алаңында үйіліп жатса деп армандайды.
4. Егер солай болса, өзінен кейінгі арбасына салып сүйреп, құмға ойнатар еді.
5. Қаптаған мәшинелерден
6. Бұл күнде аулаларда балалар ойнайтын да қалмай барады.

Дескриптор Білімалушы

- ✓ сұрақтарға жауап береді;
- ✓ кейіпкердің іс-әрекетін түсінеді;
- ✓ сөйлемдерді керекті сөздермен толықтырады.

11- сынып

*II тарау. «Экология. Мұнай және атомдық индустрия. Гүлжауһар Сейітжанның «Қара алтыны халқымның...» өлеңі
Сабақтың тақырыбы: «Экология»*

Оқу мақсаты: 11.4.4.1 тақырып бойынша мәтінге жоспар құрып, әр тармақшаға қажетті негізгі және қосымша мәліметтерді жинақтау, дереккөздерге сілтеме көрсетіп, таныстыру (тірек-схема, ментальды карта, таныстырылым)

Бағалау критерийі Білімалушы

- тақырып бойынша мәтінге жоспар құрады;
- әр тармақшаға қажетті негізгі және қосымша мәліметтерді жинақтайды;
- дереккөздерге сілтеме көрсетіп, таныстырады (тірек-схема, ментальды карта, таныстырылым)

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану, жинақтау

1-тапсырма

Мәтінді мұқият оқыңыз. Мәтін бөліктерін жоспарға сай орналастырың. Өз жоспарыңызды оқулықтағы жоспармен салыстырыңыз.

1. XX ғасырдың екінші жартысынан бастап адам мен табиғат арасында жаңа қарым-қатынас қалыптасты. Адамзат қажеттілігі артты. Соған байланысты жер қойнауы мен мұхит байлығы көп өндірілді. Адамзатта «Табиғатқа бағынбаймыз, оны өз игілігімізге айналдырып, бермесін тартып аламыз» деген көзқарас қалыптасты. Адамның табиғатқа тигізген зияны табиғи өзгеріс пен жедел су тасқыны, жер сілкінісі әсерінен әлдеқайда асып түсті. Жер бетіндегі экологиялық жағдайдың өзгеруі, әсіресе, ғылыми-техникалық өрлеумен тікелей байланысты.

Екінші дүние жүзілік соғыстан кейін әлем елдерінің көбі өз өнеркәсібін дамыта бастады. Егер соғысқа дейін дамыған ел қатары оннан аспайтын болса, соғыс аяқталысымен индустрияландыру науқаны жаппай етек алды. Өнеркәсіптің дамуы жер қойнауындағы қазбаларды игеруді ұлғайтты. Өз кезегінде бұл ауаның ластануын күшейтті.

2. Осы уақыт аралығында дүниежүзіндегі демографиялық өсім үлкен қарқынмен дамыды. Жер шары бойынша халық саны тез өсіп кетті. Халықтың жылдам өсуі азық-түлікке, басқа тауар түрлеріне сұранысты көбейтті. Табиғат өз шығындарын қалпына келтіріп үлгермеді. Мысалы, көмір қазып алынды, алайда жаңа көмір қабаттары түзіліп болмады. Оған мындаған жылдар қажет еді. Қалалар көбейіп, оларда тұратын халық саны артты.

3. Қазақстанның жері қаншалықты үлкен-ғайыр болса, оның қойнауындағы табиғи байлық та соншалықты мол әрі алуан түрлі. Қазақстанның жерасты қазба байлықтары 19 ғасырдан бастап игеріле бастады. Түрлі- түсті металл кендеріне бай жерлерде үлкен зауыттар ашылды.

Қазақстанның мұнай өнеркәсібі де 19 ғасырдан бастап дами бастады. Бұл саланың игерілуі тәуелсіздік жылдарында қарқын алды. Егеменді еліміздің экономикалық дамуы табиғи ресурстарды игерумен байланысты. Өйткені жас мемлекетке қаржы көздерін табу керек еді. Ал бай табиғи ресурстарды экспорттау елге инвестиция тартудың ең тиімді жолы болды. Дегенмен бұл жолдың тиімді әрі тиімсіз жақтары бар еді. Қазба байлықтарды игерумен еліміздегі экономикалық жағдай нашарлады.

4. Еліміздегі экологиялық дағдарысқа химия, мұнай, металлургия, отын өнеркәсібінің жедел және көп мөлшерде дамуы да әсер етіп отыр. Жыл сайын Қазақстандағы су қоймаларына химиялық қоспалар мен ластанған 6 млрд м² ағын су құйылады, 3 млн тонна зиянды зат ауа қабатына сіңеді, 200 млн тонна қатты қалдық қоқысқа тасталады. Басқа да шикізат көздерін игеру ауаны ластап жатыр. Олардың қатарына мыс, қорғасын, мырыш, күміс, хром, ванадий, фосфорит, барит, сурьма, таскөмір, мұнай, т.б. кен орындары жатады. Ірі өндіріс орны болмаса да, Алматыда ауаның қалпынан тысластануы байқалады. Бұл, әрине, автокөліктің көбеюімен байланысты болып отыр.

Жоспар:

1. Әлемдік экологияны қалыптастырған басты себеп.
2. Халық саны өсуінің экологияға әсері.
3. Өнеркәсіптің дамуы экологияны бұзады.
4. Экономиканың дамуы мен экология арасындағы тәуелділік.

2-тапсырма. Мәтінде берілген тезистерді түсіндіріп, айғақтар келтіріңіз.

Тезистер	Түсініктеме	Айғақтар
1. XX ғасырдың екінші жартысынан бастап адам мен табиғат арасында жаңа қарым-қатынас қалыптасты.	Табиғатқа бағынбаймыз.	Химия, мұнай, металлургия өнеркәсібі жедел түрде дами бастады.
2. Экологияның өзгеруі, әсіресе, ғылыми-техникалық өрлеумен тікелей байланысты.		
3. Демографиялық өсім үлкен қарқынмен дамыды.		
4. Қазба байлықтарды игерумен еліміздегі экономикалық жағдай нашарлады.		
5 Табиғат өз шығындарын		

қалпына келтіріп үлгермеді..		
---------------------------------	--	--

Дескриптор Білімалушы

- мәтін бөліктерін жоспарға сай орналастырады;
- өз жоспарын оқулықтағы жоспармен салыстырады;
- мәтінде берілген тезистерді түсіндіріп, айғақтар келтіреді.

11- сынып

II тарау. «Экология. Мұнай және атомдық индустрия. Гүлжауһар Сейітжанның «Қара алтыны халқымның...» өлеңі

Сабақтың тақырыбы: «Қара алтыны халқымның...»

Оқу мақсаты 11.3.3.1 әдеби шығармада көтерілген әлеуметтік-қоғамдық мәселеге баға беру және әлем әдебиеті үлгілерімен салыстыру

Бағалау критерийі Білімалушы

- әдеби шығармада көтерілген әлеуметтік-қоғамдық мәселеге баға береді;
- әлем әдебиеті үлгілерімен салыстырады;
- әр тармақшаға қажетті негізгі және қосымша мәліметтерді жинақтайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану, жинақтау, бағалау

1-тапсырма

Өлеңді мәнерлеп оқындар. Өлеңнің тақырыбын, автор идеясын анықтаңдар.

Қара алтыны халқымның...

Мұнай, мұнай....

Сары май... Қап- қара май.

Келбетіне халқымның жаққан арай.

Бейнеті мол қазақтың жерін кеулеп,

Бақытына айналған баққа қарай...

Мұнай, мұнай...

Қара алтын қазынамыз...

Қаталдау табиғаттың назы нағыз.

Қан тамырдай таралған тамырлардан,

Қарақошқыл жер қанын ағызамыз...

Мән сыйлаған тірлікке,

Сән сыйлаған,

Мұнай көзін тереңнен аршиды адам.

Жапан түзде ертегі қала салып,

Естен кетпес жасады сан сый маған...

Талайларды келтірген жарқын жүзге,
Мұнай деген қап қара алтын бізге.
Мұнай іздеп кеземіз қиырларды,
Ыстық шілде, Қатал қыс, Алтын күзде...
Қап - қара қан жүгіртіп тамырына,
Қара алтынның боялып сағымына,
Қолын созған әлемдік биіктерге,
Сүйінемін Маңғыстау алыбыма.

2-тапсырма

Өлең мазмұны бойынша сұрақтарға жауап беріңіз.

1. «Мұнай көзін тереңнен аршиды адам» деп ақын нені айтқысы келді?
2. Ақын мұнайды немен салыстырады?
3. «Қолын созған әлемдік биіктерге» деп ақын нені айтқысы келді?
4. Ақын неге мұнайды елдің бақытына теңейді?

Дескриптор   *Білім алушы:*

- ✓ өлең мазмұнын түсінеді;
- ✓ өлеңнің тақырыбын, автор идеясын анықтайды;
- ✓ сұрақтарға жауап береді.

11- сынып

III тарау «Тіл. Өнер. Әдебиет»

Ілияс Жансүгіровтің «Күй» поэмасы

Сабақтың тақырыбы: «Тіл – ұлттың рухани байлығы»

Оқу мақсаты: 11.3.6.1 мәтіндегі негізгі ойды анықтап, көтерілген мәселеге баға беру, өзіндік көзқарасын жүйелі, дәлелді жеткізу

Бағалау критерийі   *Білім алушы*

- ✓ мәтіндегі негізгі ойды анықтайды;
- ✓ көтерілген мәселеге баға береді;
- ✓ өзіндік көзқарасын жүйелі, дәлелді жеткізеді.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану, талдау, жинақтау

1-тапсырма

Өлеңді мәнерлеп оқыңдар. Өлеңдегі сөздерге керекті жалғауларды қойыңдар.

Ана тілім

Сүйемін туған тіл... – анам тілін,
Бесік... жатқанымда-ақ берген білім.
Шыр етіп жерге түскен минутімнен,
Құлағым... сіңірген таныс үнім.
Сол тіл... шешем мені әлдилеген,
Еркелеткен, «құлыным», «жаным» деген.
Сол тіл... бірінші білгізілген:
«Ана» деген сүйгендік сөз әм менен.
Қылжықтап, алып қашып құрбы бөркін,
Сол тілменен ойнадым дал... еркін.
Сол тілменен бірінші сырт... шыққан;
Өмірде ен дала...ұққан көркім.
Сол тілменен үйрендім нәрсе аттары...,
Сол тілменен ұғындым, әдетті мен жаттадым,
Ең бірінші сол тіл... сыртқа шықты,
Сүйгенім, жек көргенім,ұнатқаным.

2-тапсырма

Сұрақтарға жауап беріңдер.

- 1.Ақын өлеңі неге арналады?
- 2.Өлеңде адамдардың өмір кезеңдері беріле ме?
- 3.Ақын өлеңде тілдің қандай қызметтерін атайды?
- 4.Қалай ойлайсың, өлеңді «Ана тілі» деп неге атады?
5. «Ана тілі» мен «анам тілім» сөз тіркесі арасында айырмашылық бар ма?
6. Ақын үшін «ана» сөзі қандай мағынаны білдіреді?

Өлеңнен тауып оқыңдар.

Дескриптор Білім алушы

- ✓ өлеңді мәнерлеп оқыңды;
- ✓ өлеңдегі сөздерге керекті жалғауларды қояды;
- ✓ сұрақтарға жауап береді және «ана» сөзін өлеңнен тауып оқиды.

11- сынып

IV тарау«Қоғамдағы жұмыссыздық мәселесі»

Ыбырай Алтынсариннің «Атымтай жомарт» әңгімесі

Сабақтың тақырыбы: «Жұмыссыздықтың пайда болуы мен салдары»

Оқу мақсаты: 11.1.2.1 мәтінді тыңдай отырып, негізгі идеяларды (ақпараттарды) қысқаша түртіп жазу (конспектілеу) және берілген ақпараттарды жүйелеу.

Бағалау критерийі Білім алушы

- мәтінді тыңдайды;
- негізгі идеяларды (ақпараттарды) қысқаша түртіп жазады (конспектілеу);
- берілген ақпараттарды жүйелейді.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану, талдау

1-тапсырма

Төмендегі сұрақтар бойынша өз пікірлеріңді ортаға салыңдар

Сұрақтар:

1. Жұмыссыз деп кімді айтамыз?
2. Жұмыссыздық қалай пайда болады?

2-тапсырма

Төмендегі берілген сөздермен сөз тіркестерін құраңдар. Содан соң оларды қатыстырып, «жұмыссыздық» сөзіне анықтама беріңдер.

Жұмысшы, қоғам, асырау, жалдамалы, өндіріс, құлшыныс.

Дескриптор Білім алушы

- сұрақтар бойынша өз пікірлерің ортаға салады;
- берілген сөздермен сөз тіркестерін құрайды;
- сөздерді қатыстырып, «жұмыссыздық» сөзіне анықтама береді.

II- сынып

*V тарау «Тәуелсіз еліміздің өткені мен келешегі»
Дүкенбай Досжанның «Төрт патшаны көрген кейуана» хикаяты*

Сабақтың тақырыбы: «Бабалар аңсаған тәуелсіздік»

Оқу мақсаты: 11.3.1.1 мәтіннен детальды ақпараттарды, факті мен көзқарасты, астарлы ойды анықтау, берілген ақпараттың оқырманға әсерін және автор позициясын талқылау

Бағалау критерийі Білім алушы

- мәтіннен детальды ақпараттарды, факті мен көзқарасты, астарлы ойды анықтайды;
- берілген ақпараттың оқырманға әсерін және автор позициясын талқылайды.

Ойлау дағдыларының деңгейі Қолдану, талдау, бағалау

1-тапсырма

Суреттер арасында қандай байланыс барын анықтаңдар. Сұрақтарға жауап беріңдер.

1. Дәйексөз бен суреттер арасында қандай байланыс бар?
2. «Кешегі кезең» дегеніміз қандай кезең деп ойлайсыңдар? Тақырыпты болжаңдар.
3. Суреттегі тұлғалар сендерге таныс па?

Сұрақтар:

1. «Кешегі кезең» дегеніміз қандай кезең деп ойлайсыңдар? Тақырыпты болжаңдар.

2.Суреттегі тұлғалар сендерге таныс па?

2-тапсырма

Төмендегі сөздердің мағынасына көңіл бөліңдер. Үлгі бойынша сөз тіркесін, сөйлем құраңдар.

Сөздер	Мағынасы
дербес	тәуелсіз
бодандық	тәуелділік
отаршылдық	күшпен бағындыру, ығыстыру
зиялылар	білімді, оқыған адамдар
төңкеріс	саяси өзгеріс, революция
мүдде	мақсат
қуғын-сүргін	қысымшылық, қуғындау
бетбұрыс	жаңа бағыт
наразылық	келіспеушілік

Сөз тіркесі Сөйлем

Үлгі: дербес мемлекет Бабалар арманы дербес мемлекет құру болды

Дескриптор Білім алушы

- суреттер арасында қандай байланыс барын анықтайды;
- сұрақтарға жауап береді;
- сөздердің мағынасына көңіл бөледі, үлгі бойынша сөз тіркесінен, сөйлем құрайды.

11- сынып

VI тарау «Ұлттық театр – өнер ордасы»

Сәбит Оразбайдың «Өмірдің өзі – театр» әңгімесі

Сабақтың тақырыбы: «Театр және қазіргі заман»

Оқу мақсаты: 11.4.3.1 шығармашылық жазба жұмыстарында көркемдегіш құралдар мен айшықтау амалдарын тиімді қолданып жазу

Бағалау критерийі Білім алушы

- шығармашылық жазба жұмыстарында көркемдегіш құралдар мен айшықтау амалдарын тиімді қолданып жазады.

Ойлау дағдыларының деңгейі: Қолдану, талдау

1-тапсырма

Театрға анықтама беріңдер. Ойларыңды бейнелі сөздермен жеткізіңдер.

1) Театр неге ұқсайды? (театр- ... , театр -- ... , театр - ...) Ассоциацияларды бейнелі сөздермен жазыңдар.

2) Театрды немен салыстыруға болады?

Секілді, сияқты шылауларын қолданып, басқа заттармен салыстырып көріңдер

3) Театрды адам орындайтын қандай әрекеттермен сипаттауға болады? Мысалы, адам үйретеді – театр үйретеді.

2-тапсырма

Театрдың қазіргі қоғамдағы орны туралы сыныптың пікірін білу үшін, 5 түрлі тұжырымдама құрастырыңдар. Оқушылардың пікірін білу үшін, келісемін/келіспеймін деп сауалнама жүргізіңдер. «Театр не үшін керек?» тақырыбына пікірталас эссе жазыңдар

Эссе жазуға дайындық:

- 1) театр туралы пікірлерді тізіп жазыңдар (мысалы, театр адамдарға ізгілік жолын көрсетеді);
- 2) пікірлерді ұқсастығына қарай топтастырыңдар (мысалы, театр қоғамдағы проблеманы көрсетеді);
- 3) жұпта сауалнама алыңдар;
- 4) кіріспені жазыңдар

Театрдың қазіргі қоғамдағы орны туралы сыныптастарыңның пікірін білу үшін 5 түрлі тұжырым құрастырыңдар. Оқушылардың тұжырымдар туралы пікірін білу үшін (келісемін/келіспеймін) сауалнама жүргізіңдер.

Дескриптор Білім алушы

- театрға анықтама береді;
- ойларын бейнелі сөздермен жеткізеді;
- эссе жазады.

Задания по формативному оцениванию по русскому языку и литературе в национальной школе для образца.

10 класс.

Раздел 1

«Туризм. Экотуризм»

Тема урока: «Туризм: история и современность»

Цель урока: 10.1.2. прогнозировать содержание текста по таблицам и схемам

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка.

Критерии оценивания: определяет перспективные виды туризма, приводит аргументы.

Задание 1

Рассмотрите схему «Виды туризма». Какие из видов туризма наиболее перспективные? Приведите аргументы в защиту своей точки зрения.

Рис. 1.2.

Дескрипторы:

- -выписывает наиболее перспективные виды туризма;
- - приводит аргументы в защиту своей точки зрения.

10 класс

Раздел 1

«Туризм. Экотуризм»

Тема урока: «Пейзажная лирика в творчестве поэтов IX века А.С.Пушкина и А.К.Толстого»

Цель урока: 10.1.5 анализировать художественные произведения, определяя роль композиции, образных средств и деталей в раскрытии основной мысли

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка.

Критерии оценивания: проводит анализ стихотворения.

Задание 1

Прочитайте стихотворение А.К.Толстого «Растянулся на просторе...». Выполните анализ стихотворения. Используйте план анализа стихотворения, предложенный в задании 4.

План анализа:

1. Название стихотворения
2. Тема
3. Композиция
4. Организация пространства (Место, где развивается действие)
5. Лирический герой (цель лирического героя)
6. Система образов
7. Художественно-изобразительные средства
8. Цветовая характеристика.

Растянулся на просторе
И на сонных берегах,
Окунувши морду в море,
Косо смотрит Аюдаг*.

Добрый конь мой ободрился.
Ускори ленивый бег,
Там под сенью кипариса
Ждёт нас ужин и ночлег

Обогнуть его мне надо,
Но холмов волнистый рой,
Как разбросанное стадо,
Все толпится предо мной.

Вот уж час, как в ожидании
Конь удваивает шаг,
Но на прежнем расстоянии
Косо смотрит Аюдаг.

Добрый конь мой, долго шел ты,
Терпеливо ношу нес;
Видишь там лилово-желтый,
Солнцем тронутый утес?

Тучи море затянули,
Звёзды блещут в небесах,
Но не знаю, обогну ли
Я до утра Аюдаг?

Дескрипторы:

- ✓ определяет тему стихотворения;
- ✓ определяет композицию стихотворения;
- ✓ верно определяет место, где происходит действия;
- ✓ определяет цель лирического героя, систему образов;
- ✓ находит художественно-изобразительные средства в стихотворении;
- ✓ определяет цветовую гамму.

10 класс.

Раздел 1

«Человек и Родина»

Тема урока: К.Г.Паустовский «Учитесь любить нашу землю»

Цель урока: 10.1.3 определять основную мысль текста, выявляя детали, подтверждающие её..

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка.

Критерии оценивания: обсуждает очерк К.Г.Паустовского «Бескорыстие» по данным вопросам.

Задание 1

Прочитайте очерк К.Г.Паустовского «Бескорыстие»

Можно еще много писать о Мещёрском крае. Можно написать, что этот край очень богат лесами и торфом, сеном и картофелем, молоком и ягодами. Но я нарочно не пишу об этом. Неужели мы должны любить свою землю только за то, что она богата, что она дает обильные урожаи и природные ее силы можно использовать для нашего благосостояния!

Не только за это мы любим родные места. Мы любим их еще за то, что, даже небогатые, они для нас прекрасны. Я люблю Мещёрский край за то, что он прекрасен, хотя вся прелесть его раскрывается не сразу, а очень медленно, постепенно.

На первый взгляд - это тихая и немудрая земля под неярким небом. Но чем больше узнаешь ее, тем все больше, почти до боли в сердце, начинаешь любить эту обыкновенную землю. И если придется защищать свою страну, то где-то в глубине сердца я буду знать, что я защищаю и этот клочок земли, научивший меня видеть и понимать прекрасное, как бы невзрачно на вид оно ни было, - этот лесной задумчивый край, любовь к которому не забудется, как никогда не забывается первая любовь.

Задание 2

Обсудите очерк К.Г.Паустовского «Бескорыстие»

Вопросы:

1. Какие определения нашёл К.Г.Паустовский для Мещёрского края?
2. С чем сравнивает писатель любовь к родной семье?
3. Что, по мнению автора, человек может и должен сделать для своей Родины, своей страны?
4. Найдите восклицательное предложение в тексте очерка. Против чего восстаёт автор?
5. Почему своё произведение, завершающее цикл очерков «Мещёрская сторона», К.Г.Паустовский назвал «Бескорыстие»?
6. Что хотел К.Г.Паустовский сказать читателям своим произведением?

Правила обсуждения:

- - активно выдвигать свои версии, гипотезы;
- - внимательно слушать каждого члена группы;
- - аргументировать своё согласие/несогласие с мнением одноклассников;

- участники имеют равные права и высказываются в определённом порядке;

Дескрипторы:

- ✓ активно участвует в обсуждении;
- ✓ высказывает точку зрения по каждому из предложенных вопросов;
- ✓ аргументирует позицию, приводя не менее двух доводов;
- ✓ использует цитаты из текста произведения.

10 класс

Раздел

«IV Планета земля. Океаны»

Тема урока: «Что будет, если исчезнут океаны?»

Цель урока: 10.4.4 Писать творческие работы (описание, повествование), используя знания из других предметных областей.

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка.

Критерии оценивания:

- определяет на какие проблемы указывает фотограф;
- пишет текст-описание на тему «Планета Земля. Путешествие в будущее».

Задание1

Рассмотрите фотоколлаж. Что объединяет иллюстрации? Сформулируйте и запишите проблемы, на которые указывает нам фотограф.

Задание-2

Внимательно рассмотрите иллюстрации. Выберите одну из них и создайте на её основе текст-описание на тему «Планета Земля. Путешествие в будущее».

Дескрипторы:

- ✓ формулирует проблемы, на которые указывает фотограф;
- ✓ создаёт текст-описание;
- ✓ использует знания из других областей;
- ✓ соблюдает структуру текста-описания;
- ✓ соблюдает орфографические нормы.

10 класс

Раздел VIII

«Значение труда в жизни человека и общества»

Тема урока: «Жанровые особенности «Повести о том, как один мужик двух генералов прокормил» М.Е. Салтыкова-Щедрина»

Цель урока: 10.2.2 пересказывать содержание текста, демонстрируя собственное понимание проблематики и связывая прочитанное/услышанное с собственным опытом.

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка.

Критерии оценивания:

- передает содержание текста, демонстрируя социальный конфликт в эзоповской манере.

Задание -1

Определите лексическое значение слова «мужик» в приведённом ниже фрагменте текста. Самостоятельно сформулируйте значение слова «мужчина»

Задание -2

Используя рисунки, расскажите, какой социальный конфликт передан в сказке в эзоповской манере.

Набрал мужик дикой конопля, размочил в воде, поколотил, помял — и к вечеру веревка была готова. Этой веревкой генералы привязали мужика к дереву, чтоб не убежал, а сами легли спать.

Покопался в земле — и добыл оттуда картофелю.

— А что, ваше превосходительство,

— сказал он радостно,

— если бы нам найти мужика?— То есть как же... мужика?

— Ну, да, простого мужика... какие обыкновенно бывают мужики! Он бы нам сейчас и булок бы подал, и рябчиков бы наловил, и рыбы!

— Гм... мужика... но где же его взять, этого мужика, когда его нет?

— Как нет мужика

— мужик везде есть, стоит только поискать его!

Наверное, он где-нибудь спрятался, от работы отлынивает! Мысль эта до того ободрила генералов, что они вскочили как встрепанные и пустились отыскивать мужика. Долго они бродили по острову без всякого успеха, но, наконец, острый запах мякинного хлеба и кислой овчины навел их на след. Под деревом, брюхом кверху и подложив под голову кулак, спал громаднейший мужичина и самым нахальным образом уклонялся от работы. Негодованию генералов предела не было.

Дескрипторы:

- ✓ определяют значение слова «мужик»;
- ✓ самостоятельно формулируют значение слова «мужчина»;
- ✓ верно определяют социальный конфликт, переданный в эзоповской манере.

10 класс

Раздел VII

«Развитие общества: экономика и сотрудничество»

Тема урока: «Самое популярное лакомство»

Цель урока: 10.3.4 владеть стратегиями чтения, включая смотровое чтение, сканирование и детальное чтение.

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка.

Критерии оценивания: владеет стратегиями чтения.

Задание

1. *Прочитайте текст*
2. *Сформулируйте основную мысль текста*

---

3. *Из третьего абзаца выпишите словосочетания с числительными. Укажите падежную форму числительных, разряд.*

---

4. *Выпишите из последнего абзаца выделенное курсивом предложение. Составьте схему.*

Секреты бельгийского шоколада

Для большинства туристов в Бельгии не возникает вопросов, какие сувениры привезти. Наряду с самыми распространенными – фигурками писающего мальчика и музея Атомиум, люди массово везут шоколад. И не зря! Бельгийский считается одним из лучших в мире, эталоном на который равняются другие шоколадники планеты. В чем секрет? В первую очередь в том, что бельгийский шоколад – шоколадный на все 100 процентов. Стандартная плитка состоит шоколадного ликера (0-40% – в зависимости от вида шоколада), масла какао (12-25 %), сухого молока, сахара и лецитина.

В 2000 году Европейский союз принял скандальную директиву, которой разрешил шоколадникам заменять 5 % масла какао на другое растительное масло, к примеру пальмовое. Так вот, бельгийские производители шоколада с гордостью говорят, что на 100 % используют масло какао. Поэтому их шоколад самый, что ни на есть настоящий! И его главное достоинство – ни с чем не сравнимый вкус. Понять, что шоколад произведен по традиционной бельгийской рецептуре можно просто: на коробке должен быть лейбл с надписью Ambao. За качеством продуктов с этой маркировкой пристально следит Ассоциация традиционного и качественного шоколада.

На сегодня Бельгия производит около 172 000 тонн шоколада в год. Из них 70 000 потребляется внутри страны, все остальное идет на экспорт. В стране более 2 000 магазинов торгующих шоколадом, и сотни небольших фабрик. Здесь же находятся и крупнейшие мировые производители. Даже с наступлением технического прогресса многие производители так и не перешли на автоматизированное производство. Львиная доля бельгийского шоколада до сих пор производится вручную. История его производства начинается в 17 веке, когда испанские мореплаватели впервые привезли какао-бобы из Южной Америки. Изначально испанские сеньоры (а Испания тогда владела Бельгией) считала какао элитным напитком. И он был недоступен для широкой публики вплоть до второй половины 19 века. Тогда король Леопольд Второй Колонизовал Конго – это открыло европейцам двери к огромным полям какао в Африке. Для обработки полей использовали рабский труд – получается, что любимый всеми шоколад имеет достаточно кровавую историю. Но именно тогда индустрия пошла в гору.

Впервые шоколад начали продавать в аптеке. *Жан Нехаус, помимо традиционных микстур предлагал своим клиентам плитки горького шоколада, впоследствии ставшими настолько популярными, что он сосредоточился исключительно на производстве шоколада.* А в 1912-м его внук тоже Жан изобрел всемирно известные ныне “пролине” – конфеты, наполненные начинкой. А затем, он же придумал упаковывать конфеты в “Баллотины” (маленькие коробочки с отсеками, используемые сейчас повсеместно). Тогда же и возникает идея о том, что шоколад – отличный подарок на все случаи жизни.

Дескрипторы:

- ✓ формулирует основную мысль текста;
- ✓ выписывает словосочетания с числительными;
- ✓ верно указывает падежную форму и разряд числительных;
- ✓ верно составляет схему предложения

11 класс

Раздел 1

«Показатель развития общества: экология, биоресурсы»

Тема урока: «Земля – наш дом»

Цель урока: 11.3.1 понимать скрытый смысл текстов, определяя позицию автора;

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка.

Критерии оценивания:

- понимает скрытый смысл текстов, определяя позицию автора;

Задание -1

Прослушайте текст и выполните задания

«Мы вступили в критический момент истории Земли, когда человечество должно выбрать своё будущее. Наш мир становится всё более взаимозависимым и хрупким, а будущее таит в себе одновременно и большую опасность, и большую надежду. Чтобы развиваться далее, мы должны осознать, что при огромном разнообразии культур и форм жизни, мы являемся одной семьёй и единым мировым сообществом с общей судьбой. Мы должны объединиться и создать устойчивое глобальное общество, основанное на уважении к природе, правам человека, экономической справедливости и культуре мира. В этом стремлении крайне необходимо, чтобы мы, народы Земли, провозгласили нашу ответственность друг перед другом, перед великим сообществом всего живого, и перед будущими поколениями».

Задание-2

1. Выскажите своё мнение, с какой целью создан этот правовой документ?

---

2. Словообразовательный разбор слов взаимозависимым, взаимосвязанным.

Взаимозависимым _____

Взаимосвязанным _____

3. Выпишите ключевое предложение из преамбулы «Хартия Земли». Сделайте полный синтаксический разбор.

Дескрипторы:

- ✓ высказывает точку зрения, с какой целью создан правовой документ;
- ✓ правильно выполняет словообразовательный разбор данных слов;
- ✓ определяет ключевое предложение из преамбулы «Хартия Земли»;
- ✓ верно выполняет синтаксический разбор предложения.

11 класс

Раздел II

«Показатель развития общества: свободное время»

Тема урока: «Отчего я такой?»

Цель урока: 11.3.3 формулировать проблемные вопросы и отвечать на них, определяя пути решения проблемы;

11.2.4 создавать развернутое монологическое высказывание для публичного выступления, удерживая внимание и взаимодействуя с аудиторией

Уровень мыслительных навыков: навыки высокого порядка.

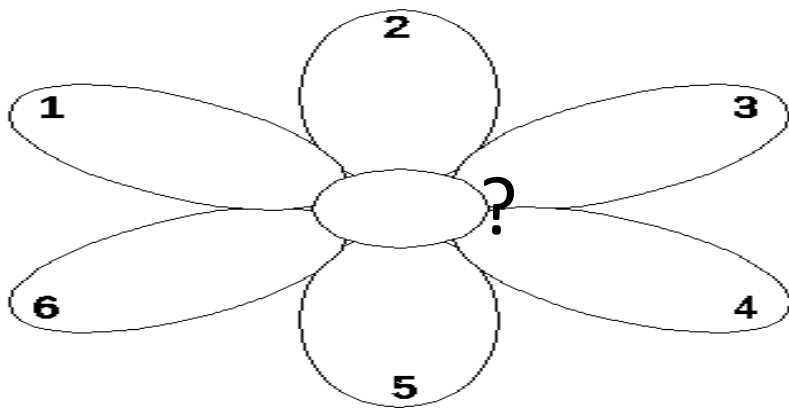
Критерии оценивания:

- составляют проблемные вопросы и отвечают на них, определяют пути решения;
- создают монологическое высказывание.

Задание-1

Заполните «Ромашку вопросов». Составьте шесть вопросов различного вида по содержанию произведения И.А.Гончарова «Обломов»

1.Простой вопрос	Что? Когда? Где? Как?
2.Уточняющий вопрос	«То есть ты говоришь, что...?», «Если я правильно понял, то...?, Я могу ошибаться, но, по-моему, вы сказали...?»
3.Вопрос-интерпретация	«Почему?»
4.Творческий вопрос	«Что изменилось бы ...», «Что будет, если..?»
5.Оценочный вопрос	«Почему что-то хорошо, а что-то плохо?», «Чем отличается...?», «Как вы относитесь...?»
6.Практический вопрос	«Как можно применить...?», «Что можно сделать...?», «Как вы поступили...?»

Задание-2

Выскажите свою позицию! Проблемы, поднятые в романе И.А.Гончарова «Обломов», актуальны в современном обществе. В произведении затрагивается самая важная тема – смысл жизни человека. Добролюбов утверждал, что «в каждом из нас сидит значительная часть Обломова». Сам Обломов восклицал: «Наше имя – легион», т.е. неисчислимое

множество. Можно ли сказать, что в наше время есть Обломовы и их – «легион»?

Задание-3

Составьте синквейн «Илья Обломов», отражающий ваше впечатление от прочитанных глав романа.

Дескрипторы:

- правильно формулирует вопросы различного вида по содержанию произведения И.А.Гончарова;
- высказывает свою позицию по проблемам, поднятым в романе И.А.Гончарова «Обломов»;
- соблюдает структуру и тип речи;
- составляет синквейн.

Formative Assessment for the unit «Imagination & Creativity»

Learning objectives

- use imagination to express thoughts, ideas, experiences and feelings;
- understand specific information in unsupported extended talk on a wide range of general and curricular topics, including talk on a limited range of unfamiliar topics;
- evaluate and comment on the views of others in a growing variety of talk contexts on a growing range of general and curricular topics;

Assessment criteria

- Discuss a topic in groups and suggest a solution for a problem;
- Evaluate and respond constructively to feedback from others and present information clearly to others.
- Speak coherently and in detail about the given topic, referring to personal experience whenever possible;
- use topic appropriate words in justifying their point of view

Level of thinking skills: Application and higher order thinking skills

Task 1

Speak about imagination and creativity. What do the pictures show? Discuss and tell your partner.

- “I'dsaythat...”
- “I'dsuggestthat...”

Agreeing / Disagreeing

I agree with what you said.

I agree with you/ him ...

There is no doubt about it that...

I (totally/completely/absolutely) agree or disagree with you.

I couldn't agree more.

I'd go along with that.

I feel same.

You're absolutely right.

Absolutely/Definitely/Exactly.

No doubt about it.

Descriptor

Task 1 A learner

selects useful information and discuss

*Task 2*A learner

uses appropriate subject-specific vocabulary while speaking.

*Task 3*A learner

replaces the underlined phrases and can use in their speech

Formative Assessment for the unit ...

Learning objectives

-use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about a wide increased range of general and curricular topics

-write independently about factual and imaginary past events, activities and experiences on a range of familiar general and curricular topics

Assessment criteria

- Apply topic related vocabulary in speech appropriately arranging words and phrases into well-formed sentences.
- Write sentences about real and imaginary past events connecting them into paragraphs.

Level of thinking skills: Knowledge and comprehension. Application.

Writing task

Which is your favorite TV show? What is it about? Write a text about it. Think about: name, type, plot, characters.

Paragraph 1: Introduction

Why do people watch TV show? What were the memorable events?

Paragraph 2: Trends and crazes

What music, show, films and fashions were popular? Do you like or dislike anything from the TV?

Paragraph 3: How had the world changed by the end of the decade?

Descriptor   *A learner:*

- uses appropriate subject-specific vocabulary.
  - writes about favorite TV show.
-

Formative assessment for the unit «Reading for Pleasure»

Learning objectives:

-read a wide range of extended fiction and non-fiction texts on familiar and unfamiliar general and curricular topics

-use a growing range of vocabulary, which is appropriate to topic and genre of the general and curricular topics

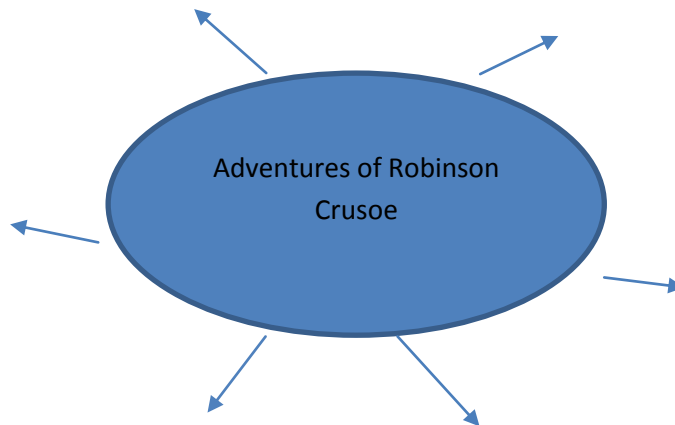
Assessment criteria:

- Read the text for finding main ideas in it;
- Identify detail information in extended texts
- Apply topic related vocabulary in speech appropriately arranging words and phrases into well-formed sentences using linking words.

Level of thinking skills: Knowledge and comprehension. Application.

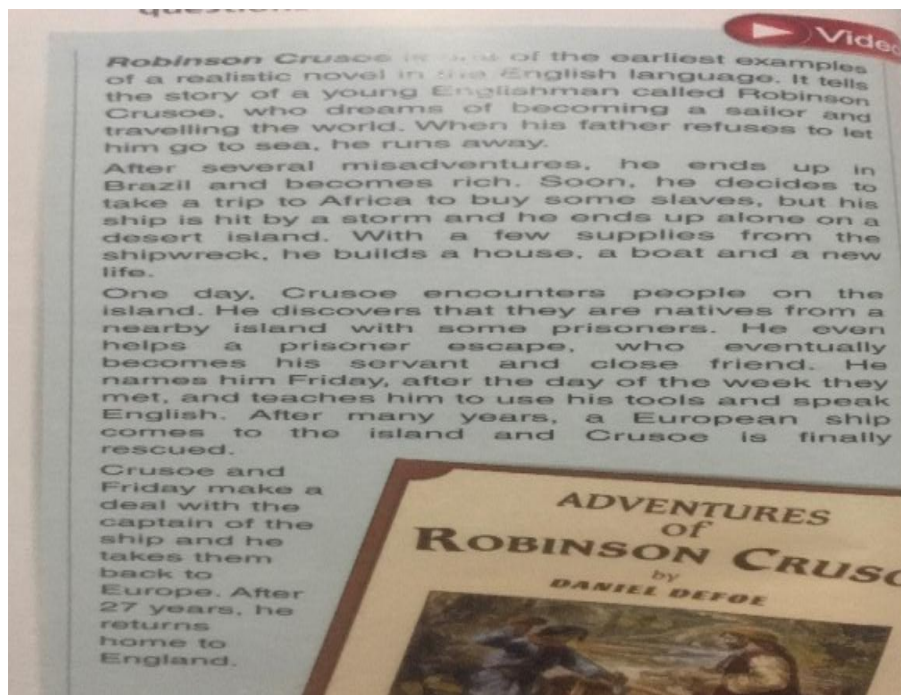
Task 1

Read the text “Adventures of Robinson Crusoe by Daniel Defoe” and make mind map.

Task 2

Read the text again and answer the following questions.

8. What is the main character's name?
9. Why did Crusoe run away from?
10. Where was Crusoe going when his ship was wrecked and why?
11. Where did he get up?
12. What problems are shown in the text?
13. Who is Friday?
14. How long did he stay on the island?

Task 3

Apply topic related vocabulary by using «Six hat analyses" and describe a white hat.

White Hat

- » Information we know
- » Information we need
- » How we are going to get that information

Descriptor A learner

- Task 1 reads the story and make mind map
- Task 2 answers the questions correctly with details and finds the correct information;
- Task 3 analyses the story using the method of “six hats”.

Formative assessment for the unit

Learning objectives:

- use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about an increased range of general and curricular topics
- recount extended stories and events on a wide range of general and curricular topics
- use a wide variety of question types on a wide range of familiar general and curricular topics.

Assessment criteria

- Demonstrate individual ability to use a dictionary or digital methods to trace meaning and extend vocabulary
- Identify the difference between fact and opinion in short texts

Level of thinking skills: Knowledge and comprehension. Applying.

Task 1

Read the extract from an adaptation of Robinson Crusoe to find out what problems Crusoe on the Island experienced. Think about weather-food-animals, loneliness, etc.

Task 2

Read the extract again. Decide if the statements (1-5) are T (true) or F (false).

11. Crusoe was completely happy living with his dog and parrot. _____

12. Crusoe was scared by a person _____

13. Crusoe found only one footprint _____

14. Crusoe had trouble sleeping that night _____

15. Crusoe was glad nobody saw his boat _____

Descriptor A learner

- reads the text;
- differentiates the weather, food, animals, loneliness etc;
- writes true or false for each sentence

Formative assessment for the unit

Learning objectives:

- use the meaning from context in extended texts on a wide range of familiar general and curricular topics, and some unfamiliar topics
- plan, write, edit and proofread work at text level with support on a limited range of general and curricular topics

Assessment criteria

- Connect sentences into paragraphs with basic connectors and linking words with some support
- Evolve arguments, reasons, and evidence for a limited range of written genres

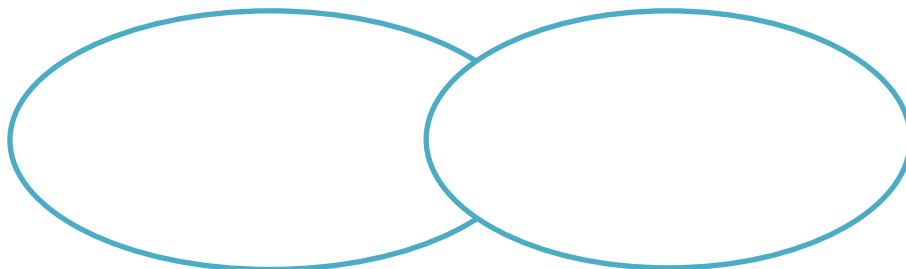
Level of thinking skills: Higher order of thinking

Task 1

Character analysis

Listen to a professor presenting the characters of Robinson Crusoe and Friday. Use the adjectives from the list to complete the Venn diagram.

Loyal open clever innocent shipwrecked brave

Robinson

Friday

Descriptor A learner

- ✓ analyzes the characters;
- ✓ compares and contrast two characters and follows the structure;
- ✓ uses adjectives in the sentences and speech

Formative assessment for the unit

Learning objectives:

- use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about an increased range of general and curricular topics
- recount extended stories and events on a wide range of general and curricular topics
- use a wide variety of question types on a wide range of familiar general and curricular topics.

Assessment criteria:

- Read the text for finding main ideas in it;
- Identify the general information in extended fiction;
- Demonstrate the ability of writing grammatically correct sentences on familiar topics using Past tenses.

Level of thinking skills: Knowledge and comprehension. Application.

Task 1

Elements in fiction

Complete the gaps with the correct word.

- protagonist
- plot
- mood
- setting
- resolution
- narrator
- characters
- point of view
- climax
- flashback

The most important event

1 _____ the most important event in the story.

2 _____ how the story ends.

- 3 _____ events that make up a story.
- 4 _____ where and when the story takes place.
- 5 _____ people who take part in the story.
- 6 _____ the main character in the story.
- 7 _____ the feeling the story creates in the reader.
- 8 _____ the person who tells the story.
- 9 _____ 1st or 3rd person.
- 10 _____ a narrative passage that takes the reader back in time.

Descriptor A learner

- completes the gaps
- identifies the main idea of the sentences

Қазақстан тарихи. Формативлік/ қелиплаштурғучи баһалашқа беғишланған үлгә тапшурмилири

11-синип

Иккинчи бап

«Дала билән шәһәр: өз ара мунасивәт вә өз ара тәсири»

Дәрис мавзуси: Қазақстан шәһәр мәдәнийити тәрәққиятидики Улуқ Ипәк йолиниң роли

Оқуш мәхсити:

11.1.2.1 хәритини пайдилинип, Улуқ Ипәк йолиниң Қазақстан территориясидики йөнилишлири билән йоллирини тәтқиқ қилиш;

11.1.2.2 Қазақстан тәвәсидә шәһәрләрниң пәйда болуши билән йүксилишидики Улуқ Ипәк йолиниң ролини тәһлил қилиш.

Баһалаш критерийи: хәритидә Улуқ Ипәк йолиниң асасий йөнилишлирини (3 йөнилиш) ениқлап, бәлгүләйду; Улуқ Ипәк йолиниң Қазақстан тәвәсидә шәһәрләрниң пәйда болушиға вә тәрәққиятиға тәсирини ениқлайду.

Ойлаш адәтлириниң дәрижиси:

Тәһлил қилиш вә баһалаш

1-Тапшурма

Улуқ ипәк йолиниң йөнилишлирини ениқлап, хәритидә бәлгүләң.

Дескрипторлар:

- хәритидә Жәнубий йөнилишни көрситиду;
- -хәритидә Шималий йөнилишни көрситиду;
- -хәритидә Дала йолини көрситиду;
- -хәритигә Сирия – Парс зимини – Оттура Азия – Жәнубий Қазақстан – Талас, Чу вадиси – Исиккөл, Шәрқий Түркстан арқилиқ өткән йолини чүшириду;
- хәритигә Византиядин Дербент арқилиқ Каспий әтрапи даласи – Маңғыстау – Арал бойи – Жәнубий Қазақстанға чиқиш йолини көрситиду;
- -хәритигә Мәркизий Қазақстан территорияси арқилиқ өтидиған йөнилишини көрситиду.

2-тапшурма

Улуқ Ипәк йоли бойидики шәһәрләргә берилгән тәриплимиләргә асаплинп, Улуқ Ипәк йоли бойидики шәһәрләрниң стратегиялик әһмийитини ениқлаң.

Әрәп алими Ибн Хаукаль: «Тараз – мусулман түркийләрниң сода қилидиған орни» яки «Тараз – тижарәтчиләр шәһири» дәп атиди. XI әсирниң парс шаири Тарбизи шәһәрликләргә: «Таразликлар охшаш батур, әрәпләр охшаш дилкәш», – дегән тәриплимә бәргән.

629-жили Суяб шәһиридә болған будда раһипи Сюань Цзянь түрк хақани билән болған учришишини мундақ тәрипләйду: «Бу ят йәрликләрниң атлири чирайлик. Хақан йешил ипәк чапан кийгән, беши очук, ипәк рәхтла ориған.

Учисига чирайлық чапан кийгән, чачлирини өрүвалған, уни икки йүздин ошук тарханлар әгишип жүрди. Төгиләр билән атларға мингәнләрниң һесави йок, уларни көз билән чарлап чиқишму мүмкин эмәс».

Маһмут Қәшқәрий «Сайрам – ақ шәһәрниң нами, уни Испиджаб дөп атайду» дөп көрситиду. Йәрлик тижарәтчиләр ақ мата, қурал-ярақ, зәргәрлик буюмлар билән қача-қомучларни башқа йәрләргә йәткүзүп турди. Шәһәрдә тәңгә сарийи, базарлар, гәзмал сатидиған орунлар вә карван сарайлар көп селинған.

Оттура әсирләрдә Отрар Сир тәвәсиниң жирик сода вә мәдәнийәт мәркизигә айланди. Шәһәрдә монча, мечит вә мәдрисиләр көпләп қәд көтәрди.

Оттураәсирлик тарихчи Рузбихан мәлуматлири бойичә, шәһәр Оттура Азия билән Хитай арилиғида атақлик сода истехкамиға айланған: «Яссы шәһиригә товарлар билән қиммәт баһалиқ нәрсиләр йәткүзүлидудә, шу йәрдә сетиш башлиниду. Шәһәр тижарәтчиләрниң жүклирини чүширип, сәһәтчиләр топини һәр мәмликәткә атландуридиған орун һесаплиниду».

XVI әсирдә ибн Рузбихан Савран шәһири тоғрилиқ: «Бу шәһәр әжайип көркәм, һаваси наһайити таза, адәмниң кәйпиятини көтиридиған хусусийәткә егә. Әтрапи бүккидә бағ-варанлар билән һәрхил дәрәкләргә толуп-ташқан, шәһәрни айландуруп егиз тамлар қоршап туриду, униң етигигә чоңқур ора қезилғанлиқтин, дүшмән уни алалмайду», – дөп язиду.

Улуқ Ипәк йоли бойидики шәһәрләрниң стратегиялиқ әһмийити қандақ?

№	Шәһәрләр	Стратегиялиқ әһмийити
1	Тараз	
2	Суяб	
3	Сайрам	
4	Отрар	
5	Түркстан	
6	Савран	
	Хуласә пикир: Қазақстан тәвәсидики шәһәр мәдәнийитигә баһа бериң:	

Дискриптор:

- ✓ Қазақстан тәвәсидә шәһәрләрниң тәрәққияти вә стратегиялиқ әһмийитини ениқлайду;
- ✓ Қазақстан тәвәсидики шәһәр мәдәнийитиниң риважлинишида Улуқ Ипәк

йолиниң ролиға баһа бериду.

Үчинчи бап «Қазақстанниң һазирқи замандики ижтимаий-ихтисадий тәрәққияти»

Дәрис мавзуси: XX әсирдики Қазақстан ихтисадиниң йүксилиши

Оқуш махсити: 11.1.3.1 Қазақстанниң ихтисадий тәрәққият алаһидиликлирини тәһлил қилиш үчүн, «ихтисадий система», «әнъәнивий (аграрлиқ) ихтисат», «планлиқ (социалистик) ихтисат» уқумлирини пайдилиниш;

11.1.3.2 XX әсирдә Қазақстанниң ижтимаий-ихтисадий тәрәққият йөнилишлирини ениқлиған факторларни тәһлил қилиш.

Баһалаш критерийи: XX әсирниң 1917-1939-жж. Өлкиниң ижтимаий-ихтисадий тәрәққиятини тәсвирләш үчүн терминларни дурус қоллиниду (7-дин кам әмәс): «милләтчилик», «Пухралар уруши», «планлиқ (социалистик) экономика», «һәрбий коммунизм», «ЙИС», «һәрбий коммунизм», «коллективләштүрүш», «седентаризация», «индустрияландуруш», аграрлиқ-индустриялиқ жумһурийәт». XX әсирниң 1917–1939-жиллири Қазақстанниң ижтимаий-ихтисадий тәрәққиятиниң йөнилишлирини көрситидиған факторларни (3тин кам әмәс) ениқлайду.

Ойлаш адәтлириниң дәрижиси: тәһлил қилишвә баһалаш

1-тапшурма

С. Сәдвақасовниң «Қазақстан мустәмликә болуп кәлди, шундақ болуп қаливериду» дәп ейтқан тәриплимиси билән келишәмсиз?

Һәә/Яқ _____

1-Аргумент _____

2-Аргумент _____

3-Аргумент _____

Хуласә пикир: _____

Дискриптор:

- ✓ тезисни растлаш үчүн 1- дәлил(1);
- ✓ тезисни растлаш үчүн 2- дәлил(1);
- ✓ тезисни растлаш үчүн 3- дәлил(1);
- ✓ Хуласә ясайду (1).

2-тапшурма

Һәрбий коммунизм билән ЙИС сәяситини селиштуруш жәдвилени орунлаң.

<i>Ихтисадий сәясәт</i>	<i>Һәрбий коммунизм</i>	<i>ЙИС</i>
Мәхсити		
Ихтисадий асаслири		
Йеза егилиги		
Сода вә малийә		
Санаәт		
Әмгәк мунасивәтлири		
Хуләсә пикир: Бу ихтисадий сәясәтләрни жарий қилиш зөрүрийити болдиму?		

Дескрипторлар:

- ✓ һәрбий коммунизм вә ЙИСниң мәхсәтлирини ениқлайду;
- ✓ һәрбий коммунизм вә ЙИСниң йеза егилигидики ихтисадий асасини көрситиду (3тин ка әмәс);
- ✓ һәрбий коммунизм вә ЙИСниң саннаәттики ихтисадий асаслирини көрситиду (3 тин кам әмәс);
- ✓ һәрбий коммунизм вә ЙИСниң сода вә малийә ихтисадий асасини көрситиду (3тин ка әмәс);
- ✓ һәрбий коммунизм вә ЙИСниң әмгәк мунасивәтлириниң ихтисадий асасини көрситиду;
- ✓ һәрбий коммунизм вә ЙИС ни жарий қилиш зөрүрийәтлирини ениқлайду.

3-тапшурма

SWOT – тәһлил усули бойичә Қазақстандики индустрияләштүрүш жәриянини тәһлил қилиң.

Топларда оқуғучилар материал билән тонушуп чиқип, индустрияләштүрүшниң ижабий вә сәлбий тәрәплирини ениқлайду вә индустрияләштүрүшниң имканийәтлири билән зәрдаплирини ениқлайду, болжайду.

S – тәтқиқ қилинған жәрияниң ижабий тәрипи (инглиз тилида strengths – күчлүк, ижабий)

W- тәтқиқ қилинған жәриянниң сәлбий (инглиз тилида weaknesses – әлсиз, сәлбий)

O – қоллиниш имканийити (инглиз тилида opportunities имканийити)

T – қоллиниш ховуи, зәрдави (инглиз тилида threats-ховуи, зәрдави)

Ижабий тәрипи	Имканийити вә нәтижилири
Сәлбий тәрипи	Ховуи, зәрдави

Дескрипторлар:

- ✓ Индустрияләштүрүшниң 3 күчлүк ижабий тәрипини ениқлайду;
- ✓ Индустрияләштүрүшниң 3 күчлүк сәлбий тәрипини ениқлайду;
- ✓ Индустрияләштүрүшниң имканийити вә нәтижилирини ениқлайду;
- ✓ Индустрияләштүрүшниң зәрдавини ениқлайду.

4-тапшурма

Қазақстан тарихидики коллективләштүрүш сәяситиниң әһмийитини PEST усули билән тәһлил қилиңлар.

P – political (сәясий)

E – economical (ихтисадий)

S – social (ижтимаий)

T – technical (техникиқ)

Дискриптор:

- ✓ Қазақстанда жүргүзүлгән коллективләштүрүшниң сәясий әһмийитини ениқлайду;
- ✓ Қазақстанда жүргүзүлгән коллективләштүрүшниң ихтисадий әһмийитини ениқлайду;
- ✓ Қазақстанда жүргүзүлгән коллективләштүрүшниң ижтимаий әһмийитини ениқлайду;
- ✓ Қазақстанда жүргүзүлгән коллективләштүрүшниң ихтисадий әһмийитини ениқлайду.

Дәріс мавзуси: «Қазақстан Жұмһурийити ихтисадиниң тәрәққияти»

Оқуш мәхсити: Қазақстан Жұмһурийити ихтисадиниң тәрәққият басқучлирини тәһлил қилиш, уларниң алаһидиликлирини ениқлаш; дәләтлик стратегияләр билән программиларниң мәзмунини тәтқиқ қилиш вә Қазақстан Жұмһурийити ижтимаийихтисадий тәрәққиятиниң келәчигини молжалаш.

Баһалаш критерийи: Қазақстанниң ижтимаий-ихтисадий тәрәққият келәчигини тәһлил қилиду.

Ойлаш адәтлириниң дәрижиси: тәһлил қилиш вә баһалаш

1-тапшурма

1997-жили Қазақстан Жұмһурийитиниң Тунжа Президенти Н. Ә. Назарбаев «Қазақстан–2030: Барлиқ қазақстанлиқларниң өсүп-йүкселиш бехәтәрлиги вә турмуш паравәнлигиниң ешиши» намлиқ стратегиялик программисини тәвсийә қилди. Униңда елимизниң сүрәтлик риважлинини тәминләшкә қаритилған узақ мүддәтлик вәзипиләр бәлгүләнди.

«Қазақстан -2030» стратегиясидә жәмийәтниң узақ мүддәтлик муһим мәхсәтлири –йәтгә йөнилиш көрситилди.

- Миллий бехәтәрлик
- Ички сәясий турақлилик
- Ихтисадий өсүш
- Қазақстан пухралириниң тән саламәтлиги, билими билән һал әһвали
- Энергетикалиқ ресурслар
- Инфрақурулум транспорт билән бағлиниш
- Кәспий мәмликәт

Хәритини пайдилинип «Қазақстан -2030» тәрәққият стратегиясиниң узақ муддәтлик 7 бесим йөнилишини рети билән көрситип, әһмийитини тәһлил қилиң

№	Узақ муддәтлик 7 бесим йөнилишини рети	Әһмийити
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		

Дискриптор:

✓ «Қазақстан -2030» тәрәққият стратегиясиниң узақ муддәтлик 7 бесим йөнилишини ениқлайду;

✓ «Қазақстан -2030» тәрәққият стратегиясиниң узақ муддәтлик 7 бесим йөнилишини рети билән язиду.

Дәрис мавзуси: Милләтләра вә конфессияләра разимәнликниң қазақстанлик модели

Дәрис мәхсити: 11.2.2.3 дәләтлик стратегияләрни вә программиларни тәтқиқ қилиш асасида милләтләра вә конфессияләра разимәнликниң қазақстанлик үлгисини баһалаш.

Баһалаш критерийи: конфессияләра дәләт сәяситини тәсвирләйду.

Ойлаш адәтлириниң дәрижиси: Тәһлил қилиш вә тәтқиқат

1-тапшурма

Мәтин билән иш:

Қазақстан Жумһурийитиниң 1994-жили 6-июльдики «Қазақстан Жумһурийитиниң пәйтәхтини көчириш тоғрилиқ» пәрмани мустәқил елимизниң пәйтәхтиниң тәғдирини йәшти. 1995-жили 15-сентябрьдә «Қазақстан Жумһурийитиниң пәйтәхти тоғрилиқ» қануний күчи бар Пәрмани, 1997-жили 20-октябрьдә «Ақмола шәһирини Қазақстан Жумһурийитиниң пәйтәхти етип елан қилиш тоғрилиқ» пәрмани чиқти. 1997-жили 8-ноябрьдә Ақмолиға дәләт нишанлири –Туғ, Герб билән Президент байриғи кәлтүрүлди.

1997-жили 10-декабрьда Президент Н.Ә.Назарбаевниң рәислик қилиши билән Парламент вә Һөкүмәтниң бириккән мәжлиси өтти. Мошу күндин башлап *Ақмолла Қазақстан Жумһурийитиниң пайтәхти* болуп тонулды.

1998-жили 6-майда Қазақстан Жумһурийитиниң Президентиниң пәрмани билән *Ақмолла шәһириниң нами Астана шәһири* болуп өзгәртилди.

1998-жили 10-июньда тәнтәнилик шараитта йеңи пайтәхтни рәсмий ечиш мәрасими өтти.1999-жили ЮНЕСКОниң қарари билән Қазақстан пайтәхти «Течлик шәһири» дәп атилип, медаль тәвсийә қилинди.

2019-жили 20-мартта Қазақстан Президенти Қасымжомарт Тоқаевшәһәрниң намини экс-президент Н. Назарбаевниң һөрмитигә *Нур-Султандәп* өзгәртишкә буйруқ бәрди.

Мәтин билән тонушуп әхпаратлиқ органайзерни толтириң

Пайтәхтни көчириш башланди		ҚАЧАН?			
Парламент билән Һөкүмәтниң бириккән мәжлиси өтти		КИМ?	Мәжлистә қаралған мәсилә		НЕМӘ?
1997-ж 10 -июнь	НЕМ Ә?	«Течлик шәһири»		НЕМИШКӘ?	
Йеңи пайтәхт		КИМ?	НЕМИШКӘ?		
Пайтәхтни йөткәшниң сәвәплири		1 йөнил иш ?	2 йөнилиш ?	3 йөнилиш ?	
Астанадики архитектурилик компазиялар чоң		1.....2.....3..... 4.....5.....			

Дискриптор:

- ✓ Пайтәхтниң көчирилишигә мунасивәтлик пәрманларни ениқлайду;
- ✓ Пайтәхтниң көчирилиш сәвәплирини ениқлайду;
- ✓ Астана шәһириниң «Течлик шәһири» дәп атилишиниң әһмийитини тәһлил қилиду.

Формативлиқ баһалашқа арналған тапиурмилар топлими

Дуня тарихи

11 синип

Бөлүм: «Цивилизация: риважилиниш алаһидиликлири»

Мавзу: «Ихтисат вә ихтисадий системилар типлири»

Оқуш махсоти: 11.1.1.1 – дөләтләрниң ихтисадий риважлиниш алаһидиликлирини тәрипләш үчүн «ихтисат» вә «ихтисадий система» уқумлирини қоллиниш; 11.1.1.2 - ихтисадий системиларниң тарихий типлириниң бәлгүлирини чүшәндүрүп олтуруп, уларни топлаш

Баһалаш критерийи

- дөләтләрниң ихтисадий риважлиниш алаһидиликлирини тәрипләш үчүн «ихтисат» вә «ихтисадий система» уқумлирини қоллиниду;
- ихтисадий системиларниң тарихий типлириниң бәлгүлирини ениқлайду, уларни топлайду.

Тапшурма-1

Мәтинни оқуп, берилгән жүмлидики көп чекитниң орниға сөзни йезип, жүмлини толуктуруң.

Ихтисат сөзи:..... һәрикәтләр вә униң .....адәмләр арасида бөлүш;

Баһаниң өсүши.....,....., ишсизлик в.б. Чәкләнгән ..... ресурсларни (йәр,әмгәк, қураллар, билим) пайдилиниш вә мәһсулатни

Ишләп чиқириш вә уни жәмийәт вәкиллири .....Мәһсулат..... уюштуруш вә .....,....., ..., ..., ... капитал капитал охшаш бир нәчә мәнә бериду.

Тапшурма-2 Кәштини толтуруң

Ихтисадий система типи	Артуқчилиғи	Камчилиғи	Дөләтләр
Әнъәнивий			
Мәмурий буйруқваз			
Базар ихтисади			
Арилаш			

Дескриптор: Билим алғучи

- ✓ Ихтисат сөзиниң мәнәсини ениқлайду;
- ✓ ихтисат сөзигә тегишлик уқумларни тәрипләйду;
- ✓ ихтисат типлириниң артуқчиликлирини ениқлайду;
- ✓ ихтисат типлириниң камчиликлирини ениқлайду;
- ✓ шу ихтисат типни бесим дөләтләрни ениқлайду.

Бөлүм: «Цивилизация: риважлиниш алаһидиликлири»

Мавзу: «Әнъәнивий (аграрлық) ихтисат»

Оқуш махсити: 11.1.1.3 – һәр хил дөләтләрниң мисалида ихтисатниң әнъәнивий (аграрлик) түригә тән бәлгүлирини ениқлаш;

11.1.1.4 – ихтисадий системиларниң түрлири һәққидә билимлирини пайдилинип олтуруп, ихтисадий риважилинишниң алаһидиликлирини чүшүнүш.

Баһалаш критерийи

- Һәр хил дөләтләрниң мисалида ихтисатниң әнъәнивий (аграрлик) түригә тән бәлгүлирини ениқлайду;
- Экономикалик риважилинишниң алаһидиликлирини баһалайду.

Тапшурма 1

Кәштини толтуруң. «Әнъәнивий егилик»

<i>Тәриплимиси</i>	<i>Жаваби</i>
Әнъәнивий ихтисатниң бәлгүлири	
Нәтижиси	
Алаһидә маһийити (ижабий)	
Әкси тәсири (сәлбий)	

Дескриптор:

- икки алаһидилигини ениқлайду.

Тапшурма 2

1. Бәзидә Марксистлар қорғайдиған истимал қилиш хизмитиниң ишчиларниң истималчилик маслишиши жуқури, һә капиталистларниң истимал қилишқа маслишиши төвән дегән пикирдә. Бу пикир нәтижисини чүшәндүрүш үчүн ихтисатта барлиқ әмгәк тапавити истимал қилиниду вә капиталдин чүшкән барлиқ тапавәт жиғилиду дәп ейтишқа болиду. Әгәр ишләп чиқиришниң барлиқ факторлири өзлириниң ахирқи мәһсулатини алидиған болса, у чағда мундақ ихтисат Алтын қайдә бойичә жиғиш дәрижисигә йетидиғанлиғини дәлилләңлар. Мәсилән: инвестицияләр билән селимларниң тәңлиги һәққидики пикирдин башлаңлар. Узақмуддәтлик дәвирдә инвестицияләр капиталниң чиқип кетишини толтуралайдиғанлиғини, турғунлар саниниң өсүши вә технологиялик прогрессқа мувапиқ, экономика турақлиқ болуши шәртлик.Шуниң билән қатар аталған әһвал тапавәт кирим билән тәң тдегән фактни пайдилиниңлар).

2. Һәр түрлүк әлләрдә әмгәк базариниң алаһидиликлирини тәтқиқ қилған бәзи ихтисатчилар ишсизлик билән прафсоюзларға бирикиш арисидики беқинишлиқ

авдурилған «У» һәрипигә охшитиду. Мошундақ улар профсоюзларға бирикишниң жуқарқи вә төвәнки дәрижилиридә, ишсизлиқниң дәрижиси төвән, һә профсоюзларға бирикишниң оттурачә дәрижисидә ишсизлиқниң әң жуқарқи дәрижиси байқалған. Немә үчүн мундақ беқиндилиқ байқилиду?

Дескриптор:

- Өнъәнивий ихтисатқа дәлилләрни пайдилинип олтуруп баһа бериду

Бөлүм: «Цивилизация: риважилиниши алаһидиликлири»

Мавзу: «Тәбий-географиялик факторларға қарап дөләтләрниң егилик саһалиниши»

Оқуш махсити: 11.1.2.1 – дөләтләр билән регионларниң егилик саһасиниң шәкиллинишидики тәбий-географиялик факторларниң ролини асаслаш.

Баһалаш критерийи

- дөләтләр билән регионларниң егилик саһасиниң шәкиллинишидики тәбий-географиялик факторларниң рольини ениқлайду.

Тапшурма 1

Егилик системиси һәр хил факторлар вә әһваллар тәсири билән шәкиллиниду, уларниң әң муһимлирини ениқлап тәрипләңлар:

- 1-фактор _____ -- тәриплимиси _____
- 2-фактор _____ --тәриплимиси _____
- 3-фактор _____ --тәриплимиси _____
- 4-фактор _____ --тәриплимиси _____
- 5-фактор _____ --тәриплимиси _____

Дескриптор:

- асасий факторларни ениқлайду вә тәрипләйду

Тапшурма 2

Тәбий-географиялик фактор Мәркизий Азияниң әллириниң экономикасиға қандақ тәсир қилди:

- Мәркизий Азиядики һәр қандақ икки дөләтни елип селиштуруп

- мошу әлләрнің ихтисадини тәриплән
- хуласә чиқириң.

Дескрипторлар:

- ✓ тәбий-географиялик факторлирини ениқлаш;
- ✓ табий-климатлик факторларның рөльини ениқлайду;
- ✓ ресурслик базисини ениқлайду;
- ✓ тәбий-климатлик факторларға бағлик ихтисадини селиштуриду;
- ✓ 3-4 жүмлидин ибарәт хуласә язиду

Бөлүм: «Цивилизация: риважлиниш алаһидиликлири»

Мавзу: «Дөләтнің экономикалик риважлинишиниң табий-географиялик чәклигүчи факторларға тақабул турушиниң тарихий мисаллири»

Оқуш махсити: 11.1.3.1 – дәләтәлр билән тәвәләрнің ихтисадий риважлинишиниң тарихий шәрт-шараитлирини ениқлаш;

11. 1. 3. 2 – һәр хил шәрт-шараитлар асасида дәләтләрни экономикалик риважлиниш дәрижиси бойчә топлаш.

Баһалаш критерийи

- дәләтәләр билән тәвәләрнің һәр хил экономикалик иважлинишиниң тарихий шәрт-шараитлирини ениқлайду;
- һәр хил шәрт-шараитлар асасида дәләтләрни экономикалик риважлиниш дәрижиси бойчә топлайду.

Тапшурма-1

Қазақстан Жумһурийити бойчә тәбий-географиялик ресурсларға SWOT тәһлил қилиң

SWOT-анализ – бу ишләпчиқиришниң миқта вә ажиз яқлирини, шуниң билән униң әтрапида (ташқи муһитта) пәйда болидиған мүмкинчиликлири вә ховуп-хәтирини тәриплән.

Күчлүк яқлири (Strengths) – ишләпчиқиришниң артуқчилиғи;

Ажизлиғи (Weaknesses) – Ишләпчиқириштики камчилиқлар;

Мүмкинчиликләр (Opportunities) – ташки муһитниң факторлирини пайдалиниш, базарда ишләрчиқишқа артуқчилик бериду;

Ховуп-хәтәрләр (Threats) – ишләрчиқиришниң базардики мүмкинчиликлирини төвәнлитидиған факторлар.

SWOT-анализни қоллиниш сизгә сизгә барлиқ әхбаратни топлашқа вә «уруш мәйданидики» муһим көрүнүсләрни көрүшкә, кәсипчиликни риважиландурушқа, йешиш қобул қилишқа ижабий тәсир қилиду.

Strength (күчлүк яқлири)	Opportunities (мүмкинчиликлири)
Weaknesses (ажиз яқлири)	Threats (ховуп-хәтәрләр)

Тапшурма-1

Кәштини толтуруң

Экологиялик проблемилар	Уларни йешиш йоллири

Дескрипторлар:

- ✓ Экологиялик проблемиларни атайду;
- ✓ Экологиялик проблемиларни йешишниң йоллирини тәвсийә қилиду.

3-бап «Ҳазирқи дәвирдә дуня әллириниң ихтисадий риважилиниши дәрижиси бойичә топлиниши»

Мавзу « Һазирқи дәвирдәдуния әллириниң ихтисадий риважилиниши дәрижиси бойичә топлиниши»

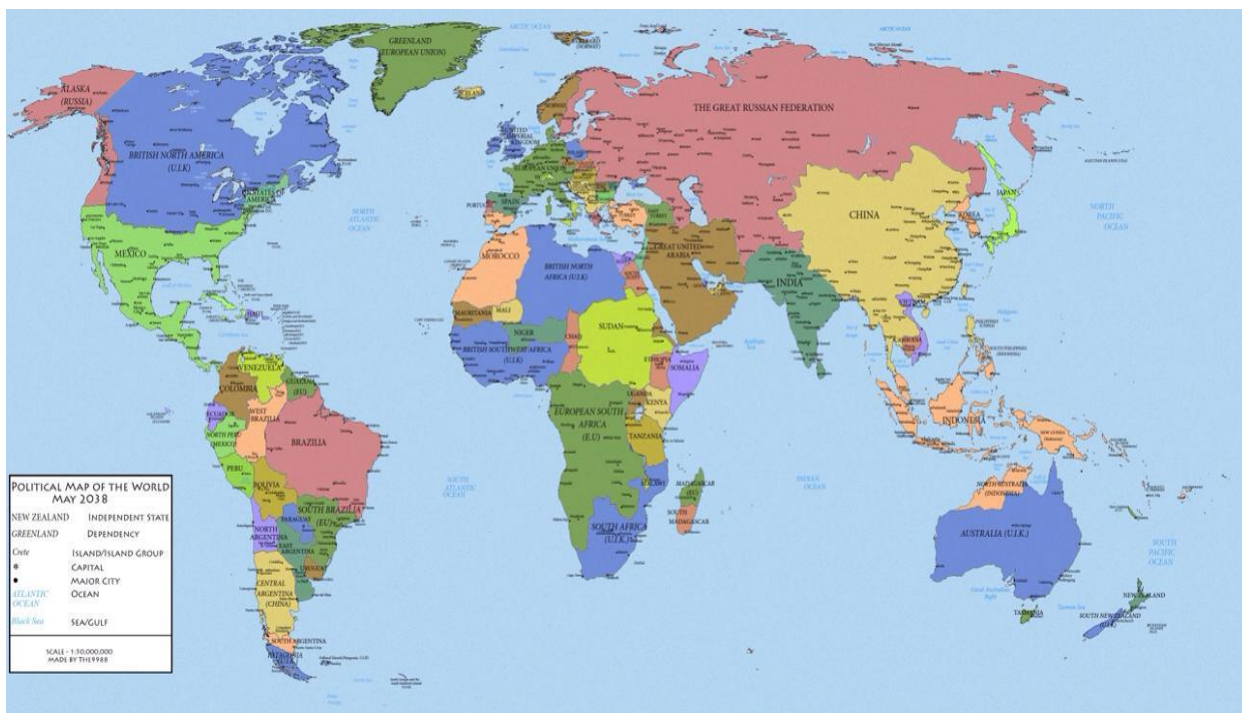
Оқуш махсити: 11.1.3.1. дөләтәлр билән тәвәләрниң ихтисадий риважилинишиниң тарихий шәрт-шараитлирини ениқлаш.

Баһалаш критерийи:

- һәр хил дөләтәлр билән тәвәләрниң экономикалик риважилинишиниң тарихий шәрт- шараитлири;
- һәр хил шәр-шараитлар асасида дөләтләрни риважилиниш дәрижиси бойичә топлаш вә баһалаш.

1-тапшурма

Дунияниң сәясий хәритисидин дунияйүзилик егилик системисида тәрәқий әткән вә арқида қалған дөләтләрни ениқлаңлар

2- тапшурм

Риважиланған вә риважилиниватқан дөләтләрниң бәлгүлирини тәрипләң

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____

3-тапшурма

Кәмбәғәлчилик билән экономикаликәрттақелишқа тосалғу болуштики хәлиқаралиқ тәшкилатларниң тәсири барлиғини 3 дәлил кәлтүрүш арқилиқ тәрипләң

Дескриптор

- ✓ дунияниң тәрәқий әткән 4 дәлитини хәритидин көрситиду;
- ✓ артта қалған 4 дәләтни көрситиду;
- ✓ риважиланған дәләтләрниң бәлгүлирини атайду;
- ✓ риважилиниватқан дәләтләрниң бәлгүлирини атайду;
- ✓ Хәлиқаралиқ тәшкилатларниң артта қалған дәләтләргә тәсирини

дәлилләр арқилиқ тәрипләйду.

II бөлүм «Сәясий-һоқуқ жәриянлири»

Мавзу «Азаматтық қоғам түсінігі және жалпы сипаттамасы»

Оқуш махсити: 11.2.1.6 – дәләтләрниң сәясий-һоқуқ системисиниң риважилиниши униң заманивий еқимилирини чүшүнүш үчүн «пұхралик жәмийәт» уқумини қоллиниш; 11.2.1.7 – һоқуқий дәләт вә пұхралик жәмийәтниң қурулушниң тарихий мунасивитини ениқлаш

Баһалаш критерийи

- дәләтләрниң сәясий-һоқуқ системисиниң риважилинишини тірипләштә «пұхралик жәмийәт» уқумини қоллиниду;
- һоқуқий дәләт вә пұхралик жәмийәтниң қурулушниң тарихий

мунасивитини ениқлайду.

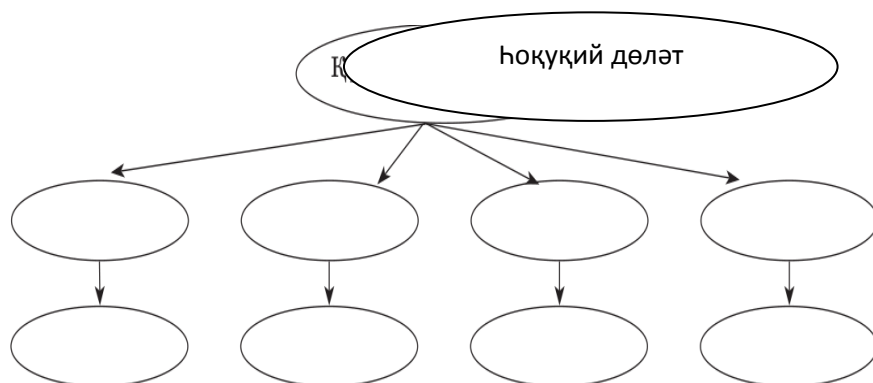
Тапшурма-1

Ҳоқуқий дөләт ениқлимисини йезиң вә униң бәлғулирини ениқлаң

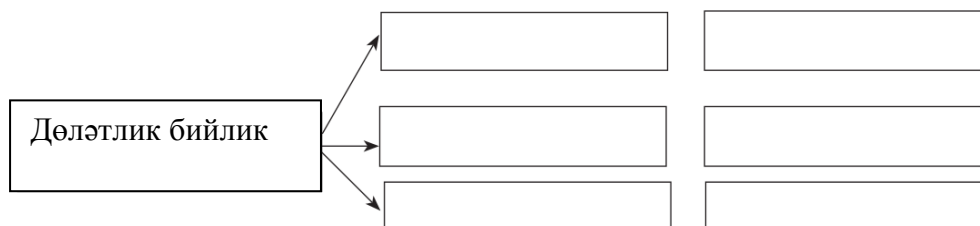
Ҳоқуқийдөләт _____

_____

_____

Тапшурма-2

Тапшурма- 3

Ҳәр бир адәм үчүн һоқуқий дөләтнің маһийитини баһалаң.

Ҳоқуқий дөләтнің асасий мәхситини әскә чүшүрүң вә төвәндики жағдайәттә адәм һоқуқлирини чәкләш сәвәплирини ениқлаң .

а) Аэрапортта самалетқа олтуруш алдида саяһәтчинин шәхсий нәрсилири билән өзигә тәкшүрүш жүргүзүлди. Бу тәкшүрүшнің мәхсити немидә? Бу тәкшүрүштин бағ тартиш мүмкинму?

ә.) Ховуплиқ жуқма ағрип тарилип кетиш ховупидин сақлиниш үчүн чәкләш иш-чарилири атап ейтқанда Қауіпті жүқпалы ауру таралып кетпеуі үшін шектеу іс-шаралары, атап айтқанда жәмийәтлик иш-чариләрни өткүзүшкә тийим салди.

Әгәр мундақ иш-чариләр жүргүзилмигәндә немә болар еди, болжам ясаң.

Дескриптор

- ✓ Нокукий дөләткә чүшәнчә берәләйду;
- ✓ Нокукий дөләт бәлгүлирини ениқлайду;
- ✓ Дөләтлик бийлик тармақлирини ениқлайду.

Ноқуқ асаслири. Формативлик/қелиплаштурғучи баһалашқа бегишланған үлгилик тапшурмилар.

11 синип

I-Бөлүм«Дөләт вә ноқуқ»

Мавзу«Қанун чиқариш, ноқуқлуқ мәдәнийәт, дөләт жәмийәтницәясий системисида. Ноқуқни чүшәндүрүш»

Оқуш мәхсити: 11.1.1.3 – қанунлик вә ноқуқлуқ тәртип уқумлирини мисаллар билән чүшәндүрүш;

11.1.1.4 – қанунларни билиш вә уларни орунлашницә ижтимаий пайдилиғи билән һажәтлик дәрижиси.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси. Билиш, чүшиниш, қоллиниш

1-тапшурма

Ноқуқ функциялирини мувапиқлаштуруң

№	Ноқуқ функциялири		№	мәзмуни
1	Рәтлигүчи		А	Жәмийәттә һәрбир адәм үчүн пәйдин-пәй зөрүр болидиған мәлум бир идеяларни вә нәзәрийәләрни шәкилләндүрүштүр
2	Қоғдиғучи		В	Ижабий әхлақ-тәртипни орнитишқа қаритилған.
3	Тәрбийәвий		Д	Гражданларниң ноқуқлирини, әркинликлирини қоғдашқа қаритилған.
4	Идеологиялик		Е	Ноқуқниң адәмниң аң-сәвийәсигә вә уларда ноқуқ нормилирини орунлашқа ижабий қаидиләрни шәкилләндүрүшкә тәсир қилиши.

Дескриптор:

- ✓ Ноқуқ функциялириниң асасий функциялирини ениқлайду;
- ✓ Ноқуқ функциялириниң қошумчә функциялирини ениқлайду.

2-тапшурма

Вәзийәт йешиш арқилиқ наунийлик вә ноқуқлуқ тәртипни ениқ.

Әсқәр автобустин чүшүп, ахчисиниң йоқалғанлиғини билди. У ярдәм сорап полициягә муражіет қилди.

Дескриптор:

- ✓ Қанунларни билиш вә уларни орунлашниң пайдилиғи билән һажәтлиғини ениқлайду;
- ✓ Қанунлуқ вә һоқуқлуқ тәртипни ениқлайду;

11 синип

II-Бөлүм «Аммивий һоқуқ»

Мавзу: Әмгәк һоқуқиниң базилиқ нормилири. Әмгәк мунасивити субъектлириниң һоқуқлири билән мәжбурийәтлири.

Оқуш мәхсити:

11.3.5.1 – әмгәк һоқуқини тәминләш усуллириниң үнүмлиғини вәзийәтләр арқилиқ баһалаш;

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси. Билиш, чүшиниш, қоллиниш

1-тапшурма

Вәзийәтни тәһлил қилиш арқилиқ әмгәк һоқуқини ениқлаң

Гезитта Қазақстан граждандлири ишқа қобул қилиниду дегән елан берилди, бирақ еланда йеза турғунлири вә сәясий партиялар эзалири ишқа қобул қилинмайду дәп ейтилған. Бу елан тоғра түзүлгәнму? Йәнә қандақ әмгәк һоқуқлирини билисиләр?

Дескриптор:

- ✓ Берилгән вәзийәтни тәһлил қилип бузулған әмгәк һоқуқини ениқлайду;
- ✓ Әмгәк һоқуқлирини ениқлайду;

11 синип

II-Бөлүм «Аммивий һоқуқ»

Мавзу «Мәмурий һоқуқ бузушниң түрлири. Мәмурий һоқуқ бузушлар билән жавапкәрчиликләр»

Оқуш мәхсити: 11.2.2.1- Қазақстан Жумһурийитиниң мәмурий һоқуқ нормилириға мувапик адәмләрниң һәрикитини тәһлил қилиш.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш

1-тапшурма

Вәзийәтни тәһлил қилиш арқилиқ төвәндики шәхсләрниң һәриқитигә баһа бериңлар.

Б. исимлиқ вә А. исимлиқ кишиләр автобуста вақирап сөзлишип, йолувчиларни иштирип, яман сөзләрни ейтип, әтраптикиләрниң әскәртишигә агрессив реайә қилишти.

Бу шәхсләр қандақ жавапқа тартилиду?

Дескриптор:

- ✓ Берилгән вәзийәтни тәһлил қилип мәмурий жавапкәрчиликни ейниқлайду;
- ✓ Шәхсләрниң һәриқитигә баһа бериду.

11 синип

III-Бөлүм «Дөләт вә һоқуқ»

Мавзу «Қазақстан Жумһурийитидә адәм һоқуқини қорғаш Қазақстан Жумһурийитидә адәм вә пухраниң һоқуқлири билән вәзитилириниң қорғилиши механизми»

Оқуш махсити: 11.1.3.1 – мисал кәлтуруп, Қазақстан Жумһурийитиниң адәм вә пухралик һоқуқи билән әркинликлирини қорғаш механизмини чүшәндүрүш;
11.1.3.2 – пухраларниң һоқуқини қорғайдиған (адвокат, медиатор вб) шәхсләрниң фукнциялири билән һоқуқлуқ мәртивисини ениқлаш;

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси. Билиш, чүшиниш, қоллиниш

1-тапшурма. Қазақстан Жумһурийити пухралириниң һоқуқ вә әркинликлири

Пухралик һоқуқ	Сәясий һоқуқ	Ижтимаий-ихтисадий, мэдәний һоқуқ

Дескриптор:

- ✓ Қазақстан Жумһурийити пухралириниң пухралик һоқуқлирини ениқлайду;
- ✓ Қазақстан Жумһурийити пухралириниң сәсий һоқуқлирини ениқлайду;
- ✓ Қазақстан Жумһурийити пухралириниң ижтимаий-ихтисадий, мәдәний һоқуқлирини ениқлайду.

2-тапшурма

Вәзийәт йешиш арқилиқ Қазақстан Жумһурийитиниң пухрасиниң һоқуқ вә мәжбурийәтлирини ениқлаң.

А. исимлик қиз өзи билән биллә ишләйдиған Б. исимлик қизниң номусиға тегидиған гәпләрни таратти. Б. исимлик қиз бу гәпләрни аңлап немә қилишини билмәй қалди. Б.исимлик қизға өзәңларниң тәвсийәңларни йезиңлар.

Дескриптор:

- ✓ Қазақстан Жумһурийити пухралириниң һоқуқ вә мәжбурийәтлирини ениқлайду;
- ✓ Қазақстан Жумһурийити пухралириниң шәхсий һоқуқлирини ениқлайду.

11 синип

III-Бөлүм «Аммивий һоқуқ»

Мавзу«Қазақстан Жумһурийитидики пухралик вә сайлам»

Сайлам. Аваз бериш қаидилири. «Һоқуқлуқ дәләттики » сайлам билән аваз бериш.

Оқуш мәхсити: 11.2.1.3 - Қазақстан Жумһурийити сайлиғучилариниң вә сайлам процесиниң башқиму субъектлириниң һоқуқлири билән мәжбурийәтлирини ениқлаш.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш

1-тапшурма

Қазақстан Жумһурийити пухралириниң сайлам һоқуқи принцирини ениқлаң.

Умумий	Тәң	Уттур	Йошурун аваз бериш

--	--	--	--

Дескриптор:

- ✓ Қазақстан Жумһурийити пухралириниң сайлам һоқуқи бойичә умумий аваз бериш принципини ениқлайду;
- ✓ Қазақстан Жумһурийити пухралириниң сайлам һоқуқи бойичә тәң аваз бериш принципини ениқлайду;
- ✓ Қазақстан Жумһурийити пухралириниң сайлам һоқуқи бойичә уттур аваз бериш принципини ениқлайду;
- ✓ Қазақстан Жумһурийити пухралириниң сайлам һоқуқи бойичә йошурун аваз бериш принципини ениқлайду.

2-тапшурма

Вәзийәтни йешиш арқилиқ Қазақстан Жумһурийити пухралириниң сайлам һоқуқини ениқлаң.

Сайлам күни В. исимлиқ пухра сайламға бәлгүлүк сәвәпләр билән баралмайдиғанлиғини ейтип, Г.исимлиқ достиниң униң үчүн аваз бериветишини сораюду. Г.Исимлиқ қиз сайлам участкисига келип В. исимлиқ достиниң бюллетенини беришини тәләп қилиду. Сайлам участкисидики хизмәткарлар, униңға рухсәт йоқ екәнлиғини ейтти.

Дескриптор:

- ✓ Қазақстан Жумһурийити пухралириниң сайлам һоқуқлирини ениқлайду;
- ✓ Қазақстан Жумһурийити пухралириниң сәясий һоқуқлирини һоқуқлирини ениқлайду.

11 синип

IV-Бөлүм: «Йәккә һоқуқ»

Мавзу: Пухралиқ һоқуқтики шәртнамиләр билән мәжбурийәтләрниң түрлири. Соға қилиш шәртнамиси.

Оқуш мәхсити: 11.3.1.1 – шәртнаминиң алаһидә бәлгүлирини ениқлаш арқилиқ мәзмунини чүшәндүрүш;

11.3.1.2 – шәртнаминиң асасий шәртлирини мисаллар арқилиқ чүшәндүрүш;

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси. Билиш, чүшиниш, қоллиниш

1-тапшурма.

Соға қилиш шәртнамисиниң башқа шәртнамиләрдин алаһидилиғини ениқлаңлар.

Алаһидилиғи	мәзмуни

--	--

Дескриптор:

- ✓ Соға қилиш шәртнамисиниң башқа шәртнамиләрдин 2 алаһидилиги ениқлайду;
- ✓ Соға қилиш шәртнамисиниң башқа шәртнамиләрдин 2 алаһидилигиниң мәзмунини ачиду.

2-тапшурма

Вәзийәтни йешип соға қилиш шәртнамисиниң асасий шәртлирини ениқлайду.

А. исимлик пухра өзиниң Б. исимлик ағинисиниң туғулған күнигә автомобиль соға қилди. Б. исимлик пухра автомобильни 3 күндин кейин бузуп қойди вә А. исимлик пухраға ясап беришини тәләп қилди. Б. исимлик пухраниң һәрикити дурусму.

Дескриптор:

- ✓ Соға қилиш шәртнамисиниң асасий шәртлирини ениқлайду;
- ✓ Шәртнаминиң асасий шәртлирини вәзийәтни йешиш арқилиқ чүшиниду;
- ✓ Соға қилиш шәртнамисиниң башқа шәртнамиләрдин 2 алаһидилигиниң мәзмунини ачиду.

II синуи

IV-Бөлүм «Йәккә һоқуқ»

Мавзу: «Истималчилар һоқуқиниң әмәлгә ашурулуши. Қазақстан Жумһурийитидики истималчиларниң һоқуқини қорғаш механизми»

Оқуш мәхсити:

11.3.2.1 – жинаий, мәмурий, пухралик кодексларниң йәккә нормилирини пайдилинип олтирип, истималчиларниң һоқуқини қорғаш механизмлирини чүшәндүрүш;

11.3.2.2 – мисаллар арқилиқ сетикчи (ишләп чиқарғучи, орунлиғучи) вә башқиму ишни орунлиғучи (хизмәт көрситиш) шәхсләрниң һоқуқлири билән вәзипилирини ениқлаш;

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси. Билиш, чүшиниш, қоллиниш

1-тапшурма

Истималчининг хоқуқлирини тәһлил қилиң.

<i>Истималчининг хоқуқлири</i>	<i>Мәзмуни</i>
Товар яки хизмәт көрситининг бехәтәрлиги	
Товарни таллаш хоқуқи	
Товарни тәкшүрәп елиш хоқуқи	
Товарни қайтуруп бериш яки авуштуруш хоқуқи	

Дескриптор:

- ✓ Истималчининг 1 яки 2,3,4 хоқуқини тәһлил қилиду;
- ✓ Истималчининг 1 яки 2,3,4, хоқуқининг алаһидилигини ениқлайду.

2-тапшурма

Г. исимлик пухра дуқандин сүт сетип алди. Өй келип сүтни вақтининг өтүп кәткәнлигини көрди. Сиз Г. исимлик истималчиға қандақ тәвсийәләр берисиз.

1. _____

2. _____

3. _____

Дескриптор:

- ✓ Истималчиға 1 яки 2,3 тәвсийә бериду;
- ✓ Истималчининг хоқуқининг қорғилиш механизмни ениқлайду.

11 синип

IV-Бөлүм «Йәккә хоқуқ»

Мавзу «Аилә хоқуқи институтлири. Аилә вә аилининг түрлири»

Оқуш мәхсити: 11.3.4.1 – Аилини аилә хоқуқининг институти ретидә ениқлаш;
11.3.4.2 – әр-аялларниң йәккә вә мүлүклүк хоқуқлири билән вәзипилирининг мәзмунини вәзийәтләр арқилик чүшәндүрүш.

Ойлаш маһаритининг дәрижиси. Билиш, чүшиниш, қоллиниш

1-тапшурма

Аилиниң түрлирини ениқлаң

Аилә түри	ениқлимиси
Толуқ аилә	
Толуқ эмәс аилә	

Дескриптор:

- ✓ Аилиниң түрлирини ениқлап, уларни ениқлайду.

2-тапшурма

Вәзийәтни йешип аилидики мунасивәтни ениқлайду.

Әр-аял бирликтә өй сетип алди. Бирақ бир аз вақит өткәндин кейин йолдиши аялиға бу өй мениң дәп өйдин қоғлайдиған болди. Йолдишиниң һәрикити дурусму? Аилә әзалириниң қандақ мүлүклүк һоқуқлири бар.

Дескриптор:

- ✓ Аилә әзалириниң һәрикитигә баһа бериду;
- ✓ Аилә әзалириниң йәккә вә мүлүклүк һоқуқлири билән вәзипилирини ениқлайду.

II синип

IV-Бөлүм «Йәккә һоқуқ»

Мавзу «Аилә һоқуқи институтлири. Некага турушниң шәртлири билән тәртиви»

Оқуш мәхсити: 11.3.4.2 Әр-аялларниң йәккә вә мүлүклүк һоқуқлири билән вәзипилириниң мәзмунини вәзийәтләр арқилиқ чүшәндүрүш;

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси. Билиш, чүшиниш, қоллиниш

1-тапшурма

Вәзыйәтни тәһлил қилиш арқилиқ некани түзүш шәртлирини ениқлаңлар.

Икки яш некалашмақчи болуп диний мәнкимигә муражиәт қилди. У йәрдә нека ислам қануни (шәриәт) бойичә түзүлди. Мошу некани қануний дәп етирап қиламду? Яшларға қандақ мәслиһәт бәргән болаттиң?

Дескриптор:

- ✓ Некалишишқа қойилған чәкләрни ениқлайду;
- ✓ Некаға туруш тәләплирини ениқлайду.

10-синип

Бап: «Тригонометриялик тәңлимиләр»

Оқуш мәхсәтлири: 10.2.3.8 Аддий тригонометриялик тәңлимиләрни йешишни билиш

Баһалаш критерийлири Оқуғучи:

- Синус, косинусқа бағлиқ аддий тригонометриялик тәңлимиләрни йешиду;
- Тангенс, котангенсқа бағлиқ аддий тригонометриялик тәңлимиләрни йешиду.

Ойлаш дәрижиси Билиш, чүшиниш, қоллиниш

1-тапшурма

Тәңлимини йешиңлар:

a) $\sin x = \frac{\sqrt{3}}{2}$

b) $\cos \frac{x}{2} = 1$

c) $\operatorname{ctg} x = -1$

Дескриптор: Оқуғучи

- ✓ Синус үчүн аддий тригонометриялик тәңлиминиң томурини тепиш формулисини қоллиниду;

- ✓ Косинус үчүн аддий тәңлиминиң айрим һалитиниң формулисини қоллиниду вә томурини ениқлаш үчүн арифметикилик әмәл орунлайду;
- ✓ Котангенсқа бағлиқ тәңлиминиң томурини ениқлаш формулисини қоллиниду.

2-тапшурма

- a) $\cos x = \frac{1}{2}$ тәңлимисини йешиңлар
- b) Тәңлиминиң $[700^\circ; 1050^\circ]$ арилиғида ятқан әң чоң томурини тепиңлар

Дескриптор: Оқуғучи

- ✓ Косинус үчүн аддий тригонометриялик тәңлиминиң томурини тепиш формулисини қоллиниду;
- ✓ Берилгән арилиқтики томурлирини ениқлайду;
- ✓ Тепилгән томурларниң ичидә әң чоңини ениқлайду.

3-тапшурма

Тәңлимини йешиңлар

$$\frac{\sqrt{3}}{2} \operatorname{tg}\left(2x - \frac{\pi}{4}\right) = \sin \frac{\pi}{3}$$

Дескриптор: Оқуғучи

- ✓ Синусниң берилгән радиандики мәнәсини ениқлайду;
- ✓ Аддий түрләндүрүш арқилиқ тәңлимини ихчамлайду;
- ✓ Тангенсқа бағлиқ аддий тәңлиминиң томурини ениқлаш формулисини қоллиниду;
- ✓ Томурини ениқлайду.

Бап: «Әкси тригонометриялик функциялар»

Оқуш мәхсәтлири: 10.2.3.6 – тәркивидә әкси тригонометриялик функциялири бар ипадиләргә түрләндүрүшни орунлаш;

10.2.3.7 – тәркивидә әкси тригонометриялик функциялири бар аддий тәңлимиләрни йешишни билиш;

Баһалаш критерийлири Оқуғучи:

- тәркивидә әкси тригонометриялик функциялири бар ипадиләрни ихчамлашни билиду;
- тәркивидә әкси тригонометриялик функциялири бар аддий тәңлимиләрни йешишни билиду.

Ойлаш дәрижиси

Билиш, чүшиниш, қоллиниш

1-тапшурма

Ҳесаплаңлар:

a) $\frac{1}{2} \operatorname{arctg} \frac{\sqrt{3}}{3} - \frac{1}{2} \operatorname{arcsin} \left(-\frac{1}{2} \right)$

b) $2 \operatorname{arcsin} \left(-\frac{\sqrt{3}}{2} \right) + \operatorname{arctg}(-1) + \operatorname{arccos} \frac{\sqrt{2}}{2}$

c) $\frac{12}{\pi} \left(\operatorname{arccos} \left(-\frac{\sqrt{3}}{2} \right) + \operatorname{arcsin} \left(-\frac{\sqrt{3}}{2} \right) + \operatorname{arctg}(-\sqrt{3}) \right)$

Дескриптор: Оқуғучи

- ✓ Жәдвәл бойичә әкси тригонометриялик функцияләрниң мәналирини тапиду;
- ✓ Һесаплашларни орунлайду

2-тапшурма

Ҳесаплаңлар

Дескриптор: Оқуғучи

- ✓ Тригонометрияниң $\sin(\alpha + \beta)$ формулисини қоллиниду;
- ✓ Әкси тригонометриялик формулиларни қоллиниду;
- ✓ Һесаплашлар жүргүзиду.

3-тапшурма

Тәңлимини йешиңлар:

$$\operatorname{arcsin}(3x^2 - 5x + 1) = \frac{\pi}{2}$$

Дескриптор Оқуғучи:

- ✓ Әкси тригонометриялик тәңму тәңликләрни тәңлиминиң һәр икки

қисмиға қоллиниду;

- ✓ Келип чиққан аддий тәңлиминиң томурини ениқлайду.

11-синип

1-чарәк. Бап: «Дәсләпки функция вә интеграл»

Оқуш мәхсәтлири: 11.3.1.1 Дәсләпки функция вә ениқланмиған интегралниң ениқлимилирини билиш;

Баһалаш критерийлири Оқуғучи

- Дәсләпки функцияни ениқлашни билиду;
- Ениқланмиған интегралларни тепишни билиду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш

1-тапшурма

Берилгән арилиқларда $F(x)$ функцияси $f(x)$ функциясиниң дәсләпки функцияси болидиғанлиғини көрситиңлар:

a) $F(x) = x^4 - 7x^2 + 11x - 4, f(x) = 4x^3 - 14x + 11, x \in R;$

b) $F(x) = x + \frac{1}{x}, f(x) = 1 - \frac{1}{x^2}, x \in (-\infty; 0) \cup (0; +\infty);$

c) $F(x) = \sqrt{2x+7}, f(x) = \frac{1}{\sqrt{2x+7}}, x \in (-3,5; +\infty);$

Дескриптор: Оқуғучи

- ✓ функцияниң һасилатини тапиду;
- ✓ дәсләпки функцияниң дурус тепилғанлиғиға тәкшүрүш жүргүзиду.

2-тапшурма

Берилгән f функцияси үчүн графиги M чекити арқилиқ өтидиған дәсләпки функцияни тепиңлар:

a) $f(x) = \frac{1}{x^4}, M\left(-1; -\frac{2}{3}\right);$

b) $f(x) = \sin x, M\left(\frac{\pi}{3}; 1\right);$

$$c) f(x) = \frac{1}{\cos^2 x}, M\left(\frac{\pi}{3}; 1\right).$$

Дескриптор: Оқуғучи

- ✓ дәрижилик функцияниң дәсләпки функциясини тапиду;
- ✓ тригонометриялик функцияниң дәсләпки функциясини тапиду;
- ✓ берилгән чекит арқилиқ өтидиған дәсләпки функцияниң турақлиқ санини

һесаплайду.

3-тапшурма

Тәңму-тәңликни тәкшүрәңлар:

$$a) \int 4x^5 dx = \frac{2}{3}x^6 + C;$$

$$b) \int 7 \sin x dx = 7 \cos x + C;$$

$$c) \int \frac{4}{\cos^2 x} dx = 4 \operatorname{tg} x + C;$$

$$d) \int \frac{2}{x^5} dx = -\frac{1}{2x^4} + C.$$

Дескриптор: Оқуғучи

- ✓ дурус тепилған ениқланмиған интегралларни ениқлайду;
- ✓ хата тепилған ениқланмиған интегралларни ениқлайду

11-синип

Бап «Дәсләпки функция вә интеграл»

Оқуш мәхсәтлири: 11.3.1.2 - ениқланмиған интеграл хусусийәтлирини билиш вәқоллиниш

11.3.1.3 - асасий ениқланмиған интегралларни

$$1. \int x^n dx = \frac{x^{n+1}}{n+1} + C, n \neq -1;$$

$$2. \int \cos x dx = \sin x + C;$$

$$3. \int \sin x dx = -\cos x + C;$$

$$4. \int \frac{dx}{\cos^2 x} = \operatorname{tg}x + C;$$

$$5. \int \frac{dx}{\sin^2 x} = -\operatorname{ctg}x + C \text{ билиш в\text{э} уларни һесаплар чиқиришта қоллиниш;}$$

Баһалаш критерийлири Оқуғучи:

- Ениқланмиған интегралларни тепиш жәдвилини қоллинишни билиду;
- Ениқланмиған интегралларниң хусусийәтлирини қоллинишни билиду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш

1-тапшурма

Ениқланмиған интегрални тепиңлар:

$$a) \int \left(3x^2 - \frac{x}{2} + 5 \right) dx$$

$$b) \int (5 \sin x + 2 \cos x) dx$$

$$c) \int \left(\frac{3}{\sin^2 x} + \frac{2}{\cos^2 x} \right) dx$$

Дескриптор: Оқуғучи

- ✓ Ениқланмиған интегралларниң 1 в\text{э} 2 - хусусийәтлирини қоллиниду;
- ✓ Бәзибир ениқланмиған интегралларни тепиш жәдвилини қоллиниду.

2-тапшурма

Ениқланмиған интегрални тепиңлар

$$a) \int (5x + 3)^6 dx$$

$$b) \int (1 - 2 \sin^2 3x) dx$$

$$c) \int \left(\cos \frac{x}{8} - \sin \frac{x}{8} \right)^2 dx;$$

$$d) \int \operatorname{ctg}^2 x dx;$$

Дескриптор: Оқуғучи

- ✓ Интеграл астидики ипадиләрни түрлөндүрүштә тригонометриялик формулиларни қоллиниду;

- ✓ Ениқланмиған интегралларниң 3- хусусийитини қоллиниду;
- ✓ Бәзибир ениқланмиған интегралларни тегиш жәдвелини қоллиниду.

Бап«Дәсләпки функция вә интеграл»

*Оқуш махсәтлири:*11.3.1.7 – ениқланған интеграл чүшәнчисини билиш, ениқланған интегрални һесаплашни билиш;

*Баһалаш критерийлири*Оқуғучи

- Ениқланмиған интегралларни тегиш жәдвелини қоллинип дәсләпки функцияни тапиду;
- Ньютон-Лейбниц формулисини қоллинип ениқланған интегрални һесаплаш жүргүзиду.

*Ойлаш маһаритиниң дәрижиси:*Билиш, чүшиниш, қоллиниш

1-тапшурма

Ениқланған интегрални тегиңлар:

- a) $\int_1^2 (3x^4 + 2x^2 - 5) dx$
- b) $\int_1^6 \frac{dx}{\sqrt{x+3}}$
- c) $\int_{-\frac{\pi}{4}}^{\frac{\pi}{4}} \left(\frac{1}{\cos^2 x} - \sin x \right) dx$

*Дескриптор:*Оқуғучи

- ✓ Ениқланмиған интегралларниң хусусийәтлирини вә жәдвелини қоллинип дәсләпки функцияни тапиду;
- ✓ Ньютон-Лейбниц формулисини қоллинип һесаплашлар жүргүзиду.

2-тапшурма

Ениқланған интегрални һесаплаңлар

$$\int_{\frac{\pi}{6}}^{\frac{\pi}{3}} \left(\cos^2 \left(x + \frac{\pi}{3} \right) - \sin^2 \left(x + \frac{\pi}{3} \right) \right) dx$$

Дескриптор: Оқуғуучи

- ✓ Тригонометриялик формулини қоллинип ихчамлайду;
- ✓ Бэзибир ениқланмиған интегралларни тепиш жэдвилини вэ хусусийитини

қоллиниду;

- ✓ Ньютон-Лейбниц формулисини қоллинип һесаплашлар жүргүзиду.

3-тапшурма

Ениқланған интегрални һесаплаңлар

$$\int_{-2}^2 \frac{x^3 + x + x^2 + 1}{1 + x^2} dx$$

Дескриптор: Оқуғуучи

- ✓ Көпэйткүчлэргэ ажритиш усулини қоллинип, кэсир ипадини

қисқартишни орунлайду;

- ✓ Бэзибир ениқланмиған интегралларни тепиш жэдвилини вэ хусусийитини

қоллиниду;

- ✓ Ньютон-Лейбниц формулисини қоллинип һесаплашлар жүргүзиду.

Бап «Дэслэпки функция вэ интеграл»

Оқуш мэхсэтлири: 11.3.1.6 – эгир сизиклик трапецияниң ениқлимисини билиш вэ майданини һесаплаш;

Баһалаш критерийлири Оқуғуучи:

- Эгир сизиклик трапецияниң графигини бирла координатилик тэкшиликтэ қурушни билиду;
- Формулини қоллинип эгир сизиклик трапецияниң майданини һесаплашни билиду;

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш

1-тапшурма

Берилгэн сизиклар билэн чэклэнгэн фигуриниң майданини тепиңлар:

а) $y = x^2 - 2x + 1, y = 0, x = 1, x = 2$

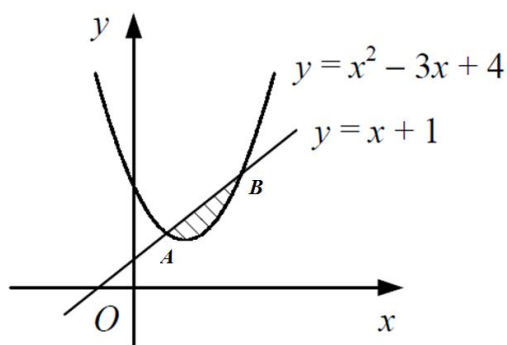
b) $y = 2\cos x, y = 0, x = \frac{\pi}{6}, x = \frac{\pi}{3}$

Дескриптор Оқуғучи:

- Бирла координатилиқ тәкшиликтә берилгән сизикларниң графиклирини куриду;
- Әгир сизиклиқ трапецияниң жукуридин чәкләнгән функцияниң дәсләпки функциясини ениқлайду;
- Төвәнки асасиниң башлиниш вә аяқлишиш чекитлири ениқлиниду;
- Формулини қоллинип һесаплашлар жүргүзиду.

2-тапшурма

Сүрәттә $y = x^2 - 3x + 4$ квадрат функцияниңвә $y = x + 1$ түзиниң графиклири тәсвирләнгән.

- a) A вә B чекитлириниң абсциссилерини тепиңлар
- b) Штрихланған фигуриниң мәйданини тепиңлар

Дескриптор: Оқуғучи

- ✓ Икки функцияни тәңләштүрүп, тәңлимә йешиду;
- ✓ Интераллашчәклирини тапиду;
- ✓ Ениқланған интегрални йезип, уни һесаплайду.

Бап «Дәсләпки функция вә интеграл»

Оқуш мәхсәтлири: 11.3.1.8 – берилгән сизиклар билән чәкләнгән тәкши фигуриниң мәйданини һесаплаш;

11.3.1.9 – айлиниш жисиминиң һәжимини ениқланған интеграл

ярдими билән һесаплаш формулисини билиш вә қоллиниш;

Баһалаш критерийлири Оқуғучи:

- Тәкши фигуриниң мәйданини ениқланған интегралниң ярдими билән һесаплашни билиду;
- Айлиниш жисимлириниң һәжимлирини ениқланған интегралниң ярдими арқилиқ тешишни билиду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси Билиш, чүшиниш, қоллиниш

1-тапшурма

Берилгән сизиклар билән чәкләнгән фигуриниң мәйданини тешиңлар:

a) $y = x^2, y = 2x$

b) $y = 9 - x^2, y = x^2 + 1, x = 0$

Дескриптор Оқуғучи:

- ✓ Бирла координатилиқ тәкшиликтә берилгән сизикларниң графиклирини куриду;
- ✓ Ениқланған интегралниң чәклирини ениқлайду;
- ✓ Формулини қоллинип һесаплашлар жүргүзиду.

2-тапшурма

Берилгән сизиклар билән чәкләнгән әгирсизиклиқ трапецияни абсцисса оқиға нисбәтән айландурғанда келип чиққан жисимниң һәжимини тешиңлар:

$$y = x^2 + 1, x = 0, x = 3, y = 0$$

Дескриптор Оқуғучи:

- ✓ Бирла координатилиқ тәкшиликтә берилгән сизикларниң графиклирини куриду
- ✓ Формулини қоллинип һесаплашлар жүргүзиду

Бап «Дәсләпки функция вә интеграл»

Оқуш мәхсәтлири: 11.3.1.5 – қисимлап интеграллаш усули билән интегрални һесаплаш.

Баһалаш критерийлири Оқуғучи:

- Қисимға бөлүп интеграллаш усулини қоллинип қоллинишениқланмиған интегрални тепишни билиду

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш

1-тапшурма

Ениқланмиған интегрални тепиңлар:

- a) $\int x \sin 4x dx$
- b) $\int (x-3) \sin 2x dx$

Дескриптор: Оқуғучи

- ✓ Бәлгүләшләр киргүзүп формулиға қоюшқа тәйярлайду;
- ✓ Формулини қоллинип ениқланмиған интегрални тапиду.

2-тапшурма

Ениқланмиған интегрални тепиңлар:

$$\int (2x^2 - 3) \sin 2x dx$$

Дескриптор: Оқуғучи

- ✓ Бәлгүләшләр киргүзүп қисимға бөлүп интеграллаш усулини қоллиниду;
- ✓ Иккинчи қетим қисимға бөлүп интеграллаш усулини ениқланмиған

интеграл тепишта қоллиниду.

1-чарәк Бойичә жәмлигүчи баһалашқа бегишланған тапшурмилар

Бап «Көпәқлиқлар»

Оқуш маҳсити 11.1.1 Көпәқлиқ ениқлимисини вә униң элементлирини билиш

Баһалаш критерийи

Оқуғучи: - Көпәқлиқ ениқлимисини билип, көпәқ элементлирини сүрәт бойичә көрситиду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш вә чүшиниш қоллиниш

Тапшурма 1

Төрт йеки бар көпъяқлик селиң. Униң нәччә қири вә чоқиси бар?

Дескриптор: Оқуғучи:

- Көпъяқликни салиду;
- Қирлири билән чоқилириниң санини ениқлайду

Тапшурма 2

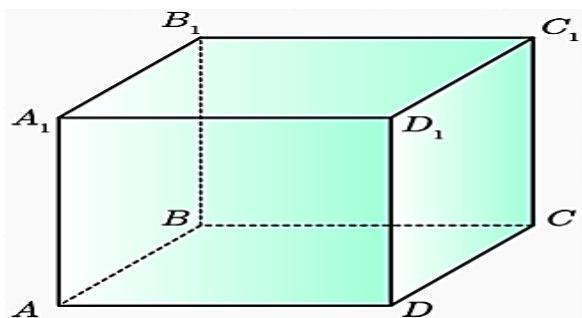
Қаттиқ кәғәздин үчъяқлик (төртъяқлик, бәшъяқлик) булуң ясаңлар вә униң барлиқ элементлирини атап көрситиң.

Дескриптор: Оқуғучи:

- ✓ үчъяқлик (төртъяқлик, бәшъяқлик) булуң ясайду;
- ✓ элементлирини атайду.

Тапшурма 3

Тикбулуңлуқ параллелепипед берилгән. ABCD йеқиға перпендикуляр яқни тепиң.

Дескриптор Оқуғучи:

- ✓ перпендикуляр яқлирини ениқлайду.

Бап «Көпъяқлиқлар»

Оқуш махсити: 11.1.2 Призманиң ениқлимисини, униң элементлири, призма түрлирини билиш; уларни тәкшиликтә селишни билиш;

11.3.3 Көпъяқлиқларниң элементлирини тепишқа һесаплар чиққирш;

11.1.3 Тикбулуңлуқ параллелепипедниң ениқлимиси билән хусусийәтлирини билиш вә уни тәкшиликтә тәсвирләш.

Баһалаш критерийи

Оқуғучи:

- Призманиң элементлиринитәсвирләйду;
- Тикбулуңлуқ параллелепипедниң хусусийәтлирини қоллинип,

элементлирини тәсвирләйду, ениқлайду;

- Көпәқлиқларниң элементлирини ениқлайду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси Билиш вә чүшиниш, қоллиниш

Тапшурма 1

1. Кубниң қири а-ға тәң. Кубниң диагоналини тепиң.

Дескриптор: Оқуғучи:

- ✓ кубни салиду;
- ✓ асасиниң диагоналини тапиду;
- ✓ кубниң диагоналини ениқлайду

Тапшурма 2

Тик призманиң асаси-ромб, призманиң диагоналлири 8 см вә 5 см. Призма егизлиги 2 см. Асасиниң тәрипини тепиң.

Дескриптор: Оқуғучи:

- ✓ призмани салиду;
- ✓ асасиниң диагоналини тапиду;
- ✓ асасиниң тәрипини ениқлайду.

Тапшурма 3

Тикбулуңлуқ параллелепипедниң бир чоқидин чиқидиған үч йеқиниң диагоналлириниң узунлуғи см, см вә 10 см тәң. Параллелепипедниң диагоналини тепиң.

Дескриптор

Оқуғучи:

- ✓ параллелепипедни салиду;
- ✓ параллелепипедниң элементлирини символлар арқилиқ

бәлгүләп, дурус тәңлимиләр системисини қураштуриду;

- ✓ параллелепипедниң диагоналин ениқлайду.

Физика. Формативлиқ/қелиплаштурғучи баһалашқа арналған тапшурмилар
10 синип

I-Бөлүм «Механика»

Дәрисниң мавзуси: «Бирхил иштиклимә һәрикәтләндиған жисим кинематикисиниң асасий чүшәнчилири билән тәңлимилири»

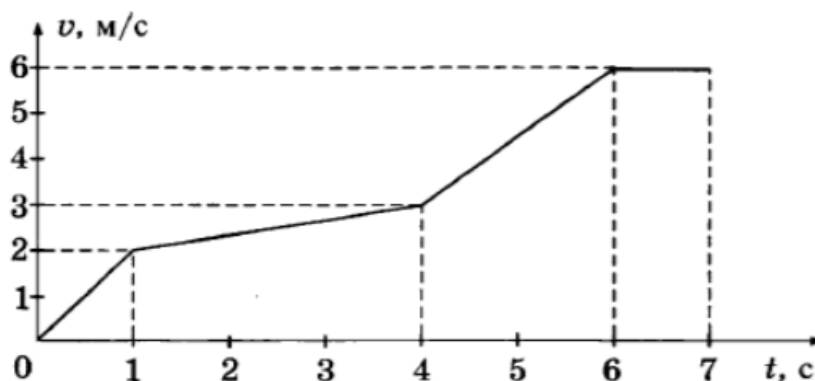
Оқуш мәхсити: 10.1.1.6 санлиқ вә графикалиқ тапшурмиларни йешиштә кинематикалиқ тәңлимиләрни пайдилиниш

Баһалаш критерийлири: Һесап чиқариш жәриянида түз сизиклиқ бирхил өзгәрмә һәрикәт үчүн кинематикисиниң асасий формулирини қоллиниду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш

1-тапшурма

Эксперимент нәтижисидә түз сизиклиқ һәрикәтләнгән жисим илдамлиғиниң модулиниң вақитқа бағлиқ графиги елинған. Графигни анализ қилип, төвәндә берилгән жаваплардин үч дурус нусха таллаңлар

1. Жисимниң илдамлиғи 6 секундниң ичидә 0 м/с-тин 6 м/с-өзгәрди;
2. Дәсләпки 6 секундниң ичидә жисим тәң иштиклимә һәрикәтлиниду вә 6-7 секундлар арилиғида қозғалмайду;
3. Дәсләпки 6 секунд ичидә жисим астилатқучи иштикләш билән һәрикәтлиниду вә 6-7 секундлар арилиғида қозғалмайду;
4. 4-6 секундта илдамлиқ вақитқа пропорционал көпәйди, жисим турақлиқ иштикләш билән һәрикәтләнди;
5. 5-секундтики жисимниң иштиклиши $1,5 \text{ м/с}^2$ -қа тәң.

Дескриптор:

- ✓ Графигни анализ қилиду;
- ✓ Иштикләшниң формулисини қоллиниду;
- ✓ Иштикләшниң мәнәсини ениқлайду.

10 синип

II-Бөлүм «Иссиқлик физика»

Дәрисниң мавзуси: Идеал газниң ички энергияси. Термодинамикилик иш. Иссиқлик мөлчәри, иссиқлик сиғдурушлук.

Оқуш махсити: 10.3.3.1 – бир атомлук вә икки атомлук идеал газниң ички энергиясиниң формулисини һесап чиқаришта қоллиниш;

Баһалаш критерийлири: Маддиниң иссиқлик жәриянлирини ениқлайду, иссиқлик мөлчәрини һесаплаш формулилерини қоллиниду

Ойлаш маһаритиниң дәрижәси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш

2-тапшурма

Контейнерда -10 C температуридики 100 г муз орунлашқан. Орунланған жәриян билән униңға һажәт иссиқлик мөлчәри арасидики бағлинишни орнитиңлар

Жәриян	Иссиқлик мөлчәри
1. Муз толук ериди	А. 18,6 кДж
2. Музниң йерими ериди	В. 6,9 кДж
3. Музниң температуриси 0 C -ғичә көтирилди	С. 20,9 кДж
	Д. 31,2 кДж
	Е. 37,6 кДж
	Ғ. 4,2 кДж

Дескриптор:

- ✓ Қиздууш жәрияниниң формулисини язиду;
- ✓ Музни қиздуруш үчүн һажәт иссиқлик мөлчәрини һесаплайду;
- ✓ Еритиш жәрияниниң формулисини язиду;
- ✓ Музни еритиш үчүн һажәт иссиқлик мөлчәрини ениқлайду;
- ✓ Бағлиниш орнитиду.

10 синип

II-Бөлүм «Иссиқлик физика»

Дәрисниң мавзуси: Қениққан вә қениқмиған һолар, һаваниң нәмлиги. Фазилик диаграммилар, үчлук чекит, маддиниң кризислик һалити

Оқуш махсити: 10.3.4.1 –гигрометрниң вә психометрниң ярдими билән һаваниң селиштурма нәмлигини ениқлаш;

Баһалаш критерийлири: Эксперимент нәтижелири бойичә һаваниң нисбий нәмлигини ениқлайду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижәси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш

3-тапшурма

Бөлмидики һава температуриси 23 С. Әгәр стакан температурисини 12 С-гичә төвәнлэтсә, соғ су бар стаканда су холириниң конденсацияси башлиниду, Эксперимент нәтижиси бойчә һаваниң нисбий нәмлигини ениқлаңлар. (Һесапни чиқириш үчүн таблицини қоллиниңлар)

t, С	7	9	11	12	13	14	15	16
p, гПа	10	11	13	14	15	16	17	18
ρ, г/м ³	7,7	8,8	10,0	10,7	11,4	12,11	12,8	13,6

t, С	19	21	23	25	27	29	40	60
p, гПа	22	25	28	32	36	40	74	200
ρ, г/м ³	16,3	18,4	20,6	23,0	25,8	28,7	51,2	130,5

Дескриптор:

- ✓ Таблицини қоллинип бесимниң мәнәлирини ениқлайду;
- ✓ Формулини қоллинип нисбий һава нәмлигини ениқлайду.

10 -синип

III-Бөлүм «Электр вә магнетизм»

Дәрисниңмавзуси: «Электр токи. Тизма участкиси үчүн Ом қануни. Өткүзгүчләрни арилаш қошуш»

Оқуш мәхсити: 10.4.2.1 –тизминиң өткүзгүчләр арилаш қошулған участкиси үчүн Ом қанунини қоллиниш;

Баһалаш критерийлири: Өткүзгүчләрниң параллель вә пәйдин-пәй қошулуш формулилирини қоллиниш

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш

4-тапшурма

Турақлиқ ток мәнбәсигә бир электр ламписи қошулди. Бу электр ламписиға иккинчи лампини пәйдин-пәй қошудиган болса, лампидики күчиниш, қувәт вә умумий тизмидики ток күчи қандақ өзгириду?

Һәр бир микдар үчүн тоғра келидиған өзгириш характерини ениқлаңлар

1. Көпийиду
2. Азийиду
3. Өзгәрмәйду

Күчиниш	Кувәт	Ток күчи

Дескриптор:

- ✓ Өткүзгүчләрниң пәйдин-пәй қошулуш формулирини қоллиниду;
- ✓ Күчиниш, кувәт вә ток күчиниң өзгириш характерини ениқлайду;
- ✓ Мәналарни таблицифа язиду.

10 синип

III-Бөлүм «Электр вә магнетизм»

Дәрисниң мавзуси: «Токи бар өткүзгүчниң өз ара тәсирлишиши. Амперниң вә Эрстедниң тәжрибилири. Магнитлик индукция вектори. Токи бар чәксиз түз вә чәмбәрлик өткүзгүчниң магнит майданиниң индукцияси. Бурға қайдиси»

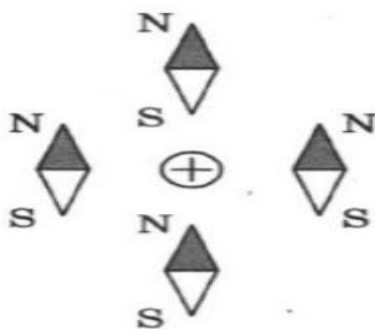
Оқуш мәхсити: 10.4.4.1 – һазирқи заман техникисиниң утуқлири вә һеесапларни чиқиришта магнитлик индукция векториниң физикилик мәнасини чүшәндүрүш;

Баһалаш критерийлири: Магнит индукция векториниң йөнилишини ениқлайду

Ойлаш маһаритиниң дәрижәси: Билиш; чүшиниш қоллиниш

5-тапшурма

Сүрәттә горизонталь тәкшиликкә перпендикуляр орунлашқан токи бар өткүзгүчниң әтрапида 4 магнит стрелкиси тәсвирләнгән. Дүгләк ичидики + бәлгүси токниң йөнилишини билдүриду. Сүрәттики магнит стрелкилириниң қайсуси дурус йөнилишни көрситиду? (жукурқи, астинқи, оң тәрәпки, сол тәрәпки)

Дескриптор:

- ✓ Токниң йөнилишини ениқлайду;
- ✓ Оң қол қайдиси бойчә магнит майданиниң йөнилишини ениқлайду.

11 синип

1-бап «Механикилик тәвринишләр»

Дәрисниң мавзуси: «Гармоникалық тәвренишләрниң графиги билән тәңлимилири»

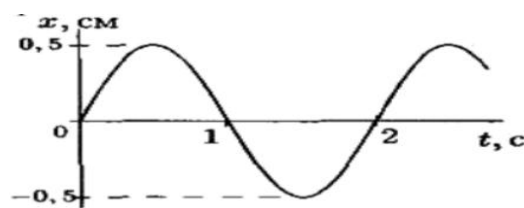
Оқуш махсити: 11.4.1.1 -экспериментлик, аналитикалик вә графикалик усул билән гармоникалик тәвренишләрни $x(t)$, $u(t)$, $a(t)$ тәкшүрәшни үгиниш

Баһалаш критерийлири: График арқилиқ гармоникалик тәвренишләрниң тәңлимисини язиду

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш, анализ

6-тапшурма

Сүрәттә маятник силжишиниң вақитқа бағлиқ графиги тәсвирләнгән. Гармоникалик тәврениш графигини йезиңлар. $t = 1$ с вақиттики маятникниң илдамлиғини ениқлаңлар

Дескриптор:

- ✓ Маятникниң тәврениш амплитудисини ениқлайду;
- ✓ Цикллик чапсанлиқ формулисини язиду, мәнәсини ениқлайду;
- ✓ Гармоникалик тәврениш тәңлимисини язиду;
- ✓ Маятник илдамлиғини ениқлайду.

11 синип

1-бап «Өзгәрмә ток»

Дәрисниң мавзуси: «Өзгәрмә ток тизмисидики актив вә реактив қаршилиқлар»

Оқуш махсити: 11.4.3.4 өзгәрмә ток тизмисидә пәқәт активлик жүклимә (резистор) вақтида фазилик силжишини характерләш;

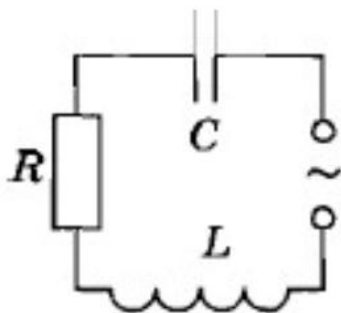
11.4.3.5-өзгәрмә ток тизмисидә пәқәт реактивлик жүклимә (катушка, конденсатор) вақтида фазилик силжишини характерләш

Баһалаш критерийлири:

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш, анализ

7-тапшурма.

Чапсанлиғи 50 Гц өзгәрмә ток тизмисидә қаршилиғи $R = 21$ Ом резистор, индуктивлиғи $L = 0,07$ Гн болған катушка вә сиғдурушлуғи $C = 82$ мкФ пәйдин-пәй қошулған. Индуктивлик, сиғдурушлуқ вә толук қаршилиқни, шундақла ток күчи билән күчиниш арасидики фазилар силжишини ениқлаңлар

Дескриптор:

- ✓ Циклик чапсанлик формулисини язиду;
- ✓ Сиғдурушлук қаршилиқ формулисини язиду, мәнәсини ениқлайду;
- ✓ Индуктивлик қаршилиқ формулисини язиду, мәнәсини ениқлайду;
- ✓ Толук қаршилиқ формулисини язиду, мәнәсини ениқлайду;
- ✓ Фазилар силжишиниң мәнәсини ениқлайду.

11 синип

6-Бап «Долқунлуқ оптика»

Дәрисниң мавзуси «Йорук дисперсияси. Йорукниң интерференцияси»

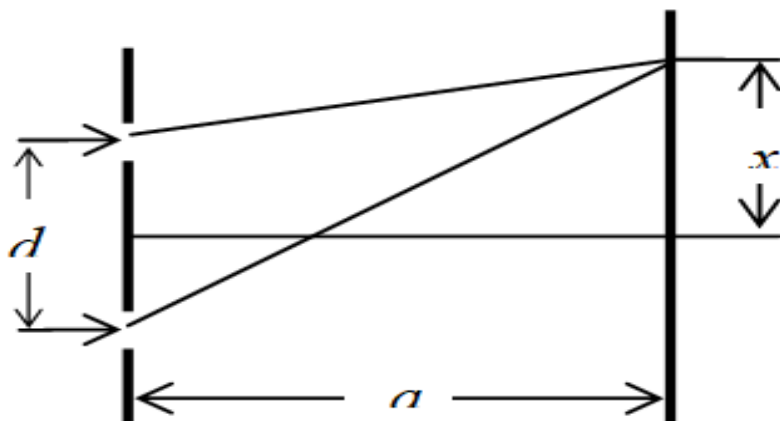
Оқуш мәхсити: 11.6.1.4-непиз пленкиға түшкән вә қайтидин йоруклардин пәйда болған интерференциялик максимумлар билән минимумларни байқаш шәртлирини ениқлаш

Баһалаш критерийлири: Йорук интерференциясиниң формулисини, максимумлар вә минимумлар шәртини һесап чиқиришта қоллиниду

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш

8-тапшурма

Әгәр Юнг тәжрибесидә биринчи интерференциялик максимум билән мәркәздики сизик арилиғи $x = 0,05$ см болса монохроматлик шолиниң λ долқун узунлуғи немигә тәң? Қурулма параметрлири $a = 5$ м, $d = 0,5$ см

Дескриптор:

- ✓ Байкаш чекитигә өткән шолиларниң тарилиш йолиниң айиримини ениқлаш формулисини язиду;
- ✓ Формулини түрлэндүрүп, долқун узунлуғиниң формулисини хуласиләп чиқириду;
- ✓ Монохроматлиқ шолиниң долқун узунлуғини ениқлайду.

11 синип

9-бап Квантлик вә атомлуқ физика

Дәрисниң мавзуси: «Фотоэффект. Фотоэффектни қоллиниш»

Оқуш маҳсити: 11.8.1.6-Фотоэффект қанунлири билән Эйнштейнниң тәңлимисини һесап чиқирешта қоллиниш

Баһалаш критерийлири: Һесап чиқиреша фотоэффект қанунлири билән Эйнштейнниң тәңлимисини дурус қоллиниду

Ойлаш маһаритиниң дәрижәси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш

10-тапшурма

Металдин ясалған шарикқа долқун узунлуғи 0,4 мкм йоруқ чүшиду. Нәтижидә шарик 2 В потенциалғичә зарядлиниду. Әгәр долқун узунлуғи 0,3 мкм болса, потенциал мәнәси қандақ мәнәға егә болиду?

Дескриптор:

- ✓ Фотоэффект үчүн Эйнштейн формулисини язиду;
- ✓ Формулини түрлэндүрүп, ахирқи фаза формулисини чиқириду;
- ✓ Ахирқи фаза мәнәсини ениқлайду.

11 синип

10-Бап «Атом ядросиниң физикиси»

Дәрисниң мавзуси: «Тәбий радиоактивлик. Радиоактивлик парчилиниш қануни»

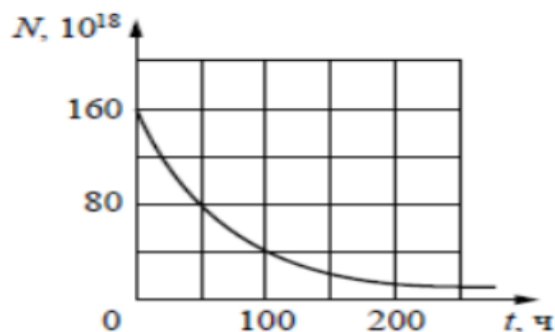
Оқуш маҳсити: 11.8.2.2-радиоактивлик парчилинишниң формулисини һесап чиқирешта қоллиниш.

Баһалаш критерийлири: ядроларниң йерим парчилиниш периодини ениқлайду

Ойлаш маһаритиниң дәрижәси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш, анализ

11-тапшурма

${}^{172}_{68}\text{Er}$ элементинин парчиланмиған ядролар саниниң вақитқа бағлиқ графиги берилгән. Эрбий изотопиниң йерим парчилиниш периодини ениқлаңлар

Дескриптор:

- ✓ Йерим парчилиниш периодиниң формулисини язиду;
- ✓ Эрбий изотопиниң йерим парчилиниш периодиниң мәнәсини язиду.

11 синип

10-Бап «Атом ядросиниң физикиси»

Дәрисниң мавзуси «Ядролуқ реакцияләр. Сүнъий радиоактивлиқ»

Оқуш мәхсити: 11.8.2.4-ядролуқ реакцияләрни йезишта массилиқ вә зарядлиқ саниниң сақлиниш қанунини қоллиниш.

Баһалаш критерийлири: Реакция тәңлимисини язиду, массилиқ вә зарядлиқ саниниң сақлиниш қанунини қоллиниду

Ойлаш маһаритиниң дәрижәси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш, анализ

1- тапшурма

Уран ядроси ${}^{235}_{92}\text{U}$ бир нейтронни жүтүш нәтижесидә икки парчиға бөлүнди вә икки нейтронни бошатти. Парчиларниң бири ксенон ядроси ${}^{140}_{54}\text{Xe}$. Иккинчи парчиниң рәтлик номерини вә массилиқ санини ениқлаңлар

Дескриптор:

- ✓ Реакция тәңлимисини язиду;
- ✓ Электр зарядиниң сақлиниш қанунини қоллинип массилиқ сан билән рәтлик номерини ениқлайду;
- ✓ Бәлгүсиз элемент ядросини ениқлайду.

11 синип

12-Бап «Космология»

Дәрисниң мавзуси: «Бизниң Галактика. Башқа галактикиларниң ечилиши. Квазарлар»

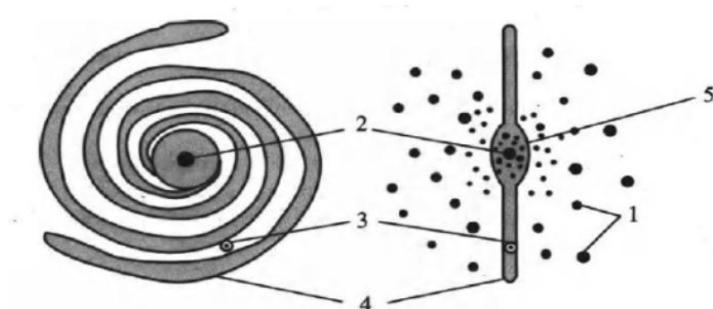
Оқуш мәхсити: 11.10.1.7- арилиқни ениқлаш үчүн «стандартлиқ шамлар» усулини қоллинишни тәсвирләш

Баһалаш критерийлири:

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш, анализ

2-тапшурма

Сүрәттә схемилик түрдә «Саманчи йоли» галактикиси тәсвирләнгән. (жукурудин көрүнүш, биқинидин көрүнүш) Төвәндә берилгән нусхилардин дурус жавапни таллаңлар

1. 2 сани билән гало тәсвирләнгән
2. 2 сани билән Күн тәсвирләнгән
3. 3 сани билән Күн системиси тәсвирләнгән
4. 4 сани билән спираллиқ тармақлар тәсвирләнгән
5. 1 сани билән Чоң вә Кичик Магеллан булутлири тәсвирләнгән.

Дескриптор:

✓ Беригән сүрәткә асаслинип дурус жавапларни таллайду.

2-чарәк Бойичә жәмлигүчи баһалашқа бегишланған тапшурмилар

Бап «Көпәқлиқлар»

Оқуш мәхсити: 11.1.11 Көпәқлиқлар билән айлиниш жисимлириниң йейилмилирини ясашни билиш;

11.3.1 Призминиң ян вә толук бәтлириниң мәйданлириниң формулирини һесаплар чиқаришта қоллиниш

Баһалау критерийи Оқуғучи:

- Призминиң йейилмисини салиду;
- Призминиң ян вә толук бетиниң мәйданиниң формулисини қоллиниду;
- пирамидиниң ян қирлирини ениқлайду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Қоллиниш Билиш вә чүшиниш

3. Пирамидиниң асаси – параллелограмм, униң тәрәплири 3 см вә 7 см, диагональлириниң бири 6 см. Пирамидиниң егизлиги диагональлириниң қийилишиш чекитидин өтиду, у 4 см-ға тәң. Пирамидиниң ян тәрәплирини тепиң.

Дескриптор Оқуғучи:

- ✓ пирамида сүритини салиду;
- ✓ параллелограммниң хусусийитини қоллиниду;
- ✓ параллелограммниң иккинчи диагоналини ениқлайду.

Бап «Көпәқлиқлар»

Оқуш махсити: 11.1.4 Пирамидиниң ениқлимисини, униң элементлири, пирамида түрлирини билиши; уларни тәкшиликтә тәсвирләйду;

11.3.2 Пирамидиниң (қийиқ пирамидиниң) ян вә толук бетиниң мәйданлириниң формулирини ҳесаплар чиқиришта қоллиниш.

Баһалаш критерийи Билим алғучи:

- ✓ Пирамидиниң йейилмисини салиду;
- ✓ Пирамидиниң ян вә толук бәтлириниң мәйданлириниң

формулирини қоллиниду;

- ✓ Пирамидиниң элементлирини ҳесаплап тапиду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси Билиш вә чүшиниш қоллиниш

Тапшурма-1

Пирамидиниң асаси - диагональлири 6 м вә 8 м болидиған ромб. Пирамидиниң егизлиги ромбниң диагональлириниң қийилишиш чекити арқилиқ өтиду вә 1 м-ға тәң. Пирамидиниң ян бетиниң мәйданини тепиң.

Дескриптор Оқуғучи:

- ✓ пирамида сүритини салиду;
- ✓ ромбниң тәрипини ениқлайду;
- ✓ ромбниң егизлигини ениқлайду;
- ✓ Ян тәрипиниң егизлигини тапиду;
- ✓ Ян тәрипиниң мәйданини тапиду.

Тапшурма-2

Дурус төртбулуңлуқ пирамидиниң диагональлик қийилмисиниң мәйдани асасиниң мәйданиға тәң. Әгәр униң ян қири 5-кә тәң болса, пирамидиниң асасиниң мәйданини тепиш керәк.

Дескриптор Оқуғучи:

- ✓ пирамида сүритини салиду;
- ✓ мәйданларни тәңләштүрүп, тәңлимә қураштуриду;
- ✓ асаслириниң тәрәплирини тапиду;
- ✓ асаслириниң мәйданлирини ениқлайду.

Тапшурма-3

Асаслириниң тәрәплири 3см вә 9см, егизлиги 4 см-ға тәң болидиған дурус қийик төртбулуңлуқ пирамидиниң ян бетиниң мәйданини тепиң.

Дескриптор Оқуғучи:

- ✓ қийик пирамида сүритини салиду;
- ✓ асасиниң диагональлирини ениқлайду;
- ✓ ян қирини ениқлайду;
- ✓ апофемини ениқлайду;
- ✓ ян бетиниң мәйданини тапиду.

Химия. Формативлик/қелиплаштурғучи баһалашқа арналған тапшурмилар

11 синип

1-Бөлүм «Ароматлиқ бирикмиләр қатары»

Дәрисниң мавзуси: «Бензол вә униң гомологлириниң елиниши»

Оқуш махсити: 11.4.2.13 бензол вә униң гомологлириниң елиниш реакциялирини түзүш

Баһалаш критерийлири: бензол вә униң гомологлириниң елиш реакция тәңлимилирини язиду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш

1-тапшурма

Алканларни ароматландуруш. Нефть тәркивидигә киридиған мувапик алканларни қиздурулған катализатор арқилиқ өткүзгәндә водород бөлүнүп, цикл түзүлиду. Бу процесс ароматландуруш дәп атилиду.

- А) бензолни циклогександин елиш реакциясини яз
В) Тәркивидә 6 углерод бар алкандин бензол елиңлар. Әгәр 65 г алкан реакциягә чүшүп реакция нәтижисидә 80г бензол елинған болса, мәнсулатниң чиқимини тепиңлар.

Дескриптор:

- ✓ Бензолни елиш реакциясини язиду;
- ✓ Несапниң шәртини язиду;
- ✓ Реакция тәңлимисини йезип тәңләштүриду;
- ✓ Бәлгүсиз алканни ениқлайду;
- ✓ Мәнсулатниң массисини тапиду;
- ✓ Мәнсулатниң чиқимини несаплайду.

11 синип

I-Бөлүм «Ароматлиқ бирикмиләр қатары»

Дәрисниң мавзуси: «Бензол вә униң гомологлириниң химиялик хусусийәтлири»

Оқуш мәнсити: 11.4.2.15 бензол вә униң гомологлириға тән қошулуш реакциялирини түзүш.

Баһалаш критерийлири: бензол вә униң гомологлириниң химиялик хусусийәтлиригә бағлиқ реакцияләрни аяқлаштуриду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш.

2-тапшурма

Бензол мону маддиларниң қайсуси билән тәсирлишиду:

- а) водород, бром, су, азот, азот кислотаси, бром сүйи;
ә) кислород, хлор, туз кислотаси, хлорэтан, гуңгут?

Дескриптор:

- ✓ Бензол тәсирлишидиған маддиларни ениқлайду;
- ✓ Реакция тәңлимисини язиду;
- ✓ Реакция тәңлимилирини тәңләштүриду.

11 синип

I-Бөлүм «Ароматлиқ бирикмиләр қатары»

Дәрисниң мавзуси «Бензол вә униң гомологлириниң химиялик хусусийәтлири»

Оқуш мәнсити: 11.4.2.16 нитрлиниш вә галогенлиниш реакциялириниң механизмини чүшәндүрүш;

Баһалаш критерийлири: бензол вә униң гомологлириниң химиялик хусусийәтлиригә бағлиқ реакцияләрни аяқлаштуриду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш

3-тапшурма

- А) бензолниң нитрлиниш реакциясини йезиң
В)

$C_6H_{14} \rightarrow X \rightarrow \text{C}_6\text{H}_5\text{NO}_2$

 $\rightarrow C_6H_5NO_2$
 монун өзгүрүшлөр схемисинин X маддесинин ениклаңлар. Эгэр реакция нәтижесиде массиси 96 г нитробензол түзүлгән болса, реакциягә чүшкән гексанның массисини тепиңлар.

Дескриптор:

- ✓ Бензолниң нитрлиниш реакциясини язиду;
- ✓ Өзгүрүшләрни әмәлгә ашуриду;
- ✓ Бәлгүсиз X маддесини ениклайду;
- ✓ Реакция тәңлимилирини тәңләштүриду;
- ✓ Һесапниң шәртини язиду;
- ✓ Гексанның массини һесаплайду.

11 синип

II-Бөлүм «Карбониллик бирикмиләр»

Дәрисниң мавзуси: «Карбониллик бирикмиләрниң түзүлүши вә номенклатуриси»

Оқуш махсити: 11.4.2.2 альдегид, кетон вә карбон кислоталириниң түзүлүмлүк формулисини түзүш, уларни IUPAC номенклатуриси бойичә нам бериш

Баһалаш критерийлири: карбониллик бирикмиләрниң түзүлүшини йезип, нам бериду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижәси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш

4-тапшурма

А) Берилгән карбониллик бирикмиләрниң модельлиригә қарап, молекулилик формулисини йезиңлар, намлирини атаңлар.

В) берилгән карбониллик бирикмиләрниң түзүлүмлүк формулисини йезиңлар.

2-хлорпропаналь; 4-метилпентаналь; 2, 3-диметилбутаналь

Дескриптор:

- ✓ карбониллик бирикмилириниң модельлири бойичә намини атайду;
- ✓ нами бойичә түзүлүмлүк формулирини язиду;
- ✓ карбониллик бирикмиләрни IUPAC номенклатуриси бойичә нам беришни билиду.

11 синип

II-Бөлүм «Карбониллик бирикмиләр»

Дәриснің мавзуси: «Альдегид вә кетонларның оксидлиниши, нуклеофильлік қошулуш реакциялири»

Оқуш мәхсити: 11.4.2.4 альдегидлар вә кетонларни тәжрибә йүзидә ениқлаш;

11.4.2.5 альдегидлар вә кетонларның оксидлиниш, қайтурулуш мәһсулатлириниң реакция тәңлимилирини түзүш;

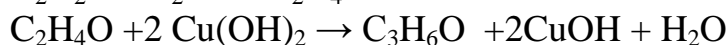
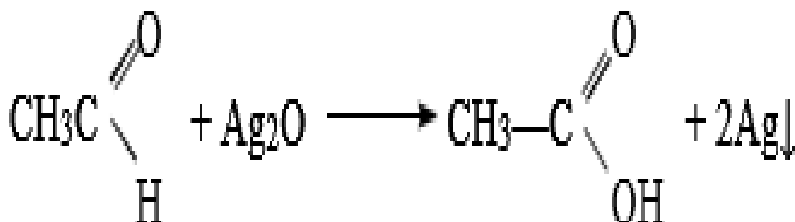
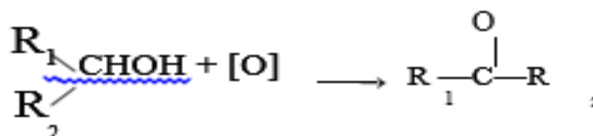
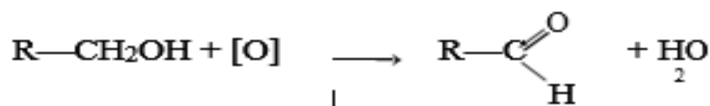
11.4.2.6 альдегидлар вә кетонларның нуклеофильлік қошулуш реакциясигә мисаллар кәлтүрүш

Баһалаш критерийлири: Альдегид вә кетонларның оксидлиниши, нуклеофильлік қошулуш реакциялирини язиду

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш, анализ

5-тапшурма

Тапшурмини еғизчә яки язмичә орунлашқиму болиду. Реакция тәңлимилириниң дурус яки хата йезилғанлиғини ениқлап, «Дурус, Хата, Мүмкин эмәс» жәдвилени толутуриду.

Дурус	Хата (индекс чүшүп қалған, яки дурус тәңләштүрүлмигән)	Мүмкин эмәс

Дескриптор:

- ✓ «Дурус» қатарына альдегид вә кетонларның дурус йезилған реакция тәңлимилирини язиду;
- ✓ «Хата» қатарына реакция тәңлимилири бойичә чүшүп қалған индекс яки формулиларни дуруслап язиду;
- ✓ «Мүмкин эмәс» қатарына реакцияләр ичидин меңиши мүмкин эмәс реакцияләрни ениқлайду.

II синуи

II-Бөлүм «Карбониллик бирикмиләр»

Дәрисниң мавзуси: «Карбон кислоталириниң хусусийәтлири»

Оқуш махсити:

11.4.2.7 карбон кислоталириниң физикилик хусусийәтлирини вә елиниш йоллирини чүшәндүрүш;

11.4.2.8 карбон кислоталириниң химиялик хусусийәтлирини тәрипләйдиған реакция тәңлимилирини түзүш.

Баһалаш критерийлири: Карбон кислоталириниң хусусийәтлири бойичә реакция тәңлимилирини аяқлаштуруш

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш

6-тапшурма

«Рас, ялған» төвәндә берилгән әхбарат бойичә карбон кислоталириниң хусусийәтлири тоғрисида ейтилған пикирләр ичидин рас пикирни ениқлайду.

1. Карбон кислоталирини алканлардин елишқа болиду;
2. Сиркә альдегидидин этан кислотасини елишқа болиду;
3. Чүмүлә вә сиркә кислотаси өткүр пураклик;
4. Карбон кислоталири актив металллар билән тәсирләшмәйду;
5. Карбон кислоталири металл гидроксидлири билән тәсирлишип, туз вә су түзиду;
6. Сиркә кислотаси метил спирти билән тәсирлишип мурәккәп эфир түзиду, бу тримерлиниш реакциясидур.

	Дурус пикир	Хата пикир	
Испатлап бериң			

--	--	--	--

Дескриптор:

- ✓ Дурус пикирләрни ениклайду;
- ✓ Дурус пикирләрниң реакция тәңлимилирини йезип, испатлайду;
- ✓ Хата ейтилған пикирләрниң дурус нусхисини язиду.

II сенип

II-Бөлүм «Карбониллик бирикмиләр»

Дәрисниң мавзуси: «Этерификация реакцияси»

Оқуш махсити: 11.4.2.9 этерификация реакциясиниң механизмини тәрипләш

Баһалаш критерийлири:

Этерификация реакциясини аяқлашуриду

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш, анализ

7-тапшурма

А) Этерификация реакцияси нәтижисидә метилпропионат түзүлсә, реакциягә қандақ маддилар тәсирләшкәнлигини ениклап бериң.

В) 15 г сиркә кислотаси 18 г этил спирти билән тәсирләшкәндә сиркә кислотасиниң этил эфири түзилиду. Әгәр теориялик чиқим 70 % тәшкил қилса, түзүлгән мурәккәп эфирниң массисини һесаплаңлар.

Дескриптор:

- ✓ Этерификация реакциясиниң маһсулатиға қарап, реагентларни ениклайду;
- ✓ Этерификация реакциясини аяқлаштуриду;
- ✓ Маһсулат намини бир нәччә усул билән нам бериду;
- ✓ Мурәккәп эфирниң массисини һесаплайду;
- ✓ Этерификация реакциягә башқиму мисаллар язиду.

II сенип

II-Бөлүм «Карбониллик бирикмиләр»

Дәрисниң мавзуси «Мурәккәп эфирлар вә совун»

Оқуш махсити: 11.4.2.10 карбон кислоталири, совун, синтетикилик жуйғуч маддилар вә биодизельлик йеқилғуларни қоллинишини билиш

Баһалаш критерийлири:

Мурәккәп эфир вә совунни елиниши бойичә реакция тәңлимилири аяқлаштуруп, һесап ишләйду

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш, анализ

8-тапшурма

А) Мурәккәп эфирларниң гидролизи — қайтимлик реакция. Тәңпундукни мәһсулатлар түзүлүш тәрипигә силжитиш үчүн гидролизни щелочьлуқ муһитта, йәни щелочь яки щелочьлуқ металлларниң карбонатлири, мәсилән, сода Na_2CO_3 қатнишишида жүргүзиду. Нәтижисидә гидролиз қайтимсиз маңиду вә карбон кислоталириниң тузлири түзүлиду, улар совун дәп атилиду.

Мурәккәп эфирларниң гидролизлиниши совунлиниш реакцияси дәп атилиду. Реакция тәңлимисини йезиң.

В) Жуқарқи карбон кислоталириниң тузлири совун. Кәдимки совун асасән пальмитин, стеарин вә олеин кислоталириниң арилашмисидин туриду. Әгәр 150г совун (натрий стеарати) елинған болса, реакциягә қатнашқан кислотаниң массисини тепиңлар.

Дескриптор:

- ✓ Реакциягә қатнишқан кислотани ениқлайду;
- ✓ Совун елиш реакциясини язиду;
- ✓ Мәһсулат массисини пайдилинип, реакциягә чүшкән кислотаниң массисини ениқлайду.

II синип

II-Бөлүм «Карбониллик бирикмиләр»

Дәрисниң мавзуси: «Майлар. Майларниң түзүлүши вә хусусийәтлири»

Оқуш маҳсити: 11.4.2.11 Майларниң тәркиви, түзүлүши вә химиялик хусусийәтлирини билиш

Баһалаш критерийлири:

Майларниң хусусийәтлири бойичә реакцияләрни аяқлаштурушни билиду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш, анализ

9-тапшурма

Мәтин.

Майлар — глицерин билән жуқарқи карбон кислоталиридин түзүлгән мурәккәп эфирлар. Майлар суюқ вә қаттиқ (тоңмай) өсүмлүк вә һайванатсиман болиду. Қаттиқ майларниң тәркивигә қениққан жуқарқи карбон кислоталири, суюқ майларниң тәркивигә қениқмиған жуқарқи карбон кириду. Суюқ майларни гидрләш арқилиқ санаәттә баһалиқ қаттиқ майлар елиниду. Төвәндә берилгән майларни бөлүп йезиңлар: аптаппеләз, қой, сийир, чошқа, пахта, белиқ, кокос, тюлень, зәйтүн, кит. Өсүмлүк майлириниң тәркивидә қениқмиған кислоталарниң мурәккәп эфирлири киридиғанлиқтин, уларни гидрләшкә

болиду. Қиздурулған май (150-160⁰) температурада вә угак (порошок) никель катализатори арилашмисига водород эвәткәндә май тәркивидики һәссилик бағлинишлар қениқиду. Реакция нәтижисидә суюқ майға айлениду. У майни саломас яки қуралма май дәп атайду. Мәтиндики реакция тәңлимисини йезиң.

Дескриптор:

- ✓ Билим алғучи мәтинни диққәт билән оқуп, майларни бөлиду;
- ✓ Мәтин бойичә реакция тәңлимисини язиду;
- ✓ Мәтинни пайдилинип соалларни түзиду.

10 синип

XI Бөлүм «Органикилик химиягә киришмә»

Дәрисниң мавзуси: «Алканлар. Алканларниң көйүш мәнсулатлири»

Оқуш мәнсәтлири: 10.4.2.7. һәр хил алканларниң көйүш жәриянини тәтқиқ қилиш вә уларниң отун ретидә қоллинишини чүшәндүрүш.

10.4.2.8 алканларниң көйүш мәнсулатлирини вә қоршиған муһитқа тәсирини баһалаш.

Баһалаш критерийлири: алканларниң көйүш реакциясини язиду

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш

10-тапшурма

А) *Маслаштуруңлар.* Алканларниң көйүш реакция тәңлимилирини аяқлаштуруп, уларни барлиқ коэффицентлар қошундилири билән маслаштуруңлар.

В) Мәнсулатлар алдидики коэффицентлар қошундиси әң көп қайсу реакциядә экәнлигини ениқлаңлар

№	Химиялик реакция	Вариант	Коэффицентлар
1	$\text{CH}_4 + \text{O}_2 =$	А	13
2	$\text{C}_5\text{H}_{12} + \text{O}_2 =$	В	20
3	$\text{C}_3\text{H}_8 + \text{O}_2 =$	С	33
4	$\text{C}_4\text{H}_{10} + \text{O}_2 =$	Д	9

Дескриптор:

- ✓ көйүш реакциялирини аяқлаштуриду;
- ✓ реакция тәңлимилирини тәңләштүриду;

- ✓ барлық коэффициентлар кошундисини hesapлайду;
- ✓ реакцияләр арасидики әң көп коэффициентлар кошундиси қайсу реакциядә екәнлигини ениқлайду.

10 синуи

XI Бөлүм «Органикилик химиягә киришмә»

Дәрисниң мавзуси «Көйүш мәһсулатлири вә гомологлуқ қатарлар бойичә маддиларниң формулисини hesapлап чиқариш»

Оқуш мәхсәтлири: 10.4.2.9 берилгән көйүш мәһсулатлири бойичә маддиниң молекулилик формулисини ениқлаш

Баһалаш критерийлири: бәлгүсиз алканниң формулисини hesapлайду
Ойлаш маһаритиниң дәрижәси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш, синтез

11-тапшурма

А) Һава бойичә зичлиғи 1,517 гә тәң алканниң тәркивидә 18,18 % водород бар. Углеводородниң молекулилик формулисини тепип униң көйүш реакция тәңлимисин тепиңлар.

В) Массиси 0,44 г органикилик мадда көйгәндә 1,32 г карбонат гази вә 0,72 г су түзүлсә, көйгән алканниң формулисини ениқлаңлар.

Дескриптор:

- ✓ Зичлик бойичә бәлгүсиз маддиниң формулисини тапиду;
- ✓ Көйүш мәһсулатлириниң молярлик массилирини тепип, уларниң мәлуматлири (массиси, һәжими) бойичә көйгән мадда тәркивигә киридиған элементлар массисини hesapлайду;
- ✓ Маддилар массисиниң сақлиниш қануни бойичә вә униң тәркивигә киргән элементлар массилириниң тәңлигигә көз йәткүзиду;
- ✓ Мадда мөлчәрини тапиду;
- ✓ Бәлгүсиз алканниң формулисини hesapлап чиқариду.

10 синуи

XII Бөлүм «Қениқмиған углеводородлар»

Дәрисниң мавзуси «Алкинлар»

Оқуш мәхсәтлири: 10.4.2.26 алкинларниң түзүлүмлүк формулирини түзүш, алкинларниң химиялик хусусийәтлири билән елиниш йоллирини тәтқиқ қилиш
Баһалаш критерийлири: алкинларниң формулисини түзиду вә химиялик хусусийәтлири бойичә реакция тәңлимилирини аяқлаштуриду

Ойлаш маһаритиниң дәрижәси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш, синтез

12-тапшурма

А) Алкинларни елишниң 2 усулини йезиң.

В) 4 изомери бар алкинниң түзүлүмлүк формулисини йезиң

Берилгән схемини орунлашқа мүмкинчилик беридиған реакция тәңлимилирини йезиңлар. Алкинниң намини атаңлар, униң структурилик формулисини түзүңлар.

Дескриптор:

- ✓ Алкинларниң елиниш йолини билиду;
- ✓ Алкинниң намини атайду;
- ✓ Алкинниң структурилик формулисини язиду;
- ✓ Алкинниң көйүш реакциясиниң мәһсулатлирини атайду.

10 синип

XIV Бөлүм: «Спиртлар»

Оқуш мәхсәтлири: 10.4.2.30 Спиртларни функционаллик топларниң орунлишини вә гидроксил типиниң сани бойичә топлаш

Баһалаш критерийлири: спиртларни классификацияләп, реакция тәңлимилирини аяқлаштуриду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш, синтез

13-тапшурма

А) 2 метил пропанол -1 , 2 этил – этанол-2 ниң формулисини түзүң;

В) Амил спиртиниң тәркивидики водородниң массилик үлүши;

А. 12,8

В. 13,1

С) 13,3

Д. 13,6

Е. 13,9

С) Берилгән маддиларниң намлири ичидин пәкәт спиртларни тепип уларни классификацияләңлар.

Берилгән маддилар	Глицерин, глицин, этанол, амил спирти, пропанол, этандиол, сорбит, метанол

Бир атомлук:
Көп атомлук:
Биринчилик:
Иккинчилик
Үчинчилик:
Дескриптор:

- ✓ Спиртларниң түзүлүмлүк формулисини түзиду;
- ✓ Спиртларни классификацияләйду;
- ✓ Спиртларниң хусусийәтлиригә бағлиқ реакция тәңлимилирини

аяклаштуриду.

10 синип

XIV Бөлүм: «Спиртлар»

Дәрисниң мавзуси: «Спиртларниң химиялик хусусийәтлири»

Оқуш мәхсәтлири: 10.4.2.31 молекулидики атомларниң өзара тәсири асасида спиртларниң химиялик хусусийәтлирини чүшәндүрүш;
10.4.2.32 биратомлук вә көпатомлук спиртларға сапалиқ реакция жүргүзүш

Баһалаш критерийлири: спиртларниң химиялик хусусийәтлиригә бағлиқ реакция тәңлимилирини аяклаштуриду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш, *синтез*

13-тапшурма

А) Икки атомлук спиртқа мисал йезиң

В) 217 г этандиол елиш үчүн һажәтлик дихлорэтанниң массиси

А. 155,8

В. 162,4

С. 194,7

Д. 223,2

Е. 346,5

Берилгән маддилар	Глицерин, глицин, этанол, амил спирти, пропанол, этандиол, сорбит, метанол
-------------------	--

--	--

Мошу спиртлар төвәндики маддиларниң қайсуси билән реакциягә чүшиду? Реакция тәңлимилирини йезиңлар. CuO , NaOH , Cu(OH)_2 , CH_3COOH , Na , Br_2

Дескриптор:

- ✓ Көп атомлуқ спиртқа мисал язиду;
- ✓ Көп атомлуқ спиртларниң химиялик хусусийәтлиригә бағлиқ һесап

ишләйду;

- ✓ Спиртларниң химиялик хусусийәтлири бойичә реакция тәңлимилирини
- ✓ Аяқлаштуриду.

10 синип

Бөлүм\мавзу«Молекулилик биология вә биохимия»

Оқуш махсити: 10.4.1.4 Йәрдики һаятлик үчүн суниң әһмийити чүшиниш

Баһалаш критерийи

Билим алғучи:

- Жанлик организмлар үчүн суниң әһмийитини ениқлайду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш

Тапшурма 1

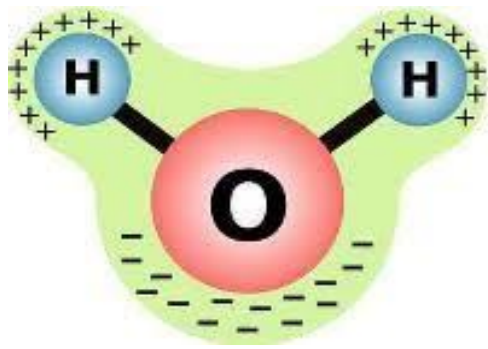
Сүрәтни пайдилинип су немә сәвәптин дипольлуқ молекулиға ятидиғанлиғини чүшәндүрүң

Тапшурма 2

Қаттиқ вә суюқ маддиларниң зичлиғи тоғрисида ядиңларға чүшириңлар. Стаканға қуюлған суға бир кубик муз селиңлар, немә байқидиңлар? Немә сәвәптин муз суға чөкмәйдиғанлиғини тәрипләп йезиңлар

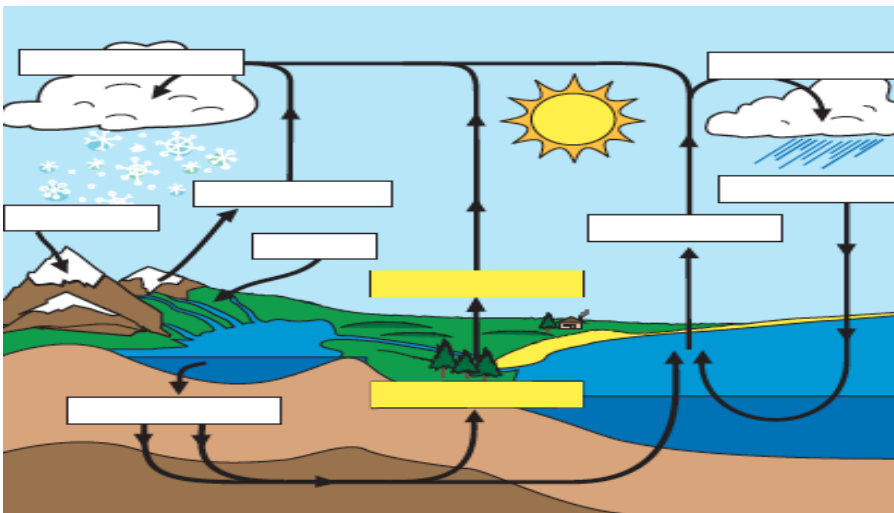

Тапшурма 3

Сүрәттә қандақ жәриян тәсвирләнгән ениқлап, сүрәттики бош орунларни толтуруң:

Дескриптор

Билим алғучи

- ✓ йәрдики һаятлик үчүн суниң әһмийитини билиду;
- ✓ суниң хусусийитини ениқлайду;
- ✓ тәбиәттики су айланиминиң муһимлиғини чүшиниду.

Бөлүм\мавзу «Молекулилик биология вэ биохимия»

Оқуш махсити: 10.4.1.3 Майларниң химиялик тэркиви вэ хизмитини тэриплэш

Баһалаш критерийи

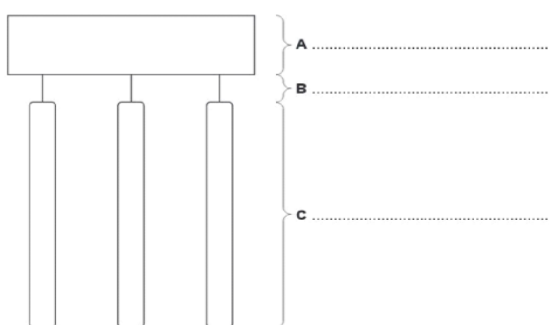
Билим алғучи

- Майларниң химиялик тэркиви вэ хизмитини тэрипләйду

Ойлаш иқтидариниң дәрижиси: Билиш вэ чүшиниш, қоллиниш

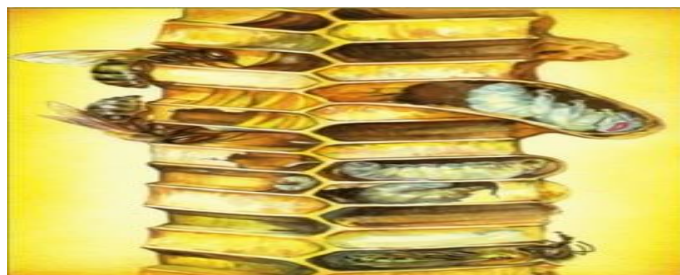
Тапшурма -1

Схемида үчглицерид қурулуми кәлтүрүлгән. А, В вэ С қурулумиға нам берин

Тапшурма -2

Сүрәтни пайдилинип олтуруп, липидларниң қайси түри көрситилгән ениқлаң вэ хизмитини тэрипләп йезиң.

Тапшурма – 3

Һүжәйрә мембранисидики липидларниң түрлирини атаң вэ хизмитини тэрипләң.

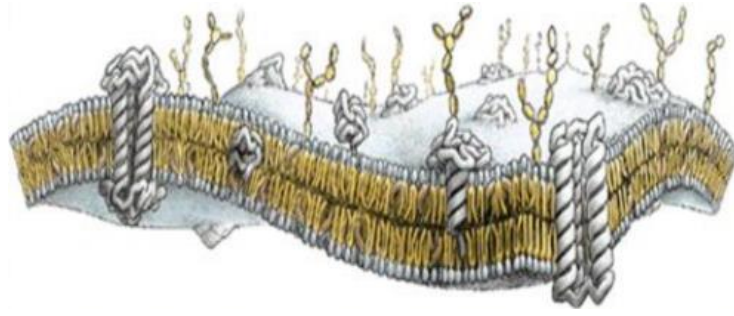

Дескриптор Билим алгучи

- ✓ үчглицеридниң түзүлүшини ениклайду;
- ✓ сүрөт арқилиқ липидларниң түрини ениклайду вә хизмитини тәрипләйду;
- ✓ һүжәйрә мембранисидики липидларниң түрлирини билиду вә хизмитини тәрипләйду.

10 синип

Бөлүм\мавзу «Молекулилик биология вә биохимия»

Оқуш махсити: 10.4.1.4 Белокларни уларниң қурулуми, тәркиви, атқуридиған хизмити бойичә бөлүш

Баһалаш критерийи Билим алгучи:

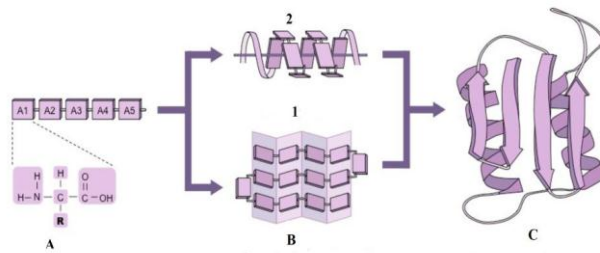
- Белокларниң намини билиду вә хизмитини тәрипләйду;
- Белокларниң қурулумлуқ дәрижилирини ениклайду вә тәрипләйду.

Ойлаш иқтидариниң дәрижиси Билиш вә чүшиниш, қоллиниш

Тапшурма -1

Схемида көрситилгән белокларниң қурулумиға нам бериң

(i)

A. _____
 B. _____
 C. _____

(ii) Белокларниң классификациясиға қарап атқуридиған хизмитини йезиң:

Белокларниң намлири	Хизмити

(iii) Жәдвәлни толтуруң.

Белокларниң қурулумлуқ дәрижилирини	Бағлиниш түри	Қурулумлуқ дәрижилирини тәрипләң

Дескриптор

Билим алғучи

- ✓ белокларни қурулумиға қарап бөлиду;
- ✓ белокларниң бөлүнүшини билиду вә хизмитини тәрипләйду;
- ✓ белокларниң қурулумлуқ дәрижилирини ениқлайду вә арасидики бағлинишниң түрини ениқлайду;
- ✓ һәрбир қурулумлуқ дәрижисини тәрипләйду.

Бөлүм\мавзу «Молекулилик биология вә биохимия»

Оқуш махсити: 10.4.1.8 рибонуклеин кислотаси типлириниң функцияси вә түзүлүшини ажриталайду.

Баһалаш критерийи

Билим алғучи

- ✓ рибонуклеин кислотаси түрлириниң қурулумини селиштуриду;

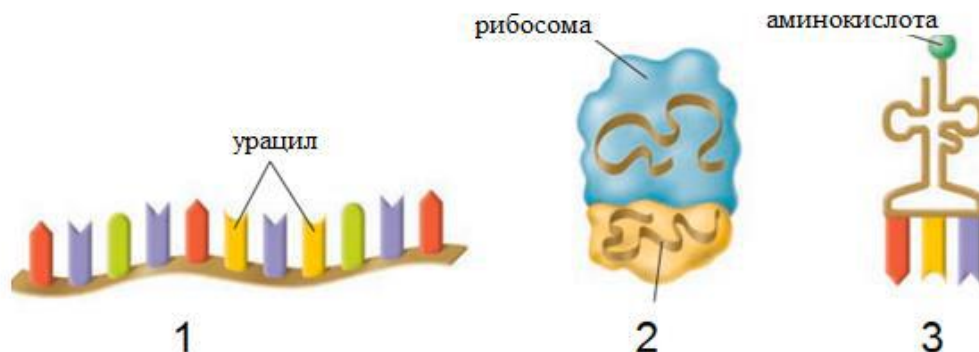
- ✓ РНК-нің һәрхил типлириниң түзүлүш алаһидилигини вә хизмитини көрситиду.

Ойлаш иқтидариниң дәрижиси Қоллиниш

Тапшурма -1

Сүрәткә диққәт билән караң

а) РНК түрлирини ениқлаң

1. _____
2. _____
3. _____

б) РНК-нің типлириниң түзүлүш алаһидиликлирини тәрипләң

1. _____
2. _____
3. _____

Дескриптор

Билим алғучи:

- ✓ РНК-нің 3 типини ениқлайду;
- ✓ 3 түриниң түзүлүш алаһидилигини тәрипләйду;
- ✓ 3 түриниң хизмитини тәрипләйду.

Бөлүм\мавзу «Молекулилик биология вә биохимия»

Оқуш махсити: 10.4.1.9 дезоксирибонуклеин вә рибонуклеин кислоталири молекулилириниң түзүлүшини селиштуруш

Баһалаш критерийи

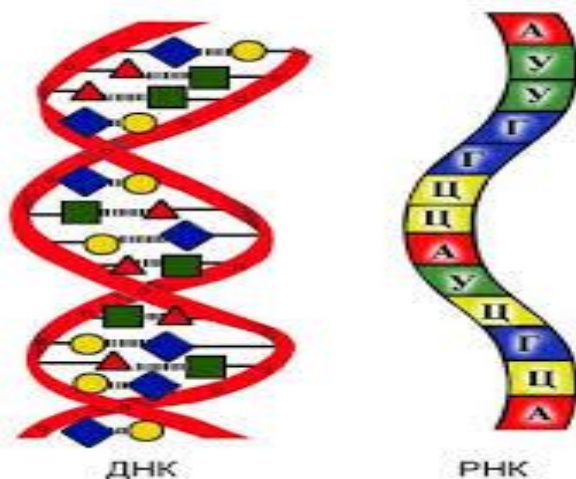
Билим алғучи

- дезоксирибонуклеин ДНК вә рибонуклеин РНК кислоталири молекулилириниң түзүлүшини селиштуриду.

Ойлаш иқтидариниң дәрижиси: Қоллиниш

Тапшурма-1

Сүрәтни пайдилинип, ДНК вә РНК молекулисини селиштуруң, икки молекулиниң пәрқини көрситидиған 4 бәлгүни ениқлаң

ДНК	РНК

Дескриптор

Билим алғучи:

- ✓ ДНК вә РНК молекулилириниң түзүлүшини билиду;
- ✓ ДНК вә РНК молекулилирини селиштуриду.

Бөлүм\мавзу«Үжәйрилиқ биология»

Оқуш мақсати: 10.4.2.1 Үжәйрә органоидлириниң микроскоплуқ түзүлүш алаһидилигини вә хизмитини чүшәндүрүш

Баһалаш критерийи

Билим алғучи:

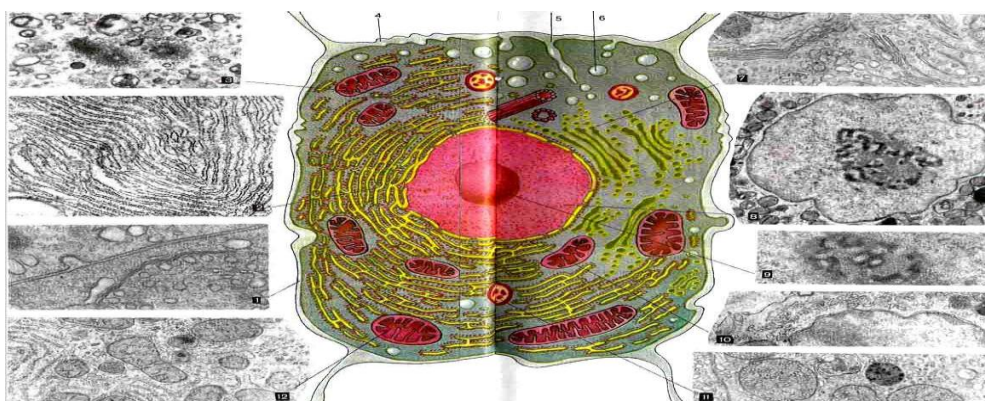
- ✓ Үжәйрә органоидлириниң микроскоплуқ түзүлүш алаһидилигини вә хизмитини чүшәндүриду

*Ойлаш иқтидариниң дәрижиси*Қоллиниш

Тапшурма-1

Микрофотография бойичэ органоидларни ениқлап, түзүлүши вэ хизмитини тэриплэң, жэдвэлни толтуруң

Органоид нами	Түзүлүши	Хизмити

Дескриптор

Билим алгучи:

- ✓ микрофотография бойичэ органоидларни ениқлайду;
- ✓ түзүлүш алаһидилигини тэриплэйдү;
- ✓ хизмитини тэриплэйдү.

Бөлүм\мавзу «Үжэйрилиқ биология»

Оқуш махсити: 10.4.2.2 Үжэйрэ органоидлириниң түзүлүш алаһидилигини вэ хизмитини чүшэндүрүш

Баһалаш критерийи

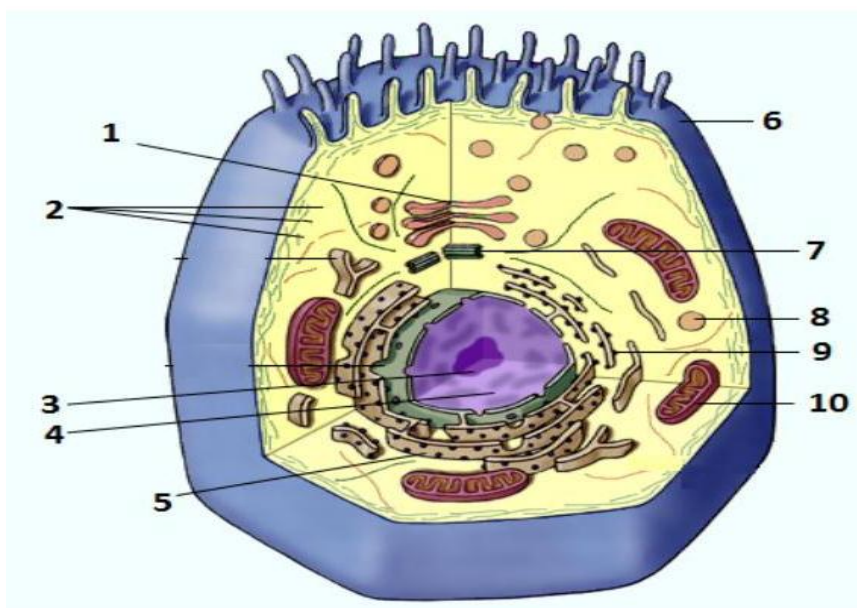
Билим алгучи:

- үжэйрэ органоидлириниң нами, түзүлүш алаһидилигини вэ хизмитини маслаштуриду.

Ойлаш иқтидариниң дәрижиси: Қоллиниш

Тапшурма-1

Сүрэт бойичэ №2,4,5, 6,10 органоидларни ениқлап, түзүлүши билэн хизмитини тэриплэң, жэдвэлни толтуруң.

Органоид нами	Түзүлүшү	Атқуридыған хизмити
2		
4		
5		
6		
10		

Дескриптор

Билим алгучи

- ✓ сүрөт бойиче органоидларни ениклайду;
- ✓ түзүлүш алаһидилигини тәрипләйду;
- ✓ хизмитини тәрипләйду.

Бөлүм\мавзу«Гүжәйрилик биология»

Оқуш махсити: 10.4.1.7 ДНК репликациясини тәрипләш

Баһалаш критерийи

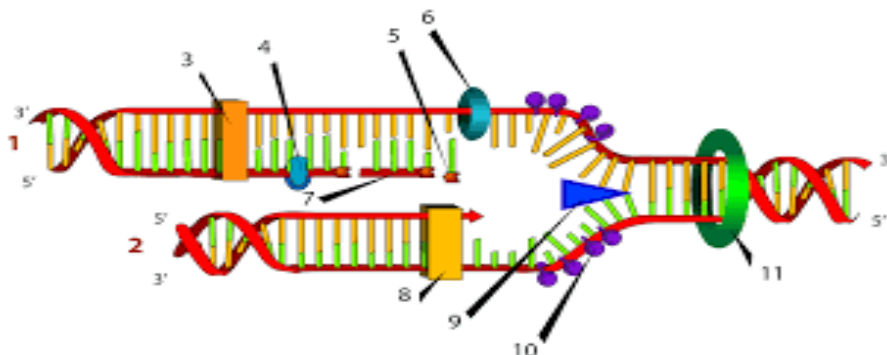
Билим алгучи:

- репликация этаплириниң ретини тәрипләйду вә бу жәрияндики ДНК-ниң ролини чүшәндүриду

Ойлаш иқтидариниң дәрижиси: Қоллиниш

Тапшурма-1

Репликация — бу ДНК молекулисиниң өзлигин икки һәссилиниш жәрияни. ДНК репликациясиниң 5,9 вә 11- этаплирини атаң вә тәрипләң.

5 _____
_____ 9 _____
_____ 11 _____
_____

Тапшурма-2

ДНК репликациясиниң эволюциялик әһмийитини тәрипләп йезиң.

_____
_____

Дескриптор

Билим алгучи:

- ✓ ДНК репликациясиниң этаплирини ениқлайду;
- ✓ ДНК репликациясиниң этаплирини тәрипләйду;
- ✓ эволюциялик әһмийитини чүшәндүриду.

Бөлүм\мавзу «Гүжәйрилик биология»

Оқуш махсити: 10.4.1.4 Белок молекулисини қурулуми, түзүлүши вә хизмитигә қарап бөлүш.

Баһалаш критерийи

Билим алгучи:

- Белок молекулисини қурулуми, түзүлүши вә хизмитини тәрипләйду, организмдики ролини чүшәндүриду

Ойлаш иқтидариниң дәрижиси: Қоллиниш

Тапшурма 1

1. Белокларни түзүлүши вэ хизмитигэ карап классификациялән

а) түзүлүши бойичэ

б) хизмити бойичэ

Тапшурма 2

Белокларниң намлири билән уларниң организмдики орнини маслаштуруң
Альбумин; 2. Актин; 3. Гемоглобин; 4. Глобулин; 5. Коллаген; 6. Миозин; 7.
Меланин.

а) Кожа; б) Ногти; с) Мышцы; d) Кровь; е) Волосы; f) Рога; g) Копыта.

1 _____; 2 _____; 3 _____; 4 _____; 5 _____; 6 _____; 7 _____.

Тапшурма 3

Белокларниң курулумлуқ дәрижилиридики бағлинишниң түрини ениқлаң,
жәдвәлни толтуруң

Белокниң курулумлуқ дәрижилири	Түзүлүшиниң алаһидилиги	Бағлиниш түри

Дескриптор

Билим алгучи:

- ✓ белок молекулисини курулуми вэ хизмити бойичэ бөлиду;
- ✓ белок түзүлүши вэ хизмитини тәрипләйду;
- ✓ организм үчүн әһмийитини чүшиниду.

Бөлүм\мавзу «Гүжәйрилик биология»

Оқуш мақсати: 10.4.1.4 Белок молекулисиниң қурулумлуқ дәрижилериниң түзүлүш алаһидилигини чүшиниш, молекулидики бағлиниш типлирини ениқлаш.

Баһалаш критерийи

Билим алғучи

- Белок молекулисиниң қурулумлуқ дәрижилериниң түзүлүш алаһидилигини билиду, молекулидики бағлиниш типлирини ениқлайду

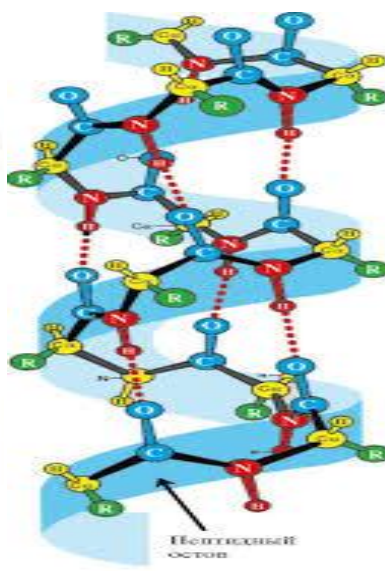
Ойлаш иқтидариниң дәрижиси: Қоллиниш

Тапшурма-1

Берилгән сүрәткә диққәт билән нәзәр селиң, белокниң 1-2-3- вә 4-рәтлик қурулумлирини ениқлаң

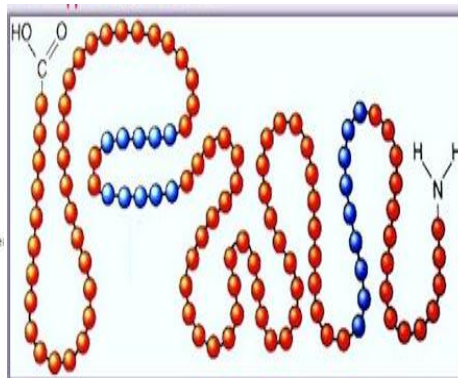
А

Б

В

Г

Дескриптор

Билим алғучи:

- ✓ белок молекулисиниң қурулумлуқ дәрижилирини ениқлайду;
- ✓ белок түзүлүши вә хизмитини тәрипләйду;
- ✓ бағлиниш түрини ениқлайду.

I бөлүм « Географиялик тәтқиқат усуллири»

Бөлүмчә I «Умумий географиялик усуллар»

Мавзу « Географиядики селиштуруш усуллири»

Оқутуш махсәтлири: 10.1.1.2 Тәтқиқат мавзусиға мувапиқ селиштуруш усуллирини қоллиниш

Баһалаш критерийлири

Оқуғучи:

- Географияниң селиштуруш усуллири билән тонушиду

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Чүшиниш, қоллиниш, тәһлил қилиш

Тапшурма-1

Дәрислик мәтинини вә 5 жәдвәл мәлуматлирини қоллинип, Азия әллирини аһалә сани бойичә 3 топқа бириктүрүңлар.

Аһалә сани көп әлләр	Аһали сани оттура әлләр	Аһали сани аз әлләр

Тапшурма-2

Климатлиқ хәритини қоллинип, Мадагаскар вә Гренландия араллириниң температура көрсәткүчлирини селиштуруңлар.

Тапшурма-3

Селиштуруш усулиниң бир түри – *аналог усули*. Мәсилән, һазирқи вақитта алимлар Азияниң ихтисадини адәм әзалири ретидә қараштуруиду: Японияниң ихтисади – беши, Хитай вә Һиндистан – путлири, йеңи индустриялик әлләр – қоллири, нефть экспортлиғучи әлләр – жүриги в.б. Силәр бу селиштуруш билән келишәмсиләр? Немини өзгәрткән болар едиңлар? Өз пикириңларни изһар қилиңлар.

Дескриптор

Оқуғучи:

- ✓ Азия әллирини аһалә сани бойичә селиштуруп, уларни 3 топқа бириктүрүду;

- ✓ Климатлик хәритиниң ярдими арқилиқ һәр хил климатлик бәлбағда жайлашқан 2 аралниң көрсәткүчлирини ениқлап, селиштуриду;
- ✓ Селиштурушниң аналог усулини берилгән мисал арқилиқ тәһлил қилип, өз ой-пикирини изһар қилиду.

Ибөлүм «Картография вә геоинформатика»

Мавзу «Географиялик мәлуматлар базиси»

Оқутуш мәхсәтлири: 10.2.2.1 Microsoft Exell программисини қоллинип мавзу бойичә географиялик мәлуматлар базисини түзүш.

Баһалаш критерийлири: Оқуғучи

- Microsoft Excel вә Word программилариниң ярдими билән тәһлил қилиш нәтижисидә елинған статистикилик мәлуматларни қайта ишләйду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Қоллиниш Тәһлил қилиш.

Тапшурмилар:

1. Қошумчидики 10 жәдвәлни пайдилинип туғулуш вә өлүм коэффиценти жуғури 5 әлни ениқлаңлар.
2. Елинған санлиқм мәлуматларни электронлуқ жәдвәл түридә көрситиңлар,
3. Microsoft Excel яки Word программилариниң ярдими билән жәдвәл мәлуматлирини диаграммаға айландуруңлар.
4. Сизилған диаграммини түрләндрүңлар (гистаграммиларға).

Дескриптор

Оқуғучи:

- ✓ Жәдвәл мәлуматлирини пайдилинип туғулуш вә өлүм коэффиценти жуғури 5 әлни ениқлайду;
- ✓ Елинған санлиқ мәлуматларни электронлуқ жәдвәлгә чүшириду;
- ✓ Жәдвәл мәлуматлирини диаграмма түридә көрситиду;
- ✓ Диаграммини башқа түрләргә түрләндрүриду.

III бөлүм «Тәбиәтни пайдилиниш вә геоэкология»

Мавзу «Қазақстанниң экологиялик проблемилари»

Оқутуш мәхсәтлири: 10.3.2.11 Қазақстан территориясини экологиялик турғидин наһийәләштүрүш;

10.3.2.12 Қазақстандики экологиялик проблемиларниң йешиш йоллирини тәвсийә қилиш.

Баһалаш критерийлири:

Оқуғучи:

- Қазақстан территориясиниң экологиялик наһийәләштүрилиши тоғрилик билиду вә экологиялик проблемиларниң йешиш йоллирини тәвсийә қилиду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Қоллиниш, тәһлил қилиш, баһа бериш

Тапшурмилар:

- ✓ Төвәндики режә бойичә таллап алған наһийәниң экологиясиға тәриплимә бериңлар;
- ✓ Таллап алған наһийәниң экологиялик проблемилири тоғрилик әхбарат жиғиңлар;
- ✓ Жәдвәл, диаграмма вә башқа мәлуматларни тәһлил қилиңлар. Керәк мәлуматларни таллап елиңлар;
- ✓ Қоршиған муһитниң вәзийәтини тәрипләңлар;
- ✓ Таллап алған наһийәдики экологиялик проблемиларниң йешиш йоллирини тәвсийә қилиңлар.

Дескриптор

Оқуғучи:

- ✓ Қазақстанниң бир наһийәсини таллап алиду вә униң экологиялик вәзийитини ениқлайду;
- ✓ Берилгән режә бойичә қошумчә әхбарат мәнбәлиридин мәлумат жиғип, уни қайта ишләп наһийәниң экологиясиға тәпсилией тохтилиду;
- ✓ Наһийәдики экологиялик мәсиләләрниң йешиш йоллирини тәвсийә қилиду;
- ✓ Хуласиләйду.

IV бөлүм «Геоихтисат»

Бөлүмчә 2. «Дунияниң геосәјсий тәвәлири»

Мавзу «Геоихтисатниң махсити вә вәзитилири, асасий дәрижиллири»

Оқутуш махсәтлири: 10.4.1.1 Геоихтисат йөнилишиниң махситини вә вәзитилирини, асасий дәрижиллирини чүшәндүрүш;

Баһалаш критерийлири:

Оқуғучи:

- Геоихтисатниң мэхсәт вә вәзипилирини, тәтқиқат пәнини чүшәндүриду;
- Геоихтисатниң асасий дәрижилирини чүшәндүриду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Чүшиниш, қоллиниш жуқури ойлаш маһарити

Тапшурмилар:

1. 24-сүрәттә берилгән мәлуматларға асаслинип сәясәт вә ихтисатниң бағлинишиға мисал кәлтүрүп, ихтисатниң сәясәткә тәсирини тәһлил қилиңлар.

2. Таллап алған әл мисалида «Географиялик шараитларниң дөләт егилигиниң қелиплишишиға тәсири» мавзусиға әссе йезиңлар.

3. Диаграмма вә жәдвәл қураштурғучи вә <http://taldau.stat.gov.kz/> әхбаратлиқ-аналитикилиқ системисиниң мәлуматлар базисини пайдилинип «2014-2016 жж. арилиғида чәт әллик валютидики Қазақстанниң товар айналимиде» диаграмма вә жәдвәл сизиңлар. Әхбаратлиқ-аналитикилиқ система билән ишләш методикиси 1 қошумчидә берилгән.

Дескриптор

Оқуғучи:

- ✓ геоихтисатниң вәзипилирини қараштуруп сәясәт вә ихтисат бағлинишиға мисал кәлтүрүп тәһлил қилиду;
- ✓ Бир әлни таллап елип географиялик шараитлар тәсиригә әссе язиду;
- ✓ 1-қошумчидә берилгән методикини қоллинип берилгән мавзуға диаграмма вә жәдвәл сизиду.

V бөлүм «Геосәясәт»

Бөлүмчә 2. «Дунияниң геосәясий тәвәлири»

Мавзу: «Геосәясәтниң мэхсәт вә вәзипилири»

Оқутуш мэхсәтлири: 10.5.1.1 Геосәясәтниң мэхсәт вә вәзипилирини, тәтқиқат пәнини чүшәндүрүш;

10.5.1.2 Геосәясәтниң асасий категориялирини чүшәндүрүш

Баһалаш критерийлири:

Оқуғучи:

- Геосәясәтниң мэхсәт вә вәзипилирини, тәтқиқат пәнини чүшәндүриду;
- Геосәясәтниң асасий категориялирини чүшәндүриду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Қоллиниш, жуқури ойлаш маһарити

Тапшурма -1

«Геосәясәт» чүшәнчисигә ениқлимабериңлар.

а. Геосәясәтниң мэхсәт вә вәзипилирини көрситиңлар.

б. Геосәясәт вә география илимлириниң арасида қандақ бағлиниш бар?

Тапшурма -2

Берилгән мәтинни оқуп чиқиңлар вә тапшурмини орунлаңлар.

Ф. Ратцель өзиниң «мәмликәтләрниң бошлуқтики көтирилиш қанунлири тоғрисида» (1901) намлиқ әмгигидә экспансияниң 7 қанунини көрсәткән:

1) Мәмликәтләрниң бошлуғи уларниң мәдәнийитиниң өсүши билән бирликтә өсиду

2) мәмликәтниң бошлуқтики өсүши тәрәққиятниң башқа бәлгүлири билән биргә жүриду: пикирләрниң, ишләп чиқириш вә сода тәрәққияти билән, һәр хил саһалардики жуқури пааллиқ билән.

3) мәмликәтниң өсүши кичик мәмликәтләрни қошуп елиш, жутуп елиш нәтижисидә әмәлгә ашурилиду

4) чегарә перифериялик орган ретидә мәмликәтниң өсүшиниң, күчи вә ажизлиғиниң, өзгиришиниң гувачиси болиду.

5) мәмликәт өзиниң өсүшидә физикилик әтрапниң элементлирини өзигә елишқа тиришиду: қирғақ сизиклирини, дәрия бассейнлирини, түзләңләрни, ресусрларға бай аймақларни.

6) бошлуқтики өсүшкә дәсләпки импульс мәмликәтләргә сирттин келиду - хошна территорияләрниң цивилизация дәрижисидики бурулушлар арқисидә.

7) нисбий һалда ажиз милләтләрни қошуп елиш, бириктүрүшниң умумий тенденциялири риважлиниш давамида тармақлинип, бир мәмликәттин иккинчи мәмликәткә өтиду вә өтүш жәриянида күчлинип, территорияниң техиму кәңийишигә елип келиду.

а) Ф.Ратцель түзгән экспансияниң 7 қануниға дәлил болидиған тарихий мисалларни кәлтүрүңлар.

Дескриптор

Оқуғучи:

✓ Дәрислик мәтинини пайдилинип геосәясәтниң мәхсәт вә вәзипилири атап бериду;

✓ География илимлирини вә геосәясәтниң өз ара бағлинишиға чүшәнчә бериду;

✓ Мәтинни оқуп чиқип, қошумчә әхбарат мәнбәлирини пайдилинип тарихий мисалларни кәлтүриду.

V бөлүм «Геосаясат»

Бөлүмчө 2 «Дунияның геосаясий тәваллири»

Мавзу «Заманивий дуниявий геосаясий бошлуқ»

Оқутуш махсәтлири: 10.5.1.5 Дуния йүзиниң геосаясий бошлуғини тәһлил қилиш

Баһалаш критерийлири

Оқуғучи:

- Геосаясий бошлуқниң көп хиллиғини чүшәндүриду вә уни тәһлил қилиду

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Қоллиниш, тәһлил қилиш, баһалаш

Тапшурма -1

Дәрисликтики 50-сүрәтни пайдилинип, ХХІ әсирдики дуниявий тәрәққиятқа тәсир қилидиған саясий амилларни тәһлил қилиңлар. Сизниң оюңизчә қайсу амиллар заманивий геосаясий әһвалға көп тәсир қилиду?

Тапшурма -2

Төвәндики әлләрниң бирини таллап елип, шу әлдики геосаясий вәзийәтни берилгән амиллар бойичә баһа бериңлар:

Һиндистан, Египет, Канада, Аргентина, Германия

- Физикилик-географиялик
- Саясий
- Ижтимаий
- Ихтисадий
- Һәрбий
- Демографиялик
- Технологиялик

Тапшурма -3

ХХІ әсирдә дуниявий тәрәққиятқа тәсир өилидған амиллар ичидики ән ховуплиғи – хәлиқаралиқ терроризм. Бу селиштурма түрдә кәң таралған һадисә. Тарихта болған террорлуқ һәрикәтләргә мисал кәлтүрүңлар.

Дескриптор

Оқуғучи:

- ✓ 50-сүрәтни тәһлил қилиш асасида саясий амилларға баһа бериду;
- ✓ Бир әлдики геосаясий вәзийәткә тәпсилиий тохтулуп, амилларға баһа бериду;
- ✓ Қошумчә мәнбәләрни пайдилинип аләмдә болған террорлуқ һәрикәтләр вә уларниң ақивитини ениқлайду.

VI бөлүм «Дөлөтшунаслиқ»

Бөлүмчә 2 «Әлләрни селиштурууш усуллири. Селиштурма дөлөтшунаслиқ»

Мавзу «Дуния әллирини селиштуруушта қоллинилдиган көрсәткүчләр»

Оқутуш махсәтлири: 10.6.2.1 Дуния йүзи әллирини селиштурушта қоллинилдиган көрсәткүчләрни ениқлаш

Баһалаш критерийлири:

Оқуғучи

- дуния әллирини селиштурушта қоллинилдиган көрсәткүчләрни ениқлайду;

- дуния әллиригә комплекслиқ тәриплимә бериду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Билиш, чүшиниш, қоллиниш, тәһлил қилиш

Тапшурма -1

«Дөләт» вә «әл» уқумлириниң арисидики пәриқни ениқлаңлар

Тапшурма -2

Қошумчә әхбарат мәнбәлирини пайдилинип төвәндики критерийлар бойичә Азия вә Европидики икки әлниң селиштурма тәриплимисини бериңлар.

Критерийлар	1-әл	2-әл
Орунлашқан дуния қисми вә тарихий-географиялик аймақ		
ИГО-ниң алаһидиликлири		
Территория мәйдани		
Мәмурий бөлүниши		
Асасий тәбәит ресурслири		
Аһалә сани		
Жирик шәһәрлири		
Егилик саһалири		
Сиртки ихтисадий алақилири		

Тапшурма -3

Дуниявий Банкниң мәлуматлири бойичә күнигә 1,9 АҚШ долларидин аз хәшләйдиган адәмләрни кәмбәғәл дәп һесаплашқа болиду. бу мәлуматларға асаслинип аһалисиниң көп пайизи кәмбәғәл болуп һесаплинидиган әлләрни хәритидин көрситиңлар.

Дескриптор

Оқуғучи:

✓ Дәрислик мәтиниңә вә муәллим мәлуматлириға асаслинип «дөләт» вә «әл» уқумиға чүшәнчә берип, арисидики пәриқни ениқлайду;

✓ Берилгән критерийлар бойичә Азия вә Европида жайлашқан әлләргә

селиштурма анлиз бериду;

✓ Аһалисиниң көп паизи кәмбәғәл болуп санилидиған әлләрни ениқлап, хәритидин көрситиду.

VI бөлүм «Дөләтшунаслиқ»

Бөлүмчә 2 «Әлләрни селиштуруш усуллири. Селиштурма дәләтшунаслиқ»

Мавзу «Умумий ички мәһсулатни һесаплаш»

Оқутуш мәхсәтлири: 10.6.2.2 Дуния йүзи әллирини селиштурушта қоллинилидиған көрсәткүчләрниң бириниһесаплаш усуллирини чүшәндүрүш

Баһалаш критерийлири:

Оқуғучи

- дуния әллирини селиштурушта қоллинидиған көрсәткүчләрни бири УИМ-ни һесаплаш усулини чүшәндүриду.

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Қоллиниш, баһалаш, тәһлил қилиш

Тапшурмилар:

1. Сетип елиш қабилиитиниң паритети чүшәнчисигә ениқлима бериңлар вә һесаплап чиқиңлар. Россиядә 1 кг гүрүчниң баһаси 70 рубль, Қазақстанда болса 250 тәңгә. 1 кг гүрүч үчүн бу валютиларниң сетип елиш қабилиитиниң паритетини ениқлаңлар.

2. Берилгән әлләрниң жан бешиға чаққандики УИМ көләмини һесаплап чиқиңлар:

№	Әлләр	Умумий УИМ көләми, 2017ж, млрд АҚШ доллари	Жан бешиға чаққандики УИМ көләми
1	Япония	5443	
2	Пакстан	1061	
3	Судан	187	
4	Молдова	20,1	

3. 3 вә 5 қошумчә мәлуматлирини пайдилинип умумий вә жан бешиға чаққандики УИМ көләми әң жуқури вә әң төвән әлни ениқлап, униң сәвәплириғ ақивәтлиригә баһа бериңлар.

Дескриптор:

Оқуғучи:

- ✓ Сетип елиш қабилиитиниң паритети чүшәнчисини ениқлайду вә берилгән мисал арқилиқ уни һесаплап чиқириду;

- ✓ Берилгән әлләрниң жан бешиға чаққандики УИМ көләмини формулиға селип һесаплап чиқириду;
- ✓ Дәрисликтики кошумчә жәдвәлләрни пайдилинип УИМ көләми жуқури вә төвән әлләрни ениқлайду, сәвәплирини ейтиду, баһа бериду.

VII бөлүм. «Инсанийәтниң аләмшумул проблемлири»

Бөлүмчә 1. «Аләмшумул проблемиларни һәл қилиш. Аләмшумул проблемиларниң географиялик аспектлири»

Мавзу: «Инсанийәт тәрәққиятидики проблемиларниң тәснифлиниши»

Оқутуш мәхсәтлири: 10.7.1.1 Инсанийәт тәрәққиятидики проблемиларни топлаштуруш

Баһалаш критерийлири

Оқуғучи:

- Инсанийәт тәрәққиятидики проблемиларни тәснифләшни үгиниду

Ойлаш маһаритиниң дәрижиси: Чүшиниш, қоллиниш, тәһлил қилиш

Тапшурмилар:

1. 79-сүрәттә берилгән инсанийәтниң асасий аләмшумул проблемилариниң һәр биригә мисал кәлтүрүңлар.

2. Шу проблемиларниң бирини таллап елип проблемиларниң пәйда болуши вә овж елишиға тәсир қилидиған амилларни атап бериңлар.

3. Төвәндә адәмзатниң асасий аләмшумул проблемлири берилгән. Өзәңларниң пикириңларчә өайсу проблемини нәччинчи орунға қойар едиңлар. Рәт билән орунлаштуруңлар.

Дескриптор

Оқуғучи:

- ✓ Энергетиклик вә хам әшия проблемиси;
- ✓ Демографиялик проблема;
- ✓ Дуниявий океан проблемиси;
- ✓ Течликни сақлаш вә қуралсизландуруш проблемиси;
- ✓ Озуқ-түлүк йетишмәслиги проблемиси;
- ✓ Экологиялик проблемилар: тәбий муһитниң паскинлишиши, озон қәвитиниң непизлишиши, орман мәйданлириниң қисқираш проблемиси.

ХУЛАСӘ

Баһалаш сәясити оқуш жәрияниниң ажралмас бир бөлиги. Баһалаш дурус болуш үчүн баһалашқа беғишланған тапшурма сапалиқ болуши керәк. Көплигән жиллар давамида оқуғучи утуғи башқа оқуғучи утуқлири билән селиштурма түридә баһалинип кәлди. Критериаллиқ баһалаш системисида ениқ бир иқтидарларни тәкшүрүш үчүн елинған еқимдики баһалаш тапшурмилири бөлүм бойичә киргүзүлгән оқуш мәхситидики нәтижиләш баһалаш тапшурмилириға мувапиқ жүргүзүлиду. Шунлашқа муәллим өзиниң һәрбир тәйярлиған тапшурмисини тәһлил қилған вақтида «Мениң тәйярлиған тапшурмам бәлгүләнгән баһалаш критерийлири арқилиқ оқуғучиларниң оқуштики утуқлирини ениқлаламду?»- дегән соал әтрапида ойлиниду. Сәвәви, муәллимниң тапшурмисидин күтүлидиған нәтижә оқуш мәхситиниң орунлинишиниң өлчими болуп һесаплиниду. Шуниң билән биллә, оқуш мәхсәтлиригә лайиқ ойлаш иқтидариниң дәрижиси һәққидә ойлап қоюшму муһим. Билиш вә чүшиниш дәрижисидин жуқури ойлаш иқтидариға йетиш үчүн тапшурминиң мураккәп дәрижиси һесапқа елиниши керәк.

Шәкилләндүргүчи баһалаш дәрис системисида айрим қараштурулмайдигән, дәрис билән биллә маңидиған жәриян. Шәкилләндүргүчи баһалашниң (оқутуш үчүн баһалаш) мәзмуни- байқаш, елинған мәлуматларниң интерпретацияси, кейинки иш-һәрикәтләрни ениқлаш үчүн қоллинилиши мүмкин йешимләрни хуласиләш, оқуғучиниң йеңи дәрисни, бапни қандақ өзләштүриватқанлиғини үзлүксиз түрдә назарәткә елип туруш.

Берилгән «Умумий орта билим бериш дәрижиси оқуш пәнлиридин шәкилләндүргүчи баһалаш бойичә тапшурмилар топлими» методикилиқ тәвсийәлириниң биринчи бабида шәкилләндүргүчи баһалашниң алаһидиликлири вә принциплири берилсә, иккинчи бабида «Қазақ тили», «Қазақ әдәбияти», «Уйғур тили», «Уйғур әдәбияти», «Рус тили вә әдәбияти», «Инглиз тили», «Математика», «Алгебра», «Геометрия», «Информатика», «Физика», «Химия», «Биология», «География», «Қазақстан тарихи», «Дунияйүзи тарихи», «Ҳоқуқ асаслири» пәнлиридин шәкилләндүргүчи баһалаш тапшурмилири берилди.

Топлам 10-11-синипларниң оқуш программисиниң тәләплиригә мувапиқ тәйярланған, һәрбир пән бойичә берилгән шәкилләндүргүчи баһалаш үлгилири оқутуш жәриянида критериаллиқ баһалашни әмәлгә ашуруш қурали болуп һесаплиниду.

Бу методикилиқ қурал оқуғучиларниң оқуш утуқлирини әвришим критериаллиқ баһалашқа, шундақла уларниң айрим риважлинишини һесапқа елиш үчүн керәклиқ дескрипторларни оңай ениқлашқа мүмкинчилик бериду.

ПАЙДИЛИНИЛҒАН ӘДӘБИЯТЛАР ТИЗИМИ

1. «Билим беришниң барлиқ басқучлириниң дәләтлик умумға миннәтлик билим бериш стандартини бәкитиш һәққидә» Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2018-жилиниң 31-октябрь ейидики № 604 буйруғи.

2. «Қазақстан Жумһурийитидики башланғуч, асасий орта, умумий билим беришниң үлгилик оқуш режилирини бәкитиш һәққидә» Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2012-жилиниң 8-ноябрь ейидики № 500 буйруғи.

3.«Қазақстан Жумһурийитидики башланғуч, асасий орта, умумий билим беришниң үлгилик оқуш режилирини бәкитиш һәққидә» Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2012-жилиниң 8-ноябрь ейидики № 500 буйруғиға өзгиришләр вә толуктурушлар киргүзүш һәққидә Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2018-жилиниң 4-сентябрь ейидики № 441 буйруғи.

4. «Билим алғучиларниң үлгиримигә еқимлик баһалаш, арилиқ вә нәтижиләш аттестациядин өткүзүшниң үлгилик қайдилирини бәкитиш һәққидә» Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2008-жилиниң 18-март ейидики № 125 буйруғи.

5.«Умумий билим бериш мәнкимилиригә беғишланған умумий билим беридиған пәнләрниң, таллаш курслириниң вә факультативларниң үлгилик оқуш программириға бәкитиш һәққидә» Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2013-жилиниң 3-апрельдики №115 буйруғиға өзгиришләр вә толуктурушлар киргүзүш Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2017-жилиниң 25-октябрь ейидики № 545 буйруғи.

6. «Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң бәзибир буйруклириға өзгиришләр вә толуктурушлар киргүзүш һәққидә» Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриниң 2019-жилиниң 26-июль ейидики № 334 буйруғи.

7.Аскарлов М.А. О системе критериального оценивания в обучении (из наблюдений опыта учителей на практике в школе)//Молодой ученый. – 2014. – №20.1. – С.34-36. –URLЭлектонный ресурс: <https://moluch.ru/archive/79/14071/>

8. Формативное оценивание как важный аспект качественного обучения. <http://zkoipk.kz/kz/2016smart1/2471-conf.html>.

9.«Организация и проведение формативного оценивания в рамках обновленного содержания образования». Электонный ресурс:

<http://orleuastana.kz/kz/2017/09/trening-organizatsiya-i-provedenie-formativnogo-otsenivaniya-v-ramkah-obnovlennogo-soderzhaniya-obrazovaniya/>

10.Формативное (формирующее) оценивание: методическое пособие / Е.Н. Кохаева. – Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» Центр педагогического мастерства, 2014. (7стр).

ҚОШУМЧӘ

«Билим алғучиларның үлгиримигә еқимлик тәкшүрүш, арилиқ вә хуласиләш аттестацияләшни өткүзүшннң үлгилик принципирини бәкитиш тоғрилиқ» Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриннң 2008-жилқи

18-марттики № 125- буйруғиға өзгириш киргүзүш тоғрилиқ

Қазақстан Жумһурийити Билим вә пән министриннң 2017-жилқи 6-июньдики №265-буйруғи. Қазақстан Жумһурийитиннң Әдлийә министрлигидә 2017-жилқи 16-июньда № 15233-болуп тиркәлди.

Башланғуч, асасий оттура, умумий оттура билиминнң билим беридиған оқуш программиларини әмәлгә ашуридиған билим бериш мәһкимилиридики билим алғучиларннң үлгиримигә еқимлик тәкшүрүшннң, уларни арилиқ вә хуласиләш аттестацияләш жүргүзүшннң үлгә принципирини.

1-бөлүм. Умумий қайдиләр

9) шәкилләндүргүчи баһалаш – синипта күндиликтики иш жәриянида жүргүзүлидиған баһалаш түри, билим алғучилар үлгириминнң еқимдики көрсәткүчи болуп санилиду, оқутуш жәриянида билим алғучилар билән муәллим арасидики тез өз ара бағлинишни, оқуғучи билән муәллим арасидики әкси бағлинишини тәминләйду вә билим бериш жәриянини йетилдүрүшкә мүмкинчилик бериду.

3-бөлүм. Йеңиланған оттура билим бериш мәзмүни бойичә билим алғучиларннң үлгиримигә еқимлик тәкшүрүш жүргүзүшннң тәртиви:

12. Билим алғучиларннң оқуштики утуқлирини баһалаш шәкилләндүргүчи вә жәмлигүчи баһалаш формисида әмәлгә ашурулиду;

13. Шәкилләндүргүчи баһалаш оқутушннң ениқ мәхсәтлиригә билим алғучиларннң йетишини мониторинг ясаш вә һәрбир оқуғучи билән пәриқләндүрүлгән вә йәккә тапшурмиларни орунлаш үчүн жүргүзүлиду;

17. Шәкилләндүргүчи вә жәмлигүчи баһалаш тапшурмилирини муәллим өзи тәйярлайду;

24. Шәкилләндүргүчи вә жәмлигүчи баһалаш йәкүни бойичә әхбарат оқуғучиларға вә ата-аниларға яки балиннң қануний вәкиллиригә кәғәз түридә яки электронлуқ нусхиси түридә берилиду.

Шәкилләндүргүчи баһалаш нәтижелири чарәклик вә оқуш жилиннң баһасини қойғанда инавәткә елинмайду.

МӘЗМУНИ

Киришмә.....	289
1 Шәкилләндүргүчи баһалашниң принциpleri	291
2 Билим алғучиларниң оқуштики утуқлирини шәкилләндүргүчи баһалаш бойичә тапшурмиларни тәйярлаш үчүн тәвсийәләр...	295
3 Жуқарқи синип оқуш пәнлиридин билим алғучиларниң оқуштики утуқлирини шәкилләндүргүчи баһалаш бойичә тапшурмилар	296
Хуласә	417
Пайдилинилған әдәбиятлар тизими.....	418
Қошумчә.....	419

**УМУМИЙ ЎРТА ТАЪЛИМ ЎҚУВ ФАНЛАРИ БЎЙИЧА ҚОЛИПЛАШТИРУВЧИ
БАҲОЛАШ УЧУН ВАЗИФАЛАР ТЎПЛАМИ**

**МАҚМУАИ СУПОРИШҶО ОИДИ БАҲОГУЗОРИ ФОРМАТИВЎ БАРОИ
МАКТАБҶОИ МИЁНАИ ТАҶСИЛОТИ УМУМИ**

**МУМИЙ ОТТУРА БИЛИМ БЕРИШ ДӘРИЖИСИ ОҚУШ ПӘНЛИРИДИН
ШӘКИЛЛӘНДҶРГҶЧИ БАҲАЛАШ БОЙИЧӘ ТАПШУРМИЛАР ЖИҶИНДИСИНИ
ТӘЙЯРЛАШ**

Часть II

Басуға 16.09.2020. ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/16.
Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.
Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 42.

Подписано в печать 16.09.2020. Формат 60×84 1/16.
Бумага офсетная. Печать офсетная.
Шрифт Times New Roman. Усл. п.л. 42.